Αναμνηστική φωτογραφία από τη Σύσκεψη των Υπευθύνων Κληρικών και των Διοικητικών Συμβουλίων των Χριστιανικών Συνδέσμων Γυναικών μαζί με τον Πρωτοσύγκελλο της Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας Αρχιμανδρίτη κ. Αγαθόνικο, στο κέντρο «Δρυς» στον Κάτω Πύργο Τηλλυρίας

Στιγμιότυπο από τη θεία Λειτουργία, της οποίας προέστη ο Μητροπολίτης μας κ.κ. Νικηφόρος, στον πανηγυρίζοντα ιερό ναό Αγίου Γεωργίου Πάνω Πύργου Τηλλυρίας ανήμερα της εορτής του Αγίου

ΤΕΥΧΟΣ 13

Ενατενίσεις ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΥΚΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ

Ενατενίσεις

Τεύχος 13 Ιανουάριος - Μάρτιος 2011

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΥΚΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ

Στιγμιότυπο από τη θεία Λειτουργία στην Ιερά Μονή Κύκκου, την Κυριακή των Μυροφόρων

Άποψη του ειδυλλιακού τοπίου στον Κάμπο της Τσακκίστρας και της συγκέντρωσης, την οποία πραγματοποίησαν οι Χριστιανικοί Σύνδεσμοι Γυναικών της Μητροπόλεώς μας, την Κυριακή των Μυροφόρων (8 Μαΐου)

ΕΙΣ ΑΙΩΝΙΑΝ ΜΝΗΜΗΝ ΚΑΙ ΔΟΞΑΝ ΤΩΝ ΥΠΕΡ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΘΥΣΙΑΣΘΕΝΤΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΗΜΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

● **Τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου**
Κύκκου καί Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρου

Κατά μίμηση τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος «ἐκένωσεν ἑαυτόν μορφήν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος» (Φιλιπ. β′7), καί ἔφθασε μέχρι τοῦ Σταυροῦ γιά τή σωτηρία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους «γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου» (Φιλιπ. β′8) ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, «μᾶλλον ἑλομένη συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ» (Ἑβρ. ια′ 25), δέν ἀπαξίωσε νά προσλάβει κατά καιρούς καί τόπους καί ἐθνική μορφή καί νά προμαχήσει τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ἡ Ἑλληνορθόδοξη Ἐκκλησία μας, τῆς ὁποίας ἄρρηκτος εἶναι ὁ σύνδεσμος μέ τό Ἔθνος μας, πίστευε καί πιστεύει πάντοτε, ὅτι ὑπέρτατη ἀξία τοῦ κόσμου εἶναι ὁ ἄνθρωπος καί ὅτι ἡ ἐλευθερία του δέν ἀποτελεῖ ἁπλῶς βεβαίωση τοῦ ἀγαθοῦ, ἀλλά κορυφή καί στεφάνωμα τοῦ βίου του καί θρίαμβο τῶν ὑψηλοτέρων ἀρχῶν τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Δίδασκε ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία μας καί διδάσκει πάντοτε, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καί ὅτι, ἐξογαρασθείς μέ τό τίμιο αἷμα τοῦ Χριστοῦ, δέν εἶναι δυνατό νά γίνεται δοῦλος ἀνθρώπων, γι᾽ αὐτό πρωταγωνιστοῦσε πάντοτε γιά τήν πραγμάτωση τοῦ ὑψηλοῦ καί ἁγίου αὐτοῦ σκοποῦ καί ἠγήθηκε τοῦ Ἔθνους

μας, ὄχι μόνο εὐλογοῦσα τά ὅπλα τά ἱερά, ἀλλά προμαχοῦσα καί προκινδυνεύουσα μέ χειμάρρους μαρτυρικῶν της αἱμάτων γιά τήν ἐλευθερία τοῦ Γένους μας. Στούς ἀγῶνες καί τίς συμφορές τοῦ Ἔθνους μας, οἱ λειτουργοί κάθε βαθμίδας τῆς Ἑλληνορθοδόξου Ἐκκλησίας μας, ὕψωσαν τό ματωμένο ράσο τους ὡς σημαία ἐλευθερίας καί θυσίασαν τή ζωή τους, ποτίζοντες ἔτσι μέ τήν πορφύρα τοῦ αἵματός τους τό ἱερό τῆς ἐλευθερίας δένδρο, γενόμενοι σύμβολα τοῦ Ἑλληνισμοῦ καί τῆς Ὀρθοδοξίας.

Οὐδείς, ἐπομένως, ἔχει τό δικαίωμα νά λησμονεῖ τά ἀπροσμάχητα θύματα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μας, «τούς σφαγιασθέντας ὥσπερ ἄρνας» ἀρχιερεῖς, ἱερεῖς, διακόνους καί μοναχούς, πού ἀδίστακτα δέχθηκαν καί τήν ἀγχόνη καί τή σούβλα καί τή σφαγή καί τόν ἐξανδραποδισμό καί κάθε ἄλλο φρικτό μαρτύριο, στεφανώσαντες ἔτσι τόν ὅλο βίο τους μέ ἔμπρακτη προσφορά τοῦ αἵματος καί τῆς ζωῆς τους, ὡς θυσία στό βωμό τῆς πίστεως καί τῆς πατρίδας.

Δέν μποροῦμε καί δέν πρέπει, κάτω ἀπό ὁποιεσδήποτε σκοπιμότητες, νά ξεχνοῦμε τούς ἡρωϊκούς ἐκείνους ρασοφόρους, πού στή ροή τῶν αἰώνων διάβηκαν βῆμα πρός βῆμα τούς ἀναβαθμούς τῆς ἡρωϊκῆς προσφορᾶς καί ἔφθασαν στό ἔσχατο μαρτύριο τοῦ ὁλοκαυτώματος.

Πάντα πρέπει νά ἔχουμε μπροστά μας τίς φωτεινές μορφές τῶν λειτουργῶν ἐκείνων τῆς Ἑλληνορθοδόξου Ἐκκλησίας μας, πού μετασχημάτισαν τά πτωχικά τους ράσα σέ «πορφύρας καί βύσσους» μέ τίς ὁποῖες κατεκόσμησαν τούς ἀχράντους βωμούς τοῦ Ἔθνους μας.

Εὐλαβικά, λοιπόν, στρέφομε καί μεῖς, μέ τό ἄρθρο αὐτό, τή σκέψη πρός ὅλους ἐκείνους τούς κληρικούς ἥρωες καί ἐθνομάρτυρες, πού κοσμοῦν τίς σελίδες τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας καί τοῦ Γένους μας καί πού μέ τούς ἀγῶνες καί τίς θυσίες τους ἔγιναν σύμβολα τοῦ Ἑλληνισμοῦ καί τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἀπό τήν 29η Μαΐου 1453, ἡμέρα πτώσεως τῆς Βασιλεύουσας, μέχρι τήν 25η Μαρτίου 1821, ἡμέρα κατά τήν ὁποία τό Ἔθνος μας κάτω ἀπό τίς ριπές καί τούς κυματισμούς τοῦ Ἁγίου Λαβάρου, πού ἔνας σεπτός ἱεράρχης, ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός ἀναπέτασε, ὁρκίστηκε «Ἐλευθερία ἢ Θάνατος», δέκα θανατηφόρες ἀπόπειρες ἀποτινάξεως τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ ἐπιχειροῦνται μέ τήν Ἐκκλησία νά θυσιάζει ἑκατοντάδες κληρικούς, μέ ἐνδεικτικά παραδείγματα τούς ἀρχιεπισκόπους Πατρῶν καί Θεσσαλονίκης, οἱ ὁποῖοι τό 1575 καίονται πάνω στήν πυρά, τόν Κορίνθου Ζαχαρία, πού ἀποκεφαλίζεται τό 1684, καί τόν Λακεδαίμονος Ἀνανία Λαμπάρδη, πού ἀποκεφαλίζεται τό 1769 στή μητρόπολη τοῦ Μυστρᾶ. Πέραν ὅμως τούτων, κατά τή διάρκεια τῶν τεσσάρων αἰώνων τῆς φρικτῆς δουλείας, δέκα Πατριάρχες ἀντιμετώπισαν τήν ἀγχόνη. Ὁ Κύριλλος Α΄ ὁ Λούκαρις τό 1638, ὁ Κύριλλος Β΄ ὁ Κονταρῆς τό 1639, ὁ Παρθένιος Α΄ τό 1649, ὁ Παρθένιος Β΄ τό 1651, ὁ Παρθένιος Γ΄ τό 1657, ὁ Γαβριήλ Β΄ τό 1659, ὁ Μελέτιος Β΄ τό 1769, ὁ Ραφαήλ Β΄, ὁ Κύριλλος Στ΄ καί ὁ Γρηγόριος ὁ Ε΄ τό 1821, μαζί μέ ἑκατοντάδες ἄλλων ἀρχιερέων καί χιλιάδες ἱερέων καί μοναχῶν.

Ἀλλά καί ὅταν ἐξερράγη ἡ ἐπανάσταση τοῦ 1821, ἡ Ἐκκλησία πρώτη κλήθηκε σέ προσφορά τρομακτικῶν θυσιῶν. Ἐκτός ἀπό τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Γρηγόριο τόν Ε΄, πού θυσιάστηκε πρῶτος στό βωμό τῆς ἐλευθερίας ἀπαγχονιζόμενος τήν 10η Ἀπριλίου 1821, ἡμέρα τοῦ Ἁγίου Πάσχα, τήν ἴδια ἡμέρα ἀπαγχονίζοντο καί οἱ Μητροπολίτες: Ἐφέσου Διονύσιος, Ἀγχιάλου Εὐγένιος καί Νικομηδείας Ἀθανάσιος. Ἐνῶ ταυτόχρονα ἀποκεφαλίζοντο οἱ Μητροπολίτες: Ἀδριανουπόλεως, Σωζοπόλεως, Κίτρους, Δέρκων, Θεσσαλονίκης, Τυρνόβου, Μυριουπόλεως, Ἄρτης, Σερρῶν, Ἰωαννίνων, Γρεβενῶν καί Λαρίσσης καί ἑκατοντάδες ἱερέων, ἱεροδιακόνων καί μοναχῶν.

Γνωστό εἶναι ἐπίσης σ᾽ ὅλο τόν ἑλληνισμό, ὅτι τήν 9η Ἰουλίου 1821 ἀπηγχονίζετο στό Σεράγι τῆς Λευκωσίας ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Ἐθνομάρτυρας Κυπριανός καί ἐκαρατομοῦντο οἱ Μητροπολίτες: Πάφου Χρύσανθος, Κιτίου Μελέτιος καί Κυρηνείας Λαυρέντιος, μαζί δέ καί ὁ Ἡγούμενος Κύκκου Ἰωσήφ καί πλεῖστοι ἄλλοι ἱερεῖς καί μοναχοί καί πρόκριτοι. Ἐνῶ κατά τήν ἴδια περίπου ἐποχή στήν Κρήτη ἐκαρατομοῦντο ὁ Χανίων Μελχισεδέκ, ὁ Ἡρακλείου Γεράσιμος, ὁ Σητείας Ζαχαρίας καί πολλοί ἄλλοι κληρικοί.

Πρέπει ὅμως νά ὑπογραμμισθεῖ, ὅτι, κατά τόν ἐθνοσωτήριο ἐκεῖνο ἀγῶνα τοῦ 1821, ὁρισμένες μορφές ἐθνομαρτύρων ρασοφόρων, ὅπως ὁ ἄγρια ἀπαγχονισθείς ἅγιος Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός, (πρόδρομος τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821), ὁ ἀπάνθρωπα σουβλισθείς Ἀθανάσιος Διᾶκος στήν Ἀλαμάνα, ὁ ἡρωϊκά μαχόμενος καί πεσών Παπαφλέσσας στό Μανιάκη, ὁ Ρωγῶν Ἰωσήφ κατά τήν ἔξοδο τοῦ Μεσολογγίου, ὁ Σαμουήλ στό Κούγκι καί ἀργότερα ὁ Γαβριήλ στό Ἀρκάδι, θά παραμένουν πάντοτε περιφλεγῆ μετέωρα πού θά καταυγάζουν τούς οὐρανούς τῆς ἀρετῆς, τῆς τόλμης, τῆς ἀνδρείας καί τῆς ἐθνικῆς ὑπερηφάνειας.

Ἀλλά τό μαρτυρολόγιο τῆς Ἑλληνορθοδόξου Ἐκκλησίας μας δέν τελειώνει ἐδῶ. Στό μακεδονικό ἀγῶνα ἅγιοι ἐθνομάρτυρες, ὅπως ὁ Μελενίκου Κωνσταντῖνος καί ὁ Ἐλευθερουπόλεως Γερμανός ἔπεσαν ἐνδόξως σφαγιασθέντες ἀπό τούς Βουλγάρους. Κατά δέ τήν ἐθνική συμφορά τοῦ 1922, ὁ ἡρωϊκός καί μαρτυρικός θάνατος τοῦ ἐθνομάρτυρα Χρυσοστόμου Σμύρνης καί ὁ ταυτόχρονος σφαγιασμός τῶν Μητροπολιτῶν: Μοσχονησίων Ἀμβροσίου, τόν ὁποῖον πετάλωσαν καί μετά τόν κατακρεούργησαν, Κυδωνιῶν Γρηγορίου, τόν ὁποῖον ἔθαψαν ζωντανό, Ἰκονίου Προκοπίου, καθώς ἐπίσης καί τοῦ Ἐπισκόπου Ζήλωνος Εὐθυμίου, μέ πλειάδα ἄλλων κληρικῶν καί μοναχῶν, ἐδόξασαν τήν μαρτυροστεφανωμένη ὀρθοδοξία μας. Στό σημεῖο αὐτό ἀξίζει νομίζω νά ἀντιπαραβάλει κανείς τούς λόγους τοῦ ἐθνομάρτυρα Μητροπολίτη Σμύρνης Χρυσοστόμου, πού ἀπηύθυνε σ᾽ ἐκείνους πού τόν προέτρεπαν νά φύγει ἀπό τή φλεγόμενη Σμύρνη καί νά σωθεῖ (1922), μέ τούς λόγους τοῦ Ἐθνομάρτυρα Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Κυπριανοῦ ἑκατό χρόνια πρίν (1821), πρός ἕνα καλόψυχο τοῦρκο ἀξιωματοῦχο τόν Κιόρογλου, πού τόν παρακαλοῦσε νά δεχθεῖ τή βοήθειά του γιά νά φύγει κρυφά ἀπό τήν Κύπρο καί νά σωθεῖ ἀπό τή σίγουρη κρεμάλα (ἀγχόνη). Καί ἡ ἀντιπαραβολή αὐτή γίνεται, γιά νά δεῖ κανείς στούς λόγους τοῦ ἐθνομάρτυρα Μητροπολίτη Σμύρνης Χρυσοστόμου κατοπτριζόμενες ἀνταύγειες ἀπό τούς φωτισμένους λόγους τοῦ ἐθνομάρτυρα Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Κυπριανοῦ. Εἶχε πεῖ τό 1922 ὁ Σμύρνης Χρυσόστομος: «Παράδοσις τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου, ἀλλά καί ὑποχρέωσις τοῦ καλοῦ ποιμένος εἶναι νά παραμείνῃ μέ τό ποίμνιό του· "ὁ ποιμήν ὁ καλός τήν ψυχήν αὐτοῦ τίθησιν ὑπέρ τῶν προβάτων"». Εἶχε πεῖ καί ὁ Κύπρου Κυπριανός ἑκατό χρόνια πρίν τό 1821: «Δέν φεύκω Κιόρογλου γιατί, ἄν φύω, ὁ φευκός μου ἐννά γενεῖ θανατικόν εἰς τούς Ρωμιούς τοῦ Τόπου. Νά βάλω τήν συρτοθηλειάν εἰς τόν λαιμόν τοῦ κόσμου; Παρά τό γαῖμαν τούς πολλούς ἐν κάλλιον τοῦ ᾽πισκόπου». Ὅμως, τίς ἔνδοξες σελίδες τῆς Ἑλληνορθοδόξου Ἐκκλησίας μας δέν κοσμοῦν μόνο οἱ κατά διαφόρους τρόπους φρικτῶς μαρτυρήσαντες καί τελειωθέντες λειτουργοί της, ἀλλά καί πολλοί ἄλλοι ποιμένες της, πού ἠγήθηκαν κατά τόπους ἐπαναστάσεων χωρίς νά τιμηθοῦν μέ τόν μαρτυρικό θάνατο. Ἔτσι στόν Μακεδονικό ἀγῶνα ἔχουμε μεγάλο ἀριθμό ἀπελευθερωτῶν Ἑλλήνων Ἱεραρχῶν, ὅπως ὁ Θεσσαλονίκης Ἀλέξιος, ὁ Πελαγονίας Ματθαῖος, ὁ Σερρῶν Γρηγόριος, ὁ Καστοριᾶς Γερμανός κ.ἄ. Ἀλλά καί στήν Ἤπειρο τιτάνιος ἦταν ὁ ἀγῶνας τῶν ἀπελευθερωτῶν Ἑλλήνων Ἱεραρχῶν, ὅπως ὁ Δρυϊνουπόλεως Βασίλειος, ὁ Κονίτσης Σπυρίδων Βλάχου καί ὁ ἐπίσης Δρυϊνουπόλεως Βελλᾶς. Ἀλλά ποῖος Ἕλληνας Ὀρθόδοξος Χριστιανός ἀγνοεῖ, ὅτι καί στήν Κύπρο, τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνα 1955-59, ἠγήθηκε ὁ κατά πάντα ἄξιος διάδοχος τοῦ ἐθνομάρτυρα Ἀρχιεπισκόπου Κυπριανοῦ μαρτυροστεφανωμένος Ἐθνάρχης Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος ὁ Γ΄, ὁ ὁποῖος μαζί μέ τό φλογερό Μητροπολίτη Κυρηνείας Κυπριανό καί τόν ἐφημέριο τῆς Φανερωμένης Παπασταῦρο Παπαγαθαγγέλου ὁδηγήθηκαν ἀπό τούς κατακτητές στήν ἐπώδυνη ἐξορία;

Ὅλοι αὐτοί καί πολλοί ἄλλοι ἄγνωστοι ἐθνομάρτυρες ἱερωμένοι, πού κράτησαν μέ γενναιότητα καί καρτερία καί ἐθνική ἀξιοπρέπεια τό σταυρό τοῦ μαρτυρίου τους, συνεχίζουν μιά μακραίωνη ἐκκλησιαστική παράδοση, πού θέλει τούς ἐκκλησιαστικούς ποιμένες μιμητές τοῦ Καλοῦ Ποιμένος στή θυσία «ὑπέρ τῶν προβάτων» καί ταυτόχρονα πιστοποιοῦν τόν ἐθναρχικό ρόλο τῆς Ἐκκλησίας ἀνά τούς αἰῶνες.

Αὐτός εἶναι ὁ χαρακτῆρας τῆς Ἑλληνορθοδόξου Ἐκκλησίας μας, ἡ ὁποία ὡς μητέρα στοργική διέπλασε τίς καρδιές τῶν πιστῶν της καί φρονημάτισε τίς ψυχές τους διά μέσου τῶν αἰώνων σέ τέτοιο βαθμό, ὥστε ὅταν ἐπήρχοντο οἱ κρίσιμες στιγμές τῆς ἱστορίας νά ἐξορμοῦν ἄρχοντες καί λαός, θρησκευτική καί πολιτική ἡγεσία σέ ἡρωϊκούς ἀγῶνες, γιά νά σωθεῖ ἡ

ἐλευθερία καί ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου, γιά νά μήν ἐκτροχιασθεῖ ἡ ἱστορία ἀπό τή φωτεινή της πορεία καί γιά νά παραμείνει σταθερά ἡ ἐκπολιτιστική προσπάθεια ὡς ἱερό χρέος στίς μέλλουσες γενιές.

Ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία ὑπῆρξε γιά τό ἔθνος μας ἡ μητέρα του, ἡ τροφός του καί ἡ ἄγκυρα τῆς σωτηρίας του. Μέσα στούς μακρούς αἰῶνες τῆς δουλείας, ἡ Ἐκκλησία εἶναι αὐτή πού ἀνέπτυσσε τίς διαδικασίες καί τούς μηχανισμούς ἀποσόβησης ἐξισλαμισμῶν καί διατήρησης τῆς γλώσσας, τῆς θρησκείας, τῆς ἐθνικῆς συνείδησης καί τῶν παραδόσεων καί προετοίμαζε τήν ἐθνεγερσία. Ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία μας μέ τή λειτουργική της ζωή, ὄχι μόνο συνεκράτησε τό Γένος μας ἐπί τέσσερις ὁλόκληρους μαρτυρικούς αἰῶνες σέ σφίζουσα δημιουργική ζωτικότητα, ἀλλά μαζί μέ τόν Ἀναστάντα Χριστό τοῦ ἐνεφύσησε καί τήν ἀσάλευτη πεποίθηση στήν ἐθνική του ἀνάσταση. Οἱ λειτουργοί τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, μέ μπροστάρηδες τούς μοναχούς της, εἰργάζοντο γιά νά διατηρήσουν μέσα στίς ψυχές τους οἱ ὑπόδουλοι Ἕλληνες, ὄχι μόνο τήν πίστη τους στόν Χριστό, ἀλλά καί σταθερή τήν ἐλπίδα ὅτι μετά τίς φοβερές δοκιμασίες καί τόν σταυρό τῆς φρικτῆς δουλείας θά ἔφθανε καί ἡ ἀνάσταση τοῦ Ὀρθοδόξου Ἑλληνικοῦ Γένους.

Τήν Ὀρθόδοξη λοιπόν Ἐκκλησία ἔσχε τό γένος μας, τό γένος τῶν Ἑλλήνων μητέρα καί τροφό καί τεῖχος καταφυγῆς καί λιμένα ἀσφαλείας, στούς κλύδωνες τῶν συμφορῶν του καί τῶν ἀνηκέστων δεινοπαθημάτων του. Καί «οἱ λίθοι κεκράξονται», ὅτι διά τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καί ἐπιβιώσαμε καί ὑπάρχομε σήμερα καί ὡς Κράτη καί ὡς Ἔθνος.

Γι' αὐτό καί σήμερα, στή δύσκολη καί κρίσιμη αὐτή μεταβατική ἐποχή μας, πού ὅλος ὁ κόσμος γύρω μας ἀλλά καί μέσα μας ἀνατρέπεται καί μετασχηματίζεται συνεχῶς, καί ἡ νεολαία μας μέ τήν παρόρμηση νέων κηρυγμάτων, νέων τεχνικῶν ἐπιτευγμάτων καί νέων οὐτοπιστικῶν θεωριῶν θραύει ἀλλοφρονοῦσα τίς ἁλυσίδες τῆς παραδόσεως καί ἀποβαίνει ἐξάλλως εἰκονοκλαστική, ἐπιβάλλεται ὁ σεβασμός καί ἡ ἐνίσχυση τῆς Ἐκκλησίας μας καί ὄχι ὁ ἀνίερος ἐναντίον της ὑπόγειος ἤ ἐπίγειος πόλεμος, γιατί χωρίς ζωντανή καί ἀκμάζουσα Ἐκκλησία καμμιά ἐθνική ἀνόρθωση εἶναι δυνατό νά ἐπιτευχθεῖ. Καί τήν κραυγάζουσα αὐτή πραγματικότητα οὐδείς ἔχει τό δικαίωμα νά τήν παραγνωρίζει. Εἶναι καιρός νά ἐννοήσουν οἱ πάντες ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ κατ' ἐξοχή ἐθνοποιός δύναμη. Αὐτή ἀποτελεῖ τήν πεμπτουσία τοῦ ἔθνους μας καί τήν κινητήρια δύναμή του. Καί κάθε φορά πού ἀτονοῦσε ἤ καί ἀπουσίαζε ἀπό τή φυλή μας ἡ βαθιά θρησκευτική πίστη, ἀναστέλλετο καί ἡ μεγαλουργία της καί περιέπιπτε σέ κατάπτωση καί ἄγχος.

Ἀλλά καί ἡ ὑπέρ τοῦ κλήρου μέριμνα καί φροντίδα ἐπιβάλλεται, γιατί, κατά τόν Ἀδαμάντιο Κοραῆ: «Ὁ κλῆρος ἀποτελεῖ σπουδαιότατο κοινωνικό παράγοντα, εἶναι τό ἅλας τῆς γῆς. Οἱ κληρικοί εἶναι οἱ πνευματικοί ἡγούμενοι τοῦ λαοῦ, οἱ τεταγμένοι διά τήν ἠθικήν διαπαιδαγώγησιν αὐτοῦ· ἀλλά καί διά τήν ἐν γένει παιδείαν τοῦ Γένους. Συνελόντ' εἰπεῖν ἀποτελοῦσιν οὗτοι τόν στυλοβάτην τῆς κοινωνίας καί τῆς πολιτείας, δυνάμενον νά ἐπιδράσῃ ἀνατρεπτικῶς ἤ ἀνορθωτικῶς ἐπ' αὐτῆς».

Ἐπιβάλλεται, λοιπόν, νά καταλάβουμε ὅλοι, ὅτι ἡ «ἄνευ Θεοῦ ἠθική» εἶναι σαθρή καί ἀναιμική, καί ὅτι ἡ ἠθική ἀγωγή χωρίς θρησκευτική θεμελίωση καί μεταφυσικό ἀγκυροβόλημα καταντᾶ χίμαιρα καί οὐτοπία. Γι' αὐτό καί χρέος ἔχουμε ἐπιτακτικό, ἰδιαίτερα ἐμεῖς ἐδῶ στήν ἡμικατεχόμενη καί ἀκρωτηριασμένη σήμερα Κύπρο, ὅπου ἀνεπούλωτες ἀκόμη παραμένουν οἱ πληγές ἀπό τήν ἐπάρατη τουρκική κακουργία τοῦ 1974, νά ἀνυψώσουμε τόν κλῆρο καί δή τόν ἐφημεριακό, γιά νά ἀποβεῖ αὐτός ὁ πνευματικός καθοδηγητής τοῦ κοινωνικοῦ μας συνόλου. Καθῆκον ἔχουμε ἱερό νά ἀνυψώσουμε τόν ἱερέα σέ προσωπικότητα ἐπιβλητική, γιά νά μπορεῖ νά στηρίζει τόν λαό μας μέ τήν πνευματικότητά του, μέ τόν ἅγιο ἐνθουσιασμό του καί μέ τήν προσωπική του ἀκτινοβολία.

Ἡ θυσία τῶν Λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀρχιερέων, ἱερέων, διακόνων καί μοναχῶν, κρατᾶ ψηλά τήν ἐθνική μας ὑπερηφάνεια καί ἀποτελεῖ γιά ὅλους μιά ἐγγύηση, ὅτι, ἔστω κι ἄν ὅλοι στίς δύσκολες ὧρες ἐγκαταλείψουν τόν λαό, ἡ Ἐκκλησία θά συνεχίσει τή λαμπρή της παράδοση νά προσφέρει τούς Λειτουργούς της θυσία ζωῆς, γιά τοῦ Χριστοῦ τήν πίστη τήν ἁγία καί τῆς πατρίδος τήν ἐλευθερία. ■

Περιεχόμενα

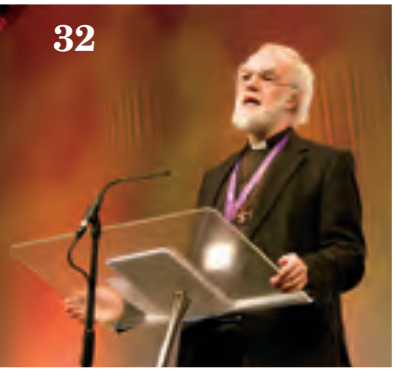

1 **Εις αιωνίαν μνήμην και δόξαν των υπέρ πίστεως και πατρίδος θυσιασθέντων λειτουργών της Ορθοδόξου ημών Εκκλησίας,** Μητροπολίτου Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρου

8 **50χρονα Λυκείου Κύκκου**

14 **Ιωάννης Καποδίστριας, ο Άγιος της πολιτικής**

21 **«Γρηγόρης Αυξεντίου»** Μητροπολίτου Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρου

24 **Διπλός ο θάνατος - διπλή και η Ανάσταση,** Νίκου Νικολαΐδη

26 **Θωμάς Ακινάτος (Ακινάτης),** Μητροπολίτη Προύσης Ελπιδοφόρου Λαμπριανίδη

32 **Ένας σύγχρονος θεολόγος στο θρόνο του Canterbury,** Μητροπολίτη Μεσσηνίας Χρυσοστόμου Σαββάτου

36 **Είναι ο Απόστολος Παύλος ο ιδρυτής του Χριστιανισμού;** Ιωάννη Καραβιδόπουλου

40 **Ο κανόνας του Αγίου Ανδρέου Κρήτης για τον Άγιο Γεώργιο,** Γεώργιου Ματζαρίδη

44 **Αναζητώντας ένδοξες σχέσεις του ελληνικού πνευματικού χώρου με τη ρωσική Εκκλησία - Ο Μάξιμος Γραικός,** Νίκου Ζαχαρόπουλου

48 **Η έννοια του «άλλου» στην κοινωνική προοπτική και στην παράδοση της Εκκλησίας,** Βασίλειου Γιούλτση

56 **Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας Αναστάσιος: Ο ειρηνοποιός των Βαλκανίων,** Μιχαήλ Τρίτου

63 **Η Ιερά Μονή Κύκκου μέσα από φωτογραφίες**

64 **Ερμηνεία των ονομάτων Κύκκος και Τηλλυρία,** Χαράλαμπου Συμεωνίδη

68 **Άνθρωπος και Ραδιενέργεια, μια ιοντίζουσα αλληλεπίδραση,** Ιωάννη Πασχαλίδη

75 **Η έννοια της αγωνίας στον υπαρξισμό,** Βασίλειου Γαϊτάνη

82 **Τελετουργικά,** Πρωτ. Κωνσταντίνου Παπαδόπουλου

86 **Ο δεύτερος γάμος των κληρικών,** Βασιλικής Τζουμαδάκη

92 **Βιβλιοπαρουσίαση Χρήστου Οικονόμου: Καινή Διαθήκη και Παιδεία,** Κυριακούλας Παπαδημητρίου

100 **Επιστημονικαί αποδείξεις της υπάρξεως του Θεού,** Λάμπη Κωνσταντινίδη

104 **Ο ελεών, εν ιλαρότητι,** Χαραλάμπη Μπούσια

107 **Ρωμανός ο Μελωδός - Το Κοντάκιο,** Χριστόδουλου Βασιλειάδη

110 **Ο ανθρωποκεντρικός χαρακτήρας της διδασκαλίας των Τριών Ιεραρχών,** Γεωργίου Κουννούσιη

114 **Η έννοια του Θεού στον Καντ,** Πέτρου Παπαποστόλου

117 **Αιέν Αριστεύειν,** Μακάριου Παπαχριστοφόρου

118 **Από τη Μονή Σοκολίτσα του Κόσοβου Σερβίας: Όταν η πίστη δημιουργεί θαύματα,**

Ενατενίσεις

Περιοδική ΄Εκδοση Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας
Τεύχος 13, Ιανουάριος – Απρίλιος 2011
ISSN: 1450-4472

ΕΚΔΟΤΗΣ
Εκκλησιαστική Διακονία Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας
Μετόχιο Κύκκου, Τ.Θ. 24850, 1304 Λευκωσία
Τηλ. 22390647-22390648, Fax: 22390762
Email: imktdiakonia@yahoo.com

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
Νίκος Νικολαΐδης, Διευθυντής Εκκλησιαστικής Διακονίας Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας, Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ
Χρίστος Χριστοφόρου, ΄Ερικ Σεργίου.
Θεολόγοι Εκκλησιαστικής Διακονίας Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας

ΣΕΛΙΔΩΣΗ-ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
Άντρη Κωνσταντίνου
Ηλεκτρονική διεύθυνση: andri.con@hotmail.com

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
Άντρη Χριστοδουλίδου,
Μαίρη Κωνσταντίνου

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
Μενέλαος Χριστοδούλου, Φιλόλογος,
Κέντρο Θησαυρού Κυπριακής Ελληνικής Γλώσσας Ιεράς Μονής Κύκκου

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ
Μάριος Ευτυχίου, Χρίστος Κωνσταντίνου, Χάρης Γεωργάκης, Στέλιος Παπαστυλιανού

ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΤΕΥΧΟΥΣ
Δρ Ανδρέας Γιακόβλεβιτς, Ερευνητής Κέντρου Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου, **Ανδρούλα Πετρίδου,** Εκπαιδευτικός, **Άννα Κελεσίδου,** Δρ Φιλοσοφίας, **Αιμιλία Ποϊζη,** Ποιήτρια, **Άντρος Παυλίδης,** Ιστορικός-Ερευνητής, **Αντώνης Πρωτοπαπάς,** Ιστορικός Ερευνητής, **Γεώργιος Μαντζαρίδης,** Ομότιμος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής ΑΠΘ, **Βασίλειος Γαϊτάνης,** Αναπληρωτής Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών, **Βασίλειος Τ. Γιούλτσης,** Ομότιμος Καθηγητής ΑΠΘ, **Βασιλική Τζουμαδάκη,** Υποψήφια διδάκτωρ Κανονικού Δικαίου ΑΠΘ, **Γεώργιος Κουννούσης,** Θεολόγος, **Ελπιδοφόρος Λαμπριανίδης,** Μητροπολίτης Προύσης και Αναπλ. Καθηγητής ΑΠΘ, **Ιωάννης Καραβιδόπουλος,** Ομότιμος Καθηγητής ΑΠΘ, **Δρ Ιωάννης Πασχαλίδης,** Αναπληρωτής Καθηγητής Πανεπιστημίου Κύπρου, **Κατερίνα Γεωργάκη,** Σύμβουλος Κέντρου Κοινωνικής και Πνευματικής Στήριξης Ιεράς Μονής Κύκκου, **Δρ Κλείτος Ιωαννίδης,** Καθηγητής Φιλοσοφίας, **Κυριάκος Γ. Κοφτερός,** Επιθεωρητής Πλοίων - Τμήμα Εμπορικής Ναυτιλίας, **Κυριακούλα Παπαδημητρίου,** Επίκουρη Καθηγήτρια ΑΠΘ, **Κωνσταντίνος Ν. Κάζος,** Ιστορικός Ερευνητής, **Κωνσταντίνος Ν. Παπαδόπουλος,** Πρεσβύτερος-Επίκουρος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών, **Κωνσταντίνος Χειμώνα,** Δασοπόνος, **Κωστής Κοκκινόφτας,** Ερευνητής Κέντρου Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου, **Λάμπης Γ. Κωνσταντινίδης, Μακάριος Παπαχριστοφόρου,** Θεολόγος-Διευθυντής Ιδιωτικής Σχολής Terra Santa Λευκωσίας, **Χρυσόστομος Σαββάτος,** Μητροπολίτης Μεσσηνίας, Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών, **Μιχαήλ Γ. Τρίτος,** Καθηγητής και Κοσμήτορας της Θεολογικής Σχολής ΑΠΘ, **Νίκη Καραγιώργη,** Φιλόλογος-Συγγραφέας, **Νίκος Ζαχαρόπουλος,** Ομότιμος Καθηγητής ΑΠΘ, **Πέτρος Παπαποστόλου,** Δρ Φιλοσοφίας, Θεολόγος, **Σάββας Κοσιάρης,** Αθλητικογράφος, **Σάββας Παύλου,** Φιλόλογος-Συγγραφέας Κέντρου Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου, **Σίμος Πλατή, Στυλιανός Περδίκης,** Διευθυντής Μουσείου Ιεράς Μονής Κύκκου, **Πρωτοπρεσβύτερος Σωτήριος Ν. Σάββα,** Εκπαιδευτικός, **Δρ Χαραλάμπης Μ. Μπούσιας,** Μέγας Υμνογράφος της των Αλεξανδρέων Εκκλησίας, **Χαράλαμπος Συμεωνίδης,** Ομότιμος Καθηγητής ΑΠΘ, **Χρήστος Οικονόμου,** Καθηγητής ΑΠΘ, **Χριστόδουλος Βασιλειάδης,** Δρ Θεολογίας-Μουσικολόγος, **Δρ Χαράλαμπος Χοτζάκογλου,** Διευθυντής Παγκοσμίου Βήματος Θρησκειών και Πολιτισμών Ι.Μ. Κύκκου

● **Οι συγγραφείς των άρθρων φέρουν την απόλυτη ευθύνη των απόψεων που εκφράζουν**

126

136

158
160

164

181

191

Ανδρέα Γιακόβλεβιτς
123 **Ποίημα «Χαμένες Ευκαιρίες»,** Αιμιλίας Ποΐζη
124 **Κωνσταντινούπολη και Ισταμπούλ,** Σάββα Παύλου
126 **Σχέσεις Μικράς Ασίας και Μονής Κύκκου,** Κωστή Κοκκινόφτα
131 **Το Μετόχιον της Ιεράς Μονής Κύκκου εις Γεωργίαν,** Άντρου Παυλίδη
136 **Ιερά Εξέταση και η Εκδίωξη των Εβραίων από την Ισπανία,** Αντώνη Πρωτοπαπά
144 **Κύπρος: Βυζαντινοί - Άραβες,** Σίμου Πλατή
149 **Χριστιανικός Ελληνισμός,** Κωνσταντίνου Κάζου
156 **Παγκύπριο Λύκειο Λάρνακας: Μια σύντομη ιστορική διαδρομή,** Νίκης Καραγιώργη
158 **Οι πολιτισμικές αξίες της ελληνικής φιλοσοφίας και η σημασία τους για την ενωμένη Ευρώπη,** Άννας Κελεσίδου
160 **Τρίτη ανασκαφική περίοδος στην τοποθεσία «Αυλή» στον Πάνω Πύργο Τηλλυρίας,** Στυλιανού Περδίκη
164 **Το σύνδρομο της άδειας φωλιάς: Όταν τα παιδιά φεύγουν απ' το σπίτι...** Κατερίνας Γεωργάκη
166 **Ερωτήσεις & μύθοι για το κάπνισμα**
174 **Βιοτικό και Αβιοτικό Περιβάλλον της ευρύτερης περιοχής Κάμπου-Τσακκίστρας,** Κωνσταντίνου Χειμώνα
178 **Απόδημοι Κύπριοι εργαζόμενοι στη Λιβύη,** Κυριάκου Κοφτερού
181 **Ο Άμπεμπε Μπικίλα έμεινε στην ιστορία σαν παράδειγμα δύναμης και θέλησης. Νίκησε στο Μαραθώνιο τρέχοντας ξυπόλυτος!** Σάββα Κοσιάρη
184 **Σχετικά με τον Αντιφωνητή,** Πρωτ. Σωτήριου Ν. Σάββα
186 **Σύγκληση του Δ.Σ. του Παγκοσμίου Βήματος Θρησκειών και Πολιτισμών της εν Κύπρω Ιεράς Μονής Κύκκου**
187 **Επιστημονική Ημερίδα με θέμα την Ευθανασία**
191 **Επίσκεψη Πρέσβη Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής στον Πανιερώτατο**
192 **Συνέντευξη του Πανιερωτάτου Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρου στο Τουρκοκυπριακό περιοδικό «Poli»**
194 **Φιλολογικό Μνημόσυνο Κωνσταντίνου Σπυριδάκι**
196 **Ημερίδα στον Κάτω Πύργο Τηλλυρίας με θέμα: «Ο ρόλος της γυναίκας στη διαμόρφωση της σύγχρονης κοινωνίας»**
199 **Επίσκεψη Πρέσβη Γαλλίας στον Πανιερώτατο**
200 **Επίσημη επίσκεψη του Αρχιεπισκόπου Πράγας και πάσης Τσεχίας και Σλοβακίας στην Ιερά Μονή Κύκκου και στην έδρα της Μητρόπολης Κύκκου και Τηλλυρίας**
204 **Επίσκεψη φοιτητών Ιερατικής Σχολής «Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ'» της Κένυας στον Πανιερώτατο**
206 **Διαλέξεις «Πλατωνισμός και Πατερική Θεολογία»**
214 **Εγκαίνια ΄Εκθεσης Ζωγραφικής**
216 **Εορτή του Αγίου Χαραλάμπους στην κοινότητα Πηγαινιών**
217 **Αγιασμός με την ευκαιρία της έναρξης λειτουργίας του Αμερικανικού Καρδιολογικού Ινστιτούτου Κύπρου**
218 **Η έκθεση των Κατεχόμενων Μνημείων ταξιδεύει στο Βόλο**
221 **Δενδροφύτευση**
222 **Εγκαίνια Οικήματος Παγκύπριου Συνδέσμου Φιλάθλων ΑΕΚ από τον Πανιερώτατο Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρο**
224 **Επίσκεψη Παιδιών Αποδήμων Μηλικουρίου**
225 **Εγκαίνια Γραφείων Αστυνομίας**
226 **Πανηγυρικός εορτασμός της εορτής του Ευαγγελισμού και της εθνικής επετείου της 25ης Μαρτίου 1821**
229 **Εκπαιδευτική επίσκεψη στην Κύπρο των μαθητών των ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων «΄Ωθησις»**
230 **Το Ευαγγέλιο στη ζωή μας**
233 **Παρουσίαση βιβλίου** «Ίδρυμα Θεοτόκος - ιστορική αναδρομή - προσωπική κατάθεση»
234 **Εγκαίνια έκθεσης ζωγραφικής**
235 **Εγκαίνια Εστιατορίου «Δρυς» στον Κάτω Πύργο Τηλλυρίας**
236 **Το βιβλίο των Κατεχομένων κυκλοφόρησε και στα Γαλλικά**
237 **Δοξολογία και Τρισάγιο στα Φυλακισμένα Μνήματα για την επέτειο της 1ης Απριλίου 1955**
238 **Δικοινοτική συγκέντρωση - εκδήλωση στον Κάτω Πύργο**
240 **Ημερίδα στο Γυμνάσιο-Λύκειο Κάτω Πύργου**
242 **Κυριακή των Βαΐων - Μεγάλη Εβδομάδα - Κυριακή του Πάσχα**
245 **Εορτή του Αγίου Γεωργίου στον Πάνω Πύργου Τηλλυρίας**
246 **Μεγάλη Εβδομάδα - Το Πάσχα και η εορτή του Αγίου Γεωργίου στο Μηλικούρι**
248 **Κυριακή των Μυροφόρων** Εκδήλωση Χριστιανικών Συνδέσμων Γυναικών Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας

200

217

225

226

237

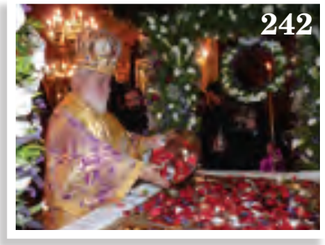
242

Εικόνα ἐξωφύλλου: Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ εἰς Ἅδου Κάθοδος (18ος αἰώνας), φορητή εἰκόνα 46,5x34,5), Ἱερά Μονή Κύκκου

50 ΧΡΟΝΑ Λυκείου Κύκκου Α΄

Την τελετή λήξης του Ζ΄ Μαθητικού Συνεδρίου, που πραγματοποιήθηκε στο Λύκειο Κύκκου Α΄ στις 7 Απριλίου 2011 τίμησε με την παρουσία του ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος.

Το Συνέδριο που είχε ως θέμα: «Σβήνουμε την παραβατικότητα και γράφουμε Αθλητισμό», πραγματοποιήθηκε μέσα στα πλαίσια των εορτασμών για τα 50 χρόνια λειτουργίας του Λυκείου Κύκκου Α΄.

Στην τελετή του εορτασμού παραβρέθηκαν εκπρόσωποι των κομμάτων, της πολιτείας, των δημοτικών αρχών, πατέρες της Ιεράς Μονής Κύκκου, άλλοι επίσημοι, απόφοιτοι του σχολείου κ.ά.

Προσφωνήσεις απηύθυναν ο Πρόεδρος του Συνδέσμου Γονέων κ. Αντώνης Κορφιώτης και ο Διευθυντής του Σχολείου κ. Παντελής Σπύρου

Ομιλητής κατά την τελετή ήταν ο πρώην Καθηγητής του σχολείου κ. Αντρέας Χατζηβασιλείου, ο οποίος κατέθεσε τις δικές του προσωπικές εμπειρίες για το σχολείο.

Κύριος ομιλητής και επίσημος προσκεκλημένος ήταν ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης μας κ.κ. Νικηφόρος, τη μεστή ομιλία του οποίου παραθέτουμε πιο κάτω.

Η Μητρόπολη Κύκκου και Τηλλυρίας για τους σκοπούς της διοργάνωσης του Συνεδρίου προσέφερε το ποσό των 5000 ευρώ.

Το συγκεκριμένο σχολείο διατηρεί στενότατους δεσμούς με τη Μονή Κύκκου, αφού, ως γνωστό, ιδρύθηκε από αυτήν σε πρώτη φάση ως Λύκειο Αρρένων, ενώ με την πάροδο του χρόνου μετεξελίχθηκε σε μικτό Λύκειο. Σήμερα θεωρείται ως ένα από τα σπουδαιότερα για την ιστορία του Γυμνάσια της Λευκωσίας με αποφοίτους του να υπηρετούν σε νευραλγικούς τομείς της κοινωνίας, συμβάλλοντας στην πρόοδο και ευημερία του τόπου μας.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΚΥΚΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ **κ.κ. ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ**

Ἐλλογιμώτατε κ. Λυκειάρχα,
Ἐλλογιμώτατοι κ.κ. Καθηγητές,
Ἀγαπητοί μαθητές,
Κυρίες καί Κύριοι,

Μία πιό βαθιές δονήσεις τῆς ψυχῆς μου προκαλεῖ τούτη τή στιγμή τό γεγονός ὅτι βρίσκομαι σήμερα ἐδῶ, στό λαμπρό αὐτό ἐκπαιδευτήριο, στόν «πολύθροο» αὐτό ναό τῆς παιδείας, πού εἶναι ἀποτέλεσμα εὐτυχοῦς ἐμπνεύσεως τοῦ πρό πεντηκονταετίας Ἡγουμενοσυμβουλίου τῆς Ἱερᾶς Βασιλικῆς καί Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Κύκκου, καί πού γιά πενῆντα τώρα χρόνια ἐκπέμπει φθόγγους μελωδίας πνεύματος, φωτίζοντας τόν τόπο μας καί νοηματίζοντας τήν ἱστορία μας.

Τούτη τή στιγμή συγκλονίζεται ἡ ψυχή μου ἀπό τήν πιό βαθιά καί ἀγνή συγκίνηση, γιατί, ὕστερα ἀπό τήν τιμητική πρόσκληση τοῦ Ἐλλογιμωτάτου Διευθυντοῦ κυρίου Παντελῆ Σπύρου, ἀπόφοιτου τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ ἐκπαιδευτηρίου, βρίσκομαι σήμερα ἐδῶ στό ἔνδοξο αὐτό φυτώριο τῆς παιδείας, πού γιά πενῆντα τώρα χρόνια χαρίζει στήν Ἐκκλησία καί τήν πατρίδα ὁλοκληρωμένες ἠθικές προσωπικότητες. Μέσα στό ἱερό τοῦτο τέμενος τῶν Μουσῶν γαλουχήθηκαν στρατιές ὁλόκληρες νέων καί νεανίδων, καί πολλοί ἐξ αὐτῶν ἀναδείχθηκαν προσωπικότητες ζέουσες σέ σοφία καί γνώση. Προσωπικότητες πού μέ τήν ἰσχύ τοῦ πνεύματός τους καί μέ τήν εὐγένεια τῆς ψυχῆς τους δίνουν ὑψηλό περιεχόμενο καί βαθύ νόημα στά ἀξιώματα, πού δίκαια κατέχουν μέσα στήν κυπριακή κοινωνία.

Εὐγνώμων χρεώστης τοῦ μυρίπνοου αὐτοῦ εὐανθοῦς λειμώνα εἶναι καί ἡ ταπεινότητά μου, ἀφοῦ μέσα σ᾽ αὐτόν γαλουχήθηκα κατά τά μαθητικά μου χρόνια. Μέσα στό ἱερό τοῦτο τέμενος τῶν μουσῶν, ὡς διψῶσα ἔλαφος, ποτίστηκα τά νάματα τῆς ἑλληνορθοδόξου παιδείας καί φωτίστηκε ἡ διάνοιά μου, καί διαπλάστηκε ἡ καρδιά μου, καί διαμορφώθηκε ὁ χαρακτῆράς μου.

Εὑρισκόμενος σήμερα ἐδῶ ἀνάμεσά σας, στόν ἱερό αὐτό χῶρο, ὡς προσκεκλημένος καί ὁμιλητής στή σεμνή αὐτή τελετή τῆς συμπλήρωσης πενῆντα χρόνων ἀπό τήν ἵδρυση καί λειτουργία τοῦ ναοῦ αὐτοῦ τῆς παιδείας, αὐθόρμητα στή σκέψη μου ὁ χρόνος σμικρύνεται καί συνειρμικά μέσα μου ἀναδύονται παραστάσεις τοῦ παρελθόντος. Ὁμολογῶ, ὅμως, ὅτι τούτη τή στιγμή μέ συνέχουν δύο συναισθήματα: Συγκίνηση ἔντονη γιά τό παρελθόν, ἀλλά καί φόβος ἰσχυρός γιά τό μέλλον.

Ὅπως ἤδη ἀνέφερα, ὑπῆρξα πρό χρόνων μαθητής τοῦ ἐκπαιδευτηρίου αὐτοῦ, ἔτσι τώρα ζῶ καί τή γεωμετρική διάσταση τοῦ χώρου, ἀλλά πρό πάντων καί τήν ἀνθρώπινη ποιότητά του. Αὐτή ἡ συναίρεση χώρου καί παιδείας ἐπαναλειτουργεῖ μέσα μου, καί τοῦτο συνιστᾷ τή συγκίνησή μου.

Ὡστόσο συνέχομαι ταυτόχρονα καί ἀπό φόβο, γιατί ψηλαφῶ τόν κίνδυνο, πού διέρχεται ἡ παιδεία μας, ἐν ὄψει τῶν ἰσχυρῶν προκλήσεων, πού δέχεται. Σήμερα ἡ ἀνθρωπότητα, ὅπως εὔστοχα εἰπώθηκε, εὑρίσκεται στόν «ἀστερισμό» τῆς παγκοσμιοποίησης μέ ὅλα τά συνακόλουθα παρασιτικά παράγωγά της. Γι᾽ αὐτό καί διερωτῶμαι: Διαθέτομε ἆράγε τίς ἀνάλογες παιδευτικές ὑποδομές καί προϋποθέσεις, ὥστε νά μπορέσουμε νά ἀμυνθοῦμε καί νά ὑπερβοῦμε αὐτό τόν πειρασμό, πού συνοψίζεται στό ἐπικίνδυνο καί προκλητικό τέρας τῆς χρησιμοθηρικῆς παιδείας, πού μᾶς ἀπειλεῖ; Καί ἀκόμη, μποροῦμε μέ τήν παιδεία μας νά ἀνακόψουμε τίς προκλητικές καί ἐπηρμένες διαστάσεις τῆς ἡδονοθηρικῆς ἀγωγῆς, πού ἐλλοχεύει ἤ καί εἰσβάλλει στά σχολεῖά μας, καί ἀπειλεῖ νά καταστήσει ἀσπόνδυλους ἠθικά τούς νέους μας; Μπορεῖ ἡ παιδεία μας νά ἀξιοποιεῖ τά νέα τεχνολογικά ἐπιτεύγματα, χωρίς νά ἐκτοπίζεται τό πνεῦμα καί νά παραθεωρεῖται ἡ ψυχή; Ἡ ἀπάντηση γιά μᾶς προσωπικά εἶναι ναί, ἀλλά ὑπό ἕνα ὅρο: ἄν κρατηθοῦμε γερά στίς ρίζες μας. Ἄν δηλαδή ἡ παιδεία μας δέν ἀπομακρυνθεῖ ἀπό τίς ζωηφόρες πηγές τῆς παραδόσεώς μας, πού εἶναι ἡ ὀρθοδοξία καί ἡ ρωμιοσύνη, γεγονός πού ἐμφαντικά τονίστηκε καί ἀπό τούς ἱδρυτές τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ ἐκπαιδευτηρίου. Ἀναφέρει συγκεκριμένα τό σχετικό πρακτικό τῆς συνεδρίας τοῦ Ἡγουμενοσυμβουλίου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου, ἡμερομηνίας 16 Δεκεμβρίου 1960: «Ἡ Ἱερά Μονή Κύκκου, ἐν τῇ προσπαθείᾳ αὐτῆς νά συμβάλῃ εἰς τήν καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπον πρόοδον τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος Κύπρου, καί δή εἰς τήν πνευματικήν αὐτῆς ἀνύψωσιν καί διαπαιδαγώγησιν διά τῶν ζειδώρων ναμάτων τῆς τε χριστιανικῆς καί ἑλληνικῆς παιδείας, κατόπιν εἰσηγήσεως τοῦ Ἡγουμένου αὐτῆς κ. Χρυσοστόμου, ἀποφασίζει διά τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου αὐτῆς τήν ἰδίαις δαπάναις καί ἐπί ἰδίων κτημάτων ἀνέγερσιν καλλιμαρμάρου κτηριακοῦ συγκροτήματος εἰς τρεῖς φάσεις, τό ὁποῖον νά στεγάζῃ ἕν γυμνάσιον ἀρρένων, ἕν γυμνάσιον θηλέων καί ἕτερον συγκρότημα ἐξ αἰθουσῶν τέχνης, ἐργαστηρίου Χημείας καί Φυσικῆς κ.λπ.».

Ἀλλά καί ὁ τότε Πρόεδρος τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας Ἀρχιεπίσκοπος καί Ἐθνάρχης Μακάριος κατά τήν κατάθεση τοῦ θεμελίου λίθου στίς 29 Ἀπριλίου 1961 διεκήρυττε μεταξύ τῶν ἄλλων: «Τά σχολεῖά μας εἶναι ὁ ἄκμων τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, τῆς πίστεως καί τοῦ ἐθνικοῦ χρέους. Τοιουτοτρόπως καί εἰς τόν νέον αὐτόν σχολικόν χῶρον οἱ ἐκπαιδευτικοί μας, θά συνεχίσουν τό ὑψηλόν ἔργον των, ἐμπνέοντες εἰς τήν ψυχήν τῆς νεότητος τήν ἀφοσίωσιν πρός τά ἐθνικά ἰδεώδη καί γαλουχοῦντες αὐτήν μέ τά ἑλληνοχριστιανικά νάματα. Μέ αὐτά ὡς βάσιν δυνάμεθα νά εἴμεθα βέβαιοι ὅτι τό μέλλον μας θά διαμορφοῦται συμφώνως πρός τάς ἐλπίδας καί τάς προσδοκίας μας».

Δέν ὑπάρχει λοιπόν ἀπολύτως τίποτε τό ἀσυμβίβαστο στό νά παραμένει ἡ παιδεία προσηλωμένη στίς ρίζες καί τίς παραδόσεις της καί ταυτόχρονα νά προοδεύει καί νά δημιουργεῖ. Πρόοδος δέν σημαίνει ἐγκατάλειψη τοῦ παρελθόντος, γιατί τό παρελθόν ἀποτελεῖ τή βάση τοῦ μέλλοντος καί τῆς προόδου. Πολύ σωστά τονίζεται ἀπό πολλούς ὅτι ἡ παιδεία δέν πρέπει νά εἶναι ἀποστεωμένος ὀργανισμός, ὁ αὐτός καί μέ τό αὐτό τῶν παλαιῶν ἡμερῶν περιεχόμενο. Πρέπει νά ἔχει ζωτικότητα καί πλαστικότητα, τή δύναμη νά συμπορεύεται καί νά ἐπωφελεῖται ἀπό τίς ὑγιεῖς προόδους τῶν ἐπί μέρους ἐπιστημῶν, τίς βελτιώσεις τύπων καί προγραμμάτων, νά ἀξιοποιεῖ τή δύναμη τῆς ἐπιστήμης καί τήν πρόοδο. Ὅμως δέν πρέπει νά μᾶς διαφεύγει ποτέ τό γεγονός ὅτι ἡ διανοητική μόρφωση πρέπει νά συναρτᾶται καί νά βρίσκεται σέ συνοχή μέ τήν ἀνώτερη πνευματική καλλιέργεια. Δέν πρέπει νά ξεχνοῦμε ποτέ πώς τό ἀληθινό μορφωτικό ἰδεῶδες πρέπει νά ἀπευθύνεται στή διπλῆ φύση τοῦ ἀνθρώπου, νά συμπεριλαμβάνει τήν ἀγωγή τοῦ νοῦ, ἀλλά καί τῆς ψυχῆς.

Ὁ Πλάτων, ὅταν δίνει τόν ὁρισμό τῆς παιδείας τονίζει ἐμφαντικά: «παιδείαν δή λέγω τήν παραγιγνομένην πρῶτον παισίν ἀρετήν», μέ γνωριστική ποιότητά της τό θεοτικό μέγεθος. Γι᾽ αὐτό καί ἐπιμένει, ἀπευθυνόμενος πρός τούς παιδοτρίβες, ὅτι τό ἔργο τους εἶναι τό «παιδεύειν ἀνθρώπους καί θείους (αὐτούς) ἀπεργάζεσθαι».

Σύστοιχος ἀποβαίνει καί ὁ Κλήμης Ἀλεξανδρείας στόν «Παιδαγωγό» του, τονίζοντας ὅτι ἡ παιδεία στερεῖται νοήματος, ἐάν δέν ἔχει τόν χαρακτῆρα τῆς «παιδεύσεως εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας καί ἀγωγῆς ὀρθῆς, ἀνάγουσα εἰς οὐρανόν». Ἑπομένως ὅταν μιλοῦμε γιά παιδεία, δέν πρέπει νά ἐννοοῦμε μόνο τή νοησιαρχική ἐκπαίδευση τῆς διάνοιας τῶν νέων μέ τή συσσώρευση μόνο γνώσεων, ἀλλά τή συστηματική ἀνάπτυξη ὅλων τῶν ψυχικῶν καί πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, τήν ἐναρμόνια διάπλαση τοῦ νοῦ καί τῆς καρδίας. «Τί γάρ ἴσον τοῦ ρυθμίσαι ψυχήν καί διαπλάσαι νέου διάνοιαν;», ἐρωτᾷ στοχαστικά ὁ ἱερός Χρυσόστομος. Ὁ ἐσωτερικός ἄνθρωπος, ἡ ποιότητα, δηλαδή ἡ ψυχή τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ὁποίας, κατά τό λόγο τοῦ Κυρίου, ἰσάξιο ἀντάλλαγμα δέν παρέχει ὁ κόσμος ὅλος, πρέπει νά ἀποβεῖ ὁ στόχος τῆς παιδείας.

Φιλόμουση ὁμήγυρη,

Ζοῦμε σήμερα τήν ἐποχή τῆς τεχνολογίας, τήν ἐποχή τοῦ διαδικτύου καί τῆς πληροφορικῆς. Δυστυχῶς ὅμως ἡ τεχνολογία ὑπηρέτησε μόνο τό ὑλικό κεφάλαιο, καί ἀγνόησε τό πνευματικό καί ἠθικό. Κατά τή ῥήση ἑνός σύγχρονου στοχαστῆ, ἡ τεχνολογία αὔξησε τήν εὐημερία τῆς σάρκας, καί λεπλάτησε τόν κόσμο τῆς ψυχῆς, καί μᾶς ἔκαμε ὅλους δυστυχεῖς, γιατί ἡ εὐτυχία δέν εἶναι μόνο οἰκονομική εὐημερία, ἀλλά καί ψυχοπνευματική ἰσορροπία. Τό τίμημα αὐτῆς τῆς μονόπλευρης τεχνολογικῆς προόδου εἶναι τό ἄγχος, ἡ ἀγωνία, οἱ νευρώσεις, ἡ πλήξη, ἡ ἀνία, ἡ ἀνασφάλεια, ἡ ἀβεβαιότητα καί μιά διαρκής βία καί ἐγκληματικότητα. Γι᾽ αὐτό ἀκριβῶς τό λόγο ἡ παιδεία μας πρέπει, παράλληλα μέ τή νοησιαρχική ἐκπαίδευση τῆς διάνοιας τῶν νέων, νά δώσει ἔμφαση καί στή μόρφωση τῆς ψυχῆς, τό στολισμό της μέ τίς ἀρετές, τίς ὁποῖες ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὀνομάζει καρπούς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Χρειαζόμαστε μιά παιδεία, πού, πέρα ἀπό κάθε χρησιμοθηρική σκοπιμότητα, θά στοχεύει στή μεταμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου, στήν πνευματική δηλαδή ὁλοκλήρωσή του, καί στήν ἠθική ἀρτίωσή του. Ὁπλισμός νοητικός, μόρφωση καί καταρτισμός, ΝΑΙ! Ἀπαραίτητος, ὅμως, εἶναι καί ὁ πνευματικός ἐξοπλισμός, ὁ πολιτισμός τῆς ψυχῆς, ὁ ὡραῖος ἀγῶνας γιά ἠθική τελείωση καί πνευματική ὁλοκλήρωση.

Μόνο ἔτσι ἡ παιδεία μας μπορεῖ νά θωρακίσει τή νεολαία μας, ὥστε νά μήν καταποντιστεῖ ἀπό τά ρεύματα τῶν ἀρνητικῶν ἰδεολογιῶν, δηλαδή τοῦ ὑλισμοῦ, τοῦ εὐδαιμονισμοῦ, τοῦ ἀναρχισμοῦ, τοῦ ἀμοραλισμοῦ, τοῦ ἀρριβισμοῦ, τοῦ πανσεξουαλισμοῦ καί τῶν ὁμοίων, πού ἔχουν εἰσβάλει στόν χῶρο τῆς πατρίδας μας καί προσπαθοῦν νά τῆς ἀλλοιώσουν τήν ταυτότητα.

Μόνο ἔτσι ἡ παιδεία μας θά γαλουχεῖ πραγματικά ἐλεύθερους ἀνθρώπους, ἱκανούς νά ζήσουν μέ ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια καί νά ὑπερασπισθοῦν τό ὑπέρτατο ἀγαθό τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας καί τῆς ἐθνικῆς τους ἀνεξαρτησίας.

Μόνο μιά παιδεία, πού θά τροφοδοτεῖ τίς ρίζες τῆς προγονικῆς μας παράδοσης μέ τά δημιουργικά νάματα τῆς σύγχρονης πραγματικότητας, μιά παιδεία, πού θά ἐμπλουτίζει τίς στερημένες ἀπό τόν ἐγωισμό καί τόν ὠφελιμισμό νεανικές καρδιές μέ τό τρισάγιο συναίσθημα τοῦ χρέους καί τῆς εὐθύνης ἀπέναντι στό κοινωνικό σύνολο, μπορεῖ νά σμιλέψει στίς ψυχές τήν ἑλληνική ἀρετή καί νά συνδαυλίσει τή βούληση γιά θυσία, βασικές προϋποθέσεις τοῦ ἀγώνα, πού διεξάγουμε σήμερα, γιά τήν ἀπελευθέρωση τῶν σκλαβωμένων ἐδαφῶν καί τῶν πατρογονικῶν μας ἑστιῶν, πού γιά τριάντα ἑπτά τώρα χρόνια μολύνονται ἀπό τήν μπότα τοῦ ἀλλόθρησκου εἰσβολέα.

Ὁ ἑορτασμός τῆς πεντηκονταετηρίδος τοῦ Ἑνιαίου Λυκείου Κύκκου Α', Κυρίες καί Κύριοι, ἀποτελεῖ μιά ἀναδρομή στήν ἱστορία του. Ὡς ἀπαιραίτητο συμπλήρωμα τῆς ἀναδρομῆς αὐτῆς ὀργανώθηκαν: Συνέδριο ἀθλητισμοῦ καί εἰδική ἔκθεση φωτογραφιῶν.

Τό συνέδριο ἀθλητισμοῦ ὀργανώθηκε, γιά νά τονισθεῖ, ἀφ' ἑνός μέν ἡ ἔνδοξη ἀθλητική παράδοση τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ ἐκπαιδευτηρίου, πού γιά πολλά χρόνια πρώτευε σέ ὅλα σχεδόν τά ἀτομικά καί ὁμαδικά ἀθλήματα, ἀφ' ἑτέρου δέ νά ὑπογραμμισθεῖ ἡ τεράστια σημασία τοῦ ἀθλητισμοῦ γιά τήν ψυχοσωματική ὑγεία τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ εἶναι καθολικά ἀποδεκτό πώς μέ τόν ἀθλητισμό ἐξασφαλίζεται ἡ ὑγεία τοῦ ἀτόμου καί ἐπιτυγχάνεται ἡ σύμμετρη ἀνάπτυξη τοῦ σώματος, ὥστε νά καταστεῖ αὐτό κατάλληλο ἐνδιαίτημα τοῦ πνεύματος, γιατί μόνο τό ὑγιές σῶμα μπορεῖ νά καταστεῖ πειθαρχημένη βάση χρηστῆς διάνοιας καί εὐπρεπές σκήνωμα ἀγαθῆς καί γενναίας ψυχῆς, κατά τό ἀρχαῖο «νοῦς ὑγιής ἐν σώματι ὑγιεῖ».

Σήμερα ὁ ὑγιής ἀθλητισμός παρέχει στούς νέους μας ὑγιῆ ἐνασχόληση καί τούς προφυλάσσει ἀπό τίς ψυχοκτόνες προκλήσεις καί τίς ὀδυνηρές περιπέτειες τῆς ἐποχῆς, τούς σώζει ἀπό τή διαφθορά, τά ναρκωτικά, τή χαμηλή ζωή τῶν ἐνστίκτων, ἀπό κάθε εἴδους ἐξωφρενισμούς καί ἐκτροχιασμούς.

Ὁ ὑγιής ἀθλητισμός κάνει τούς νέους μας ὑγιεῖς, καί στό σῶμα, καί στήν ψυχή, γι' αὐτό καί εὐλογεῖται ἀπό τήν Ἐκκλησία.

Στήν εἰδική ἔκθεση φωτογραφιῶν θά δοῦμε στιγμιότυπα ἀπό τήν ἱστορία τοῦ σχολείου μας, τήν κατάθεση τοῦ θεμελίου λίθου, τά ἐγκαίνια τοῦ παρεκκλησίου, ἐκδηλώσεις, ἑορτασμούς ἐπετείων, παρελάσεις, ἀθλητικές δραστηριότητες, ἐπιτυχίες σέ ἀγῶνες, μαθητές καί καθηγητές, τήν ψυχή τοῦ σχολείου.

«Δίς εἰς τόν αὐτόν ποταμόν οὐκ ἄν ἐμβαίης», εἶπε ὁ μέγας φιλόσοφος Ἡράκλειτος, ἐννοῶντας ὅτι δέν μπορεῖς νά ξαναζήσεις τόν χρόνο, πού πέρασε, σάν ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ. Μέ τόν φωτογραφικό φακό, ὁ ὁποῖος ἀκινητοποιεῖ τίς στιγμές τοῦ χρόνου, μποροῦμε νά ξαναεπισκεφθοῦμε τό παρελθόν, ἔστω καί εἰκονικά.

Γιά τόν ἑορτασμό τῆς πεντηκονταετηρίδος καί τήν ἔκθεση αὐτή τῆς τροφοῦ σχολῆς, ἡ ὁποία μοῦ ἔδωσε φῶς παιδείας καί ἀνεκάλεσε παλαιές συγκινήσεις, ἐκφράζω τήν εὐαρέσκειά μου καί ἐπιδαψιλεύω τίς εὐλογίες μου σέ ὅλους τούς παράγοντες καί τούς φορεῖς, γονεῖς, ἀρχές, διδάσκοντες καί διδασκομένους.

Εὔχομαι, τέλος, τό Ἑνιαῖο Λύκειο Κύκκου Α', τό ἄξιο αὐτό ὀστράκινο σκεῦος τῆς παιδείας, νά μήν ἀπομακρυνθεῖ ποτέ ἀπό τίς ζωηφόρες πηγές τῆς παραδόσεώς μας, πού εἶναι ἡ Ὀρθοδοξία καί ἡ Ρωμιοσύνη. Εὔχομαι νά ἐξακολουθήσει καί στό μέλλον νά ἀποτελεῖ ὁ μυρίπνοος αὐτός εὐανθής λειμῶνας ἔπαλξη ἑλληνορθοδόξου πνεύματος καί χῶρο σμίλευσης ἐλευθέρων ἀνθρώπων, ἱκανῶν νά ζήσουν μέ ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια. ■

Το πρόγραμμα της τελετής διάνθισε με τραγούδια το μουσικό συγκρότημα του σχολείου

Ακολούθως ο Πανιερώτατος τέλεσε τα εγκαίνια έκθεσης, η οποία περιλάμβανε φωτογραφίες από τη σύνολη ιστορική πορεία και δράση του σχολείου

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

Ο ΑΓΙΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ραγματοποιήθηκε την Παρασκευή, 15 Απριλίου 2011, και ώρα 7.30 μ.μ. στην Αίθουσα του Πολιτιστικού Ιδρύματος «Αρχάγγελος», της Ιεράς Μονής Κύκκου στη Λευκωσία Εκδήλωση παρουσίασης της Συλλεκτικής Έκδοσης: «Ιωάννης Καποδίστριας-Ο Άγιος της Πολιτικής».

Η Εκδήλωση τελούσε υπό την αιγίδα του Πανιερωτάτου Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρου. Η Συλλεκτική Έκδοση πραγματοποιήθηκε με τη συμπλήρωση 180 χρόνων (1831-2011) από τη δολοφονία του πρώτου Κυβερνήτη της απελευθερωμένης Ελλάδος Ιωάννη Καποδίστρια.

Η Συλλεκτική αυτή Έκδοση, στην οικονομική στήριξη της οποίας συνέβαλε ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης μας κ.κ. Νικηφόρος, περιλαμβάνει ένα μέρος από τις εκατοντάδες των σωζομένων και ανέκδοτων κειμένων του Καποδίστρια.

Χαιρετισμό στην Εκδήλωση απηύθυνε ο Πρόεδρος της μη κερδοσκοπικής Εταιρείας «Ελαία» Αρχιμανδρίτης Γεώργιος Αλετράς.

Ακολούθησε η μεστή νοημάτων και μηνυμάτων ομιλία του Πανιερωτάτου Μητροπολίτη μας σε σχέση με την προσωπικότητα, το έργο και τη διαχρονική συμβολή του πρώτου Κυβερνήτη της Ελλάδος Ιωάννη Καποδίστρια. Η ομιλία του Πανιερωτάτου έχει ως ακολούθως:

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΥΚΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ κ.κ. ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΣΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ: «ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ – Ο ΑΓΙΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ» ΣΤΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΚΥΚΚΟΥ «ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΣ» ΣΤΙΣ 15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2011

Μέ ἰδιαίτερη χαρά χαιρετίζω τήν ἔκδοση ἑνός μνημειώδους ἔργου, ἑνός τόσο περισπούδαστου καί ἀξιόλογου βιβλίου, πού ἀναφέρεται σέ μιά μεγάλη μορφή διεθνοῦς ἀκτινοβολίας, στόν πρῶτο μεταβυζαντινό ἡγέτη τῆς Ἑλλάδος, τόν Ἰωάννη Καποδίστρια, τόν «Ἅγιο τῆς Πολιτικῆς», ὅπως εὔστοχα τόν ὀνομάζει ὁ συγγραφέας τοῦ ἔργου αὐτοῦ, λόγω τῆς βαθειᾶς ἐντιμότητάς του καί τῆς πληθωρικῆς ἑλληνοχριστοκεντρικῆς προσωπικότητάς του.

Ἀπό βάθους καρδίας χαιρετίζω καί συγχαίρω τόν διευθύνοντα σύμβουλο τῆς Ἑταιρείας «ΕΛΑΙΑ» κ. Ἰωάννη Κορνιλάκη καί τούς συνεργάτες του, γιά τήν ἐπίμονη, ἐπίπονη καί φιλόδοξη αὐτή ἐργασία, τή σημαντικότατη αὐτή ἔκδοση, πού περιλαμβάνει διπλωματικές, διοικητικές καί προσωπικές ἐπιστολές τοῦ Πρώτου Κυβερνήτη τῆς Ἑλλάδος, τοῦ Ἐθνομάρτυρα Ἰωάννη Καποδίστρια. Ἐκφράζουμε τήν ἐγκάρδια εὐγνωμοσύνη μας στούς ἐκδότες τοῦ παρόντος πονήματος, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἔδωκαν τήν εὐκαιρία, μέσα ἀπό τίς ἐπιστολές αὐτές νά βυθιστοῦμε στό ἱστορικό παρελθόν τοῦ ἔθνους μας καί νά ἀντιληφθοῦμε τό μεγαλεῖο ἑνός ἀνθρώπου, πού μέ αὐταπάρνηση πολλή, ὅμοια μέ τήν αὐταπάρνηση τῶν ἀποστόλων τοῦ Χριστοῦ, ἀφιέρωσε τή ζωή του στήν ὑπηρεσία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους σέ κρίσιμους καιρούς, ἑνός ἡγέτη πού στεφάνωσε τόν ὅλο βίο του μέ ἔμπρακτη προσφορά τοῦ αἵματός του, ὡς θυσία στόν βωμό τῆς Πατρίδος, μιᾶς μορφῆς πού εἶναι γιά ὅλους μας ἕνα ἐθνικό κεφάλαιο, πού πρέπει νά μᾶς ἐμπνέει καί νά μᾶς καθοδηγεῖ.

Τό ἔργο τοῦ κ. Ἰωάννη Κορνιλάκη μέ τίτλο «Ἰωάννης Καποδίστριας - Ὁ Ἅγιος τῆς Πολιτικῆς» καί μέ ὑπότιτλο «τό χθές καί τό σήμερα μέ βάση τίς ἀνέκδοτες ἐπιστολές του», ἔχει πολλαπλῆ ἀξία. Πρῶτο, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας τονίζει, φέρνει στό προσκήνιο τόν Ἰωάννη Καποδίστρια μέσα ἀπό τήν ἴδιά του τήν πέννα, καί ἔτσι ἡ ξεχασμένη αὐτή μυθική μορφή, πού ἔβλεπε πολύ πιό μπροστά ἀπό τήν ἐποχή του, δίδεται στόν κόσμο μας καί δή στούς νέους, γιά νά τόν γνωρίσουν καί νά ἀντλήσουν ἠθικά διδάγματα καί τό ἀνάλογο ψυχικό σθένος ἀπό τή ζωή καί τό ἔργο του. Δεύτερο, εὐαισθητοποιεῖ τήν ἱστορική ἐθνική μνήμη, πού

ἡ γνώση καί ἡ μελέτη της ἔχουν δυστυχῶς σήμερα ὑποβαθμιστεῖ. Καί τρίτο, προβάλλει ἕνα πρότυπο ἀνθρώπου καί πολιτικοῦ μέ ἦθος, παιδεία, ἄδολο πατριωτισμό καί διπλωματική ἱκανότητα.

«Τά κείμενα τῶν ἐπιστολῶν αὐτῶν τοῦ Ἰωάννη Καποδίστρια», ὅπως τονίζει ἡ Ἑλένη Κούκου καθηγήτρια τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, εἶναι «ὄχι ἁπλῶς συγκλονιστικά, ἀλλά μοναδικά στήν παγκόσμια ἐπιστολογραφία καί φιλολογία. Ποτέ ἄλλοτε δέν γράφηκαν ἀπό Ἕλληνα ἤ ξένο ἡγέτη τέτοια κείμενα γιά τήν ὑποστήριξη τῆς Πατρίδας του».

Τά κείμενα τῶν ἐπιστολῶν αὐτῶν, πού φέρνει στό φῶς ὁ Ἰωάννης Κορνιλάκης, μᾶς βοηθοῦν, ὄχι βέβαια νά συλλάβουμε, ἀλλ' ἔστω νά ψαύσουμε καί νά ἰχνηλατήσουμε τίς ἀσύλληπτες διαστάσεις τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἡγέτη. Μᾶς βοηθοῦν νά θαυμάσουμε τό μέγεθος τῆς προσωπικότητάς του, νά

θαυμάσουμε τίς γνώσεις του, ἀλλά καί τόν ὑψηλόφρονα χαρακτῆρά του. Εἶναι οἱ ἐπιστολές αὐτές κείμενα πού μᾶς φωτίζουν, μᾶς διδάσκουν, μᾶς ἐνθουσιάζουν, μᾶς μεταρσιώνουν. Εἶναι κείμενα διαφωτιστικά, ὥστε ἡ μελέτη τους νά εἶναι μιά ἀπρόσκοπτης διάρκειας ἀπόλαυση, εἶναι κείμενα πολύτιμα, πού δροσίζουν τό πνεῦμά μας καί μᾶς συγκινοῦν. Μά πάνω ἀπό ὅλα ἡ ἔκδοση αὐτή πλουτίζει τίς γνώσεις μας γιά τόν Καποδίστρια, ἐπιχέοντας ἀποκαλυπτικό φῶς σ' ἕνα πρόσωπο μεγάλης ἱστορικῆς σημασίας, πού «ἐν προφητικῇ πίστει, ἐν ἀστραπαῖς πνεύματος, ἐν ὑπεροχῇ λόγου» ἔπραξε πολλά γιά τό ἔθνος μας, γι' αὐτό καί τοῦ χρωστοῦμε ὅλοι ἐθνική εὐγνωμοσύνη.

Ὁ ἀείμνηστος Κωνσταντῖνος Τσάτσος, Κυρίες καί Κύριοι, ἐπισημαίνει στόν Ε' τόμο τῶν ἀφορισμῶν του: «Ἡ ἐμφάνιση μεγάλων πολιτικῶν ἀνδρῶν ἀποτελεῖ σέ μιά δημοκρατία ἀνωμαλία. Χάρις ὅμως σ' αὐτές τίς ἀνωμαλίες μερικά ἔθνη, αὐτά πού ἐλάμπρυναν τήν ἱστορία, μεγαλούργησαν». Ὁ Καποδίστριας ἦταν γιά τό νεοσύστατο ἑλληνικό κράτος μιά ἀνωμαλία, γιατί ἦταν ἀσύλληπτος στίς διαστάσεις του, μιά ἀνωμαλία ὅμως, πού ἀνέβασε τό ἑλληνικό ἔθνος μερικά σκαλιά ὑψηλότερα, μιά ἀνωμαλία πού ἀνακάλυψε στόν καθημαγμένο λαό του πολλές ἀπό τίς κρυφές πτυχές τῆς ψυχῆς του, πολλές ἀπό τίς βαθύτερες προσδοκίες καί τούς καημούς του, καί ἔδωσε πνοή στά ὄνειρά του, κάνοντας γόνιμες τίς ἀγωνίες του.

Ὁ Καποδίστριας, ὅπως ἀποκαλύπτεται μέσα ἀπό τίς ἐπιστολές του, ἦταν ἕνα εἶδος πού στίς μέρες μας σπανίζει, ἦταν Ἕλληνας καί Φιλέλληνας. Ἀγάπησε τή διαχρονικότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τίς δύο-τρεῖς ἰδέες, ὅπως λέει ἕνας ἄλλος φιλέλληνας Ἕλληνας, ὁ Σεφέρης. Αὐτές οἱ ἰδέες πού εἶχαν γεννηθεῖ στήν ἴδια τήν Ἑλλάδα καί πού διαμόρφωσαν τό πρόσωπό του καί καθόρισαν τή μοῖρά του, ἦταν ἡ ἀγάπη πρός τήν Πατρίδα, τήν Ἐλευθερία, τή Δικαιοσύνη καί τή Δημοκρατία, ἦταν ἡ ἐντιμότητα καί ἡ μεγαλοψυχία, ὁ λογισμός καί τό ὄνειρο. Ὁ Καποδίστριας ἦταν μιά μορφή μέ ἀκοίμητη ἐθνική συνείδηση καί πλοῦτο καρδιᾶς ἀτίμητο, πού συνδύαζε τό ἐλεύθερο ἑλληνικό φρόνημα μέ τήν αὐθόρμητη χριστιανική φιλανθρωπία. «Ἂν ὑπάρχει εἰς τόν κόσμον εὐγένεια καταγωγῆς, τονίζει ἕνας Γάλλος συγγραφέας πού γνώρισε τόν Καποδίστρια στό Παρίσι τό 1824, ἐσφραγισμένης ἀπό τήν λεπτότητα τῆς φυσιογνωμίας, τήν εὐφυᾶ καθαρότητα τοῦ βλέμματος, τήν ἐπίχαριν ἁπλότητα τῶν τρόπων, τήν αὐτόματον κομψότητα τοῦ λόγου ἐν πάσῃ γλώσσῃ, οὐδέν περισσότερον φύσει εὐπατρίδης ἀπό τόν κόμητα Καποδίστρια τῆς Κερκύρας: Ἦτο φιλόσοφος ἀγαπῶν περιπαθῶς τάς τέχνας, λόγιος πλήρης καλαισθησίας καί ψυχῆς, ὁμιλῶν εὐγλώττως περί τῆς ἀρχαίας λογοτεχνίας, ὅπου ἐπανεύρισκε τήν πατρίδα του, τήν τόσο ἀτυχῆ πατρίδα του, τήν ὁποίαν ἐπί μακρόν ἤλπισε νά ὑπηρετήσει προσκολλημένος εἰς τήν αὐλήν τῆς Ρωσίας».

Στό διεθνῆ χῶρο ἡ ἐξέχουσα φυσιογνωμία του ἦταν κεφάλαιο ἀνεκτίμητο τοῦ ἔθνους ὁλοκλήρου. Ὁ μεγάλος αὐτός ἄνδρας, ἐμπειρότατος περί τήν διπλωματία, τήν πολιτική καί τίς διεθνεῖς σχέσεις, ἐπεσκέπτετο τή μία μετά τήν ἄλλη τίς Εὐρωπαϊκές πρωτεύουσες, ἐργαζόμενος νυχθημερόν, γιά νά διεγείρει τίς συμπάθειες τῆς Δύσεως ὑπέρ τοῦ ἡρωϊκῶς μαχομένου ἑλληνικοῦ λαοῦ. Μέ ὅπλο τήν ἔμφυτη εὐφυΐα του καί τήν πολυγνωσία του, ἀντιπαλεύει στήν Εὐρώπη τόν Metternich, πού θέλει νά καταπνίξει ὁποιοδήποτε ἐπαναστατικό κίνημα ἔστω κι ἄν εἶναι δίκαιο, καί τόν κατατροπώνει. Ἄνεμο φιλελληνισμοῦ σηκώνει σ' ὅλη τήν Εὐρώπη, διεθνοποιώντας ἔτσι τό Ἑλληνικό ζήτημα.

Ἡ σημαντικότερη, ὅμως, στιγμή γιά τόν Καποδίστρια ἦταν ὅταν ὁ Αὐτοκράτορας τῆς Ρωσίας Ἀλέξανδρος τοῦ ἀνέθεσε τά καθήκοντα τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς μεγάλης αὐτῆς χώρας. Τό 1809, ὁ Καποδίστριας κατέφθασε στή Ρωσία καί ἀνέλαβε τή διπλωματική ὑπηρεσία καί, προικισμένος καθώς ἦταν μέ ἔμφυτη εὐφυΐα, ὑψηλή μόρφωση καί μεγάλη ἐμπειρία, σημείωσε σημαντικές ἐπιτυχίες. Ἡ ἐνεργός συμμετοχή του, ἀπό τή θέση τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσίας, στίς εὐρωπαϊκές ὑποθέσεις συνετέλεσε ἀποφασιστικά στήν ἐπίλυση μεγάλων εὐρωπαϊκῶν ζητημάτων. Στόν Καποδίστρια ὀφείλεται ἡ διάσωση της Ἑλβετίας. Αὐτόν, ὡς τόν «ἐξυπνότερο ἄνθρωπο τῆς Ρωσικῆς Αὐλῆς», κατά τήν ἀπόφαση τοῦ καταγράψαντος τήν ἱστορία τοῦ Ρωσικοῦ Ἔθνους, Ν.Μ. Καραμζίν, ἔστειλε ὁ Αὐτοκράτορας Ἀλέξανδρος στήν κινδυνεύουσα Ἑλβετία καί ὁ Καποδίστριας μέ ἰσχυρότατη ἐπιχειρηματολογία καί ἔξοχους διπλωματικούς χειρισμούς ἕνωσε γιά πρώτη φορά τά καντόνια πλουσίων καί φτωχῶν καί διαφορετικῶν γλωσσῶν. Καί καταγράφει ὁ ἴδιος καί διατυπώνει τό συνταγματικό χάρτη τῆς χώρας αὐτῆς, τοῦ ὁποίου πολλές ἀρχές ἰσχύουν μέχρι σήμερα. Δύο δέ χρόνια ἀργότερα βάζει καί τή σφραγῖδά του στήν Ἑλβετική αὐτή ἕνωση μέ τήν ἀναγνώριση τῆς οὐδετερότητας τῆς Ἑλβετίας στό Συνέδριο τῆς Βιέννης, πού ἔλαβε χώρα τήν 1η Νοεμβρίου 1814, καί στό ὁποῖο ὁ Καποδίστριας ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Ρωσίας πρωταγωνίστησε. Εἶναι χαρακτηριστικό αὐτό πού ὁ Τσάρος τῆς Ρωσίας εἶχε πεῖ στόν Καποδίστρια πρίν ξεκινήσουν γιά τό Συνέδριο: «Δέν ἔχω καταλληλότερον νά ἀντιπαλέσει τόν Καγκελλάριο Metternich», καί

Στιγμιότυπο από την Εκδήλωση παρουσίασης του βιβλίου «Ιωάννης Καποδίστριας-Ο Άγιος της Πολιτικής». Διακρίνονται (από αριστερά) ο συντάκτης του βιβλίου κ. Ιωάννης Κορνιλάκης και ο Πρόεδρος της μη κερδοσκοπικής Εταιρείας «Ελαία» Αρχιμανδρίτης Γεώργιος Αλετράς

όντως ὁ Καποδίστριας μέ τήν εὐρυμάθειά του καί τή διαπραγματευτική του δυνατότητα κυριάρχησε στό Συνέδριο αὐτό πού μέ τίς ἀποφάσεις του κράτησε τήν Εὐρώπη καί τούς λαούς της ἐν εἰρήνη γιά 99 συνεχή χρόνια, μέχρι δηλαδή τό 1914 πού ἄρχισε ὁ Α' Παγκόσμιος Πόλεμος.

Εἶναι χαρακτηριστικά αὐτά πού ἔγραφε ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλβετικῆς Κυβέρνησης στή Βιέννη πρός τήν Κυβέρνησή του γιά τόν Καποδίστρια, γι' αὐτό καί αὐτούσια τά παραθέτουμε: «Ἔχω τήν πεποίθηση ὅτι χωρίς αὐτόν, (τόν ἐξαίρετο Καποδίστρια, τόν φοίνικα τῆς διπλωματίας), τό Συνέδριο τῆς Βιέννης καί τά ἄλλα θά ἦσαν διαφορετικά. Ἔχω τήν πεποίθηση ὅτι, χωρίς αὐτόν ἡ Ἑλβετία θά εἶχε ἐξ ὁλοκλήρου ἀνατραπεῖ. Ἂν περάσει ποτέ ἀπό τή Γενεύη, κτυπήσατε ὅλους τούς κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν καί χαιρετίσατε τήν ἄφιξίν του διά τοῦ κεραυνοῦ τοῦ πυροβολικοῦ μας».

Ἀλλά ὁ Καποδίστριας πρωταγωνίστησε καί στό Συνέδριο τοῦ Ἄαχεν, πού ἔγινε 4 χρόνια μετά τό Συνέδριο τῆς Βιέννης, δηλαδή τό ἔτος 1818 μ.Χ. Στό συνέδριο αὐτό ὁ Καποδίστριας μέ τήν εἰσήγησή του, ὅπως ἡ Ἱερή Συμμαχία διευρυνθεῖ καί συμπεριλάβει πέραν ἀπό τή Ρωσία, Ἀγγλία, Αὐστρία καί Πρωσία καί ἄλλες χῶρες, ἀκόμη καί τίς πιό φτωχές, θεωρεῖται ἀπό τούς ἱστορικούς ὡς πραγματικός πρόδρομος καί πρῶτος ὁραματιστής καί πρωτεργάτης τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἕνωσης. Ἀλλά στό Συνέδριο αὐτό ὁ Καποδίστριας διασώζει καί τήν ἡττημένη Γαλλία στή μάχη τοῦ Βατερλώ, πού διεξήχθη στίς 15 Ἰουνίου 1815. Διακήρυξε ὁ Καποδίστριας στό Συνέδριο αὐτό ὅτι στό Βατερλώ ἡττήθηκε ὁ Ναπολέων, καί ὄχι ὁ γαλλικός λαός, καί θεωροῦσε σφάλμα τά δυσβάστακτα βάρη, πού οἱ σύμμαχοι ἐπέβαλαν στό χειμαζόμενο γαλλικό λαό καί πού ὁδηγοῦσαν στήν ἐξαθλίωσή του. Μέ τή δική του ἐπίμονη πρόταση, ὁ Καποδίστριας κατώρθωσε να μειωθεῖ κατά 99%, ἕνα ἀστρονομικό ποσό πού εἶχε ἐπιβληθεῖ στή Γαλλία γιά στρατιωτικές ἀπώλειες, ἀλλά καί τήν ἀποχώρηση 120,000 συμμαχικῶν στρατευμάτων, πού ἐπρόβλεπαν οἱ προηγούμενες συμφωνίες, ὅτι ἔπρεπε νά παραμείνουν στή Γαλλία. Τελικά δέ εἰσήγαγε τή Γαλλία στή Συμμαχία. Πρέπει ἐπίσης νά τονισθεῖ, ἔστω καί ἀκροθιγῶς, ὅτι στό Συνέδριο αὐτό τοῦ Ἄαχεν ὁ Καποδίστριας κατέθεσε πρόταση κατά τοῦ δουλεμπορίου τῶν μαύρων τῆς Ἀφρικῆς

Άποψη από την Εκδήλωση

μέ τή σύσταση εἰδικοῦ ὀργανισμοῦ. Δίκαια λοιπόν ὁ Καποδίστριας τιμήθηκε καί ἀπό τόν Τσάρο τῆς Ρωσίας καί ἀπό τόν Αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας, καί ἀπό τόν Βασιλιά τῆς Πρωσίας, ἀλλά καί ἀπό ὅλους τούς Βασιλεῖς καί Πρίγκιπες, πού συμμετεῖχαν στό Συνέδριο τῆς Βιέννης.

Αὐτόν, λοιπόν, τόν πολιτικό ἄνδρα καί διπλωμάτη μεγάλου βεληνεκοῦς, Ἰωάννη Καποδίστρια, τήν πολυδιάστατη αὐτή προσωπικότητα, μέ τά σπάνια χαρίσματα, ἡ Ἑλληνική Ἐθνική Συνέλευση τῆς Τροιζῆνος στίς 5 Ἀπριλίου 1827 ἐξέλεξε Κυβερνήτη τῆς Ἑλλάδος, καί στίς 6 Ἰανουαρίου 1828 ὁ Καποδίστριας ἀποβιβάστηκε στό Ναύπλιο καί στίς 11 τοῦ ἴδιου μήνα ἔφθασε στήν Αἴγινα, ὅπου ἀμέσως ὁρκίστηκε στήν ἐκκλησία καί ἄρχισε τό δύσκολο ἔργο του.

Ὅπως διηγεῖται ὁ Γεώργιος Τερτσέτης στά «Ἀπόλογα γιά τόν Καποδίστρια», ὁ Κυβερνήτης, μόλις ἔφθασε στήν Αἴγινα, πηγαίνοντας στήν ἐκκλησία συνάντησε «γυναῖκες ἀναμαλλιάρες, ἄνδρες μέ λαβωματιές πολέμου, ὀρφανά γδυτά, κατεβασμένα ἀπό τίς σπηλιές». Καί ἀργότερα εἶπε στόν συνομιλητή του Γεώργιο Μαυρομιχάλη, ἕναν ἀπό τούς κατοπινούς δολοφόνους του, πού τόν εἶχε ἐπισκεφθεῖ στήν Αἴγινα: «Μοῦ ἐδώσατε τούς χαλινούς τοῦ Κράτους· τίνος κράτους; μετροῦμε εἰς τά δάκτυλα τήν ἐπικράτειάν μας, τ' Ἀνάπλι, τήν Αἴγινα, Πόρο, Ὕδρα, Κόρινθο, Μέγαρα, Σαλαμῖνα. Ὁ Ἰμβραΐμης κρατεῖ τά κάστρα καί τό μεσόγειο τῆς Πελοποννήσου, ὁ Κουτάγιας τή Ρούμελη». Καί ἀφοῦ διεκτραγώγησε διά πολλῶν τό χάος τοῦ τόπου, πού τόν ἐκάλεσαν νά κυβερνήσει, ὁ Καποδίστριας κατέληξε: «Δέν λυποῦμαι, δέν ἀπελπίζομαι, προτιμῶν αὐτό τό σκῆπτρο τοῦ πόνου καί τῶν δακρύων παρά ἄλλο. Ὁ Θεός μοῦ τό ἔδωσε, τό παίρνω, θέλει νά μέ δοκιμάσει· εἶμαι ἀπό τή φυλή σας· εἰς ἕνα μνῆμα μαζί μέ σᾶς θά θαφτῶ, ὅτι ἔχω, ζωή, περιουσίες, φιλίες, εἰς τήν Εὐρώπη, κεφάλαια γνώσεων... τά ἀφιερώνω εἰς τήν κοινήν πατρίδα, ἄς ὑψώσω τό μεγαλεῖό της, ὥστε ὅποιος θελήσει, δυσκόλως νά τό ταπεινώσῃ, στερεωμένο εἰς ρίζες ἀρετῆς εἶναι ἀκαταμάχητον». Καί πράγματι κατά τήν περίοδο τῆς διακυβέρνησής του διατρέχετο ἀπό τό ρῖγος καί τό πάθος τῆς προσφορᾶς καί ἀνέπτυξε πολυσχιδῆ καί καρποφόρα δράση, θέσας στήν ὑπηρεσία τῆς Πατρίδας τήν εὐρεία του διάνοια, τή μεγάλη του καρδιά, καί τή φλόγα τῆς ὑπέροχης ψυχῆς του. Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας ἦταν ὁ κατάλληλος ἄνδρας πού ἀνέλαβε μετά τήν ἐπανάσταση νά διασφαλίσει τήν ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδας καί νά οἰκοδομήσει κράτος μέσα ἀπό τό χάος. Ὁ ἀγῶνας

του, γιά νά συστήσει καί νά συγκροτήσει τό καινούργιο ἑλληνικό κράτος, ἦταν τιτάνιος, τίμιος, συστηματικός. Δέν τόν ἐφόβισε καί δέν τόν ἐνίκησε καμμιά δυσχέρεια. Ἀντιστάθηκε στήν πολυαρχία καί τή διχόνοια καί μέ τίς διπλωματικές καί ὀργανωτικές του ἱκανότητες ἀνασυγκρότησε τήν Ἑλληνική κοινωνία καί βοήθησε νά στερεωθοῦν τά θεμέλια ἑνός κράτους μέ διοίκηση, οἰκονομία, παιδεία, γεωργία, στρατό καί δημόσια τάξη κυριολεκτικά ἐκ τοῦ μηδενός.

Καί κάτι ἀκόμα πού πρέπει νομίζω νά μήν παραλείψουμε νά τονίσουμε, εἶναι τό γεγονός ὅτι τό 1828 ὁ Καποδίστριας ὡς Κυβερνήτης πλέον τῆς Ἑλλάδος ἐπηρεάζει τόν Τσάρο Νικόλαο, πού διαδέχθηκε τόν ἀποθανόντα Ἀλέξανδρο καί κάνει πράξη τήν προτροπή τοῦ Ἰωάννη καί βαδίζει μέ τά Ρωσικά στρατεύματά του κατά τῆς Κωνσταντινούπολης. Ἐξαναγκάζοντας τόν Σουλτάνο νά ὑπογράψει τή συνθήκη τῆς Ἀνδριανούπολης στίς 14 Σεπτεμβρίου 1829 καί νά ἀποδεχθεῖ ἔτσι τό ἀπό 6ης Ἰουλίου 1827 πρωτόκολλο τοῦ Λονδίνου, πού μιλοῦσε γιά πρώτη φορά γιά ἑλληνικό ἀνεξάρτητο κράτος καί τό ὁποῖο μέχρι τή στιγμή ἐκείνη ἀπέρριπτε, παρά τό γεγονός ὅτι εἶχε μεσολαβήσει ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου στίς 20 Ὀκτωβρίου 1827, κατά τήν ὁποία καταστράφηκε ὁ Τουρκοαιγυπτιακός στόλος. Καί μιά πού κάνουμε ἀναφορά γιά τή ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου, πρέπει νά τονίσουμε ὅτι ὁ Καποδίστριας, ὡς ἐψηφισμένος πλέον κυβερνήτης τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, μέ δικές του ἐνέργειες, ἐπιτυγχάνει τή συνεργασία τῶν τριῶν προστάτιδων δυνάμεων, Ἀγγλίας, Γαλλίας, Ρωσίας καί στή ναυμαχία ἐκείνη οἱ τρεῖς ναύαρχοι Κόδριγκτων, Δεριγνύ καί Χέυδεν καταναυμαχοῦν καί καταστρέφουν τόν τουρκο-αιγυπτιακό στόλο.

Ἀλλά, δυστυχῶς, ὅπως εὔστοχα ἔγραψε καί ὁ Ἀνδρέας Ἰδρωμένος γιά τόν Καποδίστρια, «ὅπως οἱ ὑψηλόφρονες δρῦς ἕλκουν τήν μανίαν τῶν κεραυνῶν ἐν μέσῳ καταιγίδων, ἔτσι καί οἱ ἔξοχοι ἄνδρες σέ περιόδους μεγίστων ἀνωμαλιῶν καί ὁλόψυχα ἀφιερωμένων εἰς τά ἐθνικά συμφέροντα, ἐπισείουν ἐναντίον των τό θανάσιμο μίσος καί φθόνον μή ἀνεχόμενοι νά ἐπισκιάζωνται τῆς ὑπεροχῆς αὐτῶν». Ἔτσι καί ὁ Καποδίστριας, ὁ μεγάλος αὐτός πολιτικός καί κορυφαῖος Εὐρωπαῖος διπλωμάτης, τό πρωί τῆς 27ης Σεπτεμβρίου 1831, ἔπιπτε νεκρός στήν εἴσοδο τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνα Ναυπλίου, ὅπου μετέβαινε νά λειτουργηθεῖ, ἀπό δολοφονικά χέρια. Ὁ Κωνσταντίνος καί Γεώργιος Μαυρομιχάλης, γόνοι οἰκογένειας δοξασμένης κατά τήν ἐπανάσταση, γόνοι τοῦ ὁπλαρχηγοῦ Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, ἠθικοῦ αὐτουργοῦ τῆς δολοφονίας, ἐπειδή ἤθελε νά εἰσπράττει τούς φόρους τῆς Μάνης, λησμόνησαν τήν ἀρχοντιά τους καί ἔγιναν θύματα τοῦ πάθους καί τοῦ μίσους τους καί μέ μιά πιστολιά καί μιά μαχαιριά σκότωσαν τόν μεγάλο κυβερνήτη, σκότωσαν αὐτόν πού ἀγωνίστηκε νά ὑποτάξει ὅλα τά «ΕΓΩ» τῶν Ἑλλήνων στήν ἑνότητα μιᾶς εὐνομούμενης πολιτείας, σκότωσαν αὐτόν πού ἀπό τό χάος εἶχε συστήσει κράτος καί ταυτόχρονα δολοφονήθηκε καί ἡ ἐλπίδα καί ἡ προσδοκία, ὄχι μόνο τοῦ ἀπελευθερωμένου τμήματος τοῦ Ἔθνους, ἀλλά καί ὅλων τῶν ἀλυτρώτων Ἑλλήνων.

Ἂν τά ἄνομα συμφέροντα τῶν σκοτεινῶν δυνάμεων καί τά μικρόψυχα πολιτικά πάθη τόν ἄφηναν νά ζήσει, ἡ μοῖρα τῆς Ἑλλάδος καί τοῦ Ἔθνους μας σήμερα θά ἦταν σίγουρα διαφορετική: «τό βόλι καί ἡ μαχαιριά στό κουρασμένο σῶμα του», τονίζει ὁ ἀκαδημαϊκός Πανεπιστημίου Ἰωάννης Ζέπος, «σήμαναν τό τέρμα τῆς μεγάλης ἱστορίας τοῦ Πρώτου θεμελιωτή τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, καί τό βόλι πού ἐπερίσσευσε σφηνωμένο στόν τοῖχο τῆς εἰσόδου τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος στό Ναύπλιο ἀπέμεινε σφῆνα στήν καρδιά τῆς Ἑλλάδος καί τῆς αἰώνιας πορείας της».

Τοῦτον τόν ἥρωα τῶν μεγάλων συλλήψεων, τῶν μεγάλων εὐθυνῶν, τόν σοφό ἐκτιμητή τῶν πολιτικῶν, ἀκόμη καί τῶν ἐκκλησιαστικῶν γεγονότων, τιμοῦμε σήμερα μέ τήν παρουσίαση τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Ἰωάννη Κορνιλάκη μέ τίτλο «Ἰωάννης Καποδίστριας, ὁ Ἅγιος τῆς Πολιτικῆς».

Ἀποτελεῖ ἡ σημερινή παρουσίαση τοῦ ἔργου αὐτοῦ ἱερό μνημόσυνο καί ἀπότιση φόρου τιμῆς καί ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης στή μυθική αὐτή φυσιογνωμία, στόν πύρινο αὐτό ἀγωνιστή τῆς Δικαιοσύνης καί τῆς Ἐλευθερίας καί μεγαλόπνοο ἑρμηνευτή καί ὁδηγό τῶν γενεῶν στά ὑψηλά ἰδανικά τοῦ ἔθνους, Ἰωάννη Καποδίστρια. Τιμοῦμε σήμερα καί μνημονεύουμε ἐκεῖνον, πού κατά τό ἕνα σκέλος ἦταν Κύπριος, ἀφοῦ ἡ μητέρα του Ἀδαμαντίνη Γονέμη εἶχε κυπριακή καταγωγή.

Ὁ Θεός μέ τίς ἀνεξιχνίαστες βουλές του τά οἰκονόμησε ἔτσι, ὥστε ὁ Καποδίστριας νά δεῖ τό πρῶτο φῶς τοῦ ἥλιου, ἐξερχόμενος ἀπό τή μήτρα κύπριας στήν καταγωγή μάνας, καί νά πέσει νεκρός, χάνοντας τό φῶς τοῦ ἥλιου στήν εἴσοδο τῆς ἐκκλησίας ἑνός Κύπριου Ἁγίου, τοῦ Ἐπισκόπου Τριμυθοῦντος Σπυρίδωνος τοῦ θαυματουργοῦ.

Νά ὖναι ἄραγε τυχαῖο πού ὁ Καποδίστριας στίς διεκδικήσεις του ἀπό τίς προστάτιδες δυνάμεις, καθορίζοντας τά σύνορα τοῦ νέου κράτους τῆς Ἑλλάδος, ὑπεδείκνυε ὅτι αὐτά χαράχθηκαν ἀπό τό αἷμα τῶν θυσιασθέντων Ἑλλήνων καί συμπεριλαμβάνουν καί τήν Κύπρο ἤ μήπως τό αἷμα

πού κυλοῦσε στίς φλέβες του Ἑλλαδικό καί Κυπριακό μαζί τοῦ ἐπέβαλλε τή στάση αὐτή;

Σήμερα, σέ μιά ἐποχή ἠθικῆς, πνευματικῆς, πολιτικῆς καί οἰκονομικῆς κρίσης, στήν ὁποία, ὄχι μόνο ὑποτιμοῦνται καί ἀπαξιώνονται οἱ ἀρχές καί τά ἰδανικά τοῦ ἔθνους μας, ἀλλά ὑπονομεύεται καί ἡ ἱστορική μνήμη, ἡ φωτεινή μορφή τοῦ Καποδίστρια στέκεται ἀνάμεσά μας ἱστορικά ἄγρυπνη καί ἑρμηνεύει τήν ζωή καί ἀποτιμᾶ τό ἔργο μας καί ὁριοθετεῖ μέ τό φῶς του τό δρόμο μας.

Στήν κρίσιμη αὐτή ἐποχή πού οἱ πολλές ἐμπλοκές καί τά πολλαπλᾶ ἀδιέξοδα σάν σύννεφα ἔχουν καλύψει τόν πολικό ἀστέρα καί πελαγοδρομοῦμε μέσα στήν ἀμφιβολία καί μοιάζουμε νά μή ξέρουμε ποιά εἶναι ἡ πορεία μας στό μέλλον, νά στραφοῦμε πρέπει σ' αὐτή τή μεγάλη μορφή τοῦ ἔθνους μας καί νά ἀφουγκραστοῦμε τά μηνύματά του καί νά ἀκούσουμε τίς ὑποθῆκες του. Καί ἡ μεγαλύτερη ὑποθήκη του εἶναι τό δικό του παράδειγμα, ἡ ἀνιδιοτέλειά του, τό ἀνυπέρβλητο ἦθός του, οἱ ὑψηλοί ὁραματισμοί του. Καί καλύτερη παρακαταθήκη, πού μᾶς ἄφησε, εἶναι ἡ ἀγάπη πρός τήν πατρίδα καί τήν ἐλευθερία πάνω ἀπό ἀτομικά συμφέροντα καί φιλοδοξίες. Στίς δύσκολες τοῦτες ὧρες, πού περνοῦμε ὡς ἔθνος, ἡ μορφή τοῦ Καποδίστρια ὑψώνεται ὡς ὑπόδειγμα καί μᾶς καλεῖ ὅλους, ἄρχοντες καί ἀρχομένους, πεπαιδευμένους καί ἀπαίδευτους σέ ἐξηρμένη βίωση τῆς ἱστορίας μας καί σέ ὑπεύθυνο φωτισμό τῆς ἐθνικῆς μας συνείδησης. Τό ἔθνος μας θά ἀποπλύνει τό ἄγος τῆς δολοφονίας τοῦ Ἰωάννη Καποδίστρια, ἄν στήν πράξη υἱοθετήσει τίς ἀξίες, γιά τίς ὁποῖες ἐκεῖνος ἔζησε καί ἐθυσιάσθη, καί ἰδιαίτερα ἄν οἱ πολιτικοί μας καί ἐδῶ στήν Κύπρο καί στή Μητροπολιτική Ἑλλάδα ἀλλάξουν νοοτροπία μιμούμενοι τήν ἀρετή, τήν ἀκεραιότητα, τό ἠθικό μεγαλεῖο τῆς μυθικῆς αὐτῆς φυσιογνωμίας, τοῦ Ἰωάννη Καποδίστρια, καί τή θερμή καί ζωνταντή πίστη του στό Θεό, χωρίς τήν ὁποία, οὔτε ἠθική, οὔτε ὁποιαδήποτε ἀρετή ὑπάρχει.

Ἐν κατακλεῖδι συγχαίρω καί πάλιν τόν κ. Ἰωάννη Κορνιλάκη, συγγραφέα τῆς ἱστορικά βαρυσήμαντης αὐτῆς ἔκδοσης, τοῦ μετά χεῖρας ἀξιόλογου καί ἱστορικοῦ αὐτοῦ βιβλίου, εὐχόμενος ἀπό καρδίας ὑγεία καί μακροζωΐα καί πᾶσαν εὐτυχία στήν κατά πάντα ἐμπνευσμένη προσπάθειά του, ἡ ὁποία παρέχει ὑψηλές ὑπηρεσίες στήν κοινωνία καί στό ἔθνος, προβάλλοντας τήν ἡγετική φυσιογνωμία τοῦ Πρώτου Κυβερνήτη τῆς Ἑλλάδος μετά τήν πτώση τῆς Βασιλεύουσας, Ἰωάννη Καποδίστρια.

Ὡς ἐπιστέγασμα, ὅμως, τῆς παρούσης ὁμιλίας μου παραθέτω τή φιλοσοφημένη ἐπισήμανση τοῦ συγγραφέα κ. Ἰωάννη Κορνιλάκη: «Τό ἔθνος αὐτό (τό Ἑλληνικό) δυστυχῶς πάντα γεννοῦσε, γεννᾶ καί θά γεννᾶ Μαυρομιχάληδες. Τό ἔθνος ὅμως αὐτό πάντα γεννοῦσε, γεννᾶ καί θά γεννᾶ καί Καποδίστριες. Χρέος ὅλων μας νά ἀναδείξουμε καί νά προστατέψουμε τούς δεύτερους».

Στο τέλος απηύθυνε χαιρετισμό ο συντάκτης της Συλλεκτικής Έκδοσης Ιωάννης Κορνιλάκης, ο οποίος και αναφέρθηκε διεξοδικά στο πρόσωπο του Καποδίστρια και επεσήμανε τις δυσκολίες της συλλογής και έκδοσης του σχετικού βιβλίου. Ο συντάκτης, μεταξύ άλλων, εξέφρασε και το παράπονο ότι από πλευράς των υπευθύνων παρατηρείται μέχρι σήμερα μια αδικαιολόγητη περιθωριοποίηση αν όχι και περιφρόνηση προς τον Καποδίστρια. ■

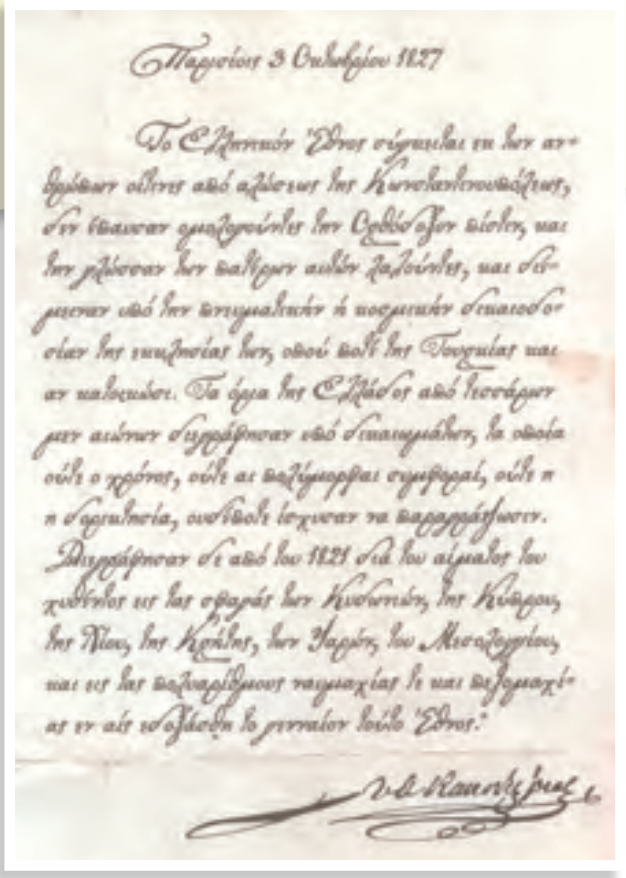

Απόσπασμα με τον αυθεντικό χαρακτήρα του Καποδίστρια, που αναφέρεται σε επιστολή του προς τον Βρετανό Υφυπουργό των Αποικιών Ουίλλμοτ Όρτον

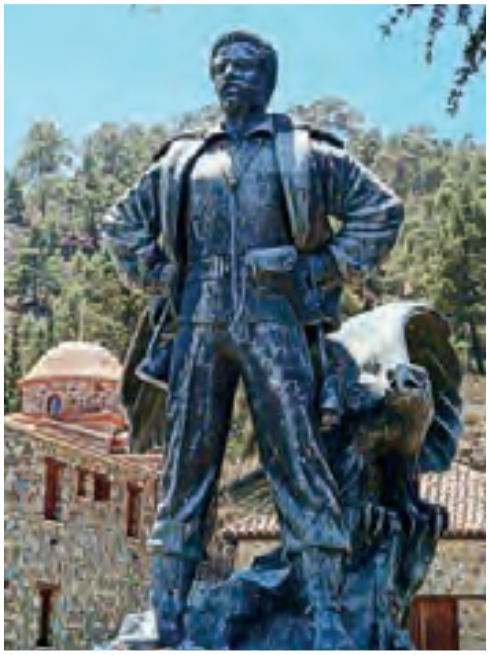

Το άγαλμα του Γρηγόρη Αυξεντίου στην Ιερά Μονή Μαχαιρά

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΥΚΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ **κ.κ. ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ** ΜΕ ΘΕΜΑ:

«ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ»*

Ἔντιμοι κ. Ὑπουργοί,
Ἔντιμοι κ. Βουλευτές,
Κύριοι Δήμαρχοι,
Κυρίες καί Κύριοι,

Τούς ἥρωες δέν πρέπει νά τούς λησμονοῦμε ποτέ. Τή θυσία τῶν ἡρώων μας ὀφείλουμε νά ἐνθυμούμαστε πάντοτε, γιατί αὐτοί εἶναι ἡ ψυχή τῆς ἱστορίας μας, καί λαοί στούς ὁποίους ἀτροφεῖ ἡ ἱστορική τους μνήμη χάνουν βαθμιαῖα καί τήν προσωπικότητά τους. Οἱ μορφές τῶν ἡρώων μας βρίσκονται πάντοτε ἔξω ἀπό τό κοινό μέτρο, ἐξέχουν, περπατοῦν στίς πιό ψηλές ἀπόκρημνες κορυφές, καί ὁ ἴσκιος τους πέφτει ἀδιάκοπα πάνω στό παρόν, σ' ὅλες τίς ἐποχές καί ἀνάμεσα σ' ὅλες τίς καταδρομές.

Ὡς ἐλάχιστο, λοιπόν ἀντίδωρο ἀγάπης καί αἰώνιας εὐγνωμοσύνης πρός ἕνα γενναῖο μαχητή τῆς ἐλευθερίας, ἕνα ἥρωα-ἡμίθεο, πού λάμπρυνε μέ τήν παρουσία του τήν ἱστορία τῆς πατρίδας μας, τοῦ ἔθνους μας, ἀλλά καί τοῦ κόσμου ὅλου, ἕνα ἀγέρωχο, ὑπερήφανο

Ἕλληνα, τό Σταυραετό τοῦ Μαχαιρᾶ Γρηγόρη Αὐξεντίου, τόν ἐραστή αὐτό τῆς ἐλευθερίας, πού ἀπό κρασί ἀθανασίας μεθυσμένος ἔπεσε ἐπί τῶν ἐπάλξεων τῆς πίστεως καί τῆς πατρίδας, προσφέροντας τή ζωή του ὁλοκαύτωμα ὑπέρ τῶν ὑψηλῶν πανανθρώπινων ἰδανικῶν τῆς Ἐλευθερίας καί τῆς Δικαιοσύνης, ἀποτελεῖ ἡ τρίτομη πολυσχιδής ἐρευνητική ἐργασία τοῦ καταξιωμένου δημοσιογράφου Ἀνδρέα Καουρῆ, πού ἐπιγράφεται «Γρηγόρης Αὐξεντίου» καί τῆς ὁποίας τόν δεύτερο τόμο παρουσιάζουμε σήμερα μέ τή σεμνή αὐτή τελετή, τήν ὁποία πρόθυμα θέσαμε ὑπό τήν αἰγίδα μας.

Ἡ σύναξή μας σήμερα ἐδῶ εἶναι τό σωτήριο δρόσισμα, εἶναι ἡ ἀναβάπτιση τῆς ματαιότητάς μας στόν ἴσκιο ἑνός μύθου, πού μέ τό κυπαρισσένιο του ἀνάστημα φυλάει ἀκόμη ἀκοίμητος τίς ὧρες.

Το κρησφύγετο του ήρωα στο Μαχαιρά

Ὁ Γρηγόρης Αὐξεντίου ἄκουσε τό κάλεσμα τῆς ἱστορίας καί μέσα στό μπαρουτοκαπνισμένο κρησφύγετο τοῦ Μαχαιρᾶ θυσίασε τή ζωή του, γιά νά ἀποσπάσει τήν ἐλευθερία ἀπό τά χέρια τῆς τυραννίας, γιά νά κατακυρώσει τόν ὑπέρ ἐλευθερίας ἀγῶνα πού διεξῆγε, γιά νά κατακυρώσει σ' ὅλο τόν κόσμο τήν ἑλληνικότητα τῆς Κύπρου, πού αἰῶνες τή διαφέντευε ἡ σκλαβιά, μά ἑλληνικός κι ἀδούλωτος μέσα της ἔμεινε καί ὁ σπόρος καί ὁ λόγος καί ἡ λαλιά της. Ἡ ἑλληνικότητά της παρέμεινε ἀθόλωτη σ' ὅλους τούς καταιγισμούς τῶν μακρῶν χιλιετηρίδων.

Ὁ Σταυραετός τοῦ Μαχαιρᾶ Γρηγόρης Αὐξεντίου, ἄνθρωπος μέ διαστάσεις μεταφυσικές, γεμᾶτος ἀπό πάθος ἀλήθειας, ἀπό ἐπιπόθηση τοῦ θείου, ἀπό μυστήριο καί καημό ἀθανασίας, ὄρθωσε τό ἀνάστημά του καί ἔταξε προπύργιο καί προμαχῶνα τή λεβεντιά του ἐνάντια στόν ξένο κατακτητή καί, μαχόμενος ὑπέρ πίστεως καί πατρίδος, ἔπεσε, γιά νά ποτίσει μέ τήν πορφύρα τοῦ αἵματός του τό ἱερό τῆς ἐλευθερίας δένδρο. Ἔπεσε στό πεδίο τῆς τιμῆς καί τῆς ἀθανασίας, ὑπερασπιζόμενος τό ὑπέρτατο δικαίωμα τοῦ κυπριακοῦ ἑλληνισμοῦ νά μείνει πιστός στήν ἱστορία του, στήν καταγωγή του, στήν ἑλληνικότητά του, στήν ἐλευθερία καί τήν ἀνεξαρτησία του. Ἔπεσε καί ὑψώθηκε ὡς δόξα ἑλληνική, ἔγινε πνεῦμα, μετουσιώθη ὡς ἰδέα, ὡς ἐλευθερία, ὡς ἥρωας, ὡς τιτάνας τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας.

Μέσα ἀπό τίς φλόγες τοῦ πυρποληµένου κρησφυγέτου του θά ἀναδίδεται πάντοτε τό μεγαλεῖο τῆς ἐλευθερίας καί τῆς ἀδάμαστης

ἔφεσης τῶν λαῶν γιά ἀνεξαρτησία, δικαιοσύνη καί ἀξιοπρέπεια.

Μέσα ἀπό τά πυρίκαυστα κόκκαλά του στό φυλακισμένο τάφο του, θά ἀνεβαίνει πάντοτε θριαμβευτικά ἡ πίστη του, ὡς ἀθάνατη ἐλευθερία, πού φεγγοβολεῖ ὡς δόξα τῆς Ἑλλάδος, ὡς φῶς ὅλου τοῦ κόσμου, ὡς φῶς πού λάμπει καί θερμαίνει ὅλους τούς λαούς τῆς γῆς.

Αὐτή τή μυθική μορφή, προσπάθησε νά ξαναζωντανεύσει μέ τό ἔργο του αὐτό ὁ συγγραφέας, μέ στόχο νά δοθεῖ ὁ γίγαντας αὐτός τῆς πίστεως καί τῆς πατρίδος στόν κόσμο μας, στό λαό μας καί ἰδιαίτερα στούς νέους μας, γιά νά γνωρίσουν καί νά ἀντλήσουν ἠθικά διδάγματα, ἀλλά καί τό ἀνάλογο ψυχικό σθένος ἀπό τή ζωή καί τή θυσία του.

Ἡ παροῦσα τεκμηριωμένη ἐργασία εἶναι μία ἔρευνα-μελέτη, πού μᾶς παρασύρει στά βαθιά νερά τῆς ἱστορίας. Εἶναι τό παρόν πόνημα ἕνα βιβλίο πού σέ παίρνει προσκυνητή καί ὁδοιπόρο σέ μιά ἄλλη ἐποχή, τήν ἀνεπανάληπτη ἐποχή τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνα 1955-59, τοῦ ἐπικοῦ ἐκείνου ἀγῶνα τῆς ΕΟΚΑ, ὅταν οἱ ἀγωνιστές τῆς ἐλευθερίας ἔπεφταν πυρίκαυστοι στά κρησφύγετα ἤ διάτρητοι ἀπό σφαῖρες στούς ἀχυρῶνες ἤ ἀνέβαιναν ἄτρομοι στίς ἀγχόνες καί ὑπέγραφαν μέ τή θυσία τῆς ζωῆς τους τό πιστοποιητικό ὅτι εἶναι Ἕλληνες.

Ὁ κ. Ἀνδρέας Καουρῆς, γνωστός δημοσιογράφος γιά τά δημοσιογραφικά καί ἱστορικά καί ἐθνικά ἐνδιαφέροντά του ἀπό ἄρθρα καί μελέτες, πού εἶδαν κατά καιρούς τό φῶς τῆς δημοσιότητας σέ ἐφημερίδες καί περιοδικά, ἔρχεται σήμερα μέ τό μετά χεῖρας πόνημα νά μᾶς χαρίσει ὡς ἀπαύγασμα πολυετῶν ἀναδιφήσεων καί μελετῶν, ἕνα ἔργο τό ὁποῖο, ὄχι μόνο χρόνο μακρό καί δυνάμεις ἀκμαῖες ἀπαιτεῖ γιά τήν ὁλοκλήρωσή του, ἀλλά καί ὄσφρηση ὀρθῆς κατεύθυνσης πρός ἀναζήτηση, ἀνεύρεση καί ἀξιοποίηση τῶν στοιχείων.

Γιά νά φθάσει στό τέρμα καί τοῦ δευτέρου τόμου τῆς πολυσχιδοῦς ἐρευνητικῆς καί πολύμοχθης ἐργασίας του, ὁ κ. Ἀνδρέας Καουρῆς χρειάστηκε νά κοπιάσει πολύ. Χρειάστηκε νά ἀναζητήσει καί νά ἀνεύρει συναγωνιστές, στενούς συνεργάτες καί ἄλλα πρόσωπα πού γνώριζαν ὁτιδήποτε γιά τή ζωή καί τή δράση τοῦ μυθικοῦ αὐτοῦ προσώπου. Δέν ἐφείσθη χρόνου καί μόχθου γιά τήν ἀναδίφηση ἀρχείων καί συλλογῶν, ἐγγράφων, δημοσιευμάτων, μελετῶν, ἐπιστολῶν καί ἄλλων κειμένων, σχέσιν ἐχόντων μέ τό ἱστορούμενο πρόσωπο, ἀλλά «οὐκ εἰς κενόν ἔδραμεν καί ἐκοπίασεν». Ἡ ἐπί μακρόν διονυχιστική καί πολύπλευρη ἔρευνά του ἔφερε τή θαυμαστή καρποφορία τοῦ ἀποθησαυρισμένου ὑλικοῦ στό μετά χεῖρας ἀξιοσπούδαστο πόνημα, ἕνα βιβλίο πολύτιμο καί ὑψηλῆς ἱστορικῆς καί ἐθνικῆς σημασίας, ἕνα βιβλίο δίτομο πρός τό παρόν, τρίτομο ὅταν ὁλοκληρωθεῖ, πού ὁ ἀναγνώστης ἐντρυφᾶ στίς σελίδες του μέ τό ἐνδιαφέρον του σέ ἐγρήγορση, ἕνα βιβλίο, τέλος, πού μᾶς συγκινεῖ, μᾶς φωτίζει καί μᾶς διδάσκει.

Εὔχομαι ἀπό καρδίας, ἡ θεία χάρη τοῦ Δομήτορα τῆς Ἐκκλησίας μας Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, νά χαρίζει στό συγγραφέα ὑγεία καί μακροζωΐα καί ἀειθαλές καί γόνιμο τό πνεῦμα του, γιά νά συνεχίσει ἐπί μακρόν ἀκάματος καί ἀκμαιότατος τό δημοσιογραφικό, ἀλλά καί ἐρευνητικό, ἐπιστημονικό του ἔργο.

**Την ομιλία αυτή, που εκφωνήθηκε στις 6.10.2010 στο Δημοτικό Θέατρο Στροβόλου, με την ευκαιρία της παρουσίασης του Β' τόμου του βιβλίου του Ανδρέα Καουρή για τον Αυξεντίου, δημοσιεύουμε στο παρόν τεύχος με την ευκαιρία της μνήμης της θυσίας του ήρωα Γρηγόρη Αυξεντίου στις 3 Μαρτίου 1956.* ■

ΔΙΠΛΟΣ Ο ΘΑΝΑΤΟΣ -ΔΙΠΛΗ ΚΑΙ Η ΑΝΑΣΤΑΣΗ

● **Τοῦ Νίκου Νικολαΐδη**
Καθηγητῆ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἦταν ὁ θάνατος τό πιό καίριο, ἀπό πλευρᾶς καταστροφῆς τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, γεγονός. Ἡ ἀθέτηση τοῦ Θεοῦ καί ἡ ἐμπιστοσύνη, πού ὁ ἄνθρωπος ἐπέδειξε πρός τό σατανᾶ, συνιστοῦσε, κατά τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας, ὀντολογικό καί ὄχι ἠθικό πταῖσμα. Αὐτό, πιό ἀναλυτικά, σημαίνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος θεληματικά καί συνειδητά ἀποπειράθηκε νά αὐτονομηθεῖ τοῦ Θεοῦ, νά ὑπάρξει καί νά ζήσει χωρίς τό Θεό, διασπώντας τή ζωτική σχέση μαζί του. Καί ἔτσι ἀστόχησε. Ἐξέπεσε. Ἀπό ποῦ, ὅμως, καί πῶς;

Ἔχει ἐπικρατήσει νά χαρακτηρίζεται ὁ ἄνθρωπος ὡς ὄν. Ἡ ἔννοια, ὅμως, τοῦ ὄρου σημαίνει αὐτό πού ὑπάρχει. Εἶναι ἡ ρηματική αὐτή μετοχή παράγωγο τοῦ ρήματος εἰμί, πού δηλώνει ὅτι ὑπάρχω. Ναί, ἀλλά ὁ ἄνθρωπος, ὑπ' αὐτή τή θεώρηση δέν μπορεῖ νά ὑπάρχει, νά αὐτοϋπάρχει δηλαδή. Γιατί μόνο ὁ Θεός μπορεῖ νά εἶναι καί νά ὑπάρχει ἀπό μόνος του. Εἶναι ὁ Θεός αὐτοϋπαρξη καί ἄρα αὐτοζωή. Αὐτό δήλωσε καί στό Μωϋσῆ ὁ ἄσαρκος Λόγος στήν Παλαιά Οἰκονομία, ὅταν στό διάλογο πού γινόταν μπροστά στή φλεγόμενη βάτο, ὁ θεόπτης ἀποτόλμησε νά ἐρωτήσει: «Καί ποιό εἶναι τό ὄνομά σου;». Γιά νά πάρει τήν ἀπάντηση: «Ἐγώ εἰμί ὁ ὤν» (Ἐξ. 3, 14).

Ὁ Θεός, ὡς ἀπρόσιτος καί ἀνεννόητος, εἶναι καί ἀνώνυμος. Ἔτσι τό «ὤν», δηλώνει μιά ἀπό τίς ἰδιότητες τοῦ Θεοῦ, σέ ἀντιδιαστολή, πάντως, μέ τόν ἄνθρωπο. Γι' αὐτό καί ὁ Θεός, ὡς ὁ «ὤν», εἶναι καί παραμένει ἄκτιστος, γιατί εἶναι αὐτοθεότητα, «αὐτοκίνητος», ὅπως ἔλεγε ὁ Ἀριστοτέλης.

Συνεπῶς, ὁ ἄνθρωπος, ὅπως καί σύνολος ὁ κτιστός κόσμος, μέ ὅ,τι περιέχει, καταχρηστικά λέγεται «ὄν», γιατί δέν αὐτοϋπάρχει, ἀλλά ὑπάρχει, ἐπειδή μετέχει τοῦ ὄντος, τοῦ Θεοῦ, ἤ προέρχεται ἀπό τόν ὄν πού εἶναι ὁ Θεός. Μέ αὐτό τό ὀντολογικό σχῆμα ἐξηγεῖται καί τό προπατορικό ἁμάρτημα, ἀφοῦ τελικά ὁ ἄνθρωπος ἀπό μόνος του δέν παράγεται οὔτε καί ζεῖ, ἀλλά ἐξαρτᾶται ἀπόλυτα ἀπό τό Θεό, πού εἶναι τό ὄν.

Γι' αὐτό καί τό προπατορικό ἁμάρτημα, ὡς ὀντολογικό, σήμανε καί τήν πτώση καί τήν ἐπαναστροφή τοῦ ἀνθρώπου πρός τό μή «ὄν», τό μή ὑπάρχειν, τήν κίνηση τοῦ ἀνθρώπου πρός τά ἐκεῖ πού ξεκίνησε, τήν ἀρχική κατάστασή του. Τούτη ἡ ἀποστροφή τοῦ Θεοῦ ἀπό μέρους τοῦ ἀνθρώπου, συνεισέφερε καί τή ροή του πρός τό «μή ὑπάρχειν», καί ἄρα τήν περι-πτώση του στή φθορά καί τό θάνατο. Ἄλλωστε αὐτό καί ὁ Θεός διεμήνυσε, προειδοποιώντας τούς πρωτοπλάστους: «Ἧ δ' ἄν ἡμέρα ἀπ' αὐτοῦ φάγητε, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε» (Γεν. 2,17). Καί τά πρῶτα δείγματα τοῦ θανάτου ἐπάνω τους, διέγνωσαν οἱ πρωτόπλαστοι. Εὐθύς ἀμέσως, ὁ ἀνήρ καί ἡ ἀνδρίς (κατά τό ἑβραϊκό κείμενο), ἀφοῦ τούς κατακυρίευσε ὁ φόβος, ἔνοιωσαν τήν ἀπογύμνωση τοῦ ἀρχαίου θείου κάλλους τους. «Ἤρξαντο», νά θεωροῦν ὑπαιτίους, ἡ μέν Εὔα τό διάβολο, ὁ δέ Ἀδάμ τήν Εὔα καί τό Θεό· «ἡ γυνή ἥν μοι ἔδωκας», (Γεν. 3,8 κ.ἑ.), δικαιολογοῦνται.

Καί ὁ θάνατος, κατά τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας, ἦταν διπλός. Καί ἡ θανατική διπλοΐδα ἔπληξε τόν ἄνθρωπο στό δισύνθετό του, τήν ψυχή, μέ τήν ἔννοια τῆς ἁμαρτίας-κόλασης, καί τό σῶμα, μέ τό σχῆμα τοῦ βιολογικοῦ θανάτου. Ἔτσι, καί τό ἔργο τῆς οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ κινήθηκε καί κάλυψε τοῦτο τό θανατηρόρο φάσμα τῆς πτώσης. Ὅ,τι δηλαδή ὁ Χριστός ἔπραξε γιά τόν ἄνθρωπο, σ' αὐτό τό κέντρο σκόπευε: Πῶς νά σωθεῖ ὁ ἄνθρωπος ἀπό τόν διπλό, ψυχικό–τόν αἰώνιο θάνατο, καί τό βιολογικό-σωματικό θάνατο.

Ἐπομένως, ὁ Λυτρωτή Χριστός, ἔθεσε ὡς προτεροτητά του τήν κατάργηση τοῦ ψυχικοῦ καί αἰωνίου θανάτου. Τοῦτο ἀποτελεῖ καί τό «μεῖζον» γιά μᾶς, κατά τόν ἱερό Χρυσόστομο. Ἡ ἀπαλλαγή μας ἀπό τήν ἁμαρτία καί ἡ ἐπαναγωγή μας στήν ὀντολογική-προπτωτική μας κατάσταση πραγματοποιεῖται, ὡς πρωταρχικό γεγονός μέ τήν κοινωνία μας τοῦ Σώματος καί τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Παρεξήγησαν βάναυσα τόν Κύριο πολλοί καί μάλιστα καί κάποιοι ἀπό τόν εὐρύτερο κύκλο τῶν μαθητῶν του τόν ἐγκατέλειψαν, ὅταν τόν ἄκουσαν νά προειδοποιεῖ: «Ἐάν μή φάγητε τήν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καί πίητε αὐτοῦ τό αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωήν ἐν ἑαυτοῖς» (Ἰω. στ. 53).

Ὅλα ὅμως τά σωτήρια καί θεοτικά γεγονότα δραστηριοποιοῦνται μέ τοῦ Χριστοῦ τήν ἀνάσταση. Ἄλλως θά παρέμεναν ἀνενεργά καί χωρίς ζωτικό νόημα, ἄν ὁ Χριστός δέν ἀνίστατο ἀπό τούς νεκρούς. Ἀλλά ὁ Χριστός ἀναστήθηκε. Καί τοῦτο συνέβηκε, γιατί ὁ Χριστός, ὡς θεάνθρωπος, ἦταν ἄνευ ἁμαρτίας. Ὁ Ἀδάμ, λέγει ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ἀπέθανε, γιατί ἁμάρτησε. Ἦταν στόν Ἀδάμ μοιραῖος ὁ θάνατος ὡς συνέπεια τῆς ἁμαρτίας. Γι' αὐτό καί διπλά ἀπέθανε. Ὁ Χριστός, ὅμως, ἦταν ὁ ἀναμάρτητος καί ἑκούσια πεθαίνει. Καί ὁ θάνατός του θεωρεῖται ὡς ἑκούσια διάζευξη τῆς ψυχῆς του ἀπό τό σῶμα καί λογίζεται μόνο ὡς σωματικός, καί ὄχι ψυχικός. Γι' αὐτό καί ἡ ἀνάστασή τοῦ Χριστοῦ συμβαίνει μόνο κατά τό σῶμα.

Ἔχει, λοιπόν, διπλή τή δωρεά ἡ ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ γιά μᾶς, ψυχική καί σωματική. Καί τώρα ἀπολαμβάνομε τό μέγιστο. Μέ τό θάνατό μας καί τή δική μας ἀνάσταση θά γευθοῦμε καί τό ἔλασσον. Καί τοῦτο πρέπει νά προσέξομε. Ἔχομε, ὅμως, συνείδηση τούτου τοῦ κατορθώματος; ■

ΘΩΜΑΣ ΑΚΙΝΑΤΟΣ (ΑΚΙΝΑΤΗΣ)

● **Του Μητροπολίτη Προύσης Ελπιδοφόρου Λαμπριανίδη**
Αναπληρωτή Καθηγητή Θεολογικής Σχολής ΑΠΘ

- Β′ ΜΕΡΟΣ -

ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΑ

Η ακινάτεια περισυλλογή περί κτίσεως εξελίσσεται σε τρία επίπεδα:

- προέλευση των όντων[1]
- διάκριση των κτιστών όντων[2]
- κυβέρνηση και διατήρηση του κόσμου[3]

Μιλώντας για την προέλευση των όντων ο Ακινάτος εξακριβώνει ότι ο Θεός είναι η πρώτη αιτία των κτιστών πραγμάτων. Ούτως εξελίσσει την θεωρία της κτίσης και χαράζει μια ασφαλή οδό για την ιδέα της αρχής του κόσμου και της κίνησης, που κατά τον ΙΓ′ αιώνα εξελίχτηκε συχνά σε μια αντιχριστιανική οδό και υπό τον πρίσμα της φιλοσοφίας του Αριστοτέλους και του *Ibn Rushd*.

Το δεύτερο επίπεδο περισυλλογής ξεκινά με γενικές παρατηρήσεις για την θεία αρχή της διαφοροποίησης της δημιουργίας, την διάκριση κακού και καλού και την αιτία του κακού.

Τα δημιουργήματα συμπεριλαμβάνουν αποκλειστικά όντα με διαστάσεις: τους αγγέλους, πνευματικές ουσίες και τους ανθρώπους, που είναι μια σύνθεση ψυχής και σώματος.

Η ακινάτεια αγγελολογία ισχυρά βασισμένη στην θεολογία του Διονυσίου Αρεοπαγίτου, εξηγεί την ουσία των αγγέλων, την νόησή τους, την γνώση τους, την βουλή τους, το πώς της δημιουργίας τους, την ανάληψή τους στην υπερφυσική διάσταση, τις δυνατότητές τους, την αμαρτία τους και την πτώση τους.

Η περισυλλογή περί των σωμάτων είναι μια συστηματική έκθεση του βιβλικού εξαήμερου.

Στην πλατιά έκθεση περί του ανθρώπου φανερώνεται η φιλοσοφική και αριστοτελική θέση του Ακινάτου. Τη θεολογική σκοπιμότητα του ακινάτειου έργου επιβάλλει η φύση του ανθρώπου να θεωρείται και να ερευνάται από πνευματική άποψη.

Η σωματική πλευρά του ανθρώπου θεωρείται σε σχέση με την ψυχή. Η ακινάτεια θεολογική ανθρωπολογία διαιρείται σε δύο τμήματα:

- φιλοσοφική έκθεση περί της φύσεως του ανθρώπου[4]
- θεολογική ερμηνεία περί της δημιουργίας του πρώτου ανθρώπου[5]

Όσο αφορά στην φύση του ανθρώπου, ο Αγγελικός Διδάσκαλος εκθέτει, έστω και περιληπτικά, την ψυχολογία του. Επίσης ασχολείται με την ουσία του[6], με τις δυνάμεις του[7] και με την ψυχική του δραστηριότητα[8].

Ο Ακινάτος εκθέτει την θεωρία της ψυχής ως μοναδικής ουσίας του ανθρώπου. Στη διαίρεση των ικανοτήτων και δυνάμεων του ανθρώπου, εκ των οποίων υπογραμμίζει την ουσιαστική και πραγματική διάκριση από την ουσία της ψυχής, δέχεται την επιρροή του σταγειρίτη (Αριστοτέλη) και του Avicenna.

Όσο αφορά στις δραστηριότητες της ψυχής, εκθέτει στο πρώτο μέρος της Σούμμας τις ενέργειες της νόησης, ενώ στο δεύτερο ασχολείται με τις ενέργειες και *habitus* της βούλησης και της ορεκτικής ικανότητας του ανθρώπου, λόγῳ του ηθικού χαρακτήρα τους.

Η έκθεση της νοητικής δραστηριότητας παρουσιάζεται υπό την μορφή τέλειας *ψυχολογίας της γνώσεως*[9] υπό την επιρροή του Αριστοτέλους και χωρίς να αποκλείονται στοιχεία της αυγουστίνειας θεολογίας.

Όπως ήδη λέχθηκε, ο Ακινάτος ασχολείται σε τρίτη φάση με την θεία κυβέρνηση του κόσμου, γενικά και ειδικά[10]. Εκδηλώσεις αυτής της κυβέρνησης τυγχάνουν

η διατήρηση του κόσμου, και
η θεία κίνηση όλων των κτισμάτων.

Συμπληρώνοντας την προηγούμενη έκθεση επί τους ασωμάτους, ο δομινικανός μοναχός μελετά λεπτομερώς την επιρροή των αγγέλων, τόσο μεταξύ τους, όσο και επί τα κτιστά και τον άνθρωπο[11].

Η περισυλλογή περί της δημιουργίας καταλήγει με τρία θέματα που αφορούν την ανθρώπινη αιτιότητα: η νοητική επιρροή του ανθρώπου επί του πλησίον (ψυχολογία της παιδαγωγίας), η δράση του επί της ύλης και ο πολλαπλασιασμός του ανθρωπίνου γένους.

ΧΡΙΣΤΟΛΟΓΙΑ

Ο Ακινάτος δέχεται όλη την βιβλική και την προηγούμενη θεολογική -λατινική και ελληνική- παράδοση της διδασκαλίας περί Χριστού. Με συστηματική επιδεξιότητα την αναδιοργανώνει σε μεγαλειώδη και μοναδική προοπτική θεοκεντρικού χαρακτήρα αλλά σεβόμενος τον άνθρωπο.

Η διδασκαλία περί Χριστού Σωτήρα του κόσμου συμπυκνώνεται στο τρίτο μέρος της θεολογικής Σούμμας[12] και αποτελείται από δυο τμήματα. Το πρώτο ασχολείται με το μυστήριο της ενσαρκώσεως, δια της οποίας ο Λόγος του Θεού γίνεται άνθρωπος για να σώσει τον άνθρωπο[13]. Το δεύτερο ασχολείται με τα μυστήρια της ζωής, τα πάθη, τον θάνατο και την δόξα του ενσαρκωμένου Λόγου[14].

Χριστός, οδός σωτηρίας

Ο δημιουργός Θεός υπερέχει των πάντων. Τα κτίσματα προέρχονται από τον Θεό ως αρχή τους (exitus), αλλά και επιστρέφουν (reditus) σε Αυτόν ως τελευταίο σκοπό και σωτηρία. Όσο αφορά στους ανθρώπους, ο Χριστός είναι η οδός, ούτε περισσότερο, αλλά ούτε λιγότερο. Ο Χριστός, «ως άνθρωπος, είναι για μας η οδός για να φθάσουμε στον Θεό»[15], «στον Εαυτό του μας έχει φανερώσει την

[1] *THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, I, qq. 44-46.*
[2] *THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, I, qq. 47-102.*
[3] *THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, I, qq. 103-119.*
[4] *THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, I, qq. 75-89.*
[5] *THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, I, qq. 89-102.*
[6] *THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, I, qq. 75-76.*
[7] *THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, I, qq. 77-83.*
[8] *THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, I, qq. 84-89.*
[9] *GRABMANN, M., Introducción a la Suma Teológica de Santo Tomás de Aquino, Librería Editorial Santa Catalina, Bs. As., 1942, σελ. 160.*
[10] *THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, I, qq. 103-119.*
[11] *THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, I, qq. 106-114.*
[12] *THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, III, qq. 1-59.*
[13] *THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, III, qq. 1-26.*
[14] *THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, III, qq. 27-59.*
[15] *THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, I, q. 2, Proem.*
[16] *THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, III, prol.*

οδό αλήθειας»[16].

Ο Ακινάτος μετατρέπει την κλασική δυτική σωτηριολογία σε δυο σημεία:

- Διαιρεί για πρώτη φορά την διδασκαλία περί σχηματισμού του προσώπου του Χριστού[17] από την διδασκαλία περί του σωτήριου έργου του[18].
- Χωρίς να συγκεντρωθεί αποκλειστικά στην ενσάρκωση και στα πάθη του Χριστού, ο Ακινάτος ενσωματώνει μεταξύ αυτών των δυο σωτήριων σημείων τα επεισόδια της ζωής του Χριστού, τα οποία ως μυστήρια του ενσαρκωμένου Λόγου του Θεού επηρεάζουν την ζωή των ανθρώπων[19].

Όσο αφορά στην αιτία της ενσαρκώσεως, ο Ακινάτος απαλύνει την κρίση του: δεν θεωρεί αδύνατη την «*απόλυτη ενσάρκωση*» (ο Χριστός θα είχε ενσαρκωθεί μολονότι ο Αδάμ δεν είχε αμαρτήσει) προβαλλόμενη από τους φραγκισκανούς θεολόγους και έπειτα από τον Duns Scotus, αλλά η κλασική ερμηνεία της Γραφής, που γινόταν στη Δύση, τον πείθει να προτιμά την αντίθετη θέση: η ενσάρκωση ήταν η απάντηση του Θεού προς την αμαρτία του πρωτοπλάστου Αδάμ. *Ήταν αναγκαίο* να υπάρχει ένας συμφιλιωτής, ένας λυτρωτής της κτίσης. Αυτήν την ιδέα ο Θωμάς την πλαισιώνει στην μεγαλύτερη έννοια της ουσίας του Θεού ως καθαρή αγάπη, που φθάνει σε όλους τους ανθρώπους. Αυτό σημαίνει ότι ο Θεός δεν κλείνεται στον Εαυτό του, αλλά εξέρχεται και ενώνεται με το δημιούργημά του, και αυτή η ένωση έχει σαν σκοπό την σωτηρία του ανθρώπου[20].

Αυτήν την ένωση ο Θωμάς την θεωρεί ως unio –ένωση- θεότητας και ανθρωπότητας στο πρόσωπο και την υπόσταση του Λόγου, κατά την γραμμή της Χαλκηδόνας[21]. Χάρη στην ένωση της ψυχής του με τον Λόγο, ο Χριστός βρισκόταν σε μια τέτοια εγγύτητα με τον Πατέρα, που δοκίμασε την μεγαλύτερη επιρροή της θείας χάριτος: το πλήρωμα της χάριτος τον πλήρωσε και διαισθάνθηκε σε Αυτόν. Διό και ως Θεάνθρωπος ο Χριστός είναι η πηγή χάριτος για τον άνθρωπο. Η βαθύτερη ουσία αυτής της χάριτος είναι η ένωση, ο σύνδεσμος μεταξύ Θεού και ανθρώπου[22]. Διό και τον Χριστό τον κοσμούν κάθε τελειότητα και κάθε μορφή γνώσεως και σοφίας.

Χριστός, αυτόνομο μέσο του Θεού

Για τον Ακινάτο η ατομική μη μειωμένη ανθρωπότητα του Χριστού έχει καίρια σημασία, λόγω της σημασίας και εμβέλειας για το σωτήριο έργο του στην γη. Ούτως, για τον δομινικανό μοναχό η ανθρωπότητα του Λόγου ως causa *instrumentalis* γίνεται η χριστολογική και σωτηριολογική έννοια με μεγαλύτερο βάρος. Ο Θωμάς βρίσκει την ιδέα αυτή – και την προοπτική που ανοίγεται- στη μελέτη των ελλήνων πατέρων. Για τον Θωμά ο Θεός δρα στον κόσμο δια των ανθρώπων ως μέσο. Την σωτηρία, ωστόσο, την πραγματοποιεί δια ενός μέσου, που διατηρείται αποκλειστικά για Αυτόν, μια και είναι ενωμένο με Αυτόν (instrumentum conjunctum: την ανθρωπότητα του ενσαρκωμένου Λόγου. Ούτως, η θωμιστική χριστολογία διατηρείται ολοτελώς θεοκεντρική: ο Θεός είναι ο κύριος πρωταγωνιστής, ο Χριστός είναι μόνο το μέσο και η ανθρωπότητά του είναι το μέσο της θεότητας[23].

Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι στη χριστολογία του Θωμά η ανθρωπότητα του Λόγου δεν ακυρώνεται διόλου. Ο Χριστός, μάλλον, διατηρεί την ατομικότητά του, την δύναμη και την ανθρώπινη ελευθερία του, αν και λειτουργεί στην υπηρεσία του Θεού, ενώ στον Εαυτό του ενεργείται ολοτελώς η θεία δύναμη: «Στον Χριστό η ανθρώπινη φύση ήταν μέσο της θεότητας, διό και ενεργούνταν δια της ίδιας της βούλησης εκείνης»[24]. Συνεπώς, η θεοποιημένη ανθρωπότητα του ενσαρκωμένου Λόγου ήταν αυτόνομο μέσο της θεραπευτικής αγάπης του Θεού.

Στον αμετάκλητο σκοπό να σώσει τους ανθρώπους από την κατάρα, ο Θεός παραμένει ενωμένος με τον άνθρωπο Χριστό. Μόνο σε Αυτόν ο Θεός δρα αποκλειστικά, διό και καμία άλλη δύναμη έχει χώρο στον Θεάνθρωπο. Ο Χριστός διατηρείται εξολοκλήρου –στο είναι του, στο πράττειν και στο βούλεσθαί του- για τον Θεό μόνο, και ούτως αποβαίνει υπάκουο και αγαπητικό μέσο της θείας και θεραπευτικής δράσεως στην γη. Χάρη, λοιπόν, της ζώσας και αυτεξούσιας ενώσεως με τον Θεό, η ανθρωπότητα του Χριστού έχει μια μεσιτική αποτελεσματικότητα και ούτως δύναται να αναβλύζει χάρη και σωτηρία. Διό και όσα ο Χριστός έζησε και έπαθε στην ανθρωπότητά του είναι σωτήρια και λυτρωτικά για μας[25]. Όλες οι πράξεις και τα πάθη του Χριστού λειτουργούν μεσιτικά, με την δύναμη του Θεού, για την σωτηρία του γένους των ανθρώπων[26]. Απολυτρωτική αποτελεσματικότητα είχαν όλα τα μυστήρια που πραγματοποίησε στην ανθρωπότητά του, από την σύλληψή του μέχρι την ενθρόνιση στα δεξιά του Πατρός και Θεού[27].

Απολυτρωτική διάσταση των παθών του Χριστού

Τα πάθη του Χριστού έχουν μείζονα αποτελεσματικότητα λόγω των χαρακτηριστικών του γεγονότος. Για να αποδώσει στα πάθη και θάνατο του Χριστού μια συγκεκριμένη σημασία, ο Ακινάτος προστρέχει στην έννοια της ικανοποιήσεως, ως αποφασιστικής κατηγορίας, στην οποία υποβάλει τα αρχαία εκκλησιαστικά κίνητρα της θυσίας και του λύτρου[28].

Οι τρεις έννοιες, ικανοποίηση, θυσία και απολύτρωση μέσο του λύτρου, είναι συνώνυμες. Σε αυτό το σημείο, η ιδέα της αυτοθυσίας του Χριστού για αγάπη και υπακοή, που είναι ευχάριστη στα μάτια του Θεού και κατάλληλη για την συμφιλίωση, έχει το ίδιο βάρος με την άλλη ιδέα της προσβολής προς τον Θεό, που επανορθώνεται δια της ικανοποιήσεως, που προσφέρει η θυσία του Χριστού, ο οποίος την προσφέρει διά της υπακοής. Η ικανοποίηση μέσο του εξωτερικού και αποτελεσματικού δώρου της ζωής του, επίσης δύναται να καλείται λύτρον. Σε αυτό το πλαίσιο υπερέχει η αναφορά στην απελευθέρωση από το χρέος της αμαρτίας και της ακόλουθης ενοχής.

ΑΠΟΛΥΤΡΩΣΗ

Η Απολύτρωση για τον Ακινάτο είναι περισσότερο από την απελευθέρωση από την αμαρτία. Διό και δεν ομιλεί μόνον για τους λειτουργικούς τρόπους της ικανοποιήσεως, της θυσίας και του λύτρου, οι οποίοι οριοθετούνται στα πάθη και στον θάνατο του Χριστού, αλλά ομιλεί επίσης για το «meritum» -δίκαιη πράξη- παρόν σε όλη την επίγεια ζωή του Θεανθρώπου Χριστού. Αλλά και προπαντός υπογραμμίζει την κοσμική αποτελεσματικότητα του αυτονόμου μέσου (instrumentum) της σωτήριας αγάπης του Θεού.

Η ανθρωπότητα του Χριστού είναι, κατ' ακρίβεια, ένα μέσον, και σαν μέσον τυγχάνει αποτελεσματικό σημάδι της θείας δράσεως. Ούτως, ολόκληρη η επίγεια ζωή του Χριστού, όπως και τα πάθη του, μετατρέπονται σε αποτελεσματικότατο σημάδι αποκαλύψεως, δια του οποίου γνωρίζει ο άνθρωπος μέχρι ποιο σημείο αγαπά ο Θεός τη δημιουργία του. Σε αυτήν την αγάπη δίδεται η συγχώρηση και σε αυτήν πραγματοποιείται η ανθρώπινη σωτηρία[29].

Μετά τα σωτήρια γεγονότα –πάθη, θάνατος, ανάληψη και ενθρόνιση- ο άνθρωπος δεν έχει πλέον άμεση επαφή με την ανθρωπότητα του Χριστού. Αλλά υπάρχει η δυνατότητα μιας πνευματικής επαφής –contactus spiritualis- , δια της οποίας φθάνει στον άνθρωπο μια πνευματική δύναμη από τον Χριστό[30]. Αυτή η πνευματική επαφή πραγματοποιείται δια της συνειδητοποιήσεως της ανθρώπινης ιστορίας του Χριστού –δηλαδή του μεσιτικού σημείου- που εκπνέει πίστη και αγάπη. Με αυτόν τον τρόπο φθάνει στον άνθρωπο το σωτήριο αποτέλεσμα της ζωής και του θανάτου του Χριστού, «δια της πίστεως, της αγάπης και των μυστηρίων της πίστεως».[31]

Συνεχώς παρατηρείται ο οριστικός και αποφασιστικός ρόλος που έχει η αγάπη του Θεού στην ακινάτεια σωτηριολογία. Αυτή η αγάπη αφενός μεν οριοθετεί την ιστορική ύπαρξη του Θεανθρώπου, αφετέρου δε μας κινεί τους ανθρώπου να δώσουμε μια ανάλογη απάντηση. Η απολύτρωση έχει την βαθύτερη ρίζα στο μυστήριο της αγάπης του Θεού προς τον άνθρωπο και στη ριζική και ερωτική σύνδεση του Χριστού με τους «συνανθρώπους» του. Όντως ο Χριστός πραγματοποιεί την απολύτρωση και ούτως μας προδιαθέτει στην ελευθερία της πίστεως και της αγάπης. Ο Θεάνθρωπος διανύει την οδό της αγάπης –via caritatis- και μας την ανοίγει για να βαδίζουμε εμείς ακολουθώντας τα ίχνη του.

ΙΙΙ- Έργα Θωμά Ακινάτου

Ο Θωμάς ο Ακινάτης είναι από τους πιο καρποφόρους θεολόγους της χριστιανικής Δύσης σε αριθμό και σε διαφορετικότητα έργων.

Σε λίγο περισσότερο από είκοσι χρόνια –*τέλη του 1252 μέχρι αρχές 1274*– συνέγραψε:

---

[16] *Χριστολογία per se: THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, III, qq. 1-26.*
[17] *Σωτηριολογία: THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, III, qq. 31-59.*
[18] *Σε αυτό το σημείο μπορούμε να διαπιστώσουμε την επιρροή της χριστολογικής ευλάβειας των IBκαι IΓ' αιώνων.*
[19] *THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, III, q. 1.*
[20] *THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, III, q. 2.*
[21] *THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, III, q. 7s.*
[22] *THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, III, q.2, a.6; q 13, a.2; q.19, a.1; q.43, a.2; q.48, a.6.*
[23] *THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, III, q.18, a.1, ad 1.*
[24] *THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, III, q. 48, a.6c.*
[25] *THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, III, q. 48, a.6c.*
[26] *THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, III, q. 62, a.5, ad 1.*
[27] *THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, III, q. 48, a.2-4.*
[28] *THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, III, q. 46, a.3, 3c primum.*
[29] *THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, III, q. 48, a.6, ad 2.*
[30] *THOMAE AQUINATIS, Summa Theologiae, III, q. 49, a.3, ad 1.*
[31]

- 891 μαθήματα στα βιβλία του Αριστοτέλους,
- 803 μαθήματα στην Αγία Γραφή,
- περισσότερο από 850 κεφάλαια στα Ευαγγέλια στην Catenea Aurea,
- 463 κεφάλαια στην Summa contra Gentiles,
- 2931 άρθρα στον Διδάσκαλο των Sententiae[32],
- 1200 κεφάλαια σε διάφορα πονήματα διαφορετικής υφής,
- 510 άρθρα στα Quaestiones Disputatae,
- 260 άρθρα στις Quaestiones quodliberales,
- 2652 κεφάλαια στην Summa Theologiae, και λύσεις σε πάνω από 10.000 απορίες[33]

Στην έκδοση της Πάρμας το έργο του Ακινάτου υλοποιείται σε 25 τόμους και στην γαλλική έκδοση του *Fretté* μόλις 34 τόμους.

Έχουνε κατατάξει ερμηνευτικώς τα έργα του λατίνου αγίου οι Barbarvara, Antonio de Sena, Nicolai J. Echard, de Rubeis, και πιο σύγχρονα οι P.A. Uccelli, H. Denifle P. και Mandonnet[34].

Ένα χαρακτηριστικό του καθ' όλου έργου του Ακινάτου είναι η **εμβέλειά** του: σχεδόν όλα τα πεδία και οι τομείς της θεολογικής επιστήμης, από την ηθική μέχρι τη μεταφυσική, από την ομιλητική μέχρι την ερμηνευτική, από την λειτουργία μέχρι την μυστική θεολογία, από την ποιμαντική μέχρι την υψηλότερη μορφή δόγματος, εξετάζονται και παρουσιάζονται με ρωμαλέα σαφήνεια.

Ωστόσο η εμβέλεια αυτή δεν δύναται να αναφέρεται μόνο στην θεολογία. Ο Ακινάτης δεν είναι μόνο θεολόγος: είναι σπουδαίος φιλόσοφος και κάτοχος όλων των γνωστών επιστημών της εποχής του, διό και το έργο του αναγκαστικά παρουσιάζει μια ξεχωριστή φύση και προσωπικότητα –πέραν της θεολογίας του-, η οποία αντανακλάται όχι μόνο στη διαφορετικότητα της θεματολογίας του, αλλά στον τρόπο προσεγγίσεως προς τα πολύμορφα επιστητά του και στην ρωμαλέα, αυστηρή και πολύπλευρη επιστημονική του μεθοδολογία.

Το έργο του δομινικανού μοναχού είναι πολυδιάστατο και πολύπλευρο, αλλά έχει μια κοινή γραμμή: *τη σχέση* ***λόγου και πίστεως*** *ως διπλού συνδετικού κρίκου μεταξύ επιστήμης και αποκάλυψης, μεταξύ φυσικής και μεταφυσικής, μεταξύ κτιστού και ακτίστου, μεταξύ ανθρώπου και Θεού.*

IIII- Σύντομη Βιβλιογραφία

Για την παρακολούθηση της τεράστιας ιστορικής και δογματικής παραγωγής αναφερόμενης στον Ακινάτο, το έργο του και την εποχή του, προτείνονται:

Bibliographie thomiste, επιμέλεια των P. Mandonnet, και J. Destrez, Paris, 1921.
Από το 1924 μέχρι το 1970 το Bulletin Thomiste, επιμέλεια των δομινικανών του Le Saulchoir, Paris.
Από το 1970 η Bibliografia Tomista, επιμέλεια των δομινικανών του Angelicu, Roma.
Επίσης το παράρτημα του Revue Philosophique de Louvain περιέχει συγκεκριμένες πληροφορίες ανά τετράμηνο.

Εκδόσεις των έργων του Ακινάτου

Μεταξύ των πλήρων εκδόσεων προτείνονται:

Sancti Thomae Aquinatis, Opera Omnia, Paris, 1871-1880, σε 34 τόμους.

Sancti Thomae Aquinatis, Opera Omnia, Roma, 1882 (είναι η έκδοση λεγόμενη Leonina, διότι έγινε με εντολή του Λέοντος ΙΓ', πάπα Ρώμης. Αναμφιβόλως είναι η καλύτερη κριτική έκδοση του έργου του Ακινάτου, αν και σήμερα παρουσιάζει κάποιες ελλείψεις. Αυτή η έκδοση παρουσιάζει και τα κείμενα των σπουδαιότερων σχολιαστών του Θωμά, όπως ο Καϊετάνος και ο Σύλβεστρος από την Φερράρα.

Sancti Thomae Aquinatis, Opera Omnia: Editio taurinensis manualis, Marietti, Milano, 1948, σε 33 τόμους, με το κριτικό κείμενο της έκδοσης Leonina, επιμέλεια των P. Caramello, P. Marc, C. Pera, R. Spiazzi, M. Maggiolo, A. Guarenti, R. Cai, A. Verardo, M. Calcaterra, και J. Mathis.

Για το Scriptum super libros Sententiarum Petri Lombardi προτείνεται η έκδοση του M. F. Moos, Paris 1929.

Για την Summa Theologiae προτείνεται η έκδοση του Marietti, επιμέλεια του P. Caramello σε 5 τόμους, ή η έκδοση των δομινικανών της Οτάβας σε πέντε τόμους, 1941, η οποία εκτιμάται πολύ για την αναθεώρηση των πηγών και των παραπομπών, ή η γερμανική έκδοση, Μόναχο-Γράτς, 1933, με πλούσιες σημειώσεις και σχόλια.

Εκτιμάται επίσης η ελληνική μετάφραση του πρώτου μέρους της Σούμμας: Θωμά Ακινάτου, Σούμμα Θεολογική, εξελληνισθείσα υπό Ιωάννου Καρμίρη, Αθήναι, 1935.

[32] *Πέτρος Λομβάρδος*
[33] *TOMAS DE AQUINO, Suma de Teología, Tomo I, B.A.C., Madrid, MCMXLVII, σελ. 65-72.*
[34] *GRABMANN M., Santo Tomás de Aquino, Labor, Barcelona, 1930, σελ. 22.*

Για την Summa contra Gentiles εκτιμάται πολύ η έκδοση του Marietti σε τρεις τόμους, επιμέλεια των P. Marc, C. Pera, P. Caramello.

Μια εξαιρετική περίληψη κειμένων για πρώτη προσέγγιση αποτελούν:

E. Gilson, Saint Thomas d' Aquin, Paris, 1925
I. Menessier, Saint Thomas d' Aquin, Paris, 1942
S. Breton, Saint Thomas d' Aquin, Paris, 1968.

Έργα για τον Ακινάτο

Δεικνύουμε μόνο κάποια πολύ σημαντικά έργα, στα οποία ο αναγνώστης δύναται να βρει ένα ρωμαλέο οδηγό και αρκετή βιβλιογραφία

Για την φιλοσοφική και θεολογική σκέψη του Μεσαίωνα

M.D. Chenu, La théologie au siècle XIII, Paris, 1957.
E. Gilson, L' esprit de la philosophie médiévale, Paris, 1932.
J. Leclerq, L' amour des lettres et le désir de Dieu, Paris, 1957.
H. de Lubac, Exégèse médiévale, Paris, 1955, 4 voll.
P. Madonnet, Siger de Brabant et l'Averroisme latin au XIII siècle, Louvain, 1911.
F. Van Steeberghen, La philosophie au XIII siècle, Louvain, 1970.
O. Vignau, La pensée au Moyen-Age, Paris, 1938.

Για την βιβλιογραφία του Ακινάτου

M.D. Chenu, Introduction a l' étude de saint Thomas d' Aquin, Paris, 1950.
Fontes vitae sancti Thomae Aquinatis, εμπιμέλεια των D. Prümmer, και M.H. Laurent, σε πέντε τόμους, Toulouse, 1912-1937.
A.Walz, Saint Thomas d' Aquin, Louvain, 1961.
E.H. Weber, La Controverse de 1270 a ' Université de Paris et son retentissement sur la pensée de saint Thomas, Paris, 1970.
Για την φιλοσοφική σκέψη του Θωμά Ακινάτου
S. Breton, Saint Thomas d' Aquin, Paris, 1968.
C. Fabro, Il concetto di partecipazione in san Tommaso, Torino, 1958.
C. Fabro, Partecipazione e causalitá, Torino, 1961.
E. Gilson, Le Thomisme, Paris, 1948.
C. Fabro, The intensive hermeneutics of thomistic phylosophy: the notion of participation, The Review of Metaphysics 27, 1974, 449-491.
A. Kenny, The five Ways. St. Thomas Aquinas' proofs of God's existence, London, 1969.
O. Lotin, Phychologie et morale au XII et XII siècle, Louvain, 1924-1954.
J. Maritain, Les degrés du savoir, Paris, 1932.
J. Maritain, Quatre essais sur l'esprit dans sa condition charnelle, Paris, 1939.
F. Ruello, La notion de vérité chez st. Albert le Grand et chez st. Thomas d'Aquin, Louvain, 1969.
A.D. Sertillanges, La philosophie morale de saint Thomas d'Aquin, Paris, 1922.
A.D. Sertillanges, Saint Thomas d'Aquin, Paris, 1910.
S. Vanni-Rovigui, Tommaso d'Aquino, Bari, 1973.
Για τη δομή και τα προβλήματα της Summa Theologiae
I. Biffi, Un bilanciodella recenti discusión sul piano della Summa Theologiae di san Tommaso, "La Scuola Cattolica" 91, 1963, 147-176.
A. Hayen, San Tommaso e la vita della chisa, Milano, 1966
G. Lafont, Structures et méthode dans la Somme Théologique de Saint Thomas d'Aquin, Paris-Bruges, 1961.

Για την θεολογική σύλληψη του Ακινάτου

Y.M.J. Congar, Le sens de l'économie salutaire dans la théologie de saint Thomas d'Aquin, in Festgabe J. Lortz, Baden-Baden, 1957, II, 73-122.
Y.M.J. Congar, Le moment économique et le moment ontologique dans la sacra doctrina, in melange Cheng, Paris, 1967, 155-187.
A.Gardell, Le donée révelé et la théologie, Paris, 1908, δεύτερη έκδοση 1932.
P. Rousselot, L'intellectualisme de Saint Thomas d'Aquin, Paris-Louvain, 1936, 3η έκδοση επιμέλεια του L. De Grandmaison.
Για το σύνολο των θεολογικών προβλημάτων
H. Bouillard, Conversion et Grace chez saint Thomas d'Aquin, Paris, 1941.
B. Catao, Salut et rédemption chez saint Thomas d'Aquin, Paris, 1964.
M. Seckler, Instinkt und Glaubenswille nach Thomas von Aquin, Mainz, 1962.
Initiation théologique, Paris, 1950-1954, επιμέλεια ειδικών, κατά την τάξη της Σούμμας.
R. Potvin, The Theology of the primacy of Christ according to St. Thomas and its scriptural foundations, Freiburg, 1973.
G, Re, Il cristocentrismo della vita cristiana in San Tommaso, Morcelliana, Brescia. 1968.
M. Secklet, Le salut et l'histoire. La pensée de saint Thomas d'Aquin ur la Théologie de l'histoire, Paris, 1967.

Για την πνευματική διδασκαλία

Th. Deman, La Prudence, Paris, 1949.
B. Douroux, Le dévelopment de la foi théologale, Revue Thomiste 43, 1937, 101-115.
A.Gardeil, La structure de l'âme et l'expérience mystique, Paris, 1927.
A.Gardeil, La vrai vie chrétienne, Paris, 1935.
A.Lemonyer, La vie humaine, ses formes, ses états, Paris, 1926.
I.Menessier, La Religion, Paris, 1932.

ΕΝΑΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ ΣΤΟ ΘΡΟΝΟ ΤΟΥ CANTERBURY*

● **Τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Μεσσηνίας Χρυσοστόμου Σαββάτου**
Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Α.

Τίς 2 Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 2002 ἀνέρχεται στό θρόνο τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ Καντέρμπουρι, ὁ ἑκατοστός τέταρτος διάδοχος τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου Καντέρμπουρι καί ὁ πρῶτος Ἀρχιεπίσκοπος, ἀπό τά μέσα τοῦ ιγ' αἰ., ὁ ὁποῖος ἐκλέγεται ἀπό περιοχή ἐκτός τῶν αὐστηρῶν γεωγραφικῶν ὁρίων τῆς Ἀγγλικῆς περιφέρειας. Ἕνας ἀπό τούς 38 Πριμάτους τῆς Ἀγγλικανικῆς Κοινωνίας, στόν ὁποῖο συνδυάζονται ἡ θεολογική κατάρτιση καί ἡ ἀκαδημαϊκή ἀναγνώριση μέ τήν ἐκκλησιαστική του καταξίωση καί δράση, τήν ποιμαντική του διάκριση καί τήν πρωθιερατική του διακονία. Μία προσωπικότητα ἡ ὁποία διακρίνεται γιά τίς γνώσεις της στή θύραθεν ἀλλά καί στή βιβλική παιδεία.

Εἶναι ὁ ἄριστος θεολόγος, ὁ συγγραφέας, ὁ ἀκαδημαϊκός διδάσκαλος καί ὁ δόκιμος μεταφραστής καί ὁ σύγχρονος ποιητής. Εἶναι ὁ γνώστης τῶν ἐκκλησιαστικῶν πηγῶν καί τῶν ἔργων τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καί ὁ κάτοχος τῆς ἀπαιτούμενης εὐρύτητας ἀντιλήψεων, προκειμένου νά διακριθεῖ γιά τήν ἱκανότητά του ἀλλά καί γιά τήν δυνατότητά του νά κρίνει μεταξύ τῶν οὐσιωδῶν καί τῶν ἐπουσιωδῶν στοιχείων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καί τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας καί πραγματικότητας. Ἡ ὑπεροχή τῆς ἱεραρχικῆς του θέσεως καί ἡ πνευματική του ἀνωτερότητα δέν ἀπετέλεσαν ἐμπόδια γιά τή φανέρωση τῆς εὐγένειάς του, τῆς καλωσύνης του καί τοῦ πνεύματος τοῦ διαλόγου καί τῆς ἀνθρώπινης συμπεριφορᾶς του.

Ἡ προσωπικότητα αὐτή εἶναι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Rowan D. Williams. Γεννήθηκε στήν πόλη Swansea τῆς Νότιας Οὐαλίας, στίς 14 Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1950 καί μαθήτευσε στό Dynevor Scholl Swansea καί στό Christ's College Cambridge. Τό ἔτος 1975 ἀναγορεύτηκε διδάκτορας, ἀπό τό Wadham College τῆς Ὀξφόρδης μέ θέμα διδακτορικῆς του διατριβῆς, τήν σκέψη τοῦ ρώσου emigrè καί θεολόγου τοῦ 20οῦ αἰ., Βλαδίμηρου Λόσκυ καί ἐργάσθηκε ὡς λέκτορας στό College of Resurrection στό Μίρφιλντ. Τό ἔτος 1977 χειροτονήθηκε διάκονος καί τό ἑπόμενο ἔτος (1978) πρεσβύτερος. Κατά τά ἔτη 1977-1980, ἐκτός τῶν ἐφημεριακῶν του καθηκόντων, ἀναλαμβάνει Διευθυντής Σπουδῶν στό Westcott House Cambridge, γεγονός τό ὁποῖο ἀπετέλεσε τήν ἀφορμή καί γιά τήν μελλοντική ἀκαδημαϊκή του πορεία καί ἐξέλιξη. Τό ἔτος 1981 παντρεύεται τήν Τζέϊν Πώλ, θεολόγο καθηγήτρια, μέ τήν ὁποία ἀπέκτησε δύο παιδιά. Τό 1983 ὑπηρετεῖ ὡς Λέκτορας στό Πανεπιστήμιο τοῦ Cambridge καί στή συνέχεια ὡς Κοσμήτορας τοῦ Clare College Cambridge, ἀπό ὅπου μετακινεῖται στήν Ὀξφόρδη ὡς Καθηγητής.

Τό ἔτος 1992 ἀπετέλεσε μία καμπή στήν ὅλη πορεία τῆς ζωῆς του. Ἐκλέγεται ἐπίσκοπος τοῦ Monmouth καί στή συνέχεια Πριμᾶτος τῆς Οὐαλίας, ἀπό ὅπου στίς 2 Δεκεμβρίου 2002 χρίεται ὡς ὁ ἑκατοστός τέταρτος Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Καντέρμπουρι καί Πριμᾶτος τῆς Ἀγγλικανικῆς Κοινωνίας, τῶν 80 ἑκατομμυρίων πιστῶν, ἐνῶ ἐκ τῆς θέσεώς του εἶναι Μέλος τῆς Βουλῆς τῶν Λόρδων.

Στήν ἀκαδημαϊκή του πορεία εἶχε γίνει ἤδη ἀποδεκτός ὡς Μέλος στίς Ἐπιστημονικές Ἑνώσεις τῶν Πανεπιστημίων τοῦ Swansea, τοῦ Cambridge, τοῦ Newport, τοῦ Cardiff, τῆς Ὀξφόρδης, του Roehampton καί εἶχε ἀναγνωριστεῖ ὡς Ἐπίτιμος Διδάκτορας (Honoris Causa) ἀπό τά Πανεπιστήμια Erlagen, Exeter, Kent, Wales, Bonn, Cambridge, Durham, Toronto Καναδᾶ, Nashota House τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς καί τῆς Ἑλληνορθόδοξης Σχολῆς τοῦ Ἁγίου Βλαδιμήρου.

Τέλος ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Rowan Williams τυγχάνει Μέλος τῆς Βρεταννικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν, τῆς Βασιλικῆς Ἑταιρείας Λογοτεχνίας, ἐνῶ τό ἔτος 2009 τιμήθηκε ἀπό τόν Πρόεδρο τῆς Ρωσίας Βλαδιμίρ Πούτιν μέ τή διάκριση τῆς «Ρωσικῆς Φιλίας».

Β. Μία προσέγγιση τοῦ συγγραφικοῦ ἔργου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Dr. Rowan Williams ἐπιβεβαιώνει τούς εὐρεῖς ὁρίζοντες, ὄχι μόνο τῆς θεολογικῆς του σκέψης, ἀλλά καί τῶν γενικότερων κοινωνικῶν, πολιτιστικῶν, καί ἠθικῶν ἐνδιαφερόντων του, τά ὁποῖα ἀπασχολοῦν καί δοκιμάζουν τόν σύγχρονο ἄνθρωπο. Οἱ δημοσιεύσεις του εἶναι γνωστές στούς βιβλιογραφικούς κύκλους, οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦνται μέ τά θέματα τῆς βιβλικῆς καί τῆς πρώϊμης πατερικῆς θεολογίας, τῆς χριστιανικῆς πνευματικότητος, τῆς ἱστορίας τῆς Ἀγγλικανικῆς Κοινότητας, τῆς ἠθικῆς καί τῆς πολιτικῆς θεολογίας ἀλλά καί τοῦ χώρου τῆς Ὀρθόδοξης Θεολογίας, μέ ἰδιαίτερη ἔμφαση στή ρωσική θεολογική σκέψη καί λογοτεχνία, ἐνῶ ἡ πολύτομη λογοτεχνική καί ποιητική του συλλογή δέν εἶναι δυνατόν νά μείνει ἀπαρατήρητη.

Εἰδικότερα, μερικοί ἀπό τούς τίτλους τῶν θεολογικῶν του συγγραφῶν περιγράφουν καί τόν ὁρίζοντα τῶν θεολογικῶν ἐνδιαφερόντων του καί οἱ ὁποῖοι, θεωρῶ ὅτι εἶναι ἀναγκαῖο νά ἀναφερθοῦν, ὅταν μάλιστα ἔχουν τύχει καί ἀνάλογων ἐκδόσεων καί μεταφράσεων.

Στό χῶρο τῆς θεολογικῆς σκέψης τό βιβλίο του: «Ἕνα περιθώριο τῆς σιωπῆς: Τό Ἅγιο Πνεῦμα στή Ρωσική Ὀρθόδοξη Θεολογία», ἐκδόθηκε τό ἔτος 2008 καί εἶναι ἤδη μεταφρασμένο στή γαλλική γλώσσα, ἐνῶ ἡ θεολογική ἀνάλυση τῆς σκέψης τοῦ Σεργκέϊ Μπουλγκάκωφ, «Πρός μία ρωσική πολιτική θεολογία», κυκλοφορεῖ ἤδη καί στή ρωσική γλώσσα. Πρωτοποριακή ἐμφανίζεται, ὡς πρός τήν ἑρμηνευτική της, ἡ ἐργασία του, ἡ ὁποία ἀναφέρεται στόν ρῶσο λογοτέχνη Φιοντόρφ Μιχαήλοβιτς Ντοστογιέφσκυ, μέ τόν ἐνδιαφέροντα τίτλο: «Ντοστογιέφσκυ, Γλώσσα, Πίστη καί Φαντασία» (Boybor 2008).

Ἡ γνωριμία του μέ τήν Ὀρθοδοξία, μέσα ἀπό τά κείμενα τῶν ρώσων emigrè τῶν Παρισίων, τοῦ ἔδωσε τή δυνατότητα νά μιλᾶ σήμερα γιά τήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία μέ σεβασμό, ἀγάπη ἀλλά καί ἀναγνώριση τοῦ ἔργου της, ἐξ ἀφορμῆς τῶν συγχρόνων προκλήσεων. Τό σημαντικό ὅμως εἶναι ὅτι ἀναγνωρίζει ὅτι ἡ Ἐκκλησία «δέν εἶναι μία ἰδεολογία ἤ μία θεωρία: εἶναι ζωή – ζωή σέ κοινωνία μέ τόν Θεό καί μέ τόν πλησίον, ζωή ἡ ὁποία φανερώνεται στή Θεία Λειτουργία, ἡ ζωή τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ». Καί συνεχίζει: «Ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία – τήν ὁποία γνωρίζω καί ἀγαπῶ ἀπό τά ἐφηβικά μου χρόνια - ἀντιπροσωπεύει γιά μένα τήν κυρίαρχη ἔκφραση τῆς χριστιανικῆς πίστεως καί πράξεως, ἡ ὁποία διαφυλάσσει τό δόγμα, τή Λειτουργία καί τούς κανόνες τοῦ προσωπικοῦ ἁγιασμοῦ καί τῆς προσευχῆς, ἰδιαιτέρως τῆς ἡσυχαστικῆς παραδόσεως. Οἱ διάφορες Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες, ὅπως καί οἱ ἄλλες, ἀγωνίζονται σήμερα νά προβάλουν τήν πολύ πλούσια χριστιανική τους

** ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΣ, ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ Α.Χ. ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΝΤΕΡΜΠΟΥΡΙ Dr. Rowan Douglas Williams (Πανεπιστήμιο Αθηνών, 25-11-2010).*

παράδοση σέ μία κοινωνία όλοένα πιό ἀτομικιστική, τεχνολογική, ἀνυπόμονη καί ἄπληστη».

Ἐξειδικευμένα θέματα, τά ὁποῖα ἀγγίζουν ζητήματα τῆς θεολογίας, ἀποτελοῦν οἱ συλλογές θεολογικῶν δοκιμίων καί μελετῶν, οἱ ὁποῖες ἀναφέρονται στήν ἔννοια τῆς εἰκόνας, στό γεγονός τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, μέ βάση τήν πασχάλιο περικοπή, στή χριστιανική πνευματικότητα καί γνώση, μέ χαρακτηριστική τή συγκριτική μελέτη γιά τή σχέση γνώσης καί χριστιανικῆς πνευματικότητας στήν Καινή Διαθήκη καί στόν ἅγιο Ἰωάννη τοῦ Σταυροῦ, στή δίκη τοῦ Χριστοῦ καί στό πῶς τό εὐαγγέλιο κλωνίζει τήν ἀνθρώπινη κρίση, μία ἐργασία γιά τήν Εὐχαριστιακή Θυσία καθώς καί μία πρόσφατη μελέτη (2010), πού ἀποτελεῖ ἀναλυτική προσέγγιση τῶν «παθῶν»τοῦ Χριστοῦ.

Κλασικό ἐγχειρίδιο γιά τούς μελετητές πατρολόγους τῆς περιόδου τῶν ἀρειανικῶν ἐρίδων, εἶναι ἡ μελέτη του στόν Ἄρειο, μέ τίτλο: «Ἄρειος: αἵρεση καί παράδοση». Μία ἐργασία πού ἀπό τό 1987 ἔχει κάνει ἀρκετές ἀνατυπώσεις, μέχρι καί τήν τελευταία τοῦ ἔτους 2002.

Πολλά ἀπό τά θέματα μέ τά ὁποῖα ἀσχολεῖται ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Rowan Williams, τά ὁποῖα ἀναφέρονται σέ σύγχρονα προβλήματα τῆς κοινωνίας καί τῆς θεολογίας καί τά ὁποῖα ἀναλύει καί στόν κηρυγματικό του λόγο, κυκλοφοροῦν μέ τίτλους ὅπως: «Ἀνοικτοί στήν κρίση: κηρύγματα καί ἀναφορές», «Συνομιλίες στή σύγχρονη θεολογία» κ.ἄ.

Τέλος δέν τίθενται ἐκτός τῶν ἐνδιαφερόντων του καί τά θέματα, τά ὁποῖα ἀναφέρονται σέ ζητήματα πολιτικῆς καί οἰκονομίας, μέ χαρακτηριστικότερα τά ἑξῆς τρία δοκίμιά του: «Γράφοντας στή σκόνη: προβληματισμός στήν 11η Σεπτεμβρίου καί τά ἐπακόλουθά της» (2002), «Ὁ κόσμος στόν ὁποῖο ζοῦμε: διάλογοι μέ τόν Rowan Williams γιά τήν παγκόσμια οἰκονομία καί πολιτική» (2005) καί «Ἠθική, οἰκονομική θεωρία καί παγκόσμια δικαιοσύνη» (2010). Τό τελευταῖο μάλιστα μεταφράστηκε καί ἐκδόθηκε ἑλληνικά, στό περιοδικό Σύναξη, (ἀρ. τ. 114, Ἀπρίλιος-Ἰούνιος 2010). Στό τελευταῖο αὐτό δοκίμιο, προσπαθεῖ νά περιγράψει τό μοντέλο μιᾶς ἠθικῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης, ἡ ὁποία δέν θά εἶναι ἐχθρική πρός τίς νέες ἀνάγκες καί τίς νέες ἀγορές καί ἡ ὁποία θά ξεκινᾶ μέ τήν ἀνάπτυξη μιᾶς κριτικῆς ὡς πρός τόν τρόπο τῆς ζωῆς μας, ἀφοῦ ἀνήκουμε σέ ἕναν κόσμο καί μάλιστα σέ ἕναν κόσμο πού δέν εἶναι οὔτε αὐτοερμηνευόμενος ἀλλά οὔτε καί αὐτάρκης (σελ.39), γι᾽ αὐτό καί θεωρεῖ «ὅτι ἡ Εὐρωπαϊκή Ἕνωση ὀφείλει νά ἔχει καί ἕνα ὅραμα ἠθικῆς φύσεως γιά τήν κοινωνία καί τήν οἰκονομία. Ἡ πρόκληση γιά τούς εὐρωπαίους πολιτικούς εἶναι νά ἀνταποκριθοῦν στό αἴτημα γιά μιά πιό δίκαιη καί πιό φιλεύσπλαχνη νέα τάξη σέ ἐθνικό καί σέ διεθνές ἐπίπεδο». Καί συνεχίζει: «Πρέπει νά θυμίσουμε στίς κοινωνίες μας ὅτι ὁ ἄνευ ὁρίων πλουτισμός δέν ἀποτελεῖ ἀγαθό στόχο καί ὅτι αὐτό πού ἔχει σημασία εἶναι ἡ δικαιοσύνη πρός ὅλους καί ἡ πρόνοια πρός τούς πιό εὐάλωτους ἀνθρώπους».

Γ. Ἡ ἑνότητα τῆς Ἀγγλικανικῆς Κοινωνίας ἀπετέλεσε τό πρῶτο, ἄμεσο καί ἀποκλειστικό μέλημα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ἀπό τή στιγμή τῆς ἀνόδου του στόν Ἀρχιεπισκοπικό Θρόνο τοῦ Καντέρμπουρι. Καταβάλλει συνεχῶς προσπάθειες, ἤδη ἀπό τό 2008, νά ὑπερβαθοῦν οἱ ὀξύνσεις καί νά ἀποφευχθοῦν τά σχίσματα, στό ἐκκλησιαστικό σῶμα τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἱεραρχίας. Ἡ ὅλη προσπάθεια καί ἡ ἀγωνία του γιά τήν διατήρηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἑνότητας καί τήν ἐπίλυση τοῦ μείζονος ἐκκλησιολογικοῦ ζητήματος ἐπιβεβαιώνει ὅτι εἶναι ὁ ἄνθρωπος τοῦ μέτρου, ὁ ὁποῖος κατανοεῖ τά γεγονότα καί μπορεῖ νά τά διατυπώνει μέ ἕνα ξεκάθαρο ἠθικό καί πολιτικό ὅραμα, τό ὁποῖο δέν δεσμεύει μέ τή διαπραγμάτευση καί τήν ἰσορροπία τῶν δυνάμεων. Εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος γνωρίζει νά μετατρέπει τήν ἐκκλησιαστική ἀδυναμία σέ σωστική δύναμη.

Ὁ ἑνωτικός του ρόλος καί κυρίως ἡ παρουσία του ὡς Ἀρχιεπισκόπου τοῦ Καντέρμπουρι, δηλώνεται καί σέ μία τελευταία συνέντευξή του στήν ἔγκριτη ἀθηναϊκή ἐφημερίδα «Τό Βῆμα»: «Ἡ ἕνωση δέν εἶναι κάτι πού ἐπιβάλλεται. Γεννιέται ἀπό τή συναίνεσή μας νά «ὑποτασσόμεθα ἀλλήλοις» μέ ἀγάπη» ὅπως λέει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος (Ἐπιστολή πρός Ἐφεσίους, 5,21). Σέ μία Ἐκκλησία σάν τή δική μας, ἡ ὁποία συμπεριλαμβάνει ἀνθρώπους ἀπό ἕνα τεράστιο φάσμα πολιτισμικῶν καταβολῶν, αὐτό φαίνεται δύσκολο. Ὁ στόχος μου εἶναι νά προσπαθήσω νά κρατήσω τούς ἀνθρώπους πιστούς στά βασικά δόγματα τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως καί νά προσπαθήσω νά τούς ἐμπνεύσω τήν ἀμοιβαία ἀγάπη. Ἡ διακονία ἑνός Ἀρχιεπισκόπου Καντέρμπουρι, ἀπό παγκόσμια ἄποψη (σέ ἀντίθεση μέ τή διακονία του στήν Ἀγγλία, ὅπου εἶναι ὁ Προκαθήμενος), δέν εἶναι τοῦ εἴδους τῆς διακονίας τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης, ἑνός Πάπα μέ ὑπέρτατη παγκόσμια αὐθεντία, ἀλλά εἶναι ἡ διακονία τοῦ Πρώτου Ἀγγλικανοῦ Ἐπισκόπου, ὁ ὁποῖος συγκαλεῖ σέ Σύνοδο καί προεδρεύει τῶν ἀδελφῶν του ἀγγλικανῶν ἐπισκόπων. Ἑπομένως, μέρος τῆς ἀποστολῆς μου εἶναι ἐπίσης νά προσπαθήσω καί νά ἐξασφαλίσω, ὥστε, ὅταν λαμβάνουμε μείζονες ἀποφάσεις, νά ἀποφασίζουμε μέ προσευχή καί ἀμοιβαῖο σεβασμό».

Συνεπής καί διεισδυτικός στίς ἀναλύσεις του γιά τήν ἀνθρώπινη ζωή, κοινωνία καί ἱστορική πραγματικότητα, θεωρεῖ ὅτι ὁ θεολογικός διάλογος μέ τή Ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία, ἀπό τήν ὁποία ἀποσχίστηκε τό 1534 ἡ Ἀγγλικανική Κοινωνία, ὀφείλει νά συνεχισθεῖ καί νά ἀναζητήσει, ὡς βάση τῆς κοινῆς του παραδόσεως, τήν Καινή Διαθήκη, μέ σκοπό νά διερευνηθοῦν οἱ προϋποθέσεις γιά μία «κοινωνία ἐν τοῖς μυστηρίοις». Στήν ἴδια βιβλική βάση θεωρεῖ ὅτι θά πρέπει νά ἐξεταστεῖ καί τό «λειτούργημα τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου» στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας.

Ἄν καί κάποιοι θά ἤθελαν νά δοῦν τή φωνή τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν νά φιμώνεται ἤ νά ἔχει μετατεθεῖ στήν καθαρά ἰδιωτική σφαίρα, ἐν τούτοις, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Rowan Williams εἶναι πάντα ἐπίκαιρος. Τολμᾶ νά χαρακτηρίσει τόν πόλεμο τοῦ Ἀφγανιστάν «ἠθικῶς στιγματισμένο», ἀλλά καί νά συμπράξει μέ τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη γιά τή σωτηρία τοῦ οἰκολογικοῦ περιβάλλοντος. Βλέποντας τήν κλιματική ἀλλαγή τοῦ περιβάλλοντος ὡς μία εὐκαιρία γιά νά ἀνακτήσουμε τή χαμένη ἀνθρωπιά μας, τονίζει ὅτι ἡ πρώτιστη ἀπώλεια τῆς περιβαλλοντικῆς ὑποβάθμισης ἀπαιτεῖ ἀπό τούς πιστούς ἀλλαγή κυρίως στίς συνήθειές τους σέ ἀτομικό καί συλλογικό ἐπίπεδο, γι᾽ αὐτό καί διερωτᾶται: «Σέ μία κοινωνία, ὅπου ὅλοι μας πιστεύουμε πώς ὑπάρχουν τόσα πράγματα γιά πέταμα, σέ μία κοινωνία πού ποθοῦμε νά ρίξουμε στά σκουπίδια τήν περσυνή μόδα, γιά νά τήν ἀντικαταστήσουμε μέ τή φετινή, μήπως θά καταλήξουμε νά σκεπτόμαστε ὅτι οἱ ἄνθρωποι καί οἱ σχέσεις εἶναι ἐξίσου γιά πέταμα;». Καί διαπιστώνει, ὅτι «τόν περισσότερο καιρό δέν σκεπτόμαστε τό μέλλον μέ ρεαλισμό». Καλεῖ λοιπόν τίς Εὐρωπαϊκές Ἐκκλησίες νά ἀντιμετωπίσουν ρεαλιστικά τήν πείνα καί τό φαινόμενο τῆς κοινωνικῆς ἀναταραχῆς, μέσα ἀπό τή δημιουργία δομῶν συνεργασίας καί ἀμοιβαίας συμβουλευτικῆς ὑποστήριξης, μέ σκοπό τή διαμόρφωση μιᾶς πιό δίκαιης οἰκονομικῆς καί ἐμπορικῆς ἠθικῆς.

Ἡ ριζοσπαστικότητα καί ἡ τολμηρότητα τῆς σκέψης του φάνηκε καί στή συζήτηση γιά τήν ἐφαρμογή τῆς Σαρίας στή Βρετανία. «Θεωρῶ» δήλωσε, «ὅτι ἡ ἐφαρμογή κάποιων πτυχῶν τῆς Σαρίας εἶναι ἀναπόφευκτη στή Βρεταννία», χωρίς νά ἐννοεῖ ὅτι πρέπει νά ἐφαρμόζονται οἱ ἀπάνθρωπες τιμωρίες, ἀλλά ὅτι θά πρέπει νά ὑπάρχει ἡ δυνατότητα ἐπιλογῆς στούς μουσουλμάνους, ὅσον ἀφορᾶ στίς οἰκονομικές καί οἰκογενειακές ὑποθέσεις, γιατί θεωρεῖ ὅτι μέ αὐτόν τόν τρόπο θά καλλιεργηθεῖ ἡ κοινωνική συνοχή στήν βρεταννική κοινωνία, τήν ὁποία τόλμησε νά χαρακτηρίσει ὡς «κατακερματισμένη».

Στήν ἐποχή τῆς μετανεωτερικότητας καί τοῦ μεταμοντερνισμοῦ, ὅπου τά μεγάλα θρησκευτικά κινήματα, καθώς καί τά πολιτικά, πολιτιστικά καί ἰδεολογικά συστήματα, πάνω στά ὁποῖα θεμελιώθηκαν πολιτικοί καί κοινωνικοί θεσμοί, τρόποι διανόησης καί συμπεριφορᾶς, κινδυνεύουν μέ ἀπόρριψη καί ἡ μοναδικότητα τῆς ἀλήθειας χάνει τήν ἀποκλειστικότητά της, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Rowan Williams, καταφέρνει μέσα ἀπό τά κείμενά του νά δώσει τή δυνατότητα ἑνός σταθεροῦ καί κοινά ἀναγνωρίσιμου νοήματος, τό ὁποῖο δέν ἀφίσταται αὐτῆς τῆς μίας καί ἀποκλειστικῆς ἀλήθειας, ἔστω καί ἄν αὐτό ἐπιδέχεται πολλαπλές ἀναγνώσεις καί ποικίλες ἑρμηνεῖες.

Μέ τό συγγραφικό του ἔργο, τό λόγο του καί τή διακονία του αὐτό ἀκριβῶς ἐπιβεβαιώνει, ὅτι ἄν καί μία δεδομένη ἀξία μπορεῖ νά εἶναι ἐπιδεκτική πολλῶν τρόπων ἀνάγνωσης καί ἑρμηνείας, ἐν τούτοις ἡ ἀξία αὐτή δέν χάνει τή σημασία της γιά τήν ἀνθρώπινη κοινωνία καί τήν ἱστορία, ἀρκεῖ οἱ σειρῆνες τῆς καθήλωσης καί τοῦ συντηρητισμοῦ νά μήν λειτουργοῦν παραμορφωτικά καί νά μήν γίνονται καθοδηγητικές προτροπές πού παρεμποδίζουν τήν ἀνάπτυξη καί τήν πρόοδο. ■

ΕΙΝΑΙ Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ Ο ΙΔΡΥΤΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ;

● **Του Ιωάννη Καραβιδόπουλου**
Ομότιμου Καθηγητή Θεολογικής Σχολής ΑΠΘ

1. Ιησούς Χριστός ή Απόστολος Παύλος; Η σχετική προβληματική στην έρευνα

οιος είναι ο ιδρυτής του Χριστιανισμού, ο Ιησούς Χριστός ή ο Απόστολος Παύλος; Ένα τέτοιο ερώτημα, όσο και αν μας φαίνεται σήμερα με την ανάπτυξη της θεολογικής επιστήμης παράδοξο, συζητήθηκε ωστόσο στις αρχές του 20ού αιώνα στη Δύση, ιδιαίτερα στους κύκλους των Διαμαρτυρομένων, και ορισμένες μελέτες είδαν το φως της δημοσιότητας με τίτλους, όπως π. χ. «Ιησούς ή Παύλος;», «Από τον Ιησού στον Παύλο» ή και άλλους παρόμοιους. Μερικοί ερευνητές διατύπωσαν τότε την άποψη ότι πραγματικός ιδρυτής του Χριστιανισμού, ιδιαίτερα μέσα στον ελληνορωμαϊκό κόσμο, είναι ο Απόστολος Παύλος, ο οποίος τόσο υπό την επίδραση ανατολικών μυθικών παραστάσεων όσο και ελληνιστικών θρησκευτικών αντιλήψεων κατέστησε το κήρυγμα του Ιησού μια λυτρωτική θρησκεία οικουμενικών διαστάσεων, που εκτόπισε τις διάφορες άλλες μυστηριακές λατρείες.

Μια αντίρροπη τάση, βλέποντας το ιστορικά και ερμηνευτικά αβάσιμο της παραπάνω άποψης, κάτω από τη σημαία «πίσω στον Ιησού» ή την παρόμοια «Ιησούς - όχι Παύλος» αντέστρεψε τα πράγματα και οδήγησε σε άλλες υπερβολές, υποτιμώντας τον ιστορικό ρόλο του έργου και της θεολογίας του Αποστόλου. Στην αντιστροφή αυτή συνέβαλε εν μέρει και ο επιστημονικός διάλογος Χριστιανισμού και Ιουδαϊσμού, κατά τον οποίο οι εκπρόσωποι του δευτέρου (ας αναφέρουμε για παράδειγμα τους Martin Buber, Leo Beack κ.ά.) είδαν τον Ιησού ως ένα μεγάλο Ιουδαίο προφήτη, όχι βεβαίως ως Μεσσία, ενώ τον Παύλο θεώρησαν ως ένα εξελληνισμένο Ιουδαίο, θύμα των αποκαλυπτικών μύθων και κύριο υπεύθυνο της αποξένωσης του Χριστιανισμού από τον Ιουδαϊσμό ή ακόμα και της αντι - ιουδαϊκής στάσης του Χριστιανισμού.

Σήμερα στην αρχή του 21ού αιώνα κάνοντας κανείς έναν απολογισμό των Παύλειων σπουδών μπορεί να διαπιστώσει ότι (α) το δίλημμα «Ιησούς ή Παύλος» δεν απασχολεί πλέον σοβαρά τους ερευνητές, οι οποίοι θεωρούν αυτονόητη προϋπόθεση της θεολογίας του Παύλου την ιστορική θεμελίωση της Εκκλησίας με τη σταύρωση και την ανάσταση του Ιησού Χριστού, (β) η προσέγγιση του Ιστορικού Ιησού και των απαρχών του Χριστιανισμού έχουν γίνει αντικείμενο σοβαρών μελετών που προέρχονται από ερευνητές διαφορετικών ομολογιακών κατευθύνσεων, και (γ) οι Παύλειες σπουδές έχουν διεθνώς γνωρίσει μεγάλη ανάπτυξη. Ιδιαίτερα στον Ελληνικό χώρο μετά τον Βαε παγκόσμιο πόλεμο, στον μισό και πλέον αιώνα που πέρασε από τότε παρατηρήθηκε μια εκρηκτική αύξηση της σχετικής με τον Παύλο βιβλιογραφίας - πράγμα που οφείλεται τόσο στο γεγονός ότι ο Απόστολος αυτός είναι ο ιδρυτής της Εκκλησίας της Κύπρου και του Ελληνικού κόσμου γενικότερα όσο και στο ότι από τον πλούτο των θεολογικών και ηθικών ιδεών των επιστολών του αντλούνται αφενός σε επιστημονικό επίπεδο θέματα διαφόρων εργασιών και αφετέρου σε πρακτικό επίπεδο απαντήσεις σε υπαρξιακά προβλήματα των ανθρώπων, ιδιαίτερα στα μεταπολεμικά χρόνια.

Αναρωτιέται κανείς: Πώς έφθασαν οι ερευνητές να θεωρήσουν κάποια στιγμή τον Παύλο ως ιδρυτή του Χριστιανισμού;

Το ερώτημα αυτό θα προσεγγίσουμε αναλύοντας με συντομία τα κυριότερα προβλήματα της κοινωνίας της εποχής του Παύλου και παρουσιάζοντας εν συνεχεία την Παύλεια απάντηση σ' αυτά, ώστε να γίνει κατανοητό γιατί μια σημαντική ιστορική μορφή με τεράστια συμβολή στον πολιτισμό και τη χριστιανική σκέψη εξιδανικεύτηκε μέχρι υπερβολής στην έρευνα των αρχών του προηγούμενου αιώνα.

2. Τα προβλήματα της κοινωνίας της εποχής του Αποστόλου Παύλου

Η ελληνορωμαϊκή κοινωνία του 1ου μ.Χ. αιώνα παρουσιάζει φαινόμενα κρίσης και παρακμής. Μετά την κατάρρευση της αρχαίας πόλης-κράτους ο άνθρωπος χάνει τη σιγουριά που είχε μέσα σ' αυτήν, αισθάνεται «ριγμένος» και χαμένος μέσα σ' έναν απέραντο κόσμο με οικουμενικές διαστάσεις και κοσμοπολίτικο χαρακτήρα, χωρίς ουσιαστικά στηρίγματα και χωρίς ικανοποιητικές λύσεις, με αβέβαιο το μέλλον και με το φάσμα του θανάτου να τον απειλεί καθημερινά. Οι λύσεις θεραπείας κινούνται γύρω από τρεις κυρίως άξονες: τη φιλοσοφία, τις Μυστηριακές θρησκείες και την Αυτοκρατορική λατρεία (Εκτενή ανάλυση των πνευματικών προβλημάτων της Ελληνιστικής εποχής και των απαντήσεων του Παύλου μπορεί να βρει ο πιο απαιτητικός αναγνώστης στο βιβλίο του αείμνηστου Β. Στογιάννου, *Ελευθερία. Η περί ελευθερίας διδασκαλία του Απ.Παύλου και των πνευματικών ρευμάτων της εποχής του,* 1970).

1. Τα φιλοσοφικά ρεύματα της εποχής, ιδίως ο Στωικισμός, προσπαθούν να στρέψουν τον άνθρωπο στις δυνάμεις που έχει μέσα του και να τον αποσπάσουν από τα φοβερά εξωτερικά αδιέξοδα. Θέλουν να του δείξουν το δρόμο να απελευθερωθεί από τα κοινωνικά προβλήματα με τις δικές του δυνάμεις, οι οποίες όμως αποδει1κνύονται τελικά ανεπαρκείς. Οι πολύ ωραίες περί ελευθερίας απόψεις των Στωικών έχουν ένα νοησιαρχικό χαρακτήρα και ικανοποιούν ίσως τα ευγενή πνεύματα, δεν πετυχαίνουν όμως να δρομολογήσουν τα ευρύτερα στρώματα προς το στόχο της υπέρβασης των οριακών καταστάσεων της ζωής και της απειλής του θανάτου.

2. Απομονωμένος από την κοινωνία ο άνθρωπος αναζητεί καταφύγιο στις Μυστηριακές θρησκείες με την ελπίδα ενός καλύτερου μέλλοντος είτε πριν από το τέλος της ζωής του είτε μετά από αυτό. Η αβεβαιότητα για την αποτελεσματικότητα της μύησής του τον οδηγεί στο να μυηθεί σε περισσότερες λατρείες, για να αποκτήσει πιο σίγουρα την ποθούμενη ελευθερία και λύτρωση. Η μύηση όμως στις λατρείες των ελληνιστικών χρόνων, πολλές από τις οποίες είναι «εισαγόμενες» (κυρίως από την Αίγυπτο), δεν έχει τον συλλογικό και κοινωνικό χαρακτήρα που είχε κατά τους κλασικούς χρόνους στην Αρχαία Ελλάδα. Είναι περισσότερο ένα ατομικό γεγονός χωρίς ηθικές επιπτώσεις στην καθημερινή ζωή των μεμυημένων. Απουσιάζει δηλ. το στοιχείο της υπεύθυνης ηθικής συμπεριφοράς. Ο άνθρωπος μετά τη μύηση δεν μεταμορφώνεται ηθικά και δεν εφοδιάζεται με τη δύναμη να αντιμετωπίσει τα προβλήματα της ζωής.

Ας λάβουμε υπόψη μας επίσης ότι οι οικονομικές απαιτήσεις της μύησης αποτελούσαν συχνά εμπόδιο για τους πολλούς. Ο λατίνος συγγραφέας Απουλήϊος κατά τον Β′ μ.Χ. αιώνα παραπονείται στο έργο του «Μεταμορφώσεις» για τα έξοδα της τελετής της μύησης στα μυστήρια της Ίσιδας.

3. Το βαθύτερο αίτημα των ανθρώπων για ειρήνη και ελευθερία επαγγέλθηκε να ικανοποιήσει ο αυτοκράτορας Αύγουστος (από το 31 π.Χ. ως το 14 μ.Χ., ακριβώς στα χρόνια της μεγάλης τομής της ανθρώπινης ιστορίας από τη γέννηση του Ιη-

σού Χριστού) με την Pax Romana και την επαναφορά των αρχαίων θεοτήτων με ενοποιό παράγοντα τη λατρεία του δικού του προσώπου ως Θεού. Μια τακτική που ακολούθησαν και οι διάδοχοί του. Τακτική που οι πρώτοι χριστιανοί αντιμετώπισαν με πνεύμα ελευθερίας και ευθύνης: Δεν προσκύνησαν το «θηρίο» (για το οποίο γίνεται λόγος στην Αποκάλυψη) αλλά μόνο τον αληθινό Θεό, με τις γνωστές βέβαια συνέπειες στη χριστιανική ιστορία των πρώτων αιώνων.

3. Η συμβολή του Αποστόλου Παύλου

Ο Απ. Παύλος ευαγγελίζεται τη ριζική μεταμόρφωση της κοινωνίας με όσα λέγει στο κήρυγμά του για τη λυτρωτική προσφορά του Χριστιανισμού προς την ανθρωπότητα και για την ευθύνη του ανθρώπου έναντι του συνανθρώπου του μέσα στην κοινωνία. Με πολλή συντομία - και σχεδόν επιγραμματικά - σε τρία σημεία μπορούμε να συνοψίσουμε την επίδραση του Παύλειου μηνύματος στην κοινωνία της εποχής του σε σχέση πάντοτε με τα προβλήματα που παρουσιάσαμε προηγουμένως.

1. Σε αντίθεση με τη θεωρητική και ανθρωποκεντρική ελευθερία των Στωικών φιλοσόφων που κυριαρχούν στην εποχή του ο Απ. Παύλος προβάλλει την ελευθερία που απορρέει από τη βίωση του ιστορικού γεγονότος της σταύρωσης και της ανάστασης του Χριστού. Μια ελευθερία που δεν υπάρχει στην εσωτερική φύση του ανθρώπου, αλλά προσφέρεται ως δωρεά του Θεού. Η ελευθερία ωστόσο που διακηρύσσει ο Παύλος δεν είναι μόνο δώρο του Θεού αλλά συνεπάγεται και την ανταπόκριση του ανθρώπου, την ευθύνη του έναντι της κοινωνίας και έναντι της φύσης.

2. Σε αντίθεση με την απέλπιδα μύηση - κατά την εποχή του Παύλου - σε διάφορες μυστηριακές λατρείες, η οποία δεν είχε καμμιά ηθική επίπτωση στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων, ο Παύλος προβάλλει τη μύηση στο κατ' εξοχήν μυστήριο, που είναι «τό μυστήριον του Χριστου» (Εφεσ. 3,4), «μυστήριο» που δεν συντελείται στις κρυμμένες από τα μάτια των βεβήλων μυήσεις αλλά εισέρχεται με την Εκκλησία στο φωτεινό δρόμο της ιστορίας και δεν προορίζεται για τους λίγους αλλά για

όλους τους ανθρώπους.

3. Ειρήνη και ασφάλεια επαγγέλλονται οι ρωμαίοι αυτοκράτορες, «όταν (όμως) λέγωσιν ειρήνη καί ασφάλεια, τότε αιφνίδιος αυτοίς εφίσταται όλεθρος» (Α' Θεσ. 5,3), παρατηρεί ο Παύλος, υπαινισσόμενος ίσως τη διατυμπανιζόμενη αλλά μη πραγματοποιούμενη Pax Romana και Securitas των ρωμαίων Καισάρων.

Πολλοί ιστορικοί παραλληλίζουν τον πρώτο χριστιανικό αιώνα με τη δική μας εποχή. Σήμερα γίνεται πολύς λόγος για την παγκοσμιοποίηση, όχι μόνο σε επίπεδο οικονομικό αλλά και πολιτιστικό και σε πολλά άλλα επίπεδα. Ας μην ξεχνούμε ότι στον πρώτον αιώνα η ανάπτυξη και διάδοση του χριστιανισμού έγινε μέσα σ' ένα πλαίσιο - τηρουμένων βέβαια των αναλογιών - ρωμαϊκής παγκοσμιοποίησης με το ελληνικό πολιτιστικό μοντέλο και με ενιαία γλώσσα, την ελληνική, με λατρευτικές ενοποιήσεις και διοικητική οργάνωση. Ο Απ. Παύλος δεν συζήτησε ποτέ με τους συνεργάτες του εάν η παγκοσμιοποίηση των ημερών του είναι αναστρέψιμη ή όχι πορεία. Σκέφτηκε μόνο να αξιοποιήσει τα προσφερόμενα μέσα της και αισθάνθηκε να βαραίνει στους ώμους του το ιεραποστολικό του καθήκον μέσα στον ελληνορωμαϊκό κόσμο.

* * *

Μετά από τα παραπάνω καταλαβαίνει κανείς γιατί ο Απ. Παύλος θεωρήθηκε κάποια ιστορική στιγμή ο ιδρυτής του Χριστιανισμού. Ο ίδιος ωστόσο χαρακτήριζε τον εαυτό του ως «διάκονο Χριστού» και «διάκονο του ευαγγελίου», που έπρεπε να φέρει το λυτρωτικό μήνυμα του Ιησού Χριστού, του ιδρυτή και θεμελιωτή της χριστιανικής Εκκλησίας, μέσα στην Ελληνορωμαϊκή οικουμένη. Ο λόγος του, λόγος σταυρού αλλά και ανάστασης, ήταν «Ιουδαίοις σκάνδαλον, Έλλησι δε μωρία», για τους πιστούς όμως αποδείχθηκε «Θεού δύναμις και Θεού σοφία» (Α' Κορ. 1,23). ■

Ο ΚΑΝΟΝΑΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΡΗΤΗΣ
ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΓΙΟ ΓΕΩΡΓΙΟ

● **Τοῦ Γεώργιου Ἰ. Μαντζαρίδη**
Ὁμότιμου Καθηγητῆ ΑΠΘ

νας ἀπό τούς παλαιότερους καί γλαφυρότερους Κανόνες, πού συντάχθηκαν γιά τόν ἅγιο Γεώργιο τόν Τροπαιοφόρο, εἶναι καί ὁ Κανόνας τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου Κρήτης. Ὁ ἅγιος Ἀνδρέας συνέταξε, ὅπως εἶναι γνωστό, πολλά πεζά καί ποιητικά ἔργα, ἀνάμεσα στά ὁποῖα καί τόν περισπούδαστο Μεγάλο Κανόνα, πού ψάλλεται κατά τήν περίοδο τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς.

Ἐπιλέξαμε τόν Κανόνα αὐτόν ὄχι μόνο γιά τό θεολογικό ἐνδιαφέρον πού παρουσιάζει, ἀλλά καί γιά τίς μορφολογικές ἰδιαιτερότητές του.

α) Τό πρῶτο χαρακτηριστικό γνώρισμα τοῦ Κανόνα αὐτοῦ εἶναι ὅτι δέν παραλείπει τήν δεύτερη ὠδή. Ὅπως εἶναι γνωστό, οἱ Κανόνες ἔχουν συνήθως ἐννέα ὠδές, παραλείπουν ὅμως σχεδόν πάντοτε τήν δεύτερη. Στήν περίπτωση ὅμως τοῦ Κανόνος αὐτοῦ ἔχουμε τό παράδοξο φαινόμενο νά ὑπάρχουν ὄχι μία, ἀλλά δύο δεύτερες, ὅπως καί δύο ἕνατες ὠδές.

β) Ὁ ἀριθμός τῶν τροπαρίων τῶν διαφόρων ὠδῶν δέν εἶναι σταθερός ἀλλά κυμαίνεται μεταξύ ὀκτώ καί δώδεκα.

γ) Ὅλες οἱ ὠδές συμπεριλαμβάνουν ἀπό ἕνα ἤ καί δύο Θεοτοκία, ὅπως ἐπίσης ἀπό ἕνα ἤ καί δύο Τριαδικά.

Ὁ Κανόνας τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου γιά τόν ἅγιο Γεώργιο ψάλλεται σέ τέταρτο ἦχο καί ἀρχίζει μέ πρόσκληση ὅλης τῆς κτίσεως σέ χαρά καί ἀγαλλίαση γιά τήν πανήγυρη τοῦ Μεγαλομάρτυρα: «Ἀγαλλιάσθω ἡ κτίσις πνευματικῶς σήμερον· τῇ ἀναστάσει γάρ Χριστοῦ τοῦ ἀθλοφόρου ἡ ἔνδοξος συνανατέλλει πανήγυρις, ἅπαντα χαροποιοῦσα μυστικῶς τῆς γῆς τά πέρατα»[1] .

Ὅπως παρατηρεῖ ὁ Μ. Βασίλειος, μέ ὅσα ἡ Ἐκκλησία «τιμᾷ τούς προλαβόντας, προτρέπεται τούς παρόντας»[2]. Ἐγκωμιάζοντας τά κατορθώματα τῶν ἁγίων καί παρουσιάζοντας τήν πίστη καί τό φρόνημά τους, προτρέπει τούς πιστούς στήν ἀρετή καί τήν ἁγιότητα. Ὅπως ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἔτσι καί ὅλοι οἱ ἅγιοι εἶναι μιμητές τοῦ Χριστοῦ, πού προβάλλονται στούς πιστούς πρός μίμηση. Βλέποντας στόν ἕνα ἅγιο νά δεσπόζει ἡ ὁσιότητα, στόν ἄλλο ἡ πραότητα, στόν ἄλλο ἡ δικαιοσύνη κ.τ.λ., βλέπουμε τόν ἴδιο τόν Χριστό μέ τήν ἰδιαιτερότητα τῶν μελῶν τοῦ σώματός του νά παρατείνεται μέσα στήν ἱστορία.

Ἡ γιορτή τοῦ ἁγίου Γεωργίου συνδέεται μέ τήν ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ. Ἡ σύνδεση αὐτή, πού ἀποτελεῖ κοινό τόπο στήν ὑμνολογία τοῦ ἁγίου Γεωργίου, δέν ὀφείλεται μόνο στό γεγονός ὅτι ὁ ἅγιος ὑπῆρξε μιμητής τοῦ θανάτου καί τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, ἤ στήν ἑορταστική συγκυρία τῶν δύο γιορτῶν, ἀλλά ἔχει καί τήν βαθύτερη θεολογική της αἰτία.

Ἡ γιορτή αὐτή, ὅπως καί ὅλες οἱ γιορτές τῶν ἁγίων, ἔχουν στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας μιά διαφορετική λειτουργικότητα ἀπό τίς γιορτές τῶν γεγονότων τῆς ἱστορίας τῆς θείας οἰκονομίας γιά τήν σωτηρία τοῦ κόσμου. Οἱ γιορτές τῶν ἁγίων δέν αὐτονομοῦνται ὡς γιορτές πού προβάλλουν καί ἐπαινοῦν τά κατορθώματά τους· δέν εἶναι γιορτές ἡρώων ἤ ἐπιφανῶν προσώπων τῆς κοινωνίας. Οἱ γιορτές τῶν ἁγίων εἶναι γιορτές ἀνθρώπων πού πρόσφεραν τόν ἑαυτό τους στόν Χριστό καί ἄθλησαν μέ τήν δύναμη καί τήν χάρη τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι γιορτές πού φανερώνουν τήν παρουσία τοῦ Χριστοῦ μέσα στόν κόσμο.

Ἔτσι καί ἡ γιορτή τοῦ ἁγίου Γεωργίου, πού διαδέχεται συνήθως τήν γιορτή τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ἔρχεται, ὅπως ἀναγράφει ὁ ἅγιος Ἀνδρέας ὁ Κρήτης στόν Κανόνα του γιά τόν ἅγιο Γεώργιο, σάν μιά ἐαρινή πανδαισία καί ἱερή τράπεζα, πού παραθέτει ὁ ἅγιος μετά τήν ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ μέ τούς ἄθλους τῶν πόνων του: « Ἐαρινήν πανδαισίαν ὡς ἱεράν τράπεζαν ὁ στεφανίτης τοῦ Χριστοῦ μετά τήν ἔνδοξον ἔγερσιν τοῦ Ζωοδότου προέθηκε σήμερον πᾶσι πιστοῖς θεοπρεπῶς ἄθλους τῶν πόνων αὐτοῦ»[3].

Ὁ Γεώργιος βαδίζει πρός τό μαρτύριο ἄοπλος ἀλλά καί πάνοπλος. Ἡ πανοπλία του εἶναι ὁ σταυρός τοῦ Χριστοῦ. Μέ ἀκράδαντη πίστη στόν Χριστό καί μέ ἀταλάντευτη ἐλπίδα στήν ἀνάστασή του εἶναι ἕτοιμος νά ὑποστεῖ τά πάντα γιά τή δόξα του. Δέν δειλιάζει ἀπό τίς ἀπειλές τῶν ἐχθρῶν του. Δέν φοβᾶται τόν θάνατο οὔτε ὑποχωρεῖ μπροστά στό μαρτύριο, ἀλλά προχωρεῖ μέ προθυμία καί σπεύδει νά συναντήσει τόν Χριστό, πού θά τοῦ προσφέρει τό στεφάνι τῆς νίκης. Βάζοντας στό στόμα του ὁ ὑμνογράφος λόγια παρμένα ἀπό τόν Ἀπόστολο Παῦλο, γράφει:« Οὐδείς ἡμᾶς χωρίσῃ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ ἡμῶν, οὐ πῦρ, οὐ ξίφος, ἐβόας, μάρτυς, οὐ διωγμός, οὐ λιμός, οὐκ αἰκισμός»[4].

Αὐτό πού προσφέρει ὁ Γεώργιος στόν Χριστό εἶναι ἡ θέλησή του. Αὐτή ὅμως δέν εἶναι ἀρκετή γιά νά διατηρήσει τόν ἄνθρωπο ἀτρόμητο μπροστά στό μαρτύριο. Χωρίς τή χάρη τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος παραμένει δοῦλος τῆς φθορᾶς καί τοῦ θανάτου. Ἀδυνατεῖ νά ξεφύγει ἀπό τήν ἀναγκαιότητα τῆς αὐτοσυντηρήσεως καί νά δεχθεῖ ἑκούσια τό μαρτύριο καί τόν θάνατο.

Ἡ πίστη ὅμως στόν Χριστό βγάζει τόν ἄνθρωπο ἀπό τήν ματαιότητα τῆς προσκαιρότητας καί τόν κατευθύνει σέ μιά νέα προοπτική ζωῆς. Τόν τοποθετεῖ στήν προοπτική τῆς αἰώνιας ζωῆς, τῆς μόνης ἀληθινῆς ζωῆς, πού νικᾶ τή φθαρτότητα καί τή θνητότητα. Ὁ πιστός δέν περιμένει ἁπλῶς τήν αἰώνια ζωή μετά τόν θάνατό του, ἀλλά καί μετέχει στή ζωή αὐτή ἤδη ἀπό τήν παρούσα ζωή του. Ἔχοντας μέσα του τόν Χριστό, πού εἶναι ἡ αὐτοζωή καί ἡ πηγή τῆς ζωῆς, ἔχει τήν προϋπόθεση νά ἀντιμετωπίσει τόν φόβο τοῦ μαρτυρίου καί τοῦ θανάτου.

Τό ρωμαλαῖο φρόνημα, γιά τό ὁποῖο ἐγκωμιάζεται ἀπό τόν ὑμνογράφο του ὁ Γεώργιος, εἶναι τό φρόνημα πού καλλιεργήθηκε μέ τήν προϋπόθεση αὐτή. Τό φρόνημα τοῦ μάρτυρα δέν διαμορφώνεται μέ κάποια ἐξωτερική ἤ ἀντικειμενική σχέση μέ τόν Χριστό, ἀλλά μέ τήν προσωπική κοινωνία καί ἕνωση μαζί του. Ὁ μάρτυρας δέν ἀντλεῖ τό θάρρος του ἀπό κάποιον πού βρίσκεται μακριά ἤ ἔξω ἀπό αὐτόν, ἀλλά ἀπό αὐτόν πού ἔχει καί ζεῖ μέσα του. «Χριστῷ καί συσταυροῦμαι, Χριστῷ καί συνανίσταμαι, ἔκραξες, μάρτυς, πρός τούς τυράννους, καί σύν αὐτῷ δοξασθήσομαι ἀεί»[5].

Ὁ μάρτυρας ζεῖ μέσα στόν Χριστό καί ὁ Χριστός μέσα στόν μάρτυρα. Ἔτσι κατορθώνει νά ὑπομείνει τά φρικτά βασανιστήρια καί νά νικήσει τίς δυνάμεις τοῦ πονηροῦ. «Ἐν σοί θαρρῶν ὁ μάρτυς σου, Χριστέ, τήν νίκην ἔλαβεν· καταφρονήσας τῶν προσκαίρων τήν ζωήν τήν μέλλουσαν κατεκληρονόμησεν διά βασάνων ἀλγεινῶν». «Ἐν σοί τό κράτος, Κύριε, ὁ μάρτυς ἔχων, ἔλεγεν ὅτι οὐκ ἄξια ὑπάρχει τά

[1] *Ἁγίου Ἀνδρέου Κρήτης, Κανών εἰς τόν Ἅγιον Μεγαλομάρτυρα Γεώργιον, Προσόμοιο α΄ ὠδῆς.*
[2] *Μ. Βασιλείου, Περί Ἁγίου Πνεύματος 62, PG 32,184Α.*
[3] *Προσόμοιο α΄ ὠδῆς.*
[4] *Προσόμοιο β΄ ὠδῆς. Πρβλ. Ρωμ.8,35.*
[5] *Προσόμοιο β΄ ὠδῆς.*

παθήματα ταῦτα πρός τά ἐλπιζόμενα τῆς ἡτοιμασμένης μοι βασιλείας οὐρανῶν»[6].

Τά ἐπαναλαμβανόμενα αὐτά «ἐν σοί» φέρουν στό νοῦ μας τά λόγια τοῦ Χριστοῦ γιά τήν ὁμολογία τῆς πίστεως στό πρόσωπό του: «Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοί ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κἀγώ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς· ὅστις δ᾽ἄν ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτόν κἀγώ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς»[7]. Ἡ διατύπωση αὐτή, πού μένει συχνά ἀπαρατήρητη, ἀλλά καί παραθεωρεῖται σέ ὅλες σχεδόν τίς ξενόγλωσσες μεταφράσεις τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἔχει κεφαλαιώδη σπουδαιότητα γιά τήν σωστή κατανόηση τῆς ἔννοιας τῆς ὁμολογίας τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ ὁμολογία τοῦ Χριστοῦ δέν εἶναι κάποια ἁπλή ἐξωτερική πράξη, πού πραγματοποιεῖται μέ ὁρισμένες φραστικές διατυπώσεις. Δέν εἶναι κάποιο ἁπλό ἀντικειμενικό γεγονός, πού δέν ἐγγίζει τό βαθύτερο εἶναι τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ὁμολογία τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ ἔκφραση μιᾶς βαθύτερης ὑπαρξιακῆς κοινωνίας τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Χριστό. Εἶναι καρπός «κοινωνίας ἐν τῇ ὑπάρξει» τοῦ Χριστοῦ μέ τόν πιστό καί τοῦ πιστοῦ μέ τόν Χριστό.

Γιά νά ὁμολογήσει κάποιος τόν Χριστό, πρέπει νά συνδεθεῖ μέ αὐτόν καί νά βρίσκεται σέ κοινωνία μαζί του. Τότε καί ὁ Χριστός βρίσκεται ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι μέσα του καί τόν ἐνισχύει, ὥστε νά νικήσει τόν φόβο τῶν μαρτυρίων καί τοῦ θανάτου. Ἀντιθέτως ἡ ἄρνηση τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἐξωτερική ἤ ἐχθρική πράξη καί τοποθέτηση. Στήν περίπτωση αὐτήν ὁ ἄνθρωπος παραμένει ξένος ἤ ἐχθρικός πρός τόν Χριστό καί ὁ Χριστός ξένος πρός αὐτόν. Γι᾽ αὐτό ἐξαρχῆς ἡ ὁμολογία τῆς χριστιανικῆς πίστεως συνδέθηκε μέ τό μυστήριο τοῦ Βαπτίσματος, πού ἐντάσσει τόν ἄνθρωπο στό σῶμα τοῦ Χριστοῦ καί τόν καθιστᾶ κοινωνό τοῦ σταυροῦ καί τῆς ἀναστάσεώς του.

Τό μαρτύριο τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐπισημαίνει ὁ ἅγιος Ἀνδρέας Κρήτης, εἶναι ἕνα νέο Βάπτισμα, πού ἀποδεικνύει τιμιότερο τό ἅγιο Βάπτισμα. Εἶναι τό λεγόμενο Βάπτισμα τοῦ αἵματος, μέ τό ὁποῖο ὁ ἅγιος ἐπισφραγίζει τό ἅγιο Βάπτισμά του: «Τῷ αἵματί σου, τρισμάκαρ, τό βάπτιμα τό ἅγιον ἐπισφραγίσας, τιμιώτερον ἀπέδειξας· τῷ πυρί γάρ οὕτω προσωμίλησας, καθάπερ χρυσός ὤφθης δοκιμώτατος»[8].

Γιά νά δεχθεῖ τό Βάπτισμα αὐτό ὁ μάρτυρας, πρέπει νά ἐλευθερωθεῖ ἀπό κάθε δεσμό πού τόν καθηλώνει στήν πρόσκαιρη ζωή τοῦ κόσμου καί νά στραφεῖ ἐξολοκλήρου στήν μέλλουσα ζωή τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Χρειάζεται νά στρέψει ὁλόκληρη τήν ὕπαρξή του πρός τόν Θεό, ἐφαρμόζοντας τήν πρώτη καί μεγάλη ἐντολή τῆς ἀγάπης. Ἀλλά ἡ ἐφαρμογή τῆς ἐντολῆς αὐτῆς, ὅπως καί κάθε ἄλλης ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, γίνεται δυνατή ὄχι μόνο μέ τήν ἀνθρώπινη βούληση, ἀλλά καί μέ τήν θεία ἐνίσχυση. Καί ἡ ἐνίσχυση αὐτή προσφέρεται στόν ἄνθρωπο, ὅταν αὐτός ἔχει προετοιμάσει τόν ἑαυτό του καί εἶναι ἕτοιμος νά τήν ἀποδεχθεῖ.

Τό βασικότερο στοιχεῖο τῆς προετοιμασίας αὐτῆς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ μετάθεση τοῦ σκοποῦ τῆς ζωῆς του ἀπό τά πρόσκαιρα στά αἰώνια. Αὐτονόητο βέβαια εἶναι ὅτι ἐδῶ δέν πρόκειται γιά κάποια διανοητική ἤ ἄλλη μερική στροφή τοῦ ἀνθρώπου πρός τόν Θεό, ἀλλά γιά τήν καθολική ἀναφορά του πρός αὐτόν κατά τήν ἀπαίτηση τῆς πρώτης καί μεγάλης ἐντολῆς: «Ἀγαπήσεις Κύριον τόν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καί ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καί ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου καί ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου»[9]. Ἔχοντας λοιπόν ὁ Γεώργιος στραμμένη ὁλόκληρη τήν ὕπαρξή του στήν μέλλουσα ζωή καί ἐνδυναμούμενος ἀπό τόν πρῶτο μάρτυρα, τόν Χριστό, καταφρονεῖ τήν πρόσκαιρη ζωή γιά νά κληρονομήσει τήν αἰώνια.

Ὁ Κανόνας τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου ἔχει ἀναφορές σέ κείμενα τῆς Καινῆς Διαθήκης. Σέ μερικές μάλιστα περιπτώσεις παρατίθενται αὐτούσια σχεδόν χωρία μέ κάποια μικρή φραστική παραλλαγή γιά τήν προσαρμογή τους στό μέτρο τοῦ Κανόνα. Ἔτσι τό χωρίο τῆς Πρός Ρωμαίους ἐπιστολῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπό τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ»[10], τοποθετεῖται στό στόμα τοῦ Γεωργίου μέ τό ἀκόλουθο προσόμοιο: «Οὐδείς ἡμᾶς χωρίσῃ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ ἡμῶν, οὐ πῦρ, οὐ ξίφος... οὐ διωγμός, οὐ λιμός, οὐκ αἰκισμός»[11].

Ὁ μεγαλομάρτυρας Γεώργιος, ὅπως καί κάθε μάρτυρας καί ἅγιος, ἔχει παρρησία στόν Θεό καί γιαὐτό μπορεῖ νά πρεσβεύει γιά τούς πιστούς πού βρίσκονται στόν κόσμο. Ἔτσι ὁ ποιμενάρχης τῆς Κρήτης καί συγγραφέας τοῦ Κανόνα αὐτοῦ βρίσκει συχνά τήν εὐκαιρία νά ἀπευθύνει στόν Μεγαλομάρτυρα τήν παράκληση νά προστατεύει τήν ποίμνη τῶν πιστῶν καί νά μεσιτεύει γιά τήν εἰρήνη καί τή σωτηρία τους.

Ἡ μεσιτεία τῶν ἁγίων ἔρχεται ὡς ἔκφραση τῆς σχέσεώς τους μέ τά ἐπί γῆς στρατευόμενα μέλη τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ εἶναι καί παραμένει μία καί ἀδιαίρετη. Δέν ὑπάρχει ἐπίγεια καί ἐπουράνια Ἐκκλησία, ἀλλά μία καί μόνη Ἐκκλησία μέ κεφαλή τόν Χριστό. Καί ὁ θάνατος δέν διαιρεῖ σέ τελική ἀνάλυση τά μέλη τῆς Ἐκκλησίας, γιατί αὐτά παραμένουν ἑνωμένα στό ἑνιαῖο καί ἀδιαίρετο σῶμα τοῦ Χριστοῦ πού εἶναι ἡ Ἐκκλησία.

Τήν πρώτη θέση μεταξύ τῶν ἁγίων κατέχει ἡ Παναγία. Γιαὐτό ἄλλωστε ἡ Παναγία ἔχει ὀργανική θέση στή ζωή καί τή λατρεία τῆς Ἐκκλησίας. Ἔτσι καί οἱ Κανόνες ὅλων τῶν ἁγίων σέ ὅλες τίς ὠδές τους κλείνουν μέ τά λεγόμενα Θεοτοκία, δηλαδή μέ τά προσόμοια τροπάρια πού ἀναφέρονται στήν Θεοτόκο.

Ὁ ἅγιος Ἀνδρέας συνέταξε καί δύο ἐγκωμιαστικούς λόγους γιά τόν ἅγιο Γεώργιο. Στόν δεύτερο ἀπό αὐτούς, πού μεταγλωττίστηκε μάλιστα ἀπό τόν ἅγιο Νικόδημο τόν Ἁγιορείτη, ἐπισημαίνει καί τήν σημασία τοῦ ὀνόματός του.

Ὅπως παρατηρεῖ ὁ ἅγιος Ἀνδρέας, τά ὀνόματα τῶν ἁγίων φανερώνουν τήν χάρη καί τήν ἀρετή πού εἶχαν αὐτοί πού τά ἔφεραν. Ἔτσι καί ὁ Γεώργιος εἶναι ὁ γεωργός πού κοπίασε ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων, καί στόν κατάλληλο καιρό ἀπέδωσε στόν Δεσπότη τοῦ παντός ἑκατονταπλάσιο καρπό. Εἶναι αὐτός πού ἄνοιξε μέ τό ἄροτρο τῆς ἀρετῆς του τά γλυκά αὐλάκια τῆς εὐσεβείας καί ἀποδείχθηκε εὔθετος γιά τήν βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ὅπως εἶπε ὁ Χριστός[12]. Εἶναι αὐτός πού ἔσπειρε μέ δάκρυα καί θέρισε μέ ἀγαλλίαση, ὅπως ἀναφώνησε ὁ Δαβίδ, αὐτός πού ἔβαλε μέ πένθος τά σπέρματα καί μάζεψε μέ χαρά τούς καρπούς. Εἶναι ἡ εὐκολογεώργητη γῆ, πού δέχεται πολλές φορές τήν βροχή τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί βλασταίνει γλυκά βότανα σέ ὅσους τήν θερίζουν μέ πίστη. Εἶναι τό εὐωδέστατο περιβόλι, μέσα στό ὁποῖο βλάστησαν πλούσια τά ἄνθη τῆς εὐσεβείας, καί ἀπό τό ὁποῖο συνάζουν οἱ νοητές μέλισσες γλυκά κηρόμελα, πού ἡ γλυκύτητά τους εἶναι θεραπεία ψυχῆς. Εἶναι τό εὔχρηστο δένδρο, πού εἶναι φυτευμένο κοντά στούς ποταμούς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί ἔχει πάντοτε θαλλερά τά φύλλα του καί φέρει ὥριμους τούς καρπούς τῆς ἀρετῆς γιά τήν ψυχική ἀνάπτυξη αὐτῶν πού τούς γεύονται. Εἶναι τό καρποφόρο κλῆμα τῆς ἀληθινῆς ἀμπέλου, πού ἔχει γεωργό τόν οὐράνιο Πατέρα, ὁ ὁποῖος γεωργεῖ μέ αὐτόν σέ ἐμᾶς πνευματική εὐφροσύνη γιά τήν θεραπεία τῶν παθῶν καί τόν ἀνακαινισμό τῆς ψυχῆς καί τοῦ σώματος. Εἶναι ἡ πηγή τῶν θείων ὑδάτων· κάθε ἔρημη ψυχή, πού ποτίζεται ἀπό αὐτήν, καλλιεργεῖται καί καρποφορεῖ πίστη, ἐλπίδα καί ἀγάπη, τήν πολυπόθητη τριάδα τῶν θεολογικῶν ἀρετῶν. Γεώργιος εἶναι τέλος ὁ γεωργός τῶν θεϊκῶν νοημάτων καί τό χωράφι τοῦ Θεοῦ, στό ὁποῖο γεωργήθηκε ἡ χάρη τῆς εὐσεβείας καί ἔγιναν τά πλήθη τῶν θαυμάτων[13].

Μέ τήν ἐνάρετη ζωή καί τόν μαρτυρικό θάνατό του, μέ τήν ἀκράδαντη πίστη καί τό ἀκλόνητο θάρρος του ὁ ἅγιος Γεώργιος ἀναγνωρίστηκε ἀπό τήν Ἐκκλησία ὡς Μεγαλομάρτυρας καί Τροπαιοφόρος. Τό πλῆθος τῶν ἱερῶν Ναῶν ἤ καί ὁλόκληρων ἱερῶν Μονῶν πού ἀφιερώθηκαν στόν ἅγιό μας, ὁ μεγάλος ἀριθμός τῶν ἐγκωμίων καί τῶν ἀκολουθιῶν πού συντάχθηκαν γιά νά τόν τιμήσουν, ἀλλά καί ὁ ἀπεριόριστος ἀριθμός τῶν πιστῶν πού φέρουν τό ὄνομά του, εἶναι μερικά ἀπό τά πολλά σημάδια πού φανερώνουν τήν ἰδιαίτερη θέση πού κατέχει ὁ ἅγιός μας στή συνείδηση τῶν πιστῶν. ■

---

[6] *Προσόμοια ε΄ὠδῆς.*
[7] *Ματθ.10,32-33. Πρβλ. καί Λουκ. 12,8-9.*
[8] *Προσόμοιο δ΄ ὠδῆς.*
[9] *Λουκ. 10,27.*
[10] *Ρωμ. 8,35.*
[11] *Προσόμοιο β΄ὠδῆς.*
[12] *Βλ. Λουκ. 11,62.*
[13] *Βλ. Ἁγίου Ἀνδρέου Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης, Ἐγκώμιον εἰς τόν Μεγαλομάρτυρα Γεώργιον, μεταφρασθέν εἰς κοινήν διάλεκτον ὑπό τοῦ ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου, στό ἀρχιμ. Χρυσοστόμου Παπαδάκη, Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου, Ὑμνογραφικά καί ἐγκωμιαστικά, ἔκδ. Ἱερᾶς Μητροπόλεως Λεμεσοῦ, Ἀθήνα 2003, σ. 673-674.*

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ «ΑΛΛΟΥ»

ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

● **Τοῦ Βασίλειου Τ. Γιούλτση**
Ὁμότιμου Καθηγητῆ Κοινωνιολογίας ΑΠΘ

Ἡ ἔννοια τοῦ *«ἄλλου»* μέ τή γενικότερη σημασία τῆς ἐξω-ατομικῆς ἑτερότητας ἀποτελεῖ ἀντικείμενο μελέτης κυρίως τῶν *Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν.* Ἐκεῖ ὁ «ἄλλος» μπορεῖ νά εἶναι ὁ φίλος, ὁ ἐχθρός ἤ ὁ ἀντίπαλος, ὁ συγγενής, ὁ γνωστός, ὁ ἄγνωστος ἤ ὁ ξένος. Αὐτή ἡ σημασιολογική πολλαπλότητα ἐκδιπλώνεται σέ μιά τυπολογία σχέσεων πού ἐκφράζεται μέ διαφορετικά εἴδη ἀποστάσεων ἀπό τήν φίλια ἐγγύτητα ὡς τήν πολέμια ἐχθρότητα. Εἶναι φανερό ὅτι στόν κοινωνικό ἤ πολιτικό ὁρίζοντα οἱ διανθρώπινες σχέσεις ἐκτιμῶνται ὡς ἐμπειρικά γεγονότα καί ἡ ὅποια μετακοινωνική τους προσέγγιση ἀνατίθεται ἤ μετατοπίζεται στό δίκαιο, τήν ἠθική καί τή θεολογία. Αὐτό σημαίνει ὅτι ὁ *«ἄλλος»* ἀποστασιοποιεῖται ἀντικειμενικά ἀπό τό *«ἐγώ»* ἤ τό «ἐμεῖς» καί ἐκτιμᾶται οὐδέτερα (δηλαδή ψυχρά), μέ πρόθεση τοποθετήσεως *«ἐγγύς»* ἤ *«μακράν»*.

Ὁλότελα διαφορετική ἡ βιβλική στάση σχετικοποιεῖ τήν ἀπόσταση ἀπό τόν *«ἄλλο»* καί εἰσάγει γιά πρώτη φορά μέ τό κείμενο τῆς *Παραβολῆς τοῦ Καλοῦ Σαμαρείτη*, ἀντί τῆς τοπικῆς - φυλετικῆς ἀποστάσεως τήν τροπική ἐγγύτητα τοῦ *«πλησίον»*[1]. Προφανῶς ὡς τότε, ἀκόμη καί στήν ἰουδαϊκή παράδοση, ὁ *«ἄλλος»* προκαλοῦσε συναισθήματα ἀποστροφῆς ἤ ξενοφοβίας.

Ὁ ὅρος *«ξενοφοβία»* περιέχει ἕνα σύνολο ἀντιδράσεων μέ σαφεῖς προκαταλήψεις γιά τόν φυλετικά ξένο. Ἡ ξενοφοβία εἶναι συνήθως ἐπιφύλαξη μπροστά στόν ἄγνωστο. Εἶναι κοινωνικό παράγωγο τοῦ ζωτικοῦ ἐνστίκτου τῆς αὐτοσυντηρήσεως, γι' αὐτό καί ἡ ὕπαρξή της ἐπισημαίνεται ἀπό τίς ἀρχικές φάσεις τῆς βρεφικῆς ἡλικίας τοῦ ἀνθρώπου. Στήν περίοδο αὐτή ἐκδηλώνεται ὡς *«ἑτεροφοβία»* πού ἀπορίπτει τήν ἐπικοινωνία, ἀκόμη καί μέ πρόσωπα τοῦ ἄμεσου οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος. Φυσικά σύντομα διευρύνεται ὁ ὁρίζοντας τῆς ἐπικοινωνίας, ἀλλά μέ ὁρισμένες προϋποθέσεις, ὅπως ἡ γνωριμία, ἡ διαμόρφωση ἑνός πλαισίου ἐμπιστοσύνης, ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἀγάπης, δηλαδή μιά νέα στάση μετά τήν κατανίκηση καί ἀπώθηση τοῦ φόβου πού γέννησε ἡ πρώτη θέα τοῦ ἀγνώστου ἄλλου.

Στήν ἴδια προοπτική ἐντάσσονται ὅλες οἱ μακρο-κοινωνικές προεκτάσεις τοῦ φαινομένου, γιατί ἁπλά, εἶναι ἐπίσης παράγωγα τῆς ἴδιας ἐνστικτώδους ἀναστολῆς. Βέβαια, συνυπάρχουν καί ἄλλες αἰτίες, ἀλλά αὐτές δέν εἶναι ποτέ σέ θέση μόνες τους νά δημιουργήσουν ἀπωθητικές τάσεις. Τό φαινόμενο λ.χ. τῆς *«ἐθνοφοβίας»* εἶναι ἴσως ἡ πιό χαρακτηριστική περίπτωση ἀρνήσεως ἐπικοινωνίας μέ ἕνα ἔθνος πού ἀποπνέει ἐνσυνείδητους ἤ ὑποσυνείδητους φόβους[2].

Ἡ ἐθνοφοβία, σέ συνδυασμό μέ ἀντιλήψεις ἐθνικῆς ὑπεροχῆς πού γέννησαν διάφοροι τύποι ἐθνοκεντρισμοῦ, προώθησε τό πρόβλημα τῆς *«φυλετικῆς ἰσοτιμίας»*, ἀπό τό ὁποῖο, ὡς γνωστό, ξεκίνησαν ὅλες οἱ θεωρητικές θέσεις τῶν φυλετικῶν διακρίσεων. Ἡ ἀρχαιότητα παρουσίασε σέ ἀρκετές ἱστορικές στιγμές δείγματα ἀμφισβητήσεως τῆς φυλετικῆς ἰσοτιμίας, ἄσχετα ἄν ἡ ἔννοια τῆς φυλῆς ἦταν τότε περισσότερο ἀπό σήμερα ρευστή καί εἶχε μᾶλλον ἐθνολογική σημασία. Φυσικά γιά τήν περίοδο ἐκείνη δέν εἶναι εὔκολο νά ἀπομακρύνουμε ἀπό τήν ἔννοια τῆς φυλῆς τίς γλωσσικές ἤ τίς θρησκευτικές ἀπολυτοποιήσεις πού καταλήγουν σέ ἐθνοκεντρισμούς.

Γιά τούς λόγους αὐτούς, πέρα ἀπό τίς ἐνδεχόμενες ἐπιφυλάξεις, οἱ σύγχρονοι ἐρευνητές ἐντάσσουν στήν παραπάνω ἀμφισβήτηση τό πνεῦμα πού διαμόρφωσε τή γνωστή ρήση *«πᾶς μή Ἕλλην βάρβαρος»*, τό σκεπτικό πού προώθησε τήν κατοχύρωση τοῦ προνομίου τοῦ *«Ρωμαίου πολίτη»* καί βέβαια τά κίνητρα πού ὁδήγησαν τούς Ἑβραίους νά αὐτοχαρακτηρισθοῦν *«περιούσιος λαός τοῦ Θεοῦ»*[3]. Παντοῦ πλανᾶται ἕνας ἐθνοκεντρικός συναισθηματισμός, πού δέν εἶναι, ὅσο θέλει νά φαίνεται, ρομαντικός, ἀφοῦ ἔχει ὡς ὑπόβαθρό του τή φοβία. Γι' αὐτό σέ λίγο ἀναδύεται τό ἀνάλογο πάθος καί τελικά διαμορφώνεται μιά τακτική πού νομιμοποιεῖ τόν κοινωνικό διαχωρισμό.

Τό πρόβλημα, λοιπόν, ξεκινᾶ ἀπό μιά συλλογική ἐγωιστική ἔξαρση πού δέν δέχεται νά ἀναγνωρίσει στόν *«ἄλλο»* τήν ἀπόλυτη ἀνθρώπινη ἀξία. Αὐτή ἡ στάση, μέ ὅλες τίς διαχρονικές ἀλλά καί σύγχρονες τραγικές συνέπειές της, μᾶς ὑποχρεώνει σέ μιά εἰδική ξενάγηση στόν συγκεκριμένο προβληματισμό, προκειμένου νά ἀποσαφηνισθεῖ πλήρως ἡ ἀρνητική εἰκόνα τοῦ κόσμου πού μεταμόρφωσε τό μήνυμα τοῦ *Εὐαγγελίου* καί εἰδικότερα ἡ θεολογία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Ἡ ἐπιλογή τοῦ φυλετικοῦ ἐπιπέδου εἶναι ἰδιαίτερα πρόσφορη, γιατί παρέχει ἐμφανεῖς δυνατότητες ἐξωτερικῶν συγκρίσεων. Ἡ φυλή κλείνει ἕνα σύνολο στοιχείων πού χαρακτηρίζουν τή συλλογικότητα καί ἐπιτρέπουν τήν ἀντιπαραβολή της μέ ὁποιαδήποτε ἄλλη. Τό παράδοξο ὅμως εἶναι ἡ αὐθαίρετη ἀναγωγή πολλῶν ἐξωφυλετικῶν χαρακτηριστικῶν στή φυλετική κληρονομικότητα, μέ συνέπεια τήν ἀπολυτοποίησή της σέ αἰτιώδη παράγοντα φυλετικῶν καί ἐξωφυλετικῶν ταυτόχρονα χαρακτηριστικῶν. Κατά συνέπεια, ὁ βιολογικός παράγοντας - γιατί αὐτόν ἀντιπροσωπεύει ἡ φυλή - μεταβάλλεται

σέ ρυθμιστή κάθε ποιότητας καί ἐκδηλώσεώς της. Μέ αὐτή τή σημασία εἶναι φανερό πώς ἡ ἔννοια τῆς φυλῆς ἐκτείνεται, πέρα ἀπό ὅ,τι φυσικά προσδιορίζει, καί σέ ἕνα πλῆθος πνευματικῶν ποιοτήτων, ὅπως λ.χ. εὐφυΐα, γνώση, πολιτιστική ἔξαρση καί παραγωγή.

Ἐδῶ πρέπει νά σημειωθεῖ ὅτι καμιά σοβαρή γενετική θεωρία δέ σκέφθηκε ὡς σήμερα νά συνδέσει μέ τή φυλή ὁποιαδήποτε πνευματική ποιότητα, ἀφοῦ καί ἡ πολιτιστική ἐμπειρία καί ἡ Ψυχολογία καί ἡ Παιδαγωγική Ἐπιστήμη ἐξάρτησαν τήν ποιότητα αὐτή ἀπό τό εὐρύτερο περιβάλλον καί τά ἐρεθίσματά του, τήν παιδεία, τήν ἄσκηση, τίς προσωπικές ἰδιαιτερότητες, κάποια κληρονομική προδιάθεση, καί φυσικά τή χρονική στιγμή καί τό δεδομένο γεωγραφικό στίγμα[4].

Ἡ ἀπολυτοποίηση τοῦ φυλετικοῦ παράγοντα ὡς συντελεστῆ πολιτιστικῆς παραγωγῆς θέτει μοιραῖα θέμα *φυλετικῆς ἱεραρχήσεως*, σύμφωνα μέ τήν ὁποία κάθε φυλετική ὁμάδα πού δέν εἶναι σέ θέση νά δημιουργήσει ὑψηλό πολιτισμό θεωρεῖται αὐτονόητα κατώτερη, ἐνῶ εἶναι ἀναμφισβήτητα ἀνώτερη καί προορισμένη ἀπό τή φύση γιά μιά ἀέναη πολιτιστική προσφορά ἡ φυλετική ὁμάδα πού ἔδωσε δείγματα ὑψηλῶν πολιτιστικῶν ἐπιτευγμάτων. Συνεπῶς, ἔχουμε κατώτερες καί ἀνώτερες φυλές καί ἀντίστοιχα κατώτερους καί ἀνώτερους πολιτισμούς. Μέ τό σκεπτικό αὐτό οἱ φυλετικές ποιότητες ὁρίζουν τήν πορεία τοῦ «ἐλιτισμοῦ» καί κατανέμουν τούς πολιτιστικούς ρόλους ἀνάλογα μέ τά φυλετικά χαρακτηριστικά, δηλαδή χρῶμα καί δέρμα τῶν μαλλιῶν, σωματικό ἀνάστημα, θέση τῆς κάτω σιαγόνας, σχῆμα τοῦ προσώπου, κεφαλικό δείκτη ἤ χωρητικότητα τῆς κρανιακῆς κοιλότητας[5].

Φυσικά τά κριτήρια αὐτά εἶναι ἀπόλυτα αὐθαίρετα καί ἀναφέρονται σέ ἕνα ἰδεατό, ἐξιδανικευμένο καί φανταστικό πρότυπο, πού λογικά καί σέ φυλετική συλλογικότητα δέν ἀπαντᾶ οὔτε στήν ἐποχή μας, ἀλλά οὔτε καί στό παρελθόν. Οἱ διάφορες φυλετικές ἱεραρχίες μέ τά διαφορετικά ἀνθρωπολογικά τους πρότυπα πού ἀποτελοῦν συνήθως «ἄλλοθι» κεκαλυμμένων πολιτικῶν, ἀποικιοκρατικῶν, οἰκονομικῶν ἤ καί θρησκευτικῶν ἡγεμονισμῶν, αὐτοαναιροῦνται στήν πράξη, γιατί ἀποδέχονται ὑποκειμενικά καί θεωρητικά σχήματα πού εἶναι ἔξω ἀπό τήν ἐμπειρία, τήν κοινή λογική καί τόν μέσο ἀνθρώπινο τύπο [6].

Οἱ *«ἄλλοι»* δέν ἀποτελοῦν πεδίο ἀσκήσεως ἐξουσιαστικῆς ἀλαζονίας οὔτε καί οἱ πολιτισμοί τους ἐπιδέχονται ὑποκειμενικές διαβαθμίσεις μέ βάση ξένα πολιτισμικά πρότυπα. Κάθε *«πολιτισμός εἶναι ἕνα σύνθετο ὅλο, πού περιλαμβάνει γνώση, πίστη, τέχνη, ἠθική, δίκαιο, ἔθιμα, καί κάθε ἄλλη ἱκανότητα καί συνήθεια, πού ἀποκτᾶ ὁ ἄνθρωπος ὡς μέλος τῆς κοινωνίας»*[7]. Γι᾽ αὐτό καί κάθε πολιτισμός κρύβει μέσα του μιά αὐτοτελῆ πορεία πού ἀπό ἄλλη προοπτική προσβλέπει στή συλλογική ἀνύψωση τῆς οἰκουμενικῆς συλλογικότητας. Ἐκτός ὅμως ἀπό αὐτό ὑπάρχει καί κάτι βαθύτερο, καί αὐτό εἶναι ὁ *«ἠθικός πολιτισμός, δηλαδή ἡ καθυπόταξη τῶν παθῶν τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, ἡ ἀνύψωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τοῦ πεδίου τοῦ κτήνους... στή βαθμίδα τῆς ἠθικῆς τελειώσεως, κατά τήν ὁποία ὁ ἄνθρωπος ὁλοκληρώνει τήν πνευματική του ὕπαρξη καί ἀποκτᾶ αὐτόνομη ἠθική προσωπικότητα»*[8].

Οἱ δύο προηγούμενοι συνθετικοί ὁρισμοί, πού ἐκπροσωποῦν τίς ἐπικρατέστερες θέσεις τῶν εἰδικῶν, ἀκόμη καί παρά τίς ἐνδεχόμενες διαφωνίες, ἐμπεριέχουν ὅλες τίς μεταβλητές τῆς ἠθικῆς, πνευματικῆς καί κοινωνικῆς ζωῆς, καί κυρίως τά κίνητρα γιά πολιτιστικούς προσανατολισμούς. Ἐδῶ ἡ παρουσία τῆς θρησκείας ἔρχεται νά ἀνυψώσει τό *«ἐγώ»* καί τό *«ἐμεῖς»*, νά ἀποκαθάρει ἀπό ἰδιοτέλειες καί τή στάση τους ἔναντι τῶν *«ἄλλων»*, νά τονώσει τήν ἀντοχή τῆς ὑπάρξεως, νά ἐνισχύσει τά αἰσθήματά της καί νά τήν προσανατολίσει μέ αἰσιοδοξία στό μέλλον καί τήν ἐλπίδα.

Τό *«Θεῖο»*, ἡ *«Ὑπέρτατη Δύναμη»*, ὁ *«Δημιουργός»*, ἡ *«Σοφία»*, τό *«Πνεῦμα»*, ἡ *«Οὐράνια Μακαριότητα»*, ὡς διαφορετικές λεκτικές ἀναφορές στήν ἔννοια τοῦ ὑπερβατικοῦ, δέν περιορίστηκαν σέ καμιά τουλάχιστο μονοθεϊστική θρησκεία σέ νοητικά σχήματα μέ ἀσαφές καί ἀπροσδιόριστο περιεχόμενο. Ἀντίθετα ταυτίστηκαν μέ τήν ἀπόλυτη καί ὕψιστη ὀντολογική ὕπαρξη, πιστεύτηκαν ὡς ἡ πηγή τῆς ζωῆς καί ἡ αἰτία τῶν πάντων, γι᾽ αὐτό καί ἔστρεψαν ἀποτελεσματικά τήν ἀνθρώπινη συνείδηση στίς προσδοκίες καί τούς ὁραματισμούς της. Παράλληλα ἀποκάθαραν τίς διανθρώπινες σχέσεις καί ἐνίσχυσαν τούς διαπροσωπικούς δεσμούς σέ σημεῖο πού ἡ ἔννοια τοῦ *«ἐμεῖς»* ἀπέκτησε παγκόσμιες, οἰκουμενικές καί πανανθρώπινες διαστάσεις. Σέ τέτοιους ὁρίζοντες τά προϊόντα τοῦ πολιτισμοῦ τῶν «ἄλλων» μεταβλήθηκαν σέ παγκόσμια ἀγαθά καί ὁλόκληρη ἡ ἀνθρωπότητα στάθηκε μέ δέος καί σεβασμό ἀπέναντί τους. Ἀκριβῶς γι᾽ αὐτό ὁ πολιτισμός τῶν *«ἄλλων»* εἶναι καί δικός μας πολιτισμός, ὅπως κι ὁ πολιτισμός μᾶς θεωρεῖται οἰκουμενικό ἀγαθό.

Αὐτός ὁ *«μεταφυσικός προσανατολισμός»*, πού ἀπαλύνει τήν ἀγριότητα τῆς *«πεπτωκυίας φύσεως»*, προσανατολίζει τό «ἐγώ» στήν ἐσωτερικότητα τῆς ὑπάρξεως, στήν ἀνακάλυψη τῶν φυσικῶν νόμων, ἀντιθέσεων καί ἁρμονιῶν, γιά νά τό κατευθύνει, στή συνέχεια, εἰρηνικά, δημιουργικά καί φιλάνθρωπα στή συνάντησή του μέ τό *«σύ»*, στήν κοινωνία τοῦ *«ἐμεῖς»*. Στήν κίνηση αὐτή οἰκοδομοῦνται οἱ πολιτισμοί. Καί δέν ὑπάρχει προϊόν πολιτισμοῦ ἔξω καί πέρα ἀπό μιά τέτοια σχέση καί ἐξάρτηση. Τό «κοινωνικόν καί τό ἤμερον» τῆς φύσεώς μας ἐξωτερικεύεται σέ ποιότητες, πού ἀναζητοῦν δικαίωση, προσέγγιση, μετάδοση καί διάλογο.

Ἡ διαπίστωση αὐτή, κοινό γνώρισμα ὅλων τῶν μεγάλων θρησκειῶν, ἀποτελεῖ καί τήν ἀπάντηση στό πρόβλημα τῆς ἀφετηρίας τῶν πολιτιστικῶν προσανατολισμῶν. Ὡς γνωστό, ἡ πολιτιστική ἀνάγκη ἀναδύεται τή στιγμή, πού ἡ ἀνθρώπινη ὕπαρξη, ἀπελευθερωμένη ἀπό τήν κυριαρχία τοῦ φυσικοῦ, βιολογικοῦ, ἠθικοῦ καί κοινωνικοῦ κακοῦ, προσανατολίζεται αἰσιόδοξα στήν αἰσθητική, ἠθική, δικαιική καί κοινωνική προσέγγιση τοῦ φυσικοῦ, ἠθικοῦ, δικαιικοῦ καί κοινωνικοῦ καλοῦ. Μέ ἄλλα λόγια ἡ τέχνη, ἡ μουσική, τό δίκαιο, ἡ ποίηση, ἡ παιδεία, γενικά ἡ στροφή στήν πολιτιστική δημιουργία, συνδέονται ἄρρηκτα μέ τή θρησκευτική ἔξαρση. Ἡ ἔξαρση αὐτή μετακινεῖ ἀνακαινιστικά στήν ὕλη, στά συναισθήματα, στίς σχέσεις καί στήν ἐπιστημονική δημιουργία, τίς συγκινήσεις, τίς ἐμπειρίες καί τά βιώματα, πού γεννιῶνται ἀπό τήν ἐπικοινωνία μέ τό θεῖο, μόλις ὁ ἄνθρωπος ἀπαλλαγεῖ ἀπό τή μοναξιά, τίς ἀγωνίες καί τούς φόβους του.

Ἡ τελευταία λεπτομέρεια ἀποκαλύπτει τό δυναμισμό τῆς ἀλήθειας τῶν πολιτισμῶν, πού ἀπορρέει ἀπό τήν προσέγγιση καί τήν ἐπικοινωνία μέ τό ὑπερβατικό. Ὁ δυναμισμός αὐτός λειτουργεῖ δημιουργικά, δηλαδή γνωσιολογικά καί λυτρωτικά· *«γνώσεσθε τήν ἀλήθειαν, καί ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς»*[9]. Ἔτσι ἀνοίγουν οἱ προοπτικές τῆς κοινωνικότητας καί ἀναπτύσσονται οἱ ποιότητες, πού ἀναζητοῦν τρόπους ἐκφράσεως σέ ὅλα τά ἐπίπεδα τῆς γνήσιας δημιουργίας.

Τήν πραγματικότητα αὐτή μποροῦμε νά ἐπισημάνουμε καί στή σχέση τοῦ πολιτισμοῦ μέ τή διαλεκτική ἀντίθεση καλοῦ καί κακοῦ, ἀπό τή στιγμή πού τά θετικά στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ ἀντιπαραβάλλονται πρός τά ἀρνητικά στοιχεῖα τῆς πρωτόγονης, ἀλλά καί αὐτῆς τῆς σύγχρονης περιόδου πού ζοῦμε. Ἔτσι, ὅταν ἀντιδιαστέλλουμε τήν *«περίοδο τοῦ πολιτισμοῦ»* ἀπό τίς *«περιόδους τῆς ἀγριότητας καί τῆς βαρβαρότητας»*, οὐσιαστικά δεχόμαστε μιά ἀποδέσμευση ἀπό ἀρνητικά στοιχεῖα τῆς ζωῆς μακριά ἀπό τόν πολιτισμό. Μέ ἄλλα λόγια ὁ πολιτισμός εἶναι ἡ προσέγγιση τῆς γνώσεως καί τῶν συνεπειῶν της στή βελτιστοποίηση τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῶ ἡ ἀγριότητα καί ἡ βαρβαρότητα ἐμπεριέχουν τά ἀρνητικά ἀντίθετα τῶν προηγούμενων ποιοτήτων.

Ἡ ἱστορική ἀνάλυση τῆς σχέσεως θρησκείας καί πολιτισμοῦ εἶναι δύσκολο νά ἀποφύγει τόν πειρασμό τῆς διερευνήσεως ὁρισμένων κριτικῶν παρατηρήσεων, πού ἀναφέρονται γενικά στήν κρίση τῶν θρησκειῶν καί τῶν πολιτισμῶν. Φαινόμενα τέτοιων κρίσεων εἶναι γνωστά στό παρελθόν, καί εὔλογα πολλοί δέχθηκαν τήν εὔκολη αἰτιολόγηση μιᾶς *«κυκλικότητας»*, πού προκαλεῖ κάποια ἀθέατη *«νομοτέλεια»*, ὅταν ἀπολυτοποιοῦνται ὁρισμένοι ἀνθρωποκεντρικοί ἤ κοινωνιοκεντρικοί παράγοντες. Μέ τήν ἑρμηνεία αὐτή ἡ κρίση τῶν θρησκειῶν καί τῶν πολιτισμῶν ἐμφανίζεται ὡς συνέπεια κάποιας κοινωνικῆς παθολογίας, τίς ρίζες τῆς ὁποίας πρέπει νά ἀναζητήσουμε σέ τάσεις καί φαινόμενα ἀπανθρωπισμοῦ.

Ἀνάλογες διαπιστώσεις ἀναφέρονται καί στήν κρίση τοῦ πολιτισμοῦ. Μιά κατηγορία εἰδικῶν, πού διαχωρίζουν στήν πολιτιστική πορεία τόν πολιτισμό ἀπό τήν κουλτούρα, ἔδωσε στόν πρῶτο τή σημασία τῆς τεχνολογικῆς καί ὑλικοτεχνικῆς προόδου, ἐνῶ μέ τήν κουλτούρα συνέδεσε τήν πνευματική παραγωγή, πού ὑποδηλώνει ἀνύψωση στήν ἠθική, τό δίκαιο, τήν πίστη, τά γράμματα, καί γενικά τήν καλλιτεχνική δημιουργία. Μέ τή διαφοροποίηση αὐτή ἐπισημάνθηκε ἡ τρομακτική πρόοδος τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ, καί ἀντίθετα ἡ βαθιά κρίση στά πνευματικά στοιχεῖα τῆς κουλτούρας[10].

Ἡ ἴδια εὐθύνη ἐπισημαίνεται καί στίς ἀντιλήψεις πού γέννησε ἡ κυριαρχία τῆς μηχανῆς, ἀφοῦ μετέβαλε τόν ἄνθρωπο σέ ἐξάρτημά της. Τούς δύο τελευταίους αἰῶνες οἱ ἰδεολογίες καί

ἡ τεχνολογία προέβαλαν ἐπίμονα τόν ἄνθρωπο ὡς μέτρο ἀξίας καί πολιτισμοῦ, μέ ἀποτέλεσμα τήν ἀποθέωσή του. Ἡ ἀποθέωση ὅμως αὐτή συνοδεύτηκε ἀπό τή διάχυτη αἴσθηση μιᾶς προοδευτικῆς ἀποδυναμώσεως τῆς πνευματικῆς του ποιότητας.

Ἐδῶ ἐντοπίζεται ἡ ἀπαρχή τῶν ἀπανθρωπισμῶν, πού ἐκδηλώνεται στή συνέχεια ὡς κοινωνική παθολογία μέ συνέπειες στήν κρίση τῶν θεσμῶν, τῶν ἀξιῶν καί τοῦ πολιτισμοῦ. Στίς δύο κρίσεις κεντρική αἰτία εἶναι ἡ θεμελιώδης αἰτία τῆς ἀλαζονείας καί ἡ ἐπιθυμία αὐτοθεοποιήσεως τοῦ ἀνθρώπου.

Οἱ προηγούμενες ἐκτιμήσεις ὁρίζουν τά θεωρητικά πλαίσια τοῦ προβλήματος, ἀλλά δέν διευκρινίζουν γιατί παρουσιάστηκε τό πρόβλημα καί ποιές αἰτίες διευκόλυναν ἤ καί ἐπέβαλαν τή *«θεσμοποίηση»* καί τή διαχρονική του παρουσία.

Μιά συνήθως αὐθόρμητη ἀπορία θέτει συχνά στίς συζητήσεις τό ζήτημα τῆς ἀρχικῆς ἐμφανίσεως τοῦ φυλετισμοῦ. Ἀπόλυτη ἀπάντηση δέν εἶναι δυνατό νά ὑπάρχει. Ἴσως χρειάζεται κάποια συσχέτιση μέ ἀλλά παράπλευρα μεγέθη ἤ συμβολισμούς, γιά νά καταλήξει ὁ ἐρευνητής περίπου στίς χρονολογικές ἀφετηρίες. Δέ θά πρέπει νά θεωρεῖται αὐθαίρετη μιά σκέψη ἐξαρτήσεως τοῦ προβλήματος ἀπό τήν ὑποσυνείδητη φοβία πού γέννησε στόν πρωτόγονο ἡ ἐμπειρία τῆς νύχτας καί τοῦ σκότους. Οἱ συγκριτικοί συσχετισμοί φυσικῶν ἀντιθέσεων πρόσφεραν πάντοτε σοβαρά στηρίγματα γιά θεωρητικές ἀπολυτοποιήσεις του ἀνθρώπου. Στό σημεῖο αὐτό θά ἦταν σκόπιμο νά ἀναφέρουμε μιά συζητήσιμη ἄποψη ὁρισμένων ἐκπροσώπων τῆς σύγχρονης Δυναμικῆς Ψυχαναλύσεως πού ὑποστηρίζουν ὅτι ὑπάρχει οὐσιαστική σχέση ἀνάμεσα στίς φυλετικές διακρίσεις καί τήν ὑποσυνείδητη στάση ἀπέναντι στή χρωματική καθαρότητα. Ἡ στάση αὐτή εἶναι τό ἀποτέλεσμα μακροχρόνιας ἐμπειρίας καί ἀγωγῆς πού πέρασε στήν πανανθρώπινη μνήμη καί διακρίνει τό καθαρό ἀπό τό μή καθαρό στήν ἁπλή σύγκριση τοῦ λευκοῦ χρώματος μέ καθετί τό μή λευκό[11]. Παρότι ὑπάρχουν ἀρκετές ἐπιφυλάξεις γιά τή γενικότητα τῆς παραπάνω σκέψεως, σήμερα διαφαίνεται σχετική ὁμοφωνία πάνω στή σχέση τῶν χρωματικῶν ἀποχρώσεων μέ ἤδη θεσμοποιημένες διαρχικές ἤ διαλεκτικές ἀντιθέσεις.

Ἡ χρωματική βάση, λοιπόν, ἀποτέλεσε τό ἀπαραίτητο πλαίσιο γιά συγκεκριμένες διακρίσεις σέ ἄλλα ἐπίπεδα, ὅπως τά ἐπίπεδα μιᾶς διαρχικῆς ἠθικῆς μέ θρησκευτικές ἀναφορές ἤ μιᾶς ἐπίσης διαρχικῆς ἠθικῆς μέ ἀπόλυτα κοινωνικό καί ἐγκοσμιοκρατικό χαρακτήρα. Εἶναι γνωστό ὅτι στήν προοπτική τῆς χρωματικῆς διακρίσεως τό λευκό ταυτίστηκε ἠθικά μέ τήν ἀθωότητα καί τήν ἀγνότητα, ἐνῶ τό μαῦρο συνδέθηκε μέ τήν κακία, τήν ἀπάτη καί τή μοχθηρία. Ἡ ἐγγύτητα τοῦ ἠθικοῦ μέ τό μεταφυσικό πεδίο προϋποθέτουν ἀμοιβαῖες προσβάσεις καί ἀκριβῶς γι᾽ αὐτόν τόν λόγο συναντᾶμε τίς ἴδιες χρωματικές διακρίσεις καί στή θρησκευτική περιοχή. Δέν εἶναι εὔκολο νά ὁρίσουμε τίς χρονολογικές προτεραιότητες στά διάφορα ἐπίπεδα, γιατί ἡ σοβαρή ἐθνολογική καί ἀνθρωπολογική ἔρευνα, γιά εὐνόητους λόγους, ἀποφεύγει ὁποιαδήποτε χρονοριοθέτηση τῶν θεσμικῶν λειτουργιῶν. Πέρα ὅμως ἀπό τέτοιου εἴδους ἐπιφυλάξεις οἱ εἰδικοί συμφωνοῦν ὅτι στούς μύθους ὅλων τῶν λαῶν, Ἀνατολῆς καί Δύσεως, καί σέ ὅλες τίς πανάρχαιες παγανιστικές πίστεις, τό λευκό θεωρήθηκε ὡς τό χρῶμα τῆς ζωῆς, ἐνῶ ἀντίθετα τό μαῦρο χαρακτηρίστηκε ὡς τό χρῶμα τοῦ θανάτου. Ἡ ἴδια ἀντίληψη χρωμάτισε μέ τό μαῦρο τήν ὄψη τοῦ κακοῦ πνεύματος. Ὅλα τά γνωστά θρησκεύματα ἐπέλεξαν γιά τά ἄμφια τῶν ἱερέων κατά κανόνα τούς ἐγγύτερα πρός τό λευκό χρωματισμούς, καί τό μαῦρο προτίμησαν μόνον οἱ ὀπαδοί τοῦ δαιμονισμοῦ. Κι αὐτή ἡ περιστατική χρήση τοῦ μαύρου σέ ἔνδειξη πένθους καί θλίψεως ξεκινᾶ ἀπό ἀντίστοιχη χρωματική διάκριση πού ταύτισε τό λευκό μέ τή χαρά καί ἀντίθετα τό μαῦρο μέ τή λύπη.

Οἱ χρωματικές διακρίσεις, χωρίς κατ᾽ ἀνάγκη νά ὁδηγοῦν σέ ρατσισμούς, ἐκφράζουν τό ψυχολογικό βάθρο, πάνω στό ὁποῖο εἶναι εὔκολο νά στηθοῦν ἀπωθητικές διαθέσεις ἀπέναντι στόν φυλετικά ἔγχρωμο. Στίς περιπτώσεις αὐτές δέν ὑπάρχει βιολογική θεωρία, ἀλλά ἐνστικτώδης φυλετισμος πού ἀναπτύχθηκε συνήθως μέσα ἀπό μυθώδεις ἀφηγήσεις. Σέ ὅλους τούς λευκούς ἰνδοευρωπαϊκούς λαούς συναντᾶμε παραμύθια ἤ ἀφηγήσεις παρωχημένων ἐποχῶν πού μιλοῦν παραστατικά γιά τόν *«κακό καί μοχθηρό ἀράπη»* ἤ τόν *«ὕπουλο καί πονηρό Κινέζο»*. Τέτοια στοιχεῖα ἀπολυτοποιοῦν ἀπό τήν παιδική ἡλικία μιά συγκρατημένη καί ἐπιφυλακτική στάση, γεννοῦν τερατώδεις φαντασιώσεις καί κάτω ἀπό τό πλέγμα τῆς ξενοφοβίας ἐξελίσσονται σέ ρατσισμούς. Φυσικά γίνεται λόγος γιά ἰνδοευρωπαϊκούς λαούς καί πολιτισμούς, γιατί μέσα ἀπό αὐτούς ξεκίνησαν οἱ πιό ἐπικίνδυνες καί δραματικές ἀπόπειρες ἐφαρμογῆς τῆς θεωρίας, χωρίς νά παραθεωροῦνται ἄλλοι μή ἰνδοευρωπαϊκοί λαοί πού παρουσίασαν καί παρουσιάζουν θεωρίες καί πρακτική φυλετισμοῦ, μέ ὀξύτητα ὅμως ἀσήμαντη συγκριτικά.

Ἐδῶ τελειώνει ἡ ξενάγηση στό χῶρο τῆς κοινωνικῆς ἀποστροφῆς πού προκαλεῖ ἡ ξενοφοβία γιά νά προέλθει ἐξελικτικά ὁ φανατισμένος ρατσισμός πού ἐπέβαλαν οἱ πολιτικές διαχωρισμοῦ τῶν ἀνθρώπων. Δέν ἔγινε ὅμως μέχρι στιγμῆς λόγος γιά τήν ἀγάπη. Κι ἴσως θά ἦταν δύσκολο, ἄν ὄχι ἀδύνατο νά ἀποτολμήσουμε μιά ὑπέρβαση τῆς πρώτης ἔννοιας ἀπό τή δεύτερη, ἔξω ἀπό τή βιβλική διάσταση τῆς ἀγάπης καί μάλιστα ὅπως ἐκδιπλώνεται στά κείμενα τῆς *Καινῆς Διαθήκης* καί εἰδικότερα στά κείμενα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, πού ξέρουμε καλά ποιός ἦταν ὡς Σαούλ καί ποιός ὑπῆρξε ὡς ἀνακαινισμένος Παῦλος. Εἶναι ὅμως σκόπιμο νά σημειώσουμε ἐδῶ ὅτι ἡ ἔννοια τῆς ἀγάπης δέν εἶναι οὔτε ἄγνωστη οὔτε φτωχή σέ συγκλονιστικές ἐκδηλώσεις καί στόν ἀρχαῖο κόσμο καί στήν ἱστορία τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ. Ὅμως αὐτό πού σηματοδοτεῖ τίς μεταμορφώσεις τῆς παγκόσμιας ἱστορίας φαίνεται καθαρότερα στά γεγονότα πού σφραγίζουν τή μεταστροφή τοῦ Παύλου καί ἀνοίγουν προοπτικές γιά τήν παγκοσμιότητα τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀπομένει, λοιπόν, νά δοῦμε πῶς ἔγινε ἡ ὑπέρβαση ἀρχικά στή ζωή καί μετά στή θεολογία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Πρίν ἀπό τά θαυμαστά γεγονότα πού συνδέονται μέ τό ὅραμα τῆς Δαμασκοῦ καί τή μεταστροφή, ὁ νεαρός Σαῦλος γνώρισε ἀπό κοντά τήν ἔσχατη ἐχθρότητα τοῦ *«ἄλλου»* στό πρόσωπο τοῦ πρωτομάρτυρα Στεφάνου κατά τή στιγμή τοῦ λιθοβολισμοῦ του. Στό κείμενο τῶν Πράξεων ὁ Λουκᾶς σημειώνει μέ ἔμφαση: «Σαῦλος δέ ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ» (Ὁ Σαῦλος ἐπικροτοῦσε τή θανάτωση τοῦ Στεφάνου)[12].

Λίγους στίχους πιό κάτω ἀναφέρεται ὁ διωγμός τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων καί *«Σαῦλος ἐλυμαίνετο τήν ἐκκλησίαν κατά τούς οἴκους εἰσπορευομένος σύρων τε ἄνδρας καί γυναῖκας παρεδίδου εἰς φυλακήν»* (Στό μεταξύ ὁ Σαῦλος ρήμαζε τήν Ἐκκλησία. Ἔμπαινε μέ τή βία στά σπίτια, ἔσερνε ἔξω ἄντρες καί γυναῖκες καί τούς ἔριχνε στή φυλακή)[13]. Λίγο πιό κάτω στήν ἀρχή τοῦ 9ου κεφαλαίου *«προσελθών τῷ ἀρχιερεῖ, ᾐτήσατο παρ᾽αὐτοῦ ἐπιστολάς εἰς Δαμασκόν πρός τάς συναγωγάς, ὅπως ἐάν τινάς εὕρῃ τῆς ὁδοῦ ὄντας, ἄνδρας τε καί γυναῖκας, δεδεμένους ἀγάγῃ εἰς Ἱερουσαλήμ»* (πῆγε στόν ἀρχιερέα καί τοῦ ζήτησε συστατικές ἐπιστολές γιά τίς συναγωγές τῆς Δαμασκοῦ. Ἤθελε, ὅποιους βρεῖ ἐκεῖ νά ἀκολουθοῦν τήν ὁδόν τοῦ Κυρίου, ἄντρες καί γυναῖκες, νά τούς φέρει δεμένους στήν Ἱερουσαλήμ)[14]. Τό *«καθ᾽ ὑπερβολήν»* μίσος μετέτρεψε τόν νεαρό ἱεροσπουδαστή τῶν Γραφῶν σέ φανατικό διώκτη ἀθώων *«ἄλλων»*. Μισεῖ γιατί καθοδηγεῖται ἀπ᾽ τούς φόβους του. Δέν ἔχει μάθει νά ἀγαπᾶ, γι᾽ αὐτό καί θεωρεῖ τόν «ἄλλο» ἐπικίνδυνο. Αὐτό εἶναι ἡ ξενοφοβία. Εἶναι τά αἰσθήματα καί ἡ στάση τοῦ Σαύλου καί ὅλων τῶν φοβισμένων Σαύλων τῆς παγκόσμιας ἱστορίας.

Κι ἡ ὑπέρβαση; Τό θαῦμα τῆς ἐσωτερικῆς μεταλλαγῆς. Ἀπό τή στιγμή ἐκείνη ὁ *«ἄλλος»* ὀνομάζεται *«πλησίον»*, *«ἀδελφός»*, *«συνεργός»*, *«κοινωνός»*, *«συστρατιώτης»*, *«τέκνον ἀγαπητόν»*, *«υἱός Θεοῦ»*. Ἡ προσφώνηση δέν ἐμποδίζεται ἀπό θρησκευτικές, ἐθνικές, φυλετικές ἤ ἄλλες ἑτερότητες. Ἐξαγιάζεται στήν μυστηριακή ἑνότητα τῆς Ἐκκλησίας, πού συνέχεται ἀπό τήν παρουσία τοῦ Παρακλήτου καί τό δυναμισμό τῆς σταυρωμένης ἀγάπης. Σέ ἕνα θαυμάσιο κείμενο, πού θυμίζει ἰωάνειο λόγο, τήν

Ἐπιστολή Πρός Ρωμαίους, ὁ μεταμορφωμένος Παῦλος γράφει: *«Μηδενί μηδέν ὀφείλετε εἰ μή τό ἀγαπᾶν ἀλλήλους· ὁ γάρ ἀγαπῶν τόν ἕτερον νόμον πεπλήρωκε... καί εἴ τις ἑτέρα ἐντολή, ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ ἀνακεφαλαιοῦται, ἐν τῷ ἀγαπήσεις τόν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.Ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακόν οὐκ ἐργάζεται· πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη»* (Μήν ἀφήνετε κανένα χρέος σέ κανένα, ἐκτός ἀπό τήν ἀγάπη πού ὀφείλετε πάντοτε ὁ ἕνας στόν ἄλλο. Ὅποιος ἀγαπᾶ τόν ἄλλο ἔχει τηρήσει τό σύνολο τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ...ὅλες γενικά οἱ εντολές συνοψίζονται στή μιά ἐτούτη: Νά ἀγαπήσεις τόν πλησίον σου σάν τόν ἑαυτό σου. Ἡ ἀγάπη σέ καμιά περίπτωση δεν κάνει κακό στόν ἄλλο. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ τέλεια ἐκπλήρωση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ)[15].

Στήν προοπτική αὐτή ὁ ξένος, ὁ ἀλλοεθνής, ὁ ἀλλόφυλος κι αὐτός ὁ ἐχθρός ἔλκεται καί γίνεται ἀδελφός. Προνόμια ἤ ἐλλείψεις, ἀξιώματα ἤ ταπεινή καταγωγή, διαφορές ἐθνικότητας, θρησκείας, φυλῆς, φύλου ἤ κοινωνικῆς κατάστασης ἐξαφανίζονται μπροστά στήν ἀπόλυτη ἀξία τῆς εἰκόνας τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ πού εἶναι ὁ «ἄλλος». Αὐτή τή συγκλονιστική ἀλήθεια μᾶς ἀποκαλύπτουν τά λόγια τοῦ Παύλου: *«Πάντες γάρ υἱοί Θεοῦ ἐστε διά τῆς πίστεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ὅσοι γάρ εἰς Χριστόν ἐβαπτίσθητε, Χριστόν ἐνεδύσασθε. Οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδέ Ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδέ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καί θῆλυ· πάντες γάρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ»* (εἶστε ὅλοι παιδιά τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ πιστεύετε στόν Ἰησοῦ Χριστό. Κι αὐτό, γιατί ντυθήκατε τόν Χριστό ὅσοι βαφτιστήκατε στό ὄνομά Του. Δέν ὑπάρχει πιά Ἰουδαῖος καί εἰδωλολάτρης, δέν ὑπάρχει δοῦλος καί ἐλεύθερος, δέν ὑπάρχει ἄντρας καί γυναίκα. Ὅλοι σας εἶστε ἕνας, χάρη στόν Ἰησοῦ Χριστό)[16].

Τά λόγια αὐτά, σημειώστε, δέν ἀποτελοῦν μιά θεωρητική ἄποψη, μέ λογική ἴσως τήν ἐνθουσιαστική ἔξαρση ἑνός νεοφωτίστου. Ἄν ἔμεναν μόνο λόγια δέν ξέρουμε ποιά θά ἦταν σήμερα ἀπέναντι τοῦ Παύλου ἡ στάση τῆς Ἐκκλησίας. Τό συγκλονιστικό εἶναι ὅτι μεταστοιχειώθηκαν σέ ἕνα ἔργο πού δέν μπορεῖ νά ἐκτιμηθεῖ μέ ἀνθρώπινα κριτήρια ἤ μέτρα, ἀκόμη καί σημερινά. Οἱ περιοδεῖες του καλύπτουν στό σύνολό τους περισσότερα ἀπό 26.000 χιλιόμετρα καί ἔγιναν συνήθως μέ τά πόδια, μέ κάποιο ζώο ἤ μέ τά σαπιοκάραβα τῆς ἐποχῆς του. Κατ' ἐπανάληψη φυλακίστηκε χωρίς λόγο. Χτυπήθηκε μέ ἀφάνταστη ἀγριότητα ἀπό τούς βασανιστές του. Κινδύνευσε πολλές φορές νά θανατωθεῖ. Πέντε φορές μαστιγώθηκε ἀπό ὁμοεθνεῖς του Ἰουδαίους μέ τή φοβερή τιμωρία τῶν τριανταεννιά μαστιγώσεων. Τρεῖς φορές τιμωρήθηκε μέ ραβδισμό, μία μέ λιθοβολισμό. Τρεῖς φορές ναυάγησε καί σέ κάποια ἀπό αὐτές ἔμεινε ναυαγός ὁλόκληρο εἰκοσιτετράωρο, παλεύοντας μέ τά κύματα στό πέλαγος. Κινδύνευσε ἀπό ληστές, ἀπό Ἰουδαίους καί ἐθνικούς. Πέρασε ἐπικίνδυνους ποταμούς καί ἐρημιές. Ἀντιμετώπισε φοβερούς κινδύνους στή στεριά καί στή θάλασσα, στίς πόλεις καί στήν ὕπαιθρο. Κοπίασε, μόχθησε, ξαγρύπνησε, πείνασε, δίψασε, χτυπήθηκε ἀπό τό σκληρό κρύο τοῦ χειμώνα, καί μάλιστα πολλές φορές, χωρίς νά ἔχει ροῦχα κατάλληλα γιά νά προστατευθεῖ. Καύχησή του ἦταν πάντοτε τά παθήματά του καί δύναμή του ἡ πίστη του στόν Ἰησοῦ, ἡ ὑπακοή στό θέλημά Του, τό πλήρωμα τοῦ νόμου τῆς ἀγάπης γιά τούς ἀδελφούς, γιά τόν *«πλησίον»*.

Μέ τίς διευκρινήσεις αὐτές πολιτικές φυλετικῶν διακρίσεων, κοινωνικῶν διαχωρισμῶν, ξενοφοβίες καί ρατσισμοί χάνουν τό ὁποιοδήποτε ἔρεισμα καί νόημά τους, ἀποκαλύπτουν τήν παθολογία τοῦ ἀπανθρωπισμοῦ καί ἐπιβεβαιώνουν κυρίως τά περιθώρια συνάντησης τῶν ἀνθρώπων, ἄν ἀρθοῦν τά ἐμπόδια τοῦ μίσους μέ τή δύναμη τῆς ἀγάπης. Στήν προοπτική αὐτή ἄνοιξε ἡ Ἐκκλησία στά μάτια τῶν πιστῶν τή θέαση τοῦ κόσμου καί, κατά τήν ἐντολή τοῦ Κυρίου *«Πορευθέντες, μαθητεύσατε πάντα τά ἔθνη»*, θεμελίωσε τήν ἱεραποστολή. Ἡ ἱστορία τῶν ἱεραποστολῶν τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ πιό ἀψευδής μαρτυρία τῆς ὑπέρβασης τοῦ ρατσισμοῦ, τῆς καταλλαγῆς τῶν ἀνθρώπων καί τοῦ θριάμβου τῆς ἀγάπης. ■

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. Λουκ. 10,25-36.

2. Λεπτομέρειες γιά τίς μορφές τῆς «ἑτεροφοβίας», βλ. Memmi A., Le racisme, Paris 1982, σσ. 115-118, 205-210.

3.Κατά τήν ἄποψη τοῦ Leon Poliakov στά κείμενα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης οἱ ἀρχικές ἰδέες γιά τήν παγκοσμιότητα τοῦ Θεοῦ ἔρχονται σέ φανερή ἀντίθεση μέ τήν ἀπόλυτη τοποθέτηση τῶν Ἑβραίων ἀπέναντι στά Ἔθνη.Ἡ ἀντίθεση περικλείει στό βάθος μιά χρονολογική μετάβαση ἀπό ἕνα ἀρχικό ἐπίπεδο, ὅπως εἶναι τό ἐπίπεδο τῆς Γενέσεως, μέ ἐμφανεῖς οἰκουμενικές ἰδέες, σέ ἕνα μεταγενέστερο, ὅπως εἶναι λ.χ. τό ἐπίπεδο τοῦ Ἄσματος (1, 5-6) ἤ τῆς Ἰουδίθ (16, 2-3,17) μέ ἤδη διαμορφωμένες ἀντιλήψεις φυλετισμοῦ (βλ. «Brève histoire des hiérarchies raciales», ὅ.π., σ. 71).Ἡ ἀναφορά σέ ἀπόκρυφα εὐαγγέλια τῆς πρωτοχριστιανικῆς περιόδου δέν ἀποτελεῖ ἀσφαλή μέθοδο προσεγγίσεως τοῦ αὐθεντικοῦ πνεύματος τῆς Ἐκκλησίας, γι' αὐτό ἄλλωστε καί τά ἀπόκρυφα ἤ ψευδεπίγραφα παρά τίς ὁρισμένες ὀρθές θέσεις τους ἀποκλείστηκαν ἀπό τόν Κανόνα τῆς Καινῆς Διαθήκης (βλ. Lovsky F., L' antisémitisme chrétien. Textes choisis et annotés, Paris 1970, σ. 351).Ἐξάλλου, ἡ ἐπισήμανση ἑνός ἰδιαίτερου ἀντισημιτισμοῦ σέ περιστατικές ὁμιλίες ἤ σέ ἀπολογητικά κείμενα ὁρισμένων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων καί Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας εἶναι οὐσιαστικά ἐπιφανειακή, ἀφοῦ, ὡς γνωστόν, ἡ Ἐκκλησία ἀποτελεῖ κατά ἕναν τρόπο προέκταση τῆς Συναγωγῆς καί ὁ ἀρχικός πυρήνας της ἦταν ὁ κύκλος τῶν (Ἑβραίων) μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ.Ἡ ἐπιτίμηση τῶν Ἑβραίων, πού ἀποτελεῖ καί τό ἐπίμαχο σημεῖο, ἔχει παιδαγωγική καί ἀπολογητική σημασία. Προβάλλεται στούς πιστούς, γιά νά συνειδητοποιήσουν τήν τραγικότητα τοῦ Ἰσραήλ, πού σκότωσε τόν Μεσσία του καί ἔχασε τή δυνατότητα τῆς σωτηρίας του, καί ἀποσκοπεῖ στήν εὐαισθητοποίηση τῆς συνειδήσεως τῶν Χριστιανῶν πάνω στό κεντρικό γεγονός τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου, πού παρανόησε ὁ «ἐκλεκτός λαός» τοῦ Θεοῦ.Ἡ ἐπιτίμηση, μέ τήν ἐλπίδα ἀνανήψεως καί ἀποδοχῆς τῆς πίστεως στόν Μεσσία Χριστό, ἀπευθύνεται καί στούς ἀμετανόητους Ἑβραίους πού συνεχίζουν νά μάχονται τήν Ἐκκλησία (ἐκτενή ἀνάπτυξη τῶν θέσεων τῆς Ὀρθοδόξου Παραδόσεως βλ. Ἰω. Χρυσοστόμου, Λόγοι κατά Ἰουδαίων 1-8, PG 48, 843-942). Γιά τίς λεπτομέρειες τῆς ἀντιουδαϊκῆς πρακτικῆς πού σημειώνονται σέ διάφορες φάσεις τῆς ἱστορίας τοῦ Χριστιανισμοῦ βλ. Fontette (de) F., Histoire de l' antisémitisme, Paris 1982.

3 4. Περισσότερα βλ. Hiernaux J., «De l' individu à la population: l' anthropo-biolo-gie», La science face au Racisme (συλλογικό, ἔκδ. Complexe), Paris 1982, σ. 117 κ.ἑ.

5. Ἀναλυτική περιγραφή καί ἑρμηνεία τῶν βιολογικῶν θεωριῶν σέ σχέση μέ τό φαινόμενο τοῦ πολιτιστικοῦ ἐλιτισμοῦ βλ. στό ἄρθρο τοῦ Jacquard A., «Biologie et théories des «élites»», La science face au Racisme, σσ. 14-54.

4 6. Περισσότερα γιά τήν ἐξέλιξη τῶν φυλετικῶν ἱεραρχιῶν καί τίς σχετικές θεωρίες βλ. Poliakov L., «Brève histoire des hiérarchies raciales», La science face au Racisme, σσ. 70-82.

5 7.Ὁ ὁρισμός αὐτός, πρῶτος ἀπό τούς πολλούς πού διατυπώθηκαν (περισσότεροι ἀπό 300 κατά τήν ἔρευνα τῶν Kroeber καί Klukholm), ἀνήκει στόν Ἄγγλο ἀνθρωπολόγο Edward B. Taylor (1832-1919), δημοσιεύτηκε τό 1871 (Primitive Culture). Βλ. «Πολιτισμός» στό Λεξικό Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν,Ἔκδοση Χάρη Πάτση, Ἀθῆναι 1969, σ. 678. Πρβλ. Π. Κυριακίδη, Κοινωνιολογία, Ἰωάννινα 1981, σ. 76.

8. Βλ. Γ. Μιχαηλίδη - Νουάρου, «Ὁ Χριστιανισμός καί ὁ σημερινός πολιτισμός», Διάλογος τοῦ Χριστιανισμοῦ μέ τήν ἐποχή μας, ἐπιμ. Κ. Τσιρόπουλου, Ἀθῆναι 1970, σσ. 213-214.

9. Ἰω. 8,32.

10. Περισσότερα βλ. R. Guardini, Ὁ Πολιτισμός (Die Kultur) ὡς ἔργον καί ὡς παρακινδύνευσις, μετάφρ. Χ. Κουσκουτόπουλου, Ἐν Ἀθήναις 1964, πρβλ. καί N. Μπερντιάεφ, Γιά τήν κοινωνική ἀνισότητα (Ἐπιστολή δεκάτη τρίτη γιά τήν κουλτούρα), μετάφρ. Ε. Νιάνιος, Θεσσαλονίκη 1984, σσ. 335-355.

11. Βλ. Dobzhansky Th., Heredity and the Nature of Man, London 1964, σσ. 52-98. Πρβλ. Klineberg 0., Race et psychologie, Paris 1951, σσ. 27-34 καί ἐπίσης Purves D., «The evolutionary basis of race consciousness». Mankind Quarterly, 1, σσ. 51-54.

12. Πράξ. 7,60.

13. Βλ. 8, 3.

14. Βλ. 9,1-2.

15. Βλ. 13,8-10.

16. Γαλ. 3, 26-28.

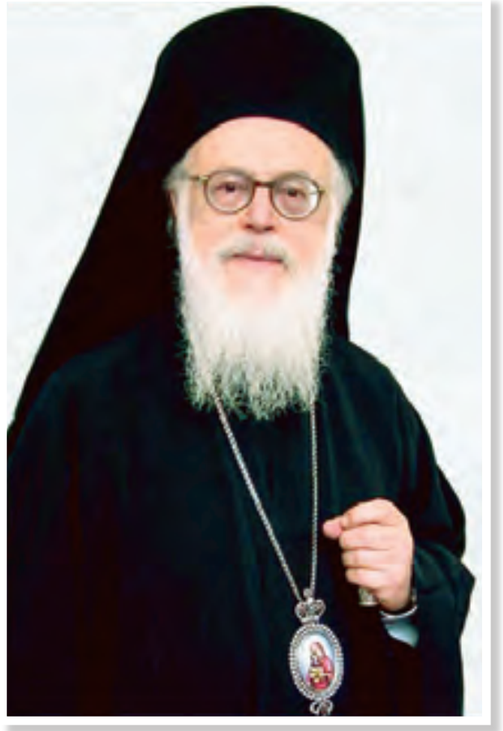

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ

Ο ΕΙΡΗΝΟΠΟΙΟΣ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ

● **Του Μιχαήλ Γ. Τρίτου**
Καθηγητή και Κοσμήτορα της Θεολογικής Σχολής του ΑΠΘ

Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας Αναστάσιος πράγματι ανήκει στους μεγάλους του αιώνα μας. Σε όλη του τη ζωή διακρίθηκε για το ανεπίληπτο ήθος του, την άριστη επιστημονική του συγκρότηση, τη θαυμαστή γλωσσομάθεια, την εκπληκτική οργανωτική του ικανότητα, την συγκινητική ευαισθησία του σε θέματα ειρήνης, κοινωνικής δικαιοσύνης και σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Όλες του οι ενέργειες εμπνέονται από την οικουμενική αντίληψη της Εκκλησίας, η οποία του δίδει τη δυνατότητα να στέκεται με σεβασμό στην ετερότητα των αλλόδοξων και αλλόπιστων προς τους οποίους συμπεριφέρεται χωρίς μισαλλοδοξία, αλλά με υπέρμετρη, γνήσια και ευκρινή αγάπη.

Ο Αρχιεπίσκοπος Αναστάσιος εκφράζει στον ανώτερο δυνατό βαθμό τη χριστιανική αρετή της διακρίσεως. Γνωρίζει πότε να μιλήσει και πότε να σιωπήσει τι να πει και πώς να το πει. Γι' αυτό άντεξε σε μύριες δυσκολίες σε μια περιοχή που διακρίνεται για τις ραγδαίες κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις και εθνικιστικές εκρήξεις σε λαό με χαρακτηριστική καχυποψία και περίεργη ιδιοτυπία.

1. Ο Ιεραπόστολος. Η πρώτη μεγάλη αγάπη του Μακαριωτάτου υπήρξε η εξωτερική ιεραποστολή. Εκεί διέθεσε τη σφριγηλότητα της νιότης του και μεγάλο μέρος της ζωής του. Η Ιεραποστολή γι' αυτόν είναι εσωτερική αναγκαιότητα. Θεωρεί αδιανόητη την αδιαφορία για τα εκατομμύρια των ανθρώπων, οι οποίοι ζουν «ξένοι των διαθηκών της επαγγελίας, ελπίδα μη έχοντες και άθεοι εν τω κόσμω...». Αισθάνεται ότι οι περισσότερο αδικημένοι στην εποχή μας είναι όσοι στερήθηκαν το θειο λόγο, όχι γιατί οι ίδιοι αρνήθηκαν να τον ακούσουν, αλλά γιατί εκείνοι που επί αιώνες τον κατέχουν, αδιαφόρησαν να τους τον γνωρίσουν.

Σε πολλά βιβλία του αναφέρεται στην αναγκαιότητα της εξωτερικής ιεραποστολής. Στο βιβλίο του «Σκοπός και κίνητρον της Ιεραποστολής» τονίζει ότι «Εκκλησία χωρίς Ιεραποστολή είναι σχήμα οξύμωρον». Επομένως «κάθε πιστός, ο οποίος ζει συνειδητώς την πνευματικήν ζωήν και σκέπτεται με συνέπειαν, αισθάνεται ότι ο αίνος και η δοξολογία, την οποία προσωπικώς αναπέμπει εις τον Θεόν, είναι ελλιπής, εφ' όσον ακόμη δεν μετέχουν τόσαι φυλαί και γλώσσαι».

Στο έργο του «Αδιαφορία για την Ιεραποστολή σημαίνει άρνηση της Ορθοδοξίας», υπενθυμίζει ότι η οικουμενικότητα και η αποστολικότητα αποτελούν ουσιαστικά στοιχεία της ορθοδόξου εκκλησιολογίας. «Η Ορθοδοξία» γράφει «δεν είναι μία συνομοσπονδία Εκκλησιών, αλλά η Μία, Αγία, Καθολική και Αποστολική Εκκλησία, στην οποία ο Κύριος ενεπιστεύθη την συνέχιση του απολυτρωτικού του έργου, της σωτηρίας του σύμπαντος κόσμου, σε όλα τα γεωγραφικά και πνευματικά μήκη και πλάτη της γης».

Με παρρησία και θάρρος μοναδικό δεν δίστασε να καταλογίσει ευθύνες σε όσους αλλοιώνουν και ύποπτα αποπροσανατολίζουν τους στόχους της Ιεραποστολής και την μετατρέπουν σε μέσο και όργανο άλλων σκοπών. Αυτή η εκτροπή στοίχισε ακριβά στον Χριστιανισμό και δημιούργησε τραγικές περιπέτειες.

Στο έργο του «Κύριλλος και Μεθόδιος δείκται πορείας» γράφει: «Εις την ιστορίαν της Ιεραποστολής δεν βλέπομεν δυστυχώς πάντοτε παρομοίαν διαύγειαν προθέσεων και ειλικρινή σεβασμόν εις την οντότητα των ατόμων και των λαών. Πολλάκις η Ιεραποστολή ενεφανίσθη ως μέσον και όργανον άλλων υπόπτων σκοπών».

Όλα αυτά για τον Μακαριώτατο δεν είναι απλές και ανούσιες θεωρητικές τοποθετήσεις, αλλά καταστάλαγμα της μαχόμενης ιεραποστολικής του εμπειρίας.

Οριακή ημερομηνία για τη δράση του στην εξωτερική Ιεραποστολή υπήρξε το έτος 1964. Μετά την εις πρεσβύτερο χειροτονία του, αναχώρησε για την Καμπάλα της Ουγκάντα, για μια πρώτη γνωριμία με τους στόχους του Ιεραποστολικού του έργου. Το επόμενο δίμηνο εργάστηκε στην Ανατολική Αφρική, όπου μεταξύ άλλων βάπτισε τους πρώτους Ορθοδόξους στην Τανζανία. Προσβλήθηκε όμως από βαρείας μορφής ελονοσία και αναγκάσθηκε να επιστρέψει στην Ευρώπη.

Το 1981 ο Αναστάσιος ορίζεται από τον Πατριάρχη Αλεξανδρείας Νικόλαο Τοποτηρητής και αργότερα εντεταλμένος Αρχιεπίσκοπος της Ιεράς Μητροπόλεως Ειρηνουπόλεως Ανατολικής Αφρικής για την οργάνωση του έργου τής Ιεραποστολής με πλήρη εξουσιοδότηση. Κένυα, Ουγκάντα, Τανζανία είναι πλέον οι χώροι δικαιοδοσίας της πνευματικής του δραστηριότητας. Αποκορύφωμα τής εκεί ποιμαντικής του διακονίας ήταν η ίδρυση και οργάνωση τής Πατριαρχικής Σχολής «Αρχιεπίσκοπος Μακάριος», την οποία διηύθυνε μια ολόκληρη δεκαετία. Η Σχολή αυτή απέβη πνευματικό φυτώριο της αναπτυσσόμενης αφρικανικής Ορθοδοξίας.

2. Ο πανεπιστημιακός δάσκαλος. Το δεύτερο στοιχείο που συνιστά τη μεγαλοσύνη του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Αλβανίας

είναι η πανεπιστημιακή του ιδιότητα, την οποία απέκτησε απολύτως δίκαια και αξιοκρατικά.

Προηγήθηκαν λαμπρές μεταπτυχιακές σπουδές στη Γερμανία. Το 1965 έγινε δεκτός στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου του Αμβούργου. Το επόμενο έτος πήρε μετεγγραφή στο Πανεπιστήμιο του Marburg της Γερμανίας, σημαντικό κέντρο καλλιέργειας των θρησκειολογικών σπουδών της Ευρώπης. Εκεί παρακολούθησε μαθήματα Εθνολογίας, Ιεραποστολικής και Αφρικανολογίας.

Το καλοκαίρι του 1967 έκανε ειδική θρησκειολογική έρευνα στην Ουγκάντα, όπου μελέτησε το φαινόμενο της αφρικανικής πνευματοληψίας. Στη ζούγκλα του νοτίου Μεξικού το 1964 παρακολούθησε αμερικανούς γλωσσολόγους στη μετάφραση τής Κ.Δ. στις παραδοσιακές γλώσσες των Ινδιάνων της Κεντρικής Αμερικής. Επίσης μετέβη στην Κένυα για τη μελέτη της θρησκείας των γύρω από το όρος Κένυα φυλών.

Το 1970 επέστρεψε στην Ελλάδα, όπου ανακηρύχτηκε διδάκτωρ της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Το 1972 εκλέχθηκε στην ίδια Σχολή έκτακτος εντεταλμένος καθηγητής της Ιστορίας των Θρησκευμάτων και το 1976 τακτικός καθηγητής. Το 1993 εκλέχθηκε αντεπιστέλλον μέλος της Ακαδημίας Αθηνών. Οι εργασίες του, που έχουν έντονο το στοιχείο της πρωτοτυπίας, αναφέρονται στην αφρικανική θρησκευτικότητα, το Ισλάμ, τον Βουδδισμό, τον Ινδουϊσμό και τα λοιπά θρησκεύματα.

Αυτές συνέβαλαν αποφασιστικά στην έρευνα της εξωτερικής ιεραποστολής, στην οποία αφιέρωσε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του. Πολλές μελέτες του πρωτοδημοσιεύθηκαν ή μεταφράσθηκαν στην Αγγλική, Γαλλική, Φιλλανδική και Σουηδική γλώσσα. Συνολικά έγραψε 10 βιβλία, 10 αυτοτελή τεύχη, 112 μελέτες σε περιοδικά και συλλογικά έργα και 127 κείμενα ποιμαντικού περιεχομένου.

Ως καθ' ύλην αρμόδιος καθηγητής της Ιστορίας των Θρησκευμάτων πραγματοποίησε πολλές επιστημονικές αποστολές. Μελέτησε το Χιναγιάνα Βουδδισμό στην Ταϋλάνδη και Κεϋλάνη, τον Μαχαγιάνα Βουδδισμό στην Κορέα, Ιαπωνία και Κίνα και είχε την ευκαιρία να γνωρίσει από κοντά τον Ταοϊσμό και Κομφουκιανισμό στη Σιγκαπούρη, Ταϊπέν και Χονγκ Κονγκ.

Οι επιστημονικές γνώσεις του για το Ισλάμ έγιναν ουσιαστικότερες με τα ταξίδια του στο Λίβανο, Συρία, Ιορδανία, Αίγυπτο, Τουρκία, Πακιστάν, Δυτική Αφρική και Περσία, όπου είχε άμεση σχέση με το σιιτικό Ισλάμ. Ό καθηγητής Αναστάσιος Γιαννουλάτος αναγορεύθηκε διδάκτωρ πολλών Πανεπιστημίων και άξια τιμήθηκε με δεκάδες παράσημα.

Όλοι εμείς οι φοιτητές του διατηρούμε τις καλύτερες αναμνήσεις για τον χαρισματικό πανεπιστημιακό μας Δάσκαλο, ο οποίος δεν περιοριζόταν σε ένα ξηρό και ανούσιο πανεπιστημιακό μάθημα, αλλά είχε με όλους μας προσωπική σχέση, στηρίζοντας τους πρώτους θεολογικούς μας βηματισμούς στο Πανεπιστήμιο της πρωτεύουσας του ελληνικού Κράτους.

Ιδιαίτερα ευαίσθητος ήταν στην περιφρούρηση των δημοκρατικών ιδεωδών και αμείλικτος διώκτης του δικτατορικού καθεστώτος, στηρίζοντας φανερά και ενεργά τους φοιτητές, στον αγώνα τους ενάντια στη δικτατορία. Τον θυμάμαι τον Φεβρουάριο του 1973 στα γεγονότα της Νομικής να προτάσσει τα στήθη του στη δικτατορία και να μεταφέρει κάτω από τα τιμημένα ράσα του τρόφιμα και είδη πρώτης ανάγκης στους ελεύθερους πολιορκημένους της οδού Σίνα. Το γραφείο του στο Πανεπιστήμιο είχε γίνει στέκι για τις μητέρες των συλληφθέντων φοιτητών.

Οι ενέργειές του αυτές ενθάρρυναν αποφασιστικά τη φοιτητιώσα νεολαία στη συνέχιση του αγώνα της. Την ίδια αγωνιστική δραστηριότητα ανέπτυξε στα γεγονότα του Πολυτεχνείου, δείχνοντας ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την τύχη των συλληφθέντων φοιτητών.

3. Ο Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας. Όμως εκεί όπου ο Μακαριώτατος φανέρωσε το μεγαλείο της προσωπικότητάς του είναι η δεκαπενταχρονη διακονία του στην Ορθόδοξο Εκκλησία της Αλβανίας. Παρέλαβε ερείπια και δημιούργησε μια υποδειγματική Ορθόδοξο 'Εκκλησία, η οποία διακηρύσσει διαρκώς τη χαρά τής Αναστάσεως ως υπερβάσεως όλων των αδιεξόδων.

Πολύπλευρο και πολυδιάστατο το έργο του: ποιμαντικό, κοινωνικό, εκπαιδευτικό, περιβαλλοντικό.

Με τη δική του φωτισμένη καθοδήγηση ανασυστήθηκαν ορθόδοξες ενορίες. Χτίστηκαν 85 καινούργιοι ναοί. Ανακατασκευάσθηκαν και επισκευάσθηκαν άνω των 140. Ανεγέρθηκαν και ανακαινίστηκαν σημαντικά κτίρια εκκλησιαστικής διοικήσεως, εκπαιδεύσεως και διακονίας. Αποκτήθηκαν ειδικοί χώροι για νηπιαγωγεία και εκκλησιαστικές κατασκηνώσεις. Άρχισε συστηματική εκδοτική προσπάθεια με τη δημιουργία τυπογραφείου για την έκδοση στην αλβανική βιβλίων λειτουργικού, κατηχητικού και εποικοδομητικού περιεχομένου. Ανέπτυξε και συνεχίζει να αναπτύσσει πολύμορφη κοινωνική δράση με τη συγκέντρωση και διανομή χιλιάδων τόνων ειδών πρώτης ανάγκης.

Στον τομέα της υγείας ιδιαίτερα σημαντικό είναι το Διαγνωστικό Ιατρικό Κέντρο στα Τίρανα, που έχει 24 ειδικότητες, διαθέτει εντελώς σύγχρονα μηχανήματα και εξυπηρετεί 5-6 χιλιάδες ασθενείς το μήνα. Πολυϊατρεία υπάρχουν επίσης στην Καβάγια, στην Κορυτσά, στους Γεωργουτσάτες καθώς και μια κινητή οδοντιατρική μονάδα.

Στον τομέα της παιδείας, εκτός των δύο εκκλησιαστικών σχολών, ιδρύθηκαν 14 νηπιαγωγεία, δύο δημοτικά σχολεία, δύο Ι.Ε.Κ. με έξι ειδικότητες, και είναι τα πρώτα εκπαιδευτικά Ιδρύματα αυτού του είδους που λειτούργησαν στη γείτονα χώρα. Δημιούργησε ένα ευρύτατο περιβαλλοντικό πρόγραμμα σε ολόκληρη την Αλβανία. Δεν είναι υπερβολή αν πούμε ότι η Ορθόδοξος Εκκλησία της Αλβανίας αποτελεί σήμερα τον πρώτο επενδυτικό φορέα της χώρας και ο Αναστάσιος τον κυριότερο πόλο μεταβάσεως από τον 20ό στον 21ο αι.

Παράλληλα με το μεγάλο κοινωνικό του έργο ό Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας δεν λησμόνησε το καθαρά πνευματικό, το πρώτιστο, για έναν Ιεράρχη, έργο. Ο Μακαριώτατος αποκατέστησε πλήρως το συνοδικό σύστημα με την εκλογή Ιεραρχίας. Χειροτόνησε πάνω από 135 κληρικούς, τους οποίους εκπαίδευσε στο Εκκλησιαστικό Λύκειο Αργυροκάστρου «Ο Τίμιος Σταυρός» και στη Θεολογική Ακαδημία Δυρραχίου «Ανάσταση του Χριστού».

Καθεδρικός Ναός «Ανάστασις Χριστού», Πόγραδετς

Με ευθύνη του εκδίδεται μηνιαία αλβανική εφημερίδα, παιδικό περιοδικό, φοιτητικό δελτίο και Ενημερωτικό φυλλάδιο στα αγγλικά. Η Εκκλησία διαθέτει δική της τεχνική υπηρεσία, τυπογραφείο, ραδιοφωνικό σταθμό, κηροπλαστείο και ξυλουργικά εργαστήρια.

Χάρη στο κύρος του Προκαθημένου της η Ορθόδοξος Εκκλησία της Αλβανίας πήρε τη θέση που της ανήκει στον ευρύτερο διεκκλησιαστικό χώρο. Μετέχει πλέον ενεργά στις δραστηριότητες των λοιπών Ορθοδόξων Εκκλησιών και στις συνελεύσεις των ευρωπαϊκών Εκκλησιών. Η δυναμική αυτή παρουσία της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Αλβανίας έχει άμεσες ευεργετικές επιπτώσεις στην πνευματική και πολιτιστική ανάπτυξη της Αλβανίας και στην αποκατάσταση στο εξωτερικό του τρωθέντος κύρους της.

Ο Αρχιεπίσκοπος Αναστάσιος θα μπορούσε να χαρακτηρισθεί ως ο ειρηνοποιός των Βαλκανίων, αφού πρωτοστάτησε και πρωτοστατεί στους αγώνες για την ειρηνική συνεργασία και αλλη-

λεγγύη στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Από την πρώτη κιόλας στιγμή της ενθρονίσεώς του στον αρχιεπισκοπικό θρόνο της αλβανικής Εκκλησίας με επίσημες διακηρύξεις και συγκεκριμένη συμπεριφορά αγωνίζεται για την ειρηνική συνύπαρξη των διαφόρων θρησκευτικών κοινοτήτων του βαλκανικού χώρου.

Στον ενθρονιστήριο λόγο του την 2α Αυγούστου 1992 μεταξύ άλλων είπε: «... Η Εκκλησία μας αποτελεί επίσης μια πολύτιμη πνευματική πρεσβεία της Αλβανίας στη διεθνή κοινότητα, που συμβάλλει ουσιαστικά στην προώθηση και ανάπτυξη της ειρηνικής συνεργασίας και αλληλεγγύης στην Βαλκανική και σ' ολόκληρη την Ευρώπη ...». Σε πρόσφατη συνέντευξη τόνισε ότι θεωρεί την ειρηνική συμβίωση ως βασική προϋπόθεση για την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη των βαλκανικών χωρών. Οι τέσσερις κατευθύνσεις για την επίτευξη αυτού του στόχου είναι:

I. Στήριξη της αρμονικής συμβιώσεως μεταξύ των διαφόρων θρησκευτικών κοινοτήτων.

Πρωτοβουλίες για την υπέρβαση και καταστολή κάθε μορφής βίας.

Επανεκτίμηση της εννοίας και της σημασίας της εθνικότητος στη σύγχρονη εποχή της παγκοσμιοποιήσεως και

Αγώνας για ουσιαστική συμφιλίωση

Με το κύρος του και τους προσωπικούς του αγώνες πέτυχε να αμβλύνει τις αντιθέσεις μεταξύ των θρησκειών στην πολύπαθη αυτή περιοχή και να περιορίσει το φαινόμενο του εθνοφυλετισμού, που συνιστά βαρύτατο εκκλησιαστικό ατόπημα, αφού κατατέμνει την ενότητα των ανθρώπων και έρχεται σε πλήρη αντίθεση με το κήρυγμα της παγκοσμιότητας και υπερφυλετικότητας της εν Χριστώ σωτηρίας.

Αλβανοελληνικό Σχολείο «Πνοή Αγάπης», Δυρράχιο

Ένθερμος υποστηρικτής της ειρηνικής συμβιώσεως των λαών της Βαλκανικής Χερσονήσου ο Μακαριώτατος κ. Αναστάσιος πιστεύει ακράδαντα ότι πρέπει να γίνει αποδεκτή η υπάρχουσα εθνική και θρησκευτική πολλαπλότητα και να καλλιεργηθεί ο ειλικρινής σεβασμός της ελευθερίας της συνειδήσεως κάθε προσώπου και των ελευθεριών κάθε μειονότητας σε οποιαδήποτε χώρα. «Οι λαοί στα Βαλκάνια», τονίζει, «έζησαν μαζί αιώνες, κάτω από διαδοχικές αυτοκρατορίες. Τη ρωμαϊκή, τη βυζαντινή, την οθωμανική, Και κάτω από διαφορετικά συστήματα, τα τελευταία χρόνια, το κομμουνιστικό. Τώρα, που ζούμε σε δημοκρατική περίοδο, δεν έχουμε τη δυνατότητα να ζήσουμε μαζί; Δεν βλέπω άλλη λύση για τα Βαλκάνια από την ειρηνική συνύπαρξη...». Όραμά του είναι οι θρησκευτικές κοινότητες να πρωτοστατούν για μια κοινωνία ειρήνης και αλληλεγγύης.

Με χρυσοστόμεια παρρησία και θάρρος μοναδικό μίλησε κατά της τρομοκρατίας, η οποία, κατά τον Μακαριώτατο, δεν μπορεί να εκπροσωπεί κανέναν πολιτισμό, αφού συνιστά την άρνησή του. «Η θρησκεία», συνεχίζει, «ως πνευματική αξία δεν επιτρέπεται να εμπλακεί στα γρανάζια της τρομοκρατίας και να τροφοδοτήσει τέτοια σύγκρουση. Είναι καιρός να ξυπνήσει η συνείδηση όλων και να αντιμετωπισθεί το πρόβλημα, αυτό στις παγκόσμιες διαστάσεις του...».

Έμπρακτη εφαρμογή των ανωτέρω αποτελεί η περίθαλψη χιλιάδων προσφύγων από το Κοσσυφοπέδιο, πού είχαν ζητήσει άσυλο στην Αλβανία το έτος 1999. Πριν από την έναρξη των επιχειρήσεων, βοήθησε 7.500 πρόσφυγες και μόλις άρχισε η μεγάλη εισροή, οργάνωσε ευρύτατο ανθρωπιστικό πρόγραμμα που υπερέβη τα οκτώ εκατομμύρια δολάρια. Ανακούφισε περίπου 33.000 ανθρώπους σε δώδεκα πόλεις της Αλβανίας με την ίδρυση καταυλισμού, ιδρυμάτων που φιλοξενούσαν πρόσφυγες και με διανομή τροφίμων σε οικογένειες. Πρέπει να σημειωθεί ότι κατά την περίοδο αυτή γεννήθηκαν εκεί τετρακόσια προσφυγόπουλα, που δέχτηκαν αφειδώλευτα τη στοργή της Εκκλησίας.

Όπως έγραφε ο Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας, «Μπορεί οι πρόσφυγες αυτοί να μην ανήκουν στη δική μας θρησκευτική οικογένεια, αλλά είναι άνθρωποι πονεμένοι. Και αυτό αυτομάτως μας ωθεί, ώστε με σεβασμό, αγάπη και προσπάθεια να κάνουμε ό,τι περνά από το χέρι μας για να τους ανακουφίσουμε. Η γνωριμία εκείνη μεταξύ της

Ορθοδόξου Εκκλησίας της Αλβανίας και των Κοσοβάρων γέννησε μια δυνατή σχέση, που σήμερα εξελίσσεται σε φιλία.

Σ' αυτό το πνεύμα η Αρχιεπισκοπή Αλβανίας οργανώνει κάθε χρόνο στο Κόσσοβο παιδικές κατασκηνώσεις, στις οποίες φιλοξενούνται τα καλοκαίρια 2.500 αλβανόπουλα και οι υπεύθυνοί τους αισιοδοξούν ότι δεν θα είναι μακριά η ημέρα πού θα φιλοξενήσουν και παιδιά από τη σερβική και τις άλλες μειονότητες. Πέραν της φιλοξενίας των παιδιών και των επιμορφωτικών προγραμμάτων, τα οποία αυτά παρακολουθούν, παιδαγωγοί και ψυχολόγοι με πρωτοβουλία της Αρχιεπισκοπής, δραστηριοποιούνται σε σχολεία του Κοσσόβου καλλιεργώντας στους μικρούς μαθητές πνεύμα αλληλεγγύης και συνεργασίας.

Στις δύσκολες ώρες του πολέμου, άλλα και αμέσως μετά, ο Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας έδειξε ότι είναι ο πνευματικός ηγέτης που εμφορείται από οικουμενική αντίληψη και χαίρει ευρύτερης αποδοχής στην περιοχή.

Για την υλοποίηση αυτών των ανθρωπιστικών προγραμμάτων που καλύπτονται από τις οικονομίες της φτωχής τοπικής Εκκλησίας και τις γενναίες εισφορές χριστιανών από το εξωτερικό, ο Μακαριώτατος συνεργάζεται στενά με τις επίσημες αλβανικές αρχές. Με την ειλικρίνειά του και τη συνετή του συμπεριφορά κατόρθωσε να νικήσει το σύνδρομο της αλβανικής καχυποψίας, η οποία εκδηλώθηκε από την πρώτη κιόλας στιγμή της παρουσίας του στη γείτονα χώρα. Σήμερα όμως ο πολιτικός κόσμος της Αλβανίας, στη συντριπτική του πλειοψηφία, παρακολουθεί από κοντά την πορεία της Εκκλησίας και εκτιμά το θετικό ρόλο της για την ειρήνευση, τη συμφιλίωση και την ανάπτυξη.

Ο Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας, βλέποντας το φρικτό θέαμα της πυρπολήσεως τζαμιών και ναών στο Κοσσυφοπέδιο – αποτέλεσμα του θρησκευτικού φανατισμού – πρόσφερε το χρηματικό ποσό των 600.000 δολαρίων για να χτιστούν εκεί συμβολικά μια Εκκλησία και ένα Τζαμί. Χαρακτηριστική είναι και η δήλωσή του: «Η πυρπόληση Εκκλησιών και Τζαμιών δεν προωθεί τη δικαιοσύνη και την ειρήνη, ούτε ασφαλώς την πρόοδο. Αντίθετα μας γυρίζει σε εποχές και πρακτικές που οδήγησαν τη Βαλκανική σε καθυστέρηση, σε διχασμούς και τραγωδίες. Όσοι, μάλιστα, εμπλέκουν τη θρησκεία στη βία, ουσιαστικά βιάζουν το πνεύμα της θρησκείας. Όσο δίκαιο και αν έχει κανείς, οφείλει να σεβαστεί την Ιερότητα και το ρόλο που έχουν οι Ιεροί τόποι λατρείας. Αυτοί πρέπει να γίνονται κέντρα συμφιλιώσεως και ειρήνης, και όχι εστίες συντηρήσεως εχθροτήτων.

Μόνο με την ειρηνική συνύπαρξη των θρησκευτικών κοινοτήτων, μπορεί να υπάρξει αληθινή κοινωνική πρόοδος. Αυτήν την αρχή προσπαθούμε να σεβόμαστε χριστιανοί και μουσουλμάνοι στην Αλβανία, να συμβιώνουμε και να συνεργαζόμαστε αρμονικά.

Η νηφαλιότητα της ανεξιθρησκείας και η τόλμη της αγάπης, πρέπει να υπερνικήσουν το τυφλό μίσος που οδηγεί σε αλυσίδα συγκρούσεων. Κατά τον 21° αιώνα, παντού, και κατ' εξοχήν στην περιοχή των Βαλκανίων, καλούμεθα - ανεξάρτητα από την κοινότητα εθνική ή θρησκευτική, στην οποία γεννηθήκαμε - να αγωνισθούμε για να συνυπάρξουμε ειρηνικά με αλληλοσεβασμό και αλληλεγγύη...».

Αυτές οι πρωτοβουλίες του Αρχιεπισκόπου Αναστασίου δείχνουν μια άλλη νοοτροπία στις διαθρησκευτικές σχέσεις και την ενίσχυση της ειρηνικής συνυπάρξεως, στον αντίποδα της θρησκευτικής μισαλλοδοξίας και του εθνικιστικού φανατισμού, που εγκυμονούν θανατηφόρες συγκρούσεις.

Με πρωτοβουλία του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών στο Morges της Ελβετίας έγινε συνάντηση εκπροσώπων όλων των θρησκευτικών κοινοτήτων της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας, υπό την προεδρία του Αρχιεπισκόπου Αναστασίου. Στο Μήνυμα, που εκδόθηκε, τονίσθηκε ότι «η ειρήνη είναι επίσης ευθύνη των Εκκλησιών και των θρησκευτικών κοινοτήτων. Πιστεύουμε ακράδαντα ότι οι απαντήσεις στα προβλήματα πρέπει πάντοτε να αναζητούνται με έναν ανοικτό, σταθερό διάλογο, βασισμένο στον αμοιβαίο σεβασμό και στον σεβασμό των διαφορών και των αξιών των άλλων θρησκευτικών παραδόσεων και κοινοτήτων».

Ο Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας Αναστάσιος είναι πρωταγωνιστής στην επιχειρούμενη προσπάθεια προσεγγίσεως Ελλάδος και Αλβανίας. Συνέβαλε τα μέγιστα στην όλη αλλαγή του κλίματος εχθρότητας και καχυποψίας μεταξύ των δύο χωρών. Για αυτή τη συμφιλίωση εργάζεται αδιάκοπα εντός και εκτός της Αλβανίας. Αντέδρασε έντονα στις επιχειρήσεις της ελληνικής αστυνομίας εναντίον των Αλβανών, τις γνωστές με τον όρο «σκούπα». Με γράμματα και προσωπικές επαφές με τους αρμοδίους παράγοντες υπενθύμισε τη βαριά ατμόσφαιρα που έχει δημιουργηθεί στην Αλβανία από

την απέλαση των Αλβανών. «Οι Αλβανοί», τόνισε «όπως όλοι οι λαοί της περιοχής, είναι πολύ ευαίσθητοι στον τρόπο με τον όποιο αντιμετωπίζονται, άμεσα ή έμμεσα, και δεν λησμονούν. Πιστεύω ότι και οι δύο χώρες έχουν να ωφεληθούν από μια σωστή συνεργασία» και συνεχίζει: «Σε μια ευνομούσα πολιτεία, είναι αυτονόητος ο έλεγχος νομιμότητας κάθε προσώπου που ζει στη χώρα. Δεν επιτρέπεται όμως να συνδυάζεται με προσβολή της προσωπικότητας του άλλου ή κάποιας ομάδος. Άλλο επαγρύπνηση, που είναι χρέος και δείχνει σοβαρότητα, και άλλο περιφρόνηση συλλήβδην των ξένων, που είναι αδικία και άρνηση της μακροχρόνιας ορθοδόξου παραδόσεως».

Ξεχωριστό είναι το ενδιαφέρον του για την ελληνική μειονότητα, τα θέματα της οποίας χειρίζεται με σύνεση, διακριτικότητα και αποφασιστικότητα. «Για να μείνει η ελληνική ομογένεια στις πατρογονικές της εστίες», τονίζει, «χρειάζεται να σταθεροποιηθεί η πολιτική ζωή της χώρας, να αναπτυχθούν οι φιλικές σχέσεις Αλβανίας - Ελλάδος, να πραγματοποιηθεί μια γενικότερη σοβαρή οικονομική ανάπτυξη με έργα βασικής υποδομής».

Υποστηρίζει σταθερά το διάλογο, τον όποιο θεωρεί προτιμότερο της σιωπής, μέσα στην οποία καλλιεργείται η καχυποψία και το μίσος. Σαφής η πρόταση του: «Με την ενεργό συμβολή των θρησκευτικών κοινοτήτων να πορευθούμε προς μια ευρύτερη κοινοπολιτεία ειρήνης και αλληλεγγύης που να εξασφαλίζει δικαιοσύνη και ανθρώπινη αξιοπρέπεια στο κάθε πρόσωπο, στην κάθε μειονότητα, στον κάθε λαό και να οδηγεί σε έναν ουσιαστικά ανθρώπινο πολιτισμό».

Για τις πολύτιμες υπηρεσίες του στην ειρήνευση των Βαλκανίων βραβεύθηκε την 15η Σεπτεμβρίου 2001 σε ειδική τελετή του ευρωπαϊκού Ιδρύματος πολιτισμού «Pro Europa», που έγινε στο Σεράγεβο στα πλαίσια του Διεθνούς Συνεδρίου «Χριστιανές και Μουσουλμάνες στην Ευρώπη».

Στην 9η Γενική Συνέλευση του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών (ΠΣΕ), που συνεδρίασε στο Πόρτο Αλέγκρε της Βραζιλίας τον Φεβρουάριο του 2006, ο Αρχιεπίσκοπος Τιράνων, Δυρραχίου και Πάσης Αλβανίας εξελέγη Επίτιμος Πρόεδρός του. Η θητεία του κ. Αναστασίου θα διαρκέσει επτά χρόνια και αποτελεί τιμητική θέση, η οποία του αποδόθηκε για την προσφορά του στην οικουμενική κίνηση.

Την 23η Δεκεμβρίου 2005 στο Ξενοδοχείο «Sheraton» των Τιράνων ο Αρχιεπίσκοπος Αναστάσιος δέχθηκε τον τίτλο του επιτίμου δημότη Τιράνων «για την επίμονη βοήθεια στην ανασυγκρότηση της Ορθοδόξου Εκκλησίας και για την αντιμετώπιση πολλών δύσκολων καταστάσεων».

Ο Αρχιεπίσκοπος Τιράνων, Δυρραχίου και Πάσης Αλβανίας Αναστάσιος είναι μια προσωπικότητα, που τιμά την Ορθοδοξία, την Επιστήμη, την Αλβανία και την Ελλάδα. Ο Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος ο Α' είπε για τον Προκαθήμενο της αλβανικής Εκκλησίας: «Ο Αρχιεπίσκοπος Αναστάσιος είναι δώρο του ουρανού. Δώρο για την ανθρωπότητα. Είναι άνδρας σπάνιος, δυσεύρετος, πολυτάλαντος, πολύγλωσσος, πολυαγάπητος. Διεθνούς κύρους και αναγνωρίσεως». Απολαμβάνει της απολύτου εμπιστοσύνης του Οικουμενικού Πατριαρχείου και άλλων εκκλησιαστικών και διεθνών οργανισμών, οι οποίοι του αναθέτουν αθόρυβους, αλλά ουσιαστικούς ρόλους.

Ολόκληρη η ζωή του είναι μια προσφορά στην Εκκλησία, την Επιστήμη και τον άνθρωπο. Στο πρόσωπό του αποδεικνύεται το τι μπορεί να προσφέρει ένας και μόνον άνθρωπος προικισμένος με ακατάβλητο ψυχικό σθένος, ισχυρή προσωπικότητα και μεγαλειώδες όραμα.

Μυστικό της επιτυχίας του είναι η προσωπική βίωση της δυνάμεως της Αναστάσεως και η ενσάρκωση του ήθους της. Διαρκής και από μέρους του η επίκληση των παύλειων χωρίων: «Του γνώναι Αυτόν και την δύναμιν της Αναστάσεως Αυτού» και «ημίν εχαρίσθη υπό του Χριστού ου μόνον εις Αυτόν πιστεύειν, αλλά και υπέρ Αυτού πάσχειν». Σε όλες τις δύσκολες στιγμές της πολυκύμαντης ζωής του μιλάει για «δύναμη αντιστάσεως στην παρακμή. Δύναμη δημιουργίας για μια κοινωνία αλληλεγγύης και αγάπης με περισσότερο φως, πασχαλινό φως». ■

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΚΥΚΚΟΥ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΦΑΚΟ (1977-1980)

Άποψη του Καθολικού και του κτηριακού συγκροτήματος της Ιεράς Μονής Κύκκου από τα βορειοανατολικά

(Οι φωτογραφίες ευγενικά μας παραχωρήθηκαν από τον Πανοσιολογιώτατο Αρχιμανδρίτη της Μονής κ. Ανθέμιο, τον οποίο και ευχαριστούμε)

Η νότια είσοδος της Μονής. Παρουσιάζονται επισκευές της νότιας πτέρυγάς της

Η φωτογραφία παρουσιάζει τη νοτιοδυτική εσωτερική όψη του Ηγουμενείου της Μονής

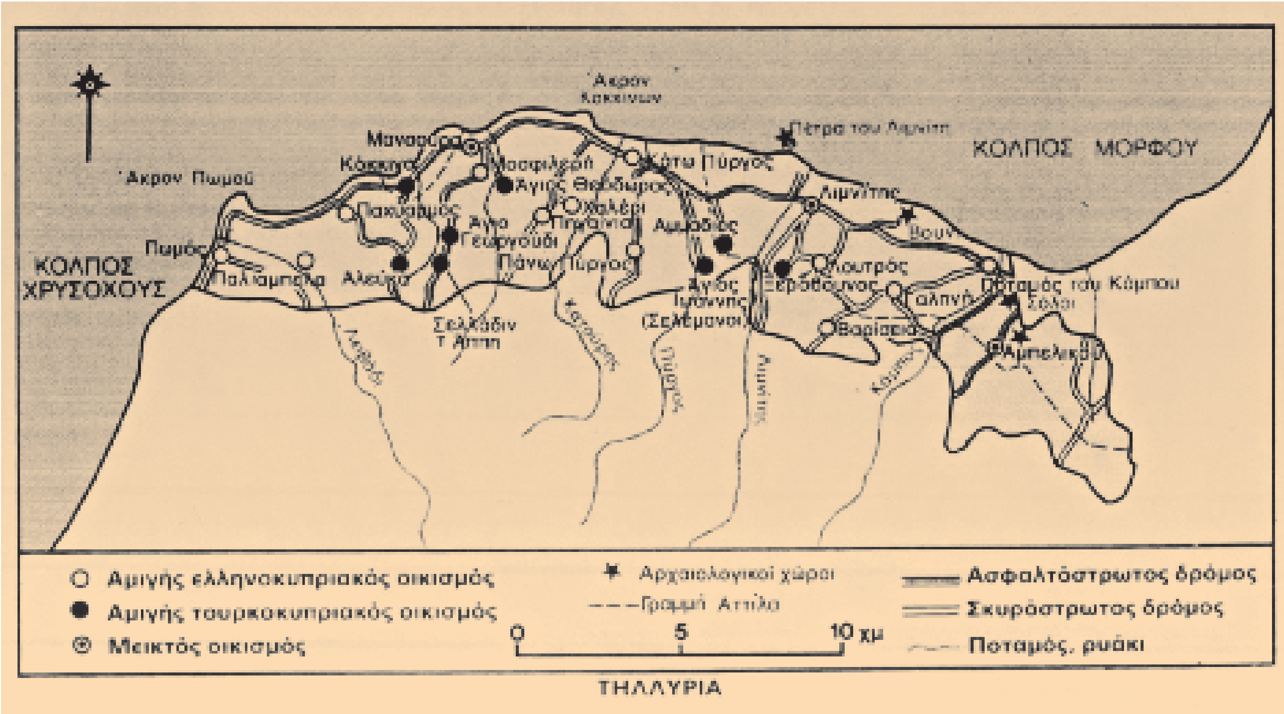

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ
ΚΥΚΚΟΣ ΚΑΙ ΤΗΛΛΥΡΙΑ

● **Του Δρος Χαράλαμπου Συμεωνίδη**
Ομότιμου Καθηγητή ΑΠΘ

Αφορμή για το παρόν άρθρο μας δίνουν οι όροι *Κύκκος* και *Τηλλυρία*, που ενυπάρχουν στον τίτλο του *Μητροπολίτου Κύκκου και Τηλλυρίας*, που φέρει ο σεπτός ιεράρχης Κύριος Νικηφόρος.

Τον όρο *Κίκος/Κύκκος* προϋποθέτει το επίθετο *Κικιώτισσα/Κυκκιώτισσα*, που πρωτοεμφανίζεται ως επωνυμία της Θεοτόκου. Η αρχαιότερη μνεία της Θεοτόκου βρεφοκρατούσας με το επίθετο *Κηκοτισα (= Κικιότισα)* βρίσκεται σε εικόνα από την εκκλησία της Παναγίας Κιβωτού της κοινότητας Άγιος Θεόδωρος Αγρού. Η εικόνα φαίνεται να ανήκει στον 15ο αιώνα. Η δεύτερη σε παλαιότητα επιγραφή *Η Κυκηοτιcα* αναφέρεται σε φορητή εικόνα της Παναγίας, που προέρχεται από την εκκλησία του Τιμίου Σταυρού του χωριού Πεδουλάς· η εικόνα αυτή χρονολογείται στο πρώτο μισό του 16ου αιώνα. Η αριστεροκρατούσα Θεοτόκος Κυκκώτισσα, που προέρχεται από την εκκλησία της Αγίας Παρασκευής του χωριού Μουτουλλάς και φυλάσσεται στο μουσείο της ιεράς μονής Κύκκου, φέρει την επιγραφή *ΜΗΤΗΡ ΘΕΟΥ Η Κηκηοτιcα* και χρονολογείται στον 15ο-16ο αιώνα. Στο ίδιο μουσείο υπάρχει μια δεξιοκρατούσα Θεοτόκος, που φέρει την επιγραφή *Η Ελεουσα Η Κυκιοτισσα* και χρονολογείται στα τέλη του 16ου και τις αρχές του 17ου αιώνα. Μια λαϊκότροπη εικόνα της αριστεροκρατούσας Θεοτόκου με την επιγραφή *Η κυρά του Κίκου* φυλάσσεται στο εκκλησιαστικό μουσείο του χωριού Κοιλάνι[1]. Ο τύπος αυτός της Θεοτόκου Κυκκώτισσας προέρχεται κατά την επικρατούσα άποψη και κατά τον Κωνσταντινίδη πιθανότατα από τη μητροπολιτική Ελλάδα, όπως μαρτυρεί η ανάλογη εικόνα από το Σινά του 12ου αιώνα.

Η αρχαιότερη ερμηνεία του ονόματος *Κύκκος* βρίσκεται στη Διήγηση της θαυματουργής εικόνας: *«ἡ εἰκόνα τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἡ ἐν τῷ ὄρει τοῦ Κόκ<κ>ου»*[2]. Η πρώτη σύνθεση της Διήγησης ανήκει στο έτος 1421/22[3]. Την ονομασία *Κόκ(κ)ος* του βουνού όπου χτίστηκε η μονή την αναφέρει και ο Ρώσος μοναχός Bars'kyj σύμφωνα με την ερμηνεία που του έδωσαν οι μοναχοί του Κύκκου στα 1735: «Ονομάζεται ελληνιστί *Παναγία του Κύκκου* εκ του όρους *Κόκκος ή Κύκκος* ή κατ' άλλην απαράδεκτον εκδοχήν από το πτηνόν *κούκκος*, το οποίον ετραγουδούσε *κύκκου-κύκκου* κατά την παλαιάν εποχήν, όταν η θαυματουργός εικών μετεφέρθη εκ Κωνσταντινουπόλεως»[4]. Και ο Εφραίμ στην «Περιγραφή» επαναλαμβάνει την ετυμολογία αυτή : «εις το όρος του *Κόκκου*, του μετονομασθέντος *Κύκκου*, εγγύς όντος της Μυριανθούσης»[5]. Την προέλευση από το *κόκκος* "ποικιλία πρίνου (αγριοπρινιάς)", που φύτρωνε εκεί και με τον καιρό το πρόφεραν *Κύκκος*, την απορρίπτει ο Νέαρχος Κληρίδης[6].

Από τις ορθογραφήσεις που έχουν κατατεθεί παραπάνω *(Κηκηοτιcα, Κυκηοτιcα, Κυκιοτισσα, κυρά του Κίκου)* είναι πρόδηλο ότι γνήσιες μπορεί να είναι μόνον οι *Κηκηοτιcα* και *κυρά του Κίκου*, ενώ λόγιες είναι αυτές που εμφανίζουν *υ*, δηλαδή *Κυκηοτιcα* και *Κυκιοτισσα*. Είναι γνωστό ότι το *υ* στη θέση ενός [i] *(= ι, η)* προσδίδει, σύμφωνα με παλιά ελληνική λαϊκή γραμματική αντίληψη, κύρος στη λέξη, καθώς την εξαρχαΐζει και την εξωραΐζει. Από τα πολλά παραδείγματα για τη λόγια ορθογράφηση του τύπου αυτού αναφέρουμε τα εξής επώνυμα: *Βοτύλιας=Βοτίλιας, Κυραμίδας=Κιραμίδας, Κοσκυνίδης=Κοσκινίδης* κ.ά. Ακόμη είναι αυθαίρετη και εσκεμμένη η δήθεν γλωσσική εξέλιξη του *Κόκκος* σε *Κύκκος*, ενώ στην πραγματικότητα το όρος *Κόκκος* επινοήθηκε για να εξηγηθεί με μια φωνητική αλλαγή *(ο > υ)* ο όρος *Κύκκος*. Επίσης ο διπλασιασμός του *κ* φαίνεται να είναι λόγιος, καθώς ορισμένες λέξεις που παραδίδονται από την αρχαιότητα εμφανίζουν δύο *κ (κόκκος, λάκκος*

κ.ά.). Συνεπώς πρέπει να ερμηνεύσουμε το όρος ή τον τόπο με την ονομασία *Κίκος* (χωρίς λόγιους εξωραϊσμούς), όπου ιδρύθηκε η μονή.

Έχουμε την εντύπωση ότι τη ζητούμενη λέξη μας την παραδίδει ο Ησύχιος με το εξής γλώσσημα: «κίκους· ο νέος τέττιξ». Ο τύπος *κίκους* είναι αιτιατική του πληθυντικού, το ερμήνευμα όμως δίνεται σε ονομαστική ενικού. Συνεπώς είναι πολύ πιθανόν το βουνό ή πιο στενά ο τόπος όπου ιδρύ-

[1] Κ. Κωνσταντινίδη, Η διήγησις της θαυματουργής εικόνας της Θεοτόκου Ελεούσας του Κύκκου, Λευκωσία 2002, σ. 66 και εξής.
[2] Κωνσταντινίδη, ό.π., σ. 93.
[3] Κωνσταντινίδη, ό.π., σ. 53.
[4] Κωνσταντινίδη, ό.π., σ.117.
[5] Κωνσταντινίδη, ό.π., σ.117.
[6] Χωριά και πολιτείες της Κύπρου, Λευκωσία 1961, σ. 125.

θηκε η μονή να ονομαζόταν *Κίκος*, δηλαδή *το βουνό του τζίτζικα* ή *ο τόπος του τζίτζικιού* (κυπριακά *του ζίζιρου*). Καθώς το *κίκος* αποτελεί ιδιωματική λέξη και δεν διασώθηκε παρά μόνον ως ονομασία της μονής, εξωραΐστηκε με *υ* και δύο *κ*, για να αποκτήσει αρχαιοπρέπεια, που συνήθως επιζητούν οι εκκλησιαστικοί κύκλοι.

Επίσης εξίσου λόγια και επινοημένη είναι η ορθογράφηση *Τηλλυρία (Τηλλυρκά* στο ιδίωμα), επειδή τάχα εγκαταστάθηκαν εδώ έποικοι από την ελλαδική νήσο Τήλο, άποψη διάχυτη σε όλα τα κυπριακά συγγράμματα και επίσης στα εξειδικευμένα[7]. Πρόκειται για τη γνωστή εκκλησιαστική παράδοση, που την αναφέρει και ο αρχιμανδρίτης Κυπριανός στη Χρονολογική Ιστορία του, σύμφωνα με την οποία η Αγία Ελένη στη σύντομη παραμονή της στην Κύπρο διαπίστωσε ότι το νησί είχε σχεδόν ερημωθεί και για τον λόγο αυτόν έστειλε εδώ κατοίκους από τη νήσο Τήλο, για να ενισχύσουν τον τοπικό πληθυσμό. Η εγκατάσταση εδώ των Τήλιων εποίκων πρέπει να έγινε στο πρώτο μισό του 4ου αιώνα[8]. Αλλά η ερμηνεία αυτή δεν ευοδώνεται γλωσσικά, γιατί οι κάτοικοι της Τήλου δεν ονομάσθηκαν ποτέ **Τήλυροι* ή **Τήληροι* (λέγονται *Τηλιακοί*, λόγια *Τήλ-ιοι*) από τους άλλους νησιώτες Έλληνες και ασφαλώς και από τους Κυπρίους.

Σύμφωνα με άλλη ερμηνευτική απόπειρα ο Πλίνιος στη Φυσική του Ιστορία (Naturalis Historia, 131) αναφέρει τρία άγονα νησάκια στη βορειοδυτική θάλασσα της Κύπρου (Θάλασσα της Λυκίας): *Ἰλλυρίς, Τέλενδος* και *Ἀττελέβουσα*. Και εδώ αυθαίρετα και χωρίς καμιά σοβαρή απόδειξη το νησάκι *Ἰλλυρίς* ταυτίζεται με τη σημερινή *Πέτρα του Λιμνίτη* και διατυπώνεται η υπόθεση ότι η περιοχή πήρε την ονομασία του μικροσκοπικού αυτού νησιού[9]. Συναφής με την προηγούμενη άποψη είναι και η υπόθεση ότι στρατιώτες Ιλλυριοί εγκαταστάθηκαν στην περιοχή της Τηλλυρίας σε εποχή που αγνοούμε[10]. Τέλος δεν μπορεί να ληφθεί σοβαρά υπόψη και να συζητηθεί καν γλωσσολογικά η σύνδεση της ονομασίας της περιοχής με το όνομα *Τυρρίας, ὁ* που μνημονεύει ο Αριστοτέλης *(Περὶ θαυμασίων Ἀκουσμάτων,* 43) και πρέπει να είναι όνομα ποταμού η βουνού[11].

Γεωγραφική περιοχή με το όνομα *Τηλλυρία* ή *Τυλληρία* είναι άγνωστη στους μεσαιωνικούς χάρτες του νησιού (λ.χ. στον χάρτη του Abraham Ortelius από το έτος 1573, του Jan Coronensis Honder από το 1571 και του Philip Cluver από το 1661). Η ονομασία Tyliria εμφανίζεται για πρώτη φορά σε χάρτες από τα μέσα του19ου αιώνα, όπως στους χάρτες λ.χ. του Louis de Mas Latrie του 1862[12]. Στους χάρτες αναγράφεται και μια άλλη *Τυλληρία* στην ενδοχώρα της Πάφου ως Tallirgha de Baffo = *Τιλλιργά της Πάφου*[13]. Αν δεν πρόκειται για κάποιο χαρτογραφικό λάθος, τότε έχουμε δύο *Τυλληρίες*, πράγμα που υποδεικνύει ότι έχουμε να κάνουμε με έναν συνήθη γεωγραφικό ή καλύτερα εδαφολογικό όρο, που δηλώνει τη φτωχή ορεινή περιοχή. Ο Χατζηχριστοδούλου κινείται γύρω από την ετυμολογία που προτείνουμε, όταν λέγει ότι η λέξη *τύλος* στην κυπριακή διάλεκτο λέγεται *κάλλος* και ότι η λέξη *τύλληρος* σημαίνει την εδαφική ανωμαλία. Ακριβέστερα το επίθετο *τύλληρος* σημαίνει "ορεινός" και μεταφορικά α) για τη χώρα: "ορεινή, κακοτράχαλη, δύσβατη, δυσπρόσιτη" κλπ., β) για τον κάτοικό της: "φτωχός, άξεστος, αγροίκος" κλπ.

Το όνομα *Τυλληρία* (και όχι *Τηλλυρία*) είναι κατά την άποψή μας αρχαιοπρεπέστατο και δυστυχώς διέφυγε της προσοχής των ετυμολόγων, που θα μπορούσαν να το συγκαταλέξουν στο αρχαϊκό λεξιλόγιο της διαλέκτου. Η *Τυλληρία* βασίζεται στο αρχ. επίθετο *τυληρός* "που έχει κάλους, κόμβους, εξογκώματα" και μεταφορικά "που έχει ορεινά ογκώματα, λόφους, βουνά". Η βασική λέξη είναι η αρχαιοελληνική *τύλος*, *ὁ* "κάλος, ρόζος, κόμβος, τοπούζι" και μεταφορικά "εδαφική έξαρση, λόφος, βουνό". Δεν χρειαζόταν να διασχίσω την Τυλληρία και να έλθω στον Πύργο, για να διαπιστώσω ότι η περιοχή είναι ορεινή. Το γεγονός αυτό μου το διαβεβαίωνε το όνομα πριν επιχειρήσω το ταξίδι μου και διαπιστώσω ιδίοις όμμασιν ότι η Τυλληρία είναι πράγματι ορεινή. Ο Α. Σοφοκλέους λ.χ. περιγράφοντας τη μορφολογία του εδάφους της Τυλληρίας τη χαρακτηρίζει από «λοφώδη μέχρι ημιορεινή» επιβεβαιώνοντας την τοπογραφική περιγραφή της Μεγάλης Κυπριακής Εγκυκλοπαίδειας[14]. Το υψηλότερο σημείο της Τυλληρίας είναι ο Λωρόβουνος (669 μέτρα).

Η σημασιολογική εξέλιξη του *τύλος*, *ὁ* "κάλος, ρόζος, κόμβος, τοπούζι" σε "εδαφική έξαρση, λόφος, βουνό" δεν είναι σπάνια και συναντάται και σε άλλες γλώσσες. Επιλέγουμε εδώ δύο τέτοιες περιπτώσεις από γειτονικές βαλκανικές γλώσσες που δημιούργησαν μάλιστα αντίστοιχα νεοελληνικά οικωνύμια. Α) *Κουσκούνι*, το [Αρεοπόλεως, Οιτύλου] διαλεκτικό **κουσκούνι, το "λοφίσκος"* < τουρκικό kıskın, γενική kıskının "τύλος, κάλος, τάκος, εξόγκωμα", πβ. *κούσκουνας, ο* "μώλωπας", μεταφορικά "ύψωμα, λόφος". Β) *Μπερέκλα, η* [Τριφυλίας, Μεσσηνίας] αλβανικό bërdókull-a "εξόγκωμα, λοφίσκος"[15].

Συμπέρασμα. Το όνομα *Κύκκος* μπορεί να εξακολουθεί να γράφεται με την ορθογραφία με την οποία παραδόθηκε. Το *Τηλλυρία,* για την ορθογραφία του οποίου υπάρχει μεγάλη αβεβαιότητα, εφόσον σύμφωνα με τη Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια απαντάται και ως *Τυλληρία, Τιλλυρία, Τιλλιρία* κλπ., πρέπει να γράφεται *Τυλληρία*, ορθογραφία που συνάδει με την εδαφική μορφολογία της περιοχής, που όπως είναι γνωστό παίζει τον πρώτο σημαντικό ρόλο στην ονοματοδοσία ενός τόπου. ■

[7] Ν. Κληρίδη, ό. π., σ. 233.

[8] Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια, τόμος 13, σ. 68.

[9] Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια, ό.π.

[10] Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια, ό.π.

[11] Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια, σ. 63-64, Pape-Benseler, Wörterbuch der griechischen Eigennamen, Braunschweig 1911, σ. 1569.

[12] Χρ. Α. Χατζηχριστοδούλου, Χαρτογραφικά Τηλλυρίας. Η μαρτυρία των χαρτών (15ος-20ός αιώνας), Πρακτικά του Συνεδρίου Τηλλυρία: Μνήμες, Ιστορία και Αρχαιολογία, Λευκωσία (Μουσείον Ιεράς Μονής Κύκκου) 2010, σ. 260 και εξής.

[13] Χρ. Χατζηχριστοδούλου, ό.π., σ. 261.

[14] Α. Σοφοκλέους, Εισαγωγή στη γεωγραφία της Τηλλυρίας, Πρακτικά του Συνεδρίου Τηλλυρία : Μνήμες, Ιστορία και Αρχαιολογία, ό.π., σ. 5.

[15] Βλ. Χ.Π. Συμεωνίδη, Ετυμολογικό λεξικό των νεοελληνικών οικωνυμίων, Λευκωσία-Θεσσαλονίκη 2010, σσ. 758, 984.

ΑΝΘΡΩΠΟΣ και ΡΑΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑ

Μιά Ιοντίζουσα Αλληλεπίδραση

● **Του Δρος Ιωάννη Πασχαλίδη**
Αναπληρωτή Καθηγητή
Τμήμα Χημείας, Πανεπιστήμιο Κύπρου

Περίληψη

Η Ραδιενέργεια είναι ένα αρχέγονο φυσικό φαινόμενο και η δημιουργία και εξέλιξη της ζωής έλαβε χώρα κάτω απο την επήρειά της. Εντούτοις, έκθεση του ανθρώπου, όπως και κάθε ζωντανού οργανισμού, σε σχετικά ψηλά επίπεδα ραδιενέργειας μπορεί να οδηγήσει σε σοβαρά προβλήματα υγείας ακόμη και το θάνατο. Ο ραδιολογικός κίνδυνος εξαρτάται απο το βαθμό της ραδιενεργού ρύπανσης, τον τύπο της ραδιενέργειας, τον τρόπο/μονοπάτια έκθεσης και την ευαισθησία των κυττάρων/οργανισμών στις ραδιολογικές επιπτώσεις. Οι επιπτώσεις της ραδιενέργειας στην ανθρώπινη υγεία μπορούν να εκτιμηθούν απο τη (σωματική) κατάσταση ανθρώπων που έχουν εκτεθεί σε διάφορα επίπεδα ραδιενεργού ακτινοβολίας, λόγω εργασιακού περιβάλλοντος, πυρηνικών ατυχημάτων και δοκιμών. Τη μεγαλύτερη έκθεση σε ραδιενέργεια υπέστησαν τα θύματα των πυρηνικών εκρήξεων της Hiroshima και Nagasaki στο 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο. Σύμφωνα με σχετικές μελέτες, για εξωτερική δόση κάτω απο 0.2 Gy (20 rad) δεν παρατηρήθηκε αύξηση στη συχνότητα κρουσμάτων καρκίνου σε επιζώντες των δύο πυρηνικών επιθέσεων, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα για καθορισμό ενός κατώτατου ορίου για την εμφάνιση ραδιενεργών επιπτώσεων στον άνθρωπο. Απο την άλλη πλευρά, τα πρότυπα προστασίας απο τη ραδιενέργεια, τα οποία βασίζονται σε προσεγγίσεις γραμμικής σχέσης (μέχρι και για μηδενικά επίπεδα ραδιενέργειας) μεταξύ της ραδιενεργού δόσης και των επιπτώσεων, έχουν θέσει σαν ανώτατο όριο για το ευρύτερο κοινό το 1 mSv/y (0.1 rem/y). Στο παρόν άρθρο συνοψίζονται βασικές πληροφορίες που αφορούν τη ραδιενέργεια, τη ραδιενεργό ρύπανση του περιβάλλοντος και τις επιπτώσεις της στην ανθρώπινη υγεία.

1. Πηγές Ραδιενέργειας

Πυρήνες ατόμων, οι οποίοι δεν έχουν ισορροπημένη αναλογία πρωτονίων και νετρονίων, είναι ασταθείς και διασπώνται αυθόρμητα, εκπέμποντας ραδιενεργό ακτινοβολία. Για σχετικά μικρούς ατομικούς αριθμούς ($Z < 20$), η ιδανική αναλογία που οδηγεί σε σταθερους πυρήνες, είναι όταν ο αριθμός των πρωτονίων ισούται με τον αριθμό των νετρονίων. Για μεγαλύτερους ατομικούς αριθμούς ο αριθμός των νετρονίων πρέπει να είναι μεγαλύτερος για να είναι οι πυρήνες σταθεροί. Με την εκπομπή ραδιενεργού ακτινοβολίας, η οποία μπορεί να είναι σωματιδιακή ή/και ηλεκτρομαγνητική, αλλάζει ο ατομικός ή ο μαζικός αριθμός των πυρήνων/ατόμων και μεταστοιχειώνεται το ατομο του οποίου ο πυρήνας έχει διασπαθεί.

Οι πιό σημαντικοί τύποι ραδιενεργού ακτινοβολίας (βλ. Σχήμα 1) είναι η:

- β−ακτινοβολία: όταν ένα αρνητικά φορτισμένο βήτα σωματίδιο (ηλεκτρόνιο) εκπέμπεται απο τον πυρήνα ενός ατόμου και ένα νετρόνιο μετατρέπεται σε ένα πρωτόνιο, με αποτέλεσμα ο ατομικός αριθμός (αριθμός πρωτονίων) να αυξηθεί και ο αριθμός των νετρονίων να μειωθεί κατα μία μονάδα.
- β+-ακτινοβολία: όταν ένα θετικά φορτισμένο βήτα σωματίδιο (ποσιτρόνιο) εκπέμπεται απο τον πυρήνα ενός ατόμου και ένα πρωτόνιο μετατρέπεται σε ένα νετρόνιο, με αποτέλεσμα ο ατομικός αριθμός (αριθμός πρωτονίων) να μειωθεί και ο αριθμός των νετρονίων να αυξηθεί κατα μία μονάδα.
- Σύλληψη ηλεκτρονίου: όταν ένας ασταθής πυρήνας συλλαμβάνει ένα ηλεκτρόνιο απο την Κ ηλεκτρονιακή στοιβάδα του ατόμου και μετατρέποντας ένα πρωτόνιο του πυρήνα σε ένα νετρόνιο, με αποτέλεσμα ο ατομικός αριθμός (αριθμός πρωτονίων) να μειωθεί και ο αριθμός των νετρονίων να αυξηθεί κατα μία μονάδα.
- α-ακτινοβολία: όταν (συνήθως) ένας βαρύς ασταθής πυρήνας διασπάται με εκπομπή πυρήνων ηλίου (δύο πρωτόνια και δύο νετρόνια), με αποτέλεσμα ο ατομικός αριθμός (αριθμός πρωτονίων) και ο αριθμός των νετρονίων να μειωθεί κατα δύο μονάδες (ο καθένας) και ο μαζικός αριθμός κατά τέσσερις μονάδες .
- n-ακτινοβολία: όταν ένα ή περισσότερα ουδέτερα σωματίδια (νετρόνια) εκπέμπονται από τον πυρήνα ενός ατόμου, με αποτέλεσμα ο μαζικός αριθμός να μειωθεί κατα μία μονάδα. Η εκπομπή νετρονίων σχετίζεται (συνήθως) με πυρηνικές αντιδράσεις
- Σχάση πυρήνων: όταν ένας ασταθής βαρύς πυρήνας διασπάται (συνήθως) ασύμμετρα σε δύο μικρότερους πυρήνες. Οι θυγατρικοί πυρήνες είναι (κατα κανόνα) ασταθείς λόγω της περίσσειας νετρονίων στον πυρήνα τους και διασπώνται με διαδοχικές β--διασπάσεις μέχρις να καταλήξουν σε σταθερό θυγατρικό πυρήνα.
- Στις πυρηνικές διασπάσεις (συνήθως) ο θυγατρικός πυρήνας βρίσκεται σε διηγερμένη κατάσταση και μεταπίπτει στη βασική του (μη διηγερμένη) κατάσταση με εκπομπή γ-ακτινοβολίας. Η ραδιενεργός διάσπαση με εκπομπή ηλεκτρομαγνη-τικής γ-ακτινοβολίας δεν οδηγεί σε αλλαγές στον ατομικό ή μαζικό αριθμό του ατόμου και ως εκτούτου καλείται και ισομερική μετάβαση. Ας σημειωθεί ότι εάν η γ-ακτινοβολία που (βασικά) συνοδεύει μιά άλλη πυρηνική διάσπαση εμφανισθεί με κάποια χρονική καθυστέριση καταγράφεται σαν ξεχωριστό γεγονός.

Η μονάδα μέτρησης της ραδιενέργειας είναι το becquerel (Bq) και έχει ορισθεί σαν μιά διάσπαση το δευτερόλεπτο. Το curie (Ci) είναι η παλιά μονάδα μετρησης ραδιενέργειας, και αντιστοιχεί στη ραδιενέργεια 1 g ^{226}Ra και είναι ισοδύμανη με $3.7 \cdot 10^{10}$ Bq.

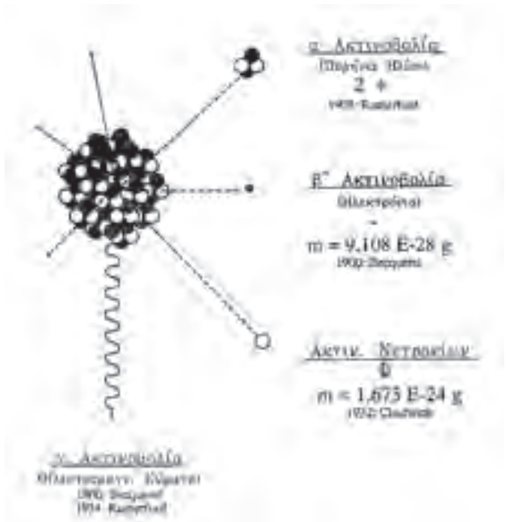

Σχήμα 1: Τύποι ραδιενεργού ακτινοβολίας. Δίνονται το φορτίο, η μάζα και το όνομα του επιστήμονα που τις ανακάλυψε

1.1 Φυσικές Πηγές Ραδιενέργειας

Τα φυσικά ραδιονουκλίδια είναι περίπου 75 και διακρίνονται στα αρχέγονα, δηλ. τα ραδιενεργά νουκλίδια, τα οποία βρίσκονται στη γη απο τη δημιουργία της (περίπου πριν $4.5x10^9$), και τα κοσμογενή ραδιονουκλίδια, δηλ. εκείνα τα οποία παράγονται στην ανώτερη ατμόσφαιρα σαν αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης της κοσμικής ακτινοβολίας με πυρήνες των στοιχείων της ατμόσφαιρας. Οι αρχέγονοι ραδιενεργοί πυρήνες/στοιχεία συμβάλλουν με τη θερμότητα που παράγουν στη διεξαγωγή βασικών διεργασιών του ενδογενούς γεωλογικού κύκλου (π.χ. ηφαίστεια, σεισμοί κ.α.). Τα πιό άφθονα φυσικά ραδιονουκλίδια πάνω στη γη είναι το ^{40}K, ^{232}Th, ^{238}U και ^{235}U. Η συνολική ραδιενέργεια των ακτινίδων ουρανίου και θορίου στα ανώτερα στρώματα της λιθόσφαιρας κυμαίνεται στα ~10^{22} Bq και είναι περίπου ισοδύναμη με τη συνολική ενεργότητα του ^{40}K στους ωκεανούς. Η μέση συγκέντρωση του γήινου φλοιού σε ουρανιο και θόριο ανέρχεται στα 2.7 ppm και 9.6 ppm, αντίστοιχα. Αυξημένες συγκεντρώσεις ουρανίου και θορίου παρατηρούνται σε πυρητικά-πυρηγενή πετρώματα (γρανίτες) με 4.4 ppm και 16 ppm, αντίστοιχα. Στα υπόγεια νερά η μέση συγκέντρωση ουρανίου κυμαίνεται απο <0.1 ppb (για αναγωγικές συνθήκες) και 100 ppb (για οξειδωτικές συνθήκες), ενώ η μέση συγκέντρωση θορίου είναι γενικά κάτω απο <0.1 ppb. Στους ωκεανούς/θάλασσες οι μέσες συγκέντρώσεις ουρανίου και θορίου είναι σταθερές και είναι περίπου ίσες με 3.5 ppb και 0.2 ppt, αντίστοιχα. Τα κοσμογόνα ραδιονουκλίδια μεταφέρονται στη βιόσφαιρα και ενσωματώνονται σε βιολογικά και γεωλογικά συστήματα. Αυτό δίνει τη δυνατότητα εφαρμογής μεθόδων ιχνηθέτησης και ραδιοχρονολόγησης (μέθοδος ραδιοάνθρακα, C-14).

Απο τα φυσικά ραδιονουκλίδια το ραδόνιο παρουσιάζει ραδιοπεριβαλλοντικά ξεχωριστό ενδιαφέρον. Το ραδόνιο είναι ένα φυσικό ραδιενεργό αέριο το οποίο απαντάται σε τρία φυσικά ισότοπα, που αντιστοιχούν στις τρείς ραδιενεργείς σειρές. Το (περιβαλλοντικά) σημαντικότερο ισότοπο του ραδονίου είναι το Rn-222 με χρόνο ημιζωής 3.825 μέρες. Το ραδόνιο σαν αέριο διαφεύγει (σχετικά εύκολα) απο το σημείο που παράγεται, μπορεί να συγκεντρωθεί σε κλειστούς χώρους και να εισπνευσθεί (μαζί με τα θυγατρικά του), αποτελώντας τον κυριώτερο παράγοντα ραδιενεργού έκθεσης για τον άνθρωπο. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της US-EPA, 15000 – 25000 θάνατοι το χρόνο στις ΗΠΑ οφείλονται στο ραδόνιο. Σύμφωνα με τον UNSCEAR (1993) η παγκόσμια μέση συγκέντρωση ραδιενέργειας ραδονίου (Rn-222; εσωτερικού χώρου) ανέρχεται σε 40 Bq/m3 και η αντίστοιχη ετήσια (effective) ραδιενεργός έκθεση σε 1.2 mSv. Όμως σε κτήρια τα οποία βρίσκονται κτισμένα σε εδάφη και πετρώματα (π.χ. γρανιτικά) με ψηλή περιεκτικότητα σε ουράνιο, οι συγκεντρώσεις ραδονίου (κλεστών χώρων) μπορεί να ανέλθει σε επικίνδυνα ψηλά επίπεδα (>200 mSv/y).

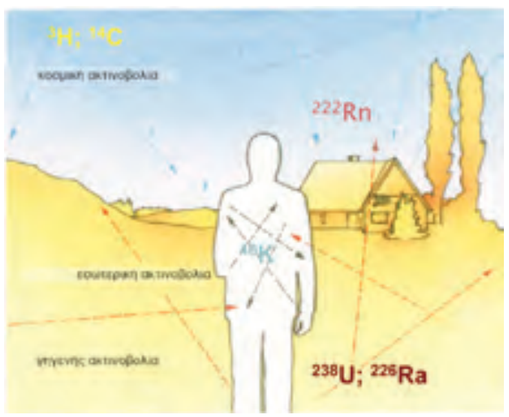

Σχήμα 2: Ο άνθρωπος εκτίθεται σε ιονίζουσα ακτινοβολία που προέρχεται απο διάφορες φυσικές πηγές ραδιενέργειας

1.2 Ανθρωπογενείς Πηγές Ραδιενέργειας – Πυρηνικές Δοκιμές

Τα ραδιονουκλίδια/ραδιενέργεια, τα οποία απελευθερώθηκαν με τις πυρηνικές δοκιμές αποτελούν την κυριώτερη πηγή τεχνητής ραδιενέργειας στο εγγύς ανθρώπινο περιβάλλον. Η 1η πυρηνική δοκιμή (19-kt) ήταν δοκιμαστική και έλαβε χώρα στις ΗΠΑ στις 16 Ιουλίου 1945 και αμέσως μετά ακολούθησαν οι πυρηνικοί βομβαρδισμοί Hiroshima και Nagasaki (Japan) 6 και 9 Αυγούστου 1945, αντίστοιχα. Στη συνέχεια και κάτω απο τη σκιά του «σιδηρού παραπετάσματος» άρχισε ένας οργασμός (ατμοσφαιρικών) πυρηνικών δοκιμών (βλ. Σχήμα 3), βασικά σε δύο φάσεις από 1952 – 1958 και 1961 – 1962. Το1963 συνήφθη μεταξύ USSR, USA και UK συνθήκη για παύση των ατμοσφαιρικών πυρηνικών δοκιμών (atmospheric

Σχήμα 3: Το πυρηνικό «μανιτάρι» που σχηματίζεται αμέσως μετά την πυρηνική έκρηξη και εξαϋλώνει λόγω των ασύλληπτα ψηλών θερμοκρασιών ό,τι εισέρχεται στον πυρήνα του

test ban treaty), όμως άλλες πυρηνικές δυνάμεις (France, India, Pakistan και China) συνέχισαν τις ατμοσφαιρικές/υποθαλάσσιες πυρηνικές δοκιμές μέχρι το 1980. Συνοπτικά έλαβαν χώρα 520 ατμοσφαιρικές πυρηνικές δοκιμές (μαζί και 8 υποθαλάσσιες) με εκρηκτική ισχύ 542 Mt TNT και 1352 υπόγειες πυρηνικές δοκιμές με εκρηκτική ισχύ 90 Mt TNT. Τα περιβαλλοντικά πιο σημαντικά ραδιονουκλίδια που παράγονται κατά τις πυρηνικές δοκιμές: C-14; Sr-90; Cs-137; ισότοπα Pu (Am-241). Με την πυρηνική έκρηξη τα ραδιονουκλίδια διασπύρονται στην ατμόσφαιρα ως ακολούθως: τοπικά (12%), στην τροπόσφαιρα (10%) και στη στρατόσφαιρα (78%). Επίσης, οι ατμοσφαιρικές πυρηνικές δοκιμές έχουν σαν αποτέλεσμα την παραγωγή C-14 λόγω της πυρηνικής αντίδρασης: N-14(n,p)C-14, με αποτέλεσμα το διπλασιασμό της συγκέντρωσης C-14 στην ατμόσφαιρα από τα μέσα της δεκαετίας του 1960. Η συνολική ραδιολογική επίπτωση από τις ατμοσφαιρικές πυρηνικές δοκιμές εκτιμάται (UNSCEAR, 1993) ότι ανέρχεται στα 3x107 manSv με το 70% των επιπτώσεων να αποδίδεται στον C-14. Οι άλλοι βασικοί συντελεστές είναι το Cs-137, Sr-90, Zr-95 και Ru-106. Ας σημειωθεί ότι οι ραδιολογικές επιπτώσεις απο τις υπόγειες πυρηνικές δοκιμές δεν είναι εύκολο να εκτιμηθούν.

1.3 Ανθρωπογενείς Πηγές Ραδιενέργειας - Εκμετάλλευση Πυρηνικής Ενέργειας (Ατυχήματα & Απόβλητα)

Η εγκατάσταση των πρώτων πυρηνικών αντιδραστήρων για παραγωγή ενέργειας άρχισε στις αρχές της δεκαετίας του 1950 και προχώρησε με γρήγορους ρυθμούς μέχρι τη δεκαετία του 1980. Το 1997 λειτουργούσαν 443 μονάδες (και 35 ήταν υπό κατασκευή) παρέχοντας περίπου το 17% της συνολικής παγκόσμια παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας. Για τη Γαλλία και τη Λιθουανία το ποσοστό αυτό αναλογεί στο 77.4 και 83.4%, αντίστοιχα. Έχοντας υπόψη τη σημερινή ενεργειακή κατάσταση και τα παγκόσμια αποθέματα ουρανίου (~5 Mt), η εκμετάλλευση της πυρηνικής ενέργειας (σχάσης) αναμένεται ότι θα συνεχιστεί τουλάχιστον μέχρι τα μέσα του 21ου αιώνα.

Η απελευθέρωση ραδιονουκλιδίων στο περιβάλλον μπορεί να λάβει χώρα σε όλα τα στάδια του κύκλου του πυρηνικού υλικού (Σχήμα 4) με την εξόρυξη και εξευγενισμό του ορυκτού ουρανίου και την κατεργασία/ανακύκλωση του πυρηνικού υλικού να αποτελούν τα κυριότερα στάδια ρύπανσης. Κατα κανόνα τα στάδια συσκευασίας του «καυσίμου» και παραγωγής ενέργειας (με περίπου 1000 TBq/y) να αποτελούν τα στάδια με τις χαμηλότερες ραδιολογικές επιπτώσεις της τάξης τών μSv/y. Η ανακύκλωση του πυρηνικού υλικού διεξάγεται βασικά για ανάκτηση των σημαντικών ποσοτήτων σχάσιμου υλικού (U-235 και Pu-239)

που περιέχουν, αλλά και μείωση της χρόνιας ραδιοτοξικότητάς τους. Το 1990, 15 χώρες υιοθέτησαν την ανακύκλωση, 11 την προσωρινή αποθήκευση και τρείς χώρες την τελική αποθήκευση/διάθεση του ακατέργαστου πυρηνικού υλικού.

Ο αριθμός των πυρηνικών ατυχημάτων που έχει αναφερθεί ανέρχεται στο 150, με 35 από αυτά τα ατυχήματα να έχουν οδηγήσει σε περιβαλλοντική ρύπανση (π.χ. Three Mile Island, Tokai Mura κ.α.). Το σοβαρότερο πυρηνικό ατύχημα είναι αυτό του Chernobyl (1986) κατά το οποίο μιά έκρηξη στον αντιδραστήρα είχε σαν αποτέλεσμα τη διάρρηξη και του εξωτερικού προστατευτικού περιβλήματος και συνεπώς τη απελευθέρωση μεγάλης ποσοτήτας ραδιονουκλιδίων στην ατμόσφαιρα/περιβάλλον επιρρυπαίνοντας ραδιενεργά μεγάλα τμήματα της τότε Σοβιετικής Ένωσης, Δ. Ευρώπης και Σκανδιναβικής χερσονήσου.

Σχήμα 4: Στάδια του κύκλου του πυρηνικού υλικού. Στον πυρηνικό αντιδραστήρα παράγονται τα τεχνητά ραδιονουκλίδια

Εκτός απο τα ατυχήματα, συχνά η διαχείριση υγρών και στερεών αποβλήτων έχει οδηγήσει σε περιβαλλοντική ραδιενεργό ρύπανση, πολύ πιο σοβαρή από τις μικροδιαρροές ραδιενέργειας στην ατμόσφαιρα και σε υδατικούς αποδέκτες, που μπορεί να παρουσιαστούν σε συνθήκες κανονικής λειτουργίας. Μη-ορθή διαχείριση στερεών και υγρών αποβλήτων (κυρίως από την παραγωγή πυρηνικών όπλων) έχει οδηγήσει σε ευρεία ρύπανση υπόγειων υδροφορέων (π.χ. Hanford). Επίσης, σοβαρή ρύπανση υδροφορέα προκάλεσε η απόρριψη υγρών ραδιενεργών αποβλήτων, που περιλάμβαναν περίπου 100 PBq προϊόντων διάσπασης και Pu, στον ποταμό στο Chelyabinsk-40 (Kyshtym, USSR) μεταξύ 1949 και 1956, ρυπαίνοντας ραδιενεργά την κοίτη του ποταμού Techa για 50 km. Η ρύπανση ήταν τόσο σοβαρή που οδήγησε στην κένωση των γύρω απο τον ποταμό κατοικημένων περιοχών και παραμένει ακόμη μέχρι σήμερα σε ψηλά επίπεδα. Ένα άλλο παράδειγμα ρύπανσης επιφανειακού υδροφορέα αποτελεί η λίμνη Karachay, η οποία αποτέλεσε τις δεκαετίες '50 και '60 τον αποδέκτη περίπου 4 EBq ραδιενέργειας. Ας σημειωθεί ότι μερική αποξήρανση της λίμνης, μέσα του 1976, έχει οδηγήσει σε μερική διασπορά της ραδιενέργειας στην ατμόσφαιρα σε μορφή σκόνης που περιείχε περίπου 20 TBq Sr-90 και Cs-137.

2.Επιπτώσεις της Ραδιενέργειας στον Άνθρωπο

Η ιοντίζουσα ακτινοβολία που δέχεται ένας ανθρώπινος οργανισμός διακρίνεται σε εξωτερική και εσωτερική ραδιενέργεια. Η εξωτερική ραδιενέργεια προέρχεται από εξωτερικές πηγές (εκτός του σώματος), όπως το έδαφος, το νερό και ατμοσφαιρικά σωματίδια ή αέρια, που έχουν επιρρυπανθεί ραδιενεργά. Όσον αφορά την εξωτερική ραδιενέργεια είναι πολύ πιό σημαντική για την γ-ακτινοβολία, επειδή η α- και η β-ακτινοβολία έχουν πολύ μικρή εμβέλεια/διεισδυτικότητα και σε περίπτωση εξωτερικής ραδιενεργού επιρρύπανσης θα εναποθέσουν όλη την ενέργειά τους αποκλειστικά στην επιδερμίδα. Αλλά και στην περίπτωση της γ-ακτινοβολίας μόνο ένα μικρό ποσοστό της προσπίπτουσας ακτινοβολίας αλληλεπιδρά και απορροφάται, με αποτέλεσμα μόνο σε ψηλές δόσεις οι βιολογικές βλάβες να είναι σημαντικές.

Αντίθετα, η εσωτερική ραδιενέργεια που προέρχεται απο α- και β-ραδιονουκλίδια που υπεισήλθαν σε έναν οργανισμό με την εισπνοή ή/και την κατάποση είναι πολύ πιό σημαντική (βλ. Σχήμα 5). Η ραδιενεργός δόση που λαμβάνουν επί μέρους όργανα αλλά και συνολικά ο επιβαρυμένος οργανισμός υπολογίζεται με εξειδικευμένα δοσιμετρικά μοντέλα, τα οποία λαμβάνουν υπόψη την ποσότητα και τον τρόπο εισόδου των ραδιονουκλιδίων στον οργανισμό καθώς επίσης και τη βιολογική συμπεριφορά, διασπορά και κατακράτηση/συγκέντρωση των ραδιονουκλιδίων σε κάποια όργανα, αλλά και τις ποσότητες ενέργειας που εναποτίθεται και την ευαισθησία του κάθε κυττάρου/οργάνου ξεχωριστά. Επίσης σημαντικό ρόλο στην απορροφούμενη δόση παίζει και ο τύπος της ιοντίζουσας ακτινοβολίας. Έτσι π.χ. τα α-σωματίδια έχουν μικρή εμβέλεια/διεισδυτι-κότητα, επειδή απορροφούνται σε σχετικά μικρό όγκο του κυττάρου/οργάνου, στο οποίο έχουν εναποτεθεί, με αποτέλεσμα η βλάβη στο DNA/κύτταρο να είναι σχετικά μεγάλη και συνεπώς οι επιπτώσεις στο αντίστοιχο όργανο/οργανισμό ανάλογα σοβαρές. Ας σημειωθεί ότι τόσο ο τύπος ραδιενέργειας όσο η βιολογική ημιζωή και το είδος του ιστού λαμβάνονται υπόψη στον υπολογισμό της βιολογικά σημαντικής ισοδύναμης ή αποτελεσματικής δόσης (Sv) από την απορροφούμενη δόση (Gy).

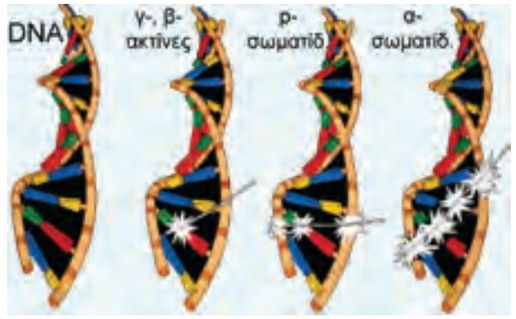

Σχήμα 5: Βλάβες στο DNA που μπορούν να προξενηθούν από διάφορους τύπους ιονίζουσας ακτινοβολίας (ραδιενέργειας)

2.1 Βιολογικές Επιπτώσεις Ραδιενέργειας

Όταν η ιοντίζουσα ακτινοβολία αλληλεπιδρά με την ύλη μεταφέρει σε αυτή ενέργεια με αποτέλεσμα τον ιονισμό των μορίων/ατόμων της. Όταν η ύλη είναι βιογενής (π.χ. κύτταρα, ιστοί κ.α.), το βιολογικό υλικό καταστρέφεται άμεσα ή έμμεσα από δραστικά χημικά είδη (π.χ. ρίζες) που παράγονται και αλληλεπιδρούν με τα βιομόρια. Οι επιπτώσεις της ραδιενέργειας σε έναν οργανισμό εξαρτώνται τις ραδιολογικές βλάβες σε κυτταρικό ή οργανικό επίπεδο.

Έκθεση σε ψηλά επίπεδα ραδιενέργειας (δόση > 5 Gy) έχει σαν αποτέλεσμα τον άμεσο θάνατο του κυττάρου πρίν τη μίτωσή του, λόγω αλληλεπίδρασης των παραγομένων ριζών με άλλα μακρομόρια του κυττάρου, όπως π.χ. λιπίδια και πρωτεϊνες. Σε ραδιολογικές δόσεις απο 0.1-5.0 Gy, η βλάβη του οργανισμού επέρχεται λόγω θραύσεων στην απλή ή διπλή έλικα του DNA. Αυτές οι θραύσεις μπορεί να οδηγήσουν σε μεταλλάξεις ή/και θάνατο των κυττάρων μετά από ορισμένες μιτώσεις του μητρικού κυττάρου. Το ακριβές επίπεδο δόσης, που οδηγεί σε θάνατο ενός κυττάρου, εξαρτάται απο τον τύπο του κυττάρου. Έτσι π.χ. κύτταρα που αναπαράγονται γρήγορα, όπως κύτταρα που βρίσκονται στο μυελό των οστών ή στο γαστροεντερικό σύστημα είναι πιό ευαίσθητα από αυτά που έχουν μεγαλύτερη διάρκεια ζωής όπως τα κύτταρα των νευρώνων και των ινώδων μυών.

Η κύρια επίπτωση που σχετίζεται με χαμηλά επίπεδα ραδιενέργειας είναι ο καρκίνος. Εργαστηριακές μελέτες σε ζώα έδειξαν ότι και οι τρείς τύποι ραδιενέργειας (α-, β- και γ-ραδιενέργεια) ήταν σε θέση να προκαλέσουν καρκινογένεση σε κάθε τύπο ιστού και οργάνου στα υπό μελέτη ζώα. Οι τύποι καρκίνου που παρατηρήθηκαν σε ανθρώπους μετά απο έκθεση σε ραδιενέργεια περιλαμβάνουν καρκίνο πνευμόνων, οστών, θυροειδούς, δέρματος και μαστού (σε γυναίκες). Οι χρόνοι εμφάνισης του καρκίνου μετά την έναρξη έκθεσης στην ραδιενέργεια διαφέρει, με τη λευχαιμία να εμφανίζεται σε 2 χρόνια μετά την έκθεση, ενώ ο καρκίνος πνευμόνων, μαστού και θυροειδούς πιθανόν να εμφανιστούν μετά από 20 χρόνια έκθεσης.

Σχήμα 6: Η βλάβη που προξενείται σε ένα κύτταρο από τη ραδιενέργεια μπορεί να οδηγήσει στο θάνατό του (απόπτωση) ή στη μετάλλαξή του (καρκινικό κύτταρο)

Ας σημειωθεί ότι επικρατεί μεγάλη αβεβαιότητα όσον αφορά τις ραδιολογικές χρόνιες επιπτώσεις από χαμηλά επίπεδα ραδιενέργειας, που είναι γενικά οι πιό σημαντικές για συνήθεις περιπτώσεις ραδιενέργειας περιβάλλοντος. Τα μοντέλα που προτείνονται περιλαμβάνουν γραμμικές και μη-γραμμικές προσεγγίσεις, επίπεδα ραδιενέργειας "κατωφλίου" και φαινομένα όρμεσις για χαμηλά επίπεδα ραδιενέργειας. Επειδή γενικά οι ραδιολογικές χρόνιες επιπτώσεις για χαμηλά επίπεδα ραδιενέργειας εκτιμώνται με προέκταση από τις ραδιολογικές επιπτώσεις για ψηλά επίπεδα ραδιενέργειας, το μοντέλο που θα υιοθετηθεί παίζει

καθοριστικό ρόλο στον καθορισμό των αποδεκτών ορίων έκθεσης του πληθυσμού στην ιοντίζουσα ακτινοβολία (ραδιενέργεια).

2.2 Επιδημιολογικές Μελέτες

Οι βασικές επιδημιολογικές μελέτες, από τις οποίες προέρχονται τα δεδομένα σχετικά με τις επιπτώσεις της ραδιενέργειας στον άνθρωπο, σχετίζονται με (1) βιομηχανικές χρήσεις του ραδίου (βιομηχανία κατασκευής ρολογιών) και τις επιπτώσεις στους εργαζομένους με ράδιο, (2) τις πρώτες εφαρμογές των ακτίνων-Χ στην ιατρική, (3) εξόρυξη ουρανίου και τις επιπτώσεις ραδονίου στους εργαζομένους στα εν λόγω ορυχεία, (4) κατοικίες με αυξημένες συγκεντρώσεις ραδονίου, (5) τους επιζώντες των πυρηνικών βομβαρδισμών και (6) τα θύματα του Chernobyl και άλλων μικρότερων ατυχημάτων σε πυρηνικούς αντιδραστήρες.

Γενικά οι μελέτες σχετικά με το ραδόνιο έχουν δείξει ότι η καρκινογενετικές ιδότητες του ραδονίου (Rn-222) οφείλονται βασικά στα βραχύβια θυγατρικά του άλφα-ραδιονουκλίδια (Po-218, Po-214), τα οποία επικάθηνται κατά την αναπνοή στα κύτταρα του βρογχικού επιθηλίου, όπου μεταφέρεται όλη η ενέργεια των άλφα-σωματιδίων που εκπέμπουν, με αποτέλεσμα τον σχηματισμό ριζών και την έναρξη καρκινογένεσης πνευμόνων. Επίσης από τα δεδομένα των σχετικών μελετών έχουν εκτιμηθεί οι επιπτώσεις απο την έκθεση σε ραδόνιο εσωτερικού χώρου (κατοικιών), οι οποίες όμως είναι σχετικά αμφίβολες όσον αφορά τα χαμηλά επίπεδα ραδονίου.

Επίλογος

Η ραδιενέργεια αποτελεί βασική συνισταμένη των ακτινοβολιών, οι οποίες κατακλύζουν το ανθρώπινο περιβάλλον και αλληλεπιδρώντας καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό τους γαιολογικούς και βιοχημικούς κύκλους στη φύση. Η φυσική ραδιενέργεια υπήρχε πριν τη δημιουργία της ζωής στον πλανήτη και έπαιξε σημαντικό ρόλο στην εξέλιξή της. Όμως επειδή ανθρώπινες δραστηριότητες όπως η χρήση της πυρηνικής ενέργειας για πολεμικούς (π.χ. πυρηνικές δοκιμές) και ειρηνικούς σκοπούς (π.χ. ατύχημα του Chernobyl) μπορεί να οδηγήσουν σε επικίνδυνα ψηλά επίπεδα ραδιενέργειας στη βιόσφαιρα και ειδικότερα στην ανθρωπόσφαιρα, είναι απαραίτητος ο συστηματικός και διαχρονικός έλεγχος των επιπέδων ραδιενέργειας στο εγγύς ανθρώπινο περιβάλλον, τόσο για την προστασία της ζωής όσο και τη διαφύλαξη του βιοτικού επιπέδου στις σύγχρονες κοινωνίες. Η απαίτηση αυτή καθίσταται ακόμη πιο επιτακτική, λαμβάνοντας υπόψη το έντονο ενδιαφέρον γειτονικών κρατών για παραγωγή ενέργειας με τη χρήση πυρηνικών αντιδραστήρων. Ένα ενδιαφέρον που ανακτά σταδιακά το (ειδικά μετά το ατύχημα του Chernobyl) χαμένο έδαφος, κυρίως λόγω της πρόσφατα (ακόμη και σε παραδοσιακά «πράσινες» χώρες) αναδυόμενης αντίληψης ότι οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας αποτελούν ένα ακριβό όνειρο. ■

Βιβλιογραφία

1 Eisenbud M., Paschoa A.S., Environmental Radioactivity, Nuclear Instruments and Methods in Physics Research A280 (1989) 470-482

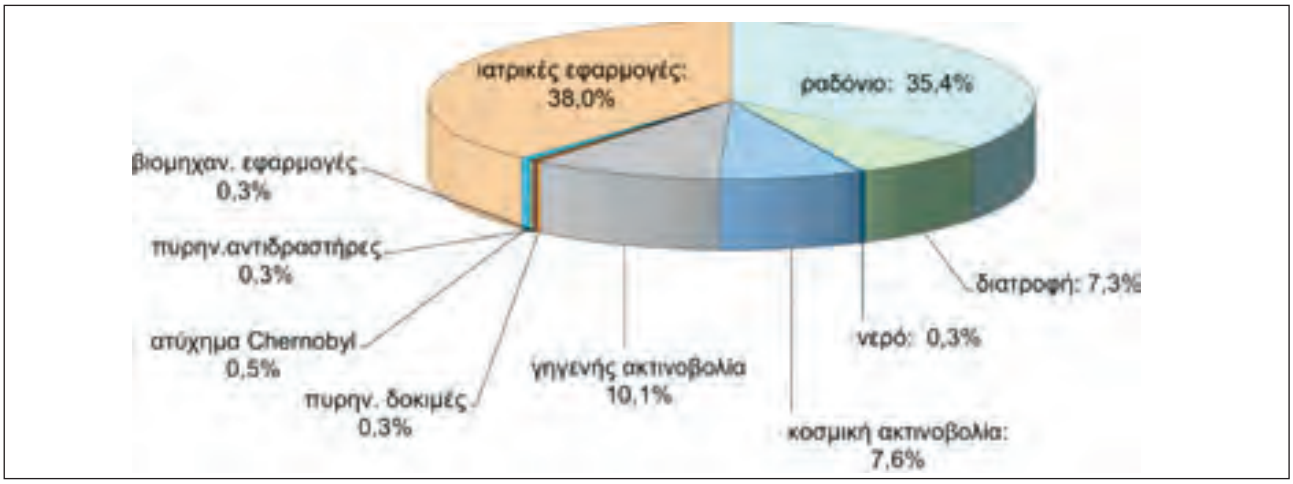

Σχήμα 6: Σχετική κατανομή ραδιενεργού δόσης που δέχεται κατά μέσον όρο ο πληθυσμός της Ευρώπης και αντιστοιχεί σε φυσικές και τεχνητές πηγές ραδιενέργειας

2 MacKenzie A.B., Environmental radioactivity: experience from the 20th century - trends and issues for the 21st century, The Science of the Total Environment 249 (2000) 313-329

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΓΩΝΙΑΣ ΣΤΟΝ ΥΠΑΡΞΙΣΜΟ

● **Του Βασίλειου Γαϊτάνη**
Δρος Θεολογίας - Φιλοσοφίας
Αναπληρωτή Καθηγητή Πανεπιστημίου Αθηνών

Η εκδοχή του παραδόξου είναι μια βίαιη αντίδραση στην αρμονία της αντικειμενικά ισχύουσας λογικής. Είναι η έσω διάβρωση που προβάλλει στον ορθολογισμό ως έσχατη ερώτηση για το Είναι. Το Είναι παύει πια να είναι Ιδέα, Απόλυτο Πνεύμα (Hegel), αλλά εγκαθιδρύεται στον ατομικό άνθρωπο, στην βιούμενη παρουσία του. Δεν είναι πια Substansia, παρά υπόσταση, ύπαρξη, είναι η ιδιομορφία της υποκειμενικότητας μέσα στην ψευδεπίγραφη πραγματικότητα. Κυρίαρχα στοιχεία της υποκειμενικότητας αυτής είναι η αγωνία και η απελπισία.

Αγωνία είναι μια αντιδιαστολή του ανθρώπου στην πλαδαρή νηφαλιότητα και στην νηφαλιώδη πλαδαρότητα. Είναι το ξεπέρασμα της αναυθεντικότητας και η

ένταξη στην αρχέγονη μυστηριακότητα της ύπαρξης .

Είναι κατά βάθος η διαδρομή μέσα απ' την άβυσσο του μή-οντος.

"Αλλά όπου υπάρχει το μή-ον υπάρχει και το πεπερασμένο και η αγωνία. Όταν λέμε πως το μη-ον ανήκει στο Ον, λέμε πως το πεπερασμένο και η αγωνία ανήκουν στο ίδιο το Ον. Η αγωνία του πεπερασμένου μεταβάλλεται στην ευδοκία του θείου απείρου. Το άπειρο αγκαλιάζει τον εαυτό του και το πεπερασμένο, το Ναι περικλείει τον εαυτό του και το Όχι , που το παίρνει επάνω του, η ευδοκία περιλαμβάνει τον εαυτό της και την αγωνία, της οποίας είναι η υπερνίκηση".

Αυτή η υπερνίκηση βλέπει την μεταφυσική απόδοση του Είναι ως πνευματική παρουσία μέσα στην ύπαρξη, ως κάτι που πρέπει να νικήσει την εξωτερική συμβατική ζωή. Είναι η ποίηση να διαλύει τους αρραβώνες σου παρά να διάγεις έναν βίο ήσυχο και οικογενειακό.

Παρότι η τοποθέτηση αυτή αποστασιοποιείται απ' την ενσαρκωμένη ζωή, κατά βάθος είναι το αρχικό στάδιο για να ξεπεράσει κανείς την αναυθεντική ζωή. Σύστημα, νομότυπη σύμβαση, πολιτική συνέπεια, κοινωνική ένταξη, όλα αυτά είναι ψευδεπίγραφες κατηγορίες ύπαρξης για τον υπαρξιστή .

Η εγελιανή τάξη που επιχειρεί την διαλεκτική ολότητα, η αρμονία, η ασφάλεια δεν εκφράζουν την υπαρξιακή φιλοσοφία, αλλά ταιριάζουν περισσότερο σε μια φιλοσοφία ακρίβειας και συστηματοποίησης.

Ο Sartre

Ο Υπαρξιστής δεν πολεμάει την ουσία γιατί δεν την δέχεται, παρά γιατί η ζωή του καθορίζει την ουσία του. Δεν την δέχεται γι' αυτό και δεν πολεμάει την θεμελίωσή της. Και η θέση του Sartre είναι εδώ πασίγνωστη. Η ουσία υπάρχει μονάχα για την υπέρβασή της. Η αλυσιδωτή ασφάλεια της αναγκαιότητας αποτελεί ως συνειδησιακή απουσία την εγρήγορση του υπαρξιστή φιλοσόφου.

Ο υπαρξιστής γεννιέται μέσα στην ζοφερότητα της κατάπτωσης. Ο ίδιος ο Kierkegaard, με ποιητικό τρόπο αναφέρεται στο πόσο η ύπαρξη είναι αγκάθι στο κέντρο της ουσίας.

«Το 1813 γεννήθηκα κατά τον στραβό εκείνο οικονομικό έτος οπότε και πολλά άλλα κίβδηλα νομίσματα και χαρτονομίσματα μπήκαν στην κυκλοφορία. Μ' ένα τέτοιο νόμισμα φαίνεται πως η ύπαρξή μου θα μπορούσε καλύτερα να συγκριθεί. Κάτι υπάρχει επάνω μου σαν να ήμουνα μεγάλο πράγμα, όμως εξαιτίας της στραβής συγκυρίας δεν ισχύω παρά ελάχιστα. Και παρόμοια χαρτονομίσματα γίνονται κάποτε η καταστροφή μιας οικογένειας».

Και ακριβώς μέσω αυτής της καταστροφής της αρμονικής ευτυχίας και της ευτυχισμένης αρμονίας παρουσιάζεται η συνειδητοποίηση της αγωνίας. Ο Υπαρξισμός αντιτίθεται σε κάθε τι το ορθολογικό που αντικειμενικά προσπαθεί να εντάξει τον κόσμο μέσα σε προσδιορισμούς μηχανικής υφής. Αντιδρά στην αποκορύφωση του καλπικού διαφωτισμού που φαινομενικά απελευθέρωσε τον άνθρωπο και τον έβαλε παράλληλα να μην είναι τίποτα άλλο παρά εξάρτημα εντός μιας μηχανής. Η βίδα, ως βίδα εντός της μηχανής δεν μπορεί να έχει ξεχωριστή διάσταση, αλλά εντάσσεται στην μηχανική ολότητα ως αλυσιδωτή συνέχεια. Αντίθετα η ξεχωριστή ύπαρξη ως υποκειμενικότητα αποτελεί πρωταρχικό σημείο αφετηρίας στις φιλοσοφίες του Υπαρξισμού. Δεν μπορεί να υπάρχει «κοινωνική» αγωνία, δεν μπορεί μια βίδα να έχει αγωνία για τον εαυτό της.

Η αντίδραση του υπαρξισμού δεν είναι μόνο εναντίωση απέναντι στην μαζοποίηση, αλλά και απέναντι στον αντικειμενικό «λόγο».

Ο Hegel

Στον Hegel, κυρίαρχο πνεύμα της δυτικής μεταφυσικής δεν υπάρχει αγωνία. Το απόλυτο πνεύμα οδηγείται προς την τελείωσή του μέσα απ' την διαλεκτική της Ιστορίας. Ολόκληρη η δυτική μεταφυσική όπως αποκορυφώνεται στο πνεύμα του , αλλά και στον Fichte, η τον Schelling, είτε υποκειμενικοποίησε την φύση, είτε αντικειμενικοποίησε το Εγώ . Στον Hegel κυριαρχεί η ενότητα του Denken με το Sein, στον Kierkegaard το "άλμα "μεταξύ Denken και Sein.

Άλλωστε η προϋπόθεση ενός χωρισμού υποκειμένου-αντικειμένου είναι αμφίβολο αν απεικονίζει την απόχρωση της φιλοσοφίας του υπαρξισμού. Δεν χωρούν κατακερματισμοί στον χώρο της υπαρξιακής φιλοσοφίας. Γιατί, η ίδια η φιλοσοφία του υπαρξισμού είναι ένας κατακερματισμός της ενότητας Denken και Sein. Ένας κατακερματισμός της ασφάλειας, της αλυσιδωτής αρμονίας όπου «το σύστημα έχει ξεπεράσει την σημασία των διακρίσεων». Εδώ το αντικειμενικό γίνεται ο τοίχος όπου η δυνατότητα προσπέλασης δημιουργεί την αγωνία. Ο Ορυμαγδός της τεχνολογίας δεν αποτελεί παρά μία ένδειξη εκμύθευσης της σημερινής φιλοσοφίας που στην λογική της χροιά καταντά κατά βάθος θεραπαινίδα της επιστήμης. Αυτή είναι μια νέα μυθοποίηση. Αλλά το γεγονός της παρουσίας της αγωνίας, ως συνειδητοποίηση της απουσίας δεν μπορεί να οριοθεί. Όσα βιβλία έχουν γραφτεί για τις σύγχρονες φιλοσοφίες του Υπαρξισμού πέφτουν στο λάθος να προσπαθούν να ορίσουν την ουσία τους, αλλά εδώ βρίσκεται το πρόβλημα «γιατί πρόκειται για φιλοσοφίες που αρνούνται την ουσία». Αλλά κι αν το κάνουν, το κάνουν ως προσπάθεια αδιεξόδου προς ό,τι η δυνατότητα της γλώσσας ενέχει.

Ο Εμίλ Μπρεγιέ λέει :

«Αυτές οι φιλοσοφίες αποτελούν ένωση του μεταφυσικού εμπειρισμού με το αίσθημα της ανθρώπινης ανησυχίας».

Ότι όμως σκόπιμα παρουσιάζεται εδώ είναι εύλογο. Μπορεί ο εμπειρισμός να είναι μεταφυσικός, ή η εμπειρία είναι μόνο «του κόσμου τούτου» αφού αν ήταν* «του άλλου» δεν θα ήταν εμπειρία. Και ακόμα: Μπορεί η ανησυχία να είναι ένα αίσθημα ή ακριβώς η ακαθόριστη χροιά της την κατατάσσει ψυχολογικά στην περιοχή του υποσυνειδήτου;

Να γιατί η σκέψη μας, -σύμφωνα με τον φιλόσοφο της Κοπεγχάγης, είναι αναγκαίως αποφατική . Δεν ορίζουμε την αγωνία, αλλά την βιώνουμε ως ίλιγγο της ελευθερίας. Και εδώ δεν μπορούμε παρά να θυμηθούμε την κεφαλαιώδους σημασίας θέση του Martin Heigegger:

«Η διδασκαλία ενός διανοητή είναι αυτό που δεν είπε μέσα σ' αυτά που είπε».

Επομένως η προσπάθεια των ερευνητών να ορίσουν τις υπαρξιακές κατηγορίες θα αυτοαναιρούσε την ουσία τους, αφού η προσπάθεια ορισμού τους θα ήταν κάτι αντι-υπαρξιακό. Θα μιλούσαν, επομένως, για τον Υπαρξισμό με μη-υπαρξιακές κατηγορίες!

Ο Υπαρξισμός ξεκινά με τον ουσιαστικά θρησκευτικό διαλογισμό του Kierkegaard ως αντίθεση στον απόλυτο ιδεαλισμό του Εγέλου. Η άρση των αντιθέσεων στην σύνθεση είναι ήδη η καταστροφή της διάκρισης. Το σύστημα της Εγελιανής διαλεκτικής γίνεται μια περιχαράκωση του υποκειμενικού και μια ένταξη του στο αντικειμενικό. Ό,τι είναι πραγματικό είναι λογικό και ό,τι είναι λογικό είναι πραγματικό (Hegel). Αυτή είναι η εκπληκτική φράση της φιλοσοφίας του Δικαίου του Hegel.

Έναντι αυτής της ζήτησης της αντικειμενικότητας του απόλυτου πνεύματος που βρίσκουμε στον 'Εγελο, εναντίον αυτής της επιθυμίας του καθόλου (που ακριβώς ως εξαντικειμενικευμένη γίνεται καθολική επιθυμία), ο Kierkegaard θα αντιτάξει την ιδέα της αλήθειας ως υποκειμενικότητας. Θα αντιτάξει επίσης την κατηγορία του παραδόξου και την κατηγορία του σκανδάλου.

"Ο Έγελος διέπραξε το σφάλμα διότι λησμόνησε πως το πνεύμα που γνωρίζει είναι το πνεύμα που υπάρχει. Είναι θεμελιακότερο το γεγονός του υπάρχειν στον κόσμο απ' το γεγονός του γνωρίζειν στον κόσμο. Το πνεύμα δεν ζητάει την αλήθεια, παρά την δική του αλήθεια. Η σκέψη για να είναι γνήσια πρέπει να είναι υπόθεση προσωπική, να είναι ενσαρκωμένη σκέψη".

Ο Υπαρξισμός ξεκινά εδώ ως μια εκδοχή εξαίρεσης. Δεν είναι πια η διάκριση ανάμεσα σε ύλη και ιδέα, παρά η βιούμενη αλήθεια της προσωπικότητας.

Ο Kierkegaard

Ο Kierkegaard έγραφε:

«Πρέπει να βρω μια αλήθεια γ ι α μ έ ν α μια αλήθεια για την οποία να είμαι έτοιμος να ζήσω και να πεθάνω».

Ο υπαρξισμός ξεκινά ως μια αντίθεση στην αντικειμενοποίηση. Έτσι τουλάχιστον ο Υπαρξισμός ξεκινά από μια συνέπεια βίωσης.

«Δεν αρνούμαι πως ακόμη αναγνωρίζω μια προσταγή για κατανόηση, και παραδέχομαι πως οι άνθρωποι επηρεάζονται απ' αυτήν, αλλά πρέπει να γίνει έ ν α με την ζ ω ή μου και τούτο ακριβώς είναι που αναγνωρίζω ως π ρ ω τ ε ύ ο ν ζήτημα».

Μ' όμοιο τρόπο η ζωή του Κίρκεγκωρ ως συνεχής φιλοσοφική διαβίωση προβαίνει σε βίαιες αντιθέσεις γίνεται η κατ' εξοχήν ζωή της «συμπαθητικής αντιπάθειας και της αντιπαθητικής συμπάθειας».

Το Είναι εμφανίζεται ως προφάνεια στο να βλέπεις το Είναι σου κ ο ν τ ά στο μ η δ έ ν σου, είναι ένας ε μ π ρ ά γ μ α τ ο ς α τ μ ό ς, σ' αντίθεση με τον Nietzsche που το αποκαλούσε "α π ρ ά γ μ α τ ο α τ μ ό", είναι το να είσαι στον ίλιγγο της απώλειας. Ταυτόχρονα όμως το Είναι ενέχει μια αίσθηση ότι τα όντα μετέχουν στην ουσία του Πλάστη τους, είναι κάτι που φοβάται τον εαυτό του, αλλά και εκστασιάζεται με τον εαυτό του.

Ο άνθρωπος θέλει να το α π ο δ ι ώ ξ ε ι, αλλά κ α ι το α γ α π ά.

Η αδυνατότητα ορισμού των Υπαρξιακών φιλοσοφικών «κατηγοριών» μας αναγκάζει να απαριθμήσουμε τις εμπειρίες των φιλοσόφων του υπαρξισμού. Η αγωνία ως θεμελιακό αίσθημα ύπαρξης διεξοδικά αναλύεται στα υπόλοιπα κεφάλαια του κειμένου αυτού.

Όλες όμως οι υποστασιακές κατηγορίες μπορούμε να πούμε ότι ξεκινούν «απ' την συνένωση της κατηγορίας του εμπράγματου και της κατηγορίας της συγκίνησης» και ότι καθορίζεται ως εμπράγματο είναι η π α ρ ο υ σ ί α του α ν θ ρ ώ π ο υ μέσα στον κ ό σ μ ο. Είναι η πεποίθηση του In-der-Welt-Sein που λειτουργεί ως κάτι που μπορεί κάθε στιγμή να βρεθεί μπροστά στην απώλεια του Είναι του. Η Krankheit zum Tode οδηγεί στον θάνατο.

«Η σχετική απειλή είναι απειλή επειδή στο βάθος της στέκεται η α π ό λ υ τ η α π ε ι λ ή. Η μοίρα δεν θα παρήγαγε την αναπόδραστη αγωνία αν πίσω της δεν στεκόταν ο θάνατος. Και ο «θάνατος στέκεται πίσω απ' την μοίρα και την τυχαιότητά της, όχι μόνο κατά την τελευταία στιγμή, όταν κανείς ρίχνεται έξω απ' την ύπαρξη, αλλά την κάθε στιγμή μέσα στην ύπαρξη».

Διαφαίνεται πως οι ρίζες του Υπαρξισμού μπορούν να βρεθούν στον Novalis και τον Hölderlin, και ίσως ακόμα να αναχθούν στον Αυγουστίνο και τον Φραγκίσκο της Ασίζης.

Εδώ φυσικά εκδηλώνεται το Sein zum Tode, καθώς και το νόημα της διάρριψης στον κόσμο. Το ότι είμαστε ρ ι γ μ έ ν ο ι σ τ ο ν κ ό σ μ ο σημαίνει ότι τελούμε κάτω από μια αναπόδραση αναγκαιότητα η οποία μπορεί να γίνει δικό μας στοιχείο, να πραγματωθεί ως ανάδυση του κάλπικου Είναι και όχι να βρίσκεται έξω από μας ως φυσικό φαινόμενο.

Η παρουσία του μη-όντος δεν βρίσκεται έξω από μας, αλλά εντός μας,αποτελεί στοιχείο της ίδιας της υπαρξιακής μας εαυτότητας.

Δεν αποτελεί απλά ερώτηση των χαρακτηριστικών δεδομένων του κόσμου, π ε ρ ί του Ε ί ν α ι. Δεν τίθεται μ' αυτό τον τρόπο απλώς και μόνο ένα τυφλό ερώτημα για τα αντικείμενα του κόσμου, γιατί στον βαθμό που παράγωγο αυτού του ερωτήματος είναι το μέτρο της ανθρώπινης παρεμβατικότητας (ως τεχνικής) στην φύση, ο άνθρωπος ξεχωρίζει απ' την φύση. Επομένως θέτει το ερώτημα για να απαντήσει. Κάτω από ένα τέτοιο πρίσμα το ερώτημα δεν περιλαμβάνει τον εαυτό του, γι' αυτό και την στιγμή που τίθεται μετασχηματίζεται σε μια εξω-απάντηση. Η εξω-απάντηση της φύσης τίθεται με την ίδια την προσπάθεια ερμηνευτικής της ανθρώπινης παρεμβατικότητας στην φύση! Έτσι μια έξω απάντηση, μας ρίχνει (εδώ φαίνεται η σημασία του ριγμένοι στον κόσμο) έξω απ' το εμπόδιο που είναι το «εσω-ερώτημα». Πραγματοποιείται ως π ρ ό β λ η μ α και όχι ως μ υ σ τ ή ρ ι ο. Το πρόβλημα βρίσκεται γύρω μας, απέναντι μας. Μπορούμε να το υπερκεράσουμε γιατί διακρινόμαστε απ' αυτό αντιμετωπίζοντάς το.

«Το αντιμετωπίζω και διακρίνομαι απ' αυτό, μπορώ να το περικυκλώσω. Το μ υ σ τ ή ρ ι ο είναι το πρόβλημα που ε ν τ ό ς του βρίσκομαι κι εγώ ο ίδιος περιπεπλεγμένος, όπου εγώ ο λ ό κ λ η ρ ο ς, όλο μου το Είναι τίθεται υπό ερώτηση».

Το ερώτημα ως απάντηση γίνεται πρόβλημα αφού ως εξαντικειμενικευμένο γίνεται Είναι των όντων, ενώ το ερώτημα ως συνεχή ερώτηση και θέση του αρχέγονου γίνεται μυστήριο μια και αφορά το «Είναι» του Είναι. Το ερώτημα για τα όντα γίνεται εξω-απάντηση, ενώ το εσω-ερώτημα είναι το ερώτημα περί του Είναι. Και εδώ βρίσκεται η περιβόητη Ontologische Differenz του Martin Heidegger, η δ ι α φ ο ρ ά μεταξύ ό ν τ ω ν και Ε ί ν α ι.

Υπάρχει τεράστια διαφορά μεταξύ του ερωτήματος για το Είναι των όντων και του ερωτήματος που αφορά το Είναι του Είναι. Πρόκειται για την διαφορά μεταξύ οντικού και και οντολογικού. Το είναι των όντων είναι απάντηση, το είναι του Είναι είναι ερώτημα.

Ο Schelling

Γι' αυτό και το ερώτημα του Schelling «γιατί να υπάρχουν τα όντα και όχι το τίποτε;» είναι το πρωταρχικότερο, το πλατύτερο, και το βαθύτερο, απ' την στιγμή που αποτελεί την ερώτηση για το ν ό η μ α του Ό ν τ ο ς, και ταυτόχρονα το ερώτημα για την ύπαρξη του τ ί π ο τ ε εντός του στοιχείου του Όντος.

Στην ερώτηση περί των όντων ο άνθρωπος διαφοροποιείται απ' τα Όντα υποβιβάζοντας στο επίπεδο της εποπτείας ο άνθρωπος εντάσσεται μέσα στην αγωνιακή παρουσία του ότι μπορεί κάθε στιγμή να μην Είναι, ή του το ψάχνει να ανακαλύψει το Είναι του. Το τίποτε εμφανίζεται εδώ ως αγωνία. Επομένως το ερώτημα περί των όντων είναι ένα ερώτημα ουσίας, ενώ το ερώτημα περί του Είναι ένα ερώτημα ύπαρξης!

«Τα αντικείμενα, τα εργαλεία ίσως έχουν ουσίες, τα τραπέζια και τα αγάλματα έχουν τέτοιες ουσίες, αλλά ο δημιουργός του τραπεζιού ή του αγάλματος, δηλαδή ο άνθρωπος δεν έχει μια τέτοια ουσία. Μπορώ να διερωτηθώ για το τ ι ε ί ν α ι ένα άγαλμα. Είναι αυτό που έχει μια ουσία. Αλλά για τον άνθρωπο δ ε ν μπορώ να διερωτηθώ για αυτό που τούτος είναι, μπορώ μόνο να διερωτηθώ π ο ι ο ς είναι. Και μ' αυτή την έννοια ο άνθρωπος δεν έχει ουσία αλλά έχει μια υ π ό σ τ α σ η».

Το ερώτημα λοιπόν «γιατί να υπάρχουν τα όντα κι όχι το τίποτε;» βρίσκεται εντός του ανθρώπου γιατί μονάχα αυτός ενέχει ένα τ ί π ο τ ε. Το τραπέζι -το δημιούργημα του ανθρώπου- δεν μηδενίζεται, αλλά ε ί ν α ι μ η δ έ ν. Η αυτοσυνείδηση στον Heidegger αντλείται απ' το Είναι, είναι αυτό με το οποίο η λογική μπορεί να βγει στο ξέφωτο, του Είναι! Αντίθετα ο άνθρωπος ως συνείδηση που είναι με τον τρόπο ότι μπορεί να μ η ν ε ί ν α ι (Sein zum Tode), είναι μια συνείδηση που εντάσσεται στην τραγωδία της αγωνίας. Για το τραπέζι, ο άνθρωπος μπορεί να ρωτήσει γι' αυτό [«επειδή είναι χωρισμένος απ' αυτό» (μέσω της παρεμβατικότητας) ενώ στο ερώτημα περί του Είναι «ο άνθρωπος συμμετέχει» σ' αυτό που ερωτά»].

Η παρουσία του τίποτε είναι η παρουσία του ότι το μηδέν δεν είναι, αλλά μ η δ ε ν ί ζ ε τ α ι. (Das Nicht nichtet). Το «ερώτημα», που τίθεται ως απάντηση είναι «ερώτημα» για κάτι απ' το οποίο μέσω της διαφοροποίησης είμαστε χωρισμένοι, το ερώτημα που οδηγείται στο αρχέγονο βάθος του σ υ μ μ ε τ έ χ ε ι σ' αυτό το οποίο ερωτά χ ω ρ ί ς να γίνεται το ίδιο, απάντηση, γιατί απ' την στιγμή που θα γινόταν κάτι τέτοιο θα σήμαινε ταυτόχρονα την αυτοαναίρεση της ερωτηματικής του υφής.

Να γιατί το ερώτημα δεν είναι μόνο ρητορικό, αλλά ουσιαστικό.

«Η πράξη της ύπαρξης θέτει την διαφορά μεταξύ της αυτοσυνείδησης και των πραγμάτων».

Το ερώτημα λοιπόν και το νόημα του Είναι δεν έχει «ένα νόημα, μια ουσία γιατί είναι ύ π α ρ ξ η. Εδώ προβάλλει ό,τι ο Tillich στο βιβλίο του «Το θάρρος του υπάρχειν» ονομάζει α γ ω ν ί α της έ λ λ ε ι ψ η ς ν ο ή μ α τ ο ς. Εκεί προβάλλει η απελπισία. Αλλά η απελπισία ως χωρίς ελπίδα έχει ένα νόημα, μια σημασία. Η παρουσία του μη-όντος είναι ήδη μια παρουσία της συνείδησης που α υ τ ο κ α τ ά φ α σ κ ε τ α ι την στιγμή που μπορεί να μην είναι. «Το μη ον το συναισθάνεται κανείς ως μηδέν, αλλά το συναίσθημα προϋποθέτει το Ον» που βρίσκεται στον ίλιγγο της αγωνίας.

Ακριβώς η παρουσία του οντολογικού Είναι εκείνη η διαφοροποίηση των φιλοσοφιών του Υπαρξισμού από την φιλοσοφία που στηρίζεται στην πρωταρχική αφετηρία του γνωστικού. Ακριβώς η προσπάθεια της προ-υπαρξιακής φιλοσοφίας είναι μια προσπάθεια που επιχειρεί να έχει ως απαρχή της μια θεωρία της γνώσης. Kant και Hegel αποτελούν εδώ κάτι περισσότερο από σύμβολα. Η ολότητα του ανθρώπου ως αφετηρία του γνωστικού είναι μια «οργανική ολότητα», αφού το όργανό της είναι η σκέψη. Η σκέψη όμως δεν είναι μια σκέψη για την τραγωδία της δικής μου ύπαρξης, αλλά μια λειτουργία του γνωρίζειν που με εντάσσει στην γνωστική πρόσκτηση του αντικειμένου!

Ο Kant

Ο «άλλος» μπορεί να διεισδύσει σ' αυτό που εγώ είμαι, μια που δεν είμαι μια εγώ, αλλά η αντικειμενική πρόσκτησή μου μέσω της γνώσης. Η γνώση δεν είναι δικιά μου γνώση, αλλά ως γνώση είναι και του άλλου! Απ' την άλλη μεριά η ίδια η σκέψη μου γίνεται ένα όργανο εξαντικειμενοποίησης, αφού με παρουσιάζει στους γύρω μου ως αποκάλυψη της ίδιάς τους της κατανόησης, ως αντιληπτικής διαδικασίας (διαδικασία αντίληψης). Γι' αυτό και η ίδια η σκέψη διακρίνει στο αντικειμενικό την αδυνατότητα τού να στραφούμε στον εαυτό μας. Ο υπαρξισμός όμως αρνείται να παραδώσει τον άνθρωπο σ' ένα γνωστικό όργανο προτού γνωρίσει το είναι του. Ο Heidegger λέει ότι δεν καθορίζει ο άνθρωπος τα αντικείμενα, αλλά τα αντικείμενα καθορίζουν τον άνθρωπο. Εάν δεν στραφεί γύρω του ο άνθρωπος, θα αναγκασθεί να στραφεί στον εαυτό του. Ο άνθρωπος όμως φοβάται τον εαυτό του, γι' αυτό και «δημιουργεί» τα αντικείμενα για να αποφύγει το βλέμμα του εαυτού του.

Όλες οι προσπάθειες Καντιανής ή Εγελιανής «κατανόησης» του ανθρώπου προϋποθέτουν ότι μπορεί να ενταχθεί ο άνθρωπος ως τέτοιος στην γνωστική διαδικασία.

«Η υπόσταση -όμως- δεν είναι έννοια, είναι ένας δείκτης προς το εκείθεν κάθε αντικειμενικότητας. Κάτω από μια τέτοια προοπτική, η μέριμνα για την ολότητα, μέριμνα κυρίαρχη στις συστηματικές φιλοσοφίες αντικαθίστανται με την μέριμνα για ένταση, αν δούμε την υπόσταση από την οπτική της εμβίωσης, ή την μέριμνα για αυθεντικότητα, αν την δούμε απ' την οπτική της σκέψης».

Μερικοί μάλιστα φιλόσοφοι τείνουν προς την θέση ότι δεν έχει σημασία η αλήθεια καθαυτή, αλλά το πάθος της αλήθειας, της υπόστασης.

Ακριβώς η προσπάθεια να «μιλήσει» κανείς για το Είναι αποδεικνύοντας τότε την σκέψη, κάτι τέτοιο δεν αποτελεί παρά απόδειξη της διακίνησης ενός αφηρημένου λογισμού. Οι φιλοσοφίες του Υπαρξισμού έχουν εδώ κατακτήσει κάτι εντελώς καινούργιο: Την κατηγορία του εμπράγματου. Το εμπράγματο ή αλλιώς, όπως το ονομάζουν, η γεγονότητα (facticite) δε μπορεί να αναχθεί στην αναγωγική διαδικασία. Το Είναι αποτελεί αφετηρία και όχι σημείο αφίξεως. Ακριβώς ο Heidegger λέει πως είναι ανακριβές να πούμε πως δεν υπάρχει ουσία του εαυτού μου υπάρχει μια ουσία του εαυτού μου, αλλά τούτη είναι η ίδια μου η υπόσταση, είναι το γεγονός ότι είμαι στον κόσμο.

Γι' αυτό και ο Ζαν Βάλ λέει:

«Απ' την στιγμή που θα αρχίσω να μιλώ ιδεατά περί του Είναι, δεν μιλώ πλέον για το Είναι, αλλά για την ουσία».

Αυτή ακριβώς η «αντίθεση» cogito και υπόστασης σε μια προαντικειμενοποίηση, όπου το αντικείμενο γίνεται μια διαδικασία αυτοορισμού του υποκειμένου!

Οι φιλοσοφίες του Υπαρξισμού αρνούνται την διάκριση ανάμεσα σε υποκείμενο και αντικείμενο.

Η πρώτη ένδειξη ενός τέτοιου διαχωρισμού φαίνεται στο Journal Metapysique όπου ο Gabriel Marcel δεν λέει «έχω» ένα σώμα, αλλά είμαι το σώμα μου. Δεν μπορώ να δω το σώμα μου σαν αντικείμενο, γιατί αυτό θα ήταν ήδη μια παρουσία του «εκτατικού» στο αναφορικό πράγμα αδύνατο για τον χώρο της Εγελιανής τουλάχιστον σκέψης. Δεν μπορεί να μεταφερθεί στον χώρο της αφαίρεσης ή σωματολογική υπόσταση του υποκειμένου, μπορεί μονάχα να μεταφερθεί η συγκεκριμένη ιδιότητά του μέσω της κατηγορίας της κίνησης.

Ο Merleau-Ponty επίσης «αρνείται να δεχθεί τις απόψεις των εμπειριστών που εκλαμβάνουν το σώμα στην «αντικειμενικότητά» του αγνοώντας κάθε «εσωτερικότητα», αλλά και των νοησιαρχικών που εκλαμβάνουν το σώμα ως «συνειδητότητα» αυτού του σώματος αρνούμενοι κάθε μορφή «εξωτερικότητας».

Ακριβώς αυτή η σχέση του σώματος με το Είναι δεν είναι κατηγορία λογική, αλλά οντολογική. Έτσι το σώμα γίνεται σταυρικό σημείο μετοχής του όντος στην αρένα της ελευθερίας, ως παρουσία μιας πάσχουσας συνείδησης.

Η ευθραυστότητα του ανθρώπου, η αποξένωση, το πεπερασμένο της παρουσίας του, ο πόνος, η αγωνία, η αποτυχία, ο θάνατος, ό,τι ο Jaspers θα ονόμαζε «οριακές καταστάσεις» αποτελούν ακριβώς την αυθεντικότητα της ύπαρξης!

Το να ζεις "εντατικά" θα πει να είσαι εκτεθειμένος, θα πει να είσαι διαθέσιμος και να αντιμετωπίζεις με θάρρος την αντιξοότητα της ύπαρξης.

Αυτό αποτελεί το τριπλό μήνυμα ως ουσία της προσωπικής μεταστροφής. Ακριβώς ο γενικός φόβος του να στραφούμε προς τον εαυτό μας πραγματοποιείται στην κοινωνία ανθρώπων που «φοβούνται να σκέπτονται, σε μια κοινωνία που τους συνδέει όχι σ' αυτό που επιζητούν, αλλά σ' αυτό που φοβούνται. Εδώ κατανοούμε την σημασία των λόγων του Jaspers: «Ο σύγχρονος άνθρωπος προχωρεί πάνω σε σιδηροδρομικές ράγες». Είναι οι ράγες της φλυαρίας, της ερριγμένης στον ορίζοντα του Είναι κοινότοπης ζωής ως αποφυγή της προσωπικής ευθύνης».

Και ακριβώς η μεταστροφή αποτελεί την γέννηση της εκλογής. Το είτε (Entweder-Oder) του Kiekegaard πράγματι τίθεται ως ένα παράδοξο του άλματος και ως άλμα του παραδόξου. Αυτή η διαφυγή από την αναυθεντικότητα του «das man» αποτελεί και την διαλεκτική μιας πάντοτε παρούσας μεταστροφής στις φιλοσοφίες του υπαρξισμού.

«Υπάρχει ένα πράγμα λέει ο Gabriel Marcel που ονομάζεται ζειν, και υπάρχει ένα πράγμα που ονομάζεται υπάρχειν. Εγώ διάλεξα το υπάρχειν. Το Είναι μου δεν ταυτίζεται με την ζωή μου, προηγούμαι της ζωής μου, δεν με εξαντλεί, είμαι επέκεινα της ζωής μου. Η προσωπική ζωή δεν γεννιέται έτοιμη με την γέννηση της βιολογικής ζωής. Κάθε άτομο πρέπει να ξαναρχίζει την κατάκτηση της».

Ο Marcel

Αυτή είναι η προσωπική τραγωδία ως επανάκτηση της αυθεντικότητας, ως μετοχή στην τραγωδία του όντος που τελεί κάτω από την οριακότητα των καταστάσεων την παρουσία της ενοχής που ως οντολογία της αποτυχίας γίνεται η ελπίδα ως η ίδια η απουσία της. Το θάρρος του «Sein zum Tode», το θάρρος του «πιστεύω στην αναγκαιότητα της αποτυχίας», το θάρρος του «η κόλαση είναι οι άλλοι», το θάρρος του να μην είσαι «διαθέσιμος» στην μάζα αποτελούν καίριες αντιθέσεις στο «πνεύμα της βαρύτητας».

«Αποκαλύπτονται με θεμελιώδη αισθήματα των οποίων η αποκαλυπτική ικανότητα είναι ανώτερη από την εξηγητική ικανότητα της γνώσης, που θα προσπαθήσει να αναπτύξει αυτές τις πραγματικότητες. Το αίσθημα αυτό δεν έχει σχέση με την αισθηματικότητα αλλά είναι μια άλλη διαφορετική από την λογοκρατική, γνωστική κατάσταση της υπόστασης, η οποία είναι αποκαλυπτική πραγματικοτήτων, τις οποίες ο λόγος αδυνατεί να τις αντιληφθεί».

Τι επιδιώκουν λοιπόν οι φιλοσοφίες του υπαρξισμού; Θα αποτολμήσω μια πρόταση:

Δεν επιδιώκουν να γίνει η φιλοσοφία υπόθεση της ζωής μας, αλλά η ζωή μας υπόθεση της φιλοσοφίας.

Αποτολμούν να εκφραστεί το τίμημα της ελευθερίας σε μια μεταφυσική απόδοση του στο χώρο της συνειδητοποίησης. ■

ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΚΑ

● **Του Κωνσταντίνου Ν. Παπαδόπουλου**
Πρεσβύτερου-Επίκουρου Καθηγητή Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών

Από τη διδασκαλία του μαθήματος της Τελετουργικής επί πολλά χρόνια στην ενιαία Θεολογική Σχολή πρώτα κι έπειτα στο Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών εξετάστηκαν προβλήματα, των οποίων παρουσιάζονται τώρα δύο.

Α) Η γονυκλισία της Πεντηκοστής

Ο εσπερινός της Δευτέρας της Πεντηκοστής παρουσιάζει μια ιδιοτυπία μοναδική: τη γονυκλισία μετά την είσοδο. Η απορία για την ιδιαιτερότητ' αυτή επιτείνεται, αν λάβομε υπ' όψιν ότι στον βυζαντινό λειτουργικό τύπο η εβδομάδα, που έπεται της Κυριακής της Πεντηκοστής, είναι παρόμοια με τη Διακαινήσιμη: έχει και κατά την Δευτέρα και την Τετάρτη ή και καθημερινά λειτουργία και κατάλυση εις πάντα κατά την Τετάρτη και την Παρασκευή[1]. Είναι βέβαια γνωστότατο πως η νηστεία και η γονυκλισία συμβαδίζουν, ενώ δεν συνυπάρχουν ποτέ με τη λειτουργία, η οποία συνοδεύεται πάντοτε από την κατάλυση. Το πρόβλημα επομένως είναι πώς έχει μπει η γονυκλισία σ' αυτόν τον εσπερινό και τί σημαίνει. Του εσπερινού αυτού η αρχαιότερη διάταξη είναι του ασματικού τυπικού. Εκεί βλέπομε ότι:

1. η λειτουργική ημέρα, που αρχίζει, είναι μνήμης των αποστόλων[2].

2. οι χαρακτηριστικές ευχές της Πεντηκοστής επισυνάπτονται στις συνηθισμένες ευχές των μικρών αντιφώνων μετά την είσοδο[3].

3. για τη γονυκλισία κάνουν λόγο οι διακονικές παρακελεύσεις[4], που εισάγουν τις ευχές, και οι ευχές με υπαινιγμούς[5].

Ξέρομε από την 6η Οικουμενική Σύνοδο ότι ο καθημερινός εσπερινός, προφανέστατα ασματικός, είχε γονυκλισία μετά την είσοδο[6]. Ο εσπερινός δηλαδή της Δευτέρας της Πεντηκοστής είναι ο συνήθης με τη γονυκλισία κανονικά πλέον, αφού έληξε η περίοδος, που απαγορευόταν. Πράγματι οι αρχαίες διατάξεις ορίζουν να μη γίνεται νηστεία μήτε γονυκλισία κατά τις ημέρες από το Πάσχα μέχρι την Πεντηκοστή. Ο εσπερινός άρα αυτός μας παραπέμπει σ' Εκκλησία, όπου την επομένη της Πεντηκοστής άρχιζε νηστεία, κατά την οποία και η γονυκλισία είναι συμβατή. Από τον μ. Αθανάσιο διδασκόμαστε ότι αυτό ήταν το έθος της Εκκλησίας της Αλεξάνδρειας[7]. Από τις Αποστολικές Διαταγές όμως γνωρίζομε ότι η συνήθεια των Εκκλησιών της Συρίας ήταν η εβδομάδα μετά την Πεντηκοστή να είναι χαρμόσυνη χωρίς καθόλου νηστεία και συνεπώς χωρίς γονυκλισία[8]. Στην Κωνσταντινούπολη άρα επιτελέστηκε η σύνθεση των εθών της Αντιόχειας και της Αλεξάνδρειας: α') διατηρήθηκε ο εορταστικός χαρακτήρας της εβδομάδας μετά την Πεντηκοστή με καθημερινή λειτουργία και την κατάλυση. β') Από τη νηστεία, που τηρούσε η Αλεξάνδρεια, παρέλαβε η Κωνσταντινούπολη μόνον το στοιχείο της γονυκλισίας, το οποίο ενέταξε στον εσπερινό κατά τις ειδικές ευχές, που αναπέμπονται αυτή την ημέρα.

Η λειτουργική αυτή λεπτομέρεια μας διδάσκει ότι στη διαμόρφωση του βυζαντινού λειτουργικού τύπου επέδρασε πολύ η Συρία, όπως είναι γενικά γνωστό, αλλά σε μερικά σημεία, όπως το παραπάνω, και η Αίγυπτος.

Β) Αμοιβαίες επιδράσεις των χειροτονιών επισκόπου και πρεσβυτέρου

Από τη βυζαντινή χειροτονία του πρεσβυτέρου λείπει ένα σημαντικό στοιχείο, που υπάρχει στις αρχαιότερες χειροτονίες, εννοώ την επίθεση

---

[1] *Βλ. Le Typikon de la grande église,[OCA,166], έκδ.Mateos, Roma 1963,t.2,142-144, όπου αναγράφεται τη Δευτέρα μνήμη των αγίων Αποστόλων και την Τετάρτη σύναξη των αρχαγγέλων Μιχαήλ και Γαβριήλ. Τα μοναστικά τυπικά ορίζουν λεπτομερέστερα: «Ιστέον ότι από της πασχαλίας μέχρι των αγίων πάντων τας δύο μαγειρίας το τε λάχανον και το όσπριον μετά ελαίου εσθίομεν. Χρώμεθα δε και ιχθύων και τυρού και ωού, πίνομεν δε τα άριστα γε» (Dmitrijevskij 1,234). «Ιστέον ότι έως της Πεντηκοστής ούτε ώρας ψάλλομεν, ουδέ γόνυ κλίνομεν..» (Dmitrijevskij 1,248 και 229). «Χρη γινώσκειν, οψέ τη κυριακή της αγίας Πεντηκοστής...Αγομεν δε και την εβδομάδα ταύτην μη ψάλλοντες τας ώρας» (Dmitrijevskij 1,248). «Χρη γινώσκειν, ως ηνίκα αργώς άγομεν των ωρών, κάν τάχα κάμνωμεν, η μεν θεία λειτουργία αρχομένης της τετάρτης ώρας ευλογείται» (Dmitrijevskij 1,248). Βλέπομε άρα ότι στα μοναστήρια η εβδομάδα μετά την Πεντηκοστή έχει κατάλυση, αργία από τις ώρες, όπως η πασχαλινή περίοδος, και καθημερινή λειτουργία, όπως η Διακαινήσιμη εβδομάδα. Το ασματικό τυπικό της Αγίας Σοφίας, θεσπίζοντας λειτουργία για την Δευτέρα και την Τετάρτη της εβδομάδας αυτής μαρτυρεί ότι θεωρεί την εβδομάδα πανηγυρική και τις ημέρες αυτές όχι νηστείας.*

[2] *Στον ασματικό εσπερινό της Πεντηκοστής, που διέσωσε σιναϊτικό χειρόγραφο (Dmitrijevskij 2,101) τροπάρια του Κύριε εκέκραξα ορίζονται αποστολικά «Των αποστόλων τον...», «Τους αγραμμάτους ...», «Διασπαρέντες...», και στο Δόξα «Αγνοούντα τα...». Ομοίως και άλλος ασματικός εσπερινός για την ίδια γιορτή ως δεύτερο μεγάλο αντίφωνο ορίζει τον ψαλμό 18, που τον ερμήνευσαν οι βυζαντινοί ως προφητεία των αποστόλων, και στο Κύριε εκέκραξα ορίζει τροπάριο «Ο τοις μαθηταίς εξαποστείλας το Άγιόν σου Πνεύμα...» (Dmitrijevskij 1,890). Για την τυπολογική ερμηνεία του ψαλμού βλ. Baltasar Corderius,Expositio patrum graecorum in Psalmos, t.1, Roma 1642, p.346 εξ.*

[3] *Dmitrijevskij 1,890-892. 2,101. 216. Τον εσπερινό της Πεντηκοστής, όπως διαμορφώθηκε κατόπιν και ισχύει μέχρι σήμερα, βλ. Goar 597 εξ.*

[4] *Goar 597.*

[5] *Goar 598.*

[6] *«...μετά την εν τοι σαββάτωι εσπερινήν των ιερωμένων προς το θυσιαστήριον είσοδον, κατά το κρατούν έθος, μηδένα γόνυ κλίνειν μέχρι της εφεξής κατά την Κυριακήν εσπέρας, καθ' ήν μετά την εν τοι λυχνικώι είσοδον αύθις τα γόνατα κάμπτοντες ούτω τας ευχάς τοι Κυρίωι προσάγομεν» (6ης Οικ. Συν., καν.90:Ράλλης-Ποτλής 2,516. Αλιβιζάτος 112). Περισσότερα γράφω στα «Κανονικά και λειτουργικά»: ΕΕΘΣΠΑ τ.29,1994,581εξ. Προσθέτω ότι στα μοναστηριακά τυπικά ορίζονται μετάνοιες κατά τον εσπερινό (Dmitrijevskij 3,2.13,42,43,97), κατά το απόδειπνο (ό,π.3,15. 16,59), κατά τον όρθρο (ό,π. 3,8,9,43,97), κατά τις ώρες (ό,π.3,4.9,10,11,12,24), κατά τη λειτουργία των προηγιασμένων (ό,π.3,14) και ιδίως κατά τις ακολουθίες της μεγάλης σαρακοστής. Ήταν συνήθεια των αρχαίων μοναχών η γονυκλισία κατά τις ακολουθίες, καθώς διδάσκει ο άγιος Κασσιανός: «Συναγομένων γαρ αυτών επί το αυτό κατά τον καιρόν της συνάξεως ηνίκα τελειωθήι ο ψαλμός ου παραχρήμα προς γονυκλισίαν ορμώσιν, αλλά πριν ή τα γόνατα κάμψαι προς ολίγον ιστάμενοι και τας χείρας εκτεταμένας έχοντες εύχονται...» ([Αθαν.],Περί των κανονικών των κοινοβίων διατυπώσεων: ΒΕΠ 35, 171/13εξ.). Το έργο φέρεται και υπό το όνομα του μ. Αθανάσιου, είναι όμως του Κασσιανού.*

[7] *«Τηι γαρ εβδομάδι μετά την αγίαν Πεντηκοστήν ο λαός νηστεύσας εξήλθε περί το κοιμητήριον εύξασθαι..» (Αθανάσιος,De Fuga 6,4:Opitz, A.W. Bd.2,1.T.,4.Lief., σ, 72/8-9).*

[8] *«Μετά ουν το εορτάσαι υμάς την Πεντηκοστήν εορτάσατε μίαν εβδομάδα και μετ' εκείνην νηστεύσατε μίαν» (Αποστ. Διαταγ. 5,20, 14:Funk, v.1, Paderbornae 1905,p.299/5-7 και ΒΕΠ 2,/93,6-8). Τα συμπεράσματα, στα οποία οδηγηθήκαμε*

και των χειρών των πρεσβυτέρων συγχρόνως με του επισκόπο[9]. Προστίθεται όμως η παράδοση της «παρακαταθήκης» από τον επίσκοπο στο νεοχειροτόνητο, που δεν την βλέπομε στις πιο παλιές χειροτονίες[10]. Μελετώντας πάλι τις αρχαίες πηγές βλέπομε ότι τη χειροτονία του επισκόπου ακολουθούσε η αναφορά, και μάλιστα οι διάκονοι έφερναν τα τίμια δώρα στα χέρια του νεοχειροτόνητου επισκόπου, ο οποίος τελούσε αμέσως την ευχαριστία[11]. Από την ιστορία επίσης γνωρίζομ' επισκόπους, οι οποίοι είχαν χειροτονηθεί από έναν επίσκοπο, χωρίς ποτέ να θεωρηθεί η χειροτονία αυτή ελλιπής. Στο σημείωμ' αυτό θα επιχειρήσομε να ερμηνεύσομε αυτά τα στοιχεία.

Λοιπόν παραδίνει η ιστορία ότι ο Σιδήριος, επίσκοπος της Παλαίβισκας, χειροτονήθηκε από ένα επίσκοπο, τον Φίλωνα. Μάλιστα ο μ. Αθανάσιος, ο οποίος είχε την κύρια ευθύνη των εκκλησιαστικών ζητημάτων όλης της Αιγύπτου, όχι μόνον δεν διετύπωσε καμμία αμφιβολία ποτέ για το κύρος της χειροτονίας, αλλά και προήγαγε τον Σιδήριο σε μητροπολίτη Πτολεμαΐδος[12]. Κατά την ίδια εποχή, όταν ο αρειανισμός εδίωκε την Ορθοδοξία, ο ομολογητής επίσκοπος Αντιόχειας, ο άγιος Ευστάθιος, ενώ ήταν εξόριστος, χειροτόνησε στην Κωνσταντινούπολη μόνος για χάρη των ορθοδόξων επίσκοπο τον κατά τ' άλλα άγνωστο σ' εμάς Ευάγριο[13]. Και στην Αντιόχεια πάλι ο ομολογητής κι εξόριστος για την ορθόδοξη πίστη επίσκοπος της Κάλαρης Λουκίφερ εχειροτόνησε τον Παυλίνο χωρίς τη συμμετοχή άλλων επισκόπων[14]. Πάντως κατ' αυτή την εποχή μεταβάλλεται και των πρεσβυτέρων η χειροτονία, διότι οι «Αποστολικές Διαταγές» ορίζουν να επιθέτει ο επίσκοπος τα χέρια του στην κεφαλή του χειροτονουμένου, ενώ θα παρευρίσκονται οι πρεσβύτεροι[15]. Ο κανόνας μάλιστα, που απαγορεύει τη χειροτονία επισκόπου για μικρή κώμη, όπου κι ένας πρεσβύτερος αρκεί, δείχνει ότι ήταν πλέον καθεστώς το να είναι μόνος ένας πρεσβύτερος σε μία «παροικία»[16]. Το πράγμα είχε καταστεί τόσο αυτονόητο, ώστε οι Αποστολικές Διαταγές κάνουν λόγο για «παροικίες», που ποιμαίνει ο επίσκοπος[17] κι ο Θεοδώρητος Κύρου μιλάει για τις οχτακόσιες «παροικίες» της επισκοπής του, όπου προφανώς θα υπήρχαν ισάριθμοι πρεσβύτεροι (επιστ.113: P.G 84,1316D).

Σαφέστερα όμως ο αρχαιότερος Ιωάννης ο άγιος Χρυσόστομος συνιστά σ' όσους «κώμας έχουσι και χωρία»[18] να οικοδομήσουν εκκλησία, «ώστε μηδένα οφθήναι έρημον εκκλησίας χωρίον έχοντα»[19]. Μάλιστα συμπληρώνει: «Ευχαί εκεί διηνεκείς διά σε, ύμνοι και συνάξεις διά σε, προσφορά καθ' εκάστην Κυριακήν»[20]. Εδώ δηλαδή ο μεγάλος πατέρας διδάσκει ότι ο κάθε γαιοκτήμονας πρέπει στα κτήματά του να χτίσει κι εκκλησία, για να εκκλησιάζονται οι γεωργοί του. Εκεί θα υπηρετεί ιδιαίτερος κλήρος, δηλαδή πρεσβύτερος, διάκονος και κατώτεροι κληρικοί, τους οποίους θα συντηρεί ο γαιοκτήμονας και οι οποίοι θα τελούν την ευχαριστία και τη λοιπή λατρεία[21]. Συμπεραίνομε άρα ότι οι νέες καταστάσεις επέβαλαν μεταβολή της χειροτονίας του πρεσβυτέρου, αφού στην ορισμένη παροικία δεν θα ήταν δυνατόν να παρευρεθεί όλο το πολυάριθμο σώμα των πρεσβυτέρων, ώστε να λάβει μέρος στη χειροτονία.

Συνάγεται λοιπόν ότι τον πρεσβύτερο χειροτονεί μόνος ο επίσκοπος, ενώ θα παρευρίσκονται ίσως και μερικοί κληρικοί από κοντινές παροικίες, και όταν πρόκειται για ενορία απομακρυσμένη πολύ, μόνον ο επίσκοπος, ο χειροτονούμενος, ο διάκονος του επισκόπου και κατώτεροι κληρικοί. Ο πρεσβύτερος λοιπόν χειροτονείται πλέον μόνον με την επίθεση των χειρών του επισκόπου, διότι αυτό επιβάλλει η διαμόρφωση της ενορίας και η γεωγραφική κατανομή των ενοριών. Αλλά για την αρχαία Εκκλησία ο πρεσβύτερος υπολειπόταν ελάχιστα[22] από τον επίσκοπο και η καθιερωτική ευχή της χειροτονίας ήταν όμοια, και μάλιστα στις «Διατάξεις της αιγυπτιακής Εκκλησίας» ομοιότατη, μόνον στη μνεία του βαθμού σημειώνοντας διαφορετικά[23]. Η εγγύτητα λοιπόν των δύο βαθμών εξηγεί τα πράγματα. Ο χειροτονούμενος πρεσβύτερος, ο οποίος σε μερικές παροικίες υποκατέστησε τον χωρεπίσκοπο, που υπήρχε μέχρι τότε, λαβαίνει από τον επίσκοπο την παρακαταθήκη, όπως παλαιότερα σ' εκείνον παρέδιναν τα τίμια δώρα κατά τη χειροτονία του. Αλλά και κατά το πρότυπο της χειροτονίας των πρεσβυτέρων από μόνο τον επίσκοπο τελέστηκαν χειροτονίες επισκόπων από έναν επίσκοπο, όταν το επέβαλλαν οι ανάγκες. ■

είναι κάπως διαφορετικά από του M.Arranz, Les prieres de la gonyklisia ou de la genuflexion du jour de la Pentecote dans l' ancien Eucologe byzantin: OCP 48,1982,92εξ.

[9] *Για τον βυζαντινό λειτουργικό τύπο βλ. Π.Ν.Τρεμπέλας, Μικρόν Ευχολόγιον, τ.1,Αθήναι 1950, σ.202εξ.228εξ.Οι Constitutiones Ecclesiae Aegyptiacae, κείμενο που θεωρήθηκε οικείο προς τη λειτουργική ζωή της κοινότητας του άγιου Ιππόλυτου, γράφουν «Episcopus presbyterum ordinet; manum suam capiti eius imponat, omnibus presbyteris eum tangentibus» (Funk, Didascalia et Constitutiones Apostoloru m,v.2,Paderbornae1905,p.102/29-30). Η «Διαθήκη του Κυρίου» γράφει «Universus coetus sacerdotalis adducant eum, et episcopus manum imponat super caput ipsius, contingentibus et tenentibus eundem presbyteris » (Testamentum Domini, έκδ.Rahmanus, Moguntiae !899, κεφ.30, σ.69.). Στο ευχολόγιο του Σεραπίωνος στην «χειροθεσία καταστάσεως πρεσβυτέρων» λέγεται:«Την χείρα εκτείνομεν, δέσποτα...επί τον άνθρωπον τούτον και δεόμεθά σου..» (Funk, όπ. π.188/21-23. και ΒΕΠ 43,82/19-20). Εδώ πλέον η συμμετοχή των πρεσβυτέρων στη χειροτονία εκφράζεται και από το αεπληθυντικό πρόσωπο.*

[10] *Κατά το Διονυσιακό σύγγραμμα «Περί εκκλησιαστικής ιεραρχίας» τα χαρακτηριστικά της χειροτονίας του πρεσβυτέρου είναι το ότι γονατίζει με τα δύο πόδια ενώπιον της αγίας τράπεζας, ο χειροτονών θέτει επί της κεφαλής του «την ιεραρχικήν δεξιάν», δέχεται την «σταυροειδή σφραγίδα» από τον χειροτονούντα και ασπασμό «παντός ιερατικού παρόντος ανδρός και του τελέσαντος ιεράρχου» (Περί εκκλ. ιεραρχ. V,II. III:P.G 3,509 A-D). Δεν είναι άρα γνωστή τον 5-6 αιώνα η παράδοση της παρακαταθήκης στον πρεσβύτερο και η συνεπίθεση των χειρών των πρεσβυτέρων έχει λησμονηθεί.*

[11] *Οι Constitutiones Ecclesiae Aegyptiacae γράφουν ότι οι διάκονοι φέρνουν τα τίμια δώρα και ο νεοχειροτόνητος επίσκοπος μαζί μ' όλους τους πρεσβυτέρους θέτει τα χέρια του επάνω στην «προσφορά» και τελεί την ευχαριστία (Funk, όπ.π. 99/10εξ.). Οι Αποστολικές Διαταγές ορίζουν για τη χειροτονία επισκόπου: «Και μετά την προσευχήν είς των επισκόπων αναφερέτω την θυσίαν επί των χειρών του χειροτονηθέντος» (Αποστ. Διατ. 8,5,9: Funk, ό,π.υ,1, Paderbornae 1905, p.476/18-19. ΒΕΠ 2,144/23-25.).*

[12] *«Μόνον γαρ φασί δη τον μακάριον Φίλωνα θαρσήσαι την του συνιερέως ανάρρησιν...Τούτον ήκοντα μόνον αποδείξαί τε και επί του θρόνου καθίσαι τον μακαρίτην Σιδήριον. Αλλ' ανάγκη γαρ εν καιροίς απαρρησιάστοις την ακρίβειαν παραβαίνεσθαι. Διά τούτο τον πάμμεγαν Αθανάσιον συγχωρήσαι τε τω καιρώ και μετ' ου πολύ δεήσαν εν Πτολεμαΐδι τον ενόντα σμικρόν έτι της ορθοδοξίας σπινθήρα θάλψαι τε και επί πλέον εξάψαι, τον άνδρα τούτον ως μείζοσι πράγμασιν επιτήδειον εκεί διαβήναι κελεύσαι την μητροπολίτιν Εκκλησίαν επιτροπεύσοντα» (Συνέσιος. Πτολεμ.. επιστ.67: P.G 66,1416A εξ.).*

[13] *«..Οι αρειανοί ...καθιστώσι Δημόφιλον. Καιρού δε νομίσαντες δεδράχθαι οι του ομοουσίου της εαυτών πίστεως Ευάγριόν τινα προεβάλοντο και χειροτονεί τούτον Ευστάθιος, ο πάλαι ποτέ επίσκοπος Αντιοχείας γεγονώς..» (Σωκράτ. Εκκλ. Ιστ.4,14:P.G 67,497B).*

[14] *Ο Σωκράτης διηγείται ότι ο Λουκίφερ «επί την Αντιόχειαν χωρήσας ευρίσκει τεταραγμένην την Εκκλησίαν ...Ου γαρ μόνον η αρειανή αίρεσις υπό Ευζωΐου τυγχάνουσα την Εκκλησίαν εχώριζεν*
...Καταστήσας ουν Παυλίνον επίσκοπον αυτοίς αύθις απεχώρει» (Σωκρ. Εκκλ.Ιστ.3,7: P.G 67,388C εξ.)

[15] *«Πρεσβύτερον χειροτονών, ω επίσκοπε, την χείρα επί της κεφαλής επιτίθει αυτός του πρεσβυτερίου παρεστώτός σοι και των διακόνων..» (Αποστ.Διατ.8,16,2 Funk, όπ.π. 522/1-3 και ΒΕΠ 2,159/37-39)*

[16] *Η σύνοδος της Λαοδίκειας θεσπίζει: «Ότι ου δει εν ταις κώμαις και εν ταις χώραις καθίστασθαι επισκόπους, αλλά περιοδευτάς...ωσαύτως δε και τους πρεσβυτέρους μηδέν πράττειν άνευ της γνώμης*
του επισκόπου» (Λαοδ.,καν.57: Ράλλης-Ποτλής 3,222. Αλιβιζάτος, 207), και σαφέστερα η σύνοδος της Σαρδικής: «...Μη εξείναι δε απλώς καθιστάν επίσκοπον εν κώμη τινί ή βραχεία πόλει ή τινι και είς μόνος πρεσβύτερος επαρκεί» (Σαρδ., καν.6:Ράλλης-Ποτλής 3/243. Αλιβιζάτος, 187).

[17] *Στις δεήσεις υπέρ των πιστών λεγεται: «Και υπέρ του επισκόπου ημών Ιακώβου και των παροικιών αυτού δεηθώμεν..» (Αποστ. Διατ.8,10,7 Funk, όπ.π. 488/22-23,και ΒΕΠ 2;148/28 εξ.).*

[18] *Ιωανν. Χρυσόστ.,Εις Πράξ.Απόστ., ομιλ.18:P.G. 60,146.*

[19] *Όπ. π. 60,147.*

[20] *Αυτ.*

[21] *«..Θρέψον διδάσκαλον, θρέψον διάκονον και ιερατικόν σύστημα..» (όπ.π. 60, 147). Εδώ ονομάζει «διδάσκαλο» τον πρεσβύτερο από το κύριο έργο του, το κήρυγμα.*

[22] *Οι διατυπώσεις πατέρων είναι κλασικές:«ότι ου πολύ το μέσον αυτών (δηλ. των πρεσβυτέρων) και των επισκόπων. Και γαρ και αυτοί διδασκαλίαν εισίν αναδεδεγμένοι και προστασίαν της Εκκλησίας, και ά περί των επισκόπων είπε ταύτα και πρεσβυτέροις αρμόττει. Τη γαρ χειροτονία μόνη υπερβεβήκασι και τούτω μόνω δοκούσι πλεονεκτείν τους πρεσβυτέρους» (Χρυσόστ.,Εις ΑæΤιμ. Ομιλ.ΙΑæ:P.G. 62,553). «Quid enim facit excepta ordinatione episcopus, quod presbyter non faciat?» (Ιερών., epist.146:P.L 22,1194A). «Nam et apostolus perspicue doceat eosdem esse presbyteros quos episcopos..» (Ιερών., όπ.π. 1196A.)*

[23] *«Et oret super eum secundum eum modum, quem diximus de episcopis» (Funk ,όπ.π. 2,102/30-31). Και οι κανόνες του Ιππόλ. «Si autem ordinatur presbyter, omnia cum eo similiter agantur ac cum episcopo, nisi quod cathedrae non insideat. Etiam eadem oratio super eo oretur tota ut super episcopo, cum sola exceptione nominis episcopatus. Episcopus in omnibus rebus aequiparetur presbytero excepto nominee cathedrae et ordinatione, quia potestas ordinandi ipsi non tribuitur» (H.Achelis, Die Aeltesten Quellen des orientalischen Kirchenrechts. Erstes Buch. Die Canones Hippolyti, Leipzig 1891,σ, 61-62).*

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΓΑΜΟΣ ΤΩΝ ΚΛΗΡΙΚΩΝ

● **Της Βασιλικής Τζουμαδάκη**
Υποψηφίας Διδάκτορος Κανονικού Δικαίου ΑΠΘ

Το ζήτημα του δευτέρου γάμου των εν χηρεία κληρικών απασχόλησε τόσο το Οικουμενικό Πατριαρχείο όσο και τις περισσότερες τοπικές Εκκλησίες. Το 2006 η Συνοδική Επιτροπή επί των Δογματικών και των Νομοκανονικών ζητημάτων της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος δημοσίευσε ένα κείμενό της σχετικά με τον δεύτερο γάμο των εν χηρεία και εν διαστάσει κληρικών. Η Ιερά Σύνοδος είχε επανειλημμένως ασχοληθεί με τα συγκεκριμένα προβλήματα και ανέθεσε στην επιτροπή την υποβολή εμπεριστατωμένης πρότασης. Η τελευταία λαμβάνοντας υπ' όψιν τους σχετικούς κανόνες (που απαγορεύουν τη σύναψη γάμου μετά τη χειροτονία δηλ. τους 17ο και 26ο των Αποστόλων, 12ο του Μ. Βασιλείου, 3ο και 6ο της Πενθέκτης αλλά και με πνεύμα οικονομίας αναφέρει) υποστήριξε ότι *«ἡ Ἐκκλησία εἶναι δυνατόν νά ἐπιληφθῆ μεμονομένων συγκεκριμένων περιπτώσεων, μέ πνεῦμα ἐπιεικείας καί οἰκονομίας ἀλλά καί ὅρους σαφῶς προσδιωρισμένους»*.

Ειδικότερα για τους διαζευγμένους *«ὑφίσταται νομοκανονικό πρόβλημα. Ὁ οἰκεῖος Μητροπολίτης ὀφείλει νά ἐρευνήσει τούς λόγους τῆς διαζεύξεως καί νά διαπιστώσει ἄν ἐμπίπτουν στούς περιορισμούς πού κωλύουν τήν Ἱερωσύνη, ὁπότε βέβαια καί θά θέσει σέ ἐφαρμογή τίς διατάξεις τοῦ Νόμου "Περί Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων καί τῆς πρό αὐτῶν διαδικασίας"*.*Ἡ ἠθική διάσταση τοῦ ζητήματος ἔχει προφανῶς ἄλλες ἀπαιτήσεις, που θά πρέπει νά ἀπασχολήσουν τον "κρινόμενο" κληρικό σέ συνεργασία μέ τό Γέροντά του, ὥστε νά βρεθεῖ ἡ πρόσφορη λύση γιά τήν περαιτέρω ἱερατική παρουσία καί προσφορά του»*.

Τον ίδιο χρόνο στις 21 Νοεμβρίου η Ιερά Σύνοδος σε απαντητική επιστολή στον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαίο για το συγκεκριμένο θέμα υποστήριξε πως η χορήγηση σχετικής άδειας μπορεί να γίνει μόνο κατ' άκραν οικονομία από το ανώτατο συνοδικό όργανο της οικείας Αυτοκέφαλης Εκκλησίας με τοπική ισχύ. Η καθολική ισχύς για το ζήτημα αυτό μπορεί να δοθεί κατόπιν ομόφωνης απόφασης μιας Πανορθόδοξης Συνόδου, *«Ἡ χορήγησις ἀδείας διά τήν τέλεσιν δευτέρου γάμου εἰς τούς ἐν χηρείᾳ κληρικούς, δέον ὅπως γίγνηται μόνον κατ' ἄκραν οἰκονομίαν ὑπό τοῦ Ἀνωτάτου Συνοδικοῦ Ὀργάνου τῆς οἰκείας αὐτοῦ Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας, ἐξετασάσης ἐνδελεχέστατα, κεχωρισμένως καί κατά περίπτωσιν ἕκαστον σχετικόν αἴτημα, μή δυναμένης τῆς οἱασδήποτε ληφθησομένης Ἀποφάσεως ἵνα λάβῃ καθολικήν ἰσχύν [...] τοῦτο δ' ὅλον δύναται νά κυρωθῇ μόνον μετά ὁμόφωνον Ἀπόφασιν Πανορθοδόξου Συνόδου»*.

Το ζήτημα του δευτέρου γάμου των εν χηρεία κληρικών δεν αποτυπώνει μόνον ένα σύγχρονο προβληματισμό, καθ' όσον αυτό συζητήθηκε και παλαιότερα, ήδη από τις αρχές του 20ού αιώνα. Η Εκκλησία της Ελλάδος συζήτησε σοβαρά το θέμα στη συνεδρίασή της στις 22 Απριλίου του 1920. Ο Αθηνών Μελέτιος ενημέρωσε τους συνοδικούς για την επίσκεψη του Επισκόπου Ζίτσης Νικολάου, απεσταλμένου της Σερβικής Εκκλησίας, για την επιστολή που προσκόμισε προς τον ίδιο αλλά και εκείνων που απέστειλε ο Αρχιεπίσκοπος Βελιγραδίου και Μητροπολίτης Σερβίας Δημήτριος προς τον Τοποτηρητή του Οικουμενικού Θρόνου Προύσης Δωρόθεου και προς τον ίδιο. Στην Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας της Ελλάδος ο Επίσκοπος Ζίτσης έθεσε τα εξής ερωτήματα: α) αν θεωρούσε το αίτημα των εν χηρεία κληρικών ως ζήτημα εκκλησιαστικής πειθαρχίας και όχι ως ζήτημα θεμελιώδους διδασκαλίας της χριστιανικής πίστης· β) εάν η Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος συμφωνούσε με την Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας της Σερβίας για τη χορήγηση άδειας σύναψης δευτέρου γάμου στους χηρεύσαντες κληρικούς και γ) εάν, σε περίπτωση συμφωνίας στο ζήτημα αυτό, θεωρεί ότι πρέπει να επιτραπεί σε όλους ανεξαιρέτως τους εν χηρεία κληρικούς ο δεύτερος γάμος ή μόνο σε σπάνιες περιπτώσεις κατόπιν ευλογίας του οικείου επισκόπου και της Ιεράς Συνόδου. Στη συνέχεια παρακάλεσε να δοθούν απαντήσεις στα ερωτήματα που τέθηκαν, απαντήσεις που αναμένονταν με ανυπομονησία και στις οποίες αποδίδονταν μεγάλη σημασία.

Ο Ζίτσης Νικόλαος επισήμανε την εντολή που πήρε για να επισκεφθεί πρώτα την Αθήνα, γεγονός που αποδεικνύει τον μεγάλο σεβασμό που είχε η Εκκλησία του προς την Ελλαδική και τόνισε ότι η απόφαση που καλείται να λάβει η Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος σχετικά με τα ζητήματα που της τέθηκαν θα είναι μοιραία ή σωτήρια για την ειρήνη όχι μόνο για την τοπική Εκκλησία της Σερβίας αλλά για τις Ορθόδοξες εν γένει.

Με την επιστολή του ο Αρχιεπίσκοπος Βελιγραδίου προς τον Αθηνών Μελέτιο και την Εκκλησία της Ελλάδος ανακοίνωσε την ύπαρξη του προβλήματος και εξέφρασε την επιθυμία να επιτραπεί, χωρίς αναβολή, η σύναψη δευτέρου γάμου στους εν χηρεία κληρικούς, αναφέροντας ότι ήδη κάποιοι από αυτούς προχώρησαν αυτοβούλως στην τέλεση δευτέρου γάμου, με συνέπεια να δημιουργηθεί σάλος στη Σερβική Εκκλησία. Ο Βελιγραδίου Δημήτριος γνώριζε ότι σε προηγούμενη συνεδρίαση της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος κρίθηκε αναγκαία η συζήτηση του θέματος από τις Ορθόδοξες Εκκλησίες για τη επίλυση του ζητήματος. Κλείνοντας την επιστολή του παρακάλεσε τον Αθηνών Μελέτιο για τη βοήθειά του, ιδίως για την επιρροή του στον Τοποτηρητή του Οικουμενικού Θρόνου Προύσης Δωρόθεο και στην Ιερά Σύνοδο Κωνσταντινουπόλεως να ενισχύσει την προσπάθεια την Σερβικής Εκκλησίας σχετικά με την ληφθείσα απόφαση για το ζήτημα αυτό.

Η δεύτερη επιστολή είχε παραλήπτη τον Τοποτηρητή του Οικουμενικού Θρόνου Προύσης Δωρόθεο, στον οποίο έκανε θερμή παράκληση ο Βελιγραδίου Δημήτριος να αντιμετωπιστεί με συμπάθεια το αίτημα της Σερβικής Εκκλησίας, *«ἵνα ἐπ' αὐτῆς φέρῃ εὐμενῆ κρίσιν καί λυσιτελῆ συνοδικήν ἀπόφασιν ἐκδώσῃ»*. Η ανάγκη αυτή προέκυψε εξαιτίας δυσχερών περιστάσεων, με τις οποίες ήρθε αντιμέτωπος ο κλήρος όχι μόνο της Σερβίας αλλά και λοιπών Ορθοδόξων Εκκλησιών. Του υπενθύμισε ότι το ζήτημα του δευτέρου γάμου των εν χηρεία κληρικών είχε προκύψει το 1910 στην Μητρόπολη Καρλοβιτσίου, όταν ο τότε Οικουμενικός Πατριάρχης Ιωακείμ Γ' με επιστολή του ζήτησε τη γνώμη των Αυτοκεφάλων Εκκλησιών για το θέμα, οι οποίες απάντησαν επιφυλακτικά θεωρώντας επικείμενη τη σύγκληση Οικουμενικής συ-

νόδου. Τον ενημέρωσε ότι το 1/3 των Σέρβων ιερέων έχουν χάσει τις συζύγους τους και εξαιτίας της χηρείας τους μερικοί από αυτούς σύναψαν γάμο χωρίς να ζητήσουν άδεια.

Οι Σέρβοι θεολόγοι μελετώντας το θέμα χωρίστηκαν σε δυο ομάδες λόγω των διαφορετικών θέσεων. Η πρώτη και μεγαλύτερη, στην οποία ανήκε ο Επίσκοπος Ζάρας Νικόδημος Μίλας, υποστήριζε ότι είναι δυνατό να επιτραπεί στους ιερείς η σύναψη δευτέρου γάμου ανεξαρτήτως της απαγόρευσης του 6ου κανόνα της Πενθέκτης. Η δεύτερη ομάδα ισχυρίζονταν ότι ο κανόνας έχει θεμελιωθεί επί θείου δικαίου και δεν ήταν δυνατό να μεταβληθεί παρά μόνο από Οικουμενική σύνοδο. Τέλος, επισήμανε ότι η Ιερά Σύνοδος συμφώνησε με την δεύτερη ομάδα και θεώρησε ότι έπρεπε να επισπευστεί η λύση με κοινή ψήφο όλων των Ορθοδόξων Εκκλησιών, οπότε και κρίθηκε αναγκαία η συνέχιση των διαπραγματεύσεων μεταξύ των εκκλησιών, την αρχή των οποίων έκανε ο αοίδιμος Πατριάρχης Ιωακείμ Γ'. Η Ιερά Σύνοδος της Σερβικής Εκκλησίας επιθυμούσε να μετριασθεί η αυστηρότητα του 6ου κανόνα της Πενθέκτης με κοινή απόφαση των Ορθοδόξων Εκκλησιών και με νέα διάταξη να επιτραπεί ο γάμος των εν χηρεία κληρικών.

Ο Αθηνών Μελέτιος μελετώντας τον φάκελο των εγγράφων που παρέλαβε από τον Ζίτσης Νικόλαο συνειδητοποίησε την επιτακτική ανάγκη επίλυσης του ζητήματος του γάμου, καθώς είχαν προηγηθεί οι ενέργειες της Εκκλησίας Καρλοβιτσίου που αντιμετώπιζε το ίδιο πρόβλημα. Στην περίπτωση αυτή οι Αυτοκέφαλες Εκκλησίες, από τον τρόπο της απάντησης και της διαπραγμάτευσης του ζητήματος υποδηλώθηκε ότι δεν αντιτίθενται στην εφαρμογή της οικονομίας. Εξέφρασαν όμως τη γνώμη ότι για τη λήψη οριστικής απόφασης, απαιτείται πανορθόδοξη συνέλευση και αν είναι εφικτό, Οικουμενική σύνοδος. Η Εκκλησία της Ελλάδας δεν είχε στείλει απαντητική επιστολή με τη θέση της παρ' όλο που της είχε γίνει δεύτερη υπόμνηση.

Με τα τραγικά γεγονότα του πολέμου και τις απώλειες των συζύγων τους οι Σέρβοι κληρικοί οργανώθηκαν σε μια ενιαία ομάδα έχοντας τη στήριξη της Σερβικής κοινωνίας. Η Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος αντιμετώπισε με σοβαρότητα το θέμα, έκρινε ότι το ζήτημα παρέκκλινε της κανονικής τάξης και ότι έπρεπε να τεθεί σε Πανορθόδοξη σύνοδο, διότι η ίδια δεν μπορούσε να πάρει μια τόσο σοβαρή απόφαση. Υποστήριξε ότι η Εκκλησία μπορεί να διευθετήσει ένα θέμα εκκλησιαστικής τάξης και πειθαρχίας *«καθ' ὅν τρόπον τό συμφέρον τῆς σωτηρίας τοῦ πληρώματος αὐτῆς ἀπαιτεῖ»*, ωστόσο το θέμα πρέπει να τεθεί ενώπιον του Οικουμενικού Πατριάρχη.

Το ζήτημα αυτό τέθηκε τελικώς στο Πανορθόδοξο Συνέδριο της Κωνσταντινούπολης το 1923. Πρώτο θέμα συζήτησης ήταν το ημερολογιακό και στη συνέχεια το θέμα του δευτέρου γάμου, το οποίο μάλιστα κρίθηκε επείγον. Η παράμετρος που τέθηκε αρχικά ήταν, αν και κατά πόσο οι απαγορευτικές διατάξεις είναι θείου δικαίου και αν έχουν δογματικό υπόβαθρο. Μόνο στην περίπτωση αρνητικής απάντησης ήταν δυνατή η αναθεώρησή τους. Η Ιερά Σύνοδος του Οικουμενικού Πατριαρχείου έδωσε την επιστολή του Καρλοβιτσίου στους θεολόγους καθηγητές της Χάλκης προς γνωμοδότηση.

Έτσι στην εξέλιξη των γεγονότων το θέμα συζητήθηκε από καθηγητές της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης, οι οποίοι ανέλυσαν το ιστορικό πλαίσιο των κανόνων και των πολιτικών διατάξεων, εξέτασαν το δυνατό ή μη της μεταβολής των ισχυόντων καθεστώτων και διατύπωσαν τις απόψεις τους για το ποιος έχει την αρμοδιότητα να μεταβάλει τους κανόνες. Οι καθηγητές συμφώνησαν ότι η εκκλησιαστική και πολιτική νομοθεσία κωλύει τη χειροτονία των διγάμων και απαγορεύει το γάμο μετά τη χειροτονία. Η τήρηση των Αποστολικών παραγγελμάτων ή η εφαρμογή της οικονομίας ήταν η διαφωνία που προέκυψε μεταξύ τους καθώς επίσης και το όργανο που θα αποφάσιζε. Ο Μητροπολίτης Σελευκείας και ο Π. Κομνηνός θεωρούσαν καθ' όλα αρμόδια την Οικουμενική Σύνοδο, αντίθετα οι Δ. Γεωργιάδης και Β. Αντωνιάδης υποστήριζαν ότι εάν η συγκρότηση Οικουμενικής Συνόδου είναι αδύνατη, οι Αυτοκέφαλες Εκκλησίες με κοινή συννενόηση μπορούν να επιτρέψουν κατ'οικονομία τον δεύτερο γάμο κρίνοντας όπου θεωρεί η καθεμιά αναγκαίο.

Τις θέσεις τους στο συνέδριο, μεταξύ των άλλων, ανέπτυξαν ο καθηγητής Δημητρέσκου και ο Μητροπολίτης Μαυροβουνίου Γαβριήλ. Την Εκκλησία της Ελλάδος αντιπροσώπευσε ο Μητροπολίτης Δυρραχίου Ιάκωβος χωρίς όμως να γνωρίζει την επίσημη θέση της για το θέμα. Ο ίδιος τάχθηκε υπέρ της εγκρίσεως του δευτέρου γάμου των εν χηρεία κληρικών λέγοντας, *«ὄχι μόνον δύναται, ἀλλά καὶ ὀφείλει νὰ ἐπιτρέψῃ τὸν δεύτερον γάμον τῶν ἐν χηρείᾳ κληρικῶν, μόνον, ἐννοεῖται, μετά τὸν θάνατον τῆς συζύγου αὐτῶν καὶ οὐχί ἀπολύτως»* αγνοώντας τις αντιρρήσεις μερικών ιεραρχών της Εκκλησίας της Ελλάδος και των Νέων Χωρών. Ο Μητροπολίτης Δυρραχίου ήταν ενημερωμένος για τη θέση της Εκκλησίας της Ελλάδος σχετικά με το ημερολογιακό ζήτημα, κύριο θέμα συζήτησης στο Πανορθόδο Συνέδριο. Η Μητρόπολή του δεν ανήκε στην Εκκλησία της Ελλάδος, ώστε να γνωρίζει για τη συνεδρίαση της Ιεράς Συνόδου στις 22 Απριλίου του 1920 και όλα όσα ειπώθηκαν από τον Επίσκοπο Ζίτσης. Εκτιμώντας ο ίδιος το θέμα, το οποίο προκάλεσε την συμπάθεια των Ορθοδόξων Εκκλησιών, εξέφρασε την προσωπική του γνώμη.

Το συνέδριο κρίνοντας τη σοβαρότητα του ζητήματος, θεώρησε ότι έπρεπε να δοθεί λύση και αποφάνθηκε υπέρ του δευτέρου γάμου, *«Τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πανορθόδοξον Συνέδριον συνελθόν ὑπό τὴν προεδρίαν τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Μελετίου τοῦ Δ΄ θεωρεῖ ἐπιτρεπόμενον τὸν δεύτερον γάμον εἰς τοὺς συνεπείᾳ θανάτου χηρεύσαντας ἱερεῖς καὶ διακόνους, ὡς μὴ ἀντιβαίνοντα εἰς τὸ καθόλου πνεῦμα τῆς Εὐαγγελικῆς διδασκαλίας, μᾶλλον δὲ καὶ προλαμβάνοντα μῶμον κατά τῆς ἱερατικῆς καταστάσεως»*. Στο συνέδριο, επίσης, ομοφώνως έγινε αποδεκτό ότι δεν υφίσταται λόγος δογματικός μονίμου προτεραιότητας μεταξύ των μυστηρίων του γάμου και της χειροτονίας. Έτσι, επετράπει ο γάμος μετά τη χειροτονία σε ιερείς και διακόνους, με εξαίρεση όσους δεσμεύονταν με μοναχική κουρά. Η σύνοδος κάθε Εκκλησίας με τη σύμφωνη γνώμη του επισκόπου έχει το δικαίωμα να επιτρέψει στους αιτούντες κληρικούς τη σύναψη γάμου. Τέλος, τα μέτρα αυτά θεωρούνται κανονικά έγκυρα μέχρι τη σύγκληση Πανορθόδοξης Συνόδου, η οποία είναι η μόνη που μπορεί να τα περιβάλει με καθολικό κύρος.

Το 1926 συγκλήθηκε στην Αθήνα η Μικτή Επιτροπή προκειμένου να γνωμοδοτήσει, μεταξύ των άλλων, για τον δεύτερο γάμο των κληρικών, για τον γάμο μετά τη χειροτονία καθώς και για την προαγωγή εγγάμων στο επισκοπικό αξίωμα. Πρόεδρος ήταν ο Διδυμοτείχου Φιλάρετος και μέλη ο Μονεμβασίας και Λακεδαίμονος Γερμανός, ο Σύρου, Τήνου, Άνδρου Αθανάσιος, ο Μαρωνείας Άνθιμος, οι Δ. Πετρακάκος, Α. Ευταξίας, Κ. Ράλλης, Α. Ιωαννίδης, Α. Παπαδόπουλος και Ι. Τράκας.

Η επιτροπή αποφάνθηκε κατά της δυνατότητας σύναψης δευτέρου γάμου στους χηρεύσαντες ιερείς και της κατάληψης του επισκοπικού θρόνου από έγγαμο κληρικό. Σχετικά με τον γάμο μετά τη χειροτονία ο μητροπολίτης Μονεμβασίας και Λακεδαίμονος Γερμανός υποστήριξε ότι έναν γάμο αναγνωρίζει η Εκκλησία και ότι ο δεύτερος γίνεται κατæ οικονομία και οικονομία δεν επιτρέπεται επί του προκειμένου στους κληρικούς. Ο Κ. Ράλλης ανέφερε χαρακτηριστικά αφ' ενός ότι *«δέν ὑπάρχει λόγος πρός τήν ὑπό τῆς συγκληθησομένης Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐν τούτῳ μεταβολήν τῆς νομοθεσίας τῆς Ἐκκλησίας διά καθιερώσεως τοῦ ἀτιμωρήτου»* αφήνοντας να εννοηθεί ότι οι κληρικοί που θα συνάψουν δεύτερο γάμο θα καθαιρεθούν και αφ' ετέρου ότι η πολιτική νομοθεσία κανενός κράτους δεν θα καταργήσει τη χειροτονία ως κώλυμα γάμου. Ο Δ. Πετρακάκος ήταν προοδευτικότερος στις θέσεις του, θεωρώντας δυνατή την τέλεση γάμου κατόπιν παραιτήσεως από την ιερωσύνη, «γαμησάτωσαν, παραιτούμενοι *τῆς ἱερωσύνης*». Αντίθετα ο μητροπολίτης ο Σύρου, Τήνου, Άνδρου Αθανάσιος δεν θεώρησε αναγκαία οποιαδήποτε μεταρρύθμιση. Τέλος, ο Διδυμοτείχου Φιλάρετος αποφάνθηκε κατηγορηματικά κατά του δευτέρου γάμου των κληρικών «διά τήν *ἠθικήν* σημασίαν καί τόν προορισμόν, *εἰς τόν ὁποῖον ἐκλήθη ὁ ἱερωμένος. Ὁ ἀφοσιώσας ἑαυτόν ἅπαξ εἰς τόν Χριστόν, δέν εἶναι δυνατόν ἠθικῶς νά ἐπανέλθῃ εἰς τόν γαμικόν βίον*».

Μερικά χρόνια αργότερα το 1930 συνήλθε στο Άγιον Όρος η Διορθόδοξη Προκαταρκτική Επιτροπή, η οποία θα κατήρτιζε τον κατάλογο των θεμάτων της Πανορθόδοξης Προσυνόδου του 1932, αλλά εξαιτίας του Βæ Παγκοσμίου πολέμου τελικώς η Προσύνοδος δεν πραγματοποιήθηκε. Μετά το τέλος του πολέμου οι νέες επαυξημένες ανάγκες και τα μεγάλα διορθόδοξα και διαχριστιανικά προβλήματα που εμφανίστηκαν στις Ορθόδοξες Εκκλησίες, επέβαλαν την στενότερη συνεργασία και ενότητά τους προς την από

κοινού αντιμετώπιση των προβλημάτων και των αναγκών, καθώς και την χάραξη ενιαίας γραμμής και στάσεως έναντι των σύγχρονων γενικών εκκλησιαστικών ζητημάτων. Για τον λόγο αυτό άρχισε το Οικουμενικό Πατριαρχείο να μελετά το πρόβλημα με προοπτική συγκλήσεως στο μέλλον Πανορθόδοξης Συνόδου, η προετοιμασία της οποίας απαιτούσε σοβαρότητα και χρόνο. Στην Πανορθόδοξη Διάσκεψη της Ρόδου θα οριστικοποιούνταν ο κατάλογος των θεμάτων.

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης Αθηναγόρας ο Α΄ απευθύνθηκε με εγκύκλιο πατριαρχικό γράμμα στις 12 Φεβρουαρίου 1951 προς τα λοιπά Πατριαρχεία και τους προέδρους των Ορθοδόξων Εκκλησιών. Στο Γράμμα του ζητούσε από τις αδελφές Εκκλησίες μεταξύ άλλων *«τὰ ἐν τῇ διαρροῇ τῶν αἰώνων καὶ τῇ ἀκατασχέτῳ ἐξελίξει τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ἀνακύψαντα καὶ ὁλονέν ἐπαυξανόμενα γενικῆς ἐκκλησιαστικῆς φύσεως καὶ κοινοῦ ἐνδιαφέροντος ζητήματα δεόντως ἐκτιμῶν ὁ καθ΄ ἡμᾶς ἁγιώτατος ἀποστολικὸς καὶ πατριαρχικὸς Οἰκουμενικὸς Θρόνος, ἔγνω, τῇ μακραίωνι παραδόσει στοιχῶν καὶ τῷ κανονικῷ αὐτοῦ δικαιώματι χρώμενος, ἐν καιρῷ προτεῖναι ταῖς ἀδελφαῖς ἁγιωτάταις Ἐκκλησίαις, πρὸς τὴν προσήκουσαν τούτων μελέτην καί ἐπίλυσιν, τὴν σύγκλησιν μεγάλης Οἰκουμενικῆς Συνόδου»*, η οποία όμως δεν κατέστη δυνατό να πραγματοποιηθεί «καὶ ὑπ᾽ ὄψει ἔχοντες τὰ τε ἐν τῷ καταλόγῳ τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς (εννοεί την Διορθόδοξη προκαταρκτική Επιτροπή του Αγίου Όρους το 1930, η οποία κατάρτησε τον κατάλογο των θεμάτων της Προσυνόδου) περιειλημμένα καὶ τὰ ἐν τῷ μεταξύ ὑπό τὴν ῥοπὴν τῶν νέων περιστάσεων προκύψαντα ζητήματα, προαγόμεθα, ἐξ ἀποφάσεως τῆς περί ἡμᾶς ἁγίας καὶ ἱερᾶς Συνόδου, διὰ τοῦδε τοῦ πατριαρχικοῦ ἡμῶν ἐγκυκλίου γράμματος, θέσθαι καὶ αὖθις τὸ ζήτημα τῆς συγκλήσεως τῆς προσυνόδου ὑπό τὴν κρίσιν τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν».*

Το 1952 με νέο εγκύκλιο Γράμμα του ο Οικουμενικός Πατριάρχης προς τις Ορθόδοξες Εκκλησίες έκανε γνωστό ότι οι Αυτοκέφαλες Εκκλησίες απάντησαν θετικά στη σύγκληση Πανορθόδοξης Προσυνόδου προτείνοντας την πραγματοποίησή της σε μελλοντικό χρόνο. Το ίδιο έτος η Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος αποφάσισε να συστήσει παρόμοια επιτροπή, προκειμένου να ερευνήσει θέματα που απασχολούν την ίδια. Έτσι, ιεράρχες και καθηγητές πανεπιστημίου κατόπιν συζητήσεως ανασυνέταξαν και συμπλήρωσαν τον κατάλογο της Διορθόδοξης Επιτροπής του Αγίου Όρους που κοινοποιήθηκε στο Οικουμενικό Πατριαρχείο. Στις 4 Μαΐου 1961 το Οικουμενικό Πατριαρχείο έκανε γνωστά στις Ορθόδοξες Εκκλησίες τα θέματα όλων των Εκκλησιών που αποτέλεσαν τη βάση των εργασιών της Διάσκεψης της Ρόδου.

Το 1961 πραγματοποιήθηκε η Προκαταρκτική Πανορθόδοξη Διάσκεψη της Ρόδου, η οποία βεβαίωσε και επισφράγισε την ενότητα της Ορθοδοξίας. Στη Διάσκεψη συμμετείχαν το Οικουμενικό Πατριαρχείο, τα Πατριαρχεία Αλεξανδρείας, Αντιοχείας, Ιεροσολύμων, Ρωσίας, Σερβίας, Ρουμανίας, Βουλγαρίας, η Εκκλησία της Κύπρου, της Πολωνίας, της Τσεχοσλοβακίας. Αντιπρόσωποι της Εκκλησίας της Ελλάδος ήταν οι μητροπολίτες Μυτιλήνης Ιάκωβος, Μαρωνείας Τιμόθεος, Ιωαννίνων Σεραφείμ και οι καθηγητές Β. Ιωαννίδης, Α. Αλιβιζάτος και Π. Μπρατσιώτης. Πρόσκληση έλαβαν και παρευρέθηκαν ως επίσημοι απεσταλμένοι παρατηρητές ανατολικών Εκκλησιών όπως η Κοπτική, η Αιθιοπική, η Αρμενική, η Ιακωβιτική (αντιχαλκηδόνιοι) και του Μαλαμπάρ της νότιας Ινδίας (Νεστοριανοί). Παρακολούθησαν, επίσης, τις εργασίες της διάσκεψης παρατηρητές της Αγγλικανικής Εκκλησίας, της Επισκοπελιανής Εκκλησίας Αμερικής, των Παλαιοκαθολικών, των Ρωμαιοκαθολικών, Διαμαρτυρόμενοι και μέλη του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών.

Τέλος, ως Ορθόδοξοι παρατηρητές παρέστησαν οι επίσκοποι Ρόδου Σπυρίδων, ο Καρπάθου Απόστολος, ο Λέρου και Καλύμνου Ισίδωρος, Κώου Εμμανουήλ, Δημητριάδος Δαμασκηνός, Νύσσης Γερμανός, Μελόης Αιμιλιανός και Αχαΐας Παντελεήμων, ως αντιπρόσωπος του τότε Αρχιεπισκόπου Αθηνών Θεοκλήτου, οι καθηγητές των Θεολογικών σχολών Αθηνών και Θεσσαλονίκης: Ι. Καρμίρης, Κ. Μπόνης, Γ. Κονιδάρης, Μ. Σιώτης, Ιερώνυμος Κοτσώνης, Ι. Τράκας και Ι. Καλογήρου. Σκοπός της Διάσκεψης ήταν ο καθορισμός του οριστικού καταλόγου των θεμάτων που θα υποβάλλονταν στην μελλοντική Προσύνοδο, η οποία θα προπαρασκεύαζε το έργο της μέλλουσας Πανορθόδοξης ή Οικουμενικής συνόδου. Η επιλογή των θεμάτων γινόταν κατόπιν εισηγήσεως, εκλογής, αποδοχής ή μη και καταγραφής στον κατάλογο. Στη Διάσκεψη δεν συζητήθηκε κανένα θέμα επί της ουσίας. Τα θέματα εντάχθηκαν σε 6 κατηγορίες όσες ήταν και οι συσταθείσες επιτροπές που τα μελέτησαν. Αυτές συνέρχονταν σε ιδιαίτερες συνεδρίες, ενώ όλη η διάσκεψη συνέρχονταν σε γενικές συνελεύσεις της ολομέλειας από τον Πρόεδρο της αντιπροσωπείας του Οικουμενικού Πατριαρχείου Μητροπολίτη Φιλίππων, Νεαπόλεως και Θάσου Χρυσόστομου, πλαισιωμένο από τους προέδρους των 6 επιτροπών και τον γραμματέα μητροπολίτη Μύρων Χρυσόστομο. Οι αποφάσεις των γενικών συνελεύσεων λαμβάνονταν με απόλυτη ομοφωνία των αντιπροσωπειών των Εκκλησιών.

Τα θέματα του γάμου μετά τη χειροτονία και του δευτέρου γάμου των εν χηρεία κληρικών διαγράφηκαν μετά από τηλεφωνική εντολή του Αρχιεπισκόπου Αθηνών Θεόκλητου προς τους αντιπροσώπους της Εκκλησίας της Ελλάδος.

Ο κατάλογος περιέλαβε μεγάλη ποικιλία και πλήθος σοβαρών θεμάτων, πολλά εκ των οποίων απαιτούν μακρά και εις βάθος έρευνα και μελέτη. Οι εργασίες της Πανορθόδοξης Διάσκεψης ολοκληρώθηκαν στις 30 Σεπτεμβρίου σε ειδική τελετή, όπου όλοι οι παρευρισκόμενοι απήγγειλαν το Σύμβολο της Πίστεως στην ελληνική και την επομένη «επισφραγίσθηκε» με την τέλεση της θείας Λειτουργίας.

Εν κατακλείδι, το θέμα του γάμου των εν χηρεία κληρικών απασχόλησε για έναν αιώνα περίπου την Εκκλησία και ενώ το Πανορθόδοξο Συνέδριο της Κωνσταντινούπολης του 1923 επέτρεψε τον γάμο των εν χηρεία κληρικών έστω και υπό όρους, ενώ η Εκκλησία, η οποία επανήλθε ουκ ολίγες φορές στο ζήτημα παρέμεινε σταθερή στην τήρηση της σχετικής απαγόρευσης του 6ου κανόνα της Πενθέκτης. Ο λόγος για τον οποίο η Εκκλησία δεν επιτρέπει τον κατ' οικονομία συναφθέντα δεύτερο γάμο στους εν χηρεία κληρικούς είναι κατά βάσιν ηθικής τάξεως. Δεν αρμόζει η όλη διαδικασία του γάμου στην ευπρέπεια του κλήρου και επιπλέον θα πρέπει να σκεφτούμε τυχόν σκάνδαλο που μπορεί να προκληθεί στο ποίμνιο με μια τέτοια απόφαση. Η τελική λήψη σχετικής αποφάσης για το θέμα με τροποποιήση ή κατάργηση κανόνων προηγούμενων συνόδων απόκειται στην μέλλουσα Αγία και Μεγάλη Σύνοδο της Ορθόδοξης Εκκλησίας. ■

Ὁ Χρῆστος Κ. Οἰκονόμου εἶναι Καθηγητής τῆς Καινῆς Διαθήκης τοῦ Τμήματος Ποιμαντικῆς καί Κοινωνικῆς Θεολογίας, τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Α.Π.Θ. Γεννήθηκε στήν τουρκοκρατούμενη σήμερα Κερύνια τῆς Κύπρου καί σπούδασε Θεολογία στή Θεολογική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἔκανε μεταπτυχιακές σπουδές στήν Καινή Διαθήκη στό Πανεπιστήμιο τοῦ Λονδίνου (University of London King's College) καί στή Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης.

Ἐξελέγη Κοσμήτορας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Α.Π.Θ. καί δύο φορές Πρόεδρος τοῦ Τμήματός του. Ἐπίσης Πρόεδρος τῆς Παγκόσμιας Ὁμοσπονδίας τῶν Ὀρθοδόξων Θεολογικῶν Σχολῶν, μέλος τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἡνωμένων Βιβλικῶν Ἑταιρειῶν (Global Board of the United Bible Societies) καί Ἀντιπρόεδρος τοῦ Βήματος Θρησκειῶν καί Πολιτισμῶν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου.

Ἵδρυσε καί διευθύνει για πέμπτο χρόνο τό *Σεμινάριο Ὀρθοδόξου Ἑρμηνευτικῆς Θεολογίας, Exegeticum*, τοῦ Τμήματός του, ὅπου γίνονται διαλέξεις ἀπό διακεκριμένους Καθηγητές τῆς Εὐρώπης καί τῆς Ἀμερικῆς. Διετέλεσε γενικός συντονιστής τῆς ἐξάτομης κριτικῆς ἐκδόσεως τῶν Συγγραμμάτων τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου τῆς Πάφου, ἡ ὁποία βραβεύτηκε ἀπό τήν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Τό συγγραφικό του ἔργο εἶναι πλούσιο σέ μονογραφίες καί ἄρθρα.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ
ΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

● **Της Κυριακούλας Παπαδημητρίου**
Επίκουρης Καθηγήτριας ΑΠΘ

Παναγιώτατε, Σεβασμιώτατοι,
Εξοχώτατοι ἄρχοντες, ἀξιότιμοι κ. Πρυτάνεις,
σεβαστοί πατέρες, κυρίες καί κύριοι,

ν έπρεπε να προσθέσω έναν υπότιτλο στο βιβλίο του καθηγητή κ. Χρήστου Οικονόμου, που παρουσιάζουμε σήμερα, θα πρόσθετα στον τίτλο «Καινή Διαθήκη και παιδεία» τόν υπότιτλο «Προτάσεις για την πνευματική κρίση του καιρού μας». Πράγματι, στο βιβλίο αυτό αριθμούνται μελέτες του κ. Οικονόμου, που αναφέρονται σε ποικίλα επίκαιρα θέματα της κοινωνίας και του πολιτισμού μας, της εκπαίδευσης και της θεολογίας, τα οποία όλα έχουν κοινό παρονομαστή τη συμβολή της Καινής Διαθήκης στην αντιμετώπισή τους με μία παιδεία που μεταμορφώνει, με μία παιδεία που φωτίζει και με μία παιδεία που σώζει τον σημερινό άνθρωπο. Είναι αλήθεια ότι δύσκολα θα βρούμε μέσα στις σελίδες του βιβλίου ρητές υποδείξεις, αλλά είναι φανερό ότι σε κάθε κεφάλαιό του ο συγγραφέας αναζητά και βρίσκει μέσα στη διδασκαλία της Καινής Διαθήκης την απάντηση στα αιτήματα της εποχής μας.

Ακούσαμε ήδη τα περισσότερα θέματα που απασχολούν τον συγγραφέα στο βιβλίο του: ανθρωπολογικά ζητήματα, όπως η αμαρτία· πολιτισμικά ζητήματα, όπως ο συμβολισμός του κρασιού· εκκλησιολογικά, όπως ο διάλογος με άλλες θρησκείες· θεολογικά, όπως η εσχατολογία του Moltmann. Ακόμη, πρόσωπα με σημαντική προσφορά είτε στις θεολογικές σπουδές, όπως οι αείμνηστοι καθηγητές Στογιάννος και Ματσούκας, είτε στην Εκκλησία και στην κοινωνία, όπως ο Μητροπολίτης Κύκκου, είτε με εμπνευσμένο λογοτεχνικό έργο, όπως ο Κύπριος ποιητής Λιπέρτης. Επίσης, οι Θεολογικές Σχολές και οι επιστημονικές προοπτικές τους· το μάθημα των Θρησκευτικών και τα σχολικά βιβλία του. Όλα αυτά παρουσιάζονται και μελετώνται κάτω από το φως του καινοδιαθηκικού κειμένου και με τα κριτήρια της βιβλικής θεολογίας. Οι θέσεις του συγγραφέα είναι σαφείς και αναλυτικές και διατυπώνονται με γλώσσα απλή και γλαφυρή, που συνδυάζει τη ζωηρότητα του προφορικού λόγου με την επιστημονική τεκμηρίωση.

Ωστόσο, τα πιο εξειδικευμένα κεφάλαια του βιβλίου, εκείνα που είναι μεστά από τον άμεσο λόγο της Καινής Διαθήκης, πραγματεύονται εισαγωγικά και ερμηνευτικά ζητήματα του κειμένου της. Σ' αυτά ξεδιπλώνεται ελεύθερα, χωρίς τους περιορισμούς της επικαιρότητας, η βιβλική κατάρτιση του συγγραφέα και η ερμηνευτική του ικανότητα. Μαζί με τις μελέτες για τον ευαγγελιστή Μάρκο και για τις μερίδες της αποστολικής Κορίνθου, που ήδη αναφέρθηκαν, στο βιβλίο υπάρχουν άλλες 5 μελέτες καθαρά καινοδιαθηκικές:

1 (κεφ. 4). Το πρόβλημα του σκοπού των Πράξεων των Αποστόλων. Σύγχρονη προσέγγιση

2 (κεφ. 5). Τα βιβλικά δεδομένα για την εισαγωγή του Χριστιανισμού στην Κύπρο και την Τηλλυρία

3 (κεφ. 7). Ο απόστολος Παύλος, η εκκλησία Θεσσαλονίκης και οι δύο Επιστολές προς Θεσσαλονικείς

4 (κεφ. 8). Η εικόνα της πνευματικής και κοινωνικής ζωής των Χριστιανών της Θεσσαλονίκης κατά τις Α′ και Β′ προς Θεσσαλονικείς Επιστολές, και

5 (κεφ. 1). Προσωπικότητα και εργογραφία του καθηγητή Ιωάννη Καραβιδόπουλου

Αξιοσημείωτο είναι ότι το βιβλίο αρχίζει με τη μελέτη που ανέφερα τελευταία, με την παρουσίαση από τον συγγραφέα κ. Οικονόμου της προσωπικότητας και του έργου του ομότιμου καθηγητή κ. Καραβιδόπουλου. Η αναφορά της επιστημονικής δράσης και η απαρίθμηση της πληθώρας των έργων του κ. Καραβιδόπουλου αφενός προβάλλει με τον καλύτερο τρόπο τον χώρο των καινοδιαθηκικών σπουδών, στον οποίο έρχεται να προστεθεί και το έργο του κ. Οικονόμου, και αφετέρου φανερώνει την αρχοντιά του συγγραφέα μας, που αποδίδει σεβασμό «στον δάσκαλο, στον φίλο και στον άνθρωπο», όπως γράφει χαρακτηριστικά ο ίδιος στο βιβλίο του[1].

Στη μελέτη του για τον σκοπό των Πράξεων ο καθηγητής κ. Οικονόμου υποστηρίζει ότι ο σκοπός αναφέρεται επιγραμματικά από τον ίδιο τον συγγραφέα ευαγγελιστή Λουκά τόσο στον πρόλογό του στο κατά Λουκάν Ευαγγέλιο (Λκ 1, 4), όσο και στην αρχή των Πράξεων στη συνομιλία του αναστημένου Χριστού με τους μαθητές του (Πρξ 1, 8). Σύμφωνα με αυτά ο σκοπός των Πράξεων είναι κατηχητικός, γράφονται δηλαδή για να διδάξουν τη σωτηρία του κόσμου, που πραγματοποίησε ο Χριστός και η οποία θα κηρυχθεί ώς τα πέρατα της γης. Στο συμπέρασμα αυτό καταλήγει, αφού εκθέτει και συζητά όλες τις απόψεις για το θέμα, Έλλήνων και ξένων βιβλικών επιστημόνων.

Στη μελέτη του για τα βιβλικά δεδομένα του Χριστιανισμού στην Κύπρο ο κ. Οικονόμου εστιάζει στη δράση των ανωνύμων Χριστιανών, που σύμφωνα με τη μαρτυρία των Πράξεων έφυγαν από τα Ιεροσόλυμα καταδιωγμένοι μετά το λιθοβολισμό του Στεφάνου και πήγαν στην Κύπρο (γύρω στο 34 μ.Χ.). Εισηγείται ότι αυτοί ήταν Ελληνιστές Χριστιανοί, δηλαδή Χριστιανοί με καταγωγή από ελληνόφωνους Ιουδαίους, μαθητές του πρωτομάρτυρα Στεφάνου, οι οποίοι προετοίμασαν στην Κύπρο την έλευση του Βαρνάβα και του Παύλου, και αργότερα του Βαρνάβα και του Μάρκου. Για τη διαπραγμάτευση του θέματος ο συγγραφέας αξιοποιεί ιστορικές πληροφορίες από απόκρυφα κείμενα, καθώς και γεωγραφικές και αρχαιολογικές μαρτυρίες.

Στη μελέτη του για τον απόστολο Παύλο και τη σχέση του με την Εκκλησία της Θεσσαλονίκης ο καθηγητής εκθέτει πρώτα τα δεδομένα για τη ζωή του αποστόλου, καταλήγοντας ότι η μεταστροφή του Παύλου ήταν μία αιφνίδια μεταστροφή ύστερα από τη συγκλονιστική εμπειρία της θεοφάνειας στο δρόμο για τη Δαμασκό, και στη συνέχεια αναπτύσσει τη διήγηση των Πράξεων

[1] *Βλ. σελ. 37*

για την ίδρυση της Εκκλησίας της Θεσσαλονίκης. Θεωρεί ότι η επίσκεψη των αποστόλων στη Θεσσαλονίκη εντάσσεται στο θεολογικό σχέδιο για τη διάδοση του ευαγγελίου, που διατυπώνει ο Λουκάς στις Πράξεις (1, 8).

Τέλος, στη μελέτη του για την πνευματική και κοινωνική ζωή των Χριστιανών της Θεσσαλονίκης ο συγγραφέας προσπαθεί να εξηγήσει τη διαφορά στην εικόνα που παρουσιάζουν για την κοινότητα οι δύο προς Θεσσαλονικείς Επιστολές. Στην πρώτη Επιστολή υπάρχουν ενδείξεις που φανερώνουν την ελλιπή κατήχηση των Θεσσαλονικέων κατά την πρώτη επίσκεψη του αποστόλου στην πόλη και δικαιολογούν τη στήριξη στη συνέχεια από τον Τιμόθεο, που τους επανεπισκέπτεται μόνος. Οι έπαινοι και η ικανοποίηση, με τα οποία εκφράζεται ο Παύλος στην πρώτη Επιστολή εξηγούνται από τον ενθουσιασμό του για την πίστη και την αφοσίωση των Θεσσαλονικέων. Στη δεύτερη Επιστολή, όμως, όπου διαπιστώνεται μία αναστάτωση στη ζωή της Εκκλησίας λόγω παρερμηνειών, ο απόστολος αναγκάζεται να γίνει αυστηρότερος και να ασκήσει δυναμικότερα την αυθεντία του.

Γίνεται αμέσως αντιληπτό ότι ο άξονας στις περισσότερες από τις παραπάνω μελέτες του καθηγητή κ. Οικονόμου είναι το βιβλίο των Πράξεων και οι πληροφορίες που αντλούμε από αυτό για τις αρχές του Χριστιανισμού στην Ελλάδα και στην Κύπρο. Και είναι αξιοσημείωτο ότι και στις άλλες μελέτες, που έχει δημοσιεύσει σε άλλα βιβλία ο καθηγητής[2], πάλι οι Πράξεις των Αποστόλων αποτελούν το κύριο πεδίο της έρευνάς του, με εμφανή προτίμηση στις αναφορές των Πράξεων για την ιδιαίτερη και αγαπημένη πατρίδα του, την Κύπρο. Στο βιβλίο μας, εκτός από το κείμενο των Πράξεων, μεγάλο μέρος δίνεται και στο κείμενο των δύο προς Θεσσαλονικείς Επιστολών του αποστόλου Παύλου, το οποίο, και πάλι, βασικά εξετάζεται σε συσχέτιση με τα δεδομένα των Πράξεων για την Εκκλησία της Θεσσαλονίκης. Το γεγονός αυτό, ότι ο κ. Οικονόμου επιμένει σε συγκεκριμένο αντικείμενο, του δίνει τη δυνατότητα να αλληλοσυμπληρώνει την προσωπική του έρευνα, να εμβαθύνει στα ζητήματα και να οικοδομεί ένα στέρεο συνολικά έργο.

Η επιστημονική μεθοδολογία που ακολουθεί ο καθηγητής, για να προσεγγίσει το κείμενο ερμηνευτικά, είναι κυρίως η ιστορικοφιλολογική μέθοδος, την οποία συνδυάζει με τη συντακτική λεγόμενη μέθοδο για τον συντάκτη του κειμένου. Διερευνά κάθε φορά τα ιστορικά δεδομένα, μέσα στα οποία εντάσσεται η καινοδιαθηκική αφήγηση, εξετάζει την εγγύτερη, καθώς και την ευρύτερη συνάφεια της αφήγησης μέσα στο έργο, στο οποίο ανήκει, και εξομαλύνει τις γλωσσικές και εκδοτικές δυσκολίες. Επισημαίνει, επίσης, τον γενικότερο θεολογικό σκοπό του συγγραφέα για το συγκεκριμένο έργο, αλλά και την ειδικότερη θεολογική συνάφεια της αφήγησης, τα οποία υπαγορεύουν ανάλογα κάθε φορά τον τρόπο σύνταξης του κειμένου, και σύμφωνα με αυτά ερμηνεύει. Ο κ. Οικονόμου παρουσιάζει και συζητά όλες τις απόψεις της βιβλιογραφίας, ελληνικής και ξένης, αλλά τα συμπεράσματά του έχουν πάντοτε σαφή «αγιοπνευματική προοπτική και εκκλησιολογική βάση», όπως αρέσκεται να λέει και ο ίδιος. Οι πατέρες της Εκκλησίας και οι εκκλησιαστικοί συγγραφείς είναι παρόντες, για να υποστηρίξουν παραδοσιακές θέσεις και να εγγυηθούν ασφαλείς ερμηνείες.

Οι βιβλικές μελέτες του βιβλίου που παρουσιάζουμε δεν δείχνουν ίσως εκ πρώτης όψεως με ποιόν τρόπο υπηρετούν το θέμα της παιδείας, όπως απαιτεί ο τίτλος. Ωστόσο, μία προσεκτικότερη ματιά μάς βεβαιώνει ότι με τη δική τους εξειδικευμένη μορφή υποδεικνύουν μαθήματα παιδείας που έχει παραδώσει η Καινή Διαθήκη και έχουν εφαρμοσθεί στην πρώτη Εκκλησία, προσφέροντας υποδείγματα και σήμερα. Μελετώντας τη σύσταση και την κατάσταση των χριστιανικών κοινοτήτων των Πράξεων, όπως της Κύπρου και της Θεσσαλονίκης, την ποιμαντική στάση των αποστόλων και την πνευματική ανταπόκριση των μελών των Εκκλησιών, καθώς και τον τρόπο αντιμετώπισης ποικίλων προβλημάτων, πολλά έχουμε να μάθουμε, ηγέτες και πλήρωμα της σύγχρονης Εκκλησίας. Έχω τη γνώμη, μάλιστα, ότι αυτές οι βιβλικές μελέτες αποτελούν ένα εχέγγυο για τη σημασία που έχει ο λόγος του συγγραφέα και για τα υπόλοιπα θέματα.

[2] *Βλ. τη σειρά «Σπουδές στον αρχέγονο Χριστιανισμό» (1992-1997), τόμ. 3, 4, 6, και τα έργα του στη σειρά «Βιβλική Βιβλιοθήκη» Βιβλικές μελέτες για τον αρχέγονο Χριστιανισμό (τόμ. 11. 1998), Θεολογία της Καινής Διαθήκης και πατερική ερμηνευτική (τόμ. 21, 2001), Καινή Διαθήκη και πολιτισμός (τόμ. 26, 2003).*

Σεβαστοί πατέρες και αγαπητοί φίλοι,

Γνωρίζω τον καθηγητή κ. Χρήστο Οικονόμου περισσότερο από 10 χρόνια και έχω διαπιστώσει την αγάπη του για την Καινή Διαθήκη και το ενδιαφέρον του να την καταστήσει ζωντανή μέσα στη σύγχρονη κοινωνία. Έχω διαπιστώσει προσωπικά τη βούλησή του να προαχθούν και να προβληθούν οι καινοδιαθηκικές σπουδές στον τόπο μας και την προσπάθειά του να εκπαιδευθούν και να καταρτισθούν με τα σύγχρονα δεδομένα της βιβλικής επιστήμης, αλλά και με την θωράκιση της εκκλησιαστικής παράδοσης του τόπου μας οι θεολόγοι καθηγητές και οι ακαδημαϊκοί ερευνητές. Δεν μπορώ να μην αναφέρω στο σημείο αυτό τις άοκνες προσπάθειες που καταβάλλει για να λειτουργεί στο Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας το Σεμινάριο Ορθοδόξου Ερμηνευτικής Θεολογίας, το Exegeticum, στο οποίο παραδίδουν διαλέξεις διακεκριμένοι Έλληνες, αλλά και ξένοι καθηγητές για θέματα ερμηνείας και θεολογίας της Αγίας Γραφής. Χάρις σ' αυτό όλοι εμείς οι νεότεροι ερχόμαστε σε επαφή και γνωρίζουμε προσωπικά τους ανθρώπους και τη σκέψη εκείνων που σήμερα καλλιεργούν με διεθνή επιστημονική αναγνώριση τις βιβλικές και θεολογικές σπουδές. Είναι ένα δώρο που σπάνια έχουν την ευκαιρία οι σπουδαστές της Θεολογίας να το απολαμβάνουν με τέτοια συχνότητα και ποιότητα· και είναι έργο του καθηγητή κ. Οικονόμου στο Τμήμα μας.

Αλλά υπάρχει ακόμη ένα χαρακτηριστικό στοιχείο που γνώρισα κοντά στον κ. Οικονόμου και θα ήταν παράλειψη να μην το καταθέσω. Στο πρόσωπό του αλλά και στο έργο του είδα πόσο κεντρική θέση κατέχει στην καρδιά του η πολύπαθη πατρίδα του, η Κύπρος, την οποία διάλεξε πολλές φορές να κάνει θέμα του στις επιστημονικές εργασίες του και να την καταστήσει αντικείμενο θεολογικής μελέτης στους φοιτητές και στα ακροατήριά του. Ασφαλώς δεν είναι ο μόνος Κύπριος θεολόγος επιστήμονας, αλλά διακρίνεται για τον τρόπο που εγκέντρισε στην επιστήμη του την αγάπη για τη γενέθλια γη του. Γι' αυτό θα έλεγα, ότι, αν μας επιτρεπόταν να ορίσουμε μία τάση στον ακαδημαϊκό χώρο της Θεολογίας, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο κ. Οικονόμου εκπροσωπεί τις κυπριακές καταβολές στην ελλαδική γενιά των σύγχρονων θεολόγων με έναν διακεκριμένο και αναγνωρίσιμο τρόπο.

Θεωρώ ότι στο βιβλίο που παρουσιάσαμε σήμερα βρίσκονται ανάγλυφα όλα αυτά τα γνωρίσματα του καθηγητή και μπορεί ο καθείς να τα ανιχνεύσει μόνος του. Κυρίως, όμως, θεωρώ ότι το βιβλίο αυτό μπορεί να καταστεί μέσο και κίνητρο προώθησης και άσκησης της παιδείας, που επαγγέλλεται η Καινή Διαθήκη και οι σπουδές της και την οποία έχουμε πρώτιστα ανάγκη σήμερα στις κρίσιμες μέρες που ζούμε. Ο κ. Οικονόμου με το βιβλίο του «Καινή Διαθήκη και παιδεία» εισηγείται κατά βάση ότι η καινοδιαθηκική διδασκαλία αποτελεί μία δοκιμασμένη πρόταση αντιμετώπισης της πνευματικής κρίσης, στην οποία κυρίως οφείλονται όλες οι άλλες κρίσεις του καιρού μας. Η μελέτη της Καινής Διαθήκης συνιστά μία παιδευτική διαδικασία ουσίας, διότι δεν γεμίζει μόνο το μυαλό με γνώσεις για τις άρχές και τα θεμέλια της πίστεως, αλλά γεμίζει και την καρδιά με παραστάσεις ζωής από τους πρώτους χριστιανούς, και μάλιστα του τόπου που κατοικούμε. Επιπλέον, η μελέτη της Καινής Διαθήκης καθίσταται ένα παιδευτικό παράδειγμα αντιμετώπισης προβλημάτων για το παρόν και για την κοινωνία μας. Παραθέτω από το βιβλίο τα λόγια του ίδιου του συγγραφέα[3], που συνοψίζουν αυτό το σκεπτικό και που πιστεύω ότι κατακλείουν κατάλληλα και τη δική μου παρουσίαση:

[3] *Βλ. σελ. 285.*

«Το πνεύμα της οικουμενικής αποστολής του Παύλου δεν αποτελεί ένα αρχειακό υλικό μόνο για μίαν ακαδημαϊκή έρευνα», γράφει ο κ. Οικονόμου, «αλλά αποτελεί τη βάση, το θεμέλιο και την κατευθυντήρια γραμμή για τον οικουμενικό χαρακτήρα της αποστολής της ίδιας της Εκκλησίας στον σύγχρονο κόσμο ώς τα έσχατα. Έχει, δηλαδή, μία δυναμική που αναγκάζει μία ζώσα Εκκλησία να διαλέγεται με τη σύγχρονη Ευρώπη και ολόκληρο τον κόσμο ....., όσο και με τον σύγχρονο άνθρωπο της καθημερινής ειδωλολατρίας, της φθοράς και του θανάτου, γιατί αυτό αποτελεί επιταγή της οικουμενικής αποστολής του Παύλου και της αποστολής της ίδιας της Εκκλησίας».

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ
ΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΚΑΙ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΑΠΘ

-Παναγιώτατε Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης κ. Άνθιμε,
-Πανιερώτατε Μητροπολίτη Ταμασού και Ορεινής κ. Ησαία,
-Σεβασμιώτατοι και Θεοφιλέστατοι Άγιοι Αρχιερείς,
-Κυρία Γενικέ Πρόξενε της Κυπριακής Δημοκρατίας,
-Κύριοι Πρυτάνεις, Αντιπρυτάνεις, Κοσμήτορες και Πρόεδροι των Σχολών και των Τμημάτων του ΑΠΘ,
-Σεβαστοί μου Δάσκαλοι και Κύριοι Ομότιμοι Καθηγητές,
-Κύριοι συνάδελφοι,
-Αγαπητοί φίλοι,
-Αγαπητοί φοιτητές και φοιτήτριες.

Θέλω να εκφράσω πρός όλους σας τις πιο θερμές μου ευχαριστίες για την μεγάλη τιμή που μου κάνατε να παρευρεθείτε σ'αυτή την εκδήλωση που διοργάνωσε το Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας, της Θεολογικής Σχολής του ΑΠΘ, με αφορμή την κυκλοφορία του βιβλίου μου με τίτλο: Καινή Διαθήκη και Παιδεία, που εκδόθηκε από τον εκδότη της Θεσσαλονίκης Παναγιώτη Πουρναρά. Ένα εκδότη που αποτελεί σταθμό στο θεολογικό βιβλίο στον τόπο μας και στο εξωτερικό περισσότερο από μισό αιώνα.

Το βιβλίο αυτό εντάσσεται στη σειρά Βιβλικές Μελέτες των Βιβλικών Θεολόγων του Τμήματός μου και σκοπό έχει να προαγάγει την έρευνα των βιβλικών σπουδών σε θέματα που συνδυάζουν τον βιβλικό προβληματισμό σε σχέση με σύγχρονα θέματα που απασχολούν τον διανοούμενο και επιστήμονα του σήμερα.

Γι' αυτό ο συγγραφέας του παρόντος έργου προσπάθησε να συνδέσει διακεκριμένους βιβλικούς επιστήμονες και Ιεράρχες που επιτελούν σοβαρό θεολογικό, εκκλησιαστικό και συγχρόνως πολιτιστικό έργο σε εθνικό, αλλά συγχρόνως και οικουμενικό επίπεδο. Παράλληλα διαπραγματεύεται καινοδιαθηκικά παραδείγματα διαλόγου θρησκειών και πολιτισμών, με βάση τη βιβλική και πατερική θεολογία, διότι αυτό είναι το υπόβαθρο της Ορθόδοξης ερμηνευτικής μας παράδοσης.

Δεν διακονώ μια φοβική θεολογία, εσωστρεφούς αυτοκαταστροφής, αλλά στηρίζω μια σωστική και δυναμική έξοδο του Χριστιανισμού και της Εκκλησίας πρός τον κόσμο, με σκοπό να ανακαινίσει τον άνθρωπο και την κτίση σε μια αρμονία που πορεύεται στη βασιλεία του Θεού. Με αυτά τα δεδομένα το υπόβαθρο της οικολογίας, του φεμινισμού και των απελευθερωτικών αγώνων των λαών είναι θεολογικό. Αυτή η αγάπη του Θεού στον άνθρωπο, όπως τονίζεται στο βιβλίο μου, εκδηλώνεται μέσα από το ιεραποστολικό έργο του Αποστόλου των Εθνών Παύλου με την εισαγωγή του Χριστιανισμού στην Κύπρο και τον ελλαδικό χώρο· από τους Φιλίππους ως τη Θεσσαλονίκη και τη Βέρροια και από την Αθήνα ως την Κόρινθο. Με τα γεγονότα αυτά αλλάζει η πορεία του Ελληνισμού και της Ευρώπης. Πρόσωπα όπως τον ευαγγελιστή Μάρκο, τον ανεψιό του Κύπριου Βαρνάβα γίνονται προπομποί της ιεραποστολής στην Αφρικανική ήπειρο. Ο σκοπός των Πράξεων των Αποστόλων και η χρήση του κρασιού στην Αγία Γραφή, που κατά τον Ψαλμωδό «ευφραίνει καρδίαν ανθρώπου», είναι θέματα που διερευνούνται και ενημερώνουν τον κάθε αναγνώστη.

Επίσης η εικόνα της πνευματικής και κοινωνικής ζωής της πρώτης χριστιανικής κοινότητας της Θεσσαλονίκης και της Κύπρου είναι θέματα που δείχνουν τη μετάβαση των ανθρώπων και των πολιτισμών από τον χώρο του εθνικού κόσμου και της ειδωλολατρίας, στο χώρο της νέας εν Χριστώ ζωής.

Οι μερίδες της Κορίνθου, δηλαδή το κομμάτιασμα της ενότητας της Εκκλησίας και της κοινωνίας σε μια μεγαλούπολη, δείχνουν ότι μπορούν να οδηγήσουν σε αυτοκαταστροφή και κομματικές αντιπαραθέσεις που εκβάλλουν στην πνευματική χρεοκοπία με προέκταση την οικονομική κρίση και την εθνική καταστροφή. Παρατηρούμε και επισημαίνουμε στο θέμα αυτό πόση επικαιρότητα έχει μια τέτοια ανάγνωση των βιβλικών κειμένων. Αβίαστα οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι ο βιβλικός λόγος και ιδιαίτερα η Παύλεια θεολογία έχουν πολλά να μας πουν για τη σημερινή οικονομική, κοινωνική και πνευματική κρίση που μαστίζει τη σύγχρονη ελληνική κοινωνία.

Αν προσθέσουμε και το πρόβλημα των αντιπάλων του Αποστόλου Παύλου, έχουμε μια απόλυτη αναφορά στο σήμερα και στο αύριο της κάθε μεταπτωτικής κοινωνίας. Οι αντίπαλοι στον χώρο τον πολιτικό, τον κοινωνικό και τον πνευματικό αναπτύσσουν πάντοτε μεθόδους δαιμονικές και ανίερες που στοχεύουν στην εξόντωση και την πλήρη καταστροφή των συνανθρώπων τους. Γι' αυτό ο Χριστός και η Εκκλησία προβάλλει την αγάπη ως τη λύση όλων των προβλημάτων που μαστίζουν διαχρονικά την ανθρωπότητα. Μια κενωτική αγάπη που οδηγεί τον Χριστό στο σταυρό για τη σωτηρία των ανθρώπων και την Εκκλησία στο μαρτύριο και τις κατακόμβες για να κρατήσουν την αξιοπρέπεια του ανθρώπου και να δημιουργηθούν προϋποθέσεις για να ζήσει ο κόσμος.

Το πρόβλημα της αμαρτίας και της χάριτος στην Παύλεια ανθρωπολογία δίνει το πλαίσιο να κατανοήσουμε πως η αμαρτία ως αστοχία στην επιλογή της σωτηρίας οδηγεί τον άνθρωπο στη φθορά και στον θάνατο. Δεν πετροβολούμε τον αμαρτωλό, «ο αναμάρτητος πρώτος βαλέτω τον λίθον» (Ιω. 8,7), γι'αυτό ο Χριστός προκαλεί τους «ευσεβείς» Γραμματείς και Φαρισαίους. Όλοι ελπίζουμε στη χάρη του Θεού, και αυτή η χάρη αναγεννά τον παλαιό σε νέον εν Χριστώ άνθρωπο, τον ανακαινίζει και τον καθιστά παιδί του Θεού κατά χάρη. Αυτή η υιοθεσία έχει ως προϋπόθεση, κατά την άποψή μου, την απόλυτη ελευθερία του ανθρώπου και την επιλογή της αθανασίας. Έτσι η φθορά και ο θάνατος υπερβαίνονται και το Πνεύμα του Θεού χαριτώνει τη φθαρτή ανθρώπινη φύση, και τη φωτίζει με το ανέσπερο φως της ανάστασης, όπου τα πάντα πλημμυρίζουν από φως ανεσπέρου φωτός, «ουρανός τε και γη και τα καταχθόνια».

Στον ευρωπαϊκό χώρο άνθρωποι όπως ο Jürgen Moltmann, τον οποίο γνωρίσαμε στο σεμινάριό μας, προσπάθησαν να δημιουργήσουν την «Θεολογία της ελπίδας» για να δώσουν πνοή ζωής στον καταπονεμένο ευρωπαίο του 20ου και 21ου αιώνα τονίζοντας ότι το πάθος, ο σταυρός και η ανάσταση του Χριστού εκφράζουν την απόλυτη ελπίδα για να ζήσει ο άνθρωπος. Μπροστά στην ανθρώπινη καταπίεση και την αυτοκαταστροφή του ευρωπαίου πολίτη από την ιδεολογία του υπεράνθρώπου, προβλήθηκε η πολιτική θεολογία ως κριτήριο για την απελευθέρωση των λαών και τον σεβασμό του κάθε ανθρώπου ως προσώπου μοναδικού και ανεπανάληπτου, ως εικόνας του Θεού.

Έτσι πέρασα στον προβληματισμό μου για την παιδεία. Μέσα από τις διακηρύξεις της Σορβόνης στο Παρίσι, της Μπολόνιας, της Πράγας και του Βερολίνου, διαπίστωσα πως η ευρωπαϊκή προοπτική των Ορθοδόξων Θεολογικών Σχολών της Ελλάδας είναι πια μονόδρομος. Βέβαια, το φοβικό σύνδρομο του ευρωπαίου δυνάστη δημιουργήθηκε από την Ιταλική ιταμή εμπειρία και την Γερμανική χιτλερική κατοχή του ελληνικού λαού από τη μιά, και την Αγγλική κατοχή και Τουρκική εισβολή στην Κύπρο από την άλλη. Όμως, δεν μπορούμε να υπάρξουμε και να δημιουργήσουμε την συνύπαρξη των λαών σε πνευματικό, κοινωνικό και πολιτιστικό επίπεδο μέσα από αδιέξοδα. Θεωρώ πως αυτά τα δεδομένα δεν μπορούν και δεν πρέπει να επηρεάσουν την ελληνική και ορθόδοξη ιδιοπροσωπεία μας, γιατί τότε θα πηθικίζουμε ως ξοφλημένο κράτος μιας πνευματικής χρεοκοπίας τραγικότερης από την οικονομική.

Η συνοδικότητα και το ομαδικό πνεύμα, μέσα στην αγάπη και την αναγνώριση του κάθε ανθρώπου ως μοναδικού και ανεπανάληπτου προσώπου είναι αυτό που τονίζεται στο θέμα της παιδείας στο παρουσιαζόμενο σήμερα βιβλίο. Με τον τρόπο αυτό βλέπω να ανοίγονται νέες προοπτικές στις θεολογικές μας Σχολές, όπου μπορούμε να προβάλλουμε τον μοναδικό και απέραντο λειτουργικό μας κόσμο, παράλληλα με τον πατερικό πλούτο της Ορθόδοξης παράδοσης, μέσα από μια θεολογία θεραπευτική και λυτρωτική του πονεμένου ανθρώπου, σε μια οικουμενική προοπτική της Ορθόδοξης Εκκλησίας και θεολογίας.

Με βάση αυτό το σκεπτικό πραγματοποιήθηκε η εισαγωγή του Χριστιανισμού στους Σλάβους, από τούτη εδώ την πόλη, τη Θεσσαλονίκη, που πέρασε πολυπολιτισμικότητες και συγκρητισμούς, αλλά κράτησε μια βυζαντινή παράδοση ενός πολιτισμού που «ανακαινούται ως αετού η νεότης του». Η μορφολογική προσαρμογή θεωρείται ως προϋπόθεση από το βιβλίο που παρουσιάζουμε, γιατί έτσι αναδεικνύεται ο επιστημονικός χαρακτήρας της θεολογίας. Μέσα από τον διεπιστημονικό διάλογο των Θεολογικών Σχολών στον σύγχρονο ακαδημαϊκό χώρο, καταξιώνεται η επιστήμη της Θεολογίας. Ασφαλώς πρόκειται για ένα διάλογο που σέβεται την μεθοδολογία και αυτονομία της κάθε επιστήμης. Επίσης αναγνωρίζει τα ιστορικά στοιχεία του πολιτισμού ως προϋπόθεση για να υπερβούμε τη φθαρτότητα του γήϊνου πρός το χώρο της αποκεκαλυμμένης αλήθειας του ευαγγελίου. Με τον τρόπο αυτό ανανεώνεται η υπαρξιακή σφαίρα του κάθε ανθρώπου και οδηγείται στη ζωή και τον φωτισμό του πνεύματος, που υπερβαίνει την ανθρώπινη σχετικότητα.

Ακόμη το βιβλίο κάνει μια αυτοκριτική των Θεολογικών Σχολών. Πρώτα διαπιστώνει τη μεγάλη προσφορά της Θεολογικής Σχολής Αθηνών που ιδρύθηκε το 1837 δηλαδή τώρα και 174 χρόνια και της Θεολογικής Σχολής Θεσσαλονίκης που ιδρύθηκε το 1942, δηλαδή τώρα και 69 χρόνια. Όλοι οι Αρχιερείς και Ιερείς στον ελλαδικό, κυπριακό και ευρύτερο ελληνόφωνο χώρο είναι πτυχιούχοι των Σχολών μας. Ένας τεράστιος αριθμός αλλοδαπών φοιτητών μεταλαμπάδευσαν την Ορθόδοξη Θεολογία στα πέρατα της οικουμένης, ενώ παράλληλα με τη διακήρυξη των αρχών και αξιών του ευαγγελίου, οι Σχολές μας δημιούργησαν μια νέα ταυτότητα των νεοελλήνων.

Παράλληλα η αυτοκριτική των Θεολογικών μας Σχολών αναδεικνύουν και τις αδυναμίες που μεταλαμπαδεύτηκαν στην Ελληνική κοινωνία μέσα από μια ιδεολογικοποιημένη θεολογία και μια εκκοσμικευμένη Εκκλησία. Ακόμη στο παρουσιαζόμενο έργο μου γίνεται κριτική των βιβλίων των Θρησκευτικών της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης όπου επισημαίνονται τόσο τα θετικά όσο και τα αδύναμα στοιχεία που προτείνονται βελτιώσεις. Τέλος, το βιβλίο επισημαίνει πως μέσα από τις υπερβάσεις των αδυναμιών της παιδείας γεννιέται ένας νέος πολιτισμός, που εκφράζουν οι ποιητές: ένας Δημήτρης Λιπέρτης και Βασίλης Μιχαηλίδης στην Κύπρο, ένας Κωστής Παλαμάς, Διονύσιος Σολωμός και πλήθος άλλων στον ελλαδικό χώρο.

Παναγιώτατε, Σεβασμιώτατοι,
Κυρίες και Κύριοι,

Αυτό το βιβλίο μου το αφιερώνω στα παιδιά των παιδιών μου στα εγγόνια μου· τον Δάνη (Ιορδάνη) και τον Χρήστο, παιδιά της κόρης μου Έφης και του Γιώργου Παπαϊωάννου και στη Χριστίνα την κόρη της κόρης μου Κλεοπάτρας και του Γιώργου Βαρελόπουλου. Κοιτάζοντας τα μάτια των εγγονών μου, κατάλαβα τι σημαίνουν τα λόγια του Χριστού: «Άφετε τα παιδία έρχεσθαι προς με, και μη κωλύετε αυτά· των γαρ τοιούτων εστιν η βασιλεία του Θεού» (Μάρκ. 10, 14). Η χαρά και η ευτυχία που εκπέμπουν αυτά τα παιδάκια είναι μοναδική και ανεπανάληπτη. Είναι μια γεύση χαράς της βασιλείας των ουρανών και της αιωνιότητας και συγχρόνως μια εμπειρία λύτρωσης και σωτηρίας από κάθε γήϊνο και φθαρτό, δηλαδή από τη φθορά και τον θάνατο.

Τελειώνοντας, θέλω να ευχαριστήσω θερμά τον Παναγιώτατο Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης κ. Άνθιμο που μας τίμησε με τον χαιρετισμό του. Επίσης, τον Πανιερώτατο Μητροπολίτη Ταμασού κ. Ησαία που ήρθε από την πονεμένη ιδιαίτερη πατρίδα μου Κύπρο. Στο πρόσωπο του Αγίου Ταμασού να ευχαριστήσω και τον προσωπικό μου φίλο Μητροπολίτη Κύκκου κ. Νικηφόρο, μια λαμπρή προσωπικότητα στον Ορθόδοξο χώρο. Ευχαριστώ ακόμη την Γενική Πρόξενο της Κυπριακής Δημοκρατίας κα Θεοδώρα Κωνσταντινίδου, που μας τίμησε. Τον φίλτατό μου Κοσμήτορα κ. Μιχάλη Τρίτο και τους προέδρους των προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών του Τμήματός μας για τους χαιρετισμούς, καθώς επίσης τον συνάδελφο π. Σπυρίδωνα Αντωνίου και τη βυζαντινή χορωδία του.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στον φίλτατο συνοδοιπόρο τις δύσκολες μέρες των Θεολογικών μας Σχολών, π. Γεώργιο Μεταλληνό, όπως και στον σεβαστό μου Καθηγητή κ. Ηλία Οικονόμου που με οδήγησε στις βιβλικές σπουδές. Επίσης, ευχαριστώ τον φίλο Καθηγητή Νίκο Ζαχαρόπουλο με τον οποίο συμπορευτήκαμε εδώ και μια εικοσαετία στην κριτική έκδοση των Συγγραμμάτων του Αγίου Νεοφύτου του Εγκλείστου που βραβεύτηκε πέρυσι από την Ακαδημία Αθηνών. Ευχαριστώ και τη συνάδελφο κα Κυριακούλα Παπαδημητρίου που έκανε την παρουσίαση της Καινοδιαθηκικής διάστασης του έργου μου. Ακόμη ευχαριστώ τον κ. Αθανάσιο Καραθανάση, Αναπληρωτή Πρόεδρο του Τμήματός μου που ανέλαβε τον συντονισμό της παρουσίασης του βιβλίου.

Ευχαριστώ όλους τους Αρχιερείς που ήρθαν από τις μακρινές μερικοί Μητροπόλεις τους, και με την παρουσία τους εξέφρασαν την αγωνία τους για την πορεία της παιδείας στον τόπο μας. Επίσης ευχαριστώ όλους εσάς που ήρθατε να συμμετάσχετε σ'αυτή την εκδήλωση. Ευχαριστίες ακόμη οφείλω και σ' όλους τους συνεργάτες μου που με αυταπάρνηση συμβάλλουν ουσιαστικά στις εκδηλώσεις του Τμήματος και συμπαραστέκονται στο δύσκολο έργο μου.

Δόξα και ευχαριστία αναπέμπω στον Πανάγαθο Θεό, γιατί μου δίνει υγεία και φώτιση, να μπορώ να υπάρχω, να σκέφτομαι, να ερευνώ, να γράφω και να τον διακονώ. Υπό τη σκέπη της μεγαλόχαρης Παναγιάς του Κύκκου και τις πρεσβείες του Έγκλειστου της Πάφου Αγίου Νεοφύτου, εναποθέτω τη ζωή μου, με την παράκληση να σμικρύνει τον χρόνο των δοκιμασιών της ιδιαίτερής μου πατρίδας Κύπρου, και να γυρίσω στο Τουρκοκρατούμενο σήμερα χωριό μου, τον άγιο Επίκτητο της Κερύνειας, για να αφήσω την τελευταία μου αναπνοή «ως ξένος και πάροικος» (Εφ. 2, 19), «πάροικος και παρεπίδημος» (Α' Πετ. 2, 11) αυτού του κόσμου. Τότε, θα αναπαυτεί η ψυχή μου και με τον μεγάλο ποιητή της Κύπρου Δημήτρη Λιπέρτη «ως περάτης», δηλαδή περαστικός του μάταιου αυτού κόσμου, θα παρακαλώ:

«Κάνε, Θεέ μου, νά'ρθω πια κοντά Σου,
Γονιών, παιδιών σμιχτά τα κόκκαλά μας.
Νά'ναι και οι ψυχές μας στ' αχναρόποδά σου,
και Συ παντοτεινά μαζί μας». ■

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑΙ ΑΠΟΔΕΙΞΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΑΡΞΕΩΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

● **Του Λάμπη Γ. Κωνσταντινίδη**

«Ὁ Θεός εἶναι μία σφαῖρα ἀπέραντος, πού τό κέντρον της εὑρίσκεται παντοῦ καί ἡ περιφέρειά της πουθενά».
BLAISE PASCAL, Γάλλος Φιλόσοφος καί Μαθηματικός.

ΜΕΡΟΣ Β΄

Εἰς τό πρῶτον μέρος τῆς μελέτης συνεκεντρώθημεν κυρίως εἰς ἐκείνας τῶν ἀποδείξεων περί τῆς ὑπάρξεως τοῦ Ἀνωτέρου Δημιουργοῦ - τοῦ Θεοῦ, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς θέματα σχετικά μέ τόν Πλανήτην μας, τήν Γῆν, καί τό ἡλιακόν σύστημά μας, ὡς καί εἰς κάποιας πολύ οὐσιώδεις ἀνεξαρτήτους ἀλλήλων ἀρχάς πού διέπουσι τό Σύμπαν καί πού θά μᾶς εἶναι χρήσιμοι εἰς τήν καλυτέραν ἀντίληψιν τοῦ Β΄ Μέρους τῆς παρούσης μελέτης.

Εἰς τό παρόν μέρος θά χωρήσωμεν εἰς ἔτι βαθυτέρας σφαίρας, δηλ. εἰς ἐκεῖνα τά στοιχεῖα τοῦ Σύμπαντος, τά ὁποῖα ὡδήγησαν καί ὁδηγοῦν καί σήμερον τάς ὑψίστας διανοίας καί τούς ἀνθρώπους τῆς Ἐπιστήμης καί τοῦ Πνεύματος εἰς τήν ἀναμφισβήτητον διαπίστωσιν τῆς ὑπάρξεως τοῦ Δημιουργοῦ τῶν Πάντων, δηλ. τοῦ Θεοῦ.

Ἐπειδή ἡ λεπτομερής ἀναφορά εἰς ὅλους τούς πολυπληθεῖς αὐτούς ἐπιστήμονας θά ἦτο ἔργον πραγματικῶς ἀδύνατον, θά πρέπη ἀναποφεύκτως διά τόν λόγον αὐτόν ἡ μελέτη νά ἀποτελέση ἀντικείμενον ἐπιλεκτικῆς ἀναφορᾶς εἰς ὡρισμένους ἐρευνητάς καί εἰς τάς συμπερασματικάς ρήσεις των περί τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, χωρίς τοῦτο, ἐπαναλαμβάνω, νά σημαίνη ὅτι οἱ μή ἀναφερόμενοι ἐπιστήμονες, πού ἀσπάζονται τάς αὐτάς ἀπόψεις, εἶναι καθ' οἱονδήποτε τρόπον δευτερευούσης σημασίας.

Οὕτω θά ἤθελον νά ἀρχίσω μέ ἀναφοράν εἰς τόν διάσημον Γερμανόν Φυσικόν Max Planck, ἱδρυτήν τῆς ἐπιστήμης τοῦ «ἀπείρως μικροῦ» (infiniment petit), ὁ ὁποῖος πρό ἑνός καί πλέον αἰῶνος κατέληξεν εἰς τήν τελικήν παρατήρησιν, ὅτι «ὅλη ἡ ὕλη ἔχει τήν ἀρχήν της καί ὀφείλει τήν ὑπαρξίν της ἐξ αἰτίας μιᾶς δυνάμεως. Ὀφείλομεν νά θεωρήσωμεν», ἐσημείωνεν ὁ Max Planck, «ὄπισθεν αὐτῆς τῆς δυνάμεως τήν ὑπαρξιν ἑνός ἐνσυνειδήτου καί νοήμονος Πνεύματος».

Ὁ Einstein τό 1936, δηλ. μετά ἀπό 25 περίπου ἔτη, εἰς μίαν ἐπιστολήν του ἔγραφεν ὅτι «ὑπάρχει ἓν Πνεῦμα, τό ὁποῖον εἶναι τεραστίως ἀνώτερον τοῦ ἀνθρωπίνου» καί ὁ διάσημος Ἄγγλος ἐπιστήμων Stephen Hawking διεδήλωσε 75 καί 50 ἔτη ἀντιστοίχως μετά τούς ὡς ἄνω δύο ἐπιστήμονας, ὅτι καί «πρό τοῦ Big Bang ὑπῆρχεν ἡ παρουσία ἑνός Ὄντος ὑπευθύνου διά τούς νόμους τῆς φυσικῆς», ὡς ἐδημοσιεύθη τοῦτο εἰς τό « American Scientist». Καί εἰς τό βιβλίον του A Brief History of Time ἀναφέρει: «Οἱ νόμοι τῆς φύσεως, ὡς τούς γνωρίζομεν σήμερον, περιέχουσι συγκεκριμένους βασικούς ἀριθμούς ... Ἐκεῖνον πού εἶναι ἀξιοπρόσεκτον εἶναι ὅτι αἱ ἀξίαι αὐτῶν τῶν ἀριθμῶν φαίνεται νά ἔχουν διαρρυθμισθῆ κατά μίαν λεπτοτάτην τελειότητα διά νά καταστήσωσι δυνατήν τήν ἀνάπτυξιν τῆς ζωῆς».

Ἀλλά ἂς προσεγγίσωμεν τάς τελείως συγχρόνους ἐπιστημονικάς μελέτας περί Σύμπαντος τῶν τελευταίων δύο δεκαετιῶν διά νά ἰδῶμεν τάς ἀπόψεις τάς ὁποίας ἐκφράζουσιν οἱ σύγχρονοί μας ἐπιστήμονες ἐπί τῆ βάσει τῶν τελευταίων ἐντυπωσιακῶν ἀνακαλύψεών των.

Ἓν πρῶτον βῆμα πρός τό πρωτογενές Σύμπαν ἔγινε τυχαίως ὑπό δύο Ἀμερικανῶν ἐρευνητῶν, τῶν Arno Penzias καί Robert Wilson, ὅταν τό 1964 προσπαθοῦντες νά ρυθμίσωσι μίαν ἀντένναν ραδίου τῶν ἐργαστηρίων BELL Telephones κατά σύμπτωσιν κατέληξαν εἰς μίαν ἀπό τάς μοναδικωτέρας ἐπιστημονικάς ἀναστατώσεις, πού ἐγνώρισε ποτέ ἡ ἀνθρωπότης: Ἀνεκάλυψαν τήν ἀρχαιοτέραν ἀστραπήν πού ἐξεπέμφθη ποτέ ὑπό τοῦ Σύμπαντος!

Προῆρχετο ἀπό τό πρωτογενές ἀκτινοβόλον πῦρ καί ἀπό τήν τρομακτικήν ἐνέργειαν τοῦ Bing Bang»!Ἡ θερμοκρασία αὐτῆς τῆς ἀκτινοβολίας, ἡ ὁποία ἐφθανεν εἰς τήν Γῆν τό 1964 ἀπό τό Διάστημα μετά ἀπό ἑκατομμύρια ἔτη ἐντός τοῦ διαστελλομένου Σύμπαντος εἶχεν ἐν τῶ μεταξύ πέσει εἰς 2,7 βαθμούς Kelvin ὑπέρ τό ἀπόλυτον μηδέν, ἤτοι – 270,4°C Κελσίου. Οἱ ὡς ἄνω πρωτοπόροι ἐπιστήμονες Penzias καί Wilson ἔλαβον ἀμφότεροι διά τήν ἀνακάλυψίν των αὐτήν τό Βραβεῖον Νόμπελ 1978.

Ὅμως ἂς προχωρήσωμεν εἰς τά βαθύτατα τοῦ Διαστήματος καί τοῦ Σύμπαντος:

Τήν 23ην Ἀπριλίου, 1992, εἰς τήν κατάμεστον ἀπό τούς γνωστοτέρους ἀστροφυσικούς ἐπιστήμονας καί δημοσιογράφους ἀπό ὅλον τόν κόσμον αἰθουσαν τῆς περιωνύμου Ἀμερικανικῆς Ἑταιρείας Φυσικῆς, εἰς τήν Washington, ἐπικεφαλῆς τῆς ὁμάδος τῶν ἐπιστημόνων πού θά προέβαινον εἰς βαρυσημάντους ἀνακοινώσεις διά τάς ἐρεύνας των ἦσαν οἱ ἐπιστήμονες τῆς Κοσμολογίας καί Ἀστροφυσικῆς George Smoot, John Mather καί οἱ βοηθοί των Ned Wright, Chuck Bennett καί Al Kogut. Αἱ ἔρευναί των εἶχον διαρκέσει 15 ὁλόκληρα ἔτη.

Τί τό τόσον βαρυσήμαντον εἶχον νά ἀνακοινώσουν οἱ ἐπιστήμονες αὐτοί; Εἶχον παρατηρήσει τάς πλέον ἀρχεγόνους καί τάς σημαντικωτέρας δομάς πού εἶδε κανείς ποτέ εἰς τό Σύμπαν

καί πού συνέβησαν μόλις 380.000 ἔτη μετά τό Big Bang! Δηλ. παρετήρησαν τάς «πρωταρχικωτέρας μικρογραφίας» τῶν σημερινῶν δομῶν τοῦ Σύμπαντος καί τῶν Γαλαξιῶν καί τῶν συμπλεγμάτων τούτων! Ὡς ἀνέφερον «αὐτά ὅλα ἦσαν μαζευμένα, διπλωμένα καί κεκλεισμένα ἐντός τοῦ εἱρμοῦ καί τῆς πλοκῆς τοῦ χώρου – χρόνου τοῦ Σύμπαντος, ὑπολείμματα τῆς περιόδου τῆς δημιουργίας».

Ὡς εὐκόλως δυνάμεθα νά φαντασθῶμεν μετά τήν ὡς ἄνω ἀνακοίνωσιν εἰς τήν αἰθουσαν ὑπῆρξε πολύ μεγάλη ἀναταραχή καί δυσπιστία. Πῶς ἦτο δυνατόν νά ἔχη ἐπιτευχθῆ ἕνα τόσον ἀπίθανον ἐπίτευγμα; Ὅμως ὁ George Smoot καί οἱ συνεργάται του ἐσυνέχισαν τάς ἐξηγήσεις των.

Τοῦτο ἐπέτυχον χάρις εἰς ἕνα πολύ τελειοποιημένον δορυφόρον ὀνομαζόμενον Cosmic Background Explorer (COBE), ὁ ὁποῖος ἐφωτογράφισε τό παλαιότερον, τό πλέον παμπάλαιον, φῶς, τό ὁποῖον ἐξεπέμφθη ποτέ ὑπό τοῦ Διαστήματος, ἡλικίας 13 δισεκατομμυρίων ἐτῶν! Αὐτή ἡ ἀρχέγονος καί πρωταρχική ἀκτινοβολία προσέφερε μίαν συναρπαστικήν εἰκόνα τοῦ «κοσμικοῦ αὐγοῦ», τό ὁποῖον μόλις ἐγεννᾶτο. Οἱ ἀστροφυσικοί εἶχον ἐπί τέλους τήν ἀπόδειξιν, ἡ ὁποία θά τούς ἐπέτρεπε νά λύσωσιν ἓν τῶν παλαιοτέρων αἰνιγμάτων τῆς Κοσμολογίας. Οἱ George Smoot καί John Mather ἐτιμήθησαν τό 2006 μέ τό Βραβεῖον Νόμπελ δι' αὐτάς τάς ἀπιθάνους εἰκόνας τῶν φωτεινῶν στοιχείων καί λεπτομερειῶν, τῶν ἀρχομένων ἀπό τήν δημιουργίαν τοῦ Σύμπαντος καί πού ἦλθον ἀπό τό πρωτογενές Διάστημα καί τῆς ἀρχῆς τοῦ χρόνου.

Καί ἀκόμη πῦρον κάτι τό τελείως ἀσύλληπτον: Εἰς τό βάθος τοῦ πεπαλαιωμένου καί ἀπολιθωμένου αὐτοῦ πρώτου φωτός ἦ πυρίνης ἀκτινοβολίας, ἡ ὁποία ἀποκαλεῖται ἐπιστημονικῶς Ἀγγλ. fossil radiation, Γαλλ. radiation fossile, ὑπῆρχον, ὡς ἀνέφερεν ὁ George Smoot, ἀνισότητες καί ἀνωμαλίαι. Ὡς ἐάν κάτι νά ἦτο γεγραμμένον καί χαραγμένον ἐπ' αὐτῶν τῶν ἀρχαϊκῶν καί πρωτογενῶν εἰκόνων. Τό πρωτογενές Σύμπαν ἐφαίνετο μυστηριωδῶς ὑφασμένον, πλεγμένον καί ἀποτυπωμένον, ὡς εἰς ἓν πατρόν, δίδων τόν «κοσμολογικόν χάρτην», ἐπί τοῦ ὁποίου θά ἠδύνατο νά διαβάσῃ κάποιος εἰς μικροσκοπικάς ραβδώσεις καί αὐλακώσεις, ἐκεῖνο τό ὁποῖον θά ἐγίνετο καί κατέληγε δισεκατομμύρια ἔτη ἀργότερον ὁ Κόσμος!

Καί ὁ George Smoot ἐσυνέχισε: «Διά τόν ἄνθρωπον ἡ θρησκευτική ἀντίληψις τῆς Δημιουργίας ἀπορρέει ἀπό τήν αἴσθησιν τοῦ βαθέος θαυμασμοῦ του ἔναντι τῆς ὑπάρξεως τοῦ Σύμπαντος καί ἔναντι τῆς θέσεώς τοῦ ἰδίου ἐντός τῶν κόλπων τοῦ Σύμπαντος». Καί μετά ἀργά - ἀργά, πλήρης δέους, ζυγίζων κάθε λέξιν πού ἔφευγεν ἀπό τά χείλη του, διετύπωσε τήν μοναδικήν φράσιν πού ἔμεινε πλέον ἱστορική: «Διά τούς πιστεύοντας εἶναι ὡς νά ἀντικρύσαμεν τό πρόσωπον τοῦ Θεοῦ!»

Ἂς ἴδωμεν τώρα τόν ἀντίκτυπον τῶν ἀνωτέρω ἱστορικῶν ἀνακοινώσεων καί ἐξηγήσεων μεταξύ τῶν νεωτέρων κοσμολόγων, ἀστροφυσικῶν καί λοιπῶν ἐπιστημόνων: Μεταξύ τῶν πρώτων ἐξεφράσθη ὁ γνωστότατος Ἄγγλος ἐπιστήμων Stephen Hawking : «Πρόκειται διά τήν σοβαροτέραν ἀνακάλυψιν τοῦ αἰῶνος! Ἴσως ὅλων τῶν ἐποχῶν!»

Ὁ ἐπίσης βραβευθείς μέ Νόμπελ Φυσικῆς, τό 1988, Leon Ledermann, ἀπεκάλεσε τό ἐλαχιστώτατον μικροσκοπικώτατον μόριον, τό ὁποῖον δύναται νά περιφέρηται εἰς τό ἄπειρον, ὡς «τό μόριον τοῦ Θεοῦ».

Ὁ Ἀμερικανός φυσικός Paul Davies εἰς τό βιβλίον του «The Fifth Miracle» ἔγραφε: «Ἀνήκω εἰς αὐτούς τούς ἐρευνητάς ...οἱ ὁποῖοι ἀρνοῦνται νά πιστεύσωσιν, ὅτι τό Σύμπαν εἶναι ἓν τυχαῖον συμβάν. Τό Σύμπαν εἶναι διαρρυθμισμένον μέ μίαν τοιαύτην δημιουργικότητα, πού δέν δύναμαι νά δεχθῶ ὅτι αὐτή ἡ δημιουργία εἶναι ἓν γεγονός ἀκατέργαστον. Ὀφείλει νά ὑπάρχῃ ἓν βαθύτερον ἐπίπεδον ἐξηγήσεως ... Τό ἀποκαλοῦμεν «Θεόν...».

Ἐξ ἄλλου ὁ ἀστροφυσικός Richard Isaacman τοῦ περιφήμου Πανεπιστημίου τοῦ Leiden τῆς Ὁλλανδίας, ὁ ὁποῖος ἔλαβε μέρος εἰς τά πειράματα τῆς ὁμάδος τοῦ George Smoot ὡς ὑπεύθυνος τῶν ἀναλύσεων τῶν λαμβανομένων δεδομένων, διαπιστώνων τά ἀκριβέστατα στοιχεῖα πού περιείχοντο εἰς τό ληφθέν πρωτογενές φῶς, ἀνεφώνησεν: «Ἠσθάνθην ὅτι ηὑρισκόμην ὡς νά κοιτάζω τόν Θεόν κατά πρόσωπον».

Ὅμως ἂς ἐπανέλθωμεν καί πάλιν εἰς τόν ἐπιστήμονα τῆς μεγάλης ἀνακαλύψεως πού ἀνεστάτωσε τάς κοσμολογικάς θεωρίας ὅλων τῶν ἐποχῶν, τόν George Smoot : Μετά ἀπό 5 χρόνια, στις 15/8/1997, δέν ἐδίστασε νά περιγράψῃ εἰς τό ἐπιστημονικόν περιοδικόν Science, ὅτι ἡ ἐντοπισθεῖσα ὑπό τοῦ δορυφόρου COBE «ἀπολιθωμένη ἀκτινοβολία» ἠδύνατο νά χαρακτηρισθῆ μόνον ὡς ἡ «χειρόγραφος γραφή τοῦ Θεοῦ». Εἶναι δέ πλέον δεδομένον κατά τόν George Smoot ὅτι «ἡ ἐξέλιξις εἶναι καταγεγραμμένη ἐξ ἀρχῆς ὡς ἓν κοσμικόν ADN». Δηλ. ὡς ἔχομεν τόν «γενετικόν κώδικα» εἶναι ἐμφανές ὅτι ὑπάρχει εἷς «κοσμικός κῶδιξ», ὁ ὁποῖος ρυθμίζει, πλαισιώνει καί προσαρμόζει τήν φυσικήν ἐμφάνισιν τοῦ Σύμπαντος καί τήν ἐξέλιξιν τούτου. Ὡς συμπληρώνουν οἱ κοσμολόγοι ἀδελφοί Bogdanov εἶναι δυνατόν «νά ἀντιληφθῶμεν τό Σύμπαν ὡς ἓν μήνυμα ἐκπεφρασμένον εἰς ἕνα μυστικόν κώδικα, κάτι ὡς «κοσμικά ἱερογλυφικά», τά ὁποῖα ἀρχίζομεν νά ἀποκωδικωποιῶμεν».

Βεβαίως, ὡς ἤδη ἀνεφέρθη, εἶναι ἀδύνατον λόγω χώρου νά ἀπαριθμήσῃ τις ὅλους τούς μεγάλους ἐπιστήμονας τόσον τοῦ παρελθόντος ὅσον καί τοῦ τελείως προσφάτου παρόντος, οἱ ὁποῖοι κατά διαφόρους τρόπους ἐξέφρασαν τήν βαθυτάτην πίστιν των πρός τόν Ἀνώτερον Δημιουργόν τοῦ παντός.

Κλείων ὅμως θά ἤθελον νά ἀναφερθῶ εἰς τόν Καθηγητήν εἰς τό Harvard Robert Wilson βραβευθέντα μέ τό Βραβεῖον Νόμπελ Φυσικῆς 1978, ὁ ὁποῖος λέγει ὅτι «δέν ὑπάρχει καλυτέρα θεωρία διά τήν προέλευσιν τοῦ Σύμπαντος ἀπό τήν προαναλυθεῖσαν, ἡ ὁποία νά συμπίπτῃ πλήρως μέ τήν Χριστιανικήν καί Ἰουδαϊκήν θρησκείαν, ὡς ἐκτίθεται ἡ Δημιουργία τοῦ Κόσμου εἰς τό Βιβλίον τῆς Γενέσεως τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τό ὁποῖον εἶναι βασικόν καί διά τάς δύο θρησκείας».

Ἂς ἐνθυμηθῶμεν ἐπ' ὀλίγον κάποια σημεῖα τῆς Γενέσεως.

Ἡμέρα Μία: «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός τόν οὐρανόν καί τήν γῆν. Ἡ δέ γῆ ἦν ἀόρατος καί ἀκατασκεύαστος καί σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου καί πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος καί εἶπεν ὁ Θεός «γενηθήτω φῶς καί ἐγένετο φῶς ...».

Ἡμέρα Τετάρτη: «Καί εἶπεν ὁ Θεός γενηθήτωσαν φωστῆρες ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ ... καί ἔστωσαν εἰς σημεῖα καί εἰς καιρούς καί εἰς ἡμέρας καί εἰς ἐνιαυτούς ... καί ἐποίησεν ὁ Θεός τούς δύο φωστῆρας τούς μεγάλους ... καί τούς ἀστέρας. Καί ἔθετο αὐτούς ὁ Θεός ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνειν ἐπί τῆς γῆς καί ἄρχειν τῆς ἡμέρας καί τῆς νυκτός καί διαχωρίζειν ἀνά μέσον τοῦ φωτός καί ἀνά μέσον τοῦ σκότους. Καί εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν».

Ἐπί πλέον πόσον πλήρως ἐκφράζει τά αἰσθήματα τῶν πιστευόντων εἰς τήν ἀνωτέραν Δημιουργόν δύναμιν τοῦ κόσμου ἡ ῥῆσις τοῦ μεγίστου Γερμανοῦ φιλοσόφου Immanuel Kant, τήν ὁποίαν διετύπωσε τόν 18ον αἰῶνα καί ἐδιδάχθημεν, ὡς καλῶς ἐνθυμοῦμαι, καί ὡς μαθηταί εἰς τό Παγκύπριον Γυμνάσιον. Ἡ διατύπωσις τοῦ Kant παραμένει πάντοτε ἐπίκαιρος, ἀπροσπέλαστος καί ἀειθαλής, ταὐτοχρόνως δέ μετά ἀπό τρεῖς αἰῶνας, πού διετυπώθη, εἶναι τόσον σύγχρονος κατά τόν 21ον αἰῶνα τόν ὁποῖον διανύομεν. Ἡ ῥῆσις τοῦ Immanuel Kant ἔχει ὡς ἑξῆς: «Δύο πράγματα πληροῦν τήν ψυχήν μου μέ πάντοτε νέον καί αὐξανόμενον σεβασμόν διά τήν ὕπαρξιν τοῦ Θεοῦ ..... ὁ ἔναστρος οὐρανός ὕπερθεν ἐμοῦ καί ὁ ἠθικός νόμος ἐντός ἐμοῦ».

Συμπληρωματικῶς ἀναφέρω, ὅτι ἡ φράσις αὐτή εἶναι εἰλημμένη ἀπό τό τελευταῖον κεφάλαιον τῆς δευτέρας Κριτικῆς Πραγματείας τοῦ Kant, τῆς «Κριτικῆς τοῦ Πρακτικοῦ

Λόγου», τό ὁποῖον τιτλοφορεῖται «Μεθοδολογία», ἔχει δέ ἀναγραφῆ καί ἐπί τοῦ μνήματός του ἐντός τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ τῆς γενετείρας του Königsberg (τό σημερινόν Ρωσσικόν Kaliningrad).

Καί εἰς μίαν ἄλλην διατριβήν του ὁ Immanuel Kant ἔγραψεν, ὅτι «ὁ Θεός δέν εἶναι ἓν δημιουργημένον ὄν, ἀλλά τό Ὂν τό ὁποῖον ἐδημιούργησε τόν κόσμον καί δι' Αὐτοῦ τά πάντα ἐγένετο». ■

Ὁ ἐλεῶν, ἐν ἱλαρότητι

● **Τοῦ Δρος Χαραλάμπη Μ. Μπούσια**
Μεγάλου Ὑμνογράφου τῆς τῶν Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας

ἴμαστε φτωχοί σὲ ἀγάπη. Δὲν ἀγαποῦμε τὸν πλησίον μας *«ὡς ἑαυτόν» (Ματθ. κβ΄ 39)*, ὅπως μᾶς διδάσκει ὁ Κύριος, οὔτε Αὐτὸν τὸν ἴδιο, στὸν ὁποῖον ὅμως καταφεύγουμε σὲ κάθε περίσταση, σὲ κάθε δυσκολία, σὲ κάθε τρικυμία καὶ σὲ κάθε ζάλη. Ὁ φτωχὸς σὲ ἀγάπη εἶναι ἐνδεής, εἶναι ψυχρὸς ἄνθρωπος, ἀφοῦ δὲν τὸν θερμαίνει ἡ ἀγάπη τῆς προσφορᾶς, τῆς ψυχικῆς κενώσεώς του στὶς ἀνάγκες τῶν ἄλλων. Γιὰ νὰ πλουτίσουμε σὲ ἀγάπη, θὰ πρέπει νὰ θυμηθοῦμε τὰ λόγια τοῦ Κυρίου μας πρὸς τὸν εὐσεβῆ νεανίσκο: *«Πώλησον τὰ ὑπάρχοντά σου καὶ δὸς πτωχοῖς» (Ματθ. ιθ΄ 21)*. Καὶ θὰ μοῦ πεῖτε τώρα. Ἂν σκορπίσω τὰ ὑπάρχοντά μου στοὺς φτωχοὺς ἐγὼ δὲν θὰ φτωχεύσω; Ἡ ἀπάντηση εἶναι. Ὄχι. Γνωρίζουμε ὅτι *«ἱλαρὸν δότην ἀγαπᾶ ὁ Θεός» (Β΄ Κορ. θ΄ 7)* καὶ ὅσα δώσεις ἑκατονταπλασίονα θὰ σοῦ δώσει ὁ Θεός. Κανεὶς φιλάνθρωπος δὲν πτώχευσε. *«Πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπείνασαν, οἱ δὲ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον οὐκ ἐλλαττωθήσονται παντὸς ἀγαθοῦ» (Ψαλμ. 33, 11)*.

Νὰ ἔχουμε ἐπίσης πάντα κατὰ νοῦν ὅτι ἐκεῖνος ποὺ μαθαίνει νὰ δίνει σ᾽ ὅποιον δὲν ἔχει, ὄχι μόνο εἶναι ἀγαπητὸς στὸ Θεό, ἀφοῦ *«ἱλαρὸν δότην ἀγαπᾶ ὁ Θεός» (Β΄ Κορ. θ΄ 7)*, ἀλλὰ παιδαγωγεῖται μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου νὰ εἶναι λιτὸς στὴ ζωή του, ὀλιγαρκὴς καὶ φθάνει νὰ ἐξομοιωθεῖ μὲ τὸν ἴδιο τὸ Θεό μας. Μᾶς τὸ βεβαιώνει καὶ ὁ Ψαλμωδός, ὁ ὁποῖος λέει: *«Ἄνδρα ἱλαρὸν καὶ δότην ἀγαπᾶ ὁ Θεός» (Ψαλμ. κβ΄ 8)*.

Ἡ προσφορά μας στὸν πλησίον μὲ προθυμία καὶ ἀγάπη δὲν περιορίζεται μόνο σὲ ὑλικὰ ἀγαθά. Καὶ ἡ προσφορὰ ἔργου ἢ καὶ λόγων παρηγοριᾶς λογίζεται ἀπὸ τὸ Θεὸ ὡς ὑλικὴ προσφορά, ἀφοῦ ἀποτελεῖ ἐκχύλισμα ἀγαπητικῆς καρδιᾶς. Δὲν μᾶς λέει ἄλλωστε ὁ Κύριός μας ὅτι: *«Ὅστις σὲ ἀγγαρεύσει μίλιον ἓν ὕπαγε μετ᾽ αὐτοῦ δύο» (Ματθ. ε΄ 41)*. Ἂν ἡ καρδιά σου εἶναι γεμάτη ἀγάπη καὶ σοῦ πεῖ ὁ ἀδελφός σου νὰ τὸν πᾶς κάπου ποὺ ἀπέχει ἕνα μίλι, πρόθυμα νὰ τὸν πᾶς καὶ μάλιστα ἂν ἔχει ἀνάγκη ὄχι μόνο ἕνα μίλι ἀλλὰ δύο μίλια. Αὐτὸ ἐπιτάσσει ὁ νόμος τῆς καρδιᾶς, τῆς καρδιᾶς τοῦ Χριστιανοῦ ποὺ βλέπει στὰ πρόσωπα τῶν συνανθρώπων του τὸν ἴδιο τὸ Θεάνθρωπο Ἰησοῦ. Ἔτσι μόνο θὰ μᾶς δοθεῖ ὁ μισθὸς τοῦ ἐλεήμονος, αὐτοῦ ποὺ μακαρίζει ὁ Κύριός μας, λέγοντας: *«Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται» (Ματθ. ε΄ 7)*.

Ἐμεῖς δυστυχῶς δὲν δίνουμε ἁπλόχερα, ἀλλὰ πιέζουμε τὸν ἑαυτό μας, γιὰ νὰ κάνουμε κάποιο καλό. Καὶ ἂν τὸ κάνουμε δὲν δίνουμε ἀπὸ τὸ ὑστέρημά μας, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ περίσσευμα. Ἔλεγε ὁ πατὴρ Παΐσιος, ὅτι ἂν ἔχουμε τρία μαξιλάρια καὶ δώσουμε δύο ἀπ᾽ αὐτὰ ποὺ δὲν χρησιμοποιοῦμε γιὰ προσκέφαλο τότε ἡ προσφορά μας ἔχει μικρὴ ἀξία. Ἂν δώσουμε ὅμως αὐτὸ ποὺ χρησιμοποιοῦμε καὶ τὸ στερηθοῦμε, τότε ἡ προσφορά μας ἀξίζει καὶ βραβεύεται ἀπὸ τὸ Θεό μας. Ἡ σκληροκαρδία καὶ τὸ σφίξιμο ποὺ δείχνουμε στὸ δόσιμο εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀποστασίας μας καὶ τῆς ἐφάμαρτης ζωῆς μας.

Γιὰ νὰ θυμηθοῦμε τὴ χήρα ποὺ φιλοξένησε τὸν προφήτη Ἠλία! Εἰδωλολάτρις ἦταν, ἀλλὰ τί ἀγάπη εἶχε μέσα της! Ὅταν ὁ Προφήτης πῆγε καὶ τῆς ζήτησε ψωμί, ἐκείνη τοῦ εἶπε: *«Στὸ κελλάρι ἔχουμε λίγο λάδι καὶ ἀλεύρι· μόλις αὐτὰ θὰ τὰ φάω μὲ τὰ παιδιά μου, θὰ πεθάνουμε ἀπὸ τὴν πεῖνα»*. Δὲν τοῦ εἶπε: *«Δὲν ἔχω νὰ σοῦ δώσω»*. Καὶ ὅταν ὁ Προφήτης, γιὰ νὰ δοκιμάσει την προαίρεσή της, τῆς εἶπε νὰ φτιάξει ψωμί πρῶτα γιὰ ἐκεῖνον καὶ μετὰ γιὰ τὰ παιδιά της, ἡ καημένη

ἀμέσως τοῦ ἔφτιαξε. Ἂν δὲν εἶχε μέσα της ἀγάπη, θὰ ἔβαζε λογισμούς. «Δὲν φτάνει ποὺ τοῦ λέω ὅτι ἔχουμε λίγο, ἀλλὰ ζητάει νὰ φτιάξω πρῶτα γιὰ ἐκεῖνον!».

Φάνηκε ἡ ἀγαθὴ προαίρεσή της, γιὰ νὰ γίνει καὶ γιὰ ἐμᾶς φωτεινὸ παράδειγμα. Μερικὰ τέτοια παραδείγματα ἐλεημόνων Ἁγίων μας θὰ ἀναφέρουμε γιὰ παραδειγματισμό μας, ἀλλὰ καὶ γιὰ τιμὴ αὐτῶν, τῶν κληρονόμων τῆς οὐράνιας Βασιλείας.

Ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Πεντασχοινίτης, ὁ θαυματουργὸς νεαρὸς Ἅγιος τῆς Ἐκκλησίας μας, εἶναι Κύπριος Ἅγιος ἀπὸ τὸ Πεντάσχοινο, ποὺ βρίσκεται κοντὰ στὸ χωριὸ Ἅγιος Θεόδωρος τῆς Λάρνακος. Αὐτὸς ἔμεινε ὀρφανὸς ἀπὸ μικρὸς καὶ ὁ πατέρας του, ποὺ ἦταν καὶ πλούσιος, ξαναπαντρεύτηκε. Ὁ Ἀθανάσιος εἶχε πολὺ μεγάλη ἀγάπη πρὸς τοὺς φτωχούς. Κατέβαινε στὰ ἀμπάρια τοῦ πατέρα του καὶ ὅ,τι εὕρισκε, ἀλεύρι, λάδι, κρασί, τὸ μοίραζε σὲ ὅσους εἶχαν ἀνάγκη. Ὅταν ἡ μητριά του τὸ πῆρε εἴδηση, τὸν ἐπέπληξε καὶ παραπονέθηκε στὸ σύζυγό της. Ἐκεῖνος ὅταν πῆγε στὴν

ἀποθήκη, γιὰ νὰ πιστοποιήσει τὰ λόγια τῆς συζύγου του, βρῆκε ὅλη τὴν ἀποθήκη γεμάτη. Ὁ Θεὸς ἀναπλήρωνε ὅσα ὁ Ἀθανάσιος ἔδινε.

Ὁ Ἅγιος Τύχων, Ἐπίσκοπος Ἀμαθοῦντος, καὶ αὐτὸς Κύπριος, ἦταν παιδὶ ἀρτοποιοῦ. Ἀπὸ μικρὸ ὅμως ἡ ἀγάπη του πρὸς τὰ ἄλλα φτωχὰ παιδιὰ τὸν ὠθοῦσε στὸ νὰ τοὺς μοιράζει τὰ ψωμιὰ ποὺ εἶχε γιὰ πώληση ὁ πατέρας του. Ὅταν ἐκεῖνος τὸν μάλωσε γιὰ τὴν πράξη του αὐτὴ εἶδε ξαφνικὰ τὴν ἀποθήκη τοῦ σταριοῦ του γεμάτη καὶ ἔνιωσε βαθιὰ τὸ θαῦμα τῆς πίστεως καὶ τὰ λόγια τοῦ Εὐαγγελίου: *«Ἱλαρὸν δότην ἀγαπᾶ ὁ Θεός»*.

Ὁ Ἅγιος Γεώργιος ὁ Νέος, τοῦ Γοματίου Χαλκιδικῆς ἔζησε στὴ δύσκολη περίοδο τῆς τουρκοκρατίας, στὰ δυσχείμερα χρόνια τῆς ὑποδουλώσεως στὸν ἄθεο δυνάστη τῶν Χριστιανῶν καὶ μάλιστα στὶς ἀρχὲς τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος. Εἶχε οἰκογένεια καὶ παιδιά, τὰ ὁποῖα ἀνέτρεφε μὲ τὸ τίμιο ἐπάγγελμα τοῦ μυλωνᾶ. Ἐπέτρεψε ὅμως ὁ Θεὸς νὰ χάσει τὴν οἰκογένειά του καὶ νὰ μεταποιήσει τὴ θλίψη του σὲ αὐστηρὴ ἄσκηση μὲ προσευχὴ καὶ τέλεια νηστεία. Ὁ Γεώργιος μὲ πόνο πολὺ ἐγκατέλειψε τὸν κόσμο καὶ ἀνέβηκε σ' ἕνα σπήλαιο βραχῶδες, δυσπρόσιτο ἀκόμη καὶ σήμερα καὶ ἄγριο. Ἐκεῖ μόνος μὲ τὸ Θεὸ ἔζησε ὡς ἐπίγειος ἄγγελος καὶ οὐράνιος ἄνθρωπος.

Ἡ ἀπομόνωσή του ὅμως καὶ ἡ νυχθήμερη ἄσκηση τοῦ ἁγίου τῆς ἁπλότητος καὶ τῆς μεγάλης ἀγάπης δὲν τὸν ἀποξένωσε ἀπὸ τὴ μέριμνά του γιὰ τοὺς φτωχοὺς καὶ ταλαίπωρους συντοπίτες του. Ἐφαρμόζοντας τὸ λόγο τοῦ Κυρίου μας *«Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς» (Ματθ. στ΄ 1)* κατέβαινε τὴ νύκτα κρυφὰ ἀπὸ τὸ ἀσκητήριό του καὶ ἄφηνε ἔξω ἀπὸ τὰ σπίτια τῶν ἀρρώστων καὶ τῶν πτωχῶν ξύλα, ποὺ ἔκοβε στὸ δάσος, καὶ χόρτα, ποὺ μάζευε γι' αὐτούς. Ἡ κυριώτερη ὅμως ἐκδήλωση τῆς ἀγάπης του ἦταν ἡ προσωπική του προσφορὰ ἐργασίας σὲ αὐτοὺς ποὺ ἡ ἀρρώστια ἢ οἱ θλίψεις τοὺς καθήλωναν στὸ σπίτι. Περιποιόταν τοὺς κήπους καὶ τὰ ἀμπέλια τους, φύλαγε τὰ ποίμνιά τους καὶ ἔκανε τὸν ἀχθοφόρο γιὰ τὴ μεταφορὰ ὑλικῶν ἀγαθῶν.

Ὁ Νέος Ὅσιος Βησσαρίων ὁ Ἀγαθωνίτης, ποὺ κοιμήθηκε μόλις πρὶν ἀπὸ μερικὰ χρόνια καὶ τοῦ ὁποίου τὸ λείψανο στὴν ἀνακομιδὴ βρέθηκε ἄφθαρτο, ἔζησε στὴ Μονὴ Ἀγάθωνος τῆς Ὑπάτης καὶ διακρινόταν γιὰ τὶς ἐλεημοσύνες του. Ὅ,τι τοῦ ἔδιναν τὰ μοίραζε χωρὶς νὰ γνωρίζει τὸ ἀντίστοιχο ποσόν. Μιὰ ἡμέρα ἕνας εὐσεβὴς χριστιανός, ποὺ γνώριζε τὶς ἀρετὲς τοῦ Γέροντος, τοῦ ἔβαλε στὴν τσέπη ἕνα φακελλάκι μὲ κάποια χρήματα. Ἦταν σίγουρος ὅτι θὰ πᾶνε σὲ καλὸ σκοπό, καὶ ὁ Γέροντας γνώριζε ποῦ καὶ πῶς νὰ τὰ διαθέσει.

Μετὰ ἀπὸ λίγο μιὰ πτωχὴ γυναῖκα τὸν πλησίασε καὶ ζήτησε νὰ τὴ βοηθήσει. Ὁ Γέροντας ἀμέσως κατάλαβε τὶς ἀνάγκες της καὶ ὡς εὐσυμπάθητος ποὺ ἦταν ἔβαλε τὸ χέρι στὴν τσέπη καὶ χωρὶς νὰ ἐλέγξει τὸ περιεχόμενο τοῦ φακέλλου τὸ ἔσυρε καὶ τῆς τὸ ἔδωσε. Ἐκείνη εὐχαρίστησε καὶ ἔφυγε.

Ὕστερα ἀπὸ ἕνα περίπου χρόνο τὸν ἐπισκέφθηκε ἡ ἴδια γυναῖκα, ὄχι πάλι γιὰ νὰ ζητήσει βοήθεια, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσει.

- Σ' εὐχαριστῶ, Γέροντα, γιὰ τὴν ἀγάπη σου. Μὲ τὰ χρήματα ποὺ μοῦ ἔδωσες τὶς προάλλες μπόρεσα καὶ ὄχι μόνο βγῆκα ἀπὸ τὴ δύσκολη οἰκονομικὴ θέση ποὺ βρισκόμουν, ἀλλὰ πάντρεψα καὶ τὸ παιδί μου.

Ὁ ἀφιλάργυρος καὶ ἐλεήμων Γέροντας εἶχε δώσει, χωρὶς νὰ τὸ ἐλέγξει πολὺ μεγάλο χρηματικὸ ποσόν. Ὅσο χρειαζόταν γιὰ νὰ λύσει τὰ προβλήματα τῆς πτωχῆς γυναίκας.

Ἀγαπητοί μου, ἡ ἐλεημοσύνη εἶναι ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγάπης. Καὶ ὀφείλουμε ἐμεῖς οἱ Χριστιανοὶ νὰ βαδίζουμε στὸ δρόμο τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν. Ἐὰν κάποιος εἶναι φτωχὸς καὶ δὲν ἔχει χρήματα νὰ δώσει γιὰ ἐλεημοσύνη, δὲν πειράζει. Ἕνας λόγος παρηγοριᾶς καὶ καλωσύνης, ἕνα δάκρυ ἀγάπης καὶ συμπόνιας, εἶναι στὰ μάτια τοῦ Θεοῦ τόσο πολύτιμα, ποὺ ὅλα τὰ διαμάντια τῆς γῆς καὶ τὰ μαργαριτάρια τῆς θάλασσας μαζὶ δὲν τὰ ἰσοφαρίζουν. Ἐμεῖς ἔχουμε καταλάβει ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι εὐτυχισμένη καὶ χαρούμενη μόνο μὲ τὴ Χριστιανικὴ ἀγάπη; Αὐτὴ ἡ ὁποία ἀδειάζει τὰ πορτοφόλια καὶ γεμίζει τὶς καρδιές; Κάποτε ἕνας ἱεραπόστολος ἑτοιμαζόταν νὰ βαπτίσει ἕναν ἄνθρωπο τοῦ ὁποίου ἡ τσέπη εἶχε ἕνα φουσκωμένο πορτοφόλι. Τὸν ρώτησε μήπως ξέχασε νὰ τὸ βγάλει καὶ ἐκεῖνος τοῦ ἀπάντησε μὲ ἑτοιμότητα: «Θέλω νὰ βαπτισθεῖ καὶ τὸ πορτοφόλι μαζί μου». Εἶχε συλλάβει αὐτὸς τὸ πραγματικὸ νόημα τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἤθελε νὰ ἀκολουθήσει τὰ λόγια τοῦ Κυρίου μας: «Δὸς τὰ ὑπάρχοντά σου πτωχοῖς καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι» (Ματθ. ιθ΄ 21) καθὼς καὶ νὰ τηρεῖ τὴν εὐλογημένη ρήση: *«Μακάριόν ἐστι μᾶλλον διδόναι ἢ λαμβάνειν» (Πράξ. κ΄ 20, 35).* ■

ΡΩΜΑΝΟΣ Ο ΜΕΛΩΔΟΣ

– ΤΟ ΚΟΝΤΑΚΙΟ

● **Του Χριστόδουλου Βασιλειάδη**
Δρος Θεολογίας - Μουσικού

Α. Γενικά περί του Κοντακίου

Κατά τα τέλη του 5ου αιώνα εμφανίζεται στην ορθόδοξη υμνολογία ένα καινούργιο είδος, το οποίο αντικατέστησε τους προϋπάρχοντας ύμνους. Το είδος αυτό δεν γνωρίζομε κατά πόσον χρησιμοποιείτο για λειτουργικούς σκοπούς ή για οποιουσδήποτε άλλους σκοπούς. Όμως κατά τις αρχές του 6ου αιώνα εισάγεται στην λατρεία της ορθοδόξου Εκκλησίας το είδος αυτό. Το είδος αυτό ψαλόταν στην ακολουθία του Όρθρου, αρχικά δε ονομάστηκε «ύμνος», «ωδή» ή «άσμα». Πολύ αργότερα, κατά τον 9ο αιώνα, ονομάζεται «Κοντάκιον»[1].

Κάποιες πρώιμες μορφές του Κοντακίου εμφανίζονται ήδη από τον 4ο αιώνα. Δύο τέτοιοι ύμνοι είναι το «Άσμα καινόν» και «Εθήρευσάν με οι άνομοι». Σ' αυτούς τους ύμνους εμφανίζονται μερικά από τα χαρακτηριστικά των Κοντακίων. Αποτελούνται από στροφές, οι οποίες συνδέονται με αλφαβητική ακροστιχίδα και κοινό εφύμνιο[2].

Σαν φόρμα το Κοντάκιο έλκει, κατά πάσα πιθανότητα, την καταγωγή του στην Συρία και υπενθυμίζει την ποίηση του αγίου Εφραίμ του Σύρου. Μπορεί να περιγραφεί σαν ποιητικό κήρυγμα. Το περιεχόμενό του είναι αφηγηματικό και δραματικό[3]. Σκοπός του Κοντακίου είναι η διαπαιδαγώγηση των πιστών.

Τα πρώτα Κοντάκια ήταν δογματικού περιεχομένου και πρέπει να ψάλλονταν μετά την ανάγνωση της ευαγγελικής περικοπής αντί της ομιλίας[4].

Κύριος εκπρόσωπος και εισηγητής αυτού του είδους θεωρείται Ρωμανός ο Μελωδός[5].

Έγραψε πάνω από χίλια Κοντάκια, γι' αυτό και ονομάστηκε Πίνδαρος της εκκλησιαστικής ποιήσεως και «Δάντης» της χριστιανικής Ελλάδας[6]. Από αυτά τα Κοντάκια ελάχιστα σώζονται. Σύμφωνα με μια παράδοση η Θεοτόκος έδωσε στον Ρωμανό τον

---

[1] *Βλ. Π. ΓΕΩΡΓΙΟΥ, Κοντάκιον, ΘΗΕ, τ. 7, στ. 784. Ο Νικηφόρος Κάλλιστος Ξανθόπουλος το 14ο αιώνα στην «Ερμηνεία στους αναβαθμούς της Οκτωήχου» αποδίδει την εισαγωγή του νέου ποιητικού είδους στο Ρωμανό τον Μελωδό. Βλ. http://www.fhw.gr/projects/cooperations/byzantine_literature/gr*

[2] *http://www.fhw.gr/projects/cooperations/byzantine_literature/gr/500/504.html*

[3] *CHRISTIAN THODBERG, Kontakion, NGDMM, σ. 181.*

[4] *http://www.fhw.gr/projects/cooperations/byzantine_literature/gr/500/504.html*

[5] *Ρωμανός ο Μελωδός γεννήθηκε στην Έμεσα της Συρίας και ήκμασε γύρω στο 496, επί αυτοκράτορος Αναστασίου Πρίντου. Από τη Συρία μετέβηκε στην Κωνσταντινούπολη, στο μοναστήρι της Θεοτόκου, το οποίο επωνομάζεται «του Κυρίου». Κατά πάσαν πιθανότητα έζησε και*

Μελωδό ένα χαρτί και μόλις το έφαγε αξιώθηκε του χαρίσματος να γίνει καλλίφωνος και έψαλλε το Κοντάκιο «Η Παρθένος σήμερον...». Άλλοι ποιητές Κοντακίων είναι οι Κύριλλος Αλεξανδρείας, Συμεών ο θαυμαστορείτης ή Στυλίτης και Ανδρέας ο Πυρρός[7].

Κατά πάσα πιθανότητα ονομάστηκε Κοντάκιο εξ αιτίας του κοντού ξύλου, γύρω από το οποίο τυλιγόταν ο τόμος της μεμβράνης, ο οποίος περιείχε τον ύμνο. Μια άλλη εκδοχή για την ονομασία του Κοντακίου είναι ότι ονομάστηκε Κοντάκιο, διότι πολύ σύντομα (εν κοντώ) περιέχει όλη την υπόθεση της γιορτής[8]. Κάποιοι άλλοι τέλος το όνομα Κοντάκιο ετυμολογούν από το «κοντό (=τράπεζα ψαλτηρίου) όπου οι ψάλτες άφηναν ή συχνά ακουμπούσαν τα λειτουργικά κείμενα[9].

Η μορφολογική δομή του Κοντακίου έχει ως εξής: Αποτελείται από ένα πρώτο τροπάριο, το λεγόμενο «προοίμιο» ή «κουκούλιο» και από κάποια πιο εκτενή τροπάρια, τα οποία ονομάζονται «Οίκοι»[10]. Τα τροπάρια αυτά ονομάζονταν «Οίκοι», προφανώς, διότι ο όλος ύμνος εθεωρείτο ως σύνολο οικοδομημάτων αφιερωμένων στη Θεοτόκο ή στην μνήμη κάποιου αγίου[11]. Το «προοίμιο» ή «κουκούλιο» είναι σε διαφορετικό μέτρο από τον μέτρο των «Οίκων»[12]. Μετά το «προοίμιο» ή «κουκούλιο» υπάρχει ένας στίχος, ο οποίος ονομάζεται εφύμνιο[13]. Αυτός επαναλαμβάνεται και μετά από τους «Οίκους», οι οποίοι ακολουθούν.

Οι ύμνοι συνήθως συγγράφονται έμμετρα, δηλαδή με τονικά μέτρα σε συνήθη βάση της ομοτονίας και της ισοσυλλαβίας των στίχων. Η ομοιοκαταληξία, η οποία χρησιμοποιείτο συχνά στην σύνθεση του Κοντακίου εμφανίζεται πολλές φορές με απλή παρήχηση[14]. Βλέπε ανάκλησις - λύτρωσις, προοίμιον - κεφάλαιον, κλήμα - κτήμα.

Τα Κοντάκια αντικατέστησαν κατά τον 6ο αιώνα τις βιογραφίες των αγίων (συναξάρια), οι οποίες ως την εποχή του Ρωμανού αποτελούσαν το ουσιαστικότερο μέρος της λατρείας[15]. Τα Κοντάκια πολύ πιθανόν να εψάλλοντο κατά την ακολουθία του Όρθρου. Αργότερα, κατά τον 7ο και 8ο αιώνα εμφα-

νίστηκε ένα νέο είδος υμνογραφίας, ο Κανόνας[16]. Αυτός αντικατέστησε το προϋπάρχον Κοντάκιο, το οποίο περιήλθε σε αχρησία. Αυτός είναι, κατά τη γνώμη μας, και ο λόγος, για τον οποίο δεν διασώζονται σήμερα τα περισσότερα από τα Κοντάκια, αφού πλέον δεν αντιγράφονταν κυρίως από τους μοναχούς για λειτουργικούς σκοπούς.

Απομεινάρια του Κοντακίου σώζονται μέχρι σήμερα στην ακολουθία του Όρθρου. Μετά την 6η ωδή του Κανόνα και πριν το Συναξάριο ο αναγνώστης αναγινώσκει εμμελώς το Κοντάκιο, δηλαδή το «προοίμιο» του Κοντακίου καθώς και μιας στροφής, δηλαδή του πρώτου Οίκου[17]. Κοντάκιο στη σημερινή λειτουργική πράξη λέγεται αυτό που απέμεινε από ολόκληρο τον ύμνο, δηλαδή το «προοίμιο» ή «κουκούλιο». Αυτό ψάλλεται σήμερα, εκτός από την ακολουθία του Όρθρου, στην οποία αναγινώσκεται, και στην Θεία Λειτουργία μετά την Μικρή Είσοδο και μετά τα Απολυτίκια. Τα Κοντάκια επίσης αναγινώσκονται σήμερα και στις ακολουθίες των Ωρών, των Τυπικών και στο Μικρό Απόδειπνο.

Β. Ο Ακάθιστος Ύμνος

Ένα από τα Κοντάκια που σώζονται σήμερα είναι ο Ακάθιστος Ύμνος, δηλαδή οι χαιρετισμοί στην Παναγία. Γι' αυτό και ο λαός λέγει: «Θα πάμε στα Κοντάτζια».

Η μορφολογική δομή του Ακαθίστου Ύμνου έχει

στα χρόνια των αυτοκρατόρων Ιουστίνου και Ιουστινιανού.
6 Βλ. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ, ΛΕΜ, Ρωμανός ο Μελωδός, σ. 291.
7 http://www.musipedia.gr
8 Αντί Κοντάκιον υπάρχει και η γραφή Κονδάκιον.
9 http://el.wikipedia.org
10 Βλ. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ, Ακάθιστος, σ. 20. Οι «Οίκοι» μπορεί να είναι απεριόριστοι σε αριθμό. Βλ. http://el.wikipedia.org
11 Στην σημερινή λειτουργική πράξη «Κοντάκιο» λέγεται το πρώτο τροπάριο ενός τέτοιου συνόλου ύμνων, δηλαδή το «προοίμιο» ή το «κουκούλιο». Παραδείγματα τέτοιων Κοντακίου, τα οποία συνέθεσε Ρωμανός ο Μελωδός είναι το «Η Παρθένος σήμερον...», «Επεφάνης σήμερον..», «Τα άνω ζητών...», «Την εν πρεσβείαις ακοίμητον Θεοτόκον...», «Ως απαρχάς της φύσεως...» κ.ά.
12 Το αντίθετο συμβαίνει μεταξύ του Ειρμού και των Τροπαρίων. Ο Ειρμός αποτελεί το υπόδειγμα, βάσει του οποίου συντίθενται τα Τροπάρια, που ακολουθούν.
13 «Εφύμνιο» ονομάζεται η τελευταία λέξη ή φράση ενός ύμνου, την οποία ο λαός επαναλαμβάνει, αφού οι ψάλτες έψαλλαν ολόκληρο τον ύμνο. Το εφύμνιο μπορεί να είναι ένας, δύο ή τρεις στίχοι, που επαναλαμβάνονται σε όλο τον ύμνο.
14 http://el.wikipedia.org
15 http://www.musipedia.gr
16 Από τους πρώτους εισηγητές του Κανόνα θεωρείται ο άγιος Ανδρέας Κρήτης.
17 CHRISTIAN THODBERG, Kontakion, NGDMM, σ. 181.
18 Παλαιότερα το προοίμιο δεν ήταν το «Τη Υπερμάχω...» αλλά «Το

ως εξής: Ο Ακάθιστος Ύμνος περιέχει εικοσιτέσσερις Οίκους. Το «προοίμιο» ή «κουκούλιο» σήμερα είναι το «Τη Υπερμάχω Στρατηγώ...»[18], ενώ αρχικά το «Προσταχθεν μυστικώς...». Η ακροστιχίδα του ύμνου είναι αλφαβητική[19]. Ο Ακάθιστος Ύμνος έχει δύο εφύμνια, το «Χαίρε, Νύμφη ανύμφευτε» και το «Αλληλούϊα». Το πρώτο εφύμνιο («Χαίρε, Νύμφη ανύμφευτε») το συναντούμε στους περιττούς Οίκους ενώ το δεύτερο («Αλληλούϊα») στους ζυγούς Οίκους.

Η «ακροστιχίδα» και το «εφύμνιο» είναι αυτά που συνδέουν το Κοντάκιο, αφού είναι κοινά σε όλο το Κοντάκιο. Ο πρώτος Οίκος αποτελεί το πρότυπο, βάσει του οποίου δομούνται όλοι οι υπόλοιποι «Οίκοι». Τα Κοντάκια παλαιότερα εψάλλοντο από τον άμβωνα από τον ιερέα. Η μουσική, την οποία χρησιμοποιούσε ο μελωδός για να δομήσει τα Κοντάκια, ήταν πολύ πιθανόν μια πολύ απλή μελωδία, ίσως μια εμμελής απαγγελία[20].

Ο Ακάθιστος Ύμνος μορφολογικά χωρίζεται σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος (Α-Μ) είναι το ιστορικό και το δεύτερο (Ν-Ω) το θεολογικό. Η δομή του Ακαθίστου Ύμνου έχει ως εξής:

Α. Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου
Β. Η απορία της Θεοτόκου για το πώς θα συλλάβει αφού είναι παρθένος
Γ. Η απάντηση του αρχαγγέλου Γαβριήλ
Δ. Η σύλληψη του Κυρίου στην μήτρα της Θεοτόκου
Ε. Η μετάβαση της Θεοτόκου στην Ελισάβετ
Ζ. Οι αμφιβολίες του Ιωσήφ
Η. Η προσκύνηση των μάγων
Θ. Η άφιξη των μάγων
Ι. Η προσκύνηση των μάγων
Κ. Η επιστροφή των μάγων στην Βαβυλώνα
Λ. Η μετάβαση της Θεοτόκου και του Ιωσήφ στην Αίγυπτο
Μ. Ο Σαραντισμός του Κυρίου. Ο πρεσβύτης Συμεών

Στο δεύτερο μισό του Ακαθίστου Ύμνου (Ν-Ω) γίνεται λόγος για την σάρκωση του Κυρίου, τη θέωση των ανθρώπων και της θεομητορικής αξίας της Παναγίας.

Όσον αφορά τον ποιητή του Ακαθίστου Ύμνου υπάρχουν διιστάμενες απόψεις. Άλλοι θεωρούν τον Ύμνο ποίημα Ρωμανού του Μελωδού, άλλοι του Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Σεργίου, άλλοι του Γεωργίου Πισίδη και άλλοι διαφόρων αρχαιότερων ποιητών.

Γ. Άλλα Κοντάκια και Ύμνοι Ρωμανού του Μελωδού

Ένα προοίμιο ενός Κοντακίου, το οποίο αποδίδεται στον Ρωμανό Μελωδό είναι και το ακόλουθο:

«Ουκέτι φλογίνη ρομφαία φυλάττει την πύλην της Εδέμ. Αυτή γαρ επήλθε παράδοξος σβέσις, το ξύλον του Σταυρού. Θανάτου το κέντρον, και Άδου το νίκος ελήλαται. Επέστης δε Σωτήρ μου βοών τοις εν Άδη: Εισάγεσθε πάλιν εις τον Παράδεισον»[21].

Το Προοίμιο αυτό αναγινώσκεται εμμελώς μετά την ΣΤ' ωδή στον Όρθρο της Γ' Κυριακής των νηστειών, δηλαδή στην Κυριακή της Σταυροπροσκύνησης.

Ένα άλλο Κοντάκιο, το οποίο αποδίδεται επίσης στον Ρωμανό Μελωδό, και το οποίο βρίσκουμε μετά την ΣΤ' ωδή του Όρθρου της Αγίας και Μεγάλης Παρασκευής είναι και το ακόλουθο:

«Τον δι' ημάς σταυρωθέντα, δεύτε πάντες υμνήσωμεν. Αυτόν γαρ κατείδε Μαρία επί του ξύλου και έλεγεν: Ει και σταυρόν υπομένεις, συ υπάρχεις ο υιός και Θεός μου»[22].

Το σωζόμενο Κοντάκιο είναι προφανώς το προοίμιο ενός μεγαλυτέρου συμπλέγματος ύμνων, από το οποίο σύμπλεγμα σώζεται μόνον το πρώτο τροπάριο (το προοίμιο ή κουκούλιο). Αναφέρεται στο πάθος του Κυρίου και στο θρήνο της Θεοτόκου. ■

προσταχθέν μυστικώς λαβών εν γνώσει...».
19 Ακροστιχίδα ονομάζεται η φράση εκείνη, η οποία δημιουργείται όταν πάρουμε κατά σειρά το πρώτο γράμμα του κάθε Οίκου ή κάθε τροπαρίου. Η φράση αυτή που δημιουργείται αναφέρεται συνήθως στην όλη υπόθεση της γιορτής ή ακόμη και στο όνομα του ποιητή του Κοντακίου ή του Κανόνα. Πολλές φορές η ακροστιχίδα είναι αλφαβητική, δηλαδή ακολουθεί την σειρά των γραμμάτων του αλφαβήτου. Η ακροστιχίδα μπορεί να είναι ακόμη όνομα, ρητό ή και φράση. Το Κοντάκιο των Χριστουγέννων φέρει ακροστιχίδα «Του ταπεινού Ρωμανού ύμνος». Στην ακροστιχίδα διασώζονται πολλές φορές τα ονόματα των υμνογράφων.
20 Με εμμελή απαγγελία ψάλλονται σήμερα ο Απόστολος και το Ευαγγέλιο στην Θεία Λειτουργία καθώς και το «Άσπιλε, αμόλυντε...» και το «Και δος, ημίν Δέσποτα...» στην ακολουθία του Μικρού και Μεγάλου Αποδείπνου.
21 ΚΟΥΤΣΕΝΗΣ, Ρωμανός, σσ. 428-429.
22 ΚΟΥΣΤΕΝΗΣ, Ρωμανός, σσ. 374-375.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ

● **Του Γεωργίου Κουννούσιη**
Θεολόγου

Οι Τρεις Ιεράρχες, ο Μέγας Βασίλειος, ο Γρηγόριος ο Θεολόγος και ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος, υπήρξαν πρώτιστα ανθρωπιστές και παιδαγωγοί. Ήταν δάσκαλοι που έδειξαν σεβασμό στην έννοια της προόδου, αλλά και της αγωγής της ψυχής. Υπέδειξαν, σε ανύποπτο χρόνο, την ισορροπία ανάμεσα στη Γνώση και την Πίστη. Πάνω απ' όλα, όμως, υπήρξαν Δάσκαλοι για χάρη των ανθρώπων, ως πλασμάτων που δημιουργήθηκαν «κατ᾽ εἰκόνα καί καθ᾽ ὁμοίωσιν» του Θεού.

Η σημαντικότερη, ίσως, παράμετρος της διδασκαλία τους είναι αυτή που αφορά τον άνθρωπο, τα προβλήματα και τις ανάγκες που αυτός αντιμετωπίζει στην καθημερινή παλαίστρα της επίγειας ζωής του. Βασική προϋπόθεση του ποιμαντικού τους έργου, είναι η θεώρηση όλων των ανθρώπων μέσα στην κοινή ανθρώπινη φύση. Γνωρίζουν ότι όλοι οι άνθρωποι προέρχονται από τον Αδάμ, είναι δηλαδή όλοι ίσοι μεταξύ τους, είτε είναι πλούσιοι ή φτωχοί, άσπροι ή μαύροι, άνδρες ή γυναίκες, ηλικιωμένοι ή παιδιά, ελεύθεροι ή δούλοι. Η διαφορετικότητα σκαλία τους αυτή αποτελεί δυνατότητα ενότητας αλλά και ουσιώδες γνώρισμα για κοινωνία των ανθρώπων μεταξύ τους. Αναφέρει χαρακτηριστικά σχετικά με το θέμα αυτό ο Μέγας Βασίλειος: «Μιᾶς φύσεώς ἐσμεν πάντες... οὐδεν γάρ οὕτως ἴδιον τῆς φύσεως ἡμῶν, ὡς τό κοινωνεῖν ἀλλήλοις και χρήζειν ἀλλήλων καί ἀγαπᾶν τό ὁμόφυλον».

Στη διδασκαλία των Τριών Ιεραρχών, τονίζεται με έμφαση η οντολογική και ηθική διαφορά της ζωής του ανθρώπου, αφού συγκρίνοντας την κατά φύση ζωή του στον παράδεισο και τη ζωή του στον πτωτικό κόσμο, η πρώτη είναι κατά πολύ ανώτερη από τη δεύτερη. Για τους Τρεις Ιεράρχες, φυσική κατάσταση του ανθρώπου είναι η πρόοδος προς το Θεό κι αληθινή πατρίδα του η διαμονή κοντά στο Θεό. Έτσι, η Χριστιανική ανθρωπολογία γίνεται οδηγός, για να επιστρέψει ο άνθρωπος από την πτώση στην κατάσταση πριν από αυτήν, και υπενθυμίζει τον προορισμό του ανθρώπου, δηλαδή την αδιάλειπτη κίνησή του προς το Θεό για να πετύχει το καθ' ομοίωση. Με τον τρόπο αυτό, η ύπαρξη του ανθρώπου παίρνει με τη χάρη του Αγίου Πνεύματος από το παρόν προεκτάσεις στο αιώνιο παρόν του Θεού.

Ο Μέγας Βασίλειος, μέσα από τη δική του ανθρωπολογία, έχει σκοπό να τονίσει ότι ο άνθρωπος δεν μπορεί να κατανοηθεί μέσα στα στενά και πιεστικά όρια αυτού του κόσμου και ότι, καθώς βρίσκεται στην εξουσία του θανάτου κι έχει μέσα του την ασθένεια της αμαρτίας, οφείλει να βρει τον πραγματικό του εαυτό και να μεταμορφώνεται διαρκώς εν Χριστώ. Επομένως, κύριος σκοπός της χριστιανικής ανθρωπολογίας, σύμφωνα με το Μ. Βασίλειο, είναι να αυξηθεί η γνώση για το Θεό, με την οποία στη συνέχεια ο άνθρωπος κατανοεί καλύτερα το νόημα της ζωής του καθώς και τον προορισμό του, και να προσπαθεί εν Χριστώ μια διαρκή πορεία προς το καθ' ομοίωσιν.

Μέσα από αυτή τη θεώρηση, η ανθρωπολογία των Τριών Ιεραρχών, καθώς αποκαλύπτει ότι ο άνθρωπος είναι πρόσκαιρος και πάροικος στον κόσμο τούτο, τον προφυλάσσει, όσο γίνεται, από κάθε προσκόλληση στα υλικά αγαθά και παράλληλα τον εμπνέει να βιώσει εσχατολογικά την αλήθεια και του γεννά τον πόθο να ζήσει από τώρα την αιωνιότητα. Όταν ξαναβρεί ο άνθρωπος εν Χριστώ την προπτωτική του δόξα, η οποία αμαυρώθηκε με την απομάκρυνσή του από το Θεό, εμπνέεται να στραφεί προς την τελείωση και μεταμορφώνει όλη του τη ζωή σε εσχατολογική πορεία επιστροφής στο σπίτι του σπλαχνικού πατέρα, όπως μας διδάσκει η παραβολή του Ασώτου, στην πόλη του ζώντος Θεού, όπου υπάρχει η χαρά των αγγέλων και η εκκλησία των πρωτοτόκων.

Άλλη μία παράμετρος στη διδασκαλία των Τριών Ιεραρχών, ήταν και τα θέματα που αφορούσαν στην κοινωνική δικαιοσύνη. Δίδασκαν ότι, εφόσον ο Χριστός ήλθε στον κόσμο και ανέλαβε ολόκληρη την ανθρωπότητα, δηλαδή την κοινή φύση όλων ανεξαιρέτως των ανθρώπων δεν μπορεί να μένουν έξω από το ποιμαντικό έργο της Εκκλησίας κάποιοι άνθρωποι, έστω και αν οι ίδιοι βρίσκονται εκτός του Ευαγγελίου του Χριστού.

Η θεώρηση, ακόμη, του ανθρώπου ως ενιαίας ψυχοσωματικής ενότητας αποτελεί ουσιώδη προϋπόθεση της διδασκαλίας των Τριών Ιεραρχών. Ο Χριστός κατά την ενανθρώπησή του προσέλα-

βε στο πρόσωπό του ολόκληρο τον άνθρωπο. Δεν πήρε μόνο ανθρώπινη ψυχή ή μόνο σώμα, αλλά το «συναμφότερον», δηλαδή και τα δύο μαζί, αφού σύμφωνα με το Γρηγόριο το Θεολόγο: «τό γάρ ἀπρόσληπτον καί ἀθεράπευτον», δηλαδή ότι δεν προσέλαβε ο Χριστός αυτό και δεν μπορεί να σωθεί.

Η αξία του ανθρώπου, διδάσκουν οι Τρεις Ιεράρχες, βρίσκεται στα σπέρματα συγγενείας του με το Θεό που υπάρχουν μέσα του, τα οποία με την ''τελειωτική'' χάρη του Αγίου Πνεύματος και την ελεύθερη συνεργία του ανθρώπου, οδηγούν τον άνθρωπο σε μια ατέλειωτη κίνηση και πορεία για την εξομοίωσή του με το Θεό, να οδηγηθεί, δηλαδή, από το ''κατ' εικόνα'' στο ''καθ' ομοίωσιν''. Η θεώρηση αυτή του ανθρώπου από τους Τρεις Ιεράρχες αποκτά σαφώς εσχατολογικό χαρακτήρα, ο οποίος στη συνέχεια με αντίστροφη φορά αποκαλύπτει σαφέστερα ποιο νόημα έχει η επίγεια ζωή του ανθρώπου. Η σωτηρία του ανθρώπου, επομένως, δεν συνίσταται σε κάποια μεταθανάτια επιβίωση της ψυχής, αλλά στοχεύει στη σωτηρία ακέραιου και ολόκληρου του ανθρώπου- σώματος και ψυχής, καθώς και στην πρόγευση της βασιλείας του Θεού απ' αυτήν την ζωή, αφού κατά την διδασκαλία του Χριστού «ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντός ὑμῶν ἐστί» (Λκ. 17,21).

Η γνώση αυτής της θεωρίας, επέβαλε στους Τρεις Ιεράρχες να ενδιαφέρονται όχι μόνο για τις πνευματικές αλλά και για τις υλικές ανάγκες του ποιμνίου τους. Μέσα στο πλαίσιο αυτό γίνεται κατανοητή και η ανάμιξή τους στα κοινωνικά προβλήματα της εποχής τους. Άλλωστε το κοινωνικό και φιλανθρωπικό έργο τους δεν λειτουργούσε αυτόνομο αλλά εντασσόταν στην ευρύτερη ποιμαντική φροντίδα, της οποίας αποτελούσε έκφραση και μαρτυρία. Γι' αυτό διέθεταν την όποια περιουσία που είχε τότε η Εκκλησία, για να καλύπτονται οι ανάγκες των φτωχών και αδυνάτων, «τῶν ἐλαχίστων ἀδελφῶν» του Χριστού.

Γνωστή είναι άλλωστε η Βασιλειάδα, η πολιτεία την οποία ανοικοδόμησε και στην οποία διακονούσε προσωπικά ο ίδιος ο Μέγας Βασίλειος, φροντίζοντας τους λεπρούς, τους ανήμπορους και τους φτωχούς. Ο ιερός Χρυσόστομος, από την άλλη, είναι γνωστό ότι «σπαταλούσε» την περιουσία της Εκκλησίας για την ανακούφιση των πασχόντων συνανθρώπων του. Η Εκκλησία της Αντιόχειας επί των ημερών του Ιωάννου του Χρυσοστόμου έτρεφε καθημερινά τρεις χιλιάδες στόματα ορφανών παιδιών και χηρών, φρόντιζε για τους άπορους αρρώστους, τους λεπρούς, τους φυ-

λακισμένους και πρόσφερε τα απαραίτητα στους φτωχούς. Την ίδια δράση είχε και ως Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Τέλος ο Γρηγόριος ο Θεολόγος, διδάσκοντας για τους φτωχούς και ατενίζοντας στο πρόσωπό τους τον ίδιο το Χριστό, έρχεται να επισημάνει τα εξής: «Τώρα είναι καιρός να επισκεφτούμε τον Χριστό, να θεραπεύσουμε τον Χριστό, να θρέψουμε τον Χριστό, να ντύσουμε τον Χριστό, να συναναστραφούμε με τον Χριστό, να τιμήσουμε τον Χριστό». Έτσι στην ποιμαντική τους διδασκαλία και διακονία οι Τρεις Ιεράρχες απέφυγαν το δίλημμα πνεύμα ή ύλη, ψυχή ή σώμα, πνευματικές ή υλικές ανάγκες του ανθρώπου.

Εντυπωσιακές και προοδευτικές για την εποχή του 4ου μ.Χ. αιώνα, εποχή κατά την οποία έζησαν οι Τρεις Ιεράρχες, είναι και οι απόψεις τους στο θέμα της ισοτιμίας των δυο φύλων. Όπως είναι γνωστό, την εποχή εκείνη επικρατούσε διαφορετική αντίληψη για την μοιχεία του άνδρα και άλλη για την γυναίκα, και φυσικά διαφορετικά αντιμετωπίζονταν από την νομοθεσία. Ο Άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος θα καυτηριάσει την κατάσταση αυτή που αδικούσε τις γυναίκες, λέγοντας: «Δεν δέχομαι αυτή την νομοθεσία, ούτε επαινώ την συνήθεια. Άνδρες ήταν αυτοί που ψήφισαν το νόμο, γι' αυτό τον λόγο είναι κατά γυναικών η νομοθεσία».

Επίσης, το ανθρώπινο πρόσωπο αποτελεί προϋπόθεση αλλά και στόχο του ποιμαντικού έργου των Τριών Ιεραρχών. Η κοινή ανθρώπινη φύση αποτελεί ένα άξονα στη θεώρηση του ανθρώπου, όμως με κανένα τρόπο δεν σημαίνει οδοστρωτήρα που ισοπεδώνει το ανθρώπινο πρόσωπο. Ο άνθρωπος μέσα στην Εκκλησία δεν θεωρείται ως άτομο, ένας απλός αριθμός ή απρόσωπο τμήμα ενός συνόλου. Η Εκκλησία είναι κοινωνία προσώπων και όχι απρόσωπη μάζα θρησκευομένων ατόμων. Αφού ο άνθρωπος κατανοείται ότι είναι πρόσωπο, πρέπει

σύμφωνα με τους Τρεις Ιεράρχες, και η ποιμαντική αντιμετώπισή του να είναι προσωπική. Στην προοπτική αυτή, διδάσκουν ότι δεν επιτρέπεται στον ποιμένα να κατευθύνει και να οδηγεί τους ανθρώπους, αγνοώντας τις ιδιαίτερες συνθήκες ανατροφής, τις καταβολές, τις κληρονομικότητες και ό,τι άλλο συνιστά την προσωπικότητα του καθενός.

Ο Μέγας Βασίλειος για να βεβαιώσει του λόγου το ασφαλές φέρνει δύο παραδείγματα: Το πρώτο αναφέρεται σε δυο πόρνες. Το κρινόμενο στην περίπτωση αυτή δεν μπορεί να είναι το αμάρτημα της πορνείας – το οποίο είναι το ίδιο άλλωστε και στις δυο περιπτώσεις – αλλά οι συνθήκες κάτω από τις οποίες οδηγήθηκαν στην κατάσταση αυτή. Η μία πωλείται από κάποιον προαγωγό και κάνει την εργασία αυτή χωρίς την θέλησή της προσφέροντας αναγκαστικά το σώμα στον πονηρό αφέντη της, ενώ η άλλη εκούσια και για δική της ηδονή επιδίδεται στην αμαρτία.

Στο δεύτερο παράδειγμα, ο Μέγας Βασίλειος παρουσιάζει δυο νέους, που βρίσκονται επίσης στην αμαρτία και την ασωτία. Ο πρώτος γεννήθηκε από άδικους γονείς και ανατράφηκε σε δύσκολο οικογενειακό περιβάλλον και ήταν υποχρεωμένος να τρέφεται με ακούσματα πονηρά και να βλέπει παράνομες πράξεις. Αντίθετα ο δεύτερος είχε πολλές ευκαιρίες για να βαδίσει το δρόμο της αρετής: σεμνούς γονείς που δεν παρέλειπαν να τον νουθετούν, δασκάλους με ακρίβεια λόγου και παραδείγματος, ευκαιρία ακροάσεως του λόγου του Θεού και όλες τις άλλες δυνατότητες μέσω των οποίων παιδαγωγείται ο άνθρωπος. Όμως τελικά και αυτός παρασύρθηκε στην αμαρτία. Δεν μπορούν, σύμφωνα με τον Μέγα Βασίλειο, να αντιμετωπισθούν ποιμαντικά από ένα πνευματικό οι δυο αυτές περιπτώσεις με τον ίδιο τρόπο. Στοιχημένος και εναρμονιζόμενος με την ευαγγελική παραβολή των ταλάντων, εισηγείται στους ποιμένες διαφορετική αντιμετώπιση για την κάθε περίπτωση. «Ἄλλως οὖν τά ἀκούσια τυγχάνει συγγνώμης καί ἄλλως τά ἐκ μοχθηρᾶς προαιρέσεως κατακρίνεται», διδάσκει χαρακτηριστικά.

Μία ακόμη παράμετρος της διδασκαλίας των Τριών Ιεραρχών, είναι αυτή που αφορά στη γνώση του χαρακτηριστικού γνωρίσματος του ανθρώπου, το οποίο είναι η ελευθερία του. Ο άνθρωπος είναι ελεύθερο ον, αφού είναι δημιουργημένος κατ' εικόνα Θεού, που είναι κατ' εξοχήν ελεύθερος. Γι' αυτό οι μεγάλοι αυτοί ποιμένες της Εκκλησίας μας, είχαν ως αρχή τους ότι το μυστήριο της ευσεβείας, δηλαδή της σωτηρίας των ανθρώπων, τελεσιουργείται και αναφέρεται σε ανθρώπους ελεύθερους που θέλουν και επιλέγουν, και όχι σε ανελεύθερους που σύρονται με τη βία. Η Εκκλησία έχει χρέος να διανοίγει στους ανθρώπους το χώρο της αληθινής ελευθερίας, και να μην πνίγει τις φωνές και τις ικανότητες ανθρώπων που θέλουν να τη βοηθήσουν. Εξάλλου, μέσα από την Ιστορία μαθαίνουμε ότι, όποτε η Εκκλησία χρησιμοποίησε την βία και την επιβολή, λησμόνησε την ταυτότητά της και μεταβλήθηκε σε κοινό κοσμικό θεσμό, ξεχνώντας έτσι το «ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε» του Αποστόλου Παύλου. Γι' αυτό, κατά την διδασκαλία των Τριών Ιεραρχών, η γνήσια προσέγγιση του ανθρώπου στην ποιμαντική του αντιμετώπιση προϋποθέτει την αποδοχή και την παραδοχή του, όπως είναι.

Τέλος, η διδασκαλία των Τριών Ιεραρχών, όσον αφορά στον άνθρωπο και τα προβλήματα που αυτός αντιμετωπίζει στην καθημερινή του ζωή, κορυφώνεται στη νέα εντολή του Ευαγγελίου, η οποία είναι η αγάπη. Ο ίδιος ο Χριστός έδωσε νέο περιεχόμενο στην έννοια της αγάπης, αποδίδοντας την προέλευσή της στον Θεό και κάνοντας την ενέργειά του. Έτσι, πηγή της αγάπης είναι η δύναμη του Θεού, με την οποία ενεργεί μέσα στον κόσμο, και η δική μας αγάπη δεν είναι παρά αντανάκλαση της θείας αγάπης.

Κατά τον Μέγα Βασίλειο, η αγάπη είναι έμφυτη δύναμη και θεμελιώδης λειτουργία του ανθρώπου. Ο άνθρωπος εκ φύσεως αγαπά το αγαθό και επομένως τον Θεό, ο οποίος είναι ο μόνος αγαθός, αλλά και τα δημιουργήματά του τα οποία είναι έργα του αγαθού Θεού. Η αγάπη λοιπόν προς τους συνανθρώπους είναι καθολική δύναμη της ψυχής, η οποία κατευθύνεται προς όλους και αποβλέπει στην προκοπή όλων χωρίς διακρίσεις. Με τον τρόπο αυτό, σύμφωνα με τον Μέγα Βασίλειο αλλά και τους άλλους δύο Ιεράρχες, η κοινωνία γίνεται ένα σύνολο ανθρώπων, οι οποίοι ζουν κατά πάντα αρμονικά, διαπνέονται από κοινά ιδανικά, αγωνίζονται μαζί για την πνευματική βελτίωση και έχουν κοινά μέσα συντηρήσεώς τους τα οικονομικά αγαθά.

Τα όσα αναφέρθηκαν, δεν αποτελούν κάποιες θεωρητικές αρχές ή θεσμικούς κανόνες Ποιμαντικής, αλλά είναι το πλαίσιο μέσα στο οποίο κινήθηκε η συγκεκριμένη διδασκαλία και ποιμαντική πράξη των Τριών Ιεραρχών. Και θα πρέπει να ομολογήσουμε ότι αυτή η ίδια «ἡ τῶν πραγμάτων ἀλήθεια» τους ανέδειξε στη συνείδηση του ποιμνίου τους αλλά και ολόκληρης της Εκκλησίας, όχι απλώς μεγάλους Πατέρες, αλλά «μεγίστους Φωστήρες». ■

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΣΤΟΝ ΚΑΝΤ

● **Του Πέτρου Παπαποστόλου**
Δρ Φιλοσοφίας, Θεολόγου

Παρεξηγημένη από τη Θεολογία προβάλλει η έννοια του Θεού, όπως εκείνη προσεγγίζεται από τον Γερμανό φιλόσοφο Ιμμάνουελ Καντ (I. Kant, 1724- 1804).

Ο Καντ είναι ο μεγαλύτερος φιλόσοφος όχι μόνο του γερμανικού πνεύματος, αλλά και όλης της λεγόμενης μοντέρνας φιλοσοφίας και οι απόψεις ενός τόσο σπουδαίου διανοητή σαφώς και θα πρέπει να απασχολούν όχι μόνο τους ιστορικούς της φιλοσοφίας, αλλά και τους θεολόγους. Οι τελευταίοι, μάλιστα, για πολλούς λόγους χρειάζεται να είναι ενημερωμένοι σχετικά με τα φιλοσοφικά δρώμενα, όχι μόνο στο βωμό της απολογητικής, αλλά κυρίως επειδή πρέπει να προβάλλουν ενημερωμένοι, γνώστες και διαλλακτικοί, δίχως κακού τύπου δογματισμό, αντιπαλότητα και μισαλλοδοξία.

Εισαγωγικά θα αναφερθεί ότι ο Καντ είναι ο φιλόσοφος που πραγματικά «προσγείωσε» τον ανθρώπινο Λόγο θέτοντας τα όριά του. Στην *Κριτική του Καθαρού Λόγου (Kritik der reinen Vernunft,* 1781) αποσαφηνίζει τον τρόπο και τις αρχές της ανθρώπινης σκέψης, υποστηρίζοντας ότι το ανθρώπινο σκεπτόμενο Εγώ διακρίνεται αρχικώς σε *Νόηση* (ή *Διάνοια, Verstand*) και *Λόγο (Vernunft).* Η Νόηση μπορεί και παρατηρεί τα εμπειρικά δεδομένα, τον κόσμο των φαινομένων, και παράγει μέσα της τη γνώση των μορφών, ενεργοποιώντας τις δώδεκα Νοητικές Κατηγορίες (Verstandbegriffe) [1]. Οι τελευταίες αντλούν την προέλευσή τους από την αριστοτελική Λογική (εκεί ήταν δέκα στον αριθμό) και μεταφράζονται στις a priori γεωμετρικές έννοιες της Διάνοιας που αποσκοπούν στην ταξινόμηση της γνώσης, όπως εκείνη έρχεται στα αισθητήρια όργανά μας με τη μορφή φαινομένου [2]. Δίχως να εισέλθουμε σε λεπτομέρειες, οι δώδεκα Κατηγορίες αποτελούν θεμέλιο στην καντιανή γνωσιολογία, καθώς μόνο τα αντικείμενα που δύνανται να προσεγγιστούν από τις έννοιες αυτές είναι ικανά να αποτελέσουν στη Νόησή μας κάποιο έγκυρο προϊόν γνώσης [3]. Ο Καντ διατείνεται ότι μόνο τα αντικείμενα ως φαινόμενα δυνάμεθα να αποκτήσουμε με τρόπο γνωστικό, δίχως ποτέ να είμαστε ικανοί να μετέχουμε στην ουσία των πραγμάτων (όντων καθαυτών, Ding an sich) [4]. Η ουσία των πραγμάτων είναι γνωστικά απροσέγγιστη, μη δυνατή να συλληφθεί από τη Διάνοια και τις Κατηγορίες της. Αντιθέτως, το πλαίσιο μέσα στο οποίο επιτρέπεται να κινείται η γνωστική μας συνείδηση είναι η Εποπτεία του χώρου και του χρόνου, μέγεθος καθαρά και a priori υπαρκτό στη Νόησή μας. Ο Λόγος από την άλλη, παρουσιάζεται ως η ρυθμιστική αρχή της Διάνοιας (Prinzip) [5] και σκοπεύει (κάνοντας πολλές φορές λάθος) να ολοποιεί την ενοποιητική διάθεση της Νόησης και να αποδέχεται συνθετικά τη γνώση των φαινομένων. Τρεις Ιδέες συνέχουν a priori το Λόγο (Θεός, Ψυχή, Κόσμος, Vernunftbegriffe) [6], οι οποίες είναι κενές κι αποτελούν ακριβώς προεμπειρικές διαθέσεις του Λόγου στο να συνέχει και να ολοποιεί τα γνωστικά αποκτήματα της συνείδησης.

Όλα τα παραπάνω αναφέρονται, ώστε να προετοιμαστεί το απαραίτητο γνωστικό υπόστρωμα για την ήδη αναφερθείσα έννοια του Θεού. Όπως νωρίτερα σημειώθηκε, η *Κριτική του Καθαρού Λόγου* δέχτηκε το Θεό ως Ιδέα του Λόγου στο πλαίσιο της αναγκαίας ολότητας που ζητά η ανθρώπινη γνωστική ικανότητα. Οι Ιδέες υπάρχουν a priori αλλά οι ίδιες δεν είναι ποιοτικά γνώσιμες. Η ουσία των πραγμάτων έγκειται στον κόσμο των νοουμένων, η γνώση μας αδυνατεί να τις προσεγγίσει και ο ίδιος ο Θεός ως Ιδέα παρουσιάζεται στην πράξη ως «αίτημα του Πρακτικού Λόγου» *(Κριτική του Πρακτικού Λόγου, Kritik der praktischen Vernunft,* 1788) [7]. Ο Καντ εναντιώθηκε και κατέρριψε τα έως τότε τρέχοντα επιχειρήματα για την ύπαρξη του Θεού (βλ. οντολογικό, κοσμολογικό, φυσικοθεολογικό). Ο Θεός στο σύστημα του φιλοσόφου δεν τοποθετήθηκε στην κορυφή της γνωστικής πυραμίδας, υπαρκτός και συγκεκριμένος, προσωπικός δημιουργός και κριτής. Αντιθέτως, στην κορυφή τοποθετήθηκε η ίδια η ανθρώπινη λογική, η οποία αδυνατεί να συλλάβει τις ουσίες των πραγμάτων, γνωρίζει τα εμπειρικά (εποπτικά) πράγματα μόνο ως φαινόμενα και δεν της επιτρέπεται η οποιαδήποτε υπερβατική γνώση. Για το λόγο αυτό η φιλοσοφία του Καντ ονομάστηκε υπερβατολογικός Ιδεαλισμός, κι όχι υπερβατικός, από τη στιγμή που το πράγμα καθεαυτό ουδέποτε γνωρίζεται και γνωστοποιείται [8].

Το πράγμα καθεαυτό, όμως, έχει ουσία. Ξέχωρα αν εκείνη δεν είναι εποπτικά γνώσιμη από τη Νόηση, η ουσία των πραγμάτων υπάρχει και υποπτευόμαστε την ύπαρξή της, διότι και η ίδιά μας η συνείδηση υπάρχει a priori. Ο προεμπειρικός κόσμος των a priori είναι ο ελεύθερος κόσμος των ουσιών, ο κόσμος από τον οποίο αντλεί την ύπαρξή της η Νόηση και ο Λόγος μας, ο κόσμος από τον οποίο έρχεται η περιβόητη Κατηγορική Προστακτική (kategorische Imperativ) και ο Ηθικός μας

Νόμος (moralische Gezetz) [9]. Ο Ηθικός Νόμος απορρέει από το Λόγο (κόσμος των νοουμένων) και εφαρμόζεται ως ελευθερία στον αισθητό κόσμο (κόσμος των φαινομένων) [10]. Ο κόσμος των φαινομένων υπόκειται στην αναγκαιότητα, ενώ ο κόσμος των νοουμένων στην ελευθερία. Ελευθερία είναι η σύμπραξη της λογικής μας βούλησης με τον Ηθικό μας Νόμο και η πηγή προέλευσης αυτής της αυτονομίας είναι ο a priori κόσμος των ουσιών, [11] ο κόσμος των νοουμένων, ο κόσμος όπου, όπως προαναφέρθηκε, «υπάρχει» και ο Θεός ως a priori Ιδέα και λογικό αίτημα [12]. Με άλλα λόγια ο Θεός έγκειται στον κόσμο των νοουμένων ως ηθικός νομοθέτης, δίχως καμία ανάμειξη στον κόσμο των φαινομένων. Αυτή η αποσαφήνιση είναι πολύ σημαντική, καθώς στερεί από τον Καντ την άδικη «ετικέτα» του άθεου. Ο Θεός, ως αίτημα του Πρακτικού Λόγου, ολοποιητική Ιδέα και απροσέγγιστος γνωστικά, υπάρχει στον κόσμο των νοουμένων και συγγενεύει με τη δική μας λογική Ηθική a priori. Γι' αυτό και στην κριτική της Θρησκείας του *(Η θρησκεία εντός των ορίων του Λόγου και μόνο, Die Religion innerhalb der Grenzen der bloßen Vernunft,* 1793) δεν στερεί το Θεό από την Εκκλησία, αλλά κατηγορεί την μη σωστή «διαχείριση» του Θεού από τους εκκλησιαστικούς ταγούς. «Θρησκεία» για τον Καντ είναι μόνο η λογική πίστη, η έλλογη ηθική συμπεριφορά, και ο σκοπός της είναι ακριβώς η ηθική βελτίωση του ανθρώπου. Η Ηθική είναι εκείνη που οδηγεί στη θρησκεία, κι αυτή διευρύνει προς την Ιδέα ενός ηθικού νομοθέτη, στου οποίου τη βούληση ο σκοπός του κόσμου είναι ο ίδιος ως η ηθική τελείωση του ανθρώπου [13]. Σκοπός του εκκλησιαστικού λειτουργού είναι η ηθική προκοπή του ποιμνίου κι όχι όποια άλλη δραστηριότητα. Πιο απλά η θρησκεία παράγεται από την Ηθική και όχι η ηθική από τη Θρησκεία [14]. Ο Χριστιανισμός με τη σειρά του παρουσιάζεται από τον κριτικό φιλόσοφο ως η άκρως ηθική θρησκεία που υπάρχει, αρκεί η λειτουργία του να έγκειται στην ορθή παρουσίαση του Θεού στις συνειδήσεις των ανθρώπων ως ηθικού ρυθμιστή.

Κλείνοντας θα πούμε ότι ο Καντ σαφώς και δεν ήταν θεολόγος γι' αυτό και δεν περιμένουμε να συνταχθεί με την χριστιανική δογματική διδασκαλία. Μια τέτοια αξίωση θα ήταν παράλογη, στρατευμένη, αντιεπιστημονική και κοντόφθαλμη. Αυτό όμως που δεν πρέπει να παραβλέπουμε είναι ότι στο πλαίσιο της ηθικής του φιλοσοφίας είναι καθ' όλα «ένθεος», λειτουργός της ηθικής και του ανθρώπινου Λόγου εν γένει. Υποστηρίζουμε λοιπόν ότι η καντιανή φιλοσοφία σαφώς και επιτρέπει την ύπαρξη του Θεού (-έστω και ως διαφορετική, μη υπερβατική-), ενώ ο Ηθικός Νόμος που προκύπτει από τη λογική αυτονομία της συνείδησης δύναται να μας θυμίζει την δίχως σκοπιμότητα και αξιομισθία ηθική πράξη, την όντως ελεύθερη και πηγαία, τη μη υστερόβουλη δηλαδή δράση, την οποία και ο χριστιανικός προσωπικός Θεός επικροτεί και ευλογεί. ■

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

[1]. Ι. Kant, Κριτική του Καθαρού Λόγου (Kritik der reinen Vernunft), μτφρ. Α. Γιανναρά, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1979, τόμος Β', σελ. 45- 60 (στο εξής ΚΚΛ). Πρβλ. Προλεγόμενα σε κάθε μελλοντική Μεταφυσική, που θα μπορούσε να εμφανίζεται ως επιστήμη (Prolegomena zu einer jeden künftigen Metaphysik, die als Wissenschaft wird auftreten könen), μτφρ. Γ. Τζαβάρα, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα 1983, σελ. 84, 92- 119 (στο εξής ΠΚΜΜ). Επίσης Τα Θεμέλια της Μεταφυσικής των Ηθών (Grundlegund zur Metaphysik der Sitten), μτφρ. Γ. Τζαβάρα, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα- Γιάννινα 1984, σελ. 45, 64, 71- 95 (στο εξής ΘΜΗ).

[2]. Ι. Kant, ΚΚΛ, σελ. 48 κ. εξ. ΠΚΜΜ, σελ. 90- 94.

[3]. Ι. Kant, ΠΚΜΜ, σελ. 78 κ. εξ., 107, 109, 116, 119 κ.α. ΚΚΛ, τόμος Α' σελ. 71- 77. Τόμος Β', σελ. 282 κ. εξ.

[4]. Ι. Kant, ΠΚΜΜ, σελ. 59- 60, 66- 67, 107, 109, 116, 119. ΚΚΛ, τόμος Α', σελ. 71- 73. Τόμος Β', σελ. 282- 312.

[5]. Ι. Kant, ΠΚΜΜ, σελ. 160, 179- 180.

[6]. Ι. Kant, Κριτική του Πρακτικού Λόγου (Kritik der praktischen Vernunft), μτφρ. Κ. Ανδρουλιδάκη, εκδ. Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 20062, σελ. 192 κ. εξ. (στο εξής ΚΠΛ).

[7]. Ι. Kant, ΚΠΛ, σελ. 182-192. Η θρησκεία εντός των ορίων του Λόγου και μόνο (Die Relifion innerhalb der Grenzen der bloßen Vernunft), μτφρ. Κ. Ανδρουλιδάκη, εκδ. Πόλις, Αθήνα 2007, σελ. 333- 334. Η διένεξη των Σχολών (Der Streit der Facultäten), μτφρ. Θ. Γκιούρα, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα 2004, σελ. 211.

[8]. Ι. Kant, ΘΜΗ, σελ. 56 σημείωση 68.

[9]. Ι. Kant, ΘΜΗ, σελ. 26- 32, 43- 45, 69- 71.

[10]. Ι. Kant, ΘΜΗ, σελ. 26- 28, 44, 54, 57, 79, 96- 97, 103. Πρβλ. Δοκίμια ("Τι σημαίνει: προσανατολίζομαι στη σκέψη", στο: Berlinische Monatsschrift, Οκτώβρ. 1786), μτφρ. Ε. Παπανούτσου, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα 1971, σελ. 86- 89.

[11]. Ι. Kant, ΘΜΗ, σελ. 59 σημείωση 72. ΚΠΛ, σελ. 129 κ. εξ.

[12]. Ι. Kant, ΚΠΛ, σελ. 182 κ. εξ. ΘΜΗ, σελ. 109- 129.

[13]. Ι. Kant, Η θρησκεία εντός των ορίων του Λόγου και μόνο, ..., σελ. 190- 194, 207, 332- 339. Πρβλ. ΚΠΛ, σελ. 182- 192, 210- 214. Η διένεξη των Σχολών, ..., σελ. 201 σημείωση 14, 211.

[14]. Ι. Kant, Δοκίμια ("Η αποτυχία όλων των φιλοσοφικών προσπαθειών στη θεοδικία," στο: Berlinische Monatsschrift, Σεπτ. 1791), μτφρ. Ε. Παπανούτσου, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα 1971, σελ. 105.

Αἰὲν Ἀριστεύειν

● **Του Μακάριου Παπαχριστοφόρου**
Θεολόγου-Διευθυντή Ιδιωτικής Σχολής Terra Santa Λευκωσίας

Ήταν ἀπόγευμα. Ὥρα γιὰ ἕνα Νὲς ἢ ἕνα ζεστὸ σνάκ. Εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ ξεκούραση, μετὰ τὸν κάματο τοῦ πρωϊνοῦ. Κάθισε στὴν βελούδινη πολυθρόνα. Ἄθελά του βυθίστηκε στὶς σκέψεις του. Στὸ πρόσωπό του φάνηκε καθαρὰ ἕνα συνοφρύωμα. Μία κατήφεια ζωγραφίστηκε στὸ μέτωπό του. Στὰ σίγουρα κάτι τὸν ἀπασχολεῖ. Κάτι ἀπρόσκλητο ἦρθε καὶ θρονιάστηκε στὸ μυαλό του. Θὲς ἡ κούραση τοῦ ὀκτάωρου τὸ πρωινὸ στὸ σχολεῖο, θὲς οἱ ἐπικείμενες ἐξετάσεις τῶν G.C.E. στὰ Μαθηματικὰ S1 καὶ S2 καὶ τὸ I.G.C.S.E. τῶν Ἀγγλικῶν, τὸν γέμισαν ἀκεφιά. Οἱ ἐξετάσεις τῶν Ἰταλικῶν PLIDA βρίσκονται σὲ καλό δρόμο γιὰ τοῦτο καὶ δὲν ἀνησυχεῖ.

Ἄπλωσε τὸ χέρι του, χωρὶς καλὰ καλὰ νὰ τὸ καταλάβει, καὶ ἄνοιξε τὸ ραδιόφωνο ποὺ ἦταν δίπλα του, στὸ μικρὸ στρογγυλό τραπεζάκι ποὺ τὸ στόλιζε ἕνα βάζο μὲ ὁλόφρεσκα χρυσάνθεμα. Γρήγορα ὅμως τὸ ἔκλεισε, γιατί δὲν εἶχε κάτι νὰ τοῦ ἀλλάξει τὴ διάθεση. Τὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα εἶχε καὶ τὸ ζάπινκ στὴν ψηφιακὴ τηλεόραση. Τὸ σερφάρισμα στὸ διαδίκτυο τὸν ἄφηνε ἀδιάφορο.

Μόλις ἀποδεσμεύτηκε ἀπὸ τὴ σύγχρονη τεχνολογία, ὁ νοῦς καθάρισε. Θυμήθηκε τὸ κείμενο τῶν Νέων Ἑλληνικῶν ποὺ τοὺς ἀνέλυσε μὲ περισσὴ καθαρότητα σκέψης καὶ πολὺ εὔστοχα ἡ καθηγήτρια χθὲς στὴν τάξη. Ἦταν ἕνα κείμενο τοῦ Χρίστου Μαλεβίτση.

«Ζοῦμε, ἔλεγε, στὴν ἐποχὴ τοῦ κατακλυσμοῦ τοῦ λόγου. Τοῦ κενοῦ λόγου, τοῦ ἄρριζου, τοῦ ἄσκεπτου, τοῦ περιττοῦ, τοῦ ἐφήμερου, τοῦ θνησιγενοῦς. Κατεκλύσθη ἡ γῆ ἀπὸ τὸ ἔντυπο χαρτὶ καὶ ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὰ μανιασμένα κύματα τῶν ἐρτζιανῶν μηνυμάτων. Ἀπὸ ἀκατάσχετη λογοκοπία. Καὶ ἔτσι, λησμονήθηκε παντελῶς, πὼς ὁ λόγος εἶναι τὸ ἀκριβὸ ἄνθος τῆς σιωπῆς. Πώς ὁ λόγος εἶναι ἡ φανέρωση τῆς προαιώνιας νοσταλγίας τοῦ ἀπόλυτου. Ὁ σταλαγμὸς μύρου ποὺ πέφτει στὸ τάσι τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἀφυπνίζει πρὸς τὸ μέγα ξυπνημό. Ὁ λόγος ἀνήκει στὸ χρόνο, ἡ σιωπὴ στὴν αἰωνιότητα».

Τὸ πρόσωπό του ἔλαμψε. Αὐτὸ εἶναι. Ἔχει δίκαιο ὁ δοκιμιογράφος. Τὸ γέμισμα τῆς ψυχῆς, ἡ εὐδιαθεσία, ἡ ὄρεξη γιὰ δράση καὶ δημιουργία, δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸ τί σου σερβίρει ἡ πρόχειρη καὶ ρηχὴ παραφιλολογία, ἢ τὰ Μ.Μ.Ε. μὲ τὰ ἀνούσια Ἑλληνικὰ ἢ καὶ ξένα σίριαλ, ποὺ σοῦ δίνουν τὴν ἐντύπωση πὼς τὰ πῆραν ἀπὸ κάποια δημοπρασία ἢ τὰ πέτυχαν στὶς ἐκπτώσεις, οὔτε, βέβαια, καὶ ἡ ποιότητα τῶν φαγητῶν ποὺ προσφέρονται ἀπὸ τὰ Friday's , τὰ Goodys, τὰ Macdonals, ἢ τὰ Fast Food.

Ἡ ζωὴ θέλει χρῶμα. Δουλειά. Δράση. Νόημα. Ὅραμα. Φαντασία καὶ ὑπευθυνότητα. Πρέπει νὰ κινεῖται στὰ δικά της ὅρια, καὶ σὲ εὔκρατο κλίμα. Ἔξω ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἀνθοβολεῖ. Τὸ ψάρι δὲν ζεῖ στὴ στεριά, οὔτε καὶ ὁ ἄνθρωπος στὴν ἀμμουδιά. Ἡ ζωὴ μεγαλουργεῖ, ὅταν κινεῖται ἀνάμεσα στὸ ἀριστεύειν καὶ στὸ μεγαλουργεῖν. Ἐδῶ οἱ ἐκπτώσεις δὲν ἐπιτρέπονται. Διὰ νόμου ἀπαγορεύονται.

Τώρα ποὺ εἶπα «τὸ ἀριστεύειν», θυμήθηκα τὸν Ὅμηρο. Ἐκεῖνος τὸ εἶπε: «Αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχο ἔμμεναι ἄλλων». Τὸ ξέρω, τὸ μάθαμε στὴν Ἰλιάδα. Ἄνοιξα τὸν Μπαμπινιώτη γιὰ νὰ μὲ βοηθήσει νὰ καταλάβω σωστὰ τὸ νόημά του. Εἶναι βλέπετε στὴν Ἀρχαία Ἑλληνική Γλώσσα ποὺ εἶναι ἀκατανόητη γιὰ μένα. Τὸ ἐκπαιδευτικό μας σύστημα ἀποφάσισε, χωρὶς ἐμᾶς, νὰ μᾶς στερήσει αὐτὴ τὴ γνώση. Ἂς εἶναι. Εὐτυχῶς ποὺ ἔχουμε καὶ τὸν Μπαμπινιώτη. Διαβάζω ἀπὸ ἐκεῖ τὴ μετάφραση. «Πάντα πρέπει νὰ ἀριστεύεις καὶ νὰ ὑπερέχεις, νὰ διακρίνεσαι ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους». Αὐτὴ ἡ προτροπὴ ἦταν ἡ παραγγελιὰ τοῦ Ἱππόλοχου στὸ γιὸ του Γλαῦκο. Στόχος του ἦταν νὰ τοῦ ἐμπνεύσει τὴν ἀνδρεία καὶ τὴν μεγαλοψυχία.

Ἡ ψυχὴ του ἠρέμησε. Τὸ πρόσωπό του πῆρε τὸ φωτεινὸ χρῶμα τῆς αἰσιοδοξίας. Ἡ ἀπόφαση πάρθηκε. Θὰ ἀνέβω στὸ Ἔβερεστ. Τὸ θέλω, τὸ μπορῶ. Θὰ τὸ κατακτήσω. Ἐκεῖ εἶναι ἡ θέση μου.

Νὰ, τώρα τὸ θυμήθηκα. Διάβασα τὶς προάλλες στὸ ἡμερολόγιο ποὺ ἔχω στὸ γραφεῖο μου μία πολὺ καλὴ σκέψη ποὺ πάει γάντι μὲ τὴν περίπτωση. «Δὲν μποροῦμε ἀσφαλῶς νὰ στρέψουμε τὴν πνοὴ τοῦ ἀνέμου στὴν κατεύθυνση ποὺ ἐμεῖς θέλουμε. Αὐτὸς ὑπακούει στὶς προσταγὲς τοῦ Αἰόλου, ποτὲ στὴ δική μας θέληση. Μποροῦμε ὅμως νὰ κάνουμε κάτι ἄλλο. Νὰ ρυθμίσουμε τὰ πανιὰ τοῦ ἱστιοφόρου μας γιὰ νὰ γίνει ὁ ἄνεμος οὔριος καὶ νὰ φτάσουμε στὰ σίγουρα στὸ ἀπάνεμο λιμάνι τῶν προσδοκιῶν μας.

Ὅλοι μποροῦμε νὰ τὸ κάνουμε αὐτό. Τὸ πρόβλημα ἐδῶ εἶναι ἄλλο. Τὸ θέλουμε; ■

ΑΠΟ ΤΗ ΜΟΝΗ ΣΟΚΟΛΙΤΣΑ ΤΟΥ ΚΟΣΟΒΟΥ ΣΕΡΒΙΑΣ

Όταν η πίστη δημιουργεί θαύματα

● **Του Δρος Ανδρέα Γιακόβλεβιτς**
Ερευνητή Κέντρου Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου

"Το περασμένο Φθινόπωρο επεκοινώνησε μαζί μας ένας Αλβανός από ένα απομακρυσμένο χωριό. Η μικρή κόρη του έπρεπε να αρχίσει να πηγαίνει στο σχολείο, όμως ήταν κωφάλαλη, ούτε μια λέξη δεν μπορούσε να προφέρει. Ο πατέρας της παρακαλούσε να έλθει και να την φέρει στο μοναστήρι. Τους ανοίξαμε την εκκλησία. Ο πατέρας της προσευχόταν με τον δικό του τρόπο ενώ η κόρη του κοιτούσε τον μικρό Χριστό, που απεικονιζόταν πάνω στον μαρμάρινο τοίχο. Όταν τους συνόδεψα μέχρι τη στρατιωτική φρουρά (μέχρι τους Έλληνες στρατιώτες, που φρουρούσαν το Μοναστήρι) η κόρη του γύρισε προς την πλευρά μου και με χαρά είπε: «Τσάο Μητέρα! Ευχαριστώ τη Μητέρα του Θεού και τον Ουράνιό Της Υιό".

Η Μονή Σόκολιτσα βρίσκεται στο Κόσοβο της

Η Ηγουμένη Μακαρία

ανέκαθεν ιστορικής επαρχίας της Σερβίας. Η λέξη «σόκο» στα σέρβικα σημαίνει «ιέρακας». Με βάση την παράδοση το πουλί αυτό στα παλαιά χρόνια, «πέταξε από μακριά και κατέβηκε σε ένα δέντρο καλώντας τον λαό από το σημείο αυτό να κτίσει εκεί την εκκλησία».

Και πράγματι ο χριστιανικός λαός του Κόσοβου έκτισε το μοναστήρι στους πρόποδες του ομώνυμου βουνού Σόκολιτσα κοντά στην αρχαία πόλη Ζβέτσανι και την Κόσοβσκα Μίτροβιτσα. Θεωρείται ότι το μοναστήρι έκτισαν κάποιοι συγγενείς του πρίγκιπα Λαζάρου στην αρχή του 15ου αιώνα, ο οποίος το 1389 με τους εννέα γιούς του σκοτώθηκε στη μάχη με τους Τούρκους. Από τότε οι Σέρβοι έγιναν οι «ραγιά» των Τούρκων για τα επόμενα 500 χρόνια. Στο μεταξύ τα τελευταία χρόνια το μοναστήρι βρέθηκε περικυκλωμένο από τους Αλβανούς.

Στην πνευματική αποστολή του μοναστηριού Σόκολιτσα σημαντικότατη βοήθεια προσφέρει το εικονογραφικό εργαστήριο, το οποίο μετά από ένα σύντομο χρονικό διάστημα, κατέλαβε την ηγετική θέση με τις δραστηριότητές του στη Σερβική Ορθόδοξη Εκκλησία. Το εργαστήριο της αγιογραφίας το ίδρυσε η τωρινή Ηγουμένη Μακαρία. Οι εικόνες του μοναστηριού αυτού στολίζουν σήμερα πολλούς ναούς τόσο στη Σερβία όσο και στο εξωτερικό. Οι περισσότερες εικόνες εστάλησαν στην Ελλάδα, Αυστραλία, Αμερική, Σινά και Ζαΐρ.

Η Ηγουμένη, η μητέρα Μακαρία, (κατά κόσμο Δρ Μίλιτσα Ομπράδοβιτς), είναι μια από τις πιο διανοούμενες και γνωστές μοναχές στη Σερβική Ορθόδοξη Εκκλησία. Απέκτησε το διδακτορικό της δίπλωμα στον τομέα της Χημείας στη Λιουμπλιάνα (Σλοβενίας) το 1971. Μέχρι το 1974 εργαζόταν ως καθηγήτρια στη Φυσικομαθηματική Σχολή του Πανεπιστημίου του Βελιγραδίου. Μετά όμως φεύγει για την Ελλάδα, όπου στο Μετόχι της Αγιορείτικης Μονής Σιμωνόπετρας στη Χαλκιδική, σπουδάζει τη «Βυζαντινή Τέχνη της Θεολογίας» – την ορθόδοξη εικονογραφία. Στο μετόχι αυτό έγινε και Μοναχή το 1978. Ενώ τρία χρόνια αργότερα τελειώνει τη Θεολογική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Η Ηγουμένη Μακαρία ασχολείται σήμερα με την αγιογραφία. Αγιογράφησε το Βαπτιστήριο του Καθεδρικού Ναού στην πόλη Πρίζρεν του Κοσόβου, το παρεκκλήσι της Σύναξης των Σέρβων Αγίων στο Πατριαρχείο του Πεκίου και τη μεγάλη λαϊκή τραπεζαρία του Αγίου Σάββα στη Μονή Ζίτσα.

Ακολουθώντας το κάλεσμα της Σερβικής Εκκλησίας και του Κράτους να επιστρέψουν οι Σέρβοι πρόσφυγες στο Κόσοβο, η Μακαρία μαζί με άλλες δυο μοναχές της επαρχίας της Ζίτσας το 1991 ξεκίνησαν για την νότια σερβική επαρχία. Ο αρμόδιος Επίσκοπος της Ράσκας και του Πρίζρεν κ. Αρτέμιος τους στέλνει στη Σόκολιτσα. Το μοναστήρι αυτό βρήκαν σε άθλια κατάσταση: η βροχή έπεφτε πάνω από τη στέγη στον εσωτερικό χώρο της Εκκλησίας, οι αγελάδες των γειτονικών Αλβανών («Σκιπτάρων») περιπατούσαν στην αυλή του μοναστηριού. Ρεύμα δεν υπήρχε, τηλεφωνικές γραμμές επίσης. Ξεκίνησαν τη δουλειά, πρώτα οι τρεις τους, έπειτα άρχισαν να ενώνονται μαζί τους και άλλες συγγενικές τους ψυχές. Το μοναστήρι ζωντάνεψε.

Η Μητέρα Ιλαρία Ηγουμένη της Μονής της Αγίας Τριάδος δείχνει ένα ταύρο τον οποίο τύφλωσαν οι Αλβανοί κακοποιοί

Η μητέρα Μακαρία φροντίζει και για άλλα σεβάσματα της περιοχής. Όταν το καλοκαίρι του 1999 οι Αλβανοί τρομοκράτες επιτέθηκαν στο μοναστήρι Ντέβιτς, η Ηγουμένη με το δικό της παλαιό αυτοκίνητο μάρκας «Yugo» ρίφθηκε πάνω στα τανκς των αγγλικών στρατιωτικών δυνάμεων, οι οποίες μπήκαν μέσα στη Σερβία για να καταλάβουν τις θέσεις τους σ' αυτή τη σερβική επαρχία. Σε κάποια στιγμή η Ηγουμένη σταμάτησε τη στρατιωτική φάλαγγα, βγήκε από το αυτοκίνητό της, και σαν να μην ήταν σχεδόν εξήντα χρονών, ανέβηκε πάνω στο τανκς (αυτό το γεγονός έδειξε και ο διεθνής τύπος). Επειδή μιλούσε έξι ξένες γλώσσες ζήτησε από τον Άγγλο στρατιωτικό επείγουσα συνάντηση με τους ανωτέρους του στρατιωτικούς διοικητές. Στη συνέχεια, ως αποτέλεσμα το Μοναστήρι Ντέβιτς σώθηκε.

Κατά τη διάρκεια του πολέμου η αδελφότητα του Μοναστηριού Σόκολιτσα βοηθούσε τους Αλβανούς. Όταν όμως τελείωσε ο πόλεμος το Μοναστήρι βρέθηκε στο στόχαστρο επιθέσεων από ορισμένους γείτονες Αλβανούς. Οι ίδιοι Αλβανοί κατηγορούσαν την αδελφότητα του Μοναστηριού ότι έλαβε μέρος σε κάποιες εγκληματικές πράξεις. Κατηγόρησαν την Ηγουμένη Μακαρία ότι δήθεν θανάτωσε είκοσι «Σκιπτάρους» (Αλβανούς) με ένα αυτόματο όπλο στο χωριό Ζάζε το οποίο από το Μοναστήρι απέχει πέντε χιλιόμετρα. Όμως ένας καλός σκοπευτής, που η Μοναχή αυτή οπωσδήποτε δεν μπορούσε να ήταν, μπορεί να κτυπήσει ένα στόχο μέχρι τα δύο χιλιόμετρα. Η Ηγουμένη δέχθηκε αρκετές επιθέσεις: Το περασμένο καλοκαίρι, όταν για δεύτερη φορά σε λιγότερο από ένα μήνα εκδηλώθηκε φωτιά κοντά στο Μοναστήρι, η μητέρα Μακαρία φώναξε την αδελφότητα και τους Έλληνες στρατιώτες της Ειρηνευτικής Δύναμης για να βοηθήσουν οι ίδιοι με τους κουβάδες στα χέρια στην κατάσβεση της φωτιάς. Εκείνη τη στιγμή ξαφνικά εμφανίζεται ένας Αλβανός με τσεκούρι στα χέρια με σκοπό να σκοτώσει την Ηγουμένη. Όμως την τελευταία στιγμή την έσωσαν οι Έλληνες στρατιώτες.

Η Ηγουμένη συχνά αναφέρει ότι μερικοί κοντινοί γείτονες έδειξαν τον εαυτό τους, «ως πραγματικοί άνθρωποι». Κάποιοι από αυτούς τον καιρό του βομβαρδισμού της Σερβίας φρουρούσαν τη Μοναστηριακή περιουσία φοβούμενοι «να μην έλθουν άλλοι Σκιπτάροι» (Αλβανοί) από μακριά και να προκαλέσουν κακό στο Μοναστήρι».

«Ανάμεσα στους γείτονες διακρίνεται μόνο μια οικογένεια, η οποία συνεχώς προσπαθούσε να μας κάνει το κακό: Επτά φορές έκοψε το νερό της πηγής μας, έκοβε το δάσος μας, κατεδάφισε την περίφραξη γύρω από τα χωράφια μας. Προσπαθούσαμε με την αγάπη να τους νικήσουμε να τους πείσουμε ότι το κοινό μέλλον μας είναι στη συμβίωση του ενός δίπλα στον άλλον», λέει η μητέρα Μακαρία.

Οι Αλβανοί και μετά τον πόλεμο συνέχιζαν να έρχονται στο Μοναστήρι. «Έρχονται μόνον όταν έχουν ανάγκη και όταν θέλουν να επισκεφτούν το Μοναστήρι. Όμως, πάντοτε κοιτάνε γύρω-γύρω για να σιγουρευτούν να μην τους δουν οι δικοί τους εξτρεμισταί».

Η Ηγουμένη Ιλαρία με όπλο στα χέρια προστατεύει την Αγία της Μονή από τους Αλβανούς

Το Μοναστήρι Σόκολιτσα είναι γνωστό για τις θαυματουργικές ιάσεις. Αυτός είναι ο λόγος, που πάνω στην εικόνα της Παναγίας βρίσκεται πληθώρα χρυσών αντικειμένων τα οποία τοποθέτησαν οι χριστιανοί ως αντίδωρο για την ανακούφισή τους, την ίαση, την πνευματική ηρεμία...

Η θαυματουργή Παναγία μας βοηθά τα άτεκνα ζευγάρια να φέρουν στον κόσμο παιδί ακόμα και στις περιπτώσεις, όπου οι γιατροί διαπιστώνουν ότι μερικά άτεκνα ζευγάρια δεν δύνανται να γεννήσουν ένα παιδί. Η δική μας Παναγία βοηθά κωφάλαλα παιδιά, αρρώστους με προβλήματα όρασης και άλλες δύσκολες περιπτώσεις, όπου η πίστη του προσευχομένου ανθρώπου κάνει την Παναγία να δημιουργεί θαύματα», τονίζει η μητέρα Μακαρία.

«Το περασμένο Φθινόπωρο επεκοινώνησε μαζί μας ένας Αλβανός από ένα απομακρυσμένο χωριό. Η θυγατέρα του έπρεπε να αρχίσει να πηγαίνει σχολείο, όμως ήταν κωφάλαλη, ούτε μια λέξη δεν μπορούσε να προφέρει. Ο πατέρας της παρακαλούσε να έλθει και να φέρει την κόρη του στο Μοναστήρι. Τους ανοίξαμε την εκκλησία. Ο πατέρας προσευχόταν με τον δικό του τρόπο, ενώ η κόρη του κοιτούσε τον μικρό Χριστό, που απεικονιζόταν πάνω στον μαρμάρινο τοίχο. Όταν τους συνόδεψα μέχρι τη στρατιωτική φρουρά (μέχρι τους Έλληνες στρατιώτες οι οποίοι φρουρούσαν το Μοναστήρι), η κόρη του γύρισε προς την πλευρά μου και με χαρά είπε: «τσάο μητέρα! Ευχαριστώ την Μητέρα του Θεού και τον Ουράνιό Της Υιό».

«Η κύρια απασχόλησή μας εκτός από τη συντήρηση του ξενώνα της μοναστηριακής αυλής και τη φιλοξενία των επισκεπτών είναι η δουλειά μέσα στο εικονογραφικό εργαστήριο. Ζωγραφίζουμε εικόνες και με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζουμε πόρους για την καθημερινή μας ζωή και λίγα λίγα αφήνουμε στην άκρη για την ανακαίνιση του Μοναστηριού. Εκτός αυτού ασχολούμαι και με τη μετάφραση και συγγραφή των βιβλίων. Είμαστε ιδιαιτέρως υπερήφανοι για το βιβλίο, που σχετίζεται με τον Άγιο Ιωάννη τον Μόσχο, ένα μνημειώδες έργο της πρώιμης χριστιανικής λογοτεχνίας (6ος αιώνας), το οποίο μεταφράστηκε σχεδόν σε όλες τις γλώσσες».

«Η ημέρα στο Μοναστήρι μας αρχίζει και τελειώνει με την προσευχή. Δεν είναι μεγάλη κόπωση να σηκωθεί κανείς από το όνειρό του για να δοξάσει τον Θεό, διότι η νύχτα είναι η στιγμή στην οποία ησυχάζουν όλα τα πάθη. Τότε η ψυχή είναι ελεύθερη να χύσει όλη την αγάπη προς Εκείνον τον οποίον έχει ερωτευθεί. Η κοινή προσευχή στην εκκλησία γίνεται με βάση το τυπικό της εκκλησίας. Αποτελεί το σημείο της κοινής σκέψης, της αγάπης και τον κοινό σκοπό του Μοναστηριού ως μιας μοναχικής κοινωνίας».

Για τη μητέρα Μακαρία «ο αγιογράφος είναι διαφωτιστής του χώρου». Διότι «ο ίδιος διαμορφώνει τον χώρο στην ομορφιά της Θεολογίας».

Το Μοναστήρι Σόκολιτσα επισκέπτονται πολυάριθμοι πιστοί για να ζητήσουν συμβουλές από τις εξαιρετικά διανοούμενες μοναχές, οι περισσότερες από τις οποίες ομιλούν δύο ή τρεις ξένες γλώσσες. «Μας ρωτούν πώς και πόσο πρέπει να νηστεύουν για να κοινωνήσουν, να στεφανωθούν, να αποκτήσουν το παιδί τους, να γιορτάσουν, πώς να θάβουν τους νεκρούς τους. Αυτό είναι κατανοητό, διότι μέχρι πρόσφατα η ελευθερία της πίστης ήταν απαγορευμένη, ήταν μόνο ένα γράμμα στο χαρτί.

Στις κουβέντες, που κάνουμε με τους πιστούς, προσπαθούμε να τους βοηθήσουμε πώς να υπερβούν το δικό τους «εγώ», να αγαπούν τους άλλους ανθρώπους στην οικογένεια, στη δουλειά, στις συγκοινωνίες. Μόνες μας έχουμε πείρα ότι στους δρόμους μας βασιλεύει ο νόμος του πιο δυνατού, δεν υπάρχει πολιτισμός στην οδήγηση, κάποιος θα σας βγάλει έξω από τη σειρά, στην οποία περιμένετε, κάποιος θα εκπλαγεί, όταν δει μια ευγενή πωλήτρια, ένα τζέντλεμαν στον δρόμο, στη συγκοινωνία. Το δικό μας μήνυμα είναι: «Να είσαστε άνθρωποι, να σέβεστε τον Θεό, όπως και ο ένας τον άλλο. Να είσαστε αγαπημένοι άνθρωποι. Να αγαπάτε πάνω από όλα τα παιδιά σας, διότι το ζέσταμα της φωλιάς των γονέων τους από τα μικρά πουλάκια θα δημιουργήσει καλούς και ενάρετους ανθρώπους, ενώ από την κατεστραμμένη φωλιά θα βγουν μόνο τραυματισμένες και κατεστραμμένες προσωπικότητες.

Η αδελφότητα της Σόκολιτσα βοηθά και ενθαρρύνει τους Σέρβους να μείνουν στο Κόσοβο και στα Μετόχια. Η Ηγουμένη Μακαρία θεωρεί ότι «ο άνθρωπος σαν πρόσφυγας μπορεί να τα βάλει όλα σε μια βαλίτσα και να εγκαταλείψει το δικό του σπίτι», όμως, «εμείς στο Κόσοβο και στα Μετόχια δεν μπορούμε να πάρουμε μαζί μας τα δικά μας αρχαία σερβικά σεβάσματα και δεν μπορούμε να τα βγάλουμε έξω κρατώντας τα πάνω στους δικούς μας τους ώμους. Η αδελφότητα δεν έχει παράπονα για τα βάρη των καθημερινών της υποχρεώσεων, όμως δεν αναμένει ότι στο Κόσοβο και στα Μετόχια σύντομα θα επικρατήσει ειρήνη».

«Έστω και αν επιτευχθεί η ειρήνη, η ειρήνη αυτή θα έχει γυάλινα πόδια. Βεβαίως η Σερβία έχει το δικαίωμά της να προστατεύει τη δική της κυριαρχία βασισμένη στην αλήθεια του Θεού και στο διεθνές δίκαιο. Όμως το ήθος αυτού του κόσμου βασίζεται στο θέλημα των μεγάλων δυνάμεων για τις οποίες το προσωπικό συμφέρον είναι ο ανώτερος νόμος, και οι οποίες, όταν θυμηθούν τον Θεό και το δίκαιο του Θεού, το όνομά Του το χρησιμοποιούν μάταια. Από την άλλη πλευρά, πώς να δώσουμε το χέρι στους δικούς τους αγαπημένους, στους Αλβανούς ηγέτες, διότι εάν μόνο αγγίξουμε τον Ραμούς, Χαραδινάι (Αλβανός γνωστός για εγκλήματα κατά των Σέρβων, που αφέθηκε ελεύθερος από το δικαστήριο της Χάγης) στο χέρι μας θα μείνουν για πάντα τα ίχνη του αίματος των αθώων ανθρώπων, που χάθηκαν. Εγώ είμαι Μοναχή. Με τις αδελφές μου καθημερινά υψώνουμε τις προσευχές μας στον Θεό για να σώσει τον λαό μας. Αφήνοντας την πολιτική στους πολιτικούς, ακολουθώ το μόνο δυνατό όπλο, την προσευχή, τρέφοντας στη καρδιά μου την αληθινή αγάπη για όλους τους ανθρώπους συμπεριλαμβάνοντας

και τους Αλβανούς. Όσο για το Κόσοβο, το Κόσοβο είναι στην καρδιά μου και το Κόσοβο ποτέ δεν θα μου το αρπάξει κανείς». ■

Οι εικόνες βεβηλωμένων από Αλβανούς σερβικών κοιμητηρίων στο Κόσοβο που είχαν την ίδια μοίρα όπως τα κατεχόμενα κοιμητήρια της Κύπρου

ΧΑΜΕΝΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ

● **Της Αιμιλίας Ποΐζη**

Κάποιοι είπανε πως οι ευκαιρίες χάνονται,
αφήνονται
πως δεν μένουν για πολύ, ο χρόνος τις παίρνει μαζί,
γίνονται στάχτες, καίγονται, πονάνε μα διαλύονται.
Τριγυρνάνε ελεύθερες μονάχες δυο και τρεις φορές
μια το πρωί, και μια το βράδυ πριν απλωθεί σιωπή.
Ψάχνουν, ανοίγουνε πόρτες και κοιτάνε τα παράθυρα
άλλοτε προχωράνε, τις κοιτάμε, τις ρωτάμε τι θέλουν,
ψάχνουν κι αυτές, μοιραίες είναι, κάποιος
τις είχε χθες.

Ευκαιρίες συνάντησα πολλές, πικρές μα τυχερές
μου χάρισαν ζωές, της ένιωσα σαν να'τανε φωτιές,
μου'φεραν αγάπη, έρωτα, καταξίωση και δόξα.
Με ρώτησαν τι άλλο ήθελα, τι έψαχνα στις ψυχές
ίσως να μην ήξερα, να μην ένιωθα, τι τύχη είχα.
Μα ζήτησα χρυσό, πλούτο, πράγματα που κι εσύ θες
από πλανόδιους θα αγόραζα, παζάρια για ευκαιρίες
χαρές και νίκες, θα έκανα, εγώ ο τυφλός και άτυχος,
ανήθικος θα έλεγαν σοφοί και νομοθέτες της τιμής.

Ευκαιρίες ένιωσα να είχα απ' αρχής, τόσο νωρίς
από παιδί, μπροστά σε τελετές, ψεύτικες τιμές,
τις έδιωχνα, εγώ ο αφελής, ποτέ δεν τις ρώταγα
τι ζητούσανε για χρόνια στις χιλιάδες εκδρομές,
στις αφηγήσεις των νέων, στα τραγούδια τους.
Θα ξανάρχονταν έλεγα, θα τις κοίταζα ξανά
θα τις φώναζα στα πρώτα σημάδια του έρωτα,
θα τις καλούσα και οι ευκαιρίες θα έρχονταν,
μα δεν το κατάλαβα, τώρα πια είχανε φύγει μακριά.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ ΚΑΙ ΙΣΤΑΜΠΟΥΛ

● **Του Σάββα Παύλου**
Μέλους της Κυπριακής Επιτροπής Τυποποίησης Γεωγραφικών Ονομάτων

Το περίπλοκο και δύσκολο θέμα της τακτοποίησης και τυποποίησης των γεωγραφικών ονομάτων απασχόλησε τα Ηνωμένα Έθνη από τη δεκαετία του 1960. Ύστερα από πενήντα, σχεδόν, χρόνια εργώδους προσπάθειας, στην οποία συμμετείχαν χιλιάδες εμπειρογνώμονες, ποικίλων ειδικοτήτων και επιστημονικών κατευθύνσεων, από όλες τις χώρες του κόσμου, κατέληξε σε μερικές βασικές αρχές οι οποίες έγιναν από όλους αποδεκτές. Αρχές οι οποίες βοηθούν στη διεθνή επικοινωνία και συντείνουν στην αποφυγή παρεξηγήσεων.

Δυστυχώς στην Ελλάδα υπάρχει άγνοια για αυτόν τον πλούτο των εκατοντάδων χιλιάδων σελίδων, που απέφερε ο διεθνής προβληματισμός της τυποποίησης γεωγραφικών ονομάτων, με αποτέλεσμα να γράφονται διάφορα τραγελαφικά, όπως για το θέμα της χρήσης των ονομάτων Κωνσταντινούπολη και Ισταμπούλ, πρόσφατα και σε ένα γραφικό σημείωμα της Μαρίας Κατσουνάκη στην εφημερίδα *Η Καθημερινή* (19 Ιανουαρίου 2011).

Ένα από τα βασικά θέματα της τυποποίησης ονομάτων είναι το εξώνυμο. Μια ελληνικής προέλευσης λέξη που μπήκε στο διεθνές λεξιλόγιο [=exonym] και αναφέρεται στο παγιωμένο όνομα που χρησιμοποιούν άλλοι λαοί και το οποίο δεν ταυτίζεται με το επίσημο όνομα μιας χώρας ή μιας πόλης. Έτσι οι Τούρκοι χρησιμοποιούν το όνομα Γιουνανιστάν για την Ελλάδα και εμείς χρησιμοποιούμε το όνομα Αλβανία για τη γειτονική μας χώρα που το επίσημο όνομά της είναι Shqipëria, η χώρα του Ανατέλλοντος Ηλίου που οι κάτοικοί της την ονομάζουν Nipon καλείται από τους Άγγλους Japan και από εμάς Ιαπωνία. Ουδείς μπορεί να απαγορεύσει σε οποιοδήποτε λαό να χρησιμοποιεί εξώνυμο, απλώς μια χώρα μπορεί να ζητήσει στην αλληλογραφία η οποία απευθύνεται σ' αυτή να αναγράφεται το επίσημο όνομα που τυποποίησε η ίδια.

Τα εξώνυμα, λοιπόν, θεωρούνται αποδεκτά και σεβαστά στη διεθνή πρακτική. Έτσι ενώ οι Γερμανοί ονομάζουν τη χώρα τους Deutschland όμως δέχονται και το αγγλικής προέλευσης εξώνυμο Germany, οι Άγγλοι έχουν ως επίσημο όνομα της χώρας τους το United Kingdom [of Great Britain and Northern Ireland] όμως δέχονται τις επιστολές που αναγράφουν England, καθώς και άλλες με την ένδειξη: Angleterre, οι οποίες προέρχονται, κυρίως, από τη Γαλλία.

Όταν το Δημαρχείο της Αθήνας υποδέχεται αντιπροσώπους της αγγλικής πρωτεύουσας αναφέρει ότι καλωσορίζει τους αντιπρόσωπους του Λονδίνου (και όχι του Λάντον) και όταν στην Αγγλία υποδέχονται εκπροσώπους του Δημαρχείου της Αθήνας αναφέρουν ότι: We welcome the representatives of Athens (και όχι: the representatives of Athina)

Οι Έλληνες ονομάζουν την πρωτεύουσα της Γαλλίας Παρίσι και την πρωτεύουσα της Γερμανίας Βερολίνο και ουδείς διαμαρτύρεται γιατί δεν χρησιμοποιούν τις λέξεις Παρί και Μπέρλιν. Αμέσως, εικάζεις ότι αυτή η επιλεκτική ευαισθησία για την Κωνσταντινούπολη, ότι ντε και καλά πρέπει να την αποκαλούν όλοι Ισταμπούλ, είναι απότοκο μιας γενικότερης στάσης να προχωρούμε όχι με βάση τη διεθνή πρακτική και το διεθνές δίκαιο, αλλά με βάση να προκαλούμε ευαρέσκεια στην Τουρκία. Ότι δηλαδή υποκλινόμεθα και υπακούμε.

Η χρήση το ονόματος Κωνσταντινούπολη, εκ μέρους του ελληνικού λαού και των λογίων του, αποτελεί ένδειξη σοβαρότητας που, εκτός από την εκδήλωση σεβασμού στην ιστορική μνήμη και τη σημερινή ζώσα πραγματικότητα, συμβαδίζει με τη διεθνή πρακτική. Το πράγμα κάνει πιο τραγελαφικό το ότι το όνομα Κωνσταντινούπολη ήταν το επίσημο όνομα της πόλης για χίλια πεντακόσια, περίπου, χρόνια και έγινε απλώς μετά εξώνυμο, ότι το όνομα Ισταμπούλ προέρχεται, σύμφωνα με την επικρατούσα άποψη, από το ελληνικό όνομα και ότι έγινε επίσημο από το 1930, ενώ προηγουμένως ήταν ενδώνυμο (άλλη ελληνική λέξη που μπήκε στο διεθνές λεξιλόγιο [=endonym] και αναφέρεται σε ονόματα που επιχωριάζουν στο εσωτερικό μιας χώρας και δεν ταυτίζονται με τα αναγνωρισμένα και επίσημα). Όμως στη χρήση του ονόματος Κωνσταντινούπολη διάφοροι προοδευτικώνυμοι βλέπουν ανάπτυξη του σοβινισμού, γι' αυτό και αισθάνονται έντονα την ανάγκη να προτάξουν τα στήθη τους εις τον σοβούντα εθνικισμό και να δώσουν τον αγώνα τον καλό εναντίον του.

Χαρακτηριστικά, κάποτε ο Ηλίας Πετρόπουλος σε μια κατεδαφιστική κριτική του για τον Γιώργο Ιωάννου τον κατηγόρησε για φανατικό σοβινιστή και ανάμεσα στα διάφορα τόνισε: "Ο Ιωάννου, με πείσμα, αποκαλεί την Ισταμπούλ Κωνσταντινούπολη. Δεν ξαφνιάζομαι. Με το ίδιο πείσμα οι τσαρικοί εμιγκρέδες αποκαλούσαν το Λένιγκραντ Αγία Πετρούπολη". Το παράδειγμα, με το Κωνσταντινούπολη/Ισταμπούλ, επανέρχεται σε συνέντευξή του στην εφημερίδα των Σκοπίων ΕΠΟΧΑ (14/3/1992) στην οποία αναφέρεται απαξιωτικά στους συμπατριώτες του που "επιμένουν να ονομάζουν την Ισταμπούλ Κωνσταντινούπολη". Το παράδειγμα με τα ονόματα Λένιγκραντ και Πετρούπολη και τους ρώσους εμιγκρέδες δεν τολμά να το επαναλάβει, γιατί το σοβιετικό καθεστώς κατέρρευσε και το 1991 η πρώην πρωτεύουσα της Ρωσίας πήρε πανηγυρικά τα παλιό της όνομα. Όμως ο Ηλίας Πετρόπουλος δεν αισθάνεται την ανάγκη να αναφερθεί στο ατυχές παράδειγμά του για το Πετρούπολη/Λένιγκραντ και τους τσαρικούς εμιγκρέδες κι ούτε να ζητήσει συγγνώμη από τον Γιώργο Ιωάννου. Έχω προσέξει ότι όλοι όσοι υπεισέρχονται στη συγγραφική σκηνή με τσαμπουκά και προκλητικότητα αγνοούν, δυστυχώς, τη λέξη αυτοκριτική.

Ας θέσουν, λοιπόν, την μάχαιραν εις την θήκην, οι διάφοροι προοδευτικώνυμοι δημοσιογράφοι και συγγραφείς, και ας ερευνήσουν καλύτερα τα θέματα με τα οποία ασχολούνται. Εξ άλλου ο θεωρητικός εξοπλισμός με μερικές μπροσούρες κανένα μας δεν ωφέλησε. ■

[1] *Ζώσα πραγματικότητα γιατί ο Πατριάρχης ονομάζεται Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, γιατί τα μέλη της ελληνικής κοινότητας εκεί αναφέρουν ότι γεννήθηκαν και ζουν στην Κωνσταντινούπολη, γιατί εκατοντάδες χιλιάδες στην Ελλάδα λένε ότι γεννήθηκαν στην Κωνσταντινούπολη ή ότι οι γονείς τους ήλθαν από εκεί, γιατί οι φίλαθλοι της ΑΕΚ γνωρίζουν ότι αυτή η ακρωνυμία σημαίνει Αθλητική Ένωσις Κωνσταντινουπόλεως και όχι Αθλητική Ένωσις Ισταμπούλ, κ.λπ. κ.λπ.*

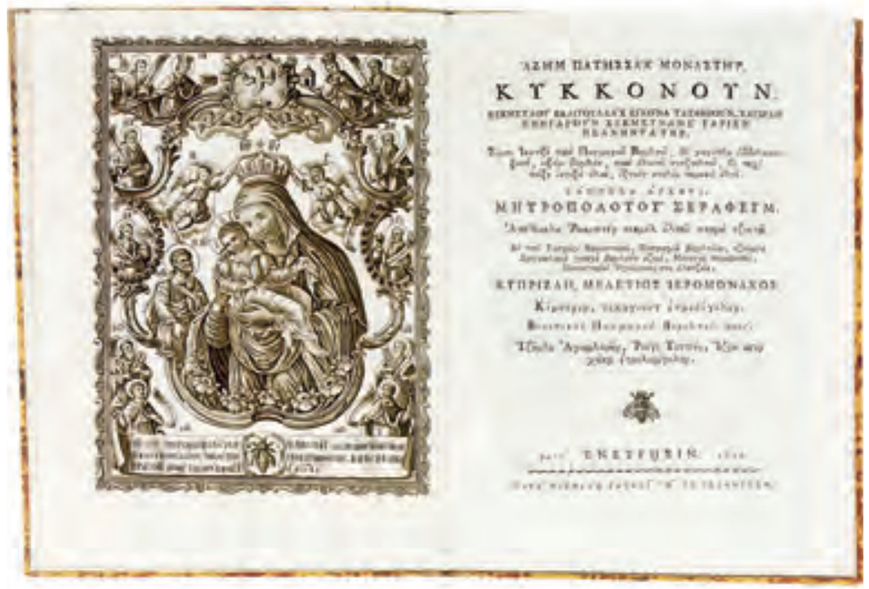
ΑΣΜΗΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΜΟΝΗ ΤΗΣ

ΚΥΚΚΟΝΟΤΗ.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΟΤΟΥ ΣΕΡΑΦΕΙΜ.

ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ, ΜΕΛΕΤΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ.

ΕΝΕΤΗΣΙΝ.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΜΟΝΗΣ ΚΥΚΚΟΥ

● **Του Κωστή Κοκκινόφτα**
Ερευνητή Κέντρου Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου

Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, η Μονή Κύκκου δημιούργησε ένα πολύ καλά οργανωμένο δίκτυο Μετοχίων, τόσο εντός, όσο και εκτός Κύπρου, που συνέτειναν στη θρησκευτική και πολιτιστική σύνδεσή της με πολλές περιοχές του Ελληνισμού, όπως την Κωνσταντινούπολη, την Ανατολική Ρωμυλία, την Ανατολική Θράκη, την Ήπειρο, τη Μακεδονία, τη Θεσσαλία, τα νησιά του Αιγαίου, τον Πόντο και τη Μικρά Ασία.

Η λειτουργία των εκτός Κύπρου Μετοχίων οφειλόταν σε μεγάλο βαθμό στη φήμη της θαυματουργού εικόνας της Παναγίας της Κυκκώτισσας, έργο κατά παράδοση του Ευαγγελιστή Λουκά, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα οι Κυκκώτες μοναχοί να είναι ευπρόσδεκτοι στο εξωτερικό. Ειδικότερα στη Μικρά Ασία, η ύπαρξη Μετοχίων της Μονής στις πόλεις Σμύρνη, Προύσα και Αττάλεια[1] επαύξησε τη φήμη της, γι' αυτό και πολλοί κάτοικοι της περιοχής συνδύαζαν το ταξίδι τους στους Αγίους Τόπους με επίσκεψη στην Κύπρο και στη Μονή Κύκκου, για να προσκυνήσουν την Αγία Εικόνα. Αρκετοί από αυτούς είχαν στα οικογενειακά τους προσκυνητάρια εικόνες της Παναγίας της Κυκκώτισσας, που παράγγελλαν σε αγιογραφικά εργαστήρια με βάση ενσωματωμένα χαρακτικά στις εκδόσεις της ιστορίας της Μονής των χρόνων της Τουρκοκρατίας. Ένα τέτοιο εικόνισμα, που χρονολογείται στον 18ο-19ο αιώνα, με την προσθήκη του Αποστόλου Λουκά όρθιου στα δεξιά της Παναγίας να κρατά πινέλο, φυλάσσεται σήμερα στο Μουσείο Μπενάκη στην Αθήνα[2]. Ακόμη, πολλοί επικαλούνταν την Παναγία του Κύκκου στις δοκιμασίες της ζωής τους, όπως μέλη της οικογένειας του Ιορδάνη Τσακμόσογλου, που στα τέλη του 19ου αιώνα προσέφεραν στη Μονή τουρκικά χαλιά από τη Σελεύκεια, μετά την αποθεραπεία τους από επιδημία ευλογιάς[3].

Οι περισσότεροι από τους Μικρασιάτες προσκυνητές ήταν Τουρκόφωνοι και κατάγονταν από την Αλλαγιά και την Αττάλεια[4], γι' αυτό και η Μονή Κύκκου μερίμνησε και εξέδωσε, τα έτη 1753, 1782 και 1816, για χάριν τους, την ιστορία της, στα καραμανλίδικα, δηλαδή στην τουρκική γλώσσα, αλλά με ελληνικούς χαρακτήρες[5]. Οι εκδόσεις αυτές οφείλονταν στον Κυκκώτη Πρωτοσύγκελλο

ΨΑΛΤΗΡΙΟΝ
ΔΑΒΙΔ
ΠΑΤΙΣΣΑΧ
ΒΕ' ΠΑΓΑΜΠΕΡΙΝ
ΤΕΣΠΙΧΑΤΔΑ'ΡΙΔΑΝ ΠΕΡΑΠΕ'Ρ.
ΕΓΚΙΟΤΡΟΤ ΜΗΤΡΟΠΟΛΟΤΤΟΤ,
ΑΤΤΑ'ΔΕΙΔΑΙ.
ΣΕΡΑΦΕΙΜ Ρ'ΑΧΙΠΤΕ'Ν,
ΕΝΕΤΙΗ'ΣΙΝ, 1782.
ΤΖΟΤ'ΜΔΕ ΣΕΝΕΝΗ'Ν
ΚΥΡΙΑΚΗΣΕΡΙΝΕ
ΤΖΕΒΑ'Π ΒΕ' ΝΑΣΑΤΔΑ'Ρ.
ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΣΤΑΝ
ΣΟΓΑΤΑ'Ν ΒΔΛΙΤΟΥΔΑ'Χ ΠΑΝΑΓΙ'Α ΚΥ'ΚΚΟΝΟΥΝ
ΒΕΝΕΤΙΚΤΕ' ΠΑΣΜΑΠΙΔ' ΒΕΡΙΔΤΙ', Α'ΠΑΝΑΔΑΡΙ'Ν Ι'ΖΝΙΤΙΔΕΝ.
ΒΟ'ΡΤΟΔΙ Α'ΝΤΩ'ΝΙΟΣ ΠΑΣΜΑΤΖΗΤΑ'Ν. 1756.
CON LICENZA DE' SUPERIORI, E PRIVILEGIO.

[1] *Για την ιστορία των Μετοχίων αυτών βλ. Κωστή Κοκκινόφτα, «Τα Μετόχια της Μονής Κύκκου στη Μικρά Ασία και στον Πόντο», Ενατενίσεις 12 (2010)98-103.*

[2] *Άννας Μπαλιάν, Θησαυροί από τις ελληνικές κοινότητες της Μικράς Ασίας καί Ανατολικής Θράκης. Συλλογές Μουσείου Μπενάκη, Αθήνα 1992, σ. 61.*

[3] *Ευφροσύνης Ριζοπούλου - Ηγουμενίδου, «Σχέσεις Κύπρου και Μικράς Ασίας σε τομείς της λαϊκής τέχνης», Μικρασιατικά Χρονικά 21(1998)129.*

[4] *«Πλεῖστοι Μικρασιᾶται Ἑλληνορθόδοξοι, Τουρκόφωνοι ὅμως, κυρίως Ἀλλαγιῶται καί Ἀτταλιῶται, μετά τό προσκύνημα τοῦ Ἁγίου Τάφου, διήρχοντο διά τῆς Κύπρου καί παρέμενον πολλάς ἡμέρας ἐν τῇ Μονῇ, πλεῖστα δῶρα καί κοσμήματα ἀφιεροῦντες πρό τῆς σεβασμίας Εἰκόνος». Βλ. Α. Σωτηρίου[= Ἱερόθεου Κυκκώτη], «Ἡ Μονή Κύκκου ὡς ἱερόν προσκύνημα», Ἀπόστολος Βαρνάβας, 13.11.1930 (τόμος 2ος, σ. 736) [= Κωστῆ Κοκκινόφτα, Ἡ Ἱερά Μονή Κύκκου στόν κυπριακό τύπο (1921-1930), Λευκωσία 2006, σ.623-624].*

[5] *Για τις τρεις αυτές εκδόσεις βλ. S. Salaville - E. Dalleggio, Karamanlidika. Bibliographie analytique d' ouvrages en lanque imprimes en caracteres grecs, v. A', 1584-1850, Athenes 1958, σ. 19-21, 59-62, 173-174· Κώστα Κωνσταντινίδη, Η διήγησις της θαυματουργής εικόνας της Θεοτόκου Ελεούσας του Κύκκου, Λευκωσία 2002, σ. 58.*

Ιερά Μονή Κύκκου, η κάτω αυλή του μοναστηριού (1862). Σχέδιο του Εντμόν Ντουτουά στο μουσείο Μυζέ ντε Πικαρντί, Αμιέν. Από το βιβλίο Severis C, Rita, Travelling artist in Cyprus 1700 - 1960, Λονδίνο 2000, σ. 128, Πίν. 129

και μετέπειτα Μητροπολίτη Αγκύρας (1773-1779) Σεραφείμ Πισσίδειο, ο οποίος γεννήθηκε στην Αττάλεια γύρω στο 1720. Στη Μονή Κύκκου εντάχθηκε στις αρχές του 1751 και εργάστηκε για την καλλιέργεια και ανάπτυξη της εκκλησιαστικής μουσικής και υμνογραφίας, συμβάλλοντας επίσης στην ανάδειξή της σε παράγοντα εκδοτικής δραστηριότητας, με την εκτύπωση βιβλίων θρησκευτικού περιεχομένου. Το κύριο έργο του, όμως, ήταν η μετάφραση, επιμέλεια και έκδοση βιβλίων στα καραμανλίδικα, χάριν των Τουρκόφωνων Ελλήνων της Μικράς Ασίας. Για τον λόγο αυτό εγκαταστάθηκε διαδοχικά στη Βενετία και στη Λειψία, όπου κάτω από δύσκολες συνθήκες και με μεγάλες τεχνικές δυσκολίες επιμελήθηκε την έκδοση αρκετών βιβλίων, τα περισσότερα από τα οποία ήταν στα καραμανλίδικα[6].

Αναφορά σε επισκέψεις Μικρασιατών προσκυνητών στη Μονή Κύκκου γίνεται σε πολλά κείμενα του 19ου και των αρχών του 20ού αιώνα, όπως για παράδειγμα στην αυτοβιογραφία του μετέπειτα Αρχιεπισκόπου Κύπρου (1865-1900) Σωφρονίου, ο οποίος, το 1845, συναντήθηκε με μία οικογένεια Τουρκόφωνων Ορθοδόξων από την Αττάλεια, που είχε επισκεφθεί αρχικά τους Αγίους Τόπους και στη συνέχεια τη Μονή Κύκκου[7]. Την παρουσία Μικρασιατών στη Μονή μνημονεύει επίσης ο Γάλλος αρχιτέκτονας Εντμόν Ντουτουά, κατά την εκεί επίσκεψή του μερικές ημέρες πριν από το Πάσχα του 1862[8], καθώς και ανώνυμος αρθρογράφος του ελληνικού περιοδικού της Λειψίας «Έσπερος», το 1884[9].

Παρόμοιες αναφορές γίνονται από τον λόγιο πολιτευτή Γεώργιο Φραγκούδη το 1890, ο οποίος σημειώνει ότι οι περισσότεροι από τους Μικρασιάτες προσκυνητές κατάγονταν από την Αττάλεια[10], τον δικαστικό Αριστοτέλη Παλαιολόγο, που, το 1904, αναφέρει ότι συνδύαζαν το ταξίδι τους στους Αγίους Τόπους με επίσκεψη στη Μονή και προσκύνηση της Αγίας Εικόνας, έτσι ώστε το «χατζιλίκι τους να θεωρείται τέλειον»[11], τον Έλληνα συγγραφέα και βουλευτή Κωνσταντίνο Παπαμιχαλόπουλο, το 1906[12], και άλλους. Αναφορές σε Μικρασιάτες προσκυνητές γίνονται και από αρθρογράφους του κυπριακού τύπου των αρχών του 20ού αιώνα, όπως για παράδειγμα σε δημοσίευμα του 1913, όπου αναφέρεται ότι κατά την πανήγυρη της 8ης Σεπτεμβρίου, ένα εκ γενετής πεντάχρονο παιδί από την Αττάλεια ανέβλεψε, μετά που προσκύνησε την εικόνα της Θεοτόκου[13].

Ας σημειωθεί, ότι τη σχετική αναφορά του Αριστοτέλη Παλαιολόγου για επίσκεψη στη Μονή Κύκκου, έτσι ώστε το προσκύνημα στους Αγίους Τόπους να είναι ολοκληρωμένο, διασώζει επίσης ο Ηγούμενος Κύκκου (1948-1979) Χρυσόστομος, ο οποίος εισήλθε στη Μονή ως δόκιμος το 1907 και είχε προσωπική αντίληψη των συχνών επισκέψεων σε αυτήν, τόσο των Μικρασιατών, όσο και άλλων Ελλήνων από τις χώρες της Μέσης Ανατολής, όπως για παράδειγμα των Αιγυπτιωτών[14].

Σύμφωνα με σχετική μαρτυρία, οι Μικρασιάτες προσκυνητές ταξίδευαν για τους Αγίους Τόπους μέσω Κύπρου, διότι έτσι απέφευγαν το δρομολόγιο μέσω Συρίας και τους ληστές, που δρούσαν στα βουνά του Λιβάνου. Αναχωρούσαν συνήθως από τη Μερσίνα με καράβι και έφθαναν στο λιμάνι της Κερύνειας, από όπου μετέβαιναν αρχικά στις Μονές του Αγίου Παντελεήμονα στη Μύρτου[15], του Αγίου Μάμα στη Μόρφου και του Αγίου Ιωάννη του Λαμπαδιστή στον Καλοπαναγιώτη[16], και ακολούθως στη Μονή Κύκκου. Στη συνέχεια αναχωρούσαν με καράβι από τη Λεμεσό ή τη Λάρνακα για την Ιόππη της Παλαιστίνης και τα Πανάγια Προσκυνήματα.

Σχετική με τις επισκέψεις αυτές είναι η ακόλουθη αφήγηση Μικρασιάτισσας προσκυνήτριας σε κείμενο που αναφέρεται σε κληροδότημα 20 γροσίων από κάτοικο της Σινασού για τη Μονή Κύκκου, το 1788: «Δεν πηγαίναμε [από τη στεριά στα Ιεροσόλυμα], γιατί στη Συρία και τον Λίβανο ήταν όλοι Μουσουλμάνοι. Στον δρόμο συχνά ελήστευαν τα καραβάνια. Ενώ στην Κύπρο, όχι μόνο ταξιδεύαμε ήσυχοι, αλλά οι προσκυνηταί που περνούσανε για τους Αγίους Τόπους, εύρισκαν φιλόξενη στέγη στα μοναστήρια. Έμεναν όσες μέρες ήθελαν, τους φιλοξενούσαν σαν αδέλφια, ξεκουράζονταν, εφοδιάζονταν με τρόφιμα και πάλι συνέχιζαν τον δρόμο τους με καΐκι απ' την Κύπρο στην Παλαιστίνη»[17].

Πατέρες της Μονής Κύκκου, 1862. Σχέδιο του Εντμόν Ντουτουά στο μουσείο Μυζέ ντε Πικαρντί, Αμιέν. Από το βιβλίο Severis C, Rita, Travelling artist in Cyprus 1700 - 1960, Λονδίνο 2000, σ. 132, Πίν. 144

Πολλές φορές οι Μικρασιάτες προσέφεραν στη Μονή Κύκκου ποικίλα αφιερώματα, όπως χρήματα, εκκλησιαστικά σκεύη και άλλα. Για παράδειγμα, όπως πληροφορούμαστε από καταγραφές στον λεγόμενο «Κώδικα Κύκκου», προσκυνητές από την Αττάλεια το 1743 και το 1744 έταξαν να δίνουν στη Μονή ετησίως ποσότητα κεριού και το 1755 αφιέρωσαν κανδήλι. Επίσης, προσκυνητές από την Προύσα, την Αλλαγιά, την Αττάλεια και τη Σμύρνη, το 1753, το 1754 και το 1777, υποσχέ-

---

[6] *Για τον Σεραφείμ τον Πισσίδειο βλ. Κωστή Κοκκινόφτα, «Σεραφείμ Πισσίδειος. Πρωτοσύγκελλος της Μονής Κύκκου και φωτιστής των Καραμανλήδων», Ενατενίσεις 2(2007)26-27· Ιωάννη Θεοχαρίδη, Οι περιγραφές της Ιεράς Μονής Κύκκου (1751, 1782, 1817, 1819), Λευκωσία 2010, σ. 33-52.*

[7] *Θεόδωρου Παπαδόπουλλου, «Εθναρχικός ρόλος της Ορθοδόξου Εκκλησίας. Αρχιεπισκόπου Σωφρονίου βιοτή», Κυπριακαί Σπουδαί 35(1971)116-117.*

[8] *Rita Severe - Lucie Bonato, Στο ωραιότερο μονοπάτι του κόσμου. Ο Edmond Duthoit και η Κύπρος, Λευκωσία 1999, σ. 94.*

[9] *Ανωνύμου, «Η Μονή Κίτιον* εν Κύπρω», Έσπερος, 15/27.5.1884 (έτος 4ο, τεύχος 74ο, σ. 18) [= Κωστή Κοκκινόφτα, Η Ιερά Μονή Κύκκου στον κυπριακό τύπο (1878-1899), Λευκωσία 1999, σ. 313].*

**Η Μονή αναφέρεται λανθασμένα στο άρθρο με την ονομασία Κίτιον, αντί Κύκκου.*

[10] *«Ωσαύτως καί ξένοι ἔρχονται ἐνταῦθα οὐκ ὀλίγοι, κομίζοντες πολύτιμα δῶρα... καί ἀνατολῖται πολλοί καί ἰδίᾳ ἐξ Ἀτταλείας προσέρχονται εἰς τό θεῖον προσκύνημα». Βλ. Γεώργιου Φραγκούδη, Κύπριος, Αθήνα 1890, σ. 502.*

[11] *Αριστοτέλη Παλαιολόγου, «Η εν Κύπρω Ιερά Μονή Κύκκου», στον τόμο: Κωνσταντίνου Σκόκου, Εθνικόν Ημερολόγιον. Χρονογραφικόν, Φιλολογικόν καί Γελοιογραφικόν του έτους 1904, τ. 19ος, Αθήνα 1904, σ. 360 [= Κωστή Κοκκινόφτα, Η Ιερά Μονή Κύκκου στον κυπριακό τύπο (1900-1911), Λευκωσία 2002, σ. 327].*

[12] *Κωνσταντίνου Παπαμιχαλόπουλου, «Αι τρεις εικόνες της Παναγίας υπό του Αποστόλου Λουκά», Σάλπιγξ, 12.5.1906 [= Κωστή Κοκκινόφτα, Η Μονή Κύκκου (1900-1911), ό.π., σ. 389].*

[13] *Βλ. Ελευθερία, 14/27.9.1913· Εφημερίς του Λαού, 13/27.9.1913 [= Κωστή Κοκκινόφτα, Η Ιερά Μονή Κύκκου στον κυπριακό τύπο (1912-1920), Λευκωσία 2004, σ. 248-249].*

[14] *Ηγουμένου Κύκκου Χρυσοστόμου, Η Ιερά Βασιλική και Σταυροπηγιακή Μονή του Κύκκου, Κύπρος 1969, σ. 14. Για τη ζωή του βλ. σχετικό αυτοβιογραφικό σημείωμα, που προτάσσεται στο τόμο, σε σελίδα χωρίς αρίθμηση.*

[15] *Για τις επισκέψεις των Μικρασιατών στη Μονή του Αγίου Παντελεήμονα βλ. Γεώργιου Γεωργίου, «Η ένδοξος και ιστορική εν Μύρτου πανήγυρις του Αγίου και Ιαματικού Παντελεήμονος και η εις αυτήν αθρόα προσέλευσις Μικρασιατών Ελλήνων κατά το παρελθόν», Μόρφωσις 217-218(1963)13-14· Αθανάσιου Παπαδόπουλου, Το Μοναστήρι του Αγίου Παντελεήμονα της Μύρτου, Μύρτου 1973, σ. 9-11 (πολυγραφημένη έκδοση).*

[16] *Μοναδικές μαρτυρίες για τη διέλευσή τους από τις Μονές του Αγίου Μάμα και του Αγίου Ιωάννη του Λαμπαδιστή είναι σχετικές επιγραφές, κυρίως στα καραμανλίδικα, που διασώθηκαν στους τοίχους των εκκλησιών τους. Βλ. Χριστόδουλου Χατζηχριστοδούλου, Ο καθεδρικός ναός του Αγίου Μάμαντος στη Μόρφου, Λευκωσία 2010, σ. 100-101· Μητροπολίτη Μόρφου Νεοφύτου, «Ιερά Μονή Αγίου Ιωάννη του Λαμπαδιστή», στο βιβλίο: Ιεράς Μητροπόλεως Μόρφου, Άγιος Ιωάννης ο Λαμπαδιστής, Αθήνα 2003, σ. 50-52, αντιστοίχως.*

[17] *Κούλλας Ξηραδάκη, «Ένας Σινασίτης κληροδοτεί το 1788 είκοσι γρόσια στην Παναγία του Κύκκου», Κυπριακός Λόγος*

θηκαν να δίνουν ετήσια εισφορά[18]. Ακόμη, μερικοί από αυτούς άφηναν κληροδοτήματα στη Μονή Κύκκου, όπως ο προαναφερθείς προσκυνητής το 1788 και άλλοι δύο κάτοικοι της Σινασού, στα μέσα του 19ου αιώνα[19].

Την ίδια περίοδο, είτε μέσω των προσκυνητών, είτε μέσω των ιερατικώς προϊσταμένων των Μετοχίων, που είχε η Μονή Κύκκου στη Μικρά Ασία, μεταφέρθηκαν στη Μονή πολλά εκκλησιαστικά και άλλα αντικείμενα[20]. Για παράδειγμα, το 1783 δύο γυναίκες από την Αξό της Καππαδοκίας αφιέρωσαν στη Μονή Κύκκου αργυρεπίχρυση πόρπη, όπως το ίδιο έπραξε και το 1816 άλλη γυναίκα από την Καισάρεια[21]. Αμφότερες διασώθηκαν μέχρι τις μέρες μας στο σκευοφυλάκιο της Μονής, όπου επίσης διαφυλάχθηκαν δύο λειψανοθήκες των ετών 1801 και 1864, που προέρχονται από τη Σμύρνη και την Καππαδοκία, αντιστοίχως[22].

Ακόμη, κατά τις πρώτες δεκαετίας του 19ου αιώνα, εισήχθησαν στη Μονή από τα Μετόχια της Μικράς Ασίας αρκετά παρόμοια αντικείμενα[23], καθώς και ακατέργαστο μετάξι από την Προύσα, που ήταν φημισμένη για τα υφάσματα και τα μεταξωτά της[24]. Επίσης, σε Κώδικα του Αρχείου της Μονής μαρτυρείται ότι μερικές φορές η αδελφότητα παράγγελλε σε εργαστήρια πόλεων της Μικράς Ασίας αντικείμενα που δεν κατασκευάζονταν στην Κύπρο, όπως το 1880, που ο Ηγούμενος Σωφρόνιος ζήτησε από κάτοικο της Σμύρνης να μεριμνήσει για την κατασκευή μοναστηριακής σφραγίδας[25].

Ας σημειωθεί, ότι αναφορές για μεταφορά διαφόρων αντικειμένων από τη Μικρά Ασία στη Μονή γίνονται και στον «Κώδικα Κύκκου», κατά τα μέσα του 18ου αιώνα. Φαίνεται ότι τότε η Μονή αντιμετώπισε έντονο πρόβλημα οικονομικής επιβίωσης, οπότε αρκετοί μοναχοί της συνέβαλαν στη στήριξή της με τους εράνους, που διεξήγαγαν ανάμεσα στους κατοίκους της Μικράς Ασίας. Τέτοιοι έρανοι πραγματοποιήθηκαν από τον Ιερομόναχο Λεόντιο στην Προύσα, ο οποίος παρέδωσε στη Μονή μετρητά, κανδήλι, ωρολόγιο και υφάσματα, τους πνευματικούς Ιωαννίκιο και Νικόδημο και τον Ιερομόναχο Μακάριο στην Αττάλεια, που επέστρεψαν στη Μονή με μετρητά και διάφορα εκκλησιαστικά αντικείμενα και άμφια, τον Πρωτοσύγκελλο Γαβριήλ στην Καισάρεια, τη Νεοκαισάρεια, την Άγκυρα και το Ικόνιο, καθώς και από άλλους Κυκκώτες μοναχούς[26].

Τέλος, είναι αξιοσημείωτο ότι στη Σμύρνη, το 1898, ιδρύθηκε «Αδελφότητα» από την εκεί κυπριακή παροικία, που είχε ως στόχο την αλληλοστήριξη των μελών της και την παροχή βοήθειας στους κατοίκους του νησιού, που, εξαιτίας των δύσκολων οικονομικών συνθηκών, αναζητούσαν καλύτερη τύχη στη Μικρά Ασία. Η «Αδελφότητα» είχε προστάτιδά της την Παναγία την Κυκκώτισσα και σφραγίδα στο μέσο της οποίας υπήρχε η Παναγία δεξιοκρατούσα με την επιγραφή «Η Ελεούσα του Κύκκου», ένδειξη της αγάπης και του σεβασμού των μελών της προς την Αγία Εικόνα. Γιόρταζε δε με μεγαλοπρέπεια την 8η Σεπτεμβρίου, ημέρα που πανηγυρίζει η Μονή, όπως έπραττε και η «Κυπριακή Αδελφότητα των εν Αιγύπτω Κυπρίων», που είχε ιδρυθεί το 1873 και η οποία είχε επίσης προστάτιδα την Παναγία του Κύκκου[27].

Οι σχέσεις αυτές της Μονής Κύκκου με τη Μικρά Ασία διακόπηκαν κατά τα τραγικά γεγονότα της Μικρασιατικής καταστροφής, το 1922, οπότε ο χριστιανικός πληθυσμός της περιοχής εκδιώχθηκε από τις πατρογονικές του εστίες. ■

37(1975)25-28.

[17] *Θεόδωρου Παπαδόπουλλου, Κώδιξ Μονής Κύκκου, Λευκωσία 2008, σ. 28, 31, 33, 175.*

[18] *Χρήστου Χατζηιωσήφ, Σινασός. Ιστορία ενός τόπου χωρίς ιστορία, Ηράκλειο 2005, σ. 56-57.*

[18] *Ευφροσύνης Ριζοπούλου - Ηγουμενίδου, «Σχέσεις Κύπρου και Μικράς Ασίας», ό.π., σ. 130· Στυλιανού Περδίκη, Οδηγός επισκεπτών Μουσείου Ιεράς Μονής Κύκκου, Λευκωσία 1997, σ. 18, 20.*

[19] *Βλ. Στυλιανού Περδίκη, «Ενεπίγραφα αργυρεπίχρυσα αφιερώματα από την Καππαδοκία στην Ιερά Μονή Κύκκου», στον τόμο: Πανεπιστημιακών Εκδόσεων Κρήτης - Εταιρείας Κρητικών Ιστορικών Σπουδών, Ψηφίδες. Μελέτες ιστορίας, αρχαιολογίας και τέχνης στη μνήμη της Στέλλας Παπαδάκη - Oekland, Ηράκλειο 2009, σ. 310-315, όπου και περιγραφή τους.*

[20] *Στυλιανού Περδίκη, «Μουσείον Ιεράς Μονής Κύκκου», στον τόμο: Πολιτιστικού Ιδρύματος Ιεράς Μονής Κύκκου, Ιερά Μονή Κύκκου εικών ανεσπέρου φωτός, Αθήνα 2010, σ. 305, 446. Ειδικότερα, για τη λειψανοθήκη του έτους 1864 βλ. Του ιδίου, «Ενεπίγραφα αργυρεπίχρυσα αφιερώματα», ό.π., σ. 305-310, όπου και σχετική περιγραφή.*

[21] *Ευφροσύνης Ριζοπούλου - Ηγουμενίδου, «Σχέσεις Κύπρου και Μικράς Ασίας», ό.π., σ. 128.*

[22] *Μιχάλη Μιχαήλ, Ο κώδικας 54 της Ιεράς Μονής Κύκκου και οι οικονομικές δραστηριότητές της (1813-1819), Λευκωσία 2001, σ. 64-65.*

[23] *Ιωάννη Θεοχαρίδη, Ο Κώδικας 53 της Ιεράς Μονής Κύκκου. Οι πολύπλευρες δραστηριότητες της Μονής κατά την περίοδο 1843-1897, Λευκωσία 2004, σ. 226-227.*

[24] *Για τις περιπτώσεις αυτές βλ. Θεόδωρου Παπαδόπουλλου, Κώδιξ, ό.π., σ. 7, 11-14, 20-25, 62, 178.*

[25] *Κωστή Κοκκινόφτα, Η Μονή Κύκκου (1878-1899), ό.π., σ. 86-87, 305-306, όπου αναδημοσιεύονται σχετικά κείμενα από τις εφημερίδες Σάλπιγξ, 10.4.1899 και Ευαγόρας, 17.4.1899.*

Γενική άποψη της περιοχής του Μετοχίου

ΤΟ ΜΕΤΟΧΙΟΝ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΚΥΚΚΟΥ ΕΙΣ ΓΕΩΡΓΙΑΝ

● **Του Άντρου Παυλίδη**
Ιστορικού Ερευνητή

Δεύτερο μισό του 18ου αιώνα. Για δύο ήδη αιώνες η Κύπρος βρισκόταν υπό οθωμανική κατοχή (από το 1570). Η τρομερή καταπίεση και τυραννία, η κακοδιοίκηση, η άγρια εκμετάλλευση των κατοίκων του νησιού από τις οθωμανικές αρχές, η παντελής έλλειψη κρατικής φροντίδας, οι υψηλότατες φορολογίες, όλα αυτά οδήγησαν το νησί σε κατάσταση πλήρους παρακμής, φτώχειας, εξαθλίωσης, ανέχειας, αναλφαβητισμού. Ένα μόνο παράδειγμα του τρόπου διακυβέρνησης της Κύπρου θα δώσω: την ενοικίαση των διαφόρων αξιωμάτων και ιδίως εκείνου του κυβερνήτη του νησιού. Δηλαδή ο σουλτάνος διέθετε προς ενοικίαση τη θέση του κυβερνήτη της Κύπρου, συνήθως για ένα χρόνο. Όποιος από τους ενδιαφερομένους προσέφερε το μεγαλύτερο ποσόν, είτε καλός είτε κακός, είτε ικανός είτε όχι, κέρδιζε τη θέση. Και ο διοριζόμενος, φθάνοντας στην Κύπρο από την Κωνσταντινούπολη, κύρια,

συχνά και μόνη του έγνοια ήτανε πώς θα περνούσε καλύτερα το χρόνο της υπηρεσίας του και πώς θα έπαιρνε πίσω όχι μόνο αυτά που πλήρωσε για τη θέση, αλλά να έφευγε και με το μεγαλύτερο δυνατό κέρδος. Η φροντίδα για τον τόπο και την πρόοδό του ήταν ανύπαρκτη. Επενδύσεις για έργα υποδομής δεν έγιναν ποτέ. Χαρακτηριστικά αναφέρω ότι κατά τους τρεις περίπου αιώνες της οθωμανικής κατοχής έγινε ένα μόνο τέτοιο έργο, και αυτό με ιδιωτική πρωτοβουλία και δαπάνη, το υδραγωγείο της Λάρνακας. Όταν την Κύπρο κατέλαβαν οι Άγγλοι το 1878, στο νησί δεν υπήρχε ούτε ένας υπεραστικός δρόμος.

Οι φορολογίες ήσαν εντελώς αυθαίρετες και τεράστιες. Εκτός από τον κεφαλικό φόρο, τον φόρο της δεκάτης και διάφορους άλλους, υπήρχαν κάθε τόσο και έκτακτες φορολογίες, εντελώς παράλογες. Αποφασιζότανε, για παράδειγμα, ότι όποιος ονομαζότανε Γεώργιος θα έπρεπε να κατέβαλλε κάποιο φόρο. Υπήρξε περίπτωση κυβερνήτη, του Ισάκ πασά, που έφθασε στο νησί μεθυσμένος, πέθανε αργότερα από το ποτό, χωρίς να είχε καν συνειδητοποιήσει που βρισκόταν και γιατί.

Οι Κύπριοι παρέμεναν και στην αποκλειστική διάθεση του καιρού, ενώ αντιμετώπιζαν ασθένειες, κυρίως από τα λιμνάζοντα νερά, ενώ και οι συχνές επιδρομές αμέτρητων αριθμών ακρίδων προκαλούσαν τεράστιες καταστροφές στη γεωργική παραγωγή. Σε εποχές κατά τις οποίες είτε παρήγες το σιτάρι σου ή ό,τι άλλο, είτε απλά πέθαινες – τόσο απλά. Άλλο μεγάλο βάσανο ήταν η ενοικίαση των φόρων. Δηλαδή οι τοπικές αρχές ζητούσαν, ως έσοδο από φορολογία, ένα συγκεκριμένο ποσόν. Ιδιώτες κατέβαλλαν αυτό το ποσόν και κατόπιν αναλάμβαναν οι ίδιοι, συνοδεία και ζαπτιέδων, να μαζέψουν από τον λαό το ποσόν, μαζί με το μεγαλύτερο δυνατό κέρδος για τους ιδίους. Κατά μαρτυρίες της εποχής, οι συνοδοί ζαπτιέδες κακοποιούσαν βάναυσα όποιους δεν είχανε να πληρώσουν. Υπήρξε περίπτωση άγριου ξυλοδαρμού ακόμη και επισκόπων.

Μέσα σ' αυτές τις τρομερές συνθήκες, η Εκκλησία της Κύπρου είχε αναγκαστικά επωμιστεί πολλούς και ενίοτε και επικίνδυνους ρόλους, σε μία τεράστια προσπάθεια να προσφέρει στο ποίμνιό της την όποια δυνατή στήριξη, σε πολλούς τομείς. Αλλά και η ίδια η Εκκλησία αντιμετώπιζε σοβαρότατα προβλήματα, ακόμη και επιβίωσης. Τα μοναστήρια έφθιναν επίσης, καθώς συχνά δέχονταν «επισκέψεις» Τούρκων που άρπαζαν ό,τι ήθελαν, τρώγανε, πίνανε για όσες μέρες τους έκανε κέφι,

Τρισάγιο από τον πατέρα Ανθέμιο στους τάφους Κυκκωτών μοναχών

κι έφευγαν για να επιστρέψουν αργότερα. Και τα μοναστήρια αντιμετώπιζαν σοβαρότατο ζήτημα επιβίωσης, μάλιστα αρκετά των μικροτέρων δεν άντεξαν και διαλύθηκαν. Έτσι, συχνά έστελναν εκπροσώπους των, μοναχούς, σε διάφορες χώρες, προς εξασφάλιση της όποιας δυνατής ενίσχυσης.

Κάποτε, το έτος 1770, μοναχοί της Μονής Κύκκου έφθασαν και στην Τυφλίδα, πρωτεύουσα της Γεωργίας, ο δε τότε βασιλιάς της χώρας, ο Σολομών Α', όχι μόνο τους δέχθηκε αλλά τους έκανε και μία δωρεά: τους παραχώρησε μεγάλη έκταση γης σε ορεινή περιοχή του Καυκάσου. Έτσι ιδρύθηκε εκεί ένα μετόχιον της Μονής του Κύκκου.

Τον περασμένο Αύγουστο βρεθήκαμε στη Γεωργία, σε μία εκδρομή την οποία οργάνωσε και εκτέλεσε η Μητρόπολη Ταμασού. Ζήτησα από τον Μητροπολίτη Ησαΐα, ο οποίος ηγείτο της αποστολής, τη διευθέτηση μίας επίσκεψης στο πάλαι ποτέ μετόχιον της Ιεράς Μονής Κύκκου. Σε συνεννόηση με τους τοπικούς εκκλησιαστικούς παράγοντες, η επίσκεψη διευθετήθηκε για μία μικρή ομάδα στην οποία μετείχαν ο πατήρ Ανθέμιος της Μονής Κύκκου, ο Στυλιανός Περδίκης, οι Γεωργιανοί πατέρες Ζαχαρίας και Δαυίδ (που μάλιστα κατάγονται από την περιοχή όπου βρισκόταν το μετόχιο), ενώ μας συνόδευσε και τοπικό κινηματογραφικό συνεργείο.

Ξεκινήσαμε από την πόλη Ακχαλτσίκχε της νοτιοδυτικής Γεωργίας, περάσαμε στην επαρχία

Ο ναός του Μετοχίου, αφιερωμένος στην Παναγία

Ιμερέτι, διασχίζοντας διάφορους οικισμούς, ταξιδεύοντας σε ένα θαυμάσιο ορεινό τοπίο, δίπλα σε ποτάμια και ανάμεσα σε πλούσια βλάστηση, και φθάνοντας κάποτε στην περιοχή Τέτρας Τσκάρο, που σημαίνει Άσπρη Πηγή. Ήταν η περιοχή του μετοχίου. Μία περιοχή εύφορη, με εκτενείς κοιλάδες και μικρά χωριά πνιγμένα στο πράσινο.

Οι εκτάσεις γης τις οποίες κατείχε το μετόχι, σήμερα ανήκουν στους οικισμούς της περιοχής. Κατά τα τέλη του 19ου αιώνα και τις αρχές του 20ού, και αφού η όλη κατάσταση στην Κύπρο είχε στο μεταξύ βελτιωθεί σημαντικά, η Μονή Κύκκου εκχώρησε τα κτήματά της στους κατοίκους των εκεί χωριών. Διασχίσαμε και αυτή την περιοχή, φθάνοντας εκεί όπου, σε μία κορυφή, εξακολουθεί να υπάρχει ο μικρός ναός του μετοχίου.

Στα δυτικά του μικρού ναού εντοπίσαμε τις πέτρινες ταφόπλακες 5 αποθανόντων και ταφέντων εκεί Κυκκωτών μοναχών. Οι ταφόπλακες χωρίς ονόματα, χωρίς χρονολογίες, με χαραγμένο μόνο τον Κυκκώτικο Σταυρό σ' αυτές. Παρακολουθώντας τον πατέρα Ανθέμιο να τελεί τρισάγιο πάνω από τους τάφους αυτούς των αγνώστων μοναχών, ένα τρισάγιο που ερχόταν ύστερα από ένα και πλέον αιώνα, σκεφτόμουνα ότι οι άνθρωποι που είχανε κάποτε ταφεί εδώ θα πρέπει να ήσαν ήρωες.

Ξεκινώντας οι μοναχοί αυτοί από το μοναστήρι τους, στα βουνά του Κύκκου, σε εποχές όπου κάθε ταξίδι είχε τις δικές του τεράστιες δυσκολίες, κατόρθωσαν να φθάσουν μέχρις εδώ, στον Καύκασο, για να δουλέψουνε το μετόχι και να ενισχύσουνε το μοναστήρι τους. Θα πρέπει, σκεφτόμουνα, να είχανε αναχωρήσει από κάποιο κυπριακό αγκυροβόλιο, να είχανε περάσει απέναντι στη Μικρά Ασία (Αττάλεια; Ανεμούρι; Αντιόχεια;) και να είχανε από εκεί περπατήσει όλη εκείνη την απόσταση μέχρι τα βουνά του Καυκάσου. Στην καλύτερη περίπτωση θα φθάσανε με καράβι μέχρι τις γεωργιανές ακτές της Μαύρης Θάλασσας, την μυθική αρχαία χώρα του βασιλιά Αιήτη από την οποία ο Ιάσων είχε πάρει το χρυσόμαλλο δέρας, κι απ' εκεί, πάλι με τα πόδια, διασχίζοντας πεδιάδες, ποτάμια, φαράγγια και βουνά, να είχανε φθάσει στον προορισμό τους. Πόσο κρατούσε τούτο το ταξίδι, με τις δυνατότητες και τις δυσκολίες του 18ου και 19ου αιώνα; Μέρες και μήνες. Χωρίς να ξέρουνε τη γλώσσα και αντιμετωπίζοντας τις αντι-

ξοότητες του καιρού, τους κινδύνους από ληστές, την εξεύρεση τροφής και στέγης στα ενδιάμεσα, τις ασθένειες και τις επιδημίες.

Το μοναστήρι του Κύκκου αναφέρεται ότι έστελνε στο μετόχι της Γεωργίας μοναχούς για 5ετή υπηρεσία. Οι 5 που δεν επέστρεψαν ποτέ και ετάφησαν εδώ, σε άγνωστους χρόνους, ήσαν μερικοί μόνο από όσους είχαν έλθει και υπηρετήσει σε τούτο το μετόχι. Το οποίο, μαζί και με τα άλλα εκτός Κύπρου μετόχια της Μονής Κύκκου, συνέβαλε στο να κρατηθεί στη ζωή το μοναστήρι. Και

Εσωτερικό του ναού

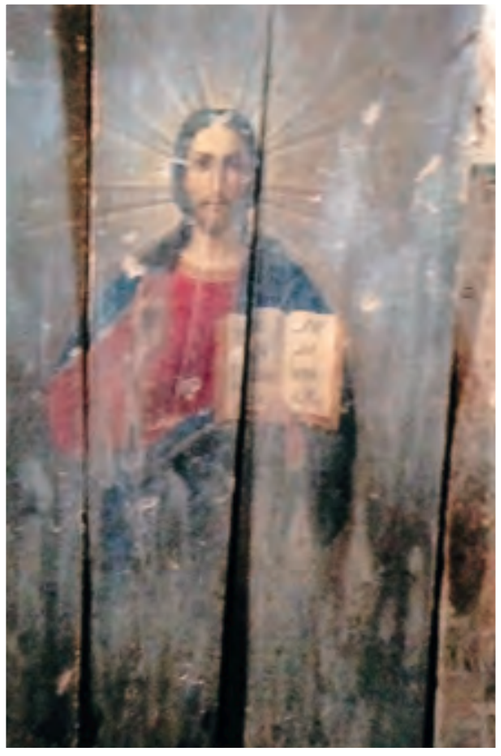

Φορητή εικόνα του Χριστού στο ναό του Μετοχίου

όχι μόνο να κρατηθεί στη ζωή, σε καιρούς αφάνταστα δύσκολους, αλλά και να ανταποκριθεί στις πολλαπλές υποχρεώσεις και προσφορές του.

Όπως ήδη σημείωσα, σώζεται ο μικρός ναός του μετοχίου, στην κορυφή καταπράσινου λόφου που δεσπόζει της όλης περιοχής. Μετά τη διάλυση του μετοχίου, ο ναός έγινε ενοριακός του κοντινού χωριού. Η δε αυλή του χρησιμοποιήθηκε και ως νεκροταφείο των ντόπιων. Έτσι, η πλευρά νότια του ναού είναι επίσης κατάσπαρτη από τάφους. Ο χώρος πρόκειται να εξωραϊστεί, όπως μας πληροφόρησε ο δήμαρχος της περιοχής που μαζί με άλλους παράγοντες του τόπου μας υποδέχθηκαν εκεί με θερμότατα συναισθήματα. Εξάλλου, αυτός τούτος ο ναός βρισκόταν ήδη υπό συντήρηση, με στημένες σκαλωσιές στο εσωτερικό του. Μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ και την ίδρυση του ανεξάρτητου κράτους της Γεωργίας, ένας μεγάλος αριθμός σημαντικών μοναστηριών και θρησκευτικών μνημείων στη χώρα επαναλειτούργησαν και συντηρήθηκαν ή και συντηρούνται. Τη φροντίδα και συντήρηση δέχθηκε και ο μικρός ναός του μετοχίου.

Ο ναός είναι κτισμένος στην τοπική παραδοσιακή ναϊκή αρχιτεκτονική. Και ανήκει, βέβαια, στην Παναγία. Μικρός σε διαστάσεις, τρίκλιτος, κοσμημένος με τοιχογραφίες. Οι τοιχογραφίες, που ήδη συντηρούνται, έχουν υποστεί μεγάλη φθορά. Φαίνεται μάλιστα να είχαν κάποτε καλυφθεί με κονίαμα, όπως φανερώνουν σκαψίματα πάνω σ'

Τοιχογραφία της Παναγίας στην αψίδα του ιερού

Τάφος άγνωστου Κυκκώτη μοναχού στον περίβολο του ναού

αυτές, σκαψίματα για να στερεωνόταν το κονίαμα με το οποίο είχαν καλυφθεί. Από το εικονοστάσι απουσιάζουν μερικές εικόνες, εκ των οποίων κάποιες βρίσκονται υπό συντήρηση.

Η τεχνοτροπία των εικόνων και των τοιχογραφιών παραπέμπει τουλάχιστον ένα αιώνα ενωρίτερα από την δημιουργία του μετοχίου. Συνεπώς, όταν εκχωρήθηκε η όλη έκταση στη Μονή Κύκκου και ιδρύθηκε εκεί το μετόχι, ο ναός ήδη προϋπήρχε. Δυστυχώς οι εργασίες που γίνονταν εντός του ναού, όταν τον επισκεφθήκαμε, με τις σκαλωσιές και τα υλικά, δεν επέτρεψε λεπτομερέστερη εξέτασή του.

Κάποτε, ένας από τους Κυκκώτες μοναχούς που είχαν σταλεί για υπηρεσία στο μετόχι, είχε πάρει μαζί και τον γιο της αδελφής του, μικρό παιδί τότε. Το παιδί εκείνο παρέμεινε στον χώρο και δημιούργησε εκεί οικογένεια. Μεταξύ των κατοίκων της περιοχής που μας υποδέχθηκαν και μας φιλοξένησαν, ήταν και ο τελευταίος απόγονος εκείνου του παιδιού, εγγονός του, γέροντας σήμερα.

Θα πρέπει να σημειώσω ότι στην περιοχή, και γενικότερα στη χώρα, δύο άνθρωποι της Κύπρου είναι ευρύτατα γνωστοί και χαίρουν μεγάλης εκτίμησης. Ο πρώτος είναι ο καθηγούμενος της Ιεράς Μονής Κύκκου Μητροπολίτης Νικηφόρος. Ο δεύτερος, είναι ο επίσης Κυκκώτης Μητροπολίτης Ταμασού Ησαΐας. Η Γεωργία είχε σαν χώρα βιώσει κατά το πρόσφατο παρελθόν τις δικές της τραγωδίες. Και είχε, με διάφορους τρόπους, βοηθηθεί τα μέγιστα από τη Μονή Κύκκου. Η οποία και ανταπέδωσε, και ανταποδίδει, τη βοήθεια που αυτή είχε δεχθεί στο παρελθόν από τη Γεωργία. Οι άνθρωποι εκεί γνώρισαν πολύ καλά τον Μητροπολίτη Ησαΐα, που είχε ο ίδιος ηγηθεί αποστολών βοήθειας στη χώρα και είχε ο ίδιος εργαστεί σκληρά προς ανακούφιση πολλών. Και γνωρίζουν ότι πίσω από την όποια βοήθεια, προς την εκεί Εκκλησία αλλά και τον ίδιο το λαό, βρίσκεται η Μονή Κύκκου και προσωπικά ο ίδιος ο Ηγούμενός της. Μάλιστα ένα μήνυμα που πήραμε από πολλές κατευθύνσεις, ήτανε η επιθυμία να επισκεφθεί τη χώρα και ο ίδιος ο Μητροπολίτης Νικηφόρος. Για να δώσει την ευκαιρία να του εκφράσουν αγάπη και εκτίμηση. ■

ΙΕΡΑ ΕΞΕΤΑΣΗ

ΚΑΙ Η ΕΚΔΙΩΞΗ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΠΑΝΙΑ

● **Του Δρος Αντώνη Πρωτοπαπά**
Ιστορικού Ερευνητή

«Το ένα τρίτο (των Εβραίων) τους κατάφαγε η πυρά,
το άλλο τρίτο προσπαθούν να κρυφτούν
και τελικά το εναπομείναν τρίτο διαβιοί στο φόβο
και τον τρόμο που εμφωλεύει στην καρδιά τους»

Isaac Arama

Στην Ιβηρική Χερσόνησο στον Μεσαίωνα κατοικούσαν Χριστιανοί, Μουσουλμάνοι και Εβραίοι που συνυπήρχαν τις πιο πολλές φορές ειρηνικά. Αυτό όμως δεν εμπόδιζε από καιρό σε καιρό να εκδηλώνονται συγκρούσεις, ούτε και αυτή η συνύπαρξη εσήμαινε ίση μεταχείριση. Υπό χριστιανική διακυβέρνηση τόσο οι Εβραίοι όσο και οι Μουσουλμάνοι υφίσταντο διαφόρων ειδών διακρίσεις εις βάρος τους. Σ' όλη την Ευρώπη του 12ου αιώνα εμφανίστηκε αυξανόμενο κύμα αντισημιτισμού με εκτοπισμό των Εβραίων από την Αγγλία το 1290 και λίγο αργότερα στη Γαλλία το 1306, γεγονός που επηρέασε την συμπεριφορά των αρχόντων στην Ισπανία και της καθολικής Εκκλησίας προς τους Εβραίους γενικότερα.

Η ιστορία της Χερσονήσου κατά τον ύστερο Μεσαίωνα χαρακτηρίζεται πολιτικά από την ύπαρξη πολλών βασιλείων, στα δυτικά βρισκόταν η Πορτογαλλία και ακολουθεί το βασίλειο της Αραγωνίας και Βαλένθιας. Στα τέλη του 13ου αιώνα προστέθηκε και η Σικελία, η Σαρδηνία και το 1431 το βασίλειο της Νεάπολης. Στο τέλος το βασίλειο της Αραγωνίας έγινε ο κυριάρχος της Δυτικής Μεσογείου. Η Βασίλισσα Ισαβέλλα (1451 - 1504) και ο Βασιλιάς Φερδινάνδος (1452 - 1516) οι κατ' εξοχήν καθολικοί βασιλείς ακολούθησαν μια επεκτατική πολιτική συνενώσεως της Ισπανίας, εκδιώξεως από την χώρα των Εβραίων και των Μουσουλμάνων, εκτός και εάν ασπάζονταν τον Χριστιανισμό.

Οι Εβραίοι στην Ισπανία

Η ιστορία των Εβραίων στην Ισπανία είναι μακρόχρονη. Στην άνω των χιλίων ετών παραμονή τους διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην πολιτιστική και κοινωνική πρόοδο της περιοχής. Τονίζεται πως πιο πολλοί Εβραίοι ζούσαν στην Ισπανία απ' όλη την Ευρώπη. Το κύριο χαρακτηριστικό των Εβραίων στην Ισπανία, είναι πως δεν συγκεντρώνονταν σε ορισμένα επαγγέλματα στις πόλεις, όπως συνέβαινε με τις άλλες χώρες, μα εδώ στην Ισπανία ζούσαν σε κάθε πόλη και χωριό ασχολούμενοι και με την γεωργία. Πολιτιστικά οι Εβραίοι της Ισπανίας έπαιξαν πρωτεύοντα ρόλο στην αναβίωση της Εβραϊκής γλώσσας και στην διαμόρφωση της Εβραϊκής γραμματικής, συνεισφέροντας σημαντικά στην μετάφραση της Βίβλου στα Ισπανικά. Εκτός από μερικές εξαιρέσεις οι Εβραίοι μέχρι τον 12ο αιώνα ζούσαν σχετικά αρμονικά με τους Χριστιανικούς και Μουσουλμανικούς πληθυσμούς. Αυτή η συνεργασία είχε ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη των τεχνών και επιστημών, ιδιαίτερα στην αναβίωση του αρχαίου Ελληνικού πνεύματος στον τομέα της αστρονομίας, της φιλοσοφίας, της ιατρικής, των μαθηματικών και της γεωγραφίας. Στον τομέα της Εβραϊκής κουλτούρας ήκμασαν οι μεσαιωνικοί σοφοί των ιερών Talmud που ήσαν Ισπανοί Εβραίοι. Πολλοί μελετητές της ιστορίας της Ευρώπης πιστεύουν πως η αναγέννηση ξεκίνησε και μέσω Ισπανίας, ιδιαίτερα η αναβίωση των Ελληνικών γραμμάτων, όπου μέσω Παρισίων εξαπλώθησαν στην Ευρωπαϊκή Ηπειρο. Η επικράτηση των Εβραίων σε διάφορα κέντρα εξουσίας σ' όλο το φάσμα της διακυβέρνησης της Ισπανίας και ιδιαίτερα στην οικονομία υπήρξε επιβλητική.

Στα μέσα του 14ου αιώνα εντάθηκε στην Ισπανία ο αντισημιτισμός που υποδαυλιζόταν από τα κηρύγματα καθολικών επαιτητικών ταγμάτων με αποτέλεσμα πολλά από τα προνόμοια, που μέχρι τότε οι Εβραίοι έχαιραν, να αποσυρθούν και να καθιερωθούν ενδυματολογικές προδιαγραφές εις βάρος τους. Το 1394 σε μεγάλες πόλεις του βασιλείου της Σεβίλλης, Βαλένθιας και Βαρκελώνης πραγματοποιήθηκαν άγρια ποκρόμ κατά των Εβραίων. Οσοι δεν σκοτώθηκαν ή δεν εκτοπίστηκαν εξαναγκάστηκαν ν' ασπαστούν τον Χριστιανισμό. Αυτοί οι νεοφώτιστοι πήραν το όνομα Conversos. Πολλοί από τους νεοφώτιστους αναρριχήθησαν σύντομα σε ηγετικές θέσεις στη διακυβέρνηση της χώρας όπως και στην Εκκλησία.

Όλη αυτή η αξιοπρόσεκτη ιστορία είχε την τύχη του απότομου τερματισμού το έτος 1492, οπότε με διάταγμα του βασιλέως εξεδιώχτηκαν οι Εβραίοι απ' όλη την επικράτεια της Ισπανίας. Πριν από αυτή την οριστική ενέργεια, προηγήθησαν οι προσπάθειες εκχριαστιανισμού των Εβραίων (conversos). Οσοι αποδέχθηκαν να γίνουν χριατιανοί έγιναν κατόπιν πιέσεων, απειλών, δεσμεύσεως περιουσίας ή και αποπομπής από την χώρα. Το γεγονός αυτό οδήγησε σε μεγάλη διαμάχη μεταξύ των «conversos» και των άλλων Εβραίων και των παλαιότερων (εκ γενετής) χριστιανών.

Ο Φερδινάνδος και η Ισαβέλλα αποφάσισαν όσοι Εβραίοι δεν εβαπτίζονταν θα απελαύνονταν από την επικράτεια της Ισπανίας. Οι αιτίες ήταν

πολλές και σύνθετες, τα κίνητρα υπήρξαν μάλλον πολιτικά παρά θρησκευτικά, που απέβλεπαν στην εξασφάλιση της κρατικής και θρησκευτικής οντότητας και χώρας. Η απόφαση όμως αυτής της απέλασης των αλλόθρησκων είχε ως αποτέλεσμα να εντείνει ταυτόχρονα και τις ενδοχριστιανικές διαμάχες.

Η Ιερά Εξέταση δεν μπορούσε να διεκδικήσει δικαιοδοσία επί των Εβραίων. Αν όμως είχαν ασπασθεί τον Χριστιανισμό, τότε οι εβραϊκές παραδόσεις και πρακτικές αποτελούσαν αίρεση και μπορούσαν να διωχθούν. Οι αναγκαστικές βαπτίσεις του 1492 ήταν φυσικό να παραμείνει ανάμεσα στις τάξεις αυτές μεγάλος αριθμός κρυπτοεβραίων. Η απόφαση απέλασης των Εβραίων και λίγο αργότερα των «Μορίσκος» (Αράβων) ενέτεινε και τις ενδοχριστιανικές θρησκευτικές διώξεις. Η εκτίμηση των 50.000 θυμάτων της Ιεράς Εξέτασης μέχρι το 1512 δεν είναι υπερβολική. Η απομάκρυνση των «conversos» από τη δημόσια ζωή είχε βαρύτατες οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες, πολλοί ερευνητές επέκριναν το γεγονός ότι τιμωρήθηκαν οι «conversos» χωρίς να τους δοθεί αρκετός χρόνος αφομοιώσεως του χριστιανικού δόγματος.

Θα προσπαθήσουμε να παρακολουθήσουμε και όσο είναι δυνατό να φωτίσουμε τα γεγονότα αυτά και πώς τελικά εξελίχθησαν.

Οι «conversos» δεν έπαψαν να θεωρούνται από μια μεγάλη μερίδα του πληθυσμού και των διαφόρων χριστιανικών ταγμάτων σαν η πέμπτη φάλαγγα εντός των κόλπων της Εκκλησίας και παρόλο που στην ουσία έπαψαν να είναι Εβραίοι, συνέχιζαν να υποφέρουν από τις συνέπειες του αντισημιτισμού. Παρόλες τις αντιξοότητες και τον επίσημο αποκλεισμό τους από διάφορα επαγγέλματα (Δημόσια Υπηρεσία και Στρατός), κατόρθωσαν να συνεχίζουν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην δημόσια ζωή σε δύο κύριους τομείς, στην ιατρική και στην οικονομία. Σε ορισμένες περιπτώσεις έπαιξαν σημαντικό πολιτιστικό ρόλο ως μεταφραστές από την Αραβική γλώσσα που οι Χριστιανοί δεν κατείχαν. Είναι γνωστό πως βασιλείς και ευγενείς στηρίζονταν βασικά σε Εβραίους γιατρούς με αποτέλεσμα οι τελευταίοι να απολαμβάνουν ορισμένα προνόμοια, όπως για παράδειγμα απαλλαγή πληρωμής φόρων. Ακόμα ορισμένα μη δημοφιλή επαγγέλματα, όπως του φοροεισπράκτορα, ανατίθενταν στους Εβραίους. Τονίζεται χαρακτηριστικά πως ο αρχιταμίας του Βασιλιά Φερδινάνδου και της Βασίλισσας Ισαβέλλας ήταν Εβραίος, ο Abraham Seneor, που ήταν ταυτόχρονα και ο προμηθευτής του στρατεύματος της Γρανάδας. Ενας χριστιανός χρονογράφος της εποχής ο Andres Bernaldez γράφει σχετικά με τα επαγγέλματα που προτιμούσαν οι Εβραίοι: *«Οι Εβραίοι ήσαν έμποροι, πωλητές, φοιροεισπράκτορες, υπάλληλοι των ευγενών, ράφτες, υφαντές, παντοπώλες, κοσμηματοπώλες, κανείς δεν εργαζόταν σκάπτοντας τη γη, ή απέβλεπε να γίνει κτίστης ή πελεκάνος, μα όλοι ανεξαιρέτως επεδίωκαν εύκολα (άνετα) επαγγέλματα και να εξασφαλίζουν τρόπους εύκολου κέρδους χωρίς σκληρή δουλειά. Ποτές δεν επεδίωκαν επαγγέλματα ως οργωτή γης ή να φροντίζουν ζώα ούτε και οδηγούσαν τα παιδιά τους ν' ακολουθήσουν τέτοια επαγγέλματα. Εκείνο που πάντα επεδίωκαν ήταν μια ασχολία στην πόλη και να μπορούν να κερδίζουν τα προς το ζειν, χωρίς μεγάλη προσπάθεια».* (Henry Kamen «The Spanish Inquisition», σελ. 12 - 13).

Υπήρχαν βεβαίως και οι εξαιρέσεις. Στο Τολέδο μέχρι τον 15ο αιώνα ένα μεγάλο μέρος των Εβραίων εκμεταλλευόταν την γη σαν γεωργοί, όμως για λόγους ασφαλείας προτιμούσαν τις πόλεις. Εκεί που διέπρεπαν πάντα υπήρξε ο τραπεζιτικός τομέας και η εκμετάλλευση ακινήτων. Οι μαζικές βαπτίσεις Εβραίων το 1391 άφησε τα ίχνη του και επηρέασε την ζωή πολλών πόλεων που ζούσαν Εβραίοι.

Οι κατηγορίες στηρίζονταν μάλλον ενάντια στα ήθη και έθιμα των Εβραίων. Ενας τρόπος προσευχής των «conversos» προς την Παναγία ήταν και ο πιο κάτω: *«Παναγία, Μαρία, Μητέρα του Θεού και συγγενής μου εξ αίματος, ικέτευε δια την σωτηρία ημών». Πολλοί από τους αιρετικούς κάησαν λόγω της περιουσίας τους παρά για αιρετικές τους απόψεις. Για παράδειγμα οι δημοτικοί σύμβουλοι της Βαρκελώνης εξέφρασαν προς τον μέγα ιεροεξεταστή το 1486., την άποψη «Δεν πιστευουμε πως όλοι οι "conversos"είναι και αιρετικοί».*

Η περίοδος της πιο έντονης δράσης της Ιεράς Εξέτασης ενάντια στους «conversos» υπήρξε μεταξύ του 1480 και 1530. Ενας χρονογράφος ο Hernando del Pulgar υπολογίζει πως μέχρι το 1490 η Ιερά Εξέταση έκαψε 2000 άτομα. Ενας άλλος ιστορικός ο Andres Bernalde πως μόνο στη Σεβίλλη μεταξύ του 1480 και 1481 τα δικαστήρια έκαψαν 700 «conversos» και απάλλαξαν άλλους 5000 χωρίς να υπολογίζονται αυτοί που κατέληξαν στην φυλακή. Τονίζεται πως ο Φερδινάνδος συνέχιζε να έχει στην υπηρεσία του «conversos». *«Πάντοτε είχαμε στην υπηρεσία μας τέτοιους ανθρώπους και μας εξυπηρετούσαν καλά. Σκοπός μου πάντοτε υπήρξε, οι καλοί ανάμεσα μας να αμείβονται και οι κακοί να τιμωρούνται με μεγαλοψυχία και όχι με βαναυσότητα».* (Text published by Azcona in Nueva vision, σελ. 127)

Το 1478 με απόφαση του Πάπα Σίξτου του 4ου απεφασίσθη η τοποθέτηση ιεροεξεταστών στην πόλη της Σεβίλλης. Το 1480 ανετέθησαν σε δυο Δομινικούς οι αρμοδιότητες του ιεροεξεταστή και ύστερα από ένα χρόνο έχουμε την καύση έξι αιρετικών στη Σεβίλλη. Λίγο αργότερα διορίστηκαν ακόμα επτά ιεροεξεταστές, ανάμεσά τους και ο Τόμας ντε Τορκεμάδα, ηγούμενος της Μονής Σάντα Κρούθ στη Σεκόβια, που τελικά ηγείτο της εκστρατείας κάθαρσης της καθολικής πίστεως και που κατέστη το φόβητρο του κόσμου. Παράλληλα η Ισπανική Ιερά Εξέταση υπήρξε επίσης και ένας κρατικός θεσμός, όπου τα μέλη της διορίζονταν από κοσμικούς άρχοντες της βασιλείας της Καστέλλης και Αραγωνίας που απέβλεπε στον έλεγχο της συμπεριφοράς, βασικά των «conversos» και άλλων αιρετικών. Μερικοί από τους «conversos» που έγιναν κληρικοί καταδίωκαν τους ίδιους τους Εβραίους. Ετσι όταν η Ιερά Εξέταση άρχισε την δουλειά της πολλοί Εβραίοι δεν δυσκολεύονταν να συνεργασθούν μαζί της ενάντια των «conversos». Τονίζεται πως η Ιερά Εξέταση είχε δικαιοδοσία να δικάζει μόνο Χριστιανούς και ιδαίτερα τους «conversos», όπου υπήρχαν ισχυρές υπόνοιες πως διατηρούσαν ιουδαϊκά λατρευτικά πρότυπα. Τελικά κατάντησε ο κύριος στόχος της Ιεράς Εξέτασης να είναι οι «conversos» που στην πράξη εκάλυπταν το 90% των διώξεών τους.

Οι εχθροί των Εβραίων διέδιδαν πως οι «conversos» διείσδυσαν στην ίδια την καρδιά της χριστιανικής κοινωνίας με σκοπό να την υποσκάψουν εκ των έσωθεν. Η διείσδυση των «conversos» εντός των αριστοκρατικών κύκλων και στα ανώτερα σκαλοπάτια της Εκκλησίας υπήρξε γεγονός. Αυτό οδήγησε σε ταραχές στο Τολέδο το 1449, μεταξύ παλιών Χριστιανών και νεοφώτιστων «conversos». Πολλοί χρονογράφοι της εποχής υποστήριζαν πως οι πιο πολλές αριστοκρατικές οικογένειες της Καστίλλης είχαν την καταγωγή τους από τους «conversos». Υπάρχουν και ανεπιβεβαίωτες πηγές πως ο ίδιος ο Κολόμβος είχε την καταγωγή του από μια οικογένεια Καταλανών «conversos». Ακόμα και η Αγία Τερέζα, η εθνική προστάτιδα της χώρας και η ίδια μια σημαντική συγγραφέας, υπήρξε εγγονή ενός «conversos» με το όνομα Juan Sanchea από το Τολέδο. Οι πιο σημαντικοί βιογράφοι που έγραψαν για τους Ισπανούς βασιλείς υπήρξαν «conversos». Πώς ζούσαν και πώς συμπεριφέρονταν οι ίδιοι οι «conversos» στην καθημερινή τους ζωή; «Δεν ζούσαν όπως αναφέρει ένας χρονογράφος της εποχής ούτε βάση του ενός νόμου, ούτε του άλλου, διατηρώντας τα ήθη και έθιμα του Ιουδαϊσμού και τυπικά δρώντες ακολουθούσαν τον Χριστιανισμό. Στην ίδια πηγή δίδεται το παράδειγμα του «conversos» Επισκόπου της Segovia Diego Arias Davila (1436 – 97) όπου η αδελφή του που παρέμεινε Εβραία ζούσε στο σπίτι του αδελφού της. Αυτοί έπαιρναν μέρος στις γιορτές και στους γάμους Εβραίων και έκαναν δώρα στις συναγωγές.

Η Ιερά Εξέταση ποτέ δεν πίστεψε πως οι «conversos» ασπάστηκαν στην πραγματικότητα τον καθολικισμό. Ανάμεσα στους ίδιους όμως τους Εβραίους δεν υπήρχε καμιά αμφιβολία πως οι «conversos» ήταν πράγματι Χριστιανοί. Εβραίοι και «conversos» συναντιώντουσαν ενίοτε σε κοι-

νωνικές και οικογενιακές συγκεντρώσεις με την βαθειά πεποίθηση πως άνηκαν σε διαφορετικά ρεύματα πίστεως και πρακτικών.

"Γιατί πρέπει κάποιος να ονομάζεται «conversos» έλεγαν, όταν τα παιδιά και τα εγγόνια του είναι Χριστιανοί και δεν γνωρίζουν τίποτε για τον Ιουδαϊσμό;". Και όμως στην πράξη παρουσιάζεται μέγα χάσμα μεταξύ των «παλαιών» Χριστιανών και «conversos», όπως και μεταξύ των «conversos» και Ιουδαίων.

΄Ενας χρονογράφος ο Pulgar γράφει γύρω από την κατάσταση αυτή. *«Στο ίδιο σπίτι μερικοί να συμβιώνουν ειλικρινείς χριστιανοί και άλλοι ενεργοί Ιουδαίοι. Στην πραγματικότητα διαβιούσαν είτε με τον ένα νόμο ή τον άλλο, διατηρώντας τα Ιουδαϊκά ήθη και έθιμα, ενώ ταυτόχρονα συντηρούσαν τις τυπικές χριστιανικές υποχρεώσεις».*

Οι εχθροί των «conversos» έκρουαν τον κώδωνα του κινδύνου πως όλοι οι «conversos» παρέμειναν κρυφοί Εβραίοι και πως αποτελούσαν κίνδυνο της κοινωνίας που την διέβρωναν εκ των έσωθεν. Ηταν πράγματι τόσο μεγάλος ο κίνδυνος, όπως ήθελαν να τον παρουσιάσουν η Ιερά Εξέταση και οι φανατικοί οπαδοί της; Μελετώντας αντικειμενικά την κατάσταση σήμερα μπορούμε να ισχυρισθούμε πως τέτοιος κίνδυνος δεν υπήρχε. Ο αντι-ιουδαίος χρονογράφος Bernaldez δήλωνε απερίφραστα πως όλοι οι «conversos» υπήρξαν κρυφοί αιρετικοί.

Ο στόχος της επίσημης Καθολικής Εκκλησίας ήταν η προσπάθεια να εμποδιστούν οι «conversos» από την συμμετοχή τους στη δημόσια ζωή και που υπήρξε άλλωστε η κύρια αιτία της εγκαθίδρυσης της Ιεράς Εξέτασης στην Ισπανία. Η θρησκεία ποτές δεν υπήρξε το πραγματικό κίνητρο, οι λόγοι υπήρξαν μάλλον οικονομικοί και πολιτικοί. Στην διάρκεια της δράσης της Ιεράς Εξέτασης οι περιουσίες των «αιρετικών», που παρουσιάζονταν σε δίκη, το Στέμμα και η επίσημη Εκκλησία καρπούνταν τις περιουσίες που δημεύονταν.

Στο τέλος του 15ου αιώνα οι κύριοι διοικητικοί λειτουργοί της πόλης της Αραγκόν υπήρξαν «conversos». Μια ιδιαίτερα σημαντική οικογένεια είναι αυτή των Santangel, οι οποίοι χρηματοδότησαν το πρώτο ταξίδι του Κολόμβου στην Αμερική. Ενας άλλος «conversos» ήταν ο Solomon Hatevi, ο ραββίνος της Burgon, ο οποίος ασπάστηκε τον Χριστιανισμό το 1390, επήρε το όνομα Pablo de Santa Maria, έγινε επίσκοπος της Castagena και της Burgos και τελικά υπήρξε δάσκαλος του Βασιλιά Ενρίκου του 3ου.

Τα «αμαρτήματα» των «conversos» υπήρξαν πολιτιστικά παρά θρησκευτικά. Υπήρξαν περιπτώσεις ανθρώπων που καταδικάστηκαν γιατί διατηρούσαν το έθιμο του Σαββάτου σαν μέρα ανάπαυσης. Οι κυριώτερες επίσημες κατηγορίες της Ιεράς Εξέτασης εναντίον των «conversos» ήταν η βλασφημία ενάντια στον Χριστό και την Παναγία.

Οι περισσότεροι «conversos» ζούσαν κάτω από συνεχή απειλή. *«Ανησυχούσα γιατί ερχόταν η Ιερά Εξέταση, έλεγε ένας κάτοικος της Segovia. Θα προτιμούσα να δω όλους τους Μουσουλμάνους της Γρανάδας να μπουν στη πόλη παρά η Ιερά Εξέταση που συντρίβει ζωή και τιμή».* Είναι γεγονός πως εκείνοι οι κάτοικοι που μπορούσαν να πληρώσουν ένα συγκεκριμένο ποσό στους ιεροεξεταστές απαλλάσονταν των καστηγοριών και για πολλούς «conversos» άξιζε η θυσία.

Στο τέλος χιλιάδες Εβραίοι ασπάστηκαν τον καθολικισμό. Παρ' όλων τούτων πολλοί απ' αυτούς δεν γλύτωσαν και παρουσιάστηκαν ενώπιον της Ιεράς Εξέτασης ακόμη και μετά την «αποκατάστασή» τους. Η περίοδος της πιο έντονης δίωξης των «conversos» υπήρξε μεταξύ των ετών 1480 και 1530. Υπολογίζεται πως μέχρι το 1490 η Ιερά Εξέταση στην Ισπανία έκαψε 2000 άτομα και «μετανόησαν» άλλοι 15000 και τους δόθηκε χάρη. Ενας ιστορικός ο Diego Ortiz de Zuniga αναφέρει πως μεταξύ των ετών 1481 και 1524 στη Σεβίλη 20000 αιρετικοί

παραδέχθησαν τα λάθη τους και τους εδόθη χάρη ενώ 1000 αμετανόητοι κάησαν στην πυρά. Μπορεί οι αριθμοί αυτοί να είναι εξογκωμένοι, όμως έχει αποδειχθεί πως στο Τολέδο η Ιερά Εξέταση εξέτασε 8000 περιπτώσεις μεταξύ των ετών 1481 –1530. Στην Καστίλλη αναφέρεται πως στις 23 Φεβρουαρίου 1484 τριάντα «conversos» κάησαν ζωντανοί. Η δίωξη όμως των «conversos» είχε σοβαρές καταστρεπτικές συνέπειες στην οικονομία. Αναφέρεται το παράδειγμα της πόλεως της Βαρκελλώνης που υπήρχαν 600 οικογένειες πλουσίων εμπόρων ενώ μέχρι το 1510 παρέμειναν μόνο 57 οικογένειες και αυτές στα πρόθυρα της χρεωκοπίας.

Δώδεκα χρόνια παρουσίας της Ιεράς Εξέτασης απέτυχαν να εξαλείψουν τον κίνδυνο της αίρεσης και την «άλωση» της κοινωνίας εκ των εσωθεν εκ μέρους των «conversos». Με διάφορες μηχανορραφίες και συκοφαντίες τα διάφορα καθολικά Τάγματα εκήρυσσαν πως οι «conversos» αποτελούσαν μέγα κίνδυνο και κατάφερναν να πείσουν τον Βασιλιά Φερδινάνδο να εκδώσει ένταλμα εξορίας όλων των Εβραίων από την Ισπανία την 31 Μαρτίου 1492.

Η τελική απόφαση του βασιλιά Φερδινάρδου και της Βασίλισσας Ισαβέλλας για την οριστική λύση του προβλήματος με το δίλημμα, είτε γίνεσαι Χριστιανός είτε εγκαταλείπεις την χώρα, επηρεάστηκε βασικά από τον ιεροεξεταστή Hojeda, ο οποίος παρουσίασε αποδείξεις στον Βασιλιά για μυστικές συναντήσεις των «conversos» της Σεβίλλης και πως σ' αυτές έπαιρναν μέρος σε Εβραϊκές ιεροτελεστίες. Με αυτή την απόδειξη αναχείρας απαίτησε τη λήψη σκληρών μέτρων ενάντια των κρυφών εχθρών αιρετικών Ιουδαίων οι οποίοι συνέχιζαν να προσεύχονται ως Ιουδαίοι.

Το ένταλμα έδινε ως κύριο λόγο *«την μεγάλη βλάβη που εγένετο εις βάρος των Χριστιανών που έτυχε να έχουν σχέση με τους Εβραίους. Οι τελευταίοι με διάφορα προσχήματα και διάφορους τρόπους προσπαθούσαν να παρασύρουν από την Αγία Καθολική πίστη τους πιστούς Χριστιανούς».* Κι έτσι αποφασίσθη πως η μόνη λύση όλων αυτών των κακών είναι να χωρισθούν οι Εβραίοι τελείως από τους Χριστιανούς και να μην υπάρχει καμιά επαφή μεταξύ τους, με την εκδίωξή τους απ' όλη την επικράτεια της χωρας. Οι εκπρόσωποι των Εβραίων επεδίωξαν συνάντηση με τον βασιλιά προτείνοντας του ένα τεράστιο οικονομικό ποσό. ΄Οταν ο Τορκεμάδα άκουσε γι' αυτή την προσφορά έτρεξε στον μονάρχη λέγοντας πως εάν ενέδιδε ο Χριστός θα επροδίδετο για δεύτερη φορά. Ο Βασιλιάς τελικά παρέμεινε πιστός στην απόφασή του και οι Εβραίοι εκδιώχθηκαν από τη χώρα με εξαίρεση εκείνων που προτίμησαν να βαπτισθούν. *«Και το πράττουμε, δηλώνει ο Βασιλιάς, έχοντας επίγνωση του γεγονότος πως θα προκαλέσει μεγάλη οικονομική ζημιά, προτιμώντας όμως την σωτηρία της ψυχής μας παρά το προσωπικό κέρδος».* Henry Kamen: The Spanish Inquisition, London 1998, σελ. 20 - 21.

Οι αριθμοί των εκτοπισθέντων Εβραίων παραμένουν άγνωστοι. Ενας χρονογράφος, γράφοντας ένα αιώνα μετά τα γεγονότα, αναφέρει πως οι αριθμοί των Εβραίων που εκδιώχθηκαν από τις πόλεις Καστίλλη και Αραγωνία παραμένουν άγνωστοι. Αλλοι πάλιν συγγραφείς αναφέρουν πως αυτοί έφταναν, μαζί με τις οικογένειές τους, τους 170.000, άλλοι πάλιν ισχυρίζονται πως οι αριθμοί αυτοί έφταναν τις 800.000 ψυχές. Μια άλλη εβραϊκή πηγή, ο Isaac Ahravaal, υπολογίζει πως διώχτηκαν 300.000 άτομα απ' όλες τις επαρχίες της χώρας. Στην πράξη όμως πολύ λίγες αξιόπιστες πηγές υπάρχουν για ακριβείς αριθμούς. Από κατάστοιχα βιβλίων φόρων ο αριθμός των Εβραϊων της Καστίλλης υπήρξε 80.000, ενώ στην Αραγκόν ο εβραϊκός πληθυσμός σαν αποτέλεσμα των διώξεων ελαττώθηκε κατά το». Στην Ναβάρε την ίδια περίοδο ζούσαν κάπου 250 οικογένειες Εβραίων, ενώ στη Βαλένθια οι Εβραίοι ήσαν κάπου 1.000. Οι πλούσιοι Εβραίοι βοηθούσαν τους πιο φτωχούς Εβραίους, όταν αποφάσισαν να πάρουν τον δρόμο της εξορίας, ενώ ένα άλλο μεγάλο μέρος των φτωχών δέχτηκαν αναγκαστικά να αλλαξοπιστήσουν βαπτιζόμενοι. Οι περισσότεροι Εβραίοι δεν μπορούσαν να πουλήσουν τα υπάρχοντά τους γιατί η μεταφορά μετάλλων, χρυσού και αργύρου, έξω από τη χώρα απαγο-

ρευόνταν. Τις πιο πολλές φορές πουλούσαν σπίτια και χωράφια αντί πινακίου φακής ή ανταλλάσσοντάς τα με ένα γαϊδούρι ή ένα κομμάτι ρούχου. Τα πλοία που τους μετέφεραν ήταν τις πιο πολλές φορές ακατάλληλα και υπερπλήρη, έρμαια των κυμάτων και των θυελλών. Πολλοί αναγκάζονταν, ύστερα από όλες αυτές τις δοκιμασίες, να επιστρέψουν πίσω και να αποδεχτούν να βαπτιστούν. Κι αυτοί που τελικά έφταναν στη Βόρειο Αφρική εγένοντο θύματα βιαιοπραγιών εις βάρος τους, πωλούμενοι ως σκλάβοι.

Φαίνεται πως μισοί από τους Εβραίους της Νότιας Ισπανίας προτίμησαν να βαπτιστούν, παρά την εξορία, και ο λόγος, ο φόβος μήπως χάσουν τις περιουσίες τους. Πού κατέληγαν όσοι επέλεξαν την εξορία; Στα γύρω Χριστιανικά μέρη κυρίως στην Ιταλία και την γειτονική Πορτογαλλία, προτού αποφασίσει και η χώρα αυτή να εισαγάγει το ίδιο μέτρο εκδίωξης των Εβραίων. Οι Εβραίοι της Ανδαλουσίας κατέφυγαν στη Βόρεια Αφρική. Παρόλες τις υπάρχουσες αντιλήψεις, πολύ λίγοι στην πραγματικότητα κατέφυγαν στην Τουρκία, αυτό συνέβη πολύ αργότερα. Ολοι αντιμετώπιζαν στις περιπλανήσεις αυτές ένα κοινό παρονομαστή, τον πόνο και τα βάσανα. Ενας Γενουάτης διπλωμάτης, βλέποντας τους Εβραίους πρόσφυγες που έφταναν στο λιμάνι της Γένουας, γράφει: *«Δεν μπορούσες παρά να συγκινηθείς βλέποντας τους πρόσφυγες που έφταναν στο λιμάνι. Εύκολα μπορούσε κανείς να τους εκλάβει σαν φαντάσματα, τόσο καταβεβλημένοι εφαίνονταν που μπορούσες να τους φανταστείς σαν νεκρούς»* (Henry Kamen: The Spanish Inquisition, σελ. 25).

Η έξοδος τόσου μεγάλου αριθμού ανθρώπων το 1492 είχε σαν αποτέλεσμα την σοβαρή οικονομική και κοινωνική εξάρθρωση, καταστρέφοντας ανεπανόρθωτα την πλουριστική κοινωνία της Ισπανίας, και στην ουσία δεν έλυσε κανένα πρόβλημα, μα απεναντίας έκαμε χειρότερο το παλιό, καλλιεργώντας το μίσος και την μισαλλοδοξία στην χώρα που κράτησε πολλά πολλά χρόνια.

«Μερικοί ταξίδευαν διασχίζοντας τον ωκεανό, με το χέρι του Θεού εναντίον τους, γιατί πολλοί συλλαβάνονταν και πωλούνταν σαν σκλάβοι, ενώ άλλοι πνίγηκαν στη θάλασσα. Αλλοι εκάησαν ζωντανοί όταν τα πλοία που ταξίδευαν έπιαναν φωτιά. Στο τέλος όλοι βασανίζονταν, μερικοί σαν αποτέλεσμα της βίας και του σπαθιού, άλλοι στην αιχμαλωσία, άλλοι με ασθένειες, μέχρι που στο τέλος απόμειναν ολίγοι από τους πολλούς» (Henry Kamen : The Spanish Inquisition, σελ. 24)

Η εκδίωξη και των Αράβων «Moriscos» από την Ισπανία

Η ίδια τύχη ανέμενε και τους Αραβες «Moriscos», όπως και αυτή των «conversos». Αυτή η πλευρά όμως δεν αποτελεί επί του παρόντος μέρος της έρευνάς μας.

Κατά τον μεσαίωνα ένα μεγάλο μέρος της Νοτιο-Δυτικής Ισπανίας είχε κατακτηθεί από τους Άραβες, γνωστούς ως «Moriscos», παραμένοντας στη χώρα ως άρχοντες για τουλάχιστον επτά αιώνες, και αποτελώντας αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνίας, συμβιώνοντας με τους Χριστιανούς και Εβραίους της περιοχής.

Στις αρχές του 12ου αιώνα οι Χριστιανοί ηγεμόνες ακολούθησαν μια επεκτατική πολιτική εκδιώξεων των Αράβων από την περιοχή. Ετσι το 1118 οι Χριστιανοί κατέλαβαν την Σαραγκόσα και την Γκόρντοβα το 1236, την Βαλένθια το 1238 και την Σεβίλλη το 1248. Τελικά οι «Moriscos» κατάντησαν μια μειονότητα στη χώρα. Η πτώση της Γρανάδας το 1492 υπήρξε καθοριστικό γεγονός για την μετέπειτα τύχη των «Moriscos» παρόλο που οι όροι που τους επιβλήθησαν υπήρξαν αρκετά γενναιόδωροι – εγγύηση για την κατοχή των περιουσιών τους και διαφύλαξη της θρησκείας τους και της νομικής ισότητας. Παρόλα αυτά υπήρξε οργανωμένη προσπάθεια εκχριστιανισμού του πληθυσμού για να εγκαταλείψει τα αραβικά ήθη και έθιμα. Ταυτόχρονα με βασιλικό διάταγμα οργανώνεται το κάψιμο Αραβικών βιβλίων. Ολα τα μέτρα αυτά δεν έφεραν όμως το ποθητό αποτέλεσμα με τον Βασιλιά Κάρολο τον Ε' να θέτει το ίδιο δίλημμα στους «Moriscos», είτε βαπτίζεσαι είτε φεύγεις από την χώρα. Και τώρα δημιουργούνταν δύο εκχριστιανισμένοι λαοί «πρώην Εβραίοι» και «πρώην Μουσουλμάνοι», που θα προκαλούσε σύντομα την Ιερά Εξέταση το 1530, η οποία δήλωνε ταυτόχρονα πρόθυμη να απαλλάξει τους «Moriscos» από την δήμευση των περιουσιών τους έναντι καταβολής 2500 δουκάτων.

Παρόλη την προσαρμογή τους στον Χριστιανικό περίγυρο, οι «Moriscos» παρέμειναν προσκολλημένοι στις παραδόσεις τους, στα ήθη και έθιμά τους και στην γλώσσα τους. Το 1568 στη Γρενάδα, όπου οι «Moriscos» αποτελούσαν το 50% του πληθυσμού, προκλήθηκαν σοβαρές συγκρούσεις μεταξύ παλαιοχριστιανών και «Moriscos». Αυτό έδωσε αφορμή στην Ιερά Εξέταση να επέμβει ενάντια στους «Moriscos». Τελικά το 1601 εκδόθηκε διάταγμα απέλασης όλων των «Moriscos» από τη χώρα. Υπολογίζεται πως εξορίστηκαν 300.000 άτομα. Οι οικονομικές επιπτώσεις στην περιοχή ήταν τραγικές και ακολούθησε μεγάλος μαρασμός που κράτησε πολύ καιρό.

Τελικά η Ισπανία πλήρωσε πολύ βαρύ τίμημα και άνοιξε μια βαθειά πληγή στο σώμα και την ψυχή του έθνους, που κράτησε αιώνες. Η βίαιη επέμβαση της εξουσίας πάνω σ' ένα ολόκληρο λαό είχε σαν αποτέλεσμα την ανακοπή ενός λαμπρού πολιτισμού και την φυσική οικονομική και κοινωνική πρόοδο της χώρας, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη το αβάστακτο βάρος της ανθρώπινης δυστυχίας, του πόνου και της διχόνοιας που προκάλεσε ο αναγκαστικός ξεριζωμός από τα πάτρια εδάφη. Ταυτόχρονα η δράση της Ιεράς Εξέτασης εις βάρος των «conversos» και των «Moriscos» για την καθαρότητα της πίστεως με τις απάνθρωπες μεθόδους της είχε προκαλέσει φόβο και τρόμο στη ψυχή του έθνους, χωρίζοντας τον λαό σε καθαρόαιμους και μή και προκαλώντας τον θάνατο εκατοντάδων αθώων ανθρώπων εν ονόματι της πίστεως, και την διχόνοια, όπου αδελφός πολεμούσε αδελφό, ο παλιοχριστιανός ενάντια στον νεοφώτιστο «conversos» και «Moriscos». *«Η Ιερά Εξέταση παραμένει σύμβολο των ολέθριων συνεπειών ενός μηχανισμού που επεδίωξε να προασπίσει την αληθινή πίστη με απάνθρωπα μέσα, ενός μηχανισμού που η επίδραση του φτάνει έως τις μέρες μας, όχι εξαιτίας της πολυθρυλικής βανανσότητας και του συχνά διογκωμένου φόρου αίματος, τόσο εξαιτίας της επινόησης εκλεπτυσμένης τεχνικής εξουσίας, που προοιωνίζονταν τις σημερινές»*. (Γκερντ Ζβέρχοβ Ιερά Εξέταση σελ. 17).

Παρακάτω παραθέτουμε χαρακτηριστικό παράδειγμα των μεθόδων της Ιεράς Εξέτασης εκμαιεύσεως ομολογιών. Είναι ένα απόσπασμα από τα επίσημα πρακτικά των βασανιστηρίων κατά τη διάρκεια της ανάκρισης μιας γυναίκας στον 16ο αιώνα στην Ισπανία με την κατηγορία πως αρνείτο να φάει χοιρινό κρέας και πως άλλαζε τα κλινοσκεπάσματα το Σάββατο.

Δόθηκαν οδηγίες να την βάλουν στο πότρο (ήταν η συνήθης διαδικασία με τα χέρια και τα πόδια δεμένα με λουριά που ελέγχονταν από τον εκτελεστή, που κατά διαστήματα αύξανε τον κόμβο με το σχοινί να μπαίνει όλο και πιο βαθεία στο δέρμα με τον κατηγορούμενο να κείται γυμνός στο έδαφος). *«Γιατί δεν μου λέτε τι πρέπει να πω; Δεν είπα ήδη πως τα έκανα όλα;»* Της είπαν να αρχίσει να μιλά. Αυτή είπε: *«Δεν θυμούμαι – φύγετέ με από εδώ – έκανα ότι οι μάρτυρες έχουν πει»*. Της είπαν να πει με λεπτομέρειες τι είπαν οι μάρτυρες. Αυτή είπε: *«Κύριοι, όπως σας είπα δεν είμαι σίγουρη. Είπα πως έκαμα όλα αυτά που οι μάρτυρες με κατηγορούν, κύριοι αφήστε με γιατί δεν θυμούμαι!»*. Της είπαν να συνεχίσει να ομιλεί. Αυτή είπε: *«Κύριοι δεν με βοηθά να πω πως εγώ το έκαμα και έχω παραδεκτεί πως έκανα αυτά που με οδήγησαν σ' αυτά τα βάσανα, ω! κύριε εσύ γνωρίζεις την αλήθεια – Κύριοι για όνομα του Θεού σπλαχνιστείτε με. Ω! κύριε βγάλτε από τα χέρια μου αυτά τα πράγματα – Κύριε ξεδέστε με γιατί με σκοτώνουν»*. Ήταν προσδεμένη πάνω στο πότρο με τα λουριά, της υπεβλήθη να πει την αλήθεια και τα κορδόνια κατόπιν οδηγιών σφίγκτηκαν στο δέρμα ακόμα πιο δυνατά. *«Κύριε, δεν βλέπετε πως αυτοί οι άνθρωποι με σκοτώνουν; Ναι, το έκαμα – για όνομα του Θεού αφήστε με να φύγω»*. ■

Αναφορές

- *Norman Roth: Conversos, Inquisition and the Expulsion of the Jews from Spain. (The University of Wisconsin Press).*
- *Henry C. Lea: A History of the Inquisition of the Middle Ages*
- *III Volumes. (London Low, Manston, Searlwe & Rivington).*
- *Γκερντ Ζβερχοφ: Η Ιερά Εξέταση. (Βιβλιοπωλείο της «Εστίας»).*
- *Joseph R. Stayer: The Albigensian Crusades. (Ami Arbor Paperbacks).*
- *Henry Kamen: The Spanish Inquisition. (London, The Folio Society, 1998).*
- *Bernard Hamilton: The Medieval Inquisition. (N.Y. Holmes & Meur 1981).*

ΚΥΠΡΟΣ:
ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ - ΑΡΑΒΕΣ

● **Του Σίμου Πλατή**

Η Κύπρος με τη δεσπόζουσα θέση της, μεταξύ Αιγαίου και των εύφορων πεδιάδων των ποταμών της Μέσης και Εγγύς Ανατολής, καθώς και των φυσικών της πόρων - μέταλλα, ξυλεία και άλλα υλικά - υπήρξε το μήλον της έριδος για τις μεγάλες δυνάμεις όλων των εποχών. Όχι μόνο λόγω της καίριας θέσης της ως κέντρο του διαμετακομιστικού εμπορίου αλλά και για τον πλούτο της σε ξυλεία και κοιτάσματα χαλκού, κυρίως, και άλλων μετάλλων.

Οι συνθήκες που οδήγησαν στο καθεστώς της συγκυριαρχίας / ουδετερότητας διαμορφώθηκαν κατά την περίοδο της αραβικής-μουσουλμανικής εξάπλωσης (632-642) σε βάρος των δύο έως τότε μεγάλων αυτοκρατοριών, της Βυζαντινής και της Περσικής.

Η μονιμοποίηση των Αράβων κατακτητών στα εδάφη της Μέσης και Εγγύς Ανατολής δημιούργησε μια κατάσταση μη ανατρέψιμη για τους επόμενους τρεις αιώνες στην Κύπρο. Τους προηγούμενους αιώνες, η Κύπρος απολάμβανε πλήρους ηρεμίας και ειρήνης, καθώς η ρωμαϊκή και κατόπιν η βυζαντινή κυριαρχία είχαν εξασφαλίσει τις προϋποθέσεις για να καταστεί η Αν. Μεσόγειος χώρος ειρηνικός. Μετά, όμως, τη μουσουλμανική εξάπλωση, η κυριαρχία των Βυζαντινών στην Κύπρο αμφισβητήθηκε. Το νησί αποτελούσε για το Βυζάντιο σημαντική βάση στην προσπάθειά του για μελλοντική επανάκτηση των νοτιοανατολικών του επαρχιών. Οι Άραβες απέκτησαν τριβή με τις ναυτικές πολεμικές επιχειρήσεις και ο εισηγητής της δημιουργίας αραβικού πολεμικού στόλου ο Μωαβίας έστρεψε την προσοχή του στην κατάκτηση της Κύπρου ως πρώτο βήμα για την αμφισβήτηση της θαλάσσιας βυζαντινής κυριαρχίας στη Μεσόγειο.

Το 649 οι Άραβες άρχισαν τις επιδρομές τους εναντίον της Βυζαντινής Κύπρου. Μετά τις ήττες των στρατευμάτων της «βασιλείας των Ρωμαίων», όπως ονόμαζαν οι Βυζαντινοί το κράτος τους, και την απώλεια της Συρίας και της Αιγύπτου, η Κύπρος κατέστη σημαντικότατη συνοριακή ζώνη μεταξύ αυτοκρατορίας και χαλιφάτου.

Οι προσπάθειες κατάληψης του νησιού από τους Άραβες είχαν ως στόχο τον έλεγχο των ναυτικών οδών και την προώθηση της κατάκτησης της Μικράς Ασίας.

Το 649 ο Μωαβίας επιτέθηκε στην Κύπρο και κατέλαβε την πρωτεύουσα Κωνσταντία. Ορισμένες πηγές αναφέρουν ότι, μετά την πρώτη επιδρομή του Μωαβία, συμφωνήθηκε να πληρώνουν οι Κύπριοι στους Άραβες τον ίδιο φόρο που πλήρωναν και στους Βυζαντινούς και να παραμένουν ουδέτεροι.

Ακολούθησαν και άλλες προσπάθειες των Αράβων να καταλάβουν το νησί, μέχρι το 688 περίπου, οπότε υπογράφτηκε ανάμεσα στους Βυζαντινούς και τους Άραβες η συνθήκη συγκυριαρχίας του νησιού.

Το 659, ο Μωαβίας, πιεζόμενος από εσωτερικούς περισπασμούς, υπέγραψε ειρήνη με την αυτοκρατορία, με την υπόσχεση, μάλιστα, ότι θα καταβάλει φόρο υποτελείας.

Ο Μωαβίας, αφού σύναψε συνθήκη ειρήνης με τους Βυζαντινούς, πέθανε λίγο αργότερα το 680. Τη συνθήκη, που ανανεώθηκε το 685, αναγνώρισε ο τότε γενόμενος Χαλίφης Abd-al-Malik (685-705).

Ο Χαλίφης Abd-al-Malik είχε ο ίδιος προτείνει τη σύναψη της νέας συνθήκης του 685, με δεκαετή ισχύ, ενόψει σοβαρών προβλημάτων και ισχυρών εξωτερικών εχθρών που είχε να αντιμετωπίσει.

Μετά από συνεχείς επιδρομές και την αδυναμία της βυζαντινής διοίκησης να απωθήσει τους Άραβες, υπογράφτηκε μια συνθήκη. Σύμφωνα με ορισμένες πηγές, το 688/689 μ.Χ. επιβλήθηκε στην Κύπρο καθεστώς συγκυριαρχίας Βυζαντινών και Αράβων, μετά τη σύναψη συνθήκης ανάμεσα στον αυτοκράτορα Ιουστινιανό Β΄ και τον Χαλίφη Abd al Malik (Αμπντ αλ Μάλικ).

Άλλοι, όμως, ιστορικοί αναφέρουν ότι η συνθήκη είχε συναφθεί προηγουμένως και απλώς ανανεώθηκε το 688/689 μ.Χ..

Η ουδετεροποίηση της Κύπρου υπήρξε βέβαια μια καινοτομία για τις διεθνείς σχέσεις της εποχής, σημαντικότερη όμως υπήρξε ίσως η κατάκτηση που διαμορφώθηκε εκεί μετά την αποχώρηση των βυζαντινών διοικητικών υπαλλήλων. Η κατάσταση αυτή μπορεί να περιγραφεί περισσότερο ως πείραμα αυτοδιοικήσεως παρά ως συγκυριαρχία στο διοικητικό τομέα.

Το καθεστώς ουδετερότητας, στο οποίο περιήλθε η Κύπρος για τρεις σχεδόν αιώνες (688 μ.Χ.-965 μ.Χ.) επέφερε σημαντικές επιπτώσεις στον μεσαιωνικό Ελληνισμό:

Με αυτή τη συμφωνία η Βυζαντινή Αυτοκρατορία εγκατέλειψε ουσιαστικά την Κύπρο, το προκεχωρημένο φυλάκιό της στην Ανατολική Μεσόγειο, που έπαυσε να αποτελεί πια βυζαντινή επαρχία (ναυτική βάση και ορμητήριο). Ιδανικότερο θα ήταν αν οι Βυζαντινοί (Δυναστεία του Ηρακλείου) οχύρωναν το νησί (όπως έπραξαν αργότερα οι Κομνηνοί), ώστε να μπορούν να αντιμετωπίζουν τις αραβικές επιδρομές στην επικράτειά τους, εκμεταλλευόμενοι συγχρόνως τη σπουδαιότατη γεωγραφική θέση του νησιού. Επίσης με αυτή την συμφωνία ο Ιουστινιανός Β΄ δείχνει την αδυναμία του Βυζαντινού Κράτους να αντιμετωπίσει δυναμικά το τότε ενδυναμωμένο και αδιάσπαστο αραβι-

κό χαλιφάτο, αφού ήδη αντιμετώπιζε αρκετά εσωτερικά και εξωτερικά προβλήματα.

Οι Κύπριοι υποχρεούνταν να καταβάλουν και στους δύο αντιπάλους τους τα κρατικά έσοδα του νησιού τους, με αποτέλεσμα η διπλή φορολογία να επιφέρει σημαντικό πλήγμα στην οικονομία του νησιού και κατ' επέκταση δυσμενείς επιπτώσεις στο βιοτικό επίπεδο των κατοίκων.

Παρόλα αυτά διακρίνουμε και κάποια θετικά στοιχεία, που εκπήγασαν από την επιβολή καθεστώτος συγκυριαρχίας στην Κύπρο:

- Στην αρχή αλλά και σε περιόδους ειρήνης, που μεσολαβούσαν ανάμεσα σε πολεμικές επιχειρήσεις των δυο συγκυρίαρχων στο νησί υπερδυνάμεων, δεν διενεργούνταν αραβικές επιδρομές και οι Κύπριοι ανακουφίζονταν, για μικρότερα ή μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα, από τις καταστροφές, τις λεηλασίες, τις σφαγές και τις αιχμαλωσίες και η Κύπρος φαίνεται ότι ευημερούσε.
- Το σημαντικότερο είναι ότι το νησί δεν περιήλθε ποτέ υπό την ολοκληρωτική και συνεχή κατοχή της από τους Άραβες, δεν γνώρισε ποτέ την Αραβοκρατία, όπως π.χ. η Κρήτη (823/4-828), η Κιλικία (αρχές 8ου αι.), η Σικελία (827-902) κλπ, με όλα τα δυσμενή συνεπακόλουθα (εξισλαμισμός, αλλαγή της εθνικής φυσιογνωμίας του νησιού, δραστική ελάττωση του γηγενούς πληθυσμού κλπ).

Η συνθήκη του 688, την οποία αναφέρει ο ιστορικός Θεοφάνης, καθόριζε το πλαίσιο των σχέσεων των δύο πλευρών γενικά στα εδάφη που διεκδικούσαν:

- να σέβονται τη ζωή και την περιουσία των Αράβων του νησιού
- η Κύπρος μεταβλήθηκε σε αποστρατικοποιημένη και ουδέτερη ζώνη, όπου χριστιανοί και μουσουλμάνοι απολάμβαναν τα αγαθά της ισοπολιτείας

- ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός Β' θα απέσυρε το ανταρτικό σώμα των Μαρδαϊτών από τις ορεινές περιοχές του Λιβάνου (τόσο κοντά στην ίδια την έδρα του χαλιφάτου, τη Δαμασκό, κι ουσιαστικά στην πλάτη των Αράβων, τους οποίους επίσης οι Μαρδαΐτες εμπόδιζαν να εκμεταλλεύονται τη θάλασσα του Λιβάνου), ενώ οι Άραβες δεσμεύονταν να καταβάλλουν για κάθε μέρα του χρόνου 1000 νομίσματα, ένα άλογο και ένα δούλο,
- οι δύο πλευρές θα μοιράζονταν τους φόρους από την Ιβηρία, την Αρμενία και την Κύπρο, ολόκληρη η Κύπρος κηρύσσονταν αποστρατικοποιημένη,
- αν και δεν υπήρχε στρατιωτική παρουσία της μιας ή της άλλης πλευράς, η Κύπρος ήταν ωστόσο προσιτή και στους δύο λαούς αν προσέρχονταν ειρηνικά για εμπορικούς σκοπούς,
- ο κυπριακός πληθυσμός, χριστιανοί και (κατά πολύ λιγότεροι) μουσουλμάνοι, έπρεπε να αλληλοβοηθούνται σε περίπτωση οποιασδήποτε έξωθεν επίθεσης, άλλα και σε περίπτωση επιθέσεως από την μία ή την άλλη δύναμη. Δεν θα έπαιρναν οι Χριστιανοί το μέρος των Χριστιανών επιδρομέων και οι Μουσουλμάνοι το μέρος των Μουσουλμάνων,
- συμφωνήθηκε να μοιράζονται οι δύο δυνάμεις τα κρατικά έσοδα (=φόροι) της Κύπρου, που ανέρχονταν σε 14.000 δηνάρια (7.200 δηνάρια σε κάθε μία από τις δύο δυνάμεις)
- το νησί ήταν υποχρεωμένο να τηρεί ουδετερότητα (οι Κύπριοι δεν θα παρείχαν πληροφορίες στρατιωτικής φύσεως σε κανένα από τους δύο αντιπάλους. Όφειλαν, όμως, να ειδοποιούν τους Άραβες για τυχόν παραμονή ή δραστηριότητες του βυζαντινού στόλου στο νησί)
- επίσης θα τερματίζονταν οι επιδρομές και οι λεηλασίες των Αράβων στην Κύπρο,
- η συνθήκη αυτή προδιέγραφε ένα καθεστώς ουδετερότητας για το νησί, όπου οι κάτοικοι ήταν υποτελείς και στις δύο δυνάμεις.

Παρόλα αυτά η Κύπρος λόγω της Εθνικής και Θρησκευτικής της σύστασης – η πλειοψηφία των κατοίκων ήταν Έλληνες και Χριστιανοί Ορθόδοξοι – συνδεόταν στενά με το Βυζάντιο. Συνεπώς, δεν παραξενεύει το γεγονός ότι η κεντρική διοίκηση έκανε συνεχείς προσπάθειες απόσπασης του νησιού από αυτό το καθεστώς ουδετερότητας και επανένταξής του στην αυτοκρατορία.

Απώτερος σκοπός:

- ήταν η δημιουργία μιας ουδέτερης Κύπρου, μεταξύ του Βυζαντινού και του Αραβικού κόσμου, μια παρένθεση μέσα στο ευρύ πεδίο της αντιπαράθεσης Βυζαντίου και Αράβων στα άλλα μέτωπα. Με τον τρόπο αυτό θα αναπτυσσόταν μια ιδιαίτερη σχέση ανάμεσα στους δύο πληθυσμούς, βασισμένη σε κλίμα εμπιστοσύνης.

Οι Αραβικές επιδρομές και καταλήψεις της μεγαλονήσου μεταξύ των ετών 649 και 708 και η αδυναμία της αυτοκρατορίας να επιβάλει την αποκλειστική κυριαρχία της, που φανερώθηκε από την αναγνώριση το 688 και το 708 του δικαιώματος των Αράβων να επεμβαίνουν στις εσωτερικές υποθέσεις της Κύπρου και που εντάθηκε από τις εσωτερικές ανωμαλίες της αυτοκρατορίας κατά την περίοδο 695 – 707, εξανάγκασε τους Κυπρίους να επιδιώκουν την πιστή τήρηση των όρων της συνθήκης με τους Άραβες.

Οπωσδήποτε η αποδοχή από τους Κυπρίους του καθεστώτος αυτού υπήρξε λύση επιβαλλόμενη από την αδυναμία του Βυζαντίου να αντιδράσει αποτελεσματικά στις διαθέσεις των Αράβων, ενώ οι Κύπριοι κάθε φορά που το Βυζάντιο εκδήλωνε την πρόθεση να αποκαταστήσει στο νησί την κυριαρχία του ήταν πρόθυμοι να αποδεχθούν την «κρατούσα συν Θεώ μοναρχία».

Στην Κύπρο ήταν δυνατό να διατηρηθεί η αξιέπαινη διευθέτηση με μερικές διακοπές, αφού διάρκεσε τρεις σχεδόν αιώνες. Οι Κύπριοι ζούσαν κάτω από τους δικούς τους νόμους και διατηρούσαν το προνόμιο, ενόσω πλήρωναν το φόρο που όφειλαν. Η θέση των Κυπρίων μπορεί επομένως να χαρακτηριστεί σαν θεληματική υποταγή και στις δύο δυνάμεις χωρίς τον άμεσο έλεγχο ούτε της μιας ούτε της άλλης. Οι Κύπριοι θα διαχειρίζονταν μόνοι τους τα ζητήματά τους και οι ξένοι αξιωματούχοι ανάμεσά τους θα ήσαν ελάχιστοι. Οι δύο δυνάμεις ασκούσαν συνδυασμένη κυριαρχία η οποία επρονοείτο από το φόρο που πλήρωναν. Δεν φαίνονταν οι δύο δυνάμεις να ασκούσαν καμιά άλλη εξουσία, εκτός για υποθέσεις που αφορούσαν παραβιάσεις της συνθήκης.

Όπως όλες οι συνθήκες και αυτή βέβαια δεν ήταν τέλεια· περιέχει δύο αδύνατα σημεία, τα οποία δημιουργούν πολλές δυσκολίες:

- ότι καμιά από τις δύο πλευρές δεν μπορούσε να φέρει στρατιωτικές δυνάμεις στη νήσο
- τα λιμάνια της νήσου ήταν προσιτά στα πλοία και των δύο πλευρών

Το καθεστώς συγκυριαρχίας (condominium) έμελλε να διαρκέσει περίπου τρεις αιώνες, μέχρι τη βυζαντινή ανακατάληψη του νησιού από τον αυτοκράτορα Νικηφόρο Φωκά το 965 σε μια περίοδο που η Βυζαντινή αυτοκρατορία βρισκόταν σε διαδικασία ανάκαμψης σε όλους σχεδόν τους τομείς.

Οι λόγοι που επέτρεπαν στους Κυπρίους να απολαμβάνουν μια τόσο περίεργη και στις περισσότερες φορές πλεονεκτική θέση επί τρεις αιώνες ήταν:

- Πρώτα, η στρατηγική θέση της νήσου. Η κατάκτηση και κατοχή της θα στοίχιζε πολύ στους Άραβες και σε άντρες και σε ναυτική δύναμη σε βάρος της διεξαγωγής του πολέμου σε άλλα μέτωπα. Εξάλλου κατά τις αρχές της αραβικής εξάπλωσης τα σχέδια του Μωαβία ήσαν μεγαλεπήβολα και δεν αρκούσαν στην απλή κατάκτηση της νήσου. Ήθελε να εκπληρώσει την υπόσχεση, που πήρε από τον προφήτη, όπως κατακτήσει το Βυζάντιο, κάτι που παρολίγο να κατόρθωνε κατά την μεγάλη πολιορκία του 674 – 678. Η Κύπρος μπορούσε να περιμένει.
- Για τους Βυζαντινούς η κατοχή της Κύπρου θα σήμαινε την αποστολή στρατού για την άμυνά της, κάτι που θα εξασθενούσε το ηπειρωτικό μέτωπο και θα απαιτούσε ογκώδη ναυτική υποστήριξη. Για αυτούς ήταν αρκετό απλώς να μην πέσει η νήσος στα χέρια των Αράβων. Η κάθε μία από τις δύο δυνάμεις επιθυμούσε όπως μη περιέλθει η νήσος υπό την κυριαρχία της άλλης. Η μακροχρόνια στρατηγική και των δύο ήτανε πιο επιβεβλημένη επειδή ευνοούσε την διεξαγωγή εμπορίου και των δύο πλευρών.
- Για τους Μουσουλμάνους μία κοινότητα η οποία παραδινόταν κατόπι συμφωνίας ήταν κάτι εντελώς διαφορετικά από ένα λαό που κατακτήθηκε. Ενόσω αυτή συμμορφωνόταν προς τους όρους της συμφωνίας, και ανταποκρινόταν στην ελάχιστη απαίτηση της πληρωμής του φόρου, αφηνόταν ανενόχλητη να λύσει τα προβλήματά της χωρίς επεμβάσεις.
- Υπάρχουν προηγούμενα και από βυζαντινής πλευράς. Τα εδάφη της αυτοκρατορίας συνέπιπταν με το χριστιανικό κόσμο «το χρηστόν ημών έθνος». Ο χριστιανικός κόσμος θεωρητικά περιλάμβανε ολόκληρο τον κατοικημένο κόσμο, «την οικουμένην». Αυτή, όμως, ήταν η εσχατολογική άποψη των πραγμάτων. Στην πράξη τα πράγματα ήσαν λίγο διαφορετικά και πρόσφεραν περιθώρια για την υπέρτατη βυζαντινή αρετή «την οικονομία», συμβιβασμό δηλαδή μεταξύ τους ιδεώδους και της πραγματικότητας. Πάντοτε υπήρχαν χριστιανικές κοινότητες έξω από την κυριαρχία της αυτοκρατορίας, οι οποίες αποτελούσαν ανεξάρτητα κράτη.

Η Εκκλησία της Κύπρου, με την ουσιαστική ανυπαρξία βυζαντινής πολιτικής διοίκησης, ανέλαβε και την ευθύνη διοίκησης του χριστιανικού πληθυσμού. Το αυτοκέφαλο της Εκκλησίας της Κύπρου διατηρήθηκε και αντιπρόσωπός της έπαιρνε μέρος στις οικουμενικές και άλλες εκκλησιαστικές συνόδους. Η ισχυρή παρουσία του χριστιανικού κλήρου αποτελούσε ένα είδος πολιτισμικής συνέχειας της βυζαντινής παρουσίας στο νησί.

Στο διάστημα των τριών αιώνων της ουδετεροποίησης πολεμικές συγκρούσεις και επιδρομές δεν έπαψαν να συμβαίνουν.

Οι Άραβες, σεβάστηκαν το καθεστώς αυτό της συγκυριαρχίας και μόνο τρεις φορές λεηλάτησαν το νησί με την δικαιολογία ότι η συνθήκη του 688 είχε παραβιαστεί.

Οι λόγοι ήταν οι κάτωθι:

- Η παραβίαση των όρων της συνθήκης συγκυριαρχίας του 688/689 μ.Χ. (πραγματική ή υποτιθέμενη) από τους Κυπρίους. Π.χ. Η επιδρομή του Δαμιανού, η οποία, σύμφωνα με ορισμένες πηγές, συνέπεσε με την παραμονή στο νησί του βυζαντινού στόλου με ναύαρχο τον Ημέριο. Αυτός είχε αναλάβει επιχειρήσεις στην Ανατολική Μεσόγειο. Οι Κύπριοι όφειλαν, σύμφωνα με τη συνθήκη της ουδετερότητας, να ειδοποιήσουν τους Άραβες για την παραμονή και τη δραστηριότητα του βυζαντινού στόλου στο νησί, αλλά δεν το έπραξαν.
- Η παραβίαση της συνθήκης ουδετερότητας της Κύπρου από τους Βυζαντινούς, οι οποίοι, όπως μαρτυρούν αρκετές πηγές, τη χρησιμοποίησαν σε αρκετές περιπτώσεις ως βάση για τη διενέργεια ναυτικών πολεμικών επιχειρήσεων εναντίον των Αράβων στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο (κυρίως στη Συρία και την Αίγυπτο).
- Η παραβίαση της συνθήκης ουδετερότητας της Κύπρου από τους αραβικούς στόλους, κυρίως της Συρίας και της Αιγύπτου, όταν επιχειρούσαν κατά των νοτιοανατολικών επαρχιών της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Το νησί, βρισκόμενο μεταξύ των δύο τότε υπερδυνάμεων, χρησίμευε στους Άραβες ως απαραίτητος ενδιάμεσος σταθμός (αγκυροβόλιο, βάση ανεφοδιασμού και ορμητήριο) προς διεξαγωγή των πολεμικών τους επιχειρήσεων εναντίον των Βυζαντινών.
- Η έμφυτος αγριότητα και ο ληστρικός χαρακτήρας των Αράβων, λόγω του συνεχούς και μακροχρόνιου εθισμού τους στις αρπαγές, τις λεηλασίες, τις καταστροφές, τις σφαγές και τους εξανδραποδισμούς των Χριστιανών και άλλων αντιπάλων τους. Η Κύπρος λόγω της θαυμάσιας γεωστρατηγικής της θέσης και του πλούτου της προσέλκυε, μεταξύ άλλων, επικίνδυνους τυχοδιώκτες και πειρατές.
- Άλλη αιτία προστριβών ήταν ο όρος που απαιτούσε από τους Κύπριους να μην δίνουν πληροφορίες στην μία πλευρά για τις στρατιωτικές ή ναυτικές κινήσεις της άλλης, καθώς και ο όρος που ζητούσε από αυτούς να ενεργούν από κοινού σε περίπτωση παραβίασης της συνθήκης από την μία ή την άλλη πλευρά.

Στους τρεις αυτούς αιώνες σημειώθηκαν περίπου είκοσι αραβικές επιδρομές, που όμως είχαν πρόσκαιρο συνήθως χαρακτήρα. Ουσιαστικά συνεχίστηκε αδιατάρακτη η οικονομική – εμπορική ζωή στο νησί και ο σχετικά ειρηνικός βίος.

Σύμφωνα με τη μαρτυρία του al-Muqaddasi, η Κύπρος ήταν μια χώρα με πολυάνθρωπες πόλεις και οι κάτοικοί της συχνά διακρίνονταν για την πνευματική τους καλλιέργεια.

Αξίζει ωστόσο να αναλογιστούμε πώς κατόρθωσαν οι δύο δυνάμεις, με το να μην επιμένουν στην ιδέα της απόλυτης κυριαρχίας, να απομονώσουν μια περιοχή μεγάλης στρατηγικής σημασίας και για τις δύο, και να περιορίσουν την επιθετικότητά τους επί τρεις σχεδόν αιώνες. Κατά τους αιώνες αυτούς η Κύπρος απολάμβανε, αν όχι ευημερία, τουλάχιστον μεγαλύτερη ευτυχία από οποιανδήποτε άλλη περιοχή του βυζαντινού ή του μουσουλμανικού κόσμου. ■

Βιβλιογραφία

- *Ιστορία της Κύπρου, Βυζαντινή Περίοδος,Υπουργειο Παιδειας και Πολιτισμού 2006*
- *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τόμος Η', Εκδοτική Αθηνών*
- *Κυπριακαί Σπουδαί, Τόμος Η', 1956*
- *Το Βυζάντιο στον Ζ' αιώνα, τόμος Ε', Κωνσταντίνος Δ' (668-685)*
- *Η «συγκυριαρχία» της Κύπρου, Καθημερινή, 6 Αυγ. 2004*
- *Το Βυζάντιο και το Ισλάμ στην Κύπρο (7ος - 10ος αιώνας)*

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

● **Του Κωνσταντίνου Ν. Κάζου**
Ιστορικού Ερευνητή

ΜΕΡΟΣ Β΄

Έτσι κτίστηκε η Κωνσταντινούπολη και στις 11 Μαΐου του 330 μ.Χ. έγιναν με μεγάλη μεγαλοπρέπεια τα εγκαίνιά της, αφιερώθηκε δε στην ιδιάζουσα προστασία της Παναγίας Θεοτόκου. Οι εκδηλώσεις και οι γιορτές κράτησαν σαράντα ημέρες συνολικά με καθολική λαϊκή συμμετοχή, από τότε δε, αλλά με μικρότερη λαμπρότητα γιόρταζαν τα γενέθλια της πόλεως κάθε φορά τη συγκεκριμένη αυτή ημέρα. Τα τελευταία όμως επτά χρόνια της βασιλείας του Κωνσταντίνου υπήρξαν ιδιαίτερα ατυχή. Οι δύο προσωπικοί του φίλοι Επίσκοποι Ευσέβιοι, ενώ είχαν υπογράψει στο παρελθόν πιεζόμενοι από τον ίδιο, αλλά και το κοινό λαϊκό αίσθημα, το σύμβολο της Πίστεως στη Νίκαια, ποτέ δεν σταμάτησαν να διατηρούν συμπαθή στάση απέναντι στον αιρεσιάρχη που ποτέ δεν σταμάτησε και συνέχιζε να το πολεμάει. Από αυτούς δε ο Νικομήδειας, κατόρθωσε με διάφορους τρόπους να πείσει τον Βασιλέα ότι ήταν καλλίτερα να ανακαλέσει τον Άρειο από την εξορία, έτσι ώστε να αντιμετωπισθεί πιο αποτελεσματικά και να σταματήσει επιτέλους η υπόγεια διαμάχη που υπήρχε για την εκκλησιαστική διαίρεση.

Ο Κωνσταντίνος λοιπόν δέχεται τελικά την ανάκληση της εξορίας εκείνου του ανδρός, που ο ίδιος ειχε τιμωρήσει παλαιότερα με αυστηρό τρόπο στη σύνοδο της Νίκαιας, έρχεται μαζί του σε συνδιαλλαγή, και επειδή ο Άρειος ηταν και πρεσβύτερος της πόλεως της Αλεξανδρείας δίνει την έγκρισή του να γίνει ξανά δεκτός από την Εκκλησία της. Την εξιστόρηση αυτών των γεγονότων περιγράφει σε επιστολή του ο Ευσέβιος, και την αποστέλλει προς τον Επίσκοπο Αλεξανδρείας παρακαλώντας τον να τον δεχθεί ξανά με ευμένεια. Στον ενδιάμεσο χρόνο που συμβαίνουν αυτά, ο γηραιός Επίσκοπος Αλέξανδρος ήδη έχει πεθάνει και διάδοχός του εκλέγεται ο Αθανάσιος με όχι μόνο την ψήφο των πενήντα τεσσάρων Επισκόπων της Επαρχίας της Αιγύπτου, αλλά και από μεγάλο μέρος του λαού της πόλεως της Αλεξανδρείας. Ο Αθανάσιος διαβάζοντας την επιστολή αμέσως κατάλαβε ότι ποτέ ο Άρειος δεν ειχε απαρνηθεί τις ανατρεπτικές απόψεις και αρχές του, αυτές που στο παρελθόν και τώρα απειλούσαν ξανά το θεμέλιο λίθο της Χριστιανικής πίστης. Ήταν δε τόσο σίγουρος ότι αυτός επιστρέφοντας στην Αλεξάνδρεια θα ξανάρχιζε πάλι τη διχόνοια και τη διαίρεση των πιστών, ώστε δεν δίστασε ούτε για μια στιγμή να απορρίψει την παράκληση του Επισκόπου Νικομήδειας.

Την κίνηση του αυτή ακολούθησε άμεσα αυτή τη φορά επιστολή του Αυτοκράτορος, που περιείχε και ζητούσε πάλι τα ίδια αιτήματα, με κεντρικό σημείο αυτό της επιστροφής του Αρείου αλλά ο κομιστής της έφυγε άπρακτος, γιατί ο νέος Επίσκοπος απάντησε πολύ απλά στην Μεγαλειότητά του ότι μια τέτοια κίνηση αποδοχής ήταν παντελώς αδύνατη. Στη δεύτερή του επιστολή σε συνέχεια της πρώτης, ο Αυτοκράτωρ Κωνσταντίνος απειλεί πλέον ανοιχτά τον Αθανάσιο, ότι ενδεχόμενη νέα του άρνηση σημαίνει έκπτωση από τον Επισκοπικό του Θρόνο και εξορία του μακρυά από την Αίγυπτο. Ο Αθανάσιος διαβάζει την επιστολή και γεμάτος γαλήνη και ψυχραιμία, γνωρίζοντας ότι κάνει το καθήκον του και αυτό που του επιτάσσει η πίστη και η συνείδησή του, απαντά ατάραχος στον Αυτοκράτορα, ότι η καθολική του Χριστού Εκκλησία δεν έχει τίποτα κοινό με την αίρεση του Άρειου που αναιρεί τη θεία φύση του Χριστού.

Σε συνέχεια αυτής της απάντησης τα γεγονότα εξελίχθηκαν άμεσα και με την απόλυτη, όπως άλλωστε αναμενόταν, σύμπραξη του Ευσέβιου. Αυτός μεταχειρίστηκε και χρησιμοποίησε κάθε είδους ραδιουργία, συκοφαντία και παρανομία, ώστε να καταστρέψει τον "αντίπαλό" του Αθανάσιο, με αποτέλεσμα να πείσει τον Κωνσταντίνο να τον εξορίσει στην Αυγούστα Τριβήρων, πόλη της Γαλατίας, όπου φτάνει εκεί τελικά το χειμώνα του 336 μ.Χ. Ήταν τόσο υψηλό το πνευματικό ανάστημα, τόσο έντονη η προσωπικότητα και η φρόνηση του Αθανάσιου, αντίστοιχα και η ευλάβεια που ενέπνεε, αυτός ο πράγματι πρόμαχος της Ορθοδοξίας, ώστε η εξορία του από ήττα να μετατραπεί σε θρίαμβο. Ο Επίσκοπος Τριβήρων τον δέχθηκε σαν φίλο και όχι σαν ξένο σε εξορία, ο δε ομώνυμος του Αυτοκράτορα γιος του Κωνσταντίνος, που διοικούσε τη Γαλατία και έδρευε στην πόλη των Τριβήρων τον επισκέφθηκε και υπέβαλε τα σέβη του. Λόγω του ότι όμως στην Ανατολή συνέχιζε να επικρατεί σοβαρή εκκλησιαστική αναρχία, ο Κωνσταντίνος μέσα στην αμηχανία του και με σκοπό να βρει κάποια διέξοδο σε αυτήν, καλεί τον Άρειο στη Βασιλεύουσα και απευθυνόμενος σε αυτόν του λέγει ευθέως.

«Ομνύεις ενώπιον Θεού ότι απέπτυσας πάσαν κατά του Κυρίου ήμών βλασφημίαν;» και ο Άρειος ώμοσεν αδιστάκτως. «Ύπαγε λοιπόν, είπεν επί τέλους ο βασιλεύς, και εί μέν η πίστις σου έχειν καλώς, καλός έστω και ο όρκος ον ώμοσας, ει δε η πίστις σου ασεβής εστίν, ο Θεός τιμωρήσει τον επίορκον». Ο Άρειος βγήκε από τα ανάκτορα και συνοδευόμενος από πολλούς του φίλους, φωνάζοντας δυνατά πανηγύριζε τον προσωπικό του θρίαμβο. Την ίδια μέρα, όμως, ο Άρειος απέθνησκε, αποβάλλοντας και τα έντερά του στο βόθυνο. Η αναγγελία του θανάτου του διαδόθηκε ακαριαία σε ολόκληρη την Πόλη προξενώντας πολύ μεγάλη εντύπωση, περισσότερο όμως απ' όλους ταράχτηκε ο Κωνσταντίνος, που από τότε η ψυχική του κατάσταση έγινε αξιοθρήνητη. Ενώ ειχε ελπίσει στην αφαίρεση και εξαφάνιση κάθε θρησκευτικής έριδας στους κόλπους της Εκκλησίας, ήδη έβλεπε τώρα αυτή σε απόλυτο παροξυσμό, και ενώ είχε αγωνιστεί να ασφαλίσει την Ορθοδοξία ερχόμενος σε ρήξη με τους κυριότερους προμάχους της, ειχε υποκύψει υπέρ του Άρειου πραγματοποιώντας πολλές θυσίες, και τώρα ο Άρειος είχε καταδικαστεί αμετάκλητα από τη Θεία Πρόνοια.

Η θλίψη και η αηδία γέμισαν την ψυχή του και τον βασάνιζαν εξ ίσου με τις άλλες έγνοιες που προέρχονταν από τη κρατική διοίκηση. Ο Κωνσταντίνος είχε τρεις γιους, και σε όλους ήταν γνωστό ότι έτσι και εξέλιπε το δικό του στιβαρό χέρι στη διακυβέρνηση της χώρας, αυτοί, έχοντας εξ ολοκλήρου διαφορετικές απόψεις και σχέδια, θα ερχόντουσαν σε βίαιη ρήξη για την απόλυτη εξουσία και κανένας από αυτούς δεν ήταν ικανός να συντηρήσει την ενότητα του κράτους. Εκτός όμως από αυτούς τους τρείς, υπήρχαν και δύο ανεψιοί του Βασιλέως, ο Δαλμάτιος και ο Αννιβαλιανός, οι οποίοι, έχοντας ήδη διαπρέψει και διακριθεί σε πολλές εκστρατείες και πολέμους, πολύ περισσότερο από τους γιους του, μαζί με το γεγονός ότι τους υποστήριζε και τους τιμούσε το στράτευμα, δύσκολα θα υπέκυπταν στην εξουσία των νομίμων διαδόχων. Με τη σκέψη αυτή ο Κωνσταντίνος, για να προλάβει όσο ήταν δυνατό τον εμφύλιο αγώνα και σπαραγμό, αποφάσισε το 335μ.Χ. να διανείμει προκαταβολικά το κράτος μεταξύ των υιών του και των ανεψιών του.

Με αυτό τον τρόπο σαν Βασιλεύς, και με το ίδιο του το χέρι κατέστρεψε άμεσα και ολοκληρωτικά την ενότητα του κράτους, για την οποία τόσο πολύ ειχε αγωνιστεί και προσπαθήσει, όπως και πρίν από λίγο είχε καταλύσει την ενότητα της Εκκλησίας, στην οποία τόσο πολύ πίστευε και επιθυμούσε σ' όλη του τη ζωή. Πέθανε στις 21 Μαΐου του 337μ.Χ. σε ηλικία 63 ετών, αφού βασίλεψε περίπου 30 χρόνια. Είδαμε λοιπόν ότι ο Μέγας Κωνσταντίνος στα τελευταία χρόνια της ζωής του είχε έλθει σε ανοιχτή ρήξη με τους προμάχους της Ορθοδοξίας και ιδιαίτερα με τον σπουδαιότερο από αυτούς Ιεράρχη και Επίσκοπο Αλεξανδρείας Αθανάσιο, προστατεύοντας τους φίλους και οπαδούς του Άρειου, αλλά βεβαίως ποτέ δεν μετέβαλε ούτε στο παραμικρό το καθιερωθέν Σύμβολο της Πίστεως στη Νίκαια. Πολιτεύτηκε έτσι με μόνο σκοπό να σταματήσει κάθε διένεξη στους κόλπους της Εκκλησίας με την παραδοχή του λάθους από πλευράς Άρειου ότι τελικά αυτός μετανόησε και απέβαλε τη βλασφημία. Ενώ όμως με τον αιφνίδιο θανατό του εξέλιπε ουσιαστικά και αυτός ο σκοπός της μετάνοιας, η διαίρεση όχι μόνο παρέμεινε αλλά και κορυφώθηκε. Βεβαίως λογικό θα ήταν εφ' όσον είχε πεθάνει ο αίτιος του σκανδάλου, να εκλείψει και η δημιουργηθείσα από αυτόν διαίρεση. Αλλά μάταια. Όπως πάντα συμβαίνει, τα αμαρτήματα γίνονται εύκολα και δύσκολα διορθώνονται. Ο Βασιλεύς εδίσταζε να ανακαλέσει από την εξορία τον Αθανάσιο για να μην έλθει σε ρήξη με τους αντιπάλους του Ιεράρχη της Αιγύπτου οι οποίοι, όπως γνωρίζουμε, ήταν και προσωπικοί του φίλοι. Αλλά, ενώ ο Κωνσταντίνος εφοβόταν να ανακαλέσει τον Αθανάσιο για να μην τους δυσαρεστήσει, αυτοί με τη σειρά τους φοβόντουσαν μήπως ο Βασιλεύς αλλάξει γνώμη και συνδιαλλαγεί με τον Ιεράρχη της Αιγύπτου, με το δεδομένο ότι απολάμβανε την αρωγή του γιού του ο οποίος τον υποστήριζε και τον προστάτευε απροκάλυπτα στην Αυγούστα Τριβήρων της Γαλατίας.

Πεθαίνοντας ο Βασιλεύς, και σύμφωνα με την επιθυμία του, τη διοίκηση της Ανατολής, αναλαμβάνει ο δευτερότοκος γιός του Κωνστάντιος. Άμεσα λοιπόν με την ανάληψη των καθηκόντων του, όλοι εκείνοι οι φίλοι του πατέρα του, χρησιμοποιώντας κάθε δυνατό μέσο και τέχνασμα, άρχισαν τις διάφορες ενέργειες, ώστε επηρεάζοντάς τον κατάλληλα, να συμφωνήσει με τις απόψεις τους. Μέσα λοιπόν σε μικρό χρονικό διάστημα γεμάτο αμφιβολίες, παλινωδίες και ταλαντεύσεις από πλευράς του, κατάφεραν με μεθοδικότητα μετά από πολλές απόπειρες να τον οδηγήσουν στη συγκρότηση Συνόδου στην Κωνσταντινούπολη από ομόφρονες Αρχιερείς, και με αυτούς να καθιερώσουν ένα νέο Σύμβολο Πίστης, όπου ο Υιός δεν θα αποκαλείται «ομοούσιος τω Πατρί» αλλά «ομοιούσιος» ή «ομοιοούσιος». Βεβαίως ο όρος αυτός δεν ήταν καινοφανής, εφ' όσον ήδη είχε προταθεί από τον ίδιο τον Άρειο στην Οικουμενική Σύνοδο της Νίκαιας, έτσι ώστε με μια ανεπαίσθητη τροπολογία του γνήσιου όρου να δηλωθεί η δοξασία του αιρεσιάρχου, και όπου δεν θα διευκρινίζεται η ταυτότητα της ουσίας, αλλά θα υποδηλώνεται μόνο κάποια ομοιότητα και συγγένεια του Κυρίου ημών Ιησού προς τον Θεό Πατέρα, και η οποία θα μπορούσε να εφαρμοστεί και σε κάθε άνθρωπο. Αλλά έμελλε αυτός ο θρίαμβος να είναι εφήμερος και το οικοδό-

μημα της ετεροδοξίας να καταπέσει, αφ' ενός μεν χάρη στην ισχυρή πίστη των Ορθοδόξων προς το Σύμβολο της Νίκαιας, αφ' ετέρου δε χάρη στους μεγάλους αγώνες υπέρ του, που πραγματοποίησε και έφερε σε πέρας ο Μεγάλος Ιεράρχης Αθανάσιος της Αλεξανδρείας.

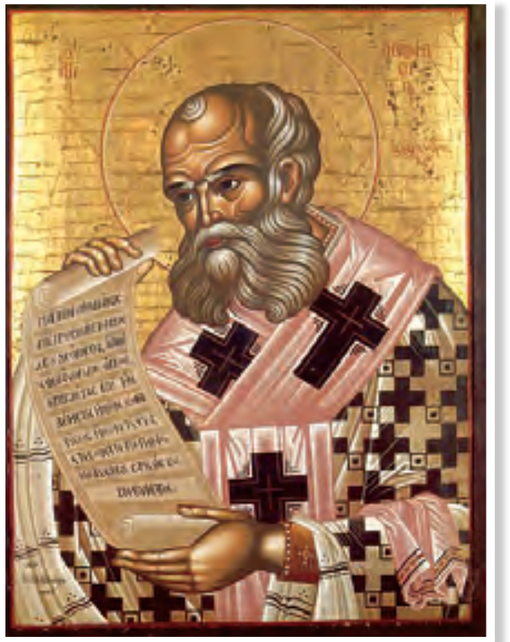

Όταν πέθανε ο Μέγας Κωνσταντίνος, ο Αθανάσιος ζούσε εξόριστος στη Γαλατία. Τότε άμεσα ο άρχων Κωνσταντίνος ο νεώτερος ζήτησε και πέτυχε την απόκαταστασή του στην Αλεξάνδρεια από τον βασιλεύοντα στην Ανατολή Κωνστάντιο, ο οποίος και σεβάστηκε τη σύσταση του πρεσβύτερου αδελφού του και τούτο γιατί ακόμη δεν είχε πέσει στην επιρροή και στις παγίδες των Αρειανών. Όμως μετά από λίγο χρονικό διάστημα ο Κωνσταντίνος δολοφονείται και ο Αθανάσιος στερείται τον ισχυρό προστάτη του, με άμεσο αποτέλεσμα οι αντίπαλοί του Αρχιερείς να τον καθαιρέσουν και να δώσουν το θρόνο του σε κάποιον ονόματι Γρηγόριο. Ταυτόχρονα δε πιέζουν αφόρητα τον Έπαρχο της Αιγύπτου να εκτελέσει πάραυτα τις αποφάσεις, ώστε ο Αθανάσιος να οδηγηθεί και πάλι στην εξορία. Έτσι λοιπόν και αυτή τη φορά καταφεύγει στη Δύση, όπου βρίσκει πάλι προστασία στον ισχυρό εκεί βασιλεύοντα Κώνσταντα. Μετά από μερικά χρόνια παραμονής στη Δύση, ο Κώνσταντας πείθει τον αδελφό του Κωνστάντιο να τον ανακαλέσει από την εξορία και να καταλάβει πάλι τη θέση του σαν Επίσκοπος και Ιεράρχης Αλεξανδρείας. Η είσοδος, κατά την επιστροφή του Αθανάσιου στην Αλεξάνδρεια, υπήρξε θριαμβευτική, οι μεγάλες συμφορές και διώξεις που είχε υποστεί, είχαν ιδιαίτερα συγκινήσει τους κατοίκους της μεγάλης πόλεως, η ισχύς του τότε έγινε ακλόνητη, η δε δόξα του έγινε γνωστή από το ένα άκρο του Χριστιανικού κόσμου στο άλλο, από τη βόρεια Βρετανία μέχρι τη νότια Αιθιοπία. Δυστυχώς όμως άλλο ένα σηματικό και απρόσμενο γεγονός έρχεται να ταράξει πάλι το έργο και τη γαλήνη του Αθανάσιου. Το 350 μ.Χ. δολοφονείται και ο Κώνσταντας και έτσι ο Κωνστάντιος δεν έχει πλέον από κανένα να φοβηθεί τον κάθε είδους συνεταιρισμό στην αρχή ή την εξουσία του Κράτους. Ήταν θέμα χρόνου πάλι να υποκύψει στην επιρροή των Αρειανών και αυτή τη φορά να διατάξει την άμεση εξορία πολλών Ορθοδόξων αρχιερέων αλλά και την οριστική απαλλαγή του από τον ισχυρότερο και σπουδαιότερο όλων τον Επίσκοπο Αλεξανδρείας Αθανάσιο.

Ο λαός της πόλεως, που κυριολεκτικά λάτρευε τον ποιμένα του, θέλησε να αντισταθεί σε αυτή τη Βασιλική απόφαση. Εκείνος όμως δεν διστάζει αυτή τη φορά να διατάξει να επέμβουν στρατεύματα από την Άνω Αίγυπτο και τη Λιβύη για την εκτέλεσή της. Η στρατιωτική επέμβαση επιχειρείται τη νύχτα της 3ης Φεβρουαρίου του 356 μ. Χ. με κύριο σκοπό την απαγωγή του Ιεράρχη. Αυτή τη νύχτα η στάση του Αθανάσιου απέναντι στους διώκτες του έγινε αντικείμενο καθολικού θαυμασμού για την ψυχραιμία και τη γενναιότητα που επέδειξε. Ο Έπαρχος της Αιγύπτου Συριανός περιζώνει την εκκλησία του Αγίου Θεωνά με αρκετά τάγματα ενόπλων στρατιωτών. Μέσα στην εκκλησία εκατοντάδες Χριστιανοί στη διάρκεια της ολονυκτίας προσεύχονται με κατάνυξη. Ο Επίσκοπος καθόταν ατάραχος στο θρόνο του και περίμενε με γενναιότητα το θάνατο. Οι κραυγές και οι απειλές έξω από τον πολιορκημένο ναό διέκοπταν συνεχώς τη θεία ακολουθία. Ο Αθανάσιος όμως παρότρυνε τους γύρω από αυτόν έντρομους ιερείς να ψάλλουν τον ψαλμό εκείνο του Δαυίδ, ο οποίος εξυμνεί το θρίαμβο του Θεού του Ισραήλ κατά του ασεβούς τυράννου της Αιγύπτου. Οι στρατιώτες μετά από πολλές προσπάθειες έσπασαν τις πόρτες του ναού και εισβάλλουν στο εσωτερικό του, εξακοντίζοντας χαλάζι από βέλη και δόρατα ενατίον του πλήθους των πιστών. Σύντομα μερικοί από αυτούς δεν εδιστασαν να εισέλθουν με τα ξίφη ανά χείρας και στα άδυτά του.

Μάταια οι Ιερείς ικέτευαν τον Επίσκοπο να σώσει την πολύτιμη γι' αυτούς ζωή του. Ο ατρόμητος Ιεράρχης αρνήθηκε να κατέβει από το θρόνο του πριν να δει και τον τελευταίο ιερέα να φυγαδεύεται με ασφάλεια με τη βοήθεια των πιστών. Τότε εκμεταλλευόμενος την κορύφωση της γενικής ταραχής και το σκοτάδι της νύχτας, διέσχισε με κόπο το πλήθος, πολλές φορές καταπατούμενος, αλλά κατόρθωσε να διαφύγει από τους στρατιώτες διώκτες του, στους οποίους οι Αρειανοί ειχαν υποσχεθεί μεγάλη αμοιβή, αν έφερναν σαν λάφυρο την κεφαλή του. Μετά από την απόδρασή του από το ναό και για μεγάλο χρονικό διάστημα μάταια οι εχθροί του επέμειναν να βρούν τον Αθανάσιο. Για διάστημα 6 χρόνων, όσο κράτησε η βασιλεία του Κωνστάντιου, ο Αθανάσιος περιπλανήθηκε από έρημο σε έρημο, κινδυνεύοντας πολλές φορές να συλληφθεί. Τα ασφαλέστερα γι' αυτόν άσυλα ήταν τα μοναστήρια και τα ησυχαστήρια της Θηβαΐδας, όπου ευρίσκονταν και τα περισσότερα καταφύγια όλων των ερημιτών και ασκητών. Από εκεί, ποτέ δεν σταμάτησε να ενθαρρύνει τους λίγους πλέον Επισκόπους της Αιγύπτου οι οποίοι ειχαν απομείνει και κρατούσαν με ζήλο και αυταπάρνηση την Ορθόδοξη πίστη, γράφοντάς τους αποστολικές επιστολές, μέσα από τις οποίες ανασκεύαζε τις αιρετικές διδασκαλίες του Άρειου και αναθεμάτιζε τους διώκτες της. Οι επιστολές αυτές στη συνέχεια αντιγράφονταν από πιστούς και διασκορπίζονταν σε όλες τις Χριστιανικές Εκκλησίες της Ανατολής. Έτσι λοιπόν μέσα από το μοναχικό κελλί του, εποίμαινε ο αόρατος Πατριάρχης όλη την Αίγυπτο με τη βοήθεια και τη συμβολή των μοναχών της ερήμου, όταν εμφανίστηκε απροσδόκητα άλλη λαίλαπα που απείλησε πραγματικά να γκρεμίσει από τα θεμέλιά του όλο το οικοδόμημα του Χριστιανισμού.

Δεν είχαν περάσει ούτε τέσσερις μήνες από το θάνατο του Μεγάλου Κωνσταντίνου, όταν ο απαίσιος γιος του Κωνστάντιος, με την πρόφαση ότι ο πατέρας του δηλητηριάστηκε από τους αδελφούς του, όχι μόνο έσφαξε τους θείους του, αλλά και επτά εξαδέλφους του, μεταξύ τους δε και τους συνάρχοντες με αυτόν Δαλμάτιο και Αννιβαλλιανό. Βεβαίως επίσης κατέσφαξε και όποιο επιφανή άνδρα είχε κατά οποιονδήποτε τρόπο συγγένεια με τον βασιλικό οίκο. Δύο μόνο παιδιά σώθηκαν σαν από θαύμα από τη φοβερή αυτή σφαγή, ο Γάλλος και ο Ιουλιανός, γιοι του Ιούλιου Κωνσταντίνου, ετεροθαλούς αδελφού του Μεγάλου Κωνσταντίνου, 6 και 12 ετών αντίστοιχα.Αργότερα όμως το 354 μ.Χ. ο Γάλλος αποκεφαλίζεται και διασώζεται μόνο ο Ιουλιανός, χάρις στην επέμβαση της καλής και ευσεβούς βασίλισσας Ευσεβίας, που ακουγοντάς την τον λυπήθηκε και τον άφησε να ζήσει. Ο όρος όμως για την επιβιωσή του ήταν να απομακρυνθεί από τις ενεργείς χώρες και να μετοικήσει στην Αθήνα. Στην Αθήνα όμως υπήρξε ένας άλλος κίνδυνος τον οποίο βέβαια δεν είχε προβλέψει ο Κωνστάντιος. Η θέα των λαμπρών μνημείων του αρχαίου θρησκεύματος και οι εισηγήσεις στο αρχαίο πνεύμα των Εθνικών ρητόρων κυρίευσαν την ψυχή του Ιουλιανού και τον αποτράβηξαν από το Χριστιανικό κήρυγμα των Ευαγγελίων, βλέποντας ότι πολλά από τα διδάγματά τους να αναιρούνται από τις πράξεις του Κωνστάντιου.Μετά όμως από λίγο συνέβη και κάποιο άλλο γεγονός. Ο Ιουλιανός, ο οποίος δεν είχε κάν ούτε έξι μήνες παραμονής στην Αθήνα, κλήθηκε από τον Κωνστάντιο το Νοέμβριο του 355 μ.Χ. στην Κωνσταντινούπολη και, αφού του απενεμήθη το αξίωμα του Καίσαρα ταυτόχρονα με αυτό του Διοικητού της Γαλατίας, του ζητήθηκε να αποχωρήσει άμεσα στο νέο τόπο διαμονής του για την αντιμετώπιση των Γερμανικών φύλων που οι συνεχείς τους επιθέσεις και επιδρομές έκαναν τους κατοίκους να υποφέρουν, συν του ότι δεν είχαν και έναν ικανό Άρχοντα να τους διοικήσει αποτελεσματικά.

Παρ' ό,τι ο νέος Καίσαρας δεν ήταν κατάλληλα προετοιμασμένος για το δύσκολο αυτό έργο που ανέλαβε, αναδείχθηκε σε ικανότατο στρατηγό και στο διάστημα των πέντε χρόνων που ακολούθησαν, όχι μόνο απώθησε τους Γερμανούς πέρα από το Ρήνο, αλλά η ήττα τους ήταν τόσο βαρειά που στην κυριολεξία τους ταπείνωσε στρατιωτικά. Μετά από αυτή τη νίκη του αποκατέστησε την τάξη και την απόλυτη ασφάλεια σε αυτή την απομακρυσμένη περιοχή του κράτους, σε αντίθεση με την προηγούμενη άθλια κατάσταση που επικρατούσε εκεί. Η επιτυχία του όμως αυτή ήταν η κύρια αιτία να τον φθονήσει ο Κωνστάντιος, με σκοπό λοιπόν να εξουδετερώσει την πλήρη αποδοχή του από τους Γαλάτες, και ιδιαίτερα να τον απομακρύνει μαζί με τις λεγεώνες του από εκεί. Τον κάλεσε μαζί με αυτές να κινηθεί άμεσα προς την Ασία με σκοπό να αντιπαραταχθεί απέναντι στους Πέρσες που επετίθεντο συνεχώς στα ανατολικά σύνορα. Οι λεγεώνες όμως όχι μόνον παράκουσαν τη διαταγή του Κωνστάντιου, αλλά ταυτόχρονα ανακηρύσσουν τον Ιουλιανό Βασιλέα χωρίς τη θέλησή του. Αυτός αποδεχόμενος τελικά το αξίωμα προτείνει άμεσα στον Κωστάντιο συμβιβασμό. Δυστυχώς η Βασίλισσα Ευσεβία η οποία θα μπορούσε να συντελέσει θετικά σε ένα τέτοιο συμβιβασμό είχε πεθάνει πριν από αρκετά χρόνια. Ο Κωνστάντιος απορρί-

Ο Ιουλιανός

πτει αγέρωχα κάθε συμβιβασμό και συνδιαλλαγή με αποτέλεσμα ο Ιουλιανός με τις πιστές σε αυτόν λεγεώνες να εξορμήσει εναντίον της Κωνσταντινουπόλεως. Στις 3 Νοεμβρίου του 361μ.Χ. ο Κωνστάντιος πεθαίνει και έτσι αποσοβείται ο εμφύλιος πόλεμος. Πορευόμενος δε ο Ιουλιανός στη Βασιλεύουσα αναγνωρίζεται πλέον από όλο το κράτος ως ο μοναδικός Βασιλεύς.

Ο Ιουλιανός, προτού να ξεκινήσουν οι έριδες με τον εξάδελφό του, ειχε πολλές συννενοήσεις με φίλους του Εθνικούς από την Ελλάδα για την εκτέλεση της μελλοντικής θρησκευτικής του μεταρρύθμισης. Όταν όμως ξεκίνησε η ρήξη με τον Κωνστάντιο, την ίδια μόλις ημέρα απέβαλε την πίστη του στον Χριστό και αφιερώθηκε στούς αθάνατους αρχαίους Ελληνικούς Θεούς. Από εκείνη δε τη στιγμή με αυτή την πράξη του η Εκκλησία δεν έπαψε να τον αποκαλεί «αποστάτη» και «παραβάτη» της διδασκαλίας του Σωτήρος. Απέναντι στους Χριστιανούς ο Ιουλιανός ήταν γενικά μετριοπαθής, όπως ακριβώς ήταν ο θείος του Μεγάλος Κωνσταντίνος απέναντι στους Εθνικούς. Και βέβαια δικαίως καυχιέται γι' αυτό επανειλημμένα, και αναφέρει στην μεν 24η επιστολή του: «Εγώ μέν κέκρικα τοις Γαλιλαίοις άπασαν ούτω πράως και φιλανθρώπως, ώστε μηδένα μηδαμού βίαν υπομένειν, μηδέ εις ιερόν έλκεσθαι, μηδέ εις άλλο τι τούτο επηρεάζεσθαι παρά την οικείαν πρόθεσιν». Στη δε 32η επιστολή του γράφει: «Ώμην εγώ τους Γαλιλαίων προστάτας, έξειν μοι μείζονα χάριν ή τω φθάσαντι προ εμού αρχήν επιτροπεύσαι». Σε αυτό το σημείο εννοεί τον Βασιλέα Κωνστάντιο. Ονομάζει δε τους Χριστιανούς Γαλιλαίους, κατά την αρχαία συνήθεια, όπως αναφέρει και ο ιστορικός Ιωάννης Μαλάλας, επί Αυτοκράτορος Κλαυδίου Ρώμης οι Χριστιανοί ελέγοντο Ναζωραίοι ή Γαλιλαίοι. Από δε του Επισκόπου Ευόδου ονομάστηκαν Χριστιανοί οι οποίοι και αποδέχτηκαν αυτό το όνομα. Πολλές φορές μάλιστα ο Ιουλιανός προέτρεψε τους εξαχρειωμένους και εξευτελισμένους Ιερείς της ειδωλολατρίας να μιμηθούν τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας των Χριστιανικών Εκκλησιών, όπως μαρτυράει η επιστολή του στον Αρχιερέα της Γαλατίας Αρσάκιο. Δεν θέλουμε βέβαια να πιστεύουμε αυτά που του απέδιδαν μεταγενέστεροι Χριστιανοί χρονογράφοι και τα χαρακτήριζαν ανοσιουργήματα, αλλά είναι βέβαιο ότι ο Ιουλιανός εξώκειλε σε αδικαιολόγητες πράξεις.

Γενικότερα αξίωσε να επιβάλει στους Χριστιανούς την αρχαία Ελληνική γλώσσα με σκοπό να τους τιμωρήσει, επειδή έδειχναν αποστροφή στην ειδωλολατρία. Ταυτίζοντας όμως αυτήν με τα υπόλοιπα συστατικά του Ελληνισμού, τους έλεγε ειρωνευόμενος: «Εις ημάς ανοίκουσιν η ευγλωττία και αι τέχναι της Ελλάδος, όπως και οι των Θεών λατρεία. Υμέτερος δε κλήρος εστιν η αγροικία και η αμάθεια». Με βάση αυτό το σόφισμα, όχι μόνο απέ-

κλεισε τους Χριστιανούς από όλα τα ανώτερα πολιτικά και στρατιωτικά αξιώματα, αλλά απαγόρευσε σε αυτούς να σπουδάζουν Γραμματική, Ρητορική, Ιατρικές και Καλές Τέχνες, παραδίδοντας έτσι όλη την εκπαίδευση στους Εθνικούς Σοφιστές. Στην κατάλληλη όμως στιγμή εκδηλώνεται η αγανάκτηση των Χριστιανών μέσα από τον περίφημο στηλιτευτικό λόγο του Γρηγορίου του Ναζιανζηνού κατά του Ιουλιανού ο οποίος αρχίζει με τις λέξεις: «Πολλών γαρ και δεινών όντων εφ' οις εκείνος μισείσθαι δίκαιος ουκ εστιν, ου μάλλον ή τούτο παρανομήσας φαίνεται». Και σε όλη του δε τη διάρκεια συνεχίζει να καταδεικνύει την ανάγκη της συνύπαρξης και συμμαχίας του Χριστιανισμού με τον Ελληνισμό. Το διαζύγιο μεταξύ του δόγματος του Χριστιανισμού και του Ελληνισμού ήταν προ των πυλών και έτσι υπήρχε κίνδυνος ανατροπής εκ βάθρων του ενός από τους δύο θεμέλιους λίθους επάνω στους οποίους οικοδομήθηκε και ήλπιζε ο Βυζαντινός και μετά ο νεώτερος Ελληνισμός. Πώς λοιπόν ήταν δυνατόν να μην πληγωθεί η μεγάλη ψυχή του Ναζιανζηνού μπροστά στην επερχόμενη αυτή καταστροφή; Γι' αυτό απευθυνόμενος στους Εθνικούς τους λέγει: «Τα μεν άλλα παρήκα τοις βουλομένοις, πλούτον, ευγένειαν, εύκλειαν, δυναστείαν, ά της κάτω περιφοράς έστι, και ονειρώδους τέρψεως. Του λόγου δε περιέχομαι μόνου». Τα δύο αντίπαλα μέρη αγωνιζόντουσαν το ένα περισσότερο από το άλλο να προσοικειωθεί τους θησαυρούς της Ελληνικής σοφίας και ευφυίας. Αλλά η πάλη δεν περιοριζόταν μόνο σε αυτό.

Ο Ιουλιανός υποχρέωσε τους Χριστιανούς με νόμο να αποζημιώσουν όλες τις ζημιές που προξενήθηκαν από τις καταστροφές των Εθνικών Ναών και μάλιστα αναδρομικά από την εποχή του Μεγάλου Κωνσταντίνου. Η εκτέλεση αυτής της απαίτησης προκάλεσε, όπως αναμενόταν, έντονες βιαιοπραγίες, παρ' ό,τι ο Βασιλεύς ήλπιζε και επιθυμούσε να τις αποφύγει. Έτσι η έναρξη ενός εμφυλίου πολέμου ήταν στα πρόθυρα και εμφανής σε όλη την επικράτεια, εφ' όσον θα συνέχιζε να επιζεί ο Ιουλιανός. Αυτός όμως δεν βασίλευσε παρά μόνο δύο χρόνια. Μετά, όπως ήδη είπαμε, από την υπόταξη των διάφορων Γερμανικών φύλων, ο Ιουλιανός επιθυμούσε δικαώς να ταπεινώσει με τον ίδιο τρόπο και τους Πέρσες, με το δεδόμενο ότι είχαν ήδη προξενήσει μεγάλες ζημιές στο κράτος επί Κωνστάντιου. Έτσι λοιπόν όταν βασίλευσε, προετοίμασε δραστήρια τον πόλεμο κατά του Σαπώρ βασιλέως των Περσών. Αφού συγκρότησε στρατό από 160.000 άνδρες και κατασκεύασε στόλο στον Εφράτη ποταμό, άρχισε να τον αναζητάει στη Μεσοποταμία με σκοπό να συγκρουστεί μαζί του. Κάνοντας όμως λάθος επιλογή διαδρομής, άρχισε να περιπλανιέται μέσα σε αχανείς ερήμους, γεγονός που τον ανάγκασε τελικά να υποχωρήσει. Στη δύσκολη αυτή στιγμή, παρά την αμηχανία που επικρατούσε, μαζί και την εμφάνιση του πολυάριθμου στρατού των Περσών, που άρχιζε να τον πιέζει αφόρητα, ο Ιουλιανός επέδειξε και ανδρεία και καρτερία στη διάρκεια του αγώνα.

Μια όμως από εκείνες τις ημέρες, μαθαίνει, χωρίς να το περιμένει, ότι αιφνιδιαστικά οι δυνάμεις του εχθρού προσέβαλλαν την οπισθοφυλακή του. Αμέσως λοιπόν και για να προλάβει τα χειρότερα εφορμάει στο πεδίο της μάχης, χωρίς το θώρακά του, όπου από καίριο τραύμα που δέχεται, πεθαίνει τη νύχτα της 25ης Ιουνίου του 363 μ.Χ. σε ηλικία 32 ετών. Λέγεται δε ότι στις τελευταίες του στιγμές πήρε αίμα από την πληγή με το χέρι του και διασκορπίζοντάς το με δύναμη στον αέρα, φώναξε: «Νενίκηκας Χριστέ, κορέσθητι Ναζωραίε». Αμέσως μετά το θάνατο του Ιουλιανού, αναγορεύτηκε αυτοκράτορας από το στρατό ο Ιοβιανός, ο οποίος με πολύ μεγάλες θυσίες ειρήνευσε με τους Πέρσες και επανέφερε ξανά το κράτος στο Χριστιανικό Θρήσκευμα. Αλλά και ο Ιοβιανός πεθαίνει το Φεβρουάριο του 364 μ.Χ. και αναλαμβάνει ο διάδοχός του ονόματι Ουάλης. Ο Ουάλης ασπάζεται την αίρεση των Αρειανών χωρίς όμως να επιχειρήσει να διώξει τους Ορθόδοξους προστατεύοντας αυτούς φαινομενικά, παρ' ό,τι πολλοί τον κατηγορούν για το αντίθετο που έκανε μέσα από διάφορα Αυτοκρατορικά διατάγματα. Όταν ο Ιουλιανός ανέτρεψε τον Κωνστάντιο, με διάταγμά του επανέφερε από την εξορία όλους τους Ορθόδοξους Επισκόπους και μεταξύ αυτών και τον Αθανάσιο, ο οποίος, επιστρέφοντας τότε στην Αλεξάνδρεια, για να καταλάβει πάλι το θρόνο του, έτυχε τέτοιας λαμπρής υποδοχής από τους κατοίκους της πόλης, οι οποίοι εκτός του ότι ειχαν συγκεντρωθεί στις όχθες του Νείλου πεζοί ή σε πλοιάρια με αναμμένους πυροσούς, έστρωναν στο πέρασμά του πολυτελή υφάσματα και τον επευφημούσαν με δυνατές κραυγές. Ακόμη δε είχαν φωταγωγήσει και τους υψηλούς πύργους του Μουσείου της Πόλης. Το μέγεθος αυτής της υποδοχής του Πατέρα της Ορθοδοξίας, η ευρεία λαϊκή αποδοχή του και η μεγάλη προσωπικότητα του Αθανάσιου, εφόβησαν πολύ τον Ιουλιανό, όπως και παλαιότερα το Μεγάλο Κωνσταντίνο. Ετσι λοιπόν διατάζει και πάλι αυτόν να πάει στην εξορία. Ήταν δε τόσο μεγάλο το μίσος του απέναντι στον Αθανάσιο, ώστε αναφερόμενος στο μικρό του ανάστημα τον λοιδορούσε λέγοντας: «μηδέ ανήρ, αλλ' ανθρωπίσκος». ■

ΠΑΓΚΥΠΡΙΟ ΛΥΚΕΙΟ ΛΑΡΝΑΚΑΣ

Μια σύντομη ιστορική διαδρομή

● **Της Νίκης Καραγιώργη**
Φιλολόγου-Συγγραφέα

Στα 1822 ιδρύεται το Σχολαρχείο ή η Ελληνική Σχολή Λάρνακος, το πρώτο εκπαιδευτήριο της πόλης. Το 1898 το Σχολαρχείο μετατρέπεται σε ημιγυμνάσιο (Αποστολίδειον ημιγυμνάσιον) και λειτουργεί μέχρι το 1911 που ξεκινά τη λειτουργία του το Παγκύπριο Λύκειο Λάρνακας.

Το 1908 ο γιατρός, συγγραφέας και μετέπειτα Δήμαρχος Λάρνακας Φίλιος Ζαννέτος υπέβαλε πρόταση για μεταρρύθμιση του Ημιγυμνασίου σε Σχολή Εμπορικής κατεύθυνσης. Την ιδέα του Φίλιου Ζαννέτου ενστερνίστηκε ο τότε Μητροπολίτης Κιτίου Μελέτιος Μεταξάκης, διότι ανταποκρινόταν στις ανάγκες και το πνεύμα της εποχής: στη Λάρνακα δεν υπήρχε σχολείο του ίδιου επιπέδου με αυτά που λειτουργούσαν στην Ελλάδα, ενώ η ίδρυση ανταγωνίσιμου Ελληνικού σχολείου ήταν επιβεβλημένη, αφού ήδη στη Λάρνακα λειτουργούσαν δύο ξενόγλωσσα σχολεία, Σχολή Καλογραιών (1844) και Αμερικανική Ακαδημία Λ/κας (1908). Έτσι τον Ιούνιο του 1911 ο Μητροπολίτης Κιτίου Μελέτιος Μεταξάκης συγκάλεσε συνέλευση των πολιτών, για να συσκεφθούν για το συγκεκριμένο ζήτημα. Η συνέλευση ομόφωνα δέχτηκε την πρόταση μετατροπής του ημιγυμνασίου σε Εμπορική Σχολή.

Το Παγκύπριο Εμπορικό Λύκειο Λάρνακας, η Α΄ Εμπορική Σχολή της Κύπρου άρχισε να λειτουργεί από το σχολικό έτος1911-1912 στεγασμένο στο παλιό σπίτι του Ιωάννη Πιερίδη, όπου τελέσθηκαν και τα εγκαίνιά του στις 2 Οκτωβρίου 1911.

Το επόμενο σχολικό έτος το Π.Ε.Λ.Λ. στεγάστηκε προσωρινά σε ιδιωτικό οίκημα στη Σκάλα, επειδή το σπίτι του Ιωάννη Πιερίδη επρόκειτο να χρησιμοποιηθεί ως Πτωχοκομείο και στο Αποστολίδειο εγκαταστάθηκαν οι αστικές σχολές Σκάλας και Λάρνακας συμπτυγμένες σε μία.

Στο μεταξύ καταβάλλονταν προσπάθειες για εξεύρεση του αναγκαίου ποσού για την ανέγερση κατάλληλου κτιρίου για το Λύκειο. Λύση στο πρόβλημα έδωσε το κληροδότημα του Λαρνακέα Κωνσταντίνου Ζαχαριάδη, ο οποίος πεθαίνοντας πρόσφερε την πλούσια βιβλιοθήκη του και ένα μεγάλο μέρος από τη χρηματική του περιουσία στα σχολεία της Λάρνακας. Μετά από συνεννόηση με τους διαχειριστές της διαθήκης, στάληκε το ποσό στην επιτροπεία των σχολείων, η οποία κατόρθωσε να ανεγείρει μέσα σε έξι μήνες δίπλα στο Αποστολίδειο ένα μεγαλόπρεπο και επιβλητικό σχολικό κτίριο που ονομάστηκε «Ζαχαριάδειο Εμπορικό Λύκειο» προς τιμήν του ευεργέτη.

Τα εγκαίνια του Ζαχαριαδείου τελέστηκαν στις 9 Μαρτίου 1914. Τον Οκτώβριο του 1914 το Π.Ε.Λ.Λ. αναγνωρίστηκε από το ελληνικό κράτος ως ισότιμο με τις Ελληνικές Εμπορικές Σχολές και από τότε άρχισε την ανοδική του πορεία.

Λίγα χρόνια αργότερα νέοι δωρητές έκτισαν αστικές σχολές τόσο για τη Σκάλα όσο και για τη Λάρνακα, γι' αυτό το Αποστολίδειο, γύρω στο 1926, χρησιμοποιήθηκε ως οικοτροφείο του Εμπορικού Λυκείου. Συμπληρώθηκε μάλιστα με νέες αίθουσες και δεύτερο όροφο.

Το 1936 το Π.Ε.Λ.Λ. παρουσίασε οικονομικές δυσκολίες, γεγονός που το εξανάγκασε να δεχτεί την επιχορήγηση της αποικιακής κυβέρνησης με αντάλλαγμα την εποπτεία από το γραφείο Παιδείας. Το γεγονός αυτό όμως δεν εμπόδισε την πατριωτική δράση της σχολής, τουναντίον μάλιστα της έδωσε τα μέσα να την αναπτύξει ακόμη περισσότερο κι ας ήταν διαφορετικά τα σχέδια της αποικιακής κυβέρνησης, όταν έδινε την επιχορήγηση.

Το 1939 οι καθηγητές του Λυκείου συνέταξαν

νέο πρόγραμμα, το οποίο και εγκρίθηκε. Σύμφωνα με το πρόγραμμα αυτό το σχολείο διαιρέθηκε σε δύο τμήματα:

Α) σε τετρατάξιο τμήμα κλασικών (γυμνασιακών) μαθημάτων και

Β) σε διτάξιο Ανώτερο Εμπορικό Τμήμα.

Αργότερα έγινε μικρή τροποποίηση στο πρόγραμμα, σύμφωνα με την οποία το σχολείο χωρίστηκε σε δύο τμήματα, τριτάξιο κλασικό Γυμνάσιο και τριτάξιο Ανώτερο Εμπορικό Τμήμα.

Το Π.Ε.Λ.Λ. ήταν επίσης χωρισμένο σε τμήμα αρρένων που στεγαζόταν στο Ζαχαριάδειο και σε τμήμα θηλέων που στεγαζόταν σε οίκημα που ανήκε στο Λυκειάρχη Δημήτριο Κουτουμάνο, το οποίο χρησιμοποιήθηκε μέχρι τις 6 Νοεμβρίου 1956.

Κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και συγκεκριμένα το σχολικό έτος 1941-42 το σχολείο μεταφέρθηκε και λειτούργησε στο Δάλι για προστασία των μαθητών του από τους αεροπορικούς βομβαρδισμούς. Εξαιτίας της συνεχούς αύξησης του αριθμού των μαθητών, οι υπάρχουσες αίθουσες διδασκαλίας δεν επαρκούσαν και γι' αυτό το 1948 ανεγέρθηκαν τέσσερις νέες αίθουσες. Ένα μέρος της δαπάνης για την επέκταση του σχολείου καλύφθηκε από απόφοιτους δωρητές και από τη Σχολική Εφορεία.

Τη σχολική χρονιά 1953-54 αναγνωρίστηκε η λειτουργία στο Λύκειο τριών κλασικών (γυμνασιακών) τάξεων (Α΄, Β΄, Γ΄) ενώ πέντε χρόνια αργότερα (1958) λειτούργησαν και οι υπόλοιπες τρεις κλασικές τάξεις (Δ΄, Ε΄, ΣΤ΄), για να αποκτήσει το σχολείο, παράλληλα με το Εμπορικό και Κλασικό Τμήμα. Έτσι το σχολείο μετονομάστηκε από Π.Ε.Λ.Λ. σε Π.Λ.Λ. Οι πρώτοι απόφοιτοι του Κλασικού τμήματος αποφοίτησαν από το Λύκειο τη σχολική χρονιά 1959-1960.

Στον απελευθερωτικό αγώνα του 1955-1959 το Λύκειο διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο. Η ΑΝΕ (Άλκιμος Νεολαία ΕΟΚΑ) της πόλης αποτελείτο από μαθητές του σχολείου, ενώ ο πολυγράφος του χρησιμοποιήθηκε για εκτύπωση φυλλαδίων της Ε.Ο.Κ.Α. Στις αρχές του σχολικού έτους 1956-57 το Γραφείο Παιδείας ζήτησε τη διαγραφή από τη σχολή 11 μαθητών και 3 μαθητριών. Στις 6 Νοεμβρίου 1956 η αποικιακή κυβέρνηση διέταξε το κλείσιμο του σχολείου και τη διαγραφή του από τους καταλόγους των Κυπριακών Εκπαιδευτηρίων. Λίγες μέρες αργότερα, με εντολή του κυβερνήτη Harding, διαγράφηκαν από το μητρώο των καθηγητών οκτώ καθηγητές του Λυκείου με την κατηγορία ότι χρησιμοποίησαν την έδρα τους για ανατρεπτικούς σκοπούς.

Το σχολείο παρέμεινε κλειστό για δεκατέσσερις μήνες. Επαναλειτούργησε στις 8 Ιανουαρίου 1958. Στο διάστημα που δεν λειτουργούσε το σχολείο, οργανώθηκαν τα φροντιστήρια Λάρνακας με πρωτοβουλία του Μητροπολίτη Κιτίου Άνθιμου αναβιώνοντας έτσι το Κρυφό Σχολειό. Τα φροντιστήρια αναγνωρίστηκαν από την Ελληνική Κυβέρνηση, συντηρήθηκαν από εύπορους πολίτες, την Εκκλησία και από τα χαμηλά δίδακτρα που πλήρωναν οι μαθητές.

Το 1960, με πρωτοβουλία του Μητροπολίτη Κιτίου Άνθιμου κτίστηκε στη Λάρνακα νέο σχολείο Μέσης Παιδείας, το σημερινό Λύκειο Αγίου Γεωργίου, που στέγασε πολλά τμήματα του Π.Λ.Λ. Το νέο αυτό σχολείο πρωτολειτούργησε τη σχολική χρονιά 1961-62 με τμήματα κλασικής και οικονομικής κατεύθυνσης, ενώ λίγο αργότερα απέκτησε και πρακτικό τμήμα.

Τα δύο σχολεία λειτούργησαν κάτω από τη διεύθυνση ενός Γυμνασιάρχη μέχρι το 1963 οπότε το Π.Λ.Λ. μετονομάστηκε και πάλι σε Π.Ε.Λ.Λ., γιατί λειτουργούσαν σ' αυτό μόνο τμήματα εμπορικής κατεύθυνσης. Επειδή το Π.Ε.Λ.Λ. αντιμετώπιζε οξύ στεγαστικό πρόβλημα, τόσο το Ζαχαριάδειο όσο και το Αποστολίδειο κατεδαφίστηκαν και στη θέση τους κτίστηκε το 1969 το σημερινό σχολικό κτίριο.

Τη σχολική χρονιά 1978-79 τέθηκε σε εφαρμογή στο σχολείο ο θεσμός των ΛΕΜ (Λύκειο Επιλογής Μαθημάτων). Από την ίδια χρονιά το Π.Ε.Λ.Λ. μετονομάστηκε και πάλι σε Π.Λ.Λ.

Το 2000 το σχολείο έγινε ενιαίο Λύκειο. Σήμερα, 100 χρόνια μετά, το Π.Λ.Λ. συνεχίζει την πορεία του μεταλαμπαδεύοντας στην κοινωνία της Λάρνακας και της Κύπρου γενικότερα το πνευματικό του φως. ■

Βιβλιογραφία

- *Πεντηκονταετηρίς Π.Λ.Λ. 1960-61.*
- *Περιοδικό Λεύκωμα 2000-2001*
- *Περιοδικό Λεύκωμα 2001-2002*
- *Περιοδικό Λάρνακα – Κατακλυσμός '88, σελ. 39-45*
- *Περιοδικό Λάρνακα – Κατακλυσμός '82*
- *Περιοδικό Λάρνακα – Κατακλυσμός '83*
- *Μαθητικό βήμα 1980 – 1981*

ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

και η σημασία τους για την ενωμένη Ευρώπη

● **Της Άννας Κελεσίδου**
Δρ Φιλοσοφίας

Αν και η φιλοσοφία γενικά, η αρχαιοελληνική ειδικότερα, κινδυνεύουν, σήμερα, από επιτήδειους, εσωτερικούς και εξωτερικούς, «πραγματευτές» του άμεσου κέρδους ή της εξουσίας, η ίδια, ως *φρόνησις*, ορθωτική και επανορθωτική μέθοδος, δεν έπαυσε ποτέ να είναι δωρήτρια **βίου** ή **ήθους**, με τη σημασία που έχουν οι όροι, π.χ.στον Πλάτωνα (Νόμοι 733 c, Λύσις 222 a) , δηλαδή του ποιοτικά ανώτερου από την απλή ζωικότητα τρόπου του υπάρχειν. Παράδειγμα ενσάρκωσης της ιδέας ο Μακεδόνας Αλέξανδρος, ο οποίος θαύμαζε τον παιδαγωγό του Αριστοτέλη «ουχ ήττον του πατρός, ως δι' εκείνον μεν ζων δια τούτον δε καλώς ζων», και πραγμάτωσε την προσταγή του «ευ ζην» με τον πολιτισμικό εξελληνισμό της Ανατολής στο παγκόσμιο κράτος που δημιούργησε μέσα σ' ένα συγκρητισμό πολιτισμών και θρησκειών και με διεθνή φορέα την ελληνική γλώσσα.

Αν ουσία της ελληνικότητας είναι, όπως πιστεύω, η ελληνικότητα της ουσίας, πρώτη και σταθερή συνιστώσα της είναι η ιδέα της **ενότητας**, την οποία απέδωσαν, π.χ. οι Πρώτοι Έλληνες Στοχαστές με το χαρακτηρισμό του σύμπαντος ως *κόσμου*, συστήματος ισορροπίας αντίρροπων παραγόντων, αντίστοιχου με τον κοινωνικό, όπου επικρατεί η εξισορροπιστική διαδικασία και η αποτρεπτική της πλεονεξίας δικαιοσύνη με την ισονομία (Αναξίμανδρος) και ο Πλάτων με την ιδέα ότι «το κοινόν συνδεί, το ίδιον διασπά τας πόλεις κράτη»

Όπως ήδη στο Συνέδριο της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Πολιτισμού, του 2007, στην Ιταλία, μου δόθηκε η ευκαιρία να επισημάνω, στο σημερινό πολιτιστικό στάδιο της ιστορίας η εξέλιξη της επιστημονικής γνώσης, της τεχνικής, της πληροφορικής μετέτρεψε τη σχέση του ανθρώπου με τον κόσμο από θεαστική—ερευνητική σε συνδημιουργική· στο ίδιο πνεύμα η ιδέα της ενότητας οδήγησε, εκτός από τη συνεργία των διαφόρων επιστημών, και στη συνεργασία λαών διαφορετικών πολιτισμών ή πολιτισμικής βαθμίδας, με πρώτιστη προϋπόθεση τη συμμόρφωση με τη δικαιοσύνη «και την άλλη αρετή», κατά τον πλατωνικό λόγο του Μενεξένου (247 a)· θεμελιώδης αξία και μέγιστο χρέος των λαών είναι εδώ η ειρήνη και η πραγμάτωση της πολιτικής ενιαίας κοινωνίας σε συνδυασμό με τη διαφύλαξη της διαφορετικότητας. Η ειρήνη όμως σήμερα διακυβεύεται, εκτός των άλλων χωρών, και στην ευαίσθητη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου· και επειδή ο λόγος μου έχει σχέση με τις αξίες στην Ενωμένη Ευρώπη, για την οποία, η ενότητα δεν νοείται πλέον μόνον με όρους οικονομίας, αλλ' αφορά στην τριτογένεια της αλληλεγγύης, της συλλογικότητας και του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου, ας μου επιτραπεί να σταθώ στο επιτακτικό χρέος της Ενωμένης Ευρώπης να συνεργήσει στην ικανοποίηση του αιτήματος ενός Μέλους της, της Κυπριακής Δημοκρατίας, για μια ενωμένη Κυπριακή Δημοκρατία, και να επαναλάβω εδώ πρόσφατη επίσημη ελληνοκυπριακή διατύπωση για μια λύση του Κυπριακού «στη βάση διζωνικής δικοινοτικής ομοσπονδίας, ενός κράτους με μια κυριαρχία, μια ιθαγένεια, μια διεθνή προσωπικότητα στη βάση των ψηφισμάτων του ΟΗΕ ...και των αρχών και αξιών της Ε.Ε.».

Η ειρήνη, ως γνωστόν, και όταν επιδιώκεται και όταν έχει αποκτηθεί είναι αγαθό, εφόσον συναρτάται με την ελευθερία ή την εθνική ανεξαρτησία και τη δικαιοσύνη, η οποία είναι αντίμαχη στην ανασφάλεια από τον σφετερισμό της εξουσίας ή της δύναμης. Η αρχαιοελληνική φιλοσοφία, ως γνωστόν, προσέφυγε στην πολιτισμική αξία του μέτρου, όπως αυτή επιγραμματικά διατυπώθηκε, π.χ. με τη δημοκρίτεια ρήση: «η ευογκία ασφαλέστερον της μεγαλογκίης» (Β 3.6) και την πλατωνική απόφανση για την «άγαν ελευθερίαν», η οποία «εις άγαν δουλείαν «μεταβάλλει» ανθρώπους και πολιτείες (Πολιτεία Η 564 a).

Συμπληρώνοντας την προγραμματική και υπαινικτική αυτή εισήγησή μου, θα έλεγα ότι οι αξίες της ειρήνης, του μέτρου, ως μέσου που επιτρέπει τον καθορισμό ενός βέλτιστου μεταξύ δύο άκρων, ως του «ίσου» αντί της υπερβολής και της έλλειψης (βλ. Δημόκριτος Β 102), και η αξία της ελευθερίας είναι και συνιστώσες της δημοκρατίας, του μεγίστου προτύπου πολιτεύματος που η αρχαία ελληνική φιλοσοφία κληροδότησε στην πολιτισμένη ανθρωπότητα. Οι ρήσεις, ειδικά, του Δημόκριτου που συνδυάζουν ψυχολογικές παρατηρήσεις και αρχές ηθικές και κοινωνικοπολιτικές, για την αξία του ανθρώπου, την παρρησία, τον καιρό, τον σεβασμό του νόμου, τη δικαιοσύνη, τη φιλία και μία απόφανση του Ταραντίνου φιλόσοφου, μαθηματικού και πολιτικού Αρχύτα, για την ομόνοια αφορούν πάντα στην Ενωμένη Ευρώπη όσον και εφόσον αυτή συνταιριάζει την πολιτική με το δίκαιο και την ηθική, όσον και εφόσον διαπνέεται από *λογισμό*, αρχύτειο όρο που δεν αναφέρεται περιοριστικά στο οικονομικό επίπεδο, αλλά νοείται ως μέθοδος εξισωτικής κοινωνικής πολιτικής, έλλογος υπολογισμός ανάληψης μέτρων κατά της στάσης, της αυθαιρεσίας και της αδικίας. Εδώ οι «δυνάμενοι», πολίτες και κράτη, καλούνται να «συνεπικουρούν» και να βοηθούν τους «αδυνάτους», ώστε να επιτυγχάνεται ένας αυθεντικός δυναμικός ανθρωπισμός μεταξύ όλων των Μελών, που ως Μέλη και όχι ως μέρη, απαρτίζουν την Ευρωπαϊκή Ένωση. ■

ΤΡΙΤΗ ΑΝΑΣΚΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΣΤΗΝ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ «ΑΥΛΗ» ΣΤΟΝ ΠΑΝΩ ΠΥΡΓΟ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ

● **Του Στυλιανού Περδίκη**
Διευθυντή Μουσείου Ιεράς Μονής Κύκκου

Το Μουσείο της Ιεράς Μονής Κύκκου ανακοινώνει την ολοκλήρωση της τρίτης φάσης της ανασκαφικής έρευνας, η οποία διεξήχθη από κοινού με το Τμήμα Αρχαιοτήτων στην τοποθεσία «Αυλή» στον Πάνω Πύργο Τηλλυρίας κάτω από τη διεύθυνση του Στυλιανού Περδίκη, διευθυντή του Μουσείου Κύκκου, μαζί με τις αρχαιολόγους Ουρανία Μιχαήλ, Ουρανία Περδίκη και τον ανώτερο τεχνικό του Τμήματος Αρχαιοτήτων Γεώργιο Κουμή. Η ανασκαφή διήρκεσε έξι εβδομάδες από τις 4 Οκτωβρίου μέχρι τις 12 Νοεμβρίου 2010.

Κατά τη φετινή περίοδο συνεχίστηκε η ανασκαφική δραστηριότητα στην ανατολική πτέρυγα του κτηριακού συγκροτήματος η οποία ήταν δομημένη εξ ολοκλήρου από ορθογωνισμένους ψαμμιτόλιθους. Οριοθετήθηκε σχεδόν πλήρως το περίγραμμά της και διαφάνηκε επί του παρόντος ότι απαρτίζετο από δέκα δωμάτια, ανισομερών διαστάσεων. Προς το βόρειο άκρο της ανατολικής πτέρυγας, σε δύο σημεία, εντοπίστηκαν θεμέλια τοίχων, δομημένων με τοπικούς ηφαιστειογενείς λίθους και χωματόλασπη, που παραπέμπουν μάλλον σε παλαιότερη οικοδομική φάση.

Η ανασκαφή επεκτάθηκε και στις τρεις άλλες πλευρές του συγκροτήματος, βόρεια, νότια και δυτικά.

Εισηγμένο μαγιόλικο πινάκιο

Στα βόρεια εντοπίστηκε τοίχος με άξονα ανατολή – δύση, δομημένος με ακατέργαστους ηφαιστειογενείς λίθους και σπαράγματα από παλαιότερα δομικά στοιχεία. Αυτός έχει μήκος γύρω στα 24 μέτρα και μέγιστο ύψος διάσωσης γύρω στο ένα μέτρο. Είναι εμφανές ότι οριοθετούσε τη βόρεια εξωτερική πλευρά του οικοδομικού συγκροτήματος. Εσωτερικά, προς τα νότια του προαναφερθέντος τοίχου, εντοπίστηκαν στο ψηλότερο επίπεδο δύο ορθογώνιοι χώροι, διαστάσεων 300 Χ 400 εκ., καλυμμένοι με σκυρόδεμα στο πάτωμα και κονίαμα στους τοίχους. Η χρήση τους επί του παρόντος δεν έχει διευκρινιστεί. Κάτω από τους χώρους αυτούς, σε σημεία, όπου υπήρχε η δυνατότητα τομών, εντοπίστηκαν παλαιότερα κατάλοιπα. Δυτικότερα, στον ίδιο άξονα αποκαλύφθηκαν άλλα δύο δωμάτια, δομημένα με ακατέργαστους ηφαιστειογενείς λίθους και σπαράγματα από δομικά υλικά σε δεύτερη χρήση, προερχόμενα από την ανατολική μάλλον πτέρυγα. Την ίδια δόμηση παρουσιάζουν και

Γενική όψη του ανατολικού μέρους της ανασκαφής

Εργασίες στερέωσης κονιαμάτων από τους συντηρητές των Εργαστηρίων του Μουσείου της Μονής Κύκκου

Σιδερένιο εγχειρίδιο

Γενική άποψη του ανασκαμμένου χώρου στα δυτικά

Αρχιτεκτονικά κατάλοιπα σε τομή στο νότιο μέρος της ανασκαφής

Η ανασκαφή επεκτάθηκε και στη νότια πλευρά του κτηριακού συγκροτήματος, όπου επαληθεύτηκε η υπόθεση ότι η οικοδομή συνέχιζε προς τα δυτικά. Επί του παρόντος αποκαλύφθηκε ευθύγραμμος τοίχος με άξονα ανατολή – δύση, μήκους 20 μέτρων, ως προέκταση της βόρεια αντηρίδας του καλούμενου μεσαιωνικού κτηρίου. Σαφείς ενδείξεις δηλώνουν την πάρα πέρα προέκταση του τοίχου αυτού προς τα δυτικά, όπου πιθανότατα εφάπτεται της δυτικής πτέρυγας του όλου κτηριακού συγκροτήματος. Ο τοίχος είναι δομημένος με ηφαιστειογενείς τοπικούς λίθους, ενώ περιστασιακά χρησιμοποιούνται και τμήματα ψαμμιτόλιθων, οι οποίοι συγκρατούνται μεταξύ τους με απλή χωματόλασπη. Εκατέρωθεν του τοίχου αυτού, που φαίνεται ότι λειτουργούσε ως κεντρικός άξονας, αναπτύσσονται από μια σειρά δωματίων. Αυτά καλύπτονταν με ξύλινη δίρριχτη στέγη, η οποία έφερε επίπεδα αγκιστρωτά κεραμίδια και γωνιώδεις καβάλους στην κορυφή της. Μεγάλος αριθμός θρυμματισμένων κεραμιδιών και σιδερένιων χειροποίητων καρφιών, ποικίλων μεγεθών, εντοπίστηκαν στο στρώμα καταστροφής, που προήλθε από πυρκαγιά. Αυλάκι με άξονα βορρά – νότο, κατασκευασμένο με ορθογωνισμένους ψαμμιτόλιθους και σκυρόδεμα στον πάτο, εντοπίστηκε, και διασχίζει στα ανατολικά ένα των δωματίων. Τμήμα του αυλακιού στα νότια έφερε κάλυψη με μεγάλους ηφαιστειογενείς λίθους οι οποίοι συγκρατούνται με ασβεστοκονίαμα. Η αποκάλυψη της πλήρους πορείας του αυλακιού καθώς και η χρήση του αναμένεται να διαπιστωθεί με τη μελλοντική επέκταση της ανασκαφής.

Διάφοροι τύποι κλειδιών

Σημαντικές ποσότητες οστών από ζώα και πτηνά, καθώς και θαλασσινά κοχύλια, περισυνελέγησαν, και παραπέμπουν κυρίως στο διαιτολόγιο των ενοίκων του χώρου.

Η κεραμική, που έχει συγκεντρωθεί, μπορεί να χωριστεί σε δύο γενικές κατηγορίες: σε τα κτηριακά κατάλοιπα του ανώτερου στρώματος, που καλύπτουν σχεδόν όλη τη δυτική πλευρά του συγκροτήματος, παρά την εκτενέστερη φθορά, που υπέστησαν. Σε κατώτερο επίπεδο είναι εμφανής παλαιότερη δομική φάση με πιο πλατιούς τοίχους, οι οποίοι απαρτίζονται από ανάμεικτους ορθογωνισμένους ψαμμιτόλιθους και ηφαιστειογενείς λίθους, συγκρατημένους με ασβεστοκονίαμα. Περαιτέρω διερεύνηση του σημείου αυτού θα διαλευκάνει την όλη αρχιτεκτονική του σύνθεση.

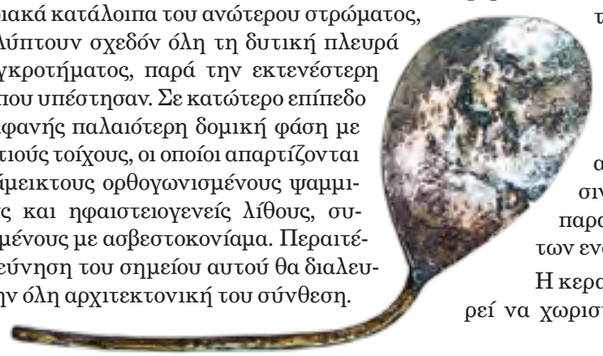

Ασημένιο κοχλιάριο

Υφαντικά σφονδύλια από στεατίτη

εφυαλωμένη και αβαφή. Προέρχεται κύρια από αγγεία οικιακής χρήσης (πινάκια, κούπες, χύτρες, υδρίες κλπ.). Χρονολογικά με βάση την τυπολογία τους επεκτείνονται από τα μέσα του 13ου αιώνα μέχρι την ύστερη τουρκοκρατία. Στην κατηγορία της εισηγμένης κεραμικής, πέραν των μαγιόλικων, με προέλευση τη δυτική Ευρώπη, εντοπίστηκαν δύο νέα είδη κεραμικής με προέλευση την περιοχή της Συρίας.

Σημαντικός αριθμός θραυσμάτων ιδιόμορφου επίπεδου «βοτσαλωτού σκυροδέματος» ποικίλου πάχους, εντοπίστηκαν διάσπαρτα σχεδόν σε όλους τους ανασκαμμένους χώρους.

Από τα κινητά ευρήματα ξεχωρίζουν κοχλιάριο από νοθευμένο ασήμι, μαχαίρια, διάφοροι τύποι κλειδιών, δύο υφαντικά σφονδύλια από στεατίτη, το ένα μάλιστα φέρει ανεικονική γλυπτή διακόσμηση, χάλκινο δακτυλίδι με διακόσμηση στο κεφάλι, ξύστρα ζυμώματος, σακκοράφι, ορειχάκινο επιχρυσωμένο στοιχείο κοσμημένο με στικτούς δράκοντες, το οποίο πιθανότατα ήταν ένθετο πάνω σε ξύλινο μικρό κιβώτιο – κοσμηματοθήκη, καθώς και νόμισμα, δηνάριο του Φράγκου βασιλιά της Κύπρου Ιακώβου Α′ (1382 – 1398).

Ταυτόχρονα με την ανασκαφή διενεργήθηκε προληπτική συντήρηση των ερειπίων από συνεργείο των Εργαστηρίων Συντηρήσεως του Μουσείου Κύκκου. Παράλληλα άρχισε η σταδιακή διαμόρφωση του χώρου με περιποίηση και ενίσχυση της υφιστάμενης βλάστησης.

Ορυχάλκινο επιχρυσωμένο στοιχείο το οποίο μάλλον ήταν ένθετο πάνω σε ξύλινο κιβώτιο

Τμήμα δαπέδου και κονιάματος τοίχων στο βόρειο μέρος της ανασκαφής

Παλαιότερα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα πάνω από τα οποία διέρχεται νεώτερος τοίχος (οριζόντια) δομημένος με ψαμμιτόλιθους

Τα έξοδα της ανασκαφής καλύφθηκαν από την Ιερά Μονή Κύκκου και το Κοινοτικό Συμβούλιο Πάνω Πύργου από χρήματα, που προήλθαν από το Υπουργείο Συγκοινωνιών και Έργων με στόχο την παροχή εργασίας στους κατοίκους της απομονωμένης Τηλλυρίας. ■

ΤΟ ΣΥΝΔΡΟΜΟ ΤΗΣ ΑΔΕΙΑΣ ΦΩΛΙΑΣ

Όταν τα παιδιά φεύγουν απ' το σπίτι...

● **Της Κατερίνας Γεωργάκη**
Συμβούλου Κέντρου Κοινωνικής και Πνευματικής Στήριξης Ιεράς Μονής Κύκκου

Το σύνδρομο της άδειας φωλιάς είναι ένας όρος που χρησιμοποίησαν οι ερευνητές γύρω στο 1970 για να περιγράψουν την ψυχολογική κατάσταση των γονιών, όταν αυτοί έρχονται αντιμέτωποι με το γεγονός ότι τα παιδιά τους ενηλικιώθηκαν και ήρθε η στιγμή να εγκαταλείψουν την πατρική εστία είτε για σπουδές, τη στρατιωτική τους θητεία, το γάμο ή κάποιο άλλο, συνδεδεμένο με την αυτονομία τους, λόγο.

Η απομάκρυνση των παιδιών από το σπίτι σίγουρα σηματοδοτεί την αλλαγή μιας έως τώρα δεδομένης κατάστασης. Το τοπίο για τους γονείς αλλάζει ριζικά. Είναι έτοιμοι να αντιμετωπίσουν αυτές τις αλλαγές; Εάν σας έδινε κάποιος την ευκαιρία να μαντέψετε, τι θα λέγατε; Ότι οι γονείς πλέον θα νιώθουν νοσταλγικοί, καταθλιπτικοί και κενοί; Ή περήφανοι, χαρούμενοι, ελεύθεροι και ικανοποιημένοι;

Η αλήθεια είναι πως και οι δύο περιπτώσεις είναι πιθανές. Εάν οι γονείς πέρασαν μια ζωή αφιερωμένη στα παιδιά, παραγκωνίζοντας τη μεταξύ τους σχέση, μπορεί να έρθουν αντιμέτωποι με δύσκολα συναισθήματα. Το σύνδρομο χαρακτηρίζεται από μια κρίση ταυτότητας, κατάθλιψη, αίσθημα απώλειας, έλλειψη στόχων και απογοήτευση. Αισθάνονται έντονα πως έφτασε το τέλος μιας εποχής όπου θεωρούσαν τον εαυτό τους χρήσιμο και απαραίτητο. Κάποιες έρευνες δείχνουν τον πατέρα να υποφέρει περισσότερο από τη μητέρα αλλά οι περισσότερες έρευνες, δείχνουν πως η μητέρα είναι αυτή που επηρεάζεται πολύ περισσότερο.

Από την άλλη, αν οι γονείς παράλληλα με την ανατροφή των παιδιών, φρόντισαν να ενισχύουν και να βελτιώνουν και τη δική τους σχέση σα ζευγάρι, η περίοδος αυτή μπορεί να είναι το έναυσμα για μια νέα εποχή που χαρακτηρίζεται από καλύτερες σχέσεις, αυξημένη ικανοποίηση και περισσότερη ελευθερία. Εκλαμβάνεται ως ευκαιρία για νέα ξεκινήματα μιας και υπάρχει επιτέλους περισσότερος χρόνος να αφιερώσουν για να επιτύχουν τους δικούς τους στόχους. Το αίσθημα της υπερηφάνειας τους γεμίζει μιας και βλέπουν το παιδί τους να έχει αρχίσει τη διαδικασία εισόδου του σε μια επιτυχημένη ενήλικη ζωή.

Έχει επίσης αναγνωρισθεί ότι σε ένα σημαντικό αριθμό περιπτώσεων, οι σχέσεις γονέων και παιδιών στην ουσία βελτιώνονται λόγω νέας κατάστασης που προκύπτει. Τα παιδιά θα έχουν πλέον ξεφύγει πλήρως από τη θυελλώδη εφηβική ηλικία, οι καθημερινές προστριβές ή διαμάχες εκ των πραγμάτων μειώνονται και η εισδοχή των παιδιών στην ενήλικη ζωή θα δώσει μια νέα δύναμη στη σχέση γονιών και παιδιών τους. Οι γονείς έχουν πλέον μια πιο ώριμη, βαθύτερη και συναισθηματικά στενότερη σχέση με τα παιδιά τους και αυτό το αισθάνονται μετά τον πρώτο χωρισμό.

Η τεχνολογική πρόοδος και εξέλιξη της μοντέρνας ζωής στην εποχή μας έχει επηρεάσει «το σύνδρομο της άδεια φωλιάς» με πολλούς τρόπους. Στα παλαιότερα χρόνια για παράδειγμα μια μητέρα είχε τις περισσότερες φορές ένα μόνο ρόλο να επιτελέσει στη ζωή της και αυτός ήταν του να είναι μητέρα. Στην εποχή μας πολύ περισσότερες μητέρες εργάζονται έξω από το σπίτι και έχουν και τη δική τους επαγγελματική ζωή. Αυτό μειώνει την πιθανότητα της εμφάνισης του συνδρόμου μιας και υπάρχει ένας επιπρόσθετος ρόλος πέραν αυτού του γονιού.

Ταυτόχρονα οι σύγχρονες επιτεύξεις σχετικά με την επικοινωνία, όπως οι τηλεφωνικές επικοινωνίες, το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, η επικοινωνία μέσω διαδικτύου δια μέσου φωνής, εικόνας ή μηνυμάτων, έχουν συμβάλει τα μέγιστα στο μηδενισμό των αποστάσεων και στην απάμβλυνση του πόνου του χωρισμού. Έτσι οι γονείς έρχονται όλο και πιο κοντά στα παιδιά τους είτε αυτά βρίσκονται στο εξωτερικό για σπουδές είτε για άλλη εργασία ή για οποιοδήποτε άλλο λόγο μακριά.

Ο αποχωρισμός των παιδιών από το σπίτι εξακολουθεί και στις μέρες μας να φέρνει ψυχικό πόνο αλλά οι πρόοδοι που επιτεύχθηκαν μετριάζουν και απαλύνουν τα ψυχολογικά προβλήματα που προκύπτουν.

Από την άλλη, πέραν των τεχνολογικών προόδων που αναφέρθηκαν πιο πάνω, χαρακτηριστικό της εποχής μας δε παύει να είναι και ο εξευρωπαϊσμός η βιομηχανοποίηση καθώς οι δύσκολες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες. Φαινόμενα που δεν αφήνουν ανεπηρέαστο το θεσμό της οικογένειας και που καθιστούν το σύνδρομο της άδειας φωλιάς πιο επικρατές στη σύγχρονη εποχή. Δεδομένου ότι υπάρχουν όλο και λιγότερες πολυμελείς οικογένειες και άρα ο αποχωρισμός ενός παιδιού από την οικογένεια μπορεί να γίνεται πιο αισθητός σε μια πολυμελή οικογένεια.

Μια άλλη ενδιαφέρουσα κατάσταση που παρουσιάζει αυξητική τάση στην εποχή μας είναι η επάνοδος των παιδιών στην οικογενειακή τους φωλιά μετά την αρχική τους αποχώρηση. ■

Ερωτήσεις & ΜΥΘΟΙ

ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΠΝΙΣΜΑ

● **Πηγή κειμένου: www.bestrong.org.gr**

1. Γιατί καπνίζουν οι καπνιστές;

Οι περισσότεροι καπνιστές δεν θυμούνται γιατί άναψαν το πρώτο τους τσιγάρο. Σίγουρα, όμως, για τη συντριπτική πλειοψηφία δεν ήταν η καλύτερη δυνατή εμπειρία. Συνέχισαν, όμως, όπως το έκαναν- και το κάνουν εκατομμύρια καπνιστές σ' όλο τον κόσμο. Στο ερώτημα γιατί συνεχίζουν το κάπνισμα, οι πιο συνηθισμένες απαντήσεις που δίνουν οι καπνιστές είναι:

1. Για να ηρεμήσουν, να ανακουφιστούν, από κάποια συναισθηματική φόρτιση (συγκίνηση): π.χ. όταν έχουν νεύρα, γιατί κάτι δεν έγινε όπως το ήθελαν, όταν κάτι που περιμένουν ματαιώνεται, όταν στενοχωριούνται ή αισθάνονται πίεση κ.λ.π.

2. Από ευχαρίστηση: π.χ. μετά από κάποια επιτυχία το κάπνισμα τους προκαλεί ακόμα μεγαλύτερη ευχαρίστηση, το θεωρούν ως μια ανταμοιβή για να γιορτάσουν αυτό που ολοκλήρωσαν με επιτυχία.

3. Γιατί διασκεδάζει τη μοναξιά και γεμίζει το χρόνο τους: Πολλοί θεωρούν το τσιγάρο μια καλή παρέα, όταν είναι μόνοι τους και δεν έχουν τι να κάνουν.

4. Για να αισθάνονται κοινωνικά προσαρμοσμένοι: π.χ. όταν η παρέα τους είναι καπνιστές και δεν θέλουν να αποτελούν εξαίρεση.

5. Γιατί αυξάνει την ενεργητικότητα τους και τους βοηθά στην εργασία, ιδίως όταν αυτή είναι πνευματική. Πολλοί αναφέρουν ότι τους βοηθά να αντέξουν και να αποδώσουν σ' αυτό που κάνουν.

6. Από συνήθεια: για την ικανοποίηση που προσφέρει η επαναλαμβανόμενη, χωρίς ιδιαίτερη σκέψη, τελετουργία του καπνίσματος.

7. Για να μην παχύνουν, αν και συνήθως αυτός ο λόγος παρουσιάζεται με ανάστροφη φορά, δηλ. από το φόβο ότι η διακοπή θα τους παχύνει συνεχίζουν να καπνίζουν.

8. Γιατί βοηθά στη λειτουργία του εντέρου, ιδίως αυτή η σύνδεση γίνεται συνήθως από γυναίκες για το πρωϊνό τσιγάρο που συνοδεύει τον καφέ.

Φαίνεται, λοιπόν, ότι οι καπνιστές συνδέουν το κάπνισμα με ορισμένες καταστάσεις και γεγονότα, με την παρουσία τους σε συγκεκριμένους χώρους, με τις διαθέσεις αλλά και με τις φοβίες τους. Μία αιτία, όμως, που είναι κοινή σε όλους τους καπνιστές και η οποία ωθεί τους καπνιστές ν' ανάψουν τσιγάρο είναι: η εξάρτηση (ο εθισμός). Πολλά τσιγάρα καπνίζονται ημερησίως για να ικανοποιηθεί η ανάγκη να μη στερηθεί ο οργανισμός των καπνιστών τη νικοτίνη, μία από τις πιο εθιστικές ουσίες που γνώρισε ο άνθρωπος.

Πολλοί καπνιστές γνωρίζουν ότι το κάπνισμα προκαλεί εθισμό, λίγοι, όμως, τον αναδεικνύουν ως την σημαντικότερη αιτία για την οποία συνεχίζουν να καπνίζουν. Όσοι καπνιστές είναι ώριμοι να διακόψουν, αισθάνονται πολύ εντονότερα την υποτέλεια στο τσιγάρο.

2. Τι είναι αυτό που ρουφούν (καπνίζουν) οι καπνιστές;

Οι καπνοβιομηχανίες προσπαθούν να πείσουν ότι καπνίζοντας οι άνθρωποι θα είναι πιο στυλάτοι, πιο δυναμικοί, πιο ερωτικοί! Χρησιμοποιούν εικόνες ομορφιάς και "γκλαμουριάς" ή προσπαθούν να συνδέσουν το κάπνισμα (και τη φίρμα τους) με τον αθλητισμό και τις δραστηριότητες στη φύση.

Σκεφθείτε για λίγο πόσο σοβαρό είναι να σας διαφημίζουν οτιδήποτε άλλο, εκτός από αυτό που πραγματικά είναι το προϊόν που θέλουν να σας πουλήσουν. Αναλογιστείτε πόσο ηθελημένο ή αθέλητο μπορεί να είναι αυτό. Βέβαια για όσους γνωρίζουν τα δεδομένα, αυτή η τακτική των καπνοβιομηχανιών είναι επιχειρηματικά η μόνη δυνατή, αφού δεν μπορούν να διαφημίσουν ότι:

Ο καπνός του τσιγάρου περιέχει πάνω από 4.000 χημικές ουσίες. Οι περισσότεροι άνθρωποι γνωρίζουν γενικά ότι τα τσιγάρα περιέχουν πίσσα (που προκαλεί καρκίνο) και νικοτίνη (που προκαλεί εθισμό). Ελαχιστότατοι έχουν υπόψη τους και κάποιες από τις άλλες ουσίες που περιέχονται στον καπνό των τσιγάρων. Ενδεικτικά, λόγω του περιορισμένου χώρου, ιδού μερικές μόνο από αυτές, ανάμεσα στις χιλιάδες άλλες, που εισπνέει και εισάγει στον οργανισμό του ο καπνιστής με κάθε ρουφηξιά του τσιγάρου του:

- ακετόνη (ουσία που υπάρχει και στα καθαριστικά των νυχιών, το γνωστό ασετόν)
- αμμωνία (που χρησιμοποιείται στα καθαριστικά πατωμάτων και που προστίθεται στα τσιγάρα για να αυξήσει την απορρόφηση της νικοτίνης)
- αρσενικό (το γνωστό δηλητήριο, που χρησιμοποιείται και για τα πνοτικοφάρμακα)
- μονοξείδιο του άνθρακα (βασικό συστατικό των καυσαερίων, που δεσμεύει την αιμοσφαιρίνη και στερεί οξυγόνο από τα κύτταρα)
- ανιλίνη (βασικό χημικό συστατικό χρωμάτων)
- ναφθαλίνη (η γνωστή ουσία που χρησιμοποιούμε για την προστασία των ρούχων από το σκώρο)
- κυανιούχες ενώσεις
- προπάνιο
- μεθάνιο
- φορμαλδεύδη (γνωστή καρκινογόνος ουσία)
- ραδιενεργά κατάλοιπα (από την μόλυνση των καλλιεργειών)
- μυρμηγκικό οξύ
- λευκαντικές ουσίες κ.ο.κ.

Τουλάχιστον 43 από τις χημικές ουσίες που βρίσκονται στον καπνό αποδεδειγμένα έχουν καρκινογόνες ιδιότητες, δηλ. προκαλούν καρκίνο.

3. Πώς αντιδρά ο οργανισμός στην εισπνοή καπνού;

Η νικοτίνη διεισδύει στους πνεύμονες και φτάνει στον εγκέφαλο μέσα από την κυκλοφορία του αίματος σε λιγότερο από 10 δευτερόλεπτα. Λόγω αυτής της μεγάλης ταχύτητας, ο καπνιστής αισθάνεται την επίδραση της νικοτίνης πολύ γρήγορα. Η νικοτίνη επηρεάζει διάφορες περιοχές του εγκεφάλου και προκαλεί αλλαγές σε ολόκληρο το σώμα. Αυξάνονται οι καρδιακοί παλμοί, ανεβαίνει η πίεση κ.λπ.

4. Πόσο κινδυνεύει ένας παθητικός καπνιστής, ένας σερβιτόρος σε καφετέρια ή μουσικός σε νυχτερινό κέντρο, για παράδειγμα;

Η μακροχρόνια έκθεση στο παθητικό κάπνισμα αυξάνει κατά 30% ως 50% τον κίνδυνο καρκίνου του πνεύμονα και είναι πιθανό να αυξάνει και τον κίνδυνο της στεφανιαίας νόσου και άλλων χρόνιων νοσημάτων. Τι άλλο πια να ειπωθεί και να γραφτεί προκειμένου να γίνει πλήρως αντιληπτό ότι το παθητικό κάπνισμα συνιστά απειλή για την υγεία και τη ζωή;

5. Ποιες είναι οι επιπτώσεις του καπνίσματος;

Το κάπνισμα προκαλεί κάθε χρόνο σ' όλο τον κόσμο 5.000.000 θανάτους! Το 2025 ο αριθμός αυτός θα φτάσει τα 10.000.000. Στις αναπτυγμένες χώρες το κάπνισμα αποτελεί την κυριότερη αιτία ασθενειών και πρόωρων θανάτων.

΄Εχει υπολογιστεί ότι ότι οι θάνατοι που προκαλεί το κάπνισμα κάθε χρόνο στις ανεπτυγμένες χώρες είναι περισσότεροι από όσους προκαλούν μαζί: το AIDS, τα τροχαία ατυχήματα, οι ανθρωποκτονίες, οι αυτοκτονίες, η κατανάλωση οινοπνευματωδών ποτών και τα ναρκωτικά. Μεταξύ των σοβαρών ασθενειών που προκαλεί το κάπνισμα συγκαταλέγονται:

- Ο καρκίνος των πνευμόνων, που είναι η συχνότερη αιτία θανάτων από καρκίνο σε άνδρες και γυναίκες. Η σχέση καπνίσματος και καρκίνου των πνευμόνων είναι απόλυτη. Οι πνεύμονες είναι το όργανο που είναι άμεσα εκτεθειμένο στις καρκινογόνες ουσίες του καπνού.
- Οι χρόνιες πνευμονοπάθειες, όπως είναι η χρόνια βρογχίτιδα, το εμφύσημα, το άσθμα. Οι καπνι-

στές καταστρέφουν σταδιακά την υγεία των πνευμόνων τους. Η πίσσα με όλα τα βλαπτικά συστατικά της κατακάθεται και καλύπτει τους βρόγχους και τις κυψελίδες των πνευμόνων, όπως ο καπνός της σόμπας κολλά στο εσωτερικό της καμινάδας.

- Οι παθήσεις των στεφανιαίων αγγείων της καρδιάς, του εγκεφάλου και των αγγείων των άκρων του σώματος. Ο καπνός στενεύει τα τοιχώματα των αγγείων και δυσκολεύει την αιμάτωση των κυττάρων. Είναι η κύρια αιτία πρόκλησης εμφραγμάτων, εγκεφαλικών επεισοδίων και γάγγραινας των άκρων. Ο συνδυασμός καπνίσματος και λήψης αντισυλληπτικών χαπιών αυξάνει σημαντικά τον κίνδυνο να εμφανίσουν οι γυναίκες θρομβώσεις των φλεβών.
- Η οστεοπόρωση. Οι καπνίστριες υποφέρουν πιο έντονα από την εξέλιξη της οστεοπόρωσης και τις επιπτώσεις της.
- Οι καρκίνοι του στόματος, του οισοφάγου, του παγκρέατος, της ουροδόχου κύστεως κ.λπ. Εκτός από τον καρκίνο των πνευμόνων, το κάπνισμα ενοχοποιείται για πολλές μορφές καρκίνου, που εμφανίζονται είτε σε θέσεις άμεσα εκτεθειμένες στον καπνό, είτε σε θέσεις που δρούν τα τοξικά προϊόντα του καπνού που απορροφώνται από τους πνεύμονες και κυκλοφορούν στο αίμα.
- Προβλήματα γονιμότητας και εγκυμοσύνης. Οι καπνιστές εμφανίζουν συχνότερα προβλήματα σεξουαλικής ικανότητας. Στους καπνιστές το σπέρμα είναι συχνά αδύναμο, ενώ στις καπνίστριες η σύλληψη μπορεί να είναι δυσκολότερη και έχουν συχνά αποβολές.

Πέρα, όμως, από τα προβλήματα υγείας, το κάπνισμα επιδρά αρνητικά στην εμφάνιση και την παρουσία των καπνιστών.

- Το δέρμα τους γερνάει πιο γρήγορα. Εμφανίζει νωρίτερα περισσότερες ρυτίδες, ιδίως γύρω από το στόμα και τα μάτια.
- Τα νύχια είναι πιο ευαίσθητα και συχνά χρωματίζονται με την κιτρινίλα του τσιγάρου.
- Τα δόντια μαυρίζουν γρηγορότερα και χάνουν την στιλπνότητά τους.
- Ο καπνιστής μυρίζει "καπνίλα". Και αυτό γίνεται έντονα αισθητό όταν βρίσκεται πολύ κοντά σε άλλους ανθρώπους (στο διπλανό κάθισμα, στο ασανσέρ, στο αυτοκίνητο κ.λπ.).

6. Ποιες είναι οι επιπτώσεις του παθητικού καπνίσματος;

Εκτός από τις αρνητικές επιδράσεις στους ίδιους τους καπνιστές, το κάπνισμα μπορεί να βλάψει και τα αγαπημένα τους πρόσωπα στο σπίτι, στη δουλειά ή στη διασκέδαση. Το παθητικό κάπνισμα στο οποίο εξαναγκάζονται όσοι βρίσκονται κοντά στους καπνιστές προκαλεί βλάβες στην υγεία τους.

Ο περιβαλλοντικός καπνός του τσιγάρου (αυτός που διαχέεται στην ατμόσφαιρα όταν κάποιος ανάβει και καπνίζει ένα τσιγάρο) κατατάσσεται στην Α' κατηγορία καρκινογόνων ουσιών, δηλ. θεωρείται "ουσία" που προκαλεί καρκίνο ανεξάρτητα της ποσότητας που προσλαμβάνει ο οργανισμός. (Στην ίδια κατηγορία έχουν ενταχθεί ο αμίαντος, το ραδόνιο, το βενζόλιο κ.ά.). Ειδικότερα έχει διαπιστωθεί ότι:

- Όσοι συγκατοικούν και εργάζονται με καπνιστές εμφανίζουν συχνότερα προβλήματα από το αναπνευστικό σύστημα και από την καρδιά τους. Επίσης σ' αυτούς ο κίνδυνος εμφάνισης καρκίνου είναι περισσότερο αυξημένος.
- Τα μωρά, που γεννήθηκαν από μητέρες που κάπνιζαν συχνά είναι πρόωρα, έχουν λιγότερο βάρος κατά τη γέννηση, παρουσιάζουν προβλήματα ανάπτυξης των νοητικών λειτουργιών τους και εμφανίζουν μεγαλύτερη περιγεννητική θνησιμότητα. Τα βρέφη που αναπνέουν αέρα μολυσμένο με καπνό κινδυνεύουν περισσότερο από το σύνδρομο του αιφνιδίου βρεφικού θανάτου και έχουν συχνότερα προβλήματα με το αναπνευστικό τους.
- Τα παιδιά που ζουν σε χώρους γεμάτους καπνό (με γονείς που καπνίζουν μπροστά τους) είναι πιθανότερο να εμφανίσουν συχνότερα αναπνευστικές λοιμώξεις και κρίσεις άσθματος.

7. Πώς επιδρά το τσιγάρο στην καρδιά και στο κυκλοφορικό;

Υπάρχουν πολλαπλοί βλαπτικοί μηχανισμοί, όπως η ελάττωση της καλής και προστατευτικής χοληστερόλης (HDL χοληστερόλη), η οξείδωση των μορίων της κακής χοληστερόλης (LDL χοληστερόλης), με αποτέλεσμα να γίνονται πιο βλαπτικά-αθηρογόνα μόρια, η αύξηση των αναγκών της καρδιάς σε οξυγόνο, λόγω της ταχυκαρδίας που προκαλεί, η θρομβογόνος δράση, η δυσλειτουργία του ενδοθηλίου, ο σπασμός των στεφανιαίων αρτηριών κ.λπ.

Έτσι, το τσιγάρο αυξάνει τον κίνδυνο εμφάνισης εμφράγματος μυοκαρδίου και περιφερικής αρτηριακής νόσου. Η σχέση αυτή είναι δοσοεξαρτώμενη. Ειδικά όσο αφορά το έμφραγμα μυοκαρδίου, 10 τσιγάρα την ημέρα διπλασιάζουν τον κίνδυνο, ενώ 2 πακέτα την ημέρα οκταπλασιάζουν!

8. Πώς επιδρά το τσιγάρο

στους πνεύμονες;

Δρα κυρίως στο βρογχικό επιθήλιο. Προκαλεί υπερτροφία των βλεννογόνων αδένων, με αποτέλεσμα την έκκριση μεγάλης ποσότητας βλέννας, ευνοεί τη φλεγμονώδη διήθηση, κ.λ.π. Το 80% της χρόνιας αποφρακτικής πνευμονοπάθειας (χρόνια βρογχίτιδα, πνευμονικό εμφύσημα, βρογχικό άσθμα) οφείλετε στο κάπνισμα του τσιγάρου.

9. Πώς προκαλεί καρκίνο το κάπνισμα;

Στον καπνό του τσιγάρου περιέχονται πολλές καρκινογόνες ουσίες που εισέρχονται στους πνεύμονες και προκαλούν βλάβες στο γενετικό υλικό DNA των κύτταρων τους. Με τον καιρό τα κύτταρα που έχουν υποστεί βλάβη χάνουν τον έλεγχο του πολλαπλασιασμού και της ανάπτυξής τους και καθίστανται καρκινικά.

Το 80%-90% των καρκίνων του πνεύμονα οφείλονται στο κάπνισμα. Επιπλέον, ο χρόνιος καπνιστής έχει 20 έως 40 φορές μεγαλύτερο κίνδυνο για ανάπτυξη καρκίνου των πνευμόνων. Επίσης, αυξάνει το κίνδυνο ανάπτυξης καρκίνων και σε άλλα όργανα, όπως λάρυγγα, στοματική κοιλότητα, οισοφάγο, πάγκρεας, ουροδόχο κύστη κ.λπ.

10. Γιατί οι καπνιστές εθίζονται στο κάπνισμα;

Ανάμεσα στις χιλιάδες ουσίες του καπνού υπάρχει ως γνωστόν και η ΝΙΚΟΤΙΝΗ. Αυτή είναι μία άοσμη και άχρωμη ουσία που απορροφάται αμέσως από τους πνεύμονες του καπνιστή, μπαίνει στην κυκλοφορία του αίματος και μέσα σε 6-7 δευτερόλεπτα φτάνει στον εγκέφαλο.

Η νικοτίνη έχει τονωτικές, αλλά και κατευναστικές επιδράσεις στο ανθρώπινο σώμα. Αρχικά προκαλεί ευφορία, γιατί δρα στα εγκεφαλικά κύτταρα κατά τον ίδιο τρόπο που δρουν οι ειδικές φυσιολογικές ουσίες που υπάρχουν εκεί και συμβάλλουν στη δημιουργία των ευχάριστων συναισθημάτων.

Η νικοτίνη διεγείρει τη μνήμη, αυξάνει την επαγρύπνηση και ενισχύει τις δυνατότητες γρήγορης αντίδρασης σε εξωτερικά ερεθίσματα. Επίσης, ελαττώνει το στρες, ανακουφίζει την πλήξη και μειώνει την επιθετικότητα. Αυτές οι "καλές" δράσεις της νικοτίνης διαρκούν λίγα μόνο λεπτά.

Σε νέους καπνιστές η δράση της νικοτίνης στον εγκέφαλο μπορεί να είναι ισχυρή και γι' αυτό αισθάνονται, στην αρχή, ζαλάδα (ναυτία) ή ακόμα και ελαφρύ τρέμουλο. Με την πάροδο του χρόνου ο οργανισμός για να επιτύχει τα ευχάριστα αποτελέσματα απαιτεί ολοένα και περισσότερες ποσότητες νικοτίνης. Συνηθίζοντας πλέον να χρησιμοποιεί τη συγκεκριμένη ουσία, ο οργανισμός του καπνιστή απαιτεί να του χορηγείται τακτικά και στις ανάλογες δόσεις, αλλιώς θα εμφανίσει συμπτώματα στέρησης. Πολλοί ερευνητές εκτιμούν ότι η εθιστική δράση της νικοτίνης παρομοιάζει με αυτή των ναρκωτικών ουσιών και του οινοπνεύματος. Γι' αυτό το λόγο πολλοί επιστήμονες σε διάφορες χώρες εισηγούνται στις κυβερνήσεις τους να συμπεριλάβουν τη νικοτίνη στην κατηγορία των απαγορευμένων εξαρτησιογόνων ουσιών...

11. Γιατί οι καπνιστές αποφασίζουν να κόψουν το τσιγάρο;

Η μεγάλη πλειοψηφία των καπνιστών επιθυμεί και έχει προσπαθήσει αρκετές φορές να σταματήσει το κάπνισμα. Επτά στους δέκα καπνιστές (το 70%) δηλώνουν πως θα ήθελαν να απαλλαγούν από το κάπνισμα. Εξ άλλου, οι σχετικές έρευνες έχουν δείξει ότι οι περισσότεροι νεαροί όταν αρχίζουν το κάπνισμα σκέφτονται ότι αυτό που θα κάνουν θα είναι προσωρινό, υπολογίζοντας ότι μετά από λίγα χρόνια θα το κόψουν. (Σκέψη που στη συνέχεια αποδεικνύεται απατηλή, αφού λίγοι την υλοποιούν). Οι λόγοι για τους οποίους οι καπνιστές θέλουν να κόψουν το τσιγάρο δεν είναι πάντοτε οι ίδιοι. Οι πιο συνηθισμένοι λόγοι που αναφέρονται είναι:

- Για να μειώσουν τον κίνδυνο σοβαρής ασθένειας. Παρόλο που η μακροχρόνια χρήση καπνού οδηγεί σε βλάβες των διαφόρων συστημάτων του οργανισμού, όλοι οι ειδικοί συμφωνούν ότι αυτοί που το διακόπτουν προσφέρουν θετικές υπηρεσίες στην υγεία και τη μακροημέρευσή τους. Και αυτό, γιατί σταματούν τη συνεχή αρνητική επίδραση του καπνού στο σώμα τους και δίνουν την δυνατότητα στον οργανισμό να αποκαταστήσει με τις δικές του δυνάμεις τις ήδη δημιουργηθείσες

βλάβες. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία οι άνδρες καπνιστές που διακόπτουν το κάπνισμα στην ηλικία των 35-39 ετών προσθέτουν κατά μέσο όρο 5 χρόνια επιπλέον στη ζωή τους, ενώ το αντίστοιχο κέρδος για τις καπνίστριες της ίδιας ηλικιακής ομάδας είναι 3 χρόνια.

● Για να βελτιώσουν την ευεξία του σώματος (την απόδοση και την εμφάνισή τους). Το να λαχανιάζει κάποιος άνθρωπος όταν περπατά γρήγορα, όταν ανεβαίνει σκάλες ή τρέχει δεν είναι φυσιολογικό. Αυτό συμβαίνει στους περισσότερους καπνιστές, γιατί έχουν επηρεάσει αρνητικά την αναπνευστική και καρδιακή λειτουργία τους. Η διακοπή του

καπνίσματος, αν συνδυαστεί με συστηματική σωματική άσκηση ξαναδίνει στους καπνιστές τη χαμένη σωματική αντοχή και ευεξία.

● Το ίδιο ισχύει και στην εμφάνιση των καπνιστών. Μπορεί με τη διακοπή του καπνίσματος να μην εξαλείφονται οι ρυτίδες που έχουν ήδη εμφανιστεί, αλλά επιβραδύνεται σημαντικά ο σχηματισμός νέων. Το δέρμα όσων διέκοψαν το κάπνισμα αλλάζει προς το καλύτερο. Την ίδια βελτίωση αισθάνονται και σ' ότι αφορά τα δόντια τους και την οσμή της αναπνοής και του σώματός τους.

● Για να προστατεύσουν την οικογένεια και τους φίλους τους από τους κινδύνους του παθητικού καπνίσματος. Όσοι γονείς καπνίζουν στον ίδιο χώρο που βρίσκονται παιδιά τους προκαλούν βλάβες στην υγεία και τα προικίζουν με λιγότερες φυσικές αντοχές όταν μεγαλώσουν. Εξ άλλου αποτελούν το χειρότερο παράδειγμα προς μίμηση, υποθηκεύοντας τη μελλοντική ζωή των παιδιών τους. Οι σύζυγοι καπνιστών εμφανίζουν συχνότερα ασθένειες του αναπνευστικού, της καρδιάς και διάφορες μορφές καρκίνου.

● Το κάπνισμα στους εργασιακούς χώρους, δικαίως αντιμετωπίζεται πλέον ως παρανομία, αφού προξενεί ζημιά στην υγεία των εργαζομένων που δεν καπνίζουν.

● Για να αισθανθούν πιο άνετα. Το κάπνισμα έχει πάψει πλέον να είναι της μόδας. Ολοένα και περισσότεροι άνθρωποι δεν καπνίζουν. Οι μη καπνιστές είναι η πλειοψηφία των ανδρών και η μεγάλη πλειοψηφία των γυναικών. Ο καπνιστής ανάβοντας το τσιγάρο του σε χώρους που απαγορεύεται (οι οποίοι ολοένα και αυξάνονται σε αριθμό) ή όταν δίπλα του βρίσκονται άνθρωποι που δεν καπνίζουν γίνεται ενοχλητικός. Και αυτό του γίνεται επώδυνα αντίληπτο, αφού δεν είναι λίγες οι φορές που δέχεται παρατηρήσεις, αλλά και προσβολές. Η μυρωδιά που εκπέμπει ο καπνιστής (και η οποία δεν καλύπτεται με το μάσημα τσίχλας ή καραμέλας) δεν είναι ό,τι καλύτερο ο κάθε άνθρωπος θα ήθελε να αντιλαμβάνονται οι άλλοι γι' αυτόν. Σε στενές επαφές ο καπνιστής βρίσκεται σε μειονεκτική θέση.

● Για να ξοδεύουν λιγότερα χρήματα. Ολοένα και περισσότεροι συνειδητοποιούν ότι το κάπνισμα εξανεμίζει (στην κυριολεξία κάνει καπνό) τα χρήματά τους. Το κάπνισμα στις ημέρες μας είναι μία δαπανηρή συνήθεια. Είναι γνωστό ότι οι περισσότεροι καπνιστές καταναλώνουν από ένα έως δύο πακέτα τσιγάρα την ημέρα. Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία, στη χώρα μας το μεγαλύτερο μερίδιο πωλήσεων τσιγάρων το έχουν οι ξένες μάρκες. Ένα πακέτο τσιγάρων αυτής της κατηγορίας κοστίζει 2,50 Ευρώ. Στην πραγματικότητα, αν ο καπνιστής δεν διακόψει το κάπνισμα, θα ξοδέψει πολύ περισσότερα, γιατί οι τιμές των τσιγάρων δεν θα παραμείνουν σταθερές αλλά συνεχώς θα αυξάνουν (είτε από αύξηση του κόστους παραγωγής, είτε από επιπλέον φορολόγηση). Με τα ποσά που καταναλώνονται σε "καπνισμένο αερά", άνετα θα μπορούσαν να καλυφθούν πολλές από τις ανάγκες των καπνιστών.

12. Ποια είναι τα οφέλη από τη διακοπή του καπνίσματος;

Συνοψίζοντας, για να μπορείτε να έχετε μία πιο ολοκληρωμένη άποψη για την πραγματικότητα του καπνίσματος, ιδού ποια είναι τα άμεσα και τα μακροπρόθεσμα οφέλη στην υγεία μετά το κάπνισμα του τελευταίου τσιγάρου: ΜΕΤΑ ΑΠΟ:

● **20 λεπτά:** Η αρτηριακή πίεση επανέρχεται στα κανονικά επίπεδα. Ο αριθμός των σφύξεων ομαλοποιείται. Η θερμοκρασία των χεριών και των ποδιών επανέρχεται στο φυσιολογικό.

● **8 ώρες:** Το επίπεδο του μονοξειδίου του άνθρακα πέφτει στο φυσιολογικό Το επίπεδο του οξυγόνου στο αίμα αυξάνει και φτάνει στα φυσιολογικά επίπεδα.

● **12 ώρες:** Σχεδόν όλη η νικοτίνη έχει αποβληθεί από τον οργανισμό

● **24 ώρες:** Ήδη αρχίζει να μειώνεται η πιθανότητα καρδιακών επεισοδίων.

● **48 ώρες:** Βελτιώνονται οι αισθήσεις της γεύσης και της όσφρησης.

● **72 ώρες:** Η αναπνοή γίνεται ευκολότερη. Αυξάνεται η αναπνευστική χωρητικότητα των πνευμόνων.

● **5 ημέρες:** Τα περισσότερα υποπροϊόντα της νικοτίνης έχουν αποβληθεί από το σώμα.

● **2 εβδομάδες έως 3 μήνες:** Η κυκλοφορία του αίματος συνεχίζει να βελτιώνεται Το περπάτημα γίνεται ευκολότερο. Η λειτουργία των αυξάνει μέχρι 30%.

● **1 έτος:** Ο κίνδυνος καρδιαγγειακού επεισοδίου μειώνεται κατά το ήμισυ.

● **5 έτη:** Έχει μειωθεί σημαντικά ο κίνδυνος θανάτου από καρκίνο του στόματος και τραχήλου.

● **10 έτη:** Μειώνεται ο κίνδυνος θανάτου από καρκίνο των πνευμόνων και από άλλες μορφές καρκίνου.

● **15 έτη:** Ο κίνδυνος καρδιακών επεισοδίων είναι ο ίδιος με αυτόν των ανθρώπων που δεν κάπνισαν ποτέ.

13. Τα ελαφρά τσιγάρα βλάπτουν λιγότερο;

Μύθος! Οι καπνιστές «ελαφρών» τσιγάρων εισπνέουν πιο βαθιά και παρατεταμένα τον καπνό ή καπνίζουν περισσότερα τσιγάρα, με αποτέλεσμα η ποσότητα της προσλαμβανόμενης πίσσας και νικοτίνης να είναι ίδια με εκείνη που προέρχεται από τα «κανονικά» τσιγάρα. Μάλιστα, μελέτες αποδεικνύουν ότι η πιθανότητα για καρκίνο του πνεύμονα είναι παρόμοια, ανεξάρτητα από την περιεκτικότητα των τσιγάρων σε νικοτίνη.

14. Όποιος καπνίζει τρία με πέντε τσιγάρα την ημέρα είναι ασφαλής;

Κατηγορηματικά ΟΧΙ! Κατ' αρχάς, για τον έφηβο ή γενικά τον νέο καπνιστή το επιχείρημα της ελαχίστης και ασφαλούς χρήσης αποτελεί την συνηθέστερη μεθοδολογία «στράτευσης» στο κάπνισμα. Η νευροβιολογική κατάσταση κάθε εξαρτησιογόνου διεργασίας στον εγκέφαλο περνά από μια αρχική περίοδο εύκολης ικανοποίησης και ευχαρίστησης, με πολύ λίγη δόση εξαρτησιογόνου ουσίας.

Όμως οι ανάγκες αυξάνουν, με όρους και βι-

οχημικές διαδικασίες μελετημένες και γνωστές, που αποτελούν την βιολογική βάση της εξάρτησης. Έτσι, στη συνέχεια φτάνει κάποιος στη μέση ημερήσια δόση του σκληρού αυτού ναρκωτικού, που είναι περίπου 20 τσιγάρα την ημέρα, γεγονός που εξηγεί το γιατί αυτός είναι ο αριθμός των τσιγάρων που διεθνώς περιέχονται σε κάθε πακέτο.

Είναι η ημερήσια ανάγκη του μέσου καπνιστή, ο οποίος, ξεκινώντας από ένα ή δυο ελεγχόμενα τσιγάρα σε νεανική ηλικία, βρίσκεται σε δυο με τρία χρόνια να είναι κανονικός χρήστης με πολύ λίγες πιθανότητες διακοπής χωρίς βοήθεια.

15. Γιατί μερικές φορές το κόβουν ευκολότερα καπνιστές των 4 πακέτων ημερησίως από ό,τι οι καπνιστές των 4 τσιγάρων;

Η εύλογη ερμηνεία είναι ότι ο βαρύς καπνιστής αισθάνεται κάποια στιγμή περισσότερο έντονη την απειλή του καρκίνου και του θανάτου. Συνήθως συμβαίνει όταν παρουσιαστεί κάποια κλινική εκδήλωση στον ίδιο ή κάποιος καπνιστής φίλος ή συνεργάτης φύγει πρόωρα από τη ζωή...

16. Έχει βάση ο ισχυρισμός κάποιων γυναικολόγων ότι 1-2 τσιγάρα ημερησίως κατά την διάρκεια της εγκυμοσύνης δεν κάνουν κακό στο έμβρυο;

Μια τέτοια οδηγία αποτελεί ιατρικό λάθος! Αυτό στη διεθνή ορολογία αποκαλείται malpractice. Οι συνέπειες ακόμα και του παθητικού καπνίσματος στην έγκυο και στο έμβρυο είναι σωματικές και ως εκ τούτου θα πρέπει η γυναίκα να διακόπτει το κάπνισμα οριστικά αμέσως με την διάγνωση της κύησης.

Η φυσιολογική ανάπτυξη του εμβρύου παρεμποδίζεται από την χρήση νικοτίνης, η οποία διέρχεται στην πλακούντια κυκλοφορία και με-

τατρέπει το παιδί σε παθητικό καπνιστή από την εμβρυϊκή περίοδο.

Το όλο θέμα κάπνισμα – γυναίκα – κύηση – έμβρυο είναι τεράστιο και ιδιαίτερα στην χώρα μας, όπου οι ελληνίδες εμφανίζουν παγκόσμια πρωτιά σε ποσοστό καπνίσματος. Σκόπιμο είναι να αντιμετωπιστεί με ειδικές στοχευόμενες δράσεις.

17. Γιατί ορισμένοι καπνιστές φτάνουν ως τα βαθιά γεράματα καπνίζοντας ενώ άλλοι πεθαίνουν νέοι;

Η νόσηση και ο θάνατος αποτελούν θέμα πολυπαραγοντικών επιδράσεων. Έτσι, ακόμη και στη Χιροσίμα και στο Ναγκασάκι που επλήγησαν από τις ατομικές βόμβες υπάρχουν κάτοικοι που δεν προσβλήθηκαν από καρκίνο και έφτασαν τα 90 ή και 100 χρόνια. Αυτό δεν αλλάζει το γεγονός ότι τόσο η ιονίζουσα ακτινοβολία όσο και το κάπνισμα αποτελούν καρκινογόνους παράγοντες.

18. Γιατί οι καπνιστές θεωρούν ότι το τσιγάρο προσφέρει χαλάρωση;

Πράγματι, στατιστικά είναι ένα από τα βασικότερα συναισθήματα που ισχυρίζονται ότι αισθάνονται οι καπνιατές. Όμως, πολλές μελέτες έχουν δείξει ότι η νικοτίνη δεν φέρνει «πραγματική χαλάρωση» ή μείωση του στρες. Αποδείχτηκε ότι αυτό που οι καπνιστές αντιλαμβάνονται ως χαλάρωση ή μείωση του στρες, στην ουσία είναι μετριασμός των συμπτωμάτων της στέρησης. Τα συμπτώματα της στέρησης (νευρικότητα, ανησυχία, αδυναμία αυτοσυγκέντρωσης) εκλαμβάνονται ως αρνητικά, άρα η εξάλειψη ή η μείωση τους με το κάπνισμα μεταφράζεται ως ευχάριστη και ανακουφιστική.

19. Το πούρο είναι πιο ασφαλές;

Με βάση την Αμερικανική Πνευμονολογική Εταιρεία, η θνησιμότητα από καρκίνο σε άντρες που καπνίζουν πούρα είναι 34% πιο υψηλή σε σχέση με τους μη καπνιστές και οφείλεται κυρίως σε καρκίνο του φάρυγγα, του λάρυγγα, του οισοφάγου και των χειλιών.

20. Ο οργανισμός του πρώην καπνιστή «εξισώνεται» - και, αν ναι, πότε – με εκείνον ενός μη καπνιστή;

Μετά την οριστική διακοπή του καπνίσματος, ο υπερβάλλων κίνδυνος καρκίνου του πνεύμονα μειώνεται κατά 50% μετά μια 5ετια, κατά 75% μετά τη δεκαετία και κατά 87% μετά την δεκαπενταετία. Στην πράξη, μετά τη διακοπή ο κίνδυνος υποχωρεί ραγδαία, αν και δεν φτάνει ποτέ στα χαμηλά επίπεδα των μη καπνιστών. Για τη χρόνια αποφρακτική πνευμονοπάθεια, ο υπερβάλλων κίνδυνος υποχωρεί με βραδύτερο ρυθμό.

21. Αληθεύει ότι όταν κόβει κανείς το κάπνισμα παίρνει κιλά και, αν ναι, γιατί;

Ναι. Η νικοτίνη αυξάνει τον μεταβολισμό, συνεπώς η έλλειψή της τον μειώνει, με αποτέλεσμα τη μεταβολή της ισορροπίας διατροφής - καύσεων ως προς την κατεύθυνση της αύξησης του σωματικού βάρους. Όμως, μια μικρή μείωση των προσλαμβανομένων θερμίδων, σε συνδυασμό με αύξηση των καύσεων και συχνή παρακολούθηση του σωματικού βάρους στην περίοδο της διακοπής αποτελούν την απλή διαδικασία διατήρησης σταθερού του σωματικού βάρους.

22. Ο καπνιστής του ενός πακέτου την ημέρα, που κατεβαίνει στον αριθμό τσιγάρων, κινδυνεύει λιγότερο;

Η διατήρηση του καπνίσματος σε ελεγχόμενη πολύ μικρή χρήση είναι σχεδόν αδύνατη. Μετά από συνεχή καταπίεση για χαμηλή χρήση μερικών μηνών, ο καπνιστής επανέρχεται στην κανονική του δόση. Γι' αυτό, στον κλασικό μέσο καπνιστή, η μείωση συνίσταται μόνο σαν ενδιάμεση λύση προς την κατεύθυνση της πλήρους διακοπής, η οποία σκόπιμο είναι να σχεδιαστεί και να εφαρμοστεί με προοπτική μερικών μηνών, όχι περισσότερο. Αλλιώς, η υποτροπή πρέπει να θεωρείται σχεδόν βεβαία.

Από την άλλη, η μείωση σαφώς ωφελεί, ελαττώνοντας το σχετικό κίνδυνο για βρογχικά και καρδιαγγειακά επεισόδια. Όσον αφορά όμως την εξέλιξη της χρόνιας αποφρακτικής πνευμονοπάθειας, όπου η νόσος έχει ήδη εγκατασταθεί και βρίσκεται σε εξέλιξη, έστω και η παραμικρή χρήση καπνού, ακόμα και το παθητικό κάπνισμα, δυστυχώς, αποτελούν ισχυρούς μηχανισμούς για τη συνέχισή της. Έχει επίσης αποδειχθεί ότι η μεταβολή των κοινωνικών όρων άσκησης του καπνίσματος, η απαγόρευση του δηλαδή σε δημόσιους χώρους κυρίως εργασίας και διασκέδασης, σαφώς βελτιώνει τη δημόσια υγεία και συνεπάγεται άμεση μείωση των οξέων και καρδιαγγειακών επεισοδίων.

23. Τα υποκατάστατα νικοτίνης (τσιρότα, τσίχλες κ.λπ.) πόσο βοηθούν στη μείωση ή διακοπή του καπνίσματος;

Η έννοια της εξάρτησης και της διακοπής αναφέρεται σε εγκεφαλική λειτουργία. Προϋπόθεση είναι η συνειδητοποίηση της σοβαρής διάστασης του προβλήματος. Ο καπνιστής και η καπνίστρια, πριν αποφασίσουν τη λήψη οποιουδήποτε

μέτρου, σκόπιμο είναι να συνειδητοποιήσουν ότι το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν είναι μια πολύ δυνατή εξάρτηση, είναι η διακοπή ενός σκληρού ναρκωτικού.

Η χρήση των υποκατάστατων ή φάρμακων υποβοηθητικών της διακοπής καλό είναι να γίνεται πάντα με ιατρική υπόδειξη και παρακολούθηση. Κυρίως, όμως, να μην εναποθέτει κανείς σε αυτά την ελπίδα της διακοπής. Ο ρόλος τους είναι μόνο υποβοηθητικός. Η λύση του προβλήματος βρίσκεται πάντα στα χέρια του χρήστη. Η διακοπή απαιτεί αγώνα και κατάθεση ψυχής.

24. Ενώ το κάπνισμα σκοτώνει, γιατί πολλοί το ξεκινούν;

Οι μηχανισμοί προώθησης ενός εμπορικού προϊόντος που επιφέρει τεράστια κερδοφορία, λειτουργούν σχεδόν ανεξέλεγκτοι, με αντίτιμο την υγεία και τη ζωή των ίδιων των πολιτών, καθώς και την τεράστια οικονομική επιβάρυνση των ασφαλιστικών οργανισμών.

Η αδυναμία της σημερινής κοινωνίας να αναλάβει τις ευθύνες της έχει οδηγήσει στην ανάπτυξη μόνιμων μηχανισμών παραγωγής νέων καπνιστών, που στην χώρα μας «πρέπει» να είναι 50.000 κάθε χρόνο. Κανείς δεν γεννιέται καπνιστής αλλά γίνεται με την ανεξέλεγκτη γιγαντοαφίσα και την έμμεση διαφήμιση στην καφετέρια, το νυχτερινό κέντρο αλλά και στην τουαλέτα του σχολείου. Οι μηχανισμοί αυτοί πρέπει ένας προς έναν να αναλυθούν, να προσεγγιστούν και να αντιμετωπιστούν με σύνεση, μεθοδικότητα και αίσθημα κοινωνικής ευθύνης.

25. Γιατί συνήθως χρειάζονται παρα-πάνω από μια προσπάθειες για να κόψει κανείς οριστικά το κάπνισμα;

Το ψυχολογικό σκέλος της διακοπής του καπνίσματος είναι τεράστιο. Η φαρμακευτική εξάρτηση είναι πολύ ισχυρή αλλά και η διαμόρφωση μιας καθημερινής συμπεριφοράς στην εργασία, στην διασκέδαση, την οικογενειακή και κοινωνική ζωή, η επανάληψη των κινήσεων, ο ερεθισμός των χειλιών και του στόματος, η οσφρητική αίσθηση, η διασύνδεση του καπνίσματος με τη συναισθηματική διακίνηση και λειτουργικότητα της λογικής του καπνιστή, το lifestyle - ιδίως για τους νέους – αναγορεύουν τη διακοπή καπνίσματος σε μείζον ψυχολογικό πρόβλημα. Ο καπνιστής δηλαδή καλείται να ζήσει με έναν άλλον εαυτό! Το κεφάλαιο αυτό έχει κάπως υποτιμηθεί και δεν υποστηρίζεται όσο πρέπει από τα προγράμματα διακοπής.

26. Αληθεύει ότι το κάπνισμα προστατεύει από ορισμένα νοσήματα;

Το κάπνισμα είναι η σημαντικότερη γνωστή αιτία καρκίνου και η σημαντικότερη αιτία θνησιμότητας στον ανεπτυγμένο κόσμο. Εντούτοις, έχει βρεθεί ότι μειώνει τον κίνδυνο του καρκίνου του ενδομητρίου, πιθανόν επειδή επιδρά βλαπτικά στις ωοθήκες και ελαττώνει τα επίπεδα οιστρογόνων, τα οποία διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην αιτιολογία του συγκεκριμένου καρκίνου. Επίσης έχει βρεθεί ότι το κάπνισμα ενδέχεται να μειώνει τον κίνδυνο της νόσου του Parkinson, ίσως επειδή η νικοτίνη δρα ως νευροδιαβιβαστής. Ας γίνει όμως σαφές ότι οι κίνδυνοι από το κάπνισμα για το σύνολο της νοσηρότητας και της θνησιμότητας είναι δεκάδες φορές μεγαλύτερος από το βαθμό προστασίας που ενδέχεται να παρέχει έναντι μιας μεμονωμένης νεοπλασίας και ενός νευροεκφυλιστικού νοσήματος. Και δεν είναι μόνο το ενεργητικό κάπνισμα που είναι επικίνδυνο, αλλά και η έκθεση στον καπνό των άλλων, όπως το παθητικό κάπνισμα δηλαδή, όπως τεκμηριώθηκε για πρώτη φορά το 1982 και μάλιστα σε έρευνα του Εργαστηρίου Υγιεινής της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστήμιου Αθηνών.

27. Ποιος ο χειρότερος εχθρός όταν προσπαθεί κάποιος να διακόψει το κάπνισμα;

Η εξάρτηση από την νικοτίνη και οι καπνιστές στο περιβάλλον του. Διότι η εξάρτηση είναι εξαιρετικά ισχυρή και ένα περιβάλλον καπνιστών, πέρα από το επιπλέον ερέθισμα, παρέχει και ένα πλασματικό αίσθημα ασφάλειας. ■

Το χωριό Τσακκίστρα

ΒΙΟΤΙΚΟ ΚΑΙ ΑΒΙΟΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

της ευρύτερης περιοχής Κάμπου-Τσακκίστρας

● **Του Κωνσταντίνου Χειμώνα**
Δασοπόνου

Στο γεωγραφικό χάρτη της Κύπρου θα βρείτε ότι τα χωριά Κάμπος και Τσακκίστρα βρίσκονται στο βορειο-δυτικό μέρος του νησιού μας. Απέχουν περί τα 20 χιλιόμετρα νότια του Ποταμού του Κάμπου και μόλις 9-7 χιλιόμετρα αντίστοιχα βόρεια της Ιεράς Μονής Κύκκου σε μια υπερυψωμένη κοιλάδα, σε σύγκριση με τις κοιλάδες Καφίζιδες στα ανατολικά και Μαύρες Συκιές/Λιμνήτη στα δυτικά. Αν κοιτάξουμε σε ένα άλλο χάρτη, το Δασικό, θα δούμε ότι ο Κάμπος και η Τσακκίστρα βρίσκονται στο βόρειο-ανατολικό όγκο του Δάσους Πάφου.

Ο Κάμπος, η Τσακκίστρα και το Μηλικούρι είναι τα μόνα χωριά, όπως και η Ιερά Μονή Κύκκου, που περικλείονται ασφυκτικά από το συμπαγές δάσος της Πάφου. Αυτό το δάσος που καλύπτει τις βορειοδυτικές πλαγιές της οροσειράς του Τροόδους έχει έκταση 700 τετραγωνικών χιλιομέτρων και υπερθαλάσσιο ύψος που φτάνει μέχρι τα 1352 μέτρα (Τρίπυλος). Στο δάσος αυτό συναντούμε διάφορα οικοσυστήματα.

Οικοσύστημα είναι ένα πολύπλοκο πλέγμα αλληλοεπιδράσεων και αλληλοεξαρτήσεων ανάμεσα στους ζωντανούς οργανισμούς (φυτά και ζώα) που συνθέτουν τόσο μεταξύ τους όσο και με το αβιοτικό περιβάλλον μέσα στο οποίο ζούν (κλίμα-έδαφος).

Τα προσδιοριστικά στοιχεία του κάθε οικοσυστήματος είναι:

1. Ο βιότοπος. Το κλίμα και το έδαφος μιας συγκεκριμένης περιοχής
2. Η βιοκοινότητα η οποία έχει δύο στοιχεία.
   α) τη φυτοκοινότητα δηλαδή το σύνολο των ανώτερων και κατώτερων φυτών που ζουν στον συγκεκριμένο βιότοπο.
   β) τη ζωοκοινότητα δηλαδή το σύνολο των ανώτερων και κατώτερων ζώων που ζουν στον ίδιο βιότοπο με τα φυτά και εξαρτώνται άμεσα και στενά από τη φυτοκοινότητα και έμμεσα από το βιότοπο, δηλαδή το κλίμα και το έδαφος.

Τα μέλη της βιοκοινότητας διακρίνονται με τη σειρά τους ανάλογα με το ρόλο που διαδραματίζουν στο οικοσύστημα σε:

1. Παραγωγούς
2. Καταναλωτές (1ου, 2ου και 3ου βαθμου)
3. Αποσυνθέτες

Α) οι παραγωγοί είναι τα χλωροφυλλούχα φυτά τα οποία έχουν την ικανότητα να απορροφούν με το ριζικό τους σύστημα από το έδαφος πτωχά σε ενέργεια ανόργανα στοιχεία, να δεσμεύουν με τα φύλλα τους το διοξείδιο του άνθρακα από την ατμόσφαιρα και με τη βοήθεια της φυσικής ενέργειας (ηλιακές ακτίνες) να συνθέτουν πολύπλοκες οργανικές ενώσεις, πλούσιες σε ενέργεια και να τις αποθηκεύουν στο σώμα τους.

Οι κυριότεροι παραγωγοί στο οικοσύστημα που περιβάλλει τις κοινότητες Κάμπου-Τσακκίστρας είναι:

i. Η Τραχεία Πεύκη (Pinus brutia). Καλύπτει ολόκληρο το δάσος Πάφου και όχι μόνο.
ii. Το Κέδρο (Cedrus brevifolia).
iii. Η Λατζιά (Quercus alnifolia).
iv. Η Αντρουκλιά (Arbutus andrachne).
v. Ο Πλάτανος (Platanus orientalis), το Σκλήθρο (Alnus orientalis), η Πικροδάφνη (Nerium oleander) που ευδοκιμούν σε υγροβιότοπους και ποτάμια και πολλά άλλα είδη μεταξύ των οποίων φρουτόδεντρα (κερασιές, μηλιές και άλλα) ως και αμπελώνες που καλύπτουν τόσο την κοιλάδα Κάμπου-Τσακκίστρας όσο και τις γύρω βουνοπλαγιές.

Το αγρινό

Β) οι καταναλωτές κατατάσσονται σε:

i. **Φυτοφάγα ζώα.** Τρέφονται αποκλειστικά με φυτά. Κυριότερα είδη είναι ο λαγός (Lepus europaeus cyrpius) και το αγρινό (Ovis gmelini ophion). Το αγρινό είναι είδος άγριου προβάτου, συναντάται μόνο στην Κύπρο και ζει σχεδόν αποκλειστικά στο δάσος Πάφου.
ii. **Σαρκοφάγα ζώα.** Ζουν εις βάρος των φυτοφάγων και συντελούν στη διατήρηση μιας λογικής ισορροπίας ανάμεσα στα φυτοφάγα ζώα. Το κυριότερο σαρκοφάγο ζώο του οικοσυστήματός μας είναι η αλεπού (Vulvpes vulpes)

Επειδή στην Κύπρο δεν υπάρχουν μεγάλα ζώα για να ελέγχουν τους πληθυσμούς των μεγάλων θηλαστικών, φυτοφάγων ή σαρκοφάγων, οι πληθυσμοί των ειδών αυτών ρυθμίζονται με τους θανάτους ή τις επιδημίες. Εδώ ακριβώς υπεισέρχεται και ο ρόλος των πτωματικών πουλιών όπως ο γύπας ο πυρόχρους (Gyps fulvus) του οποίου ο πληθυσμός έχει απελπιστικά συρρικνωθεί ή τα κοράκια που έχουν το ρόλο του καθαριστή, γιατί βοηθούν με τον τρόπο τους να διατηρείται το περιβάλλον υγιές και καθαρό.

Γ) οι αποσυνθέτες είναι κατώτερα ζώα όπως σκουλήκια και ορθόποδα, βακτήρια και μύκητες τα οποία με τις δραστηριότητές τους αποσυνθέτουν και ξανατοποθετούν πίσω στο έδαφος όλα τα θρεπτικά συστατικά που περιέχονται στα φύλλα, του κλάδους, του κορμούς των δέντρων και στα ζώα. Με τον τρόπο αυτό υπάρχει μια συνεχής ροή συστατικών και αναδημιουργίας σε μια λογική ισορροπία.

Οι λιπάνσεις στις αγροτικές περιοχές έχουν δυστυχώς σκοτώσει σχεδόν όλους τους αποσυνθέτες και έχουν νεκρώσει κυριολεκτικά το έδαφος.

Οι κάτοικοι των χωριών Κάμπου και Τσακκίστρας ευρισκόμενοι μέσα στο οικοσύστημα που τους περιβάλλει είχαν, έχουν και θα έχουν ρόλο να διαδραματίσουν πέρα από το ρόλο του καταναλωτή. Έχουν ρόλο ρυθμιστικό, αρνητικό ή θετικό, ανάλογα με την περιβαλλοντική συνείδηση και συμπεριφορά που αναπτύσσουν. Ζώντας επίσης και συμμετέχοντας στο οικοσύστημα έχουν αναπτύξει ιδιάζουσα κουλτούρα, τόσο επαγγελματική-οι καλύτεροι και πολυπληθέστεροι υλοτόμοι της Κύπρου-όσο και διατροφική-τσαμαρέλλα και κλέφτικο με τη σωστή σημασία του όρου.

Γεωλογία-Αρχαία Μεταλλεία

Λέγεται και έτσι είναι ότι το Τρόοδος είναι το θεμέλιο πάνω στο οποίο χτίστηκε η Κύπρος. Λέγεται επίσης ότι η οροσειρά του Τροόδους είναι ο Νείλος της Κύπρου. Για να καταλάβουμε καλύτερα όλο αυτό τον πλούτο που κρύβει το Τρόοδος επιτρέψετέ μου να αναφερθώ χονδρικά στη δημιουργία της Κύπρου. Αυτή οφείλεται στην κατάδυση της Αφρικανικής πλάκας κάτω από την Ευρωασιατική και είχε ως αποτέλεσμα την αποκοπή του ωκεάνιου φλοιού και μέρους του ανώτερου μανδύα της Γης. Αυτό συνέβη πριν από 80 περίπου εκατομμύρια χρόνια. Με το σπάσιμο και την ανύψωση του ωκεάνιου φλοιού τα πετρώματα χαρτζβουργίτη απορρόφησαν νερό, διογκώθηκαν και λόγω του ειδικού βάρους που ανέπτυξαν (έγιναν ελαφρότερα) άρχισε η σταδιακή τους ανύψωση. Με την ανύψωση αυτή-οι γεωλόγοι λένε ότι συνεχίζεται ακόμη- ήρθαν τα πάνω κάτω όσο αφορά τη στρωματική διάταξη των πετρωμάτων.

Φυσική διάταξη των πετρωμάτων
Θαλάσσιο νερό
Ιζήματα (terra umbra, Πεντονίτης, Άργιλλοι)
Pillow Lava (Ανώτερο/ κατώτερο ορίζοντα)
Διαβάσεις διαβρωμένες (Γάβροι)
Πλουτωνικά πετρώματα
Μανδύας
χαρτζβουργίτης

Μετά το σπάσιμο του ωκεάνιου φλοιού βλέπουμε στην κορυφή του Τροόδους (2000 μέτρα ύψος) χαρτζβουργίτες, σερπεντίνες, χρώμιο, δουνίτες και άλλα πλουτωνικά πετρώματα. Μετά τις Διαβάσεις/Γάβρους, τα κύρια πετρώματα στην περιοχή Κάμπου-Τσακκίστρας-Κύκκου στο δάσος Πάφου και στα χαμηλώματα όχι μακριά από τη θάλασσα τις λάβες. Οι λάβες χωρίζονται σε ανώτερο και κατώτερο ορίζοντα. Ο κατώτερος ορίζοντας (Βασάλτες) είναι πλούσιος σε χαλκούχα κοιτάσματα, σιδηροπυρίτες και σε πράσινη χρωστική ουσία την Terra verte, όπου και τα κυριότερα μεταλλεία.

Η ιστορία των μεταλλείων και η αξιοποίησή τους ανάγεται σε προϊστορικούς χρόνους. Η Κύπρος ήταν πιθανόν μια από τις πρώτες χώρες που οι κάτοικοί της επεξεργάστηκαν το χαλκό. Υπάρχουν πολλά τεκμήρια (σωροί από σκουριές) που μαρτυρούν ότι η Κύπρος είχε μεταλλεία χαλκού όχι μόνο την εποχή των Ρωμαίων και Φοινίκων (1000-709 π.Χ) αλλά και πιο πριν στην εποχή του ορείχαλκου (4000-3500 π.Χ). Μερικά από τα μεταλλεία αυτά είναι της Σκουριώτισσας-Μαυροβούνι, της Ταμασού (Σια-Μιτσερό), της Λίμνης, Μάριον, Καλαβασού και Τρούλλων. Όλα αυτά βρίσκονται στους κατώτερους ορίζοντες λαβών (Βασάλτες). Σκόρπιοι σωροί μικρότερου μεγέθους από τα πιο πάνω αναφέρονται και για την περιοχή Κάμπου σε πετρώματα Διαβάσεων όπου έχουν διεισδύσει μικρές ποσότητες βασαλτικών διαλύσεων. Σωροί από σκουριές σε μικρότερο όγκο βρίσκονται επίσης στα Βροδίσια και τον Τρίπυλο. Και στις τρεις περιπτώσεις πιστεύεται ότι οι αρχαίοι δεν επεξεργάζονταν τα ευρήματα κοντά στα ορυχεία αλλά σε κοντινούς χώρους όπου υπήρχαν ξύλα, νερό και καλός αερισμός. Ένας τέτοιος χώρος στην περιοχή Κάμπου είναι ο τόπος όπου στεγαζόταν το παλιό Δημοτικό Σχολείο του χωριού. Σήμερα ο χώρος αυτός φιλοξενεί το Μνημείο των παλληκαριών του Κάμπου που έπεσαν στις μάχες κατά την Τουρκική εισβολή του 1974. Οι σωροί μαύρης σκουριάς που βρέθηκε στον χώρο αυτό ανάγεται στη Ρωμαϊκή εποχή. Τα υποτιθέμενα μεταλλεία Αρκογαδάρων και Τριπύλου δεν ήταν ακριβώς μεταλλεία αλλά δοκιμαστικές εξερευνήσεις για την ανεύρεση μεταλλεύματος λόγω επιφανειακών οξειδώσεων και χρώματος των πετρωμάτων. Η μέθοδος που χρησιμοποιούσαν οι Ρωμαίοι για την εξερεύνηση ήταν το άνοιγμα οπών κάποιας κλίσης που να τους επιτρέπει να μην χρησιμοποιούν υποστηρίγματα από κορμούς δέντρων.

Το φυτό «δάκρυα της Παναγίας»

Η γεωλογία της περιοχής Κάμπου-Τσακκίστρας και του ευρύτερου χώρου είναι στενά συνυφασμένη και με τη χλωρίδα της περιοχής, ιδιαίτερα όμως των ενδημικών φυτών. Ο όρος ενδημικά φυτά αναφέρεται στα φυτά που περιορίζονται αποκλειστικά στην περιοχή αυτή. Η εμφάνιση και εξέλιξη των φυτών αυτών ευνοείται από την παρουσία εξειδικευμένων κλιματικών συνθηκών και γεωμορφολογικών υποστρωμάτων μέσα σε μια συγκεκριμένη και απομονωμένη έκταση. Για τον λόγο αυτό αρκετά ενδημικά φυτά θεωρούνται σπάνια γιατί βρίσκονται σε λίγους και μικρούς πληθυσμούς. Η επιβίωσή τους τίθεται σε άμεσο κίνδυνο λόγω ανθρωπογενών πιέσεων όπως:

1. Επαναστατικές μεταβολές στη γεωργία (χρήση φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων)
2. Τουριστική ανάπτυξη
3. Επέκταση ορεινού οδικού δικτύου
4. Άγνοια, αδιαφορία και ασέβεια προς τη φύση

Το 1979 τα κράτη μέλη του συμβουλίου της Ευρώπης, βλέποντας την απειλή αυτή υπέγραψαν στη Βέρνη (Ελβετία) τη συνθήκη για τη διατήρηση της ευρωπαϊκής άγριας ζωής και φυσικών οικοτόπων. Την συνθήκη επικύρωσε με νόμο το Κυπριακό κράτος το 1988 και περιλαμβάνει 19 φυτά της Κυπριακής χλωρίδας. Ένα από τα κινδυνεύοντα ενδημικά φυτά της περιοχής μας φύεται στα πρανή του δρόμου Κάμπου-Κύκκου και είναι το Ranunculus kykkoensis οικογένεια Ranunculacea (Άγριο Βατράχιο).

Ενδημικά δέντρα και θάμνοι της περιοχής Κάμπου-Τσακκίστρας-Κύκκου και ευρύτερης περιοχής με ιδιάζουσα οικολογική άποψη είναι:

Κέδρα

Το Κέδρο (Cedrus brevifolia)

Η Λατζιά (Quercus alnifolia) και από τα ποώδη το Arabis purpurea, κοινώς δάκρυα της Παναγίας.

Το Κέδρο της Κύπρου είναι ένα από τα συνολικά τέσσερα που υπάρχουν σε ολόκληρο τον κόσμο. Τα άλλα τρία απαντώνται στο Λίβανο, τη Συρία και την Τουρκία (C. libani), στα Ιμαλάια (C. deodora) και στο βουνό Ατλάντα της βορείου Αφρικής (C. atlantica). Η διαφορά του κυπριακού Κέδρου από τα άλλα τρία συνίσταται στο ότι έχει βραχύ (κοντό) φύλλωμα (βελόνες). Το κυπριακό Κέδρο αναφέρεται από τους Θεόφραστο και Πλίνιο ως ένα πολύ σημαντικό δέντρο. Θεόφραστος (372-287 π.Χ) Λέσβιος φιλόσοφος, συνεργάτης του Αριστοτέλη. Πλίνιος (23-79 μ.Χ) Ρωμαίος συγγραφέας και φιλόσοφος. Σκοτώθηκε στην έκρηξη του Βεζούβιου.

Τα Κέδρα καταστράφηκαν πριν από πολλές εκατοντάδες χρόνια πιθανότατα από αλόγιστες υλοτομίες, πυρκαγιές και υπερβόσκηση. Επί Αγγλοκρατίας το Κέδρο άρχισε να προστατεύεται. Απαγορεύτηκε τόσο η υλοτομία του όσο και η αποκοπή των κλάδων του. Αργότερα, το 1939, απαγορεύτηκε και η βόσκηση στο δάσος. Η σημερινή φυσική εξάπλωση του Κέδρου περιορίζεται στο δάσος Πάφου σε υψόμετρο 900-1352 μέτρα στην περιοχή του Τριπύλου και σε έκταση 700 περίπου εκταρίων (ένα εκτάριο έχει έκταση 10 περίπου δεκαρίων).

Η Λατζιά (είδος δρυός) απαντάται σε ολόκληρη την περιοχή Κάμπου-Τσακκίστρας και του δάσους Πάφου γενικότερα, ανάμεικτη με την Τραχεία Πεύκη σαν υπόροφος. Στις πλείστες όμως περιπτώσεις σαν μοναδικός θάμνος εδαφοκάλυψης υποβαθμισμένων και μη περιοχών. Η Λατζιά από μόνη της έχει τεράστια οικολογική αξία, όσον αφορά στη φιλοξενία ικανού αριθμού αποσυνθετών, αλλά και στον εμπλουτισμό του αβιοτικού περιβάλλοντος και όχι μόνο, γιατί αποτελεί διατροφική πηγή θηλαστικών και πουλιών. ■

Βιβλιογραφία

- *Εφαρμοσμένη Δασοκομία, Σπύρος Ν Τάφη*
- *Φυλλάδιο Υπουργείου Γεωργίας και Φυσικών Πόρων (Τμήμα Δασών)*
- *Γύπας ο πυρόχρους, Σάββας Α. Ιεζεκιήλ*
- *Ετήσιες εκθέσεις Γεωλογικής Επισκόπησης (Γεωλογία)*
- *Annual reports of the senior Mines officer*
- *Τα ενδημικά φυτά της Κύπρου (Τμήμα Δασών)*

ΑΠΟΔΗΜΟΙ ΚΥΠΡΙΟΙ
ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΣΤΗ ΛΙΒΥΗ

● **Του Κυριάκου Γ. Κοφτερού**
Επιθεωρητή Πλοίων - Τμήμα Εμπορικής Ναυτιλίας

Οι μετανάστες της περιοχής Τηλλυριάς και Κάμπου είναι μια διάσταση της τοπικής μας Ιστορίας που πρέπει να τύχει συστηματικής καταγραφής και μελέτης. Αποτελούν μέρος του ρεύματος μετανάστευσης που σημειώθηκε στην Κύπρο τον τελευταίο αιώνα και μπορεί να χωριστεί σε τρείς περιόδους:

(α) Περίοδος βρετανικής αποικιοκρατίας. Η ανεργία και η ανέχεια έσπρωξε μέρος του πληθυσμού, κυρίως άνδρες, να αναζητήσει καλύτερη ζωή κυρίως στην Βρετανία. (β) Μετά την ανεξαρτησία και μέχρι το 1974 η μετανάστευση συνεχίστηκε σε μικρότερους ρυθμούς στην Βρετανία, τον Καναδά και την Αυστραλία. (γ) Μετά την τουρκική εισβολή η αποδιοργάνωση έγινε αιτία τρίτης περιόδου μεταναστεύσεων περισσότερο στην Αυστραλία και λιγότερο στην Βρετανία. Σ' αυτή την περίοδο η μετανάστευση γινόταν και με πρόσκληση συγγενών που είχαν ήδη σταθεροποιηθεί στην ξένη χώρα.

Ένα τέταρτο μικρότερο ρεύμα υπήρξε η προσωρινή απασχόληση σε χώρες της Μέσης Ανατολής που σε μερικές περιπτώσεις έγινε μόνιμη. Αφορά μετανάστες με εξειδικευμένες τεχνικές γνώσεις. Η προσωρινή μετανάστευση έγινε μόνιμη καθώς οι εργαζόμενοι βρήκαν καλές συνθήκες εργασίας, ανελίχθηκαν επαγγελματικά και έφτασαν στο σημείο της μόνιμης συνειδητής εγκατάστασης. Σ' αυτό συνετέλεσε η συνάντηση με ελληνικές κοινότητες στην ξένη χώρα. Μια τέτοια περίπτωση είναι και η Λιβύη.

Η Ελληνική παρουσία στη Λιβύη χάνεται στα βάθη των αιώνων. Η Απολλωνία δημιουργήθηκε τον 7ο αιώνα π.Χ. και υπήρξε σημαντικό λιμάνι και κέντρο εμπορίου, με αγορά και αρχαίο θέατρο. Η ελληνική παρουσία συνεχίστηκε στην Ελληνορωμαϊκή περίοδο.

Ελληνικό θέατρο στην Απολλωνία

Θεοδωριάδα. Ψηφιδωτά από βυζαντινό ναό

Στην βυζαντινή Θεοδωριάδα, ιδρυμένη από τον Ιουστινιανό προς τιμήν της συζύγου του Θεοδώρας στα ερείπια της αρχαίας Ολβίας, βρίσκεται ναός με περίφημα ψηφιδωτά. Στα νεώτερα χρόνια Έλληνες πωλήθηκαν από πειρατές, σκλάβοι στην Τρίπολη. Αργότερα άρχισαν να καταφθάνουν και Έλληνες από την Μικρά Ασία και τα νησιά.

Τον 17ο αιώνα οι Ελληνες Ορθόδοξοι ήταν αρκετοί, ώστε το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας να ιδρύσει στην Τρίπολη την εκκλησία του Αγίου Γεωργίου που υπάρχει μέχρι σήμερα. Ελληνική κοινότητα δημιουργήθηκε και στην Βεγγάζη. Στις δύο κοινότητες περιλαμβανόταν και η εποχιακή παρουσία ναυτικών, αλιέων και σπογγαλιέων από την Άνοιξη ως το Φθινόπωρο. Με την απελευθέρωση της Κρήτης έφτασαν και εξισλαμισθέντες Κρητικοί υπό τον φόβο διωγμών εκ μέρους των Χριστιανών και φαίνεται ότι διατήρησαν τα κρητικά ήθη και έθιμα καθώς και την κατάληξη «–άκης» στο οικογενειακό όνομα.

Σήμερα οι Έλληνες δεν πρέπει να ξεπερνούν τους 300-500. Εκτός από τις οργανωμένες κοινότητες, λειτουργούν και ο Σύλλογος Ελληνίδων Γυναικών Τριπόλεως και το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας και Πολιτισμού.

Στην Τρίπολη η εκκλησία βρίσκεται στην παλιά Μεδίνα της Τρίπολης και είναι αφιερωμένη στον Άγιο Γεώργιο των «σκλάβων». Χρονολογείται από τον δέκατο έβδομο αιώνα και ιδρύθηκε σε κτήριο που ήταν φυλακή κατά την οθωμανική περίοδο. Στην Βεγγάζη λειτουργεί σχολείο και εκκλησία στο κέντρο της πόλης, αφιερωμένη στην Παναγία Ευαγγελίστρια.

Ο Πέτρος Ιωάννου από τον Κάμπο έφτασε στην Λιβύη την δεκαετία του 1960 και ζεί μέχρι

Ερείπια της Απολλωνίας

Ορθόδοξος ναός στη Λιβύη

σήμερα στην Τρίπολη εργαζόμενος στην οικοδομική βιομηχανία. Αδελφός του ιερέα του Κάμπου οικονόμου Μιχαήλ, ήταν ήδη ψάλτης στον Κάμπο, προτού μεταναστεύσει και συνεχίζει ως σήμερα επίτροπος και πρωτοψάλτης στον Άγιο Γεώργιο Τριπόλεως, διορισμένος από το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας. Όπως μας πληροφόρησε, η Ελληνική Κοινότητα λειτουργεί αναγνωρισμένη από τις αρχές της χώρας καθώς και την Ελληνική κυβέρνηση, με εκλογές και κοινοτικό Συμβούλιο του οποίου είναι μέλος. Λειτουργούν σχολεία όλων των βαθμίδων μέχρι και λύκειο και εορτάζονται κανονικά όλες οι θρησκευτικές και εθνικές γιορτές. Το ίδιο ισχύει στην Βεγγάζη.

Μια συγκινητική διήγηση από Κύπριο που εργάστηκε στην Λιβύη είναι η εμπειρία που είχε ο Επιφάνιος Κουφτερός από τον Κάμπο. Γύρω στο 1969, όταν εργαζόταν στην Βεγγάζη, συνάντησε στην αγορά γνωστή του μουσουλμάνα από το Αμπελικού (χωριό γειτονικό προς τον Κάμπο). Τα μουσουλμανικά έθιμα απαγόρευαν να του μιλήσει. Ωστόσο έστειλε τον άντρα της και τον πήρε σπίτι τους, όπου τον φιλοξένησαν. Υπήρξε περίοδος πρίν το 1960 που μουσουλμάνες της Κύπρου παντρεύονταν Άραβες από την Λιβύη και την Μέση Ανατολή.

Με αφορμή την σύντομη αναφορά στην Λιβύη, είναι σημαντικό να καταγραφεί η ιστορία των μεταναστών της περιοχής Κύκκου και Τηλλυρίας σαν συμπλήρωμα του έργου που μας άφησε η καταγραφή της τοπικής ιστορίας από ανθρώπους, όπως ο Κυπριανός Σάββα. Οι μετανάστες των πρώτων δεκαετιών του 20ού αιώνα σχεδόν έχουν ξεχαστεί. Προφορικές και γραπτές μαρτυρίες μεταναστών, φωτογραφίες και έγγραφα, ίσως και μια έκθεση σε κατάλληλη αίθουσα θα αποτελούσαν ελάχιστο φόρο τιμής σε όσους σε αντίξοες συνθήκες ξενιτεύτηκαν για μια καλύτερη ζωή και ευεργέτησαν με διάφορους τρόπους την πατρίδα μας. ■

Ο ΑΜΠΕΜΠΕ ΜΠΙΚΙΛΑ ΕΜΕΙΝΕ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΑΝ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΔΥΝΑΜΗΣ ΚΑΙ ΘΕΛΗΣΗΣ

ΝΙΚΗΣΕ ΣΤΟ ΜΑΡΑΘΩΝΙΟ ΤΡΕΧΟΝΤΑΣ ΞΥΠΟΛΥΤΟΣ!

● **Του Σάββα Κοσιάρη**
Δημοσιογράφου-Αθλητικογράφου

Ένα από τα πιο συγκλονιστικά παραδείγματα της δύναμης του αθλητισμού δίνει η περίπτωση του Αιθίοπα αθλητή Αμπέμπε Μπικίλα, ο οποίος έτρεξε ξυπόλυτος την απόσταση του Μαραθώνιου δρόμου, κατακτώντας την πρώτη θέση στους Ολυμπιακούς Αγώνες της Ρώμης το 1960! Ένα παράδειγμα που η παγκόσμια ιστορία καταγράφει στις πρώτες της σελίδες για να καταδεικνύει τη δύναμη του ανθρώπου όταν στηρίζεται στη θέληση και την αυθεντική αγάπη.

Η πορεία του Αμπέμπε Μπικίλα στον αθλητισμό μοιάζει σαν παραμύθι. Γεννήθηκε στις 7 Μαρτίου 1932 (την ημέρα που διεξαγόταν ο Μαραθώνιος στο Λος Αντζελες!) σε ένα μικρό χωριό της Αιθιοπίας. Ετυχε φτωχής μόρφωσης από ιε-

ραπόστολους και όταν ενηλικιώθηκε εντάχθηκε στον Αυτοκρατορικό στρατό του Χαϊλέ Σελασιέ. Εκεί τον πρόσεξε ο αθλητικός σύμβουλος του Αυτοκρατορικού στρατού φιλλανδός Ονι Νισκάνεν, ο οποίος τον προέτρεψε να ασχοληθεί με τον αθλητισμό. Κι όπως όλοι οι Αιθίοπες, άρχισε Μπικίλα να τρέχει στις μεγάλες αποστάσεις με πολύ καλές προοπτικές.

Την τελευταία στιγμή

Οταν καταρτίστηκε η αποστολή της Αιθιοπίας για τους Ολυμπιακούς του 1960 στη Ρώμη, ο Αμπέμπε Μπικίλα έμεινε εκτός. Αν έχεις τύχη διάβαινε όμως, που λένε... Στο Μαραθώνιο θα έτρεχε ο Ουάμι Μπιράτου ο οποίος όμως τραυματίστηκε παίζοντας ποδόσφαιρο λίγο πριν από την αναχώρηση της αποστολής. Αποκλείστηκε και επιστρατεύθηκε ο Μπικίλα ο οποίος ταξίδευε για πρώτη φορά μακριά από τη χώρα του...

Φτάνοντας στη Ρώμη, η αποστολή των αθλητών της Αιθιοπίας εγκαταστάθηκε στο Ολυμπιακό χωριό και στη διανομή του αθλητικού υλικού ο Αμπέμπε Μπικίλα δεν βρήκε παπούτσια που να ταιριάζουν απόλυτα στο πόδι του. Ηταν αναμενόμενη η εξέλιξη αυτή, αφού αθλητής δεν περιλαμβανόταν στην αρχική αποστολή, άρα δεν είχαν ληφθεί τα μέτρα του για αθλητικά παπούτσια. Ωστόσο με μια απίστευτη ηρεμία και με χαμόγελο, ο Μπικίλα έβγαλε τους υπεύθυνους της εθνικής ομάδας της Αιθιοπίας από το αδιέξοδο. «Μην ανησυχείτε, δεν χρειάζομαι παπούτσια. Θα τρέξω ξυπόλυτος!». Το είπε και το έκανε ο Αμπέμπε!

Σαν να μην έτρεξε!

Ο Μαραθώνιος της Ρώμης ήταν ο πρώτος που έγινε βράδυ με Ρωμαίους στρατιώτες να φωτίζουν τη διαδρομή κρατώντας πυρσούς. Χιλιάδες άνθρωποι κατά μήκος της διαδρομής παρακολουθούσαν με έκπληξη και θαυμασμό τον μαύρο αθλητή που έτρεχε ξυπόλυτος και ο οποίος, από τα πρώτα χιλιόμετρα ξεχώρισε στην πρωτοπορία. Κι όταν ύστερα από δύο ώρες, 15 λεπτά και 16 εκατοστά τερμάτισε έξω από το στάδιο, μπροστά από την πύλη του Μεγάλου Κωνσταντίνου, γνώρισε την αποθέωση.

Ο γιατρός που τον εξέτασε αμέσως μετά τον τερματισμό έμεινε έκπληκτος. «Αυτός ο άνθρωπος είναι τόσο ξεκούραστος, σαν να μην έτρεξε ούτε εκατό μέτρα! Τα δε πέλματα των ποδιών του δεν έχουν ούτε μια φουσκάλα!»

Ο Αμπέμπε Μπικίλα καταγράφεται ως ο πρώτος αφρικανός Ολυμπιονίκης στο Μαραθώνιο! Επιστρέφοντας στην Αιθιοπία γίνεται ο ήρωας της χώρας. Ο Χαϊλέ Σελασιέ τον προάγει σε λοχαγό του Αυτοκρατορικού στρατού και του παραχωρεί μια έκταση γης σε απόσταση 150 χιλιομέτρων από την πρωτεύουσα Αντις Αμπέπα. Σε μια ανεπιτυχή εξέγερση κατά του Αυτοκράτορα, ο Ολυμπιονίκης βρίσκεται κατά παράδοξο τρόπο ταγμένος στην πλευρά των στασιαστών. Οσοι συνελήφθησαν καταδικάστηκαν σε θάνατο αλλά ο Μπικίλα τη γλίτωσε με την καθολική απαίτηση του λαού της Αιθιοπίας. Ο Χαϊλέ Σελασιέ τον συγχώρεσε και τον άφησε να επιστρέψει στο αγρόκτημα και τον αθλητισμό.

Ο Μαραθώνιος της Ρώμης ήταν ο πρώτος που έγινε βράδυ και τη διαδρομή φώτιζαν πυρσοί που κρατούσαν Ρωμαίοι στρατιώτες

Ξανά στο Τόκιο

Στους Ολυμπιακούς στο Τόκιο το 1964 και παρά το γεγονός ότι έτρεξε σαράντα μόλις μέρες μετά την εγχείρηση σκωλικοειδίτιδας στην οποία υπεβλήθη, επανέλαβε με άνεση το θρίαμβο της Ρώμης, αυτή τη φορά όμως φορώντας παπούτσια! «Θα μπορούσα να τρέξω άλλα δέκα χιλιόμετρα αν χρειαζόταν», δήλωσε μετά τον τερματισμό του. Ηταν ο πρώτος αθλητής που κέρδιζε δύο συνεχόμενους ολυμπιακούς Μαραθώνιους. Προσπάθησε να κερδίσει και τον τρίτο στο Μεξικό το 1968 αλλά ένα ρωγμώδες κάταγμα που υπέστη τον υποχρέωσε να εγκαταλείψει στο 17ο χιλιόμετρο. Ηταν και το τέλος της σταδιοδρομίας του.

Ο Μπικίλα τερματίζει μπροστά από την πύλη του Μεγάλου Κωνσταντίνου και γίνεται ο πρώτος Αφρικανός που νικά σε ολυμπιακό Μαραθώνιο. Μετά τον τερματισμό του στο Μαραθώνιο της Ρώμης, όπου έτρεξε ξυπόλυτος, ο Αμπέμπε Μπικίλα δέχεται τις περιποιήσεις των έκπληκτων υπευθύνων του σταδίου. Ο γιατρός που τον εξέτασε λίγο μετά, είπε ότι «αυτός ο άνθρωπος σαν να μην έτρεξε ούτε εκατόν μέτρα»!

Συνέχισε την ήσυχη και άνετη ζωή του, μαζί με τη γυναίκα του και τα τρία παιδιά τους, στο αγρόκτημα που του είχε χαρίσει ο Αυτοκράτορας. Ένα βράδυ, τον Μάιο του1969, επέστρεφε μόνος από την πρωτεύουσα όπου είχε πάει για δουλειές. Στα 110 χιλιόμετρα (από τα 150) σε μια στροφή του δρόμου η Βολκσβάκεν που οδηγούσε κτυπήθηκε από αυτοκίνητο το οποίο ερχόταν από την αντίθετη κατεύθυνση με αποτέλεσμα να πέσει σε ένα βαθύ χαντάκι. Ο οδηγός του άλλου αυτοκινήτου εγκατέλειψε τη σκηνή του δυστυχήματος.

Άτυχος και αβοήθητος

Ο Αμπέμπε Μπικίλα αυτή τη φορά δεν είχε τύχη για να διαβεί. Εμεινε σφηνωμένος και αναίσθητος στα συντρίμια του αυτοκινήτου του μέχρι το πρωί. Ενας μοτοσικλετιστής που περνούσε πρόσεξε το αυτοκίνητο και ένα χέρι να εξέχει από το σπασμένο παράθυρο. «Δεν μπορούσα να κινηθώ δεν ένοιωθα κανένα μέρος του σώματός μου», θυμόταν αργότερα ο Μπικίλα ο οποίος έμεινε τετραπληγικός. Οχι μόνο η Αιθιοπία αλλά το παγκόσμιο συγκλονίστηκε από την ατυχία του Ολυμπιονίκη. Με πρωτοβουλίες από όλο το κόσμο αλλά και με τη στήριξη του Αυτοκράτορα Χαϊλέ Σελασιέ ο Μπικίλα μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο Στόουκ Μάντεβιλ στην Αγγλία όπου οι γιατροί κατέβαλαν υπεράνθρωπες προσπάθειες να αποκαταστήσουν τη ζημιά που υπέστη. Κατάφεραν να μετατρέψουν την τετραπληγία του σε παραπληγία, με την οποία έζησε τα επόμενα λίγα χρόνια.

Το 1964 στο Τόκιο ο Μπικίλα επαναλαμβάνει το θρίαμβό του, αυτή τη φορά όμως φορώντας παπούτσια

Στις 25 Οκτωβρίου 1973 υπέστη εγκεφαλική αιμορραγία και άφησε τα εγκόσμια, βυθίζοντας την Αιθιοπία σε εθνικό πένθος... Εμεινε στην ιστορία σαν ο ξυπόλυτος μαραθωνοδρόμος και ένας από του κορυφαίους αθλητές στον παγκόσμιο αθλητισμό. ■

Ο Αυτοκράτορας Χαϊλέ Σελασιέ παρασημοφορεί τον Μπικίλα μετά το Μαραθώνιο της Ρώμης και τον προάγει σε λοχαγό

Η εκκλησία του Αντιφωνητή στο χωριό Καλογραία Κερύνειας

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΑΝΤΙΦΩΝΗΤΗ

● **Του Πρωτοπρεσβύτερου Σωτήριου Ν. Σάββα**
Εκ Καλογραίας
Συνταξιούχου Θεολόγου Εκπαιδευτικού (Βοηθού Διευθυντή Α')

Τα δύο Μοναστήρια, Χριστός Αντιφωνητής και Παναγία η Μελανδρύνα, πάντοτε ανήκαν στη δικαιοδοσία της κοινότητας Καλογραίας, και όχι στην κοινότητα Αγίου Αμβροσίου, όπως αναφέρεται στο άρθρο του κ. Άντρου Παυλίδη στο περιοδικό «Ενατενίσεις» τεύχος 11 σελ. 117.

1. Για ό,τι αφορούσε τα Μοναστήρια του Αντιφωνητή και της Μελανδρύνας υπεύθυνοι ήταν ο ιερέας και η εκκλησιαστική επιτροπή της κοινότητας Καλογραίας, μετά από παραχώρηση που έγινε από την Ιερά Μητρόπολη Κυρηνείας, μετά το θάνατο του τελευταίου μοναχού το 1940. Ουδέποτε επήγε ιερέας από τον Άγιο Αμβρόσιο, ή από άλλη κοινότητα να τελέσει Λειτουργία ή άλλη Ακολουθία σ' αυτά τα Μοναστήρια. Υπεύθυνος ήταν πάντοτε ο ιερέας από την κοινότητα Καλογραίας.

2. Τα παιδιά και οι δάσκαλοι του Δημοτικού Σχολείου Καλογραίας είχαν αργία στις 6 του Σεπτέμβρη, γιορτή του εν Χώναις θαύματος του Αρχαγγέλου Μιχαήλ, που γιόρταζε ο Αντιφωνητής, και μετέβαιναν πεζή εκεί, 45 λεπτά δρόμο, και όχι στις 2 Σεπτεμβρίου που γιόρταζαν τον Άγιο Μάμα, πολιούχο της κοινότητάς τους.

3. Το καλοκαίρι του 1973 θα τελούσαν την Βάπτιση του τέκνου τους, κάτοικοι από τον Άγιο Αμβρόσιο. Ο ιερέας που πήγε, ως είχε χρέος, μαζί από συνεννόηση μαζί του, ήταν ο υποφαινόμενος, π. Σωτήριος Ν. Σάββας, Εφημέριος στην κοινότητα Καλογραίας και όχι κάποιος εκ των ιερέων του Αγίου Αμβροσίου.

4. Αρχές Δεκεμβρίου του 1973, ο ιερέας της Καλογραίας εκλήθη στις 10 το βράδυ να πάει στην Μελανδρύνα να επιβεβαιώσει για την κλοπή Εικόνων από αρχαιοκάπηλους.

5. Ο χάρτης που εξέδωσε η Ιερά Μητρόπολις Κυρηνείας επιβεβαιώνει, ότι ο Αντιφωνητής και η Μελανδρύνα ανήκουν στην Καλογραία.

6. Συμπληρωματικά παραπέμπω:

● «Κύπρος: Η Λεηλασία ενός Πολιτισμού»,
Βουλή των Ελλήνων, 2000, σελ. 180-213.

● «Οδοιπορικό στα Χριστιανικά Μνημεία της Μητροπολιτικής Περιφέρειας Κυρηνείας», Λευκωσία 2006, Έκδοση Ιεράς Μητροπόλεως Κυρηνείας, σελ. 175-196.

Καλογραία:

Μονή Παναγίας Μελανδρύνας:

«Η μονή ανήκει διοικητικά στην κοινότητα Καλογραίας, στη βόρεια πλευρά του Πενταδακτύλου...»(σελ. 193).

● «Μητροπολιτική επαρχία Κερύνειας, η δική μας Γη», Χριστόδουλου Γ. Παχουλίδη, Λευκωσία 2001, σελ. 198.

«... Εκτός από την ενοριακή Εκκλησία του χωριού, τον Άγιο Μάμαντα, που πανηγύριζε στις 2 του Σεπτέμβρη... το χωριό πανηγύριζε και όταν γιόρταζαν οι μοναστηριακοί ναοί του Αντιφωνητή (6 Σεπτέμβρη) και της Μελανδρύνας (15 Αυγούστου), που, αν και ανήκαν στην Ιερά Μητρόπολη Κυρηνείας, βρίσκονταν μέσα στη γη της Καλογραίας».

Δυτική άποψη της εκκλησίας Παναγίας Μελανδρύνας

● Κτηματολόγιο Κυρηνείας: Ας ερωτήσει ο κάθε ενδιαφερόμενος.

Ο Θεός να ευοδώσει στην επιστροφή μας και όλοι γνωρίζουν πού ανήκουν και οι δύο αυτοί θρησκευτικοί χώροι. ■

Σύγκληση τοῦ Δ.Σ. τοῦ Παγκοσμίου Βήματος Θρησκειῶν καὶ Πολιτισμῶν τῆς ἐν Κύπρῳ Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου

Τὴν 31η Μαρτίου 2011 συνῆλθαν στὴν πρώτη τους συνεδρία τὰ μέλη τοῦ Δ.Σ. τοῦ Παγκοσμίου Βήματος Θρησκειῶν καὶ Πολιτισμῶν ὑπὸ την προεδρία τοῦ Προέδρου, τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτη Κύκκου καὶ Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρου. Κατὰ τὴ συνάντηση ἔγινε ἀνάγνωση καὶ μελέτη τοῦ Καταστατικοῦ καὶ τῶν Κανονισμῶν τοῦ Βήματος, ἀνταλλάγηκαν ἀπόψεις, ἀποφασίσθηκαν συγκεκριμένες μελλοντικὲς ἐκδηλώσεις καὶ ἔγινε ἀποτίμηση τοῦ πρώτου Συνεδρίου, τὸ ὁποῖο εἶχε ὡς θέμα τὴν εὐθανασία. (Γιὰ τὸ Συνέδριο κάνομε ἀναφορά πιὸ κάτω). Τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἀπαρτίζουν κληρικοί, ἀκαδημαϊκοί, καὶ ἄλλες προσωπικότητες τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς.

Μπορεῖτε νὰ πληροφορηθεῖτε γιὰ τὶς δραστηριότητες τοῦ Παγκοσμίου Βήματος Θρησκειῶν καὶ Πολιτισμῶν στὴν ἱστοσελίδα: http://www.religionscultures.org

Ἐπιστημονικὴ Ἡμερίδα τοῦ Παγκοσμίου Βήματος Θρησκειῶν καὶ Πολιτισμῶν μὲ θέμα τὴν Εὐθανασία

● **Τοῦ δρος Χαράλαμπου Γ. Χοτζάκογλου**
Διευθυντοῦ στὸ Παγκόσμιο Βῆμα Θρησκειῶν καὶ Πολιτισμῶν τῆς ἐν Κύπρῳ Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου

Πραγματοποιήθηκε τὴν Κυριακὴ 23 Ἰανουαρίου στὸ Πολιτιστικὸ Ἵδρυμα Ἀρχάγγελος ἡ ἐπιστημονικὴ Ἡμερίδα τοῦ Παγκοσμίου Βήματος Θρησκειῶν καὶ Πολιτισμῶν τῆς ἐν Κύπρῳ Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου, μὲ θέμα: «Εὐθανασία: ἰατρική, νομικὴ καὶ θεολογικὴ προσέγγιση». Ἡ Ἡμερίδα στέφθηκε ἀπὸ μεγάλη ἐπιτυχία, στὴν ὁποία συνέβαλαν τόσο τὸ ἐπιστημονικὸ κῦρος τῶν ὁμιλητῶν, ὅσο καὶ ἡ ποσοτικὴ ἀλλὰ καὶ ποιοτικὴ προσέλευση τῶν Συνέδρων.

Τὶς ἐργασίες τῆς Ἡμερίδας ἄνοιξε ὁ Μητροπολίτης Κύκκου καὶ Τηλλυρίας, κ. κ. Νικηφόρος, ἀπευθύνοντας τὸν παρακάτω χαιρε-

Πανιερώτατοι,
Αἰδεσιμολογιώτατοι,
Ἐλλογιμώτατοι κ.κ. Καθηγητές,
Ἀγαπητοί Σύνεδροι,
Κυρίες καί Κύριοι,

Μέ ἐγκάρδια συναισθήματα ἀγάπης καί ἐκτίμησης βρίσκομαι σήμερα στό βῆμα αὐτό, γιά νά ἀπευθύνω χαιρετισμό στήν ἐπιστημονική αὐτή ἡμερίδα, πού διοργανώνεται ἀπό τό Παγκόσμιο Βῆμα Θρησκειῶν καί Πολιτισμῶν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου, καί πού θά ἀσχοληθεῖ μέ ἕνα παγκόσμιο, ἀμφιλεγόμενο καί πολύπλοκο, ἀκανθῶδες πρόβλημα τῆς Βιοηθικῆς, τήν Εὐθανασία.

Μέ τή λέξη «εὐθανασία» δέν ἐννοοῦμε ἀσφαλῶς τόν ἔνδοξο θάνατο, ὅπως ἐννοοῦσαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες. Ἐννοοῦμε τήν ἐπίσπευση τοῦ θανάτου προκειμένου νά τεθεῖ τέρμα σ' ἕνα ἀργό ἐπώδυνο, φρικτό τέλος.

Ἡ σημερινή ἑρμηνεία τοῦ ὅρου «εὐθανασία» σημαίνει τήν πρόκληση ἀνώδυνου θανάτου ἀπό ἀγάπη καί εὐσπλαγχνία σέ ἀνθρώπους, πού βρίσκονται στό τελευταῖο στάδιο ἀνίατης ἀσθένειας, ἤ βαρυτάτου τραυματισμοῦ, ἤ προχωρημένης ἐπώδυνης γεροντικῆς ἡλικίας, μέ σκοπό τόν τερματισμό τῆς ὀδύνης ἑνός ἀβίωτου βίου πάσχοντος ἀνθρώπου, πού ἱκετεύει τούς πάντες γιά τερματισμό τῶν δεινῶν του.

«Εὐθανασία» κατά τό λεξικό τοῦ Γ. Μπαμπινιώτη θά πεῖ ὅσο τό δυνατό καλύτερος, εὐκολότερος καί πιό ἀνώδυνος θάνατος. Κατά δέ τό ἑλληνικό Ποινικό Δίκαιο: «Εὐθανασία εἶναι ἡ σύντμηση τῆς ἐπιθανατίου ἀγωνίας ἑνός ἐπωδύνως θνήσκοντος».

Ἔχουμε διάφορες μορφές εὐθανασίας,

ὅπως τήν ἐνεργητική εὐθανασία, τή σκόπιμη δηλαδή παρέμβαση γιά τήν ἀπαλλαγή τοῦ ἀνθρώπου ἀπό ἀνίατη ἀσθένεια, ἤ ἀνυπόφορους σωματικούς, ἤ ψυχικούς πόνους, τήν παθητική εὐθανασία, πού ὁρίζεται ὡς διακοπή προσφορᾶς τῶν μέσων ἐπιβιώσεως γιά τόν ἴδιο σκοπό, καί τρίτο τήν προληπτική ἤ εὐγονική εὐθανασία, πού ἐφαρμόζεται γιά τήν ἀπαλλαγή τῆς κοινωνίας ἀπό σωματικῶς ἀνάπηρα ἤ διανοητικῶς καθυστε-ρημένα ἄτομα.

Ὁ πρῶτος, πού χρησιμοποίησε τόν ὅρο «εὐθανασία», μεταφράζοντας αὐτούσια τήν ἑλληνική λέξη, ἀλλά μέ τήν ἔννοια τῆς ἀνώδυνης ἐπίσπευσης τοῦ θανάτου προσώπου, πάσχοντος ἀπό ἐπώδυνη ἀνίατη ἀσθένεια, εἶναι ὁ Ἄγγλος φιλόσοφος Ρότζερ Μπέϊκον (1220-1292). Ἀπό τότε ἄρχισε καί συνεχίζεται μιά ἰατρική, νομική, φιλοσοφική καί θεολογική ἀντιπαράθεση χωρίς ἀκόμα τήν κατάληξη σ' ἕνα κοινῆς ἀποδοχῆς συμπέρασμα.

Σήμερα ἄλλοι δέχονται τήν εὐθανασία ὡς λύτρωση καί ἀπαλλαγή ἀπό τό μαρτύριο τοῦ πόνου, καί ἄλλοι τήν καταγγέλλουν, ὡς συνδυασμό φόνου καί αὐτοχειρίας. Μερικοί ἰατροί τή δέχονται, οἱ πιό πολλοί ὅμως τήν ἀποκηρύσσουν ὡς ὕβρη κατά τοῦ Θεοῦ καί ὡς ἔγκλημα μέ ἀπρόβλεπτες ἐξελίξεις, καί τήν ἀπορρίπτουν, ὡς ἀντίθετη μέ τόν ὅρκο τοῦ Ἱπποκράτη καί τήν ἰατρική δεοντολογία.

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἀντίθετη σέ ὁποιαδήποτε μορφή πρακτικῆς τῆς εὐθανασίας καί γιά ὁποιονδήποτε λόγο. Λέχθηκε, καί πολύ σωστά, ὅτι ἡ πρακτική τῆς εὐθανασίας εἶναι δυνατό νά ὁδηγήσει τόν γιατρό ἀπό ἐγγυητή καί θεματοφύλακα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς σ' ἕνα δήμιο. «Ἡ εὐθανασία σήμερα... ἡ γεροντοκτονία αὔριο», εἶχε διακηρύξει ὁ Γάλλος καθηγητής Renè Gutman.

Ὅμως, πέρα ἀπ' ὅλα αὐτά, ὑπάρχει μιά θεϊκή ἐντολή πού προστάζει: «οὐ φονεύσεις». Ἑπομένως μόνο ὁ Θεός, πού «ἐτάζει καρδίας καί νεφρούς», γνωρίζει τήν κατάλληλη στιγμή τῆς ἐκδημίας τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἐπέμβαση τοῦ ἀνθρώπου στήν κατάργηση τῆς ζωῆς εἶναι σφετερισμός θείου δικαιώματος. «Γιά μένα», ἔγραφε ὁ ἀγνωστικιστής Lobesque, τό «οὐ φονεύσεις» δέν εἶναι μονάχα μιά προσταγή τῆς Ἐκκλησίας. Ρυθμίζει τήν τάξη τῆς οἰκουμένης. Καί κάθε φορά πού ἡ ἐντολή αὐτή ἀπαιτεῖται γιά ὁποιονδήποτε λόγο, αὐτή ἡ τάξη διαταράσσεται ἐπικίνδυνα». Ὁ ἄρρωστος, εἶχε διακηρύξει ὁ Γάλλος καθηγητής Debre, πρέπει νά εἶναι σεβαστός σ' ὁλόκληρη τήν τροχιά τῆς ζωῆς του, ἀπό τήν πρώτη στιγμή τῆς γονιμοποίησής του, ὡς τό τέρμα τῆς ὑπάρξεώς του. Ὁ σεβασμός τῆς ζωῆς εἶναι μία κατάκτηση τοῦ πολιτισμοῦ, καί ἡ περιφρόνηση τῆς ζωῆς, ὅπως στήν ἔκτρωση (καί γενικά στήν εὐθανασία), εἶναι ἐπάνοδος στή βαρβαρότητα».

Ἡ Ἐκκλησία δέχεται τήν εὐθανασία ἀπό τόν Θεό, καί ὄχι ἀπό τόν ἄνθρωπο. Ἡ ζωή μας ἀποτελεῖ ὑπέρτατο δῶρο τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀρχή καί τό τέλος τοῦ ὁποίου βρίσκονται στά χέρια Του καί μόνο. Αὐτός καί μόνο εἶναι ὁ ἐξουσιαστής τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου. Ἡ Ἐκκλησία δέν κάνει λόγο γιά ἕνα ἀνώδυνο, ἀξιοπρεπῆ θάνατο, ὅπως κάνει ἡ κοσμική ἀντίληψη. Ἡ Ἐκκλησία κάνει λόγο γιά μιά δική της εὐθανασία, ὅπως καθορίζεται στήν αἴτηση: «Χριστιανά τά τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀνώδυνα, ἀνεπαίσχυντα, εἰρηνικά καί καλήν ἀπολογίαν τήν ἐπί τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ αἰτησώμεθα».

Ἀγαπητοί Σύνεδροι,

Κανένας δέν θά ἰσχυριστεῖ ὅτι ὁ πόνος καθ' ἑαυτόν εἶναι κάτι τό εὔκολα ἀποδεκτό. Ὁ πιστός ὅμως χριστιανός μπορεῖ νά μεταμορφώσει τόν πόνο μέ τήν ὑπομονή του, νά τόν κάνει εὐπρόσδεκτη θυσία στόν Θεό, νά τόν μεταβάλει μέ τήν ἀγόγγυστη καρτερία του σέ μιά προσφορά στήν ἀνθρωπότητα, μιμούμενος ἔτσι τόν Θεάνθρωπο Λυτρωτή μας Χριστό, πού ἀποτελεῖ τό πρότυπο τοῦ κάθε χριστιανοῦ. Ὁ Χριστός ἀποδέχθηκε νά ἀντιμετωπίσει τόν πόνο καί τήν ὀδύνη. Δέχθηκε καρτερικά τό βασανιστικό μαρτύριο τοῦ σταυροῦ καί τοῦ ἐπώδυνου φρικτοῦ θανάτου. Ἀκολούθησε ὅμως μετά ἀπ' ὅλα αὐτά ἡ Ἀνάσταση καί ὁ θρίαμβός Του ἐπί τοῦ θανάτου καί τῆς ἁμαρτίας, γι' αὐτό καί μᾶς συμβουλεύει νά ἀντιμετωπίζουμε καί ἐμεῖς τόν πόνο μέ πίστη καί ἀγάπη πρός Αὐτόν καί μέ ὑπομονή καί καρτερία.

Σέ τελευταία ἀνάλυση τό πρόβλημα τῆς εὐθανασίας εἶναι πρόβλημα θεωρήσεως τοῦ ἀνθρώπου. Πῶς τοποθετούμεθα γενικότερα ἀπέναντι στόν ἄνθρωπο; Ποιός εἶναι ὁ προορισμός του; Τί εἶναι γιά μᾶς ἡ ζωή καί οἱ δοκιμασίες της; Πῶς νιώθουμε τήν ὑπαρξιακή ἀγωνία μπροστά στή σκέψη τοῦ θανάτου;

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι αἰώνιος, πρᾶγμα τό ὁποῖο σημαίνει ὅτι δέν τελειώνει μέ τόν φυσικό θάνατο, ἀλλά ἔχει συνέχεια. Ἡ ζωή ἐπεκτείνεται καί μετά τόν θάνατο, ὁπότε ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο ζεῖ καί πεθαίνει κανείς ἔχει συνέπεια στήν αἰώνια ὕπαρξή του. Χρέος μας λοιπόν εἶναι αὐτές τίς δύσκολες ὧρες τοῦ θανάτου νά τίς ἀντιμετωπίζουμε καρτερικά, μέ τό ὅραμα τῆς αἰωνιότητας καί τήν προσδοκία τῆς κοινῆς ἀναστάσεως, γιατί τότε ὁ θάνατος γίνεται εἰρηνικός καί γαλήνιος.

Κυρίες καί Κύριοι,

Τά θέματα βιοηθικῆς, ὅπως ἡ εὐθανασία, ἄπτονται ἠθικῶν, κοινωνικῶν, νομικῶν καί θεολογικῶν ζητημάτων, καί ἐγγίζουν ὕψιστα σημεῖα τῆς ὕπαρξής μας, γι' αὐτό καί χρειάζεται νά ἀκούγεται καί ἡ φωνή τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ παροῦσα ἐπιστημονική ἡμερίδα εὐθανασίας, πού ὀργανώνεται ἀπό τό Παγκόσμιο Βῆμα Θρησκειῶν καί Πολιτισμῶν, δηλαδή ἀπό τήν Ἐκκλησία, ἀποβλέπει στήν ἐνημέρωση τοῦ λαοῦ πάνω σέ δύσκολα, σύγχρονα ζητήματα, καί στόχο ἔχει νά διατηρήσει σέ πνευματική ἐγρήγορση τίς συνειδήσεις τῶν πιστῶν, οἱ ὁποῖες τά τελευταῖα χρόνια ἀμβλύνονται, ἐνῶ τά ἠθικά κριτήρια πάνω σέ διάφορα θέματα ταυτόχρονα ἀλλοιώνονται. Πολύ σωστά τονίζεται ἀπό πολλούς ὅτι ὑπάρχει σήμερα ἀνάγκη ποιμαντικῆς κάλυψης, ὄχι μόνο τῶν ἀσθενῶν τελικοῦ σταδίου καί τῶν συγγενῶν τους, ἀλλά καί τῶν ἰατρῶν καί τῶν νοσηλευτῶν τους, καθώς ἐπίσης καί τῆς κοινωνίας γενικότερα.

Ἡ παροῦσα ἐπιστημονική ἡμερίδα μέ ἀντικειμενικότητα καί ὑπευθυνότητα θά μελετήσει τό πολυδιάστατο πρόβλημα τῆς εὐθανασίας, καί μέ σοβαρότητα θά συντελέσει στήν ἐνημέρωση τοῦ λαοῦ καί στήν εὐαισθητοποίηση τῶν ὑπευθύνων, πού χειρίζονται τά θέματα τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου, ὥστε μέ συναίσθηση εὐθύνης νά ἀντιμετωπίζουν τίς πιό ἱερές καί ἐπώδυνες στιγμές τῆς ζωῆς τῶν συνανθρώπων τους τίς ὧρες τοῦ πόνου, τῆς ἀρρώστειας καί τοῦ ἐπικείμενου τέλους.

Ἡ εὐθανασία δέν εἶναι εὔκολο καί ἁπλό ζήτημα. Πρέπει νά ἀπαντηθοῦν τά ἐρωτήματα: Νομιμοποιούμαστε νά ἀφαιρέσουμε μιά ἀνθρώπινη ζωή, ἀκόμα καί ὅταν ὁ ἀσθενής ζεῖ τίς τελευταῖες ἐπώδυνες καί φρικτές στιγμές του; Ἤ νομιμοποιούμαστε νά διατηρήσουμε τή ζωή ἑνός ἀρρώστου, πού ἡ ἐπιστήμη δέν τοῦ δίνει καμμιά ἐλπίδα καί στηρίζεται μόνο στή λειτουργία κάποιου μηχανήματος, τό ὁποῖο διαιωνίζει μία μή ἀναστρέψιμη ἐπώδυνη κατάσταση; Τί εἶναι ἡ εὐθανασία; Λύτρωση, ἔγκλημα, φόνος, αὐτοχειρία ἤ ἀγάπη, φιλευσπλαγχνία, δικαίωμα, ἀξιοπρέπεια καί βοήθεια;

Εἶμαι βέβαιος πώς μέσα ἀπό τίς ἐμπεριστατωμένες εἰσηγήσεις τῶν καταξιωμένων ἐπιστημόνων, πού πρόθυμα ἀποδέχθηκαν τήν πρόσκλησή μας καί συμμετέχουν στήν ἡμερίδα αὐτή, θά καλυφθοῦν πολλές πλευρές αὐτοῦ τοῦ σοβαροῦ καί κρίσιμου θέματος καί θά ἀρθρωθοῦν κάποιες ἀπαντήσεις στά σοβαρά αὐτά ἐρωτήματα τῶν καιρῶν μας. Θερμότατες εὐχαριστίες ἐκφράζουμε στόν Πρόεδρο τῆς παρούσης Συνεδρίας Χρῆστο Οἰκονόμου, Ἀντιπρόεδρο τοῦ Παγκοσμίου Βήματος Θρησκειῶν καί Πολιτισμῶν καί καθηγητή τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, στούς ἀγαπητούς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς, Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Μεσογαίας καί Λαυρεωτικῆς κ. Νικόλαο καί Αἰδεσιμολογιώτατο πρωτοπρεσβύτερο πατέρα Ἀθανάσιο Γκίκα, ὅσο καί στούς κ.κ. καθηγητές τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπι-στημίου Θεσσαλονίκης Νικόλαο Μπιτζιλέκη καί Ἐλισάβετ Καστανίδου-Συμεωνίδου, καθώς ἐπίσης στό Δρα Δημήτριο Ματάμη, Διευθυντή ΜΕΘ (Μονάδας Ἐντατικῆς Θεραπείας) Νοσοκομείου Παπαγεωργίου Θεσσαλονίκης, ἅπαντας ἄριστους γνῶστες τῶν θεμάτων εὐθανασίας, πού θά μᾶς ἀναπτύξουν.

Τέλος συγχαίρω καί ἐπαινῶ τούς διοργανωτές τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτῆς ἡμερίδας, διευθυντή, ἐρευνητές καί γραμματειακό προσωπικό τοῦ Παγκοσμίου Βήματος Θρησκειῶν καί Πολιτισμῶν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου, ἀλλά καί ὅλους ἐσᾶς, πού εἴχατε τήν εὐγενική καλωσύνη νά ἀνταποκριθεῖτε στήν πρόσκλησή μας καί νά παρευρίσκεστε σήμερα ἐδῶ. Εὔχομαι ἡ συγκομιδή νά εἶναι πλούσια.

Ἀκολούθησε ὁ *δρ Χαράλαμπος Γ. Χοτζάκογλου,* Διευθυντὴς στὸ Παγκόσμιο Βῆμα Θρησκειῶν καὶ Πολιτισμῶν τῆς ἐν Κύπρῳ Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ καλωσόρισε τοὺς συνέδρους, οἱ ὁποῖοι εἶχαν κατακλύσει κυριολεκτικὰ τὴν αἴθουσα, μίλησε μὲ θέμα: *«Εὐθανασία. Εἰσαγωγὴ στὴν προβληματικὴ τοῦ θέματος».* Στὴν ὁμιλία του ἀναφέρθηκε στὴν προέλευση καὶ στὸ περιεχόμενο τοῦ ὅρου, προχώρησε στὴν ἱστορικὴ προσέγγιση τῆς ἔννοιας καὶ παρουσίασε, τὸ πῶς τὴν ἐννοοῦσαν στὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα καὶ τὶ περιεχόμενο ἔλαβε στὴν Παλαιὰ Διαθήκη καὶ στὴν ἐν γένει Χριστιανικὴ Γραμματεία. Ἰδιαίτερη ἀναφορὰ ἔγινε γιὰ τὸ θέμα τῆς Εὐθανασίας καὶ τὴν ἀντιμετώπισή του ἀπὸ τὴ ναζιστικὴ Γερμανία. Ὁ διευθυντὴς τοῦ Παγκοσμίου Βήματος Θρησκειῶν καὶ Πολιτισμῶν ἔκλεισε τὴν παρουσίασή του, παραθέτοντας τὰ προβαλλόμενα ἐπιχειρήματα ὑπὲρ καὶ κατὰ τῆς Εὐθανασίας.

Τὴν προσέγγιση τῆς Εὐθανασίας ἀπὸ ἰατρικῆς πλευρᾶς παρουσίασε ὁ ἰατρὸς *δρ Δημήτριος Ματάμης,* διευθυντὴς ΜΕΘ τοῦ Νοσοκομείου Παπαγεωργίου στὴ Θεσσαλονίκη, ὁ ὁποῖος μίλησε μὲ θέμα: *«Εὐθανασία: ἰατρικὴ δεοντολογία καὶ πράξη».* Ὁ δρ Ματάμης μίλησε μέσα ἀπὸ τὴν ἑλληνική, ἀλλὰ καὶ τὴ διεθνὴ ἐμπειρία, γιὰ τὸ δίλημμα, τὸ ὁποῖο ἀντιμετωπίζουν οἱ ἰατροὶ σὲ ἀντίστοιχες περιπτώσεις, τὶς ὑποκατηγορίες, οἱ ὁποῖες μποροῦν νὰ ἐνταχθοῦν στὸν ὅρο «Εὐθανασία». Παράλληλα, παρουσίασε στατιστικὰ στοιχεῖα ἀσθενῶν καὶ τῶν πρακτικῶν, ποὺ ἀκολουθοῦν, ἀνάλογα μὲ τὸ θρήσκευμα ἢ τὴν Ὁμολογία τους καὶ ἀναφέρθηκε ἐπίσης στὴν ἰατρικὴ δεοντολογία καὶ στὴ Βιοηθική.

Τὸ θέμα ἀπὸ νομικῆς σκοπιᾶς παρουσίασε ἡ καθηγήτρια τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ ΑΠΘ, *δρ Ἐλισάβετ Καστανίδου-Συμεωνίδου,* ὑπὸ τὸν τίτλο: *«Ἡ Εὐθανασία ὡς πρόβλημα τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου».* Ἡ εἰσηγήτρια ἀνέλυσε τὶς νομικὲς κυρώσεις γιὰ τὴ συμμετοχὴ σὲ αὐτοκτονία καὶ ἀνθρωποκτονία μὲ συναίνεση καὶ γιὰ τὴν παράλειψη νὰ παραταθεῖ ἡ ζωή, ἐφόσον αὐτὸ εἶναι δυνατόν. Παράλληλα παρουσίασε τὸ νομικὸ πλαίσιο καὶ τὶς προβλεπόμενες κυρώσεις σὲ διάφορες χῶρες.

Ξεκινῶντας ἀπὸ τὴ νομικὴ διάσταση, ὁ Πρόεδρος τοῦ Τμήματος Νομικῆς τοῦ Ἀ.Π.Θ., καθηγητὴς *Νικόλαος Μπιτζιλέκης* ἀνέπτυξε καὶ τὴ φιλοσοφικὴ θεώρηση τοῦ θέματος, ὑπὸ τὸν τίτλο: *«Οἱ ἔννοιες τοῦ θανάτου καὶ τῆς ζωῆς ἀπὸ νομικὴ καὶ φιλοσοφικὴ ἄποψη».*

Τὴ θεολογικὴ προσέγγιση τῆς εὐθανασίας ἀνέλυσε ὁ Πρωτοπρεσβύτερος *π. Ἀθανάσιος Γκίκας,* ἀναπληρωτὴς καθηγητὴς τοῦ Τμήματος Ποιμαντικῆς καὶ Κοινωνικῆς Θεολογίας τοῦ ΑΠΘ, μὲ θέμα: *«Ζωή, Θάνατος, Δοξασμός. Ποιμαντικὴ προσέγγιση τῶν ζητημάτων τῆς εὐθανασίας».*

Τὴν Ἡμερίδα ἔκλεισε ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς, *κ. Νικόλαος,* ὁ ὁποῖος μίλησε μὲ θέμα: *«Ἡ ποιμαντικὴ ἀντιμετώπιση τοῦ τελικοῦ σταδίου».* Ἀνέλυσε τὸ θέμα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς ποιμαντικῆς, τονίζοντας ὅτι εἶναι τὸ πρόβλημα τοῦ πόνου, ποὺ ὁδηγεῖ στὴ σκέψη τῆς Εὐθανασίας. Ἂν ἐπομένως ὁ πόνος μετριασθεῖ, τότε ἀπομακρύνεται ἡ σκέψη τῆς Εὐθανασίας. Ἀντίδοτο ἐπομένως στὸ πρόβλημα μπορεῖ νὰ ἀποτελέσει ἡ ἀγάπη.

Παρέμβαση στὴν Ἡμερίδα ἔκανε ὁ δρ Ἰωάννης Μπέκος, Εἰδικὸς Ἐπιστήμων τοῦ Πανεπιστημίου Κύπρου, ἐνῶ ἀκολούθησε συζήτηση, τὴν ὁποία συντόνισε ὁ Πρόεδρος τοῦ Τμήματος Ποιμαντικῆς καὶ Κοινωνικῆς Θεολογίας τοῦ ΑΠΘ, Καθηγητὴς *Χρῆστος Οἰκονόμου.*

Τὸ Παγκόσμιο Βῆμα Θρησκειῶν καὶ Πολιτισμῶν ἐπέδωσε στοὺς αἰτηθέντες συνέδρους Βεβαίωση Παρακολούθησης.

Τὰ κείμενα τῶν ὁμιλητῶν, πλούσιο φωτογραφικὸ καὶ ὀπτικοακουστικὸ ὑλικὸ τῆς ἐκδήλωσης ἔχει ἀναρτηθεῖ στὴν ἱστοσελίδα τοῦ Παγκοσμίου Βήματος Θρησκειῶν καὶ Πολιτισμῶν τῆς ἐν Κύπρῳ Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου: http://www.religionscultures.org/en/drastiriotites/imerides ■

ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΠΡΕΣΒΗ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ ΣΤΟΝ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟ

Στις 11.1.2011 ο Πρέσβης των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής στην Κύπρο κ. Frank C. Urbancic επισκέφθηκε τον Πανιερώτατο Μητροπολίτη μας στο Μετόχι του Κύκκου στη Λευκωσία.

Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης ο κύριος Πρέσβης συζήτησε με τον Πανιερώτατο θέματα που αφορούν στις εξελίξεις γύρω από το πολιτικό πρόβλημα της Κύπρου καθώς και το ζήτημα της ανάληψης της προεδρίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την Κύπρο κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2012.

Η συνάντηση διεξήχθη σε πολύ εγκάρδιο κλίμα και υπήρξε πολύ εποικοδομητική καθότι τόσο ο Πανιερώτατος όσο και ο κύριος Πρέσβης, είχαν την ευκαιρία να ανταλλάξουν απόψεις και να εκφράσουν τους προβληματισμούς τους για τα υπό συζήτηση θέματα.

Παρόμοια επίσκεψη προς τον Πανιερώτατο πραγματοποίησε ο κ. Πρέσβης και στις 11.2.2011. ■

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ
ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΚΥΚΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ
κ.κ. ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ
ΣΤΟ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΑΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «POLI»

Πανιερώτατος Μητροπολίτης μας κ.κ. Νικηφόρος σε συνέντευξή του στο Τουρκοκυπριακό περιοδικό «Poli» και απαντώντας σε σχετικές ερωτήσεις, τάχθηκε ανεπιφύλακτα υπέρ της επαναπροσέγγισης και στενής συνεργασίας μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων. Τούτο το δεδομένο, είπε, χαρακτήριζε τις αγαστές σχέσεις σε όλους τους τομείς της ζωής των κατοίκων της Κύπρου, Ελλήνων και Τούρκων για αιώνες.

Άλλωστε, το ιερό βιβλίο των Μουσουλμάνων, το Κοράνι, επεξήγησε, διαλαμβάνει σημεία, τα οποία το διασυνδέουν με την Αγία Γραφή. Επίσης, ανέφερε, Τουρκοκύπριοι εξακολουθούν μέχρι σήμερα να διατηρούν θρησκευτικά έθιμα, τα οποία παρατηρούνται και μεταξύ των Ελληνοκυπρίων Χριστιανών, όπως οι επισκέψεις σε μοναστήρια, η χρήση των φύλλων ελιάς για «κάπνισμα» (θυμίαμα), η απονομή σεβασμού σε κληρικούς και άλλα.

Το ότι υπήρξαν θλιβερά γεγονότα μεταξύ των δύο κοινοτήτων, αυτό, κατά τον Πανιερώτατο, προήλθε είτε από ξένους παράγοντες ή και καλλιεργήθηκε από φανατισμένα εθνικιστικά στοιχεία, τα οποία έδρασαν μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων.

Είναι καιρός όμως, τόνισε ο Πανιερώτατος, να αφήσουμε κατά μέρος και να εγκαταλείψουμε τις οδυνηρές εμπειρίες του παρελθόντος, οι οποίες και αναξέουν παλιές κακές πληγές αλλά και διαιωνίζουν τις μεταξύ μας διαστάσεις. Ζούμε σε μια εποχή πολυπολιτισμικότητας και μπορούμε, έστω και αν έχομε τις ιδιαιτερότητές μας, να ζήσομε όλοι μαζί και να κοιτάξουμε το μέλλον από κοινού. Διαφορετικά, θα βιώσουμε άλλες, ανεπιθύμητες τραγωδίες στο μέλλον. Μέσα στα πλαίσια αυτά είναι ανάγκη να υπάρξει αλληλοκατανόηση και τακτική επικοινωνία μεταξύ μας. Προσωπικά, υπογράμμισε ο Πανιερώτατος, έχω κάνει τέτοια ανοίγματα και έχω επικοινωνία και πολύ φιλικές σχέσεις με Τουρκοκυπρίους και ιδιαίτερα με τη θρησκευτική ηγεσία, την οποία έχω επισκεφθεί, όπως και την έχω καλέσει και φιλοξενήσει, ή ακόμη την κάλεσα και μίλησε, σε ένα διεθνές συνέδριο το οποίο οργανώσαμε, με θέμα την ειρήνη μεταξύ των θρησκειών και των εθνών, και στο οποίο πήραν μέρος εκπρόσωποι διαφόρων θρησκειών από 190 χώρες.

Ένας τομέας, ο οποίος μπορεί να διευκολύνει τη μεταξύ μας επικοινωνία, δήλωσε ο Πανιερώτατος, είναι το θέμα της συντήρησης και του σεβασμού των τόπων λατρείας. Όπως εμείς, ως Ελληνοκύπριοι, επισκευάσαμε και σεβόμαστε τους ιερούς χώρους των Μουσουλμάνων, ανάλογη προσέγγιση, ως προς το θέμα αυτό, πρέπει να επιδειχθεί και από μέρους της Τουρκοκυπριακής ηγεσίας.

Αναφερόμενος σε σχετική ερώτηση ο Πανιερώτατος διευκρίνισε ότι ο Προκαθήμενος της Εκκλησίας Κύπρου δεν τρέφει οποιαδήποτε μισαλλόδοξα αισθήματα έναντι της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, αντίθετα συντάσσεται με την επαναπροσέγγιση Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων. Ωστόσο, επεξήγησε ο Πανιερώτατος, την Ιερά Σύνοδο, η οποία εκφράζει τις θέσεις της Εκκλησίας, απαρτίζουν 17 επίσκοποι.

Κατακλείοντας τη συνέντευξή του ο Πανιερώτατος έστειλε το μήνυμα μέσω του περιοδικού «Poli» προς όλους τους Τουρκοκυπρίους, ότι τρέφει γι' αυτούς αμέριστη αγάπη προσβλέποντας στην ειρηνική συμβίωση των δύο κοινοτήτων μέσα σε μια ομόσπονδη δημοκρατική στέγη για το καλύτερο μέλλον όλων μας. ■

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΣΠΥΡΙΔΑΚΙ

Στις 14 Ιανουαρίου 2011 το Κέντρο Μελετών της Ιεράς Μονής Κύκκου πραγματοποίησε, στην κατάμεστη από κόσμο αίθουσα του Πολιτιστικού Κέντρου «Αρχάγγελος», φιλολογικό μνημόσυνο για τον αείμνηστο εκπαιδευτικό και πρώτο Υπουργό Παιδείας της Κύπρου Κωνσταντίνο Σπυριδάκι.

Ο Κωνσταντίνος Σπυριδάκις αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες πνευματικές μορφές της νεότερης ιστορίας της Κύπρου και ένα από τους μεγαλύτερους λόγιους του ευρύτερου Ελληνισμού. Γεννήθηκε και μεγάλωσε στη Λευκωσία, φοίτησε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο, σπούδασε ελληνική φιλολογία στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στο Βερολίνο, στον κλάδο της κλασικής φιλολογίας και της ιστορίας. Διετέλεσε διευθυντής του Παγκυπρίου Γυμνασίου από το 1936 μέχρι το 1960, οπότε και διορίστηκε από τον αείμνηστο Αρχιεπίσκοπο Μακάριο Γæ αρχικά ως Πρόεδρος της Κοινοτικής Συνέλευσης και στη συνέχεια ως πρώτος Υπουργός Παιδείας της Κύπρου.

Συνέβαλε αποφασιστικά και ποικιλοτρόπως στην πνευματική και εκπαιδευτική ανάπτυξη του κυπριακού ελληνισμού, πρωτοστατώντας, μεταξύ άλλων, στην ίδρυση της Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών (1936) και του Ελληνικού Πνευματικού Ομίλου Κύπρου (1947), ενώ η παρουσία του στην εκπαίδευση της Κύπρου υπήρξε καθοριστικής σημασίας.

Το έργο του αείμνηστου Κωνσταντίνου Σπυριδάκι εξήρε, κατά τη διάρκεια του φιλολογικού μνημοσύνου, ο κ. Παναγιώτης Περσιάνης, πρώην καθηγητής του Πανεπιστημίου Κύπρου.

Χαιρετισμό στο φιλολογικό μνημόσυνο απηύθυνε ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος, υπό την αιγίδα του οποίου τελούσε η όλη εκδήλωση, και εκ μέρους της οικογένειας του Κωνσταντίνου Σπυριδάκι ο γιος του κ. Ανδρέας Σπυριδάκις.

Την όλη εκδήλωση πλαισίωσαν ύμνοι από τη Βυζαντινή Χορωδία της Ιεράς Μονής Κύκκου.

Ο χαιρετισμός του Πανιερωτάτου Μητροπολίτη μας, έχει ως εξής:

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΥΚΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ **κ.κ. ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ** ΣΤΟ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΣΠΥΡΙΔΑΚΙ ΣΤΗΝ ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΕΛΕΤΩΝ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΚΥΚΚΟΥ «ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΣ» ΣΤΙΣ 14 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2011

Ὁ ἀποκληθείς «Πατήρ τῆς Ἱστορίας» Θουκυδίδης στόν Περικλέους «Ἐπιτάφιον» θέτει στό στόμα τοῦ Ἀθηναίου πολιτικοῦ τούς ἑξῆς λόγους γιά τήν ἀπονομή τιμῶν στούς ἀγαθούς ἄνδρες: «Ἐμοί δέ ἀρκοῦν ἄν ἐδόκει εἶναι ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργῳ γενομένων ἔργῳ καί δηλοῦσθαι τάς τιμάς».

Δηλαδή οἱ τιμές πρός τούς ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι ἀποδείχθηκαν ἀγαθοί μέ ἔργα, πρέπει νά ἀπονέμονται ἐπίσης μέ ἔργα.

Ὁ ἀοίδιμος Κωνσταντῖνος Σπυριδάκις, υἱός τοῦ Σπυρίδωνος Σπυριδάκι, θεολόγου στήν Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Κύπρου καί στό Παγκύπριο Γυμνάσιο, ἐξ Ἠπείρου ἕλκοντος τήν καταγωγή, ὑπῆρξε αὐταποδείκτως ἔργῳ ἀνήρ ἀγαθός. Ἡ ἐπιβίωση τοῦ ἔργου του στούς ἐπιγενομένους ἀποτελεῖ ἀπόδοση ἔργῳ τιμῶν πρός αὐτόν.

Ἡ μνήμη τοῦ Κωνσταντίνου Σπυριδάκι παραμένει πάντοτε ζῶσα στά ἐκπαιδευτικά πράγματα τῆς Κύπρου. Κατέλιπε στό Παγκύπριο Γυμνάσιο, τό ὁποῖο διηύθυνε γιά εἴκοσι τέσσερα συναπτά ἔτη, ἕνα ἰδεατό πρότυπο, ἀπό τό ὁποῖο ἑλκύονται ὅλοι, πού ἀναλαμβάνουν ὑπηρεσία σ' αὐτό, νά μιμηθοῦν καί νά καλλιεργήσουν. Ἱκανότατοι μαθητές του συνέχισαν τό ἔργο του. Χιλιάδες μαθητές του τόν μακαρίζουν, ὡς διδάσκαλό τους.

Ἡ Ἱερά Μονή Κύκκου, ἐκφράζουσα τήν καθολική ἀναγνώριση πρός τόν ἄνδρα, τελεῖ στή μνήμη του αὐτό τό φιλολογικό μνημόσυνο. Ὑπεράξιος μαθητής του, ὁ κ. Παναγιώτης Περσιάνης, ὁ ὁποῖος ἀκολούθησε τά βήματα τοῦ Διδασκάλου του καί διέλαμψε, εἶναι ἀπόψε ὁ κύριος ὁμιλητής γιά τό πολυσχιδές ἔργο του. Σ' ἐμᾶς ἀπομένει, ἀπευθύνοντας χαιρετισμό στό φιλολογικό μνημόσυνό του, νά κάνομε μιά ἐπιλογάδην ἀναδρομή στή ζωή καί στό ἔργο του, δίκην προδείπνου στό οὐσιαστικό δεῖπνο, πού ἀκολουθεῖ.

Ὁ Κωνσταντῖνος Σπυριδάκις ὑπῆρξε παιδαγωγός. Μέ ὑποτροφία τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου ἀκολούθησε μετα-πτυχιακές σπουδές στό Πανεπιστήμιο τοῦ Βερολίνου, ἀπό τό ὁποῖο ἀνεκηρύχθη Διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφίας. Ἀκολούθως, ὡς γυμνασιάρχης, λάμπρυνε τό Παγκύπριο Γυμνάσιο, καί τό κατέστησε ὑποδειγματικό ἐκπαιδευτήριο γιά ὅλο τόν ἑλληνισμό. Ὡς ἀποστολή τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου καί ἐν γένει τῆς ἑλληνικῆς παιδείας ἔθεσε τήν ἄρτια γνώση τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας, τήν ἐθνική αὐτοσυνειδησία, τήν ἠθική καλλιέργεια, τή θρησκευτική ἐξύψωση καί τήν κοινωνική δικαίωση.

Ὁ Κωνσταντῖνος Σπυριδάκις ὑπῆρξε ἀγωνιστής. Καλλιέργησε στούς μαθητές του τήν ἑλληνική αὐτοσυνειδησία καί τή λατρεία τῆς ἐλευθερίας. Οἱ ἀγωνιστές τῆς ΕΟΚΑ, πού ὑπῆρξαν μαθητές του, ἔκαναν παντοῦ πράξη τήν ἐθνική διδασκαλία του.

Μνημειώδης ὑπῆρξαν οἱ λογοδοσίες του στό τέλος κάθε σχολικοῦ ἔτους, κατά τίς ὁποῖες μέ παρρησία ἔψεγε τίς ἀφελληνιστικές ἐνέργειες τῆς ἀγγλοκρατίας. Καλοῦσε τούς γονεῖς νά μήν ἐγγράφουν τά παιδιά τους στά ἀγγλικά σχολεῖα, πού ἵδρυσαν οἱ Ἄγγλοι, γιατί αὐτά ἀπεργάζονταν τόν ἀφελληνισμό. Μέ μαχητική ἀρθρογραφία στηλίτευσε καί ματαίωσε τήν προσπάθεια τῶν Ἄγγλων νά μήν ἔρχονται ἀναγνωστικά βιβλία ἀπό τήν Ἑλλάδα, ἀλλά νά συντάσσονται ἀπό Κυπρίους. Ὄχι γιατί οἱ Κύπριοι δέν εἶχαν ἱκανότητες, ἀλλά γιατί τό ἐγχείρημα ἐντασσόταν στήν πολιτική ἀφελληνισμοῦ τῆς Κύπρου ἐπί ἀγγλοκρατίας.

Ὁ Κωνσταντῖνος Σπυριδάκις ὑπῆρξε ἐπιστήμων. Συνέταξε αὐτοτελῆ βιβλία καί μελέτες, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός. Ἡ Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Κύπρου ἐξέδωσε τά ἅπαντά του σέ ἕξι ὀγκώδεις τόμους μέ τόν τίτλο «Μελέται, διαλέξεις, λόγοι, ἄρθρα». Ἡ διδακτορική διατριβή του, μέ θέμα: «Εὐαγόρας Α', βασιλεύς τῆς Σαλαμῖνος», προδιέγραψε τόν ἐθνικό προσανατολισμό τῆς ὅλης ἐπιστήμης του. Ἐπέλεξε, ὡς θέμα του, τόν Ἕλληνα βασιλέα τῆς Σαλαμῖνος Εὐαγόρα τόν Α', ὁ ὁποῖος ἀγωνίστηκε γιά τήν ἐλευθερία τῆς Κύπρου ἀπό τούς Πέρσες, εἰσήγαγε τούς ἑλληνικούς θεσμούς καί ἀναζωογόνησε τόν ἑλληνισμό στήν Κύπρο.

Ἡ σύνταξη Ἱστορίας ἑνός λαοῦ ἀποτελεῖ πολιτική πράξη. Ἀπαντώντας στήν Ἱστορία τῆς Κύπρου τοῦ Σέρ Τζώρτζ Χίλλ, ἡ ὁποία συνετάγη μέ πρόσκληση τῆς ἀγγλικῆς διοικήσεως τῆς Κύπρου, συνέταξε τή «Σύντομο Ἱστορία τῆς Κύπρου». Στό ἔργο του αὐτό καταθέτει μέ ἐπιστήμη καί συνείδηση ὅτι ἡ Κύπρος εἶναι τό διῆκον ἑνός λαοῦ, ὁ ὁποῖος, ἐλεύθερος ἤ δοῦλος, παραμένει πάντοτε ἑλληνικός, καί ὄχι τό συνονθύλευμα λαῶν κατακτητῶν καί πολιτισμῶν ἐπεισάκτων.

Αὐτό τό ἐπιλεκτικό ἀνθολόγιο ἀπό πνευματικό λειμῶνα καταθέτω προσηκόντως, ὡς χαιρετισμό, στό ἀποψινό φιλολογικό μνημόσυνο γιά τόν ἀοίδιμο Κωνσταντῖνο Σπυριδάκι, τόν Ἕλληνα, τόν διδάσκαλο, τόν ἀγωνιστή, τόν ἐπιστήμονα. ■

ΗΜΕΡΙΔΑ ΣΤΟ ΚΑΤΩ ΠΥΡΓΟ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ ΜΕ ΘΕΜΑ:

«Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΣΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ»

Με καταπληκτική επιτυχία οργανώθηκε και διεξήχθηκε η Ημερίδα με θέμα: «Ο ρόλος της γυναίκας στη διαμόρφωση της σύγχρονης κοινωνίας» στον Ιερό Ναό Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης στον Κάτω Πύργο Τηλλυρίας, στις 22 Ιανουαρίου 2011. Η Ημερίδα συνδιοργανώθηκε από το Γραφείο Εκκλησιαστικής Διακονίας της Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας και τους Χριστιανικούς Συνδέσμους Γυναικών της Μητροπόλεως. Εισηγητής ήταν ο Αναπληρωτής Καθηγητής του Τμήματος Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Πρωτοπρεσβύτερος κ. Αθανάσιος Γκίκας.

Την Ημερίδα τίμησε με την παρουσία του ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος, ο οποίος την είχε θέσει υπό την αιγίδα του. Σ' αυτή παρευρέθηκαν εκπαιδευτικοί, οι κοινοτικές και στρατιωτικές αρχές της περιοχής, ενώ αθρόα ήταν η προσέλευση των μελών των Συνδέσμων μας από τις κοινότητες Μηλικουρίου, Τσακκίστρας, Κάμπου, της περιοχής Τηλλυρίας και άλλων που γέμισαν ασφυκτικά το ναό.

Μιλώντας ο π. Αθανάσιος και αναπτύσσοντας με πολλή γλαφυρότητα και παραστατικότητα το θέμα του, τόνισε και επεξήγησε το σημαντικό και παραγωγικό ρόλο της γυναίκας, όπως η Εκκλησία τον κατανοεί και τον προβάλλει, ως συζύγου, ως μητέρας και ως κοινωνικής εργάτριας.

Μετά το πέρας της ομιλίας ο Πανιερώτατος ευλόγησε και μοίρασε τη καθιερωμένη βασιλόπιττα, ενώ παρατέθηκε γεύμα σε 500 και πλέον άτομα που πήραν μέρος στην Ημερίδα σε εστιατόρια της περιοχής, προσφορά από τον Πανιερώτατο Μητροπολίτη μας.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΥΚΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ κ.κ. ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΣΤΗΝ ΗΜΕΡΙΔΑ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΩΝ ΣΥΝΔΕΣΜΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΥΚΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ ΜΕ ΘΕΜΑ: «Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΣΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ»

Σάββατο, 22 Ιανουαρίου 2011, Κάτω Πύργος Τηλλυρίας

Χαιρετίζω μέ ἰδιαίτερη χαρά καί πατρικό ἐνδιαφέρον τήν Ἡμερίδα, τήν ὁποία διοργανώνουν οἱ Χριστιανικοί Σύνδεσμοι Γυναικῶν σέ συνεργασία μέ τό Γραφεῖο Ἐκκλησιαστικῆς Διακονίας τῆς Μητροπόλεώς μας.

Εὐχαριστῶ θερμά τόν Ἐλλογιμώτατο Καθηγητή τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Αἰδεσιμολογιώτατο Πρωτοπρεσβύτερο κ. Ἀθανάσιο Γκίκα γιά τόν κόπο τῆς ἀγάπης του νά ἀνταποκριθεῖ στήν πρόσκλησή μας καί μαζί μέ τήν ἐρίτιμη σύζυγό του εὑρίσκεται σήμερα μαζί μας, προκειμένου νά διαπραγματευθεῖ τό θέμα τῆς Ἡμερίδας μας.

Ἡ ἐπιλογή τοῦ θέματος: «Ὁ ρόλος τῆς γυναίκας στή διαμόρφωση τῆς σύγχρονης Κοινωνίας» εἶναι καί εὔστοχη καί ἐπίκαιρη, ἀλλά καί συνάδει μέ τό ρόλο, τόν ὁποῖο καλεῖται νά ἀσκήσει ἡ γυναίκα, ἰδιαίτερα σήμερα, μέσα στό κοινωνικό γίγνεσθαι,

καί ὄχι μόνο.

Εἶναι γεγονός ὅτι τό πρόσωπο τῆς γυναίκας, μέ τήν προπατορική ἀστοχία καί τήν ἀπομάκρυνση τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τό Θεό, γνώρισε, στίς πλεῖστες τῶν περιπτώσεων, μέσα στήν ἱστορική πορεία τῆς ἀνθρωπότητας, τήν ὑποτίμηση, τό διασυρμό, τήν ἀτίμωση καί τήν ἀδυσώπητη κακοπάθεια. Ἡ πολυγαμία, ἡ ἐμπορία γυναικῶν, ἡ οἰκογενειακή καί κοινωνική περιθωριοποίηση ἤ καί ἡ ἀπαξίωση τῆς γυναίκας εἶναι οἱ χαρακτηριστικές πραγματικότητες, οἱ ὁποῖες παρακολουθοῦσαν τή γυναίκα καί δυνάστευαν τήν προσωπικότητά της.

Ἡ γυναίκα μέσα στήν, κατά τά ἄλλα δημοκρατική Ἀθήνα, γιά νά ἀναφερθοῦμε σέ κάποια παραδείγματα, θεωρεῖται ἀπό τή νομοθεσία τοῦ σοφοῦ Σόλωνα «δούλη τοῦ ἀνδρός καί τροφός τῶν τέκνων του»! Ἐνῶ στή ρωμαϊκή πολιτισμένη κοινωνία τοῦ δικαίου ἀποκαλεῖται καί ἀντιμετωπίζεται ὡς «res», δηλαδή πρᾶγμα. Ἀκόμη καί αὐτός ὁ Σωκράτης, γιά νά μνημονεύσομε «τόν ἁπάντων σοφώτατον αὐτόν ἄνδρα», ὅπως τόν ἀποκαλοῦσαν, κατά τό Διογένη Λαέρτιο, ἔλεγε: «... τριῶν τούτων ἕνεκα, χάριν ἔχειν τῇ Τύχῃ. (Γιά τρία πράγματα χρεωστῶ εὐγνωμοσύνη στή θεά Τύχη). Πρῶτον μέν ὅτι ἄνθρωπος ἐγενόμην καί οὐ θηρίον. Εἶτα ἀνήρ καί οὐ γυνή. Τρίτον Ἕλλην καί οὐ βάρβαρος». Ἀλλά καί, κατά τό ραββινικό Ταλμούδ, στόν Ἰουδαϊσμό δηλαδή, ὁ ἄνδρας, προσευχόμενος, εὐχαριστοῦσε τό Θεό, πού δέν τόν κατασκεύασε γυναίκα!

Ἡ ἀνατίμηση τοῦ προσώπου καί τοῦ ρόλου τῆς γυναίκας πραγματοποιήθηκε μέ τήν ἐν Χριστῷ οἰκονομία. Ὅμιλος γυναικῶν ἀκολουθοῦσε τό Χριστό, μέ ἐπικεφαλῆς τή Θεοτόκο, οἱ ὁποῖες τόν διακονοῦσαν «ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς» (Λουκ. η΄3). Καί αὐτές οἱ γυναῖκες, «αἱ τοῦ Κυρίου μαθήτριαι», κατά τόν ἐκκλησιαστικό ὕμνο, ἀξιώθηκαν πρῶτες νά ἀκούσουν καί νά διακηρύξουν «τό φαιδρόν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ κήρυγμα» καί νά γίνουν ἀπόστολοι τῶν Ἀποστόλων.

Προπάντων, ὅμως, ἡ καταξίωση τῆς γυναίκας κορυφώνεται στό μυστήριο τῆς ἐν Χριστῷ ἐνανθρωπήσεως, ὅπου ἡ ἁγνή Κόρη τῆς Ναζαρέτ, ἡ Μαρία, ἀποβαίνει, κατά τόν ἅγιο Κύριλλο Ἀλεξανδρείας, τό «κειμήλιον τῆς οἰκουμένης» καί δανείζει στόν «παντεχνήμονα Λόγο», τόν Υἱό τοῦ Θεοῦ, τήν ἀνθρώπινη φύση. Ἔτσι, αὐτή ἡ Θεοκυήτωρ Μαρία γίνεται τό δοχεῖο τοῦ ἀχωρήτου Θεοῦ καί καθίσταται, ὡς γυναίκα, «τιμιωτέρα τῶν Χερουβίμ καί ἐνδοξοτέρα ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφείμ»!

Ἑπομένως, ἡ Παύλεια διακήρυξη «... οὐκ ἔνι ἄρρεν καί θῆλυ· πάντες γάρ ὑμεῖς εἷς ἔστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Γαλ. γ΄28), ἦταν πρακτική καί ὄχι θεωρητική γιά τήν Ἐκκλησία καί ἐπισφράγιζε τήν ἐν Χριστῷ ἀναγνώριση τῆς γυναίκας καί ἀπέβαινε ὡς «δρόσος Ἑρμών» (Ψαλμ. 132,3) γι' αὐτήν, ὥστε νά ἀναψύξει τόν καύσωνα τῆς διαχρονικῆς ταλαιπωρίας της.

Τώρα, μέ τό Χριστό, τό γυναικεῖο φῦλο χαριτώνεται ξανά καί στό πρόσωπό του ἐπανθίζουν ἐκ νέου τά βασιλικά διαδήματα, τά ὁποῖα ὁ γενεσιάρχης Θεός πρόσφερε στή γυναίκα, ὅταν τήν κατασκεύαζε.

Καί ὅλα αὐτά συμβαίνουν, γιατί «καί ἡ γυνή ἔχει τό κατ' εἰκόνα Θεοῦ» ἀπό τή γένεσή της, «ὡς καί ὁ ἀνήρ». «Ὅμοιαι γάρ αἱ φύσεις ἀμφοτέρων ἐπλάσθησαν καί ἴσαι τούτων αἱ πράξεις, ἴσα καί τά ἔπαθλα», διερμηνεύει ὁ Μέγας Βασίλειος. Καί ὁ Γρηγόριος Νύσσης συνιστᾶ στήν κάθε γυναίκα: «Μή λεγέτω ἀσθενής εἰμι», γιατί ἡ ἀδυναμία τῆς γυναίκας, σέ σχέση μέ τόν ἄνδρα, (μπορεῖ νά εἶναι γνώρισμα) «τῆς σαρκός, (ἀλλά) ἐν ψυχῇ τό δυνατόν».

Καί στήν ἐπίκριση ὅτι ἡ Ἐκκλησία φέρεται εὐνοϊκά πρός τίς γυναῖκες, σέ ὅ,τι ἀφορᾶ στά θεσμικά κατεστημένα, ὁ Γρηγόριος Θεολόγος ἔντονα ἀντιπαρατηρεῖ: «Ἀσφαλῶς, καί ἀπορρίπτω αὐτήν τήν ἀδικία σέ βάρος τῶν γυναικῶν». Ἐπειδή «ἄνδρες ἦσαν οἱ νομοθετοῦντες, διά τοῦτο κατά γυναικῶν ἡ νομοθεσία .... οὐ δέχομαι ταύτην τήν νομοθεσίαν, οὐκ ἐπαινῶ τήν συνήθειαν».

Ἑπομένως, ἡ Ἐκκλησία ἀνέδειξε καί καταξίωσε τή γυναίκα καί καθιέρωσε τό πρόσωπο καί τό ρόλο της μέσα στήν οἰκογένεια, τήν κοινωνία καί τήν ἐκκλησιαστική ζωή. Γι' αὐτό καί ἡ κάθε γυναίκα ὀφείλει νά ἀνταποκρίνεται στόν κλῆρο της καί νά ἐκπληρώνει τήν ἀποστολή της.

Καί, ἐπί τοῦ προκειμένου, θεωροῦμε εὔκαιρο νά καταθέσομε τήν ὁμολογία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ὁ ὁποῖος, ἔχοντας τήν προσωπική του ἐμπειρία, ἐξαιτίας τριῶν ἁγίων γυναικῶν, τῆς μητέρας του Ἐμμέλειας, τῆς γιαγιᾶς καί τῆς ἀδελφῆς του Μακρίνας, διακηρύττει ὅτι, πίσω ἀπό μεγαλοφυῆ καί πελώρια ἐκκλησιαστικά καί κοινωνικά ἀναστήματα, κρύβονται ἀφανεῖς ἀλλά μεγαλουργεῖς γυναῖκες!

Χριστιανές Γυναῖκες,

Σᾶς καλῶ σήμερα ἀπό τοῦ βήματος τούτου νά ἀξιοποιήσετε καί νά τιμήσετε τό ἱερό καί ὑψηλό ἀξίωμα, μέ τό ὁποῖο ὁ Θεός σᾶς προίκισε καί σᾶς ἔπλασε γυναῖκες. Καί ἄν εἶσθε σύζυγοι, μητέρες, κοινωνικές ἐργάτριες καί ὁπουδήποτε ἀλλοῦ ταγμένες, μετασκευάσατε τήν καρδιά σας σ' ἕνα ἱερό θυσιαστήριο, ὅπου ἐκεῖ θά ἱερουργεῖται τό μυστήριο τῆς προσφορᾶς σας πρός τόν ἄνθρωπο καί τῆς διακονίας σας πρός τό Θεό.

Καί νά εἶσθε βέβαιες, πώς, ἄν οἱ ἄνθρωποι, ἤ ὁποιοιδήποτε, δέν ἀναγνωρίσουν καί δέν ἐκθειάσουν τή θυσιαστική ἀγάπη καί προσφορά σας, τά ἡρωϊκά καί ἀφανῆ κατορθώματά σας θά τά ἀποκαλύψει καί θά τά βραβεύσει ὁ παντεπόπτης τῶν ὅλων καί πολυέλεος Κύριος καί Θεός μας! ■

ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΠΡΕΣΒΗ ΓΑΛΛΙΑΣ ΣΤΟΝ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟ

Στις 24.1.2011 ο Πρέσβης της Γαλλίας στην Κύπρο κ. Jean-Marc Rives επισκέφθηκε τον Πανιερώτατο Μητροπολίτη μας στο Γραφείο του στο Μετόχι του Κύκκου στη Λευκωσία. Οι δύο άνδρες είχαν μακρά συνομιλία κατά τη διάρκεια της οποίας αντάλλαξαν, μεταξύ άλλων, απόψεις για το πολιτικό πρόβλημα της Κύπρου και τις τελευταίες εξελίξεις γύρω από αυτό.

Ο κ. Πρέσβης ενημέρωσε τον Πανιερώτατο για τις πολιτιστικές και άλλες δραστηριότητες που πραγματοποιεί η Πρεσβεία της Γαλλίας στην Κύπρο, ενώ ο Πανιερώτατος αναφέρθηκε εκτενώς στο πολύπλευρο έργο της Ιεράς Μονής Κύκκου.

Ιδιαίτερη αναφορά έκανε ο Πανιερώτατος στις προσπάθειες που καταβάλλει σε διεθνές επίπεδο η Μονή Κύκκου για ανάδειξη του προβλήματος της καταστροφής της θρησκευτικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου από τους Τούρκους στα κατεχόμενα εδάφη μας. ■

ΕΠΙΣΗΜΗ ΕΠΙΣΚΕΨΗ

του Αρχιεπισκόπου Πράγας και πάσης Τσεχίας και Σλοβακίας στην Ιερά Μονή Κύκκου και στην έδρα της Μητρόπολης Κύκκου και Τηλλυρίας

Μέσα στα πλαίσια της επίσημης επίσκεψής του στη Κύπρο (22-31 Ιανουαρίου), ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Πράγας και πάσης Τσεχίας και Σλοβακίας κ.κ. Χριστοφόρος, με τη συνοδεία του και μαζί με το Μακαριώτατο Αρχιεπίσκοπο Κύπρου κ.κ. Χρυσόστομο, επισκέφτηκαν την Ιερά Μονή Κύκκου και την έδρα της Μητρόπολης Κύκκου και Τηλλυρίας στις 28 Ιανουαρίου 2011.

Εκεί τον υποδέχθηκε ο Ηγούμενος της Μονής, Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος, η Αδελφότητα της Μονής, το ιερατείο της Μητρόπολης και πλήθος κόσμου από την ευρύτερη περιοχή, που τους επιφύλαξαν θερμή υποδοχή. Αμέσως μετά τελέστηκε Δοξολογία στο Καθολικό της Μονής και αναπέμφθηκε δέηση.

Ακολούθως ο Πανιερώτατος προσφώνησε τον υψηλό Επισκέπτη, ως εξής:

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΥΚΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ κ.κ. ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΗΜΗ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΠΡΑΓΑΣ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΤΣΕΧΙΑΣ ΚΑΙ ΣΛΟΒΑΚΙΑΣ κ.κ. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΣΤΗΝ ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΚΥΚΚΟΥ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΚΑΘΕΔΡΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΥΚΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ ΣΤΙΣ 28 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2011

Μακαριώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Πράγας
καί πάσης Τσεχίας καί Σλοβακίας
κ.κ. Χριστοφόρε,

Ἐμπλεοι χαρᾶς καί ἐνθουσιασμοῦ ἱεροῦ σᾶς ὑποδεχόμαστε σήμερα ἐδῶ στή μελιτοφόρο αὐτή κυψέλη τῆς ἐργασίας, στήν Ἱερά τοῦ Κύκκου Μονή, πού προστατεύεται καί περιφρουρεῖται ἀπό τήν περίφημη καί ξακουστή εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, τῆς Ἐλεούσας τοῦ Κύκκου, τῆς ὑπό τοῦ ἀποστόλου Λουκᾶ ζωγραφισθείσης, καί στά πόδια τῆς ὁποίας ἀκουμπᾶ ὁ ὀρθόδοξος λαός τῆς Κύπρου τά προβλήματά του καί καταθέτει τίς θλίψεις καί τούς πόνους του, ἀλλά καί τίς ἐλπίδες καί προσδοκίες του.

Ἐξ ὀνόματος τῆς σεπτῆς χορείας τῶν ἁγίων Πατέρων, τῶν συγκροτούντων τήν ἱεράν ἡμῶν Ἀδελφότητα, σᾶς καλωσορίζουμε ἐδῶ στήν καθέδρα αὐτή τῆς ἀρτιγενοῦς Μητροπόλεως Κύκκου καί Τηλλυρίας, στόν κατ' ἐξοχή ἅγιο τοῦτο τόπο, ὅπου τό φῶς τῆς ὀρθοδόξου ἀληθείας οὐδέποτε ἀπέβη ἀμαυρό. Σᾶς καλωσορίζουμε ἐδῶ στό θεοφρούρητο αὐτό ὀχυρό τῶν ὀρθοδόξων βιωμάτων καί τῶν ἀποστολικῶν παραδόσεων, πού ἀποτελεῖ ταυτόχρονα μοναδικό φωτοδότη τοῦ βυζαντινοῦ κάλλους καί τῆς βυζαντινῆς τέχνης. Σᾶς καλωσορίζουμε στήν Ἱερά Βασιλική καί Σταυροπηγιακή τοῦ Κύκκου Μονή, πού ἀποτελεῖ πολύτιμο ἱστορικό καί ὀρθόδοξο χριστιανικό μνημεῖο, ἀνεπανάληπτο, τό ὁποῖο, στερεούμενο καί ἐξωραϊζόμενο, ἀπέβη παγχριστιανικό προσκύνημα καί καύχημα.

Μέσα στή μηχανοκρατούμενη ἀντιπνευματική σύγχρονη κοινωνία μας, ὅπου ὁ ὑλισμός καί ὁ εὐδαιμονισμός σκοτεινιάζουν τή σκέψη καί τή συνείδηση πολλῶν, ἡ Ἱερά αὐτή Μονή, πού σᾶς ὑποδέχεται σήμερα, περιβεβλημένη τήν ἑόρτια στολή της, ἵσταται ἐδῶ μέ γαλήνια ἀρχοντιά, ὁλόφωτο κέντρο δεήσεως, ἀγάπης καί παρηγοριᾶς, μεταφέροντας στήν καρδιά τοῦ λαοῦ μας ἐλπίδες καί ὁράματα, πού δωρίζει ἡ χριστιανική πίστη. Ἵσταται ἐδῶ, ὡς ἀκοίμητη κανδήλα, φωτίζουσα καί μεταλαμπαδεύουσα τό φῶς τῆς αἰώνιας ἀλήθειας καί γνώσεως σ' ὅλη τήν οἰκουμένη. Διά μέσου σχεδόν δεκάδος αἰώνων ξεδιψᾶ ἔθνη καί λαούς, ἐκ τῶν ἐγγύς καί τῶν μακράν, προσφέρουσα σ' αὐτούς τό «ζῶν ὕδωρ» τοῦ Κυρίου, καί τό φῶς τῆς Ἀναστάσεώς Του, καί τήν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου Του.

Ἡ μακρά καί πολυσχιδής πορεία τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς Μονῆς, τῆς ἀκρόπολης αὐτῆς τοῦ κυπριακοῦ μοναχισμοῦ, ἀποδεικνύει περίτρανα ὅτι διά μέσου τῶν αἰώνων ὑπῆρξε, ὄχι μόνο ἄσβεστη ἑστία χριστιανικῆς εὐσέβειας καί φάρος τηλαυγής ὀρθοδόξων βιωμάτων καί ὀρθοδόξου πνευματικότητας, ἀλλά καί κιβωτός τῶν ἐθνικῶν προσδοκιῶν τοῦ κυπριακοῦ ἑλληνισμοῦ.

Σ' ὅλους τούς ἐθνικούς ἀγῶνες τοῦ κυπριακοῦ ἑλληνισμοῦ, γιά τήν τιμή καί τήν ἐλευθερία, ἡ Μονή αὐτή, ὡς τό πιό ζωντανό κύτταρο τῆς Κυπριακῆς Ἐκκλησίας, διά τῆς ὁποίας ὑπάρχει, ὡς διά τῆς ἀμπέλου τό κλῆμα, εὑρέθη κορυφαία ἐπί τῶν ἐπάλξεων, εὐλογοῦσα τή σημαία τοῦ σταυροῦ καί τῆς ἐλευθερίας, γιατί γιά τήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία ἡ ἐλευθερία εἶναι θεῖο δῶρο, ὑπέρ τοῦ ὁποίου ὀφείλουν τά ἔθνη καί οἱ λαοί νά θυσιάζουν τά πάντα, γιά νά σωθεῖ τό ὑψηλό νόημα τῆς πνευματικῆς τους ζωῆς καί ἡ ἀκατάλυτη ἀξία τοῦ πολιτισμοῦ τους.

Σήμερα, πού ὁ αἱματηρός διαμελισμός τῆς Κύπρου, γιά τριάντα ἑπτά τώρα χρόνια, συνεχίζεται, καί τό ὑπέροχο ἐπιστέγασμα τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας, ἡ ἐλευθερία, ἐλεεινά κακοποιεῖται ἀπό τό ἱστορικό κακούργημα τῆς εἰσβολῆς καί τῆς παρατεινόμενης τουρκικῆς κατοχῆς, ἡ Ἱερά Μονή Κύκκου προσπαθεῖ νά ἐνισχύει τό ἀγωνιστικό φρόνημα τοῦ λαοῦ μας, νά τονώνει τήν ἐλπίδα του, τήν ἀντοχή καί τήν καρτερία του, νά ἐδραιώνει τήν ἀπόφασή του νά μήν ὑποταχθεῖ καί νά μήν ἐνδώσει, ἀλλά νά συνεχίσει τόν ἀγῶνα μέχρι τή δικαίωσή του.

Καί στόν ἀγῶνα αὐτό, Μακαριώτατε, γιά τήν εἰρήνη, τή δικαιοσύνη καί τήν ἐλευθερία ὁ κυπριακός λαός ἀντλεῖ δύναμη καί θάρρος ἀπό τούς μαρτυρικούς ἀγῶνες τοῦ Τσεχικοῦ καί Σλοβακικοῦ λαοῦ, πού πέρασε ἀπό τό κατώφλι τοῦ θανάτου, ἀλλά κατόρθωσε, «ἀνάμεσα σέ χαλασμούς φρικτούς καί σέ σπαθιά ἀδίστακτα», νά ἐπιβιώσει, μπόρεσε νά ἐπιστρατεύσει ὅλες του τίς δυνάμεις, καί νά ἀποφύγει τήν ἐξαφάνισή του μέσα στό γερμανικό ἔθνος. Οἱ ἀγῶνες τοῦ λαοῦ τῆς Τσεχίας καί Σλοβακίας ἔχουν μία διαχρονικότητα καί μία παγκοσμιότητα, καί, μεταφερόμενοι ἀπό τό χθές στό σήμερα καί ἀπό τό τσεχικό στό παγκόσμιο, διδάσκουν καί παραδειγματίζουν.

Ἀλλά ὁ κυπριακός λαός στόν ἀγῶνα του γιά τή διάσωση τῆς ἐλευθερίας του, τοῦ πολιτισμοῦ του καί τῆς ἐθνικῆς του ὑποστάσεως ἐμπνέεται ἐν πολλοῖς καί ἀπό τίς δύο ἐξέχουσες μαρτυρικές μορφές τῶν πνευματικῶν ἡγετῶν τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ κινήματος τῶν Χουσιτῶν Jan Hus καί Ἱερώνυμου τοῦ ἐκ Πράγας, πού καταύγασαν τόν 15ον αἰῶνα μέ τή ζωή, τή διδασκαλία καί τόν διά πυρᾶς μαρτυρικό θάνατό τους.

Οἱ δύο πνευματικοί ἡγέτες Jan Hus καί Ἱερώνυμος ὁ ἐκ Πράγας μέ αὐταπάρνηση πολλή, ὅμοια μέ τήν αὐταπάρνηση τῶν Ἀποστόλων τοῦ Χριστοῦ, ἀφιέρωσαν τή ζωή τους στό κήρυγμα τῆς Ἀλήθειας, τῆς μόνης ἐν Χριστῷ Ἀλήθειας, καί στόν ἀγῶνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τοῦ λαοῦ τους ἀπό τήν κυριαρχία τῶν Γερμανῶν ἀποίκων. Τά θέματα, πού ἔθιγαν οἱ δύο αὐτοί πλοηγοί τοῦ πνεύματος, εἶχαν ὡς ἄξονα τήν ἀνάγκη ἐπιστροφῆς τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας στήν πηγή της, στίς ρίζες της, στά χρόνια τοῦ Χριστοῦ καί τῶν Ἀποστόλων, χωρίς ἀλλοιώσεις καί συμβιβασμούς, στά χρόνια τῆς ἁπλότητας, τῆς πτωχείας, τῆς καταδεκτικότητας, τῆς ἀληθινῆς ταπείνωσης, τῆς ἀνυπόκριτης ἀγάπης, τῆς πραότητας καί ἀνεξικακίας, τῆς ἐγκράτειας καί ἀφιλαργυρίας, γι' αὐτό καί καταδίκαζαν τόν παπικό ἀπολυταρχισμό, ὡς ἐντελῶς ἀσυμβίβαστο μέ τό πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου, ἀμφισβητοῦσαν μέ τά κηρύγματά τους τό παπικό ἀλάθητο καί πρωτεῖο, καταδίκαζαν τή σιμωνία καί τά ψεύτικα συγχωροχάρτια, τήν ἀλλοίωση τῆς παράδοσης καί τίς παρεισδύσεις πονηρῶν διατάξεων στά κείμενα τῶν Γραφῶν, καί ἀπαιτοῦσαν τήν τέλεση τῆς Θείας Λειτουργίας στή μητρική τους γλῶσσα καί τήν ἐπαναφορά τοῦ τρόπου λήψεως τῆς Θείας Κοινωνίας ἀπό τούς πιστούς ἀπ' εὐθείας ἀπό τό ἅγιο Ποτήριο, ὅπως τόν εἰσήγαγαν οἱ ἅγιοι Κύριλλος καί Μεθόδιος.

Ὁ Jan Hus καί ὁ Ἱερώνυμος ὁ ἐκ Πράγας ἀρνηθέντες νά ἀποστοῦν τῶν ἀρχῶν τους, χάριν τῆς ἀλήθειας καί τῆς ἀξιοπρέπειας ἔδωσαν τή ζωή τους, μαρτυρήσαντες καί καέντες, στεφανώσαντες ἔτσι τόν ὅλο βίο τους μέ ἔμπρακτη προσφορά τοῦ αἵματός τους, ὡς θυσία στό βωμό τῆς πίστεως καί τῆς πατρίδας. Οἱ δύο αὐτοί γίγαντες τοῦ πνεύματος μέ τό βίο τους, τή διδαχή τους καί τόν διά πυρᾶς θάνατό τους ἔγιναν «μάρτυρες τοῦ Χριστοῦ καί τῆς Ἀλήθειας», καί, ὑψώθηκαν στό παγκόσμιο στερέωμα, ὡς φωτεινά μετέωρα, πού διδάσκουν, φωτίζουν καί παραδειγματίζουν.

Ἄν, Μακαριώτατε, ἡ προσπάθεια τῆς μετριοπαθοῦς μερίδας τῶν Χουσιτῶν τῶν utraquist, γιά τήν ἕνωση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Βοημίας μέ τήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως δέν συνέπιπτε μέ τή δύση τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, καί ἄν τό γεγονός τῆς ἁλώσεως τῆς Βασιλεύουσας δέν προλάμβανε τίς προσπάθειες αὐτές, ἄλλη θά ἦταν σήμερα ἡ μορφή τῆς Τσεχίας. Ἡ προσπάθεια ἑνώσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, πού βρισκόταν τότε στό τελικό στάδιο, ἐπιτυχῶς θά ὁλοκληρωνόταν, καί ἡ Ὀρθοδοξία θά ἐπικρατοῦσε σήμερα σέ Τσεχία καί Σλοβακία, καί πολυάριθμη θά ἦταν σήμερα ἡ Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία τῆς Μοραβίας, καί οὐδεμία «ἐκκλησιαστική οὐνία» θά μποροῦσε νά δημιουργήσει προβλήματα. Ἔτσι εὐκολότερα θά διαποιμαίνατε τό ποίμνιό σας, καί θά ἐπιτελούσατε τό πολυδιάστατο ἔργο σας, ὡς Προκαθήμενος τῆς ἐμπερίστατης σήμερα Ὀρθοδόξου Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας Τσεχίας καί Σλοβακίας.

«Ὡς εὖ παρέστητε», Μακαριώτατε, στίς αὐλές τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς Μονῆς καί τῆς Θεοσώστου ταύτης Μητροπόλεως.

Εὐχηθεῖτε, Μακαριώτατε, νά μή σβεσθεῖ ποτέ ἡ φλόγα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, πού ἀνάψατε σήμερα στίς καρδιές μας, καί εὐλογεῖστε νά μήν πτωχεύσει ποτέ ἡ Ἱερά αὐτή Λαύρα σέ ἰσαγγέλους μοναχούς. Ἐμεῖς ὁλόθερμες δεήσεις καί ἱκεσίες θά προσάγουμε στόν Κύριο ὑπέρ τῆς ὑγείας καί μακροζωΐας τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος.

Μακρά καί πανόλβια τά ἔτη σας, Μακαριώτατε!

Ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Πράγας κ.κ. Χριστοφόρος αντιφωνώντας, ευχαρίστησε τον Πανιερώτατο Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρο για την εγκάρδια υποδοχή που του επιφυλάχθηκε και εξέφρασε την ιερή συγκίνησή του, γιατί καταξιώνεται να επισκέπτεται ως προσκυνητής την Ιερά Μονή Κύκκου και να ασπάζεται ευλαβικά την αγία Εικόνα της.

Επισήμανε ότι η Ορθόδοξη Εκκλησία της Τσεχίας και Σλοβακίας κρατά ανόθευτη την Παράδοση της Ορθοδοξίας. Η Εκκλησία μας, υπογράμμισε, παρά τις επιβουλές των φίλων και εχθρών της, δεν ακολούθησε την πολιτική διάκριση, του χωρισμού της Τσεχοσλοβακίας σε Τσεχία και Σλοβακία. Η πολιτική, πρόσθεσε, έχει το δικό της δρόμο και η Εκκλησία τη δική της αποστολή και προοπτική.

Στο τέλος ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος προσφερε στον υψηλό Επισκέπτη ως ενθύμιο της επίσκεψής του αργυρό αντίγραφο της εικόνας της Ελεούσας του Κύκκου, ενώ ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Πράγας κ.κ. Χριστοφόρος του αντιδώρησε ένα κρυστάλλινο δοχείο για Αγιασμό.

Μετά το κέρασμα στο Συνοδικό της Μονής, οι Μακαριώτατοι Αρχιεπίσκοποι Πράγας Χριστοφόρος και Κύπρου Χρυσόστομος, με τη συνοδεία τους, μετέβησαν στο Θρονί της Παναγίας και στον τάφο του αειμνήστου Αρχιεπισκόπου Κύπρου Μακαρίου Γ' και πρώτου Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας, όπου τελέστηκε Τρισάγιο και ακολούθησε κατάθεση στεφάνου. ■

ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΙΕΡΑΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ «ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΜΑΚΑΡΙΟΣ Γ΄» ΤΗΣ ΚΕΝΥΑΣ ΣΤΟΝ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟ

Την Τετάρτη 2.2.2011 πολυμελής ομάδα φοιτητών της Ιερατικής Σχολής «Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ΄» της Κένυας, συνοδευόμενοι από το Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Κένυας κ. Μακάριο, Κύπριο στην καταγωγή, επισκέφθηκαν τον Πανιερώτατο Μητροπολίτη μας στο Γραφείο του στο Μετόχιο Κύκκου.

Οι φοιτητές πραγματοποιούσαν προσκηνυματική επίσκεψη στην Κύπρο και, μέσα στα πλαίσιά της, θεώρησαν ως υποχρέωσή τους να επισκεφθούν τον Πανιερώτατο, για να του εκφράσουν δια ζώσης βαθύτατες ευχαριστίες για τη σημαντική πολυετή στήριξη που παρέχει στη Σχολή τους και γενικότερα στο ιεραποστολικό έργο που αναπτύσσεται στην πατρίδα τους.

Η συνάντηση υπήρξε πολύ εγκάρδια και, μέσα στα πλαίσιά της, ο Πανιερώτατος εξέφρασε την ικανοποίησή του για τη συμβολή της Ιερατικής Σχολής και των σπουδαστών της στο ιεραποστολικό έργο της Εκκλησίας και ευχήθηκε πλούσιες τις δωρεές του Θεού σ' αυτούς και στις οικογένειές τους.

Οι σπουδαστές, στο τέλος της συνάντησης, έψαλλαν προς τον Πανιερώτατο εκκλησιαστικούς ύμνους στη γλώσσα τους, όπως και παραδοσιακά τραγούδια, για να εκφράσουν έτσι την ευγνωμοσύνη τους προς αυτόν. ■

Ο ομιλητής Δρ Κλείτος Ιωαννίδης

Στιγμιότυπο από την Εκδήλωση

«ΠΛΑΤΩΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΑΤΕΡΙΚΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ»

Την Παρασκευή 11.2.2011 εγκαινιάστηκε μια σειρά διαλέξεων που έχουν ως κύριο θέμα τους τον «Πλατωνισμό και την Πατερική Θεολογία».

Σκοπός των διαλέξεων αυτών, που θα γίνονται σε τακτά χρονικά διαστήματα στο Μέγα Συνοδικό της Ιεράς Μονής Κύκκου στο Μετόχι του Αγίου Προκοπίου στη Λευκωσία και που τελούν υπό την αιγίδα του Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρου, είναι η ανάδειξη της συμβολής της Πλατωνικής φιλοσοφίας, αλλά και γενικότερα της ευρύτερης ελληνικής φιλοσοφίας, στην έκφραση και διατύπωση της Πατερικής Θεολογίας της Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Πρώτος ομιλητής υπήρξε ο καταξιωμένος συμπατριώτης μας Δρ Κλείτος Ιωαννίδης, συγγραφέας-ερευνητής, καθηγητής της Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο Frederick.

Το θέμα της εισήγησής του αφορούσε στον Πλατωνισμό και τη Μυστική Θεολογία με ιδιαίτερη έμφαση στην περίπτωση του Αγίου Γρηγορίου Νύσσης. (Δημοσιεύεται στη συνέχεια ολόκληρη η εισήγηση του).

Ο Δρ Κλείτος Ιωαννίδης γεννήθηκε στο χωριό Μουτουλλάς το 1944. Τελείωσε το Γυμνάσιο Πεδουλά και την Παιδαγωγική Ακαδημία Κύπρου και εργάστηκε δύο χρόνια ως δάσκαλος. Από το 1967 μέχρι το 1974 σπούδασε στο Παρίσι φιλοσοφία, θρησκειολογία και κοινωνικές επιστήμες. Το 1973 ανακηρύχθηκε Διδάκτωρ της Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου της Σορβόννης.

Από το 1973 μέχρι το 1976 εργάστηκε ως ερευνητής και καθηγητής στο Παρίσι και στην Αθήνα και από το 1977 μέχρι το 1999 ως ερευνητής στο Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου. Από το 1988 είναι και επιστημονικός συνεργάτης της Ιεράς Μονής Κύκκου.

Ασχολήθηκε συστηματικά, εκτός από τη θρησκειολογία, τη φιλοσοφία και την ιστορία της νεότερης κυπριακής λογοτεχνίας, με την επιστημονική έρευνα, τον ευαγγελικό, τον πατερικό και μυστικό λόγο, την ποίηση, το δοκίμιο, την αρθρογραφία, τη μελέτη, την κριτική και τη μετάφραση.

Ημερήσια και περιοδικά έντυπα της Κύπρου, της Ελλάδας και του εξωτερικού φιλοξένησαν δεκάδες εργασίες και άρθρα του. Ποίηση και άλλες εργασίες του μεταφράστηκαν στα γαλλικά, αγγλικά, ρωσικά, ιταλικά, γερμανικά, σερβικά, βουλγαρικά, ουγγρικά, ισπανικά, σλοβενικά και εσθονικά.

Υπήρξε, ανάμεσα σε άλλα, ιδρυτικό μέλος του Κυπριακού Κέντρου της Διεθνούς Ένωσης Συγγραφέων, Γραμματέας του για σειρά ετών, και τώρα Αντιπρόεδρός του.

Είναι Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου της Φιλοσοφικής Εταιρείας Κύπρου, μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Πολιτιστικού Ιδρύματος «Αρχάγγελος» της Ιεράς Μονής Κύκκου, μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Κυπριακού Κέντρου του Διεθνούς Ινστιτούτου Θεάτρου, αντεπιστέλλον μέλος της Φιλοσοφικής Εταιρείας Ελλάδος και μέλος της Εταιρείας Συγγραφέων Ελλάδος.

Υπήρξε Αντιπρόεδρος της Εθνικής Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου, μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Κυπριακού Συνδέσμου Τεχνών και Επικοινωνιών και μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Ένωσης Λογοτεχνών Κύπρου.

Έχει εκπροσωπήσει την Κύπρο σε πολλά ελλαδικά και διεθνή φιλοσοφικά, θεολογικά και λογοτεχνικά συνέδρια.

Έχει εκδώσει περίπου 50 βιβλία, φιλοσοφικού, αισθητικού, εκκλησιαστικού και ιστορικού περιεχομένου, και 7 Τόμους προσωπικής ποίησης. Δημοσίευσε 1400 μικρά και μεγάλα κείμενα και έκανε 20 χιλιάδες ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές σε όλους τους ραδιοφωνικούς και τηλεοπτικούς σταθμούς της Κύπρου.

Μετά το πέρας της εισήγησης, ο ομιλητής απάντησε σε ερωτήσεις των ακροατών και διεξήχθηκε συζήτηση γύρω από το υπό ανάπτυξη θέμα.

ΠΛΑΤΩΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΥΣΤΙΚΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ (ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΝΥΣΣΗΣ)

● **Του Δρος Κλείτου Ιωαννίδη**
Ερευνητού-Συγγραφέα
Καθηγητού της Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο Frederick

είμνηστος Καθηγητής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Βασίλειος Ν. Τατάκης στο βιβλίο του Θέματα Χριστιανικής και Βυζαντινής Φιλοσοφίας γράφει σχετικά με το θέμα μας: «Όλη η χριστιανική σκέψη είναι στο βάθος μια ερμηνεία της χριστιανικής διδασκαλίας. Έργο ανεξάντλητο σε περιεχόμενο. Κανείς ούτε τόλμησε ούτε θα τολμήσει ποτέ να υποστηρίξει ότι με την ερμηνευτική του προσπάθεια έχει εξαντλήσει την έννοια του Θεού. Το ίδιο συμβαίνει με πολλές ουσιώδεις έννοιες του Χριστιανισμού...». « ... Ερμηνευτικό είναι κυρίως το έργο των Πατέρων της Εκκλησίας. Σχόλια και υπομνηματισμοί του θείου λόγου των Γραφών πίστευαν ότι είναι τα έργα των. Σχόλια και υπομνηματισμοί που σκοπό τους είχαν να επιτύχουν την κατανόηση της πίστεως, το πέρασμα από την πίστη στη γνώση. Να δώσουν μια λογική οικοδομή, σ' αυτό που από τη φύση του ήταν ασύλληπτο. Τούτο είναι το δράμα του λόγου, να προσπαθεί να συλλάβει αυτό που υπερβαίνει τον ανθρώπινο λόγο. Και στον αγώνα αυτό επετέλεσε η χριστιανική σκέψη πραγματικούς άθλους, που επέτρεψαν, όσο είναι δυνατό στον άνθρωπο, να συλλάβει τη σχέση του με τον Θεό, και τον Θεό, όσο γίνεται πιο απόλυτα πνευματικά»... «Στην πηγή της η χριστιανική σκέψη είναι μυστική (υπερβατική αλήθεια), μπορεί στην ανάπτυξή της να είναι λογική, διαλεκτική, "είδησις της θείας ουσίας, λέγει ο Μέγας Βασίλειος, είναι η αίσθησις της ακαταληψίας της"... «Όταν λέγει ο Μ. Βασίλειος, αισθάνεσαι ότι ο Θεός είναι ακατάληπτος, τότε να ξέρεις ότι βρίσκεσαι κοντά στη θεία ουσία, τη γνωρίζεις κατά κάποιο τρόπο. Μια και καταπάστηκαν οι χριστιανοί συγγραφείς με τη λογική οικοδομή της πίστης, γρήγορα κατάλαβαν το χρέος τους να απομακρύνουν από το έργο τους κάθε υποκειμενισμό, να συλλάβουν τη θρησκευτική ουσία με κάθε δυνατή αντικειμενικότητα. Γι' αυτό προσέφυγαν στην Ελληνική σκέψη, που διέθετε γι' αυτό της το έργο, όχι μόνο άφθονο υλικό, αλλά και τις επιστημονικές μεθόδους, τα όπλα της λογικής».

Η ύψιστη αυτή ανάγκη των Πατέρων τους οδήγησε στον Πλατωνισμό, δηλαδή στη μελέτη των έργων του Πλάτωνος και των Νεοπλατωνικών, όπως του Πλωτίνου, του Πορφυρίου και του Πρόκλου, χωρίς φυσικά να αγνοήσουν τον Αριστοτέλη, τους Στωικούς και τους άλλους σημαντικούς εκπροσώπους της ελληνικής σκέψης. Εδώ βρίσκεται το μεγαλείο της γόνιμης συνάντησης της χριστιανικής με την ελληνική σκέψη. Και δεν είναι τυχαίο που ο Κλήμης Αλεξανδρείας θεωρεί ότι υπάρχουν στην Εκκλησία δύο Παλαιαί Διαθήκαι, η των Ελλήνων και η των Εβραίων, και οι δύο, παιδαγωγοί εις Χριστόν. Και ο Ιουστίνος ο μάρτυς, ο φιλόσοφος, μαθητής του αρχαίου λόγου και της θύραθεν σοφίας, θεωρεί ότι όσα είναι καλώς ειρημένα ανήκουν στους χριστιανούς. Καταφεύγοντας σ' ένα Πλατωνικό φιλόσοφο λέγει: «Εφοιτούσα, όσο πιο συχνά μπορούσα κι έτσι έκαμα προόδους. Κάθε μέρα προχωρούσα όλο και περισσότερο. Η κατανόηση των ασωμάτων όντων με αιχμαλώτιζε σε ύψιστο βαθμό. Η θεωρία των ιδεών έδινε φτερά στο πνεύμα μου, τόσο που μέσα σε λίγο καιρό πίστεψα πως είχα γίνει σοφός! Ήμουν μάλιστα αρκετά ανόητος, ώστε να ελπίζω ότι θα έβλεπα τον Θεό, γιατί αυτός είναι ο σκοπός της φιλοσοφίας του Πλάτωνος».

Άλλωστε και ο Κλήμης Αλεξανδρείας και αυτός σπουδαστής ενδελεχής του αρχαίου λόγου, μιλώντας για το θείο γνόφο στον οποίο εισήλθε ο Μωυσής, ακολουθώντας την αλληγορική οδό της Αλεξανδρινής Σχολής, θα μας πει ότι αντιστοιχεί με τις άρρητες και αειδείς ιδέες του όντος, γιατί ο Θεός βέβαια δε βρίσκεται μέσα σε σκότος ή εν τόπω, αλλά πέρα από τον τόπο και από τον χρόνο και από την ποιότητα των όντων. Οι άρρητες και αειδείς ιδέες είναι Πλατωνική ανακάλυψη και Πλατωνική φιλοσοφική διατύπωση. Έτσι ο Ελληνισμός δεν πέθανε τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες, έστω και αν ο φανατισμός δολοφόνησε κατακρεουργώντας την πανέμορφη φιλόσοφο και μαθηματικό Υπατία στην Αλεξάνδρεια. Πέθανε κάποια μορφή Ελληνισμού, αφού επέτρεψε την αφομοίωσή του από τα καινούργια πνευματικά ρεύματα, τα οποία εξελλήνισε και γονιμοποίησε δημιουργικά στη συνέχεια, παραμένοντας σωστός και ακέραιος πνευματικά έναντι του πνεύματος του ανθρώπου και του συνειδητού εαυτού του. Ο Ελληνισμός, λόγος και σκέψη, απορροφημένος από τους έλληνες Πατέρες, οι οποίοι σπουδάζουν στην Αθήνα (Μ. Βασίλειος, Γρηγόριος Ναζιανζηνός), Αντιόχεια (Ιωάννης Χρυσόστομος), Αλεξάνδρεια (Κλήμης, Ωριγένης, Μ. Αθανάσιος κ.ά.) από τον Β' κιόλας αιώνα, συντηρείται, με τα πιο έντονά του στοιχεία, εντός του Χριστιανισμού (μέθοδος (διαλεκτική), θεωρία, ενατένιση, απομάκρυνση από τα αισθητά, λόγος και έκσταση), αλλά και με την αλληγορική μέθοδο (Σπήλαιο Πολιτείας του Πλάτωνος, Υπερουράνιος τόπος, και υπερουράνια κίνηση, Φαίδρος, πνευματική γεωγραφία Φαίδωνος, δημιουργός του Τιμαίου, Αριστοτέλης, Στωικοί, Πλωτίνος και νεοπλατωνισμός, Ιάμβλιχος και μυστήρια (θεουργία) και άλλα πολλά, Βάκχες Ευριπίδη (βλ. π. Festugiere, Jean Danielou, Nock, B.N. Τατάκη).

Η ελληνική σκέψη, με τους εκλεκτούς εκπροσώπους της και με επικεφαλής τον Πλάτωνα ασκεί και προπαρασκευάζει τον χριστιανό υποψήφιο προς την αλήθεια. Έτσι, τα πολύτιμα σπέρματα των Εθνικών, όπως τα αποκαλούσε ο Ιουστίνος συνταιριάζονται και εναρμονίζονται

Οι Τρεις Ιεράρχες

με την αποκάλυψη του Θεού, που γίνεται εν Χριστώ Ιησού και την χάρη του Παναγίου Πνεύματος, όπως εμφανίζεται δυναμικά και πύρινα στο ιερό υπερώο των Ιεροσολύμων, την άγια ημέρα της Πεντηκοστής.

Φυσικά, φώτα ελληνικά, αποτελούν την έναρξη της οδού προς την Αλήθεια και ολοκλήρωση αυτού του δύσκολου και σταυρικού δρόμου προς τη θεία αποκάλυψη. Με τη δύναμη του τριαδικού Θεού και με τη συνέργεια του Αγίου Πνεύματος, ως δύναμης εξ ύψους, μπορεί ο αγωνιστής χριστιανός άνθρωπος να σωθεί και από την Σωκρατική αυτογνωσία (ο άσωτος υιός ήλθε εις εαυτόν και αναστάς επέστρεψε προς τον Πατέρα), οδηγήθηκε προς τη θεογνωσία και το μυστήριο του Θεού. Οδύσσεια και η μία οδός, Οδύσσεια και η άλλη. Και στις δύο περιπτώσεις ο πιστός χρειάζεται το φως του Ευαγγελίου και τη θεία χάρη.

Μέγιστο μάθημα, κατά τον Αθηναίο δάσκαλο Πλάτωνα είναι η θέα του Αγαθού (μόγις οράσθαι) και κατά τον Σταγειρίτη Αριστοτέλη, ακροθιγώς άπτεσθαι του Όντος. Το όμμα της ψυχής περιάγεται εκ της νυκτερινής ημέρας στην αληθινή, επανέρχεται δηλαδή στο αεί æΟν (Πολιτεία) και στις αιώνιες ιδέες, μέσω του διαλεκτικού προσανατολισμού και της νοητής θέας των όντων. Το αυτό ένα-τενιστικό πνεύμα βρίσκομε και στον Χριστιανισμό, ως ακραιφνή Πλατωνισμό, από την εποχή του Κλήμεντος Αλεξανδρείας, με μόνη διαφορά το περιεχόμενο να γίνεται βαθύτατα υπαρξιακό και σωτηριώδες.

Η σωτηρία επιτυγχάνεται μέσω της γνώσης, αλλά στην χριστιανική της διάσταση, γνώσης του Θεού, η οποία καθορίζει, τόσο τον άνθρωπο, όσο και τη μορφή και το περιεχόμενο του βίου του. Η γνώση στη χριστιανική της έκφραση δεν είναι πλέον έργο του ανθρώπου. Είναι έργο πίστης προς την εξ αποκαλύψεως αλήθεια. Η αλήθεια του Ευαγγελίου υπερβαίνει αποφασιστικά τον ανθρώπινο λόγο. Γι' αυτό το υψηλό κατόρθωμα-κατάκτηση, έχει ως βοηθό του την πίστη και τη θεία χάρη.

Η πίστη στον Θεό, ως εμπειρία αλήθειας και υπέρτατη γνώση, είναι η ενορατική, άμεση γνώση των αγίων, των γερόντων και των μυστικών, ικανή να αφήσει πίσω της τη λογική, τη νόηση και τη διαλεκτική έρευνα. Πρόκειται για υπέρβαση και ξεπέρασμα των ορίων του ανθρώπου, με σκοπό το προφητικό και ψυχορατικό άκουσμα και βλέμμα, της θείας θέλησης, αληθινή Γεθσημάνιος πυρακτωμένη εμπειρία, άνοδος στο μυστικό Σινά και αδιάλειπτη καιομένη βάτος, κάμινος αγιοπνευματική. Στο έσχατο όριο αυτής της πνευματικής αντιστροφής και μεταμόρφωσης αναμένει τον κεκαθαρμένο και φωτισμένο πιστό, η θέωση.

Ο άνθρωπος, πλασμένος κατ' εικόνα και καθ' ομοίωση, ζώον δηλαδή θεούμενον, θεούται, στο μέτρο του δυνατού της φύσης του (ομοίωσις Θεώ κατά το δυνατόν (Θεαίτητος), φυγή μόνου προς Μόνον (Πλωτίνος), ελθέ ο Μόνος προς μόνον (Συμεών ο νέος θεολόγος).

Το ευαγγελικό μήνυμα, «ο καλός λόγος» της Κυριακής του Πάσχα, απαιτεί από τον άνθρωπο την ανακαίνιση-αναγέννηση (μυστήριο θανάτου και παλιγγενεσίας) (Ελευσίνια), κόκκος που πέφτει στη γη, μυστήριο θανάτου και ανάστασης (χριστιανικό βάπτισμα). Ωστόσο, στην ελληνική βιοθεωρία ο άνθρωπος είναι το μέτρο όλων των πραγμάτων (Πρωταγόρας), αν και το μεγαλειώδες εγχείρημα του Πλάτωνος ήταν ν' αποδείξει ότι ο Θεός είναι το μέτρο όλων των πραγμάτων. Αντέστρεψε όλο το σοφιστικό εγχείρημα και επιχείρημα από ανθρωποκεντρικό σε θεοκεντρικό, από την σοφιστική σχετικιστική ανθρωπολογία οδήγησε τα πράγματα στην Πολιτεία και στους Νόμους του, σε θεο-λογία και σωτηρία του πολίτη και του άστεως. Μόνο που, ο οδηγός λόγος παραμένει χρεώστης τόσο στην ανιούσα, όσο και στην κατιούσα διαλεκτική, αλλά και στην κατάσταση του θεατού των ιδεών, καθώς και στην κατάσταση του ηθοποιού φιλοσόφου κυβερνήτου μέσα στο δράμα του κόσμου. Αν κατέρχεται από το νοητό τόπο ο θεατής των όντων φιλόσοφος-διαλεκτικός τούτο το κάνει άκων, ενώ ο Κύριος το κάνει εκών. Εκών υπό γην καλύπτεται και εκών δέχεται το πικρό ποτήριο και αναρτάται εν ξύλω, επικατάρατος, για να προσφέρει ως αμνός του Θεού την ευλογία και τη λύτρωση στο γένος των βροτών.

Ο Πλατωνικός λόγος ξεπερνά τον εαυτό του στη βακχική έκσταση και στον εικότα μύθο, καθώς και στον κάλλιστο δεσμό την αναλογία (Τίμαιος) της επιστήμης, αλλά και της αλληγορίας. Στην χριστιανική σκέψη η ψυχή του πιστού, εφορμάται προς το επέκεινα, προς το εν ουρανοίς πολίτευμα (Απ. Παύλος), βόσκει διαρκώς στα λειβάδια του λόγου του Θεού, η καρδία θερμαίνεται με την έφεσή της προς το Είναι και αγωνίζεται αδιάλειπτα, μέσω της προσευχής και της ευχαριστίας, να παραμείνει αδιάπτωτη από την κατάσταση του Είναι. Εν πνεύματι και αληθεία, με βαθειά και ακλόνητη πίστη, οδηγείται πότε στο μαρτύριο του αίματος (οδός του εσφαγμένου αρνίου) και πότε στο μαρτύριο της συνείδησης (οδός των θεουμένων πιστών και παθητών του Θεού). Ανακαλύπτει ο εραστής και μυστικός του Θεού ότι είναι κατ' εικόνα και ομοίωση πνεύμα, το οποίο από δυνάμει γίνεται ενεργεία, αγαπώντας τον αδελφό του και αγαπώντας το Πνεύμα, που είναι ο Θεός, όπως το αποκάλυψε ο Κύριος στο φρέαρ του Ιακώβ, στη Σαμαρείτιδα. Έτσι μπορεί να γευτεί και να ξεδιψάσει τη διψώσα στην έρημο ψυχή του και να υπερ-

βεί τα τυχόν αδιέξοδά του, με το ύδωρ το ζών, το αλλόμενον εις ζωήν αιώνιον.

Πίστη και ενατένιση οδηγούν την ψυχή στο υπερβατικό επέκεινα και στη γνώση του Ώντος (Θεός προς Μωυσή), που είναι την ίδια ώρα, και σωτηρία του είναι του ανθρώπου, αξίου της θείας χάριτος.

Οι Έλληνες ηθικοί μας δίδαξαν (Σωκράτης, Πλάτων, Ζήνων ο Κιτιεύς κ.ά.) πως η αρετή είναι γνώση. Πολλοί, μέχρι σήμερα το αμφισβητούν. Ο Χριστιανισμός διακηρύττει πως η πίστη είναι εκείνη που σώζει. Η πίστη κατευθύνει την ορμή της ψυχής προς τα άνω (άνω σχώμεν τας καρδίας, Χριστώ τω Θεώ παραθώμεθα) και ταυτόχρονα, ενώ η ψυχή κατευθύνεται προς το απόλυτο, μέσω της πίστης, η τελευταία προεξάρχει και προϊσταται στη θέληση και στην πράξη του ανθρώπου. Με την πίστη ο χριστιανός βρίσκει την αλήθεια και με την πίστη οδηγείται στο βάθος και στο ύψος. Η πίστη κάνει το λόγο υπέρλογο και τον απομακρύνει από τον κίνδυνο να γίνει λόγος παράλογος. Η πίστη πτερώνει το λόγο και με το παραβολικό παράδοξο του Κυρίου κατορθώνει ο πιστός τη μεταξίωση των αξιών και την καλή αλλοίωση της δεξιάς του Υψίστου. Η επιστήμη των χριστιανών πιστών είναι εκείνη που κατευθύνει τους βηματισμούς της ψυχής προς τον Θεό, ανακαινούται μέσω του ιδίου του Τριαδικού Θεού. Γι' αυτό, και οι Απολογητές και οι Πατέρες θεωρούν τους εαυτούς τους φιλοσόφους, αναζητητές και ερευνητές δηλαδή της αλήθειας, αυτή τη φορά, όχι κατά τον τρόπο του Σωκράτη ή του Πλάτωνος, αλλά, είναι κατά Χριστόν φιλόσοφοι. Αλιευτικώς, ουχί Αριστοτελικώς, κατά τον Άγιο Γρηγόριο Παλαμά.

Η πίστη, φυσικά, δεν πρέπει να είναι τυφλή. Λογικό και ελεύθερο πνεύμα ο άνθρωπος, έλλογο, μέσα από την πίστη του θα πρέπει να κατευθύνεται προς το φως του Θεού, το άρρητο και το ακατάληπτο.

Προχωρώντας το ανθρώπινο πνεύμα από το λόγο στην ενόραση (την άμεση γνώση – πίστη) δεν έχει ανάγκη από επιχειρήματα και λογικές αποδείξεις. Ούσα πρώτη η ενορατική αλήθεια, όπως έλεγε ο Αριστοτέλης, δεν χρειάζεται ν' αποδειχθεί, δεν μπορεί καν να τύχει απόδειξης. Πρόκειται για την περιοχή του ακατανόητου, του απ' αλλού φερμένου και αδοκίμαστου (Ελύτης), το οποίο μόνο ως έλλαμψη και ενόραση συλλαμβάνεται. «Ό,τι συλλάβεις μες στην αστραπή μένει καθαρό στον αιώνα»(Ελύτης).

Οικείο το άρρητο στον Πλατωνισμό, στον Χριστιανισμό προσλαμβάνει μυστικό περιεχόμενο, γίνεται μεταφυσική θεολογία και μυστικισμός, συνοδεύοντας το ασύλληπτο για τη λογική, τη διασκεπτική γεωμετρική σκέψη. Όντας το άρρητο αποκάλυψη και τρίτος Παύλειος ουρανός, ουράνιο δηλαδή αγαθό της Βασιλείας, έρχεται στη γλώσσα των χριστιανών Πατέρων, εν Χριστώ φιλοσόφων, ως θεοπνευστία, υπομνηματισμός ένθεος της αποκάλυψης, Καινή Διαθήκη και άριστος σχολιασμός των χαριτωθέντων αγίων της Εκκλησίας.

Μεγάλη η ανταλλαγή Ελληνικού και Χριστιανικού πνεύματος. Εκχριστιανίζονται ελληνικές θέσεις και εξελληνίζονται αλήθειες του Χριστιανισμού. Η υψηλή φιλοσοφία των εθνικών συγγενεύει με την αλήθεια του Ευαγγελίου. Το Πλατωνικό Αγαθό, η Ιδέα των ιδεών, η ανυπόθετη αρχή, δεν μπορεί να διαφέρει παρά μόνο μορφικά και γραμματικά από τον Αγαθό, που στη γλώσσα του Χριστού, είναι ο ίδιος ο Θεός. Η συνάντηση Ελλήνων και Χριστιανών έδωσε κεφαλαιώδεις κατακτήσεις στο Δυτικό Πολιτισμό και η σύνθεση των δύο δρόμων αποτελεί την πεμπτουσία του Δυτικού κόσμου.

Ας δώσουμε ένα άριστο παράδειγμα της γόνιμης και δημιουργικής αυτής συνάντησης, Ελληνικού και Χριστιανικού πνεύματος, όπως το επεξεργάστηκε και διατύπωσε ο αδελφός του Μ. Βασιλείου, άγιος Γρηγόριος Νύσσης, ειδικά μέσα από τα ερμηνευτικά σχόλιά του στο Άσμα Ασμάτων και στο Βίο του Μωυσέως. Οι Πλατωνικές και Πλωτινικές αναφορές είναι δεκάδες. Επίσης, δεκάδες είναι και οι αναφορές στον Μάρκο Αυρήλιο, στον Φίλωνα τον Ιουδαίο, Ωριγένη, Πορφύριο, Ποσιδώνειο και άλλους εθνικούς, όπως και σε χριστιανούς συγγραφείς.

Αυτά αποκαταστάθηκαν από τη σύγχρονη επιστήμη και τα βιβλία του καρδινάλιου Jean Danielou, Βασιλείου Ν. Τατάκη, Vladimir Lossky, Παύλου Ευδοκίμωφ και άλλων πολλών, δικών μας και ξένων, είναι άριστα και χρήσιμα βοηθήματα για όποιον θέλει να εμβαθύνει προς την κατεύθυνση της μεγαλειώδους συνάντησης Ελληνικού και Χριστιανικού πνεύματος.

Επιστρέφουμε στον Γρηγόριο Νύσσης:

Στην Ελληνική Πατρολογία ο Γεώργιος Πισίδης, μιλώντας για τον άγιο Γρηγόριο, επίσκοπο Νύσσης, τον αποκαλεί «μυστικώτατο».

Εκτός από το αυστηρά χριστιανικό οικογενειακό περιβάλλον και τις στενές σχέσεις, που είχε με το φίλο του άγιο Γρηγόριο τον Ναζιανζηνό και τον

αδελφό του άγιο Βασίλειο Καισαρείας, ο Γρηγόριος Νύσσης μας άφησε ένα σημαντικό ερμηνευτικό και θεολογικό συνάμα έργο, διαποτισμένο από τη μυστική γλώσσα και τη βαθιά αναζήτηση της θεογνωσίας και ένωσης με τον Θεό.

Από τα πρώτα του κείμενα που αναφέρονται στον παρθενικό βίο, έως το ερμηνευτικό και μυστικό σχολιασμό του Βίου του Μωυσέως και του Άσματος Ασμάτων, που γράφονται σε ώριμη ηλικία, βρίσκουμε διάχυτη την αυθεντική και γνήσια μυστική του εμπειρία. Δίπλα στο θεολόγο, στον χριστιανό φιλόσοφο και στοχαστή, συνυπάρχει και εκδηλώνεται αρμονικά ο μυστικός, ο ζητητής και νοσταλγός του Θεού.

Ακολουθώντας την παράδοση, που έχει πίσω της τους Κλήμεντα και Ωριγένη, επεξεργάζεται μια μυστική θεολογία, που στηρίζεται απόλυτα πάνω στο θεολογικό δόγμα της ελληνικής Ορθοδόξου Ανατολής. Από την απάθεια οδηγείται στη θεωρία και από εκεί στη μυστική έκσταση. Από την κάθαρση των παθών κατευθύνει το βηματισμό της ψυχής προς το φωτισμό του νου και την ενατένιση των νοητών κόσμων. Και από τη θεωρία των θείων και ουράνιων μυστηρίων, με τη δύναμη της θείας αγάπης και το πάθος του θείου έρωτα, οδηγείται, με τη βοήθεια της χάριτος του Αγίου Πνεύματος στη θεοπτία και την ένωση με τον Θεό.

Καθορίζοντας, στον ταραγμένο από αιρέσεις και συζητήσεις 4ο αιώνα, ότι η θεία ουσία είναι απρόσιτη στη θεωρητική γνώση και ψυχή, κοινωνεί μαζί της μόνο με τη βοήθεια της θείας χάριτος ως παρουσία Θεού. Ο άγιος Γρηγόριος Νύσσης εγκαινιάζει το μυστικό βίο, άρρηκτα συνδεδεμένο με τα εκκλησιαστικά μυστήρια, το βάπτισμα, το χρίσμα, τη θεία Ευχαριστία και την άπειρη αγάπη του σωτήρος Χριστού.

Η μυστική πορεία προς το θείο γνόφο, την υπερβατή για κάθε κτίσμα θεία πραγματικοτητα, διέρχεται από συγκεκριμένα και καθορισμένα στάδια, ικανά να μεταμορφώσουν και ν' αναμορφώσουν την ανθρώπινη ύπαρξη σε σκεύος εκλογής, αποκαθιστώντας το χαμένο με την πτώση αρχαίο κάλλος. Οι διάφοροι αναβαθμοί στην πνευματική ζωή, χωρίς να είναι γραμμικοί αλλά πολυδιάστατοι, με τη δυνατότητα ν' αλληλοτέμνονται και ν' αλληλοσυμπληρώνονται, επιτρέπουν στο μυστικό οδοιπόρο να κατευθύνει τον αγώνα του προς την έρημο και το μυστικό Σινά της ψυχής, ατενίζοντας αιώνια τη γη της επαγγελίας.

Η επιστροφή στον παράδεισο διέρχεται από το βάπτισμα, την κάθαρση δηλαδή από κάθε πάθος, που έχει ως τελική κατάληξη την απάθεια, η οποία συμβαδίζει με τη θεωρία των θείων μυστηρίων και την έκσταση μέσα στο ζώντα Θεό. Σε κάθε στάδιο γίνεται εντός του ανθρώπου η αποκατάσταση του αρχαίου της εικόνος του Θεού, με αποκορύφωση την εκστατική αγάπη και έρωτα, την ένωση και συγχώνευση με το Θεό.

Στον Βίο του Μωυσέως του αγίου Γρηγορίου Νύσσης, στο γνόφο της αγνωσίας του Θεού («έθετο σκότος αποκρυφήν αυτού», μας λέγει ο Δαυίδ στους ψαλμούς του), γνωρίζεται ολοκληρωμένα ο Θεός. Στην πρώτη ή δεύτερη συνάντηση του Μωυσή με τον Θεό, στη φλεγομένη βάτο, ο Μωυσής βλέπει το Θεό μέσα στο φως. Στο Σινά φτάνει, μέσα στο σκοτάδι της αγνωσίας – εκεί και ο μυστικός γνόφος – αφού εγκαταλείψει κάθε είδους αίσθηση ή γνώση. Στο μυστικό Σινά ο άνθρωπος, στο όνομα του Μωυσή, συντροφεύεται από το άγνωστο και το αόρατο, που μέσα τους βρίσκεται ο Θεός.

Σύμφωνα με τον επίσκοπο Νύσσης, ο Θεός ενοικεί πέρα από τη νόηση και τη γνώση του ανθρώπου. Η πνευματική ανάβαση του μυστικού αποκαλύπτει την απόλυτη αγνωσία της θείας ουσίας και φύσης. Με την άκρατη επιθυμία της για ένωση με τον ουράνιο πατέρα η ψυχή ακατάπαυστα αυξάνεται και εξέρχεται από τον εαυτό της, υπερβαίνει τα όριά της για ένωση. Έτσι, ο ανήφορος και η ανάβαση γίνονται ατελείωτος και αιώνιος δρόμος, νοσταλγία άσβηστη.

Πρόκειται για την αγάπη της ερωμένης στο æΑσμα Ασμάτων, που απλώνει διαρκώς τα χέρια για να συλλάβει τον ασύλληπτο, για να επικαλεσθεί τον αγαπημένο, που παραμένει άφθαστος κι απρόσιτος. Κι όταν προσεγγίζει, κατανοεί πως η ένωση δεν έχει πέρας, η μυστική ανάβαση δεν γνωρίζει τέλος.

Αναλυτικότερα, η μυστική θεολογία του Γρηγορίου Νύσσης, ολόκληρος ο πνευματικός βίος του ανθρώπου, είναι μυστήριο θανάτου και ανάστασης. Πρόκειται για το βαθύ νόημα του βαπτίσματος που, σύμφωνα με τον απόστολο Παύλο, σημαίνει θάνατο με τον Χριστό και συνανάσταση μαζί του. Κατ' αυτό τον τρόπο γεννιέται ο «καινός άνθρωπος» σε αντικατάσταση του «παλαιού», του θνητού και αμαρτωλού.

Όταν η ψυχή, γράφει ο Νύσσης, απομακρύνεται από κάθε προσκόλληση προς το κακό, επιθυμεί να στρέφεται προς την πηγή του φωτός, με το μυστικό φιλί. Και το μυστικό φιλί της αποδίδει ξανά την ομορφιά της. Κι αφού διήλθε από τον απατηλό κόσμο των φαινομένων, πορεύεται προς τη σκιά. Κι από εκεί, καλύπτεται από τη θεία νύκτα, οπότε την πλησιάζει ο θείος Νυμφίος, χωρίς ποτέ να εμφανίζεται.

Ο πρώτος δρόμος, εκείνος του βαπτίσματος, της κάθαρσης, δηλαδή, της ψυχής από την άγνοια, την πλάνη και την αμαρτία, στο λεξιλόγιο του αγίου Γρηγορίου Νύσσης καθορίζεται ως απόσταση, αναχώρηση, αλλοτρίωση, χωρισμός από το κακό και το σφάλμα. Η αισθησιακή ζωή θανατώνεται με τη συμμετοχή στα μυστήρια της Εκκλησίας, την παρουσία του σαρκωθέντος Λόγου και τη δωρεά του Αγίου Πνεύματος. Η μυστηριακή ζωή, η αληθινή μυσταγωγία, οδηγεί την ψυχή έως τις κορυφές του μυστικού βίου, έως τη νηφάλιο μέθη.

Στην αλληγορική γλωσσα, οι Ιουδαίοι, που είμαστε, οι αμαρτωλοί άνθρωποι, θα πρέπει, όπως οι Αιγύπτιοι στη διέλευση της Ερυθράς θάλασσας, να πεθάνουμε στον κόσμο των παθών, για να δεχθούμε το φωτισμό. Το μυστήριο του ύδατος, το Βάπτισμα, που προσφέρει ο Χριστός, συνεπάγεται κάθαρση των παθών και φωτισμό, την ίδια ώρα, της ψυχής. Στο Βίο του Μωυσέως ταυτίζεται με τη φλεγομένη βάτο. Ο Μωυσής αποβάλλει τα υποδήματα των παθών και προχωρεί στον άγιο τόπο του φωτός. Οι δερμάτινοι χιτώνες της Γενέσεως, με τους οποίους ενδύονται οι πεπτωκότες προπάτορες, Αδάμ και Εύα, αφαιρούνται και ο καθαρός ενδύεται, δια του Βαπτίσματος, με τα λευκά και φωτοειδή ενδύματα της αφθαρσίας που προσφέρει ο Χριστός. «Μακάριοι οι καθαροί τη καρδία, ότι αυτοί τον Θεόν όψονται», μας λέγει η επί του Όρους Ομιλία.

Η ατραπός προς τον απολεσθέντα παράδεισο, σύμφωνα πάντοτε με τον Γρηγόριο Νύσσης, διέρχεται από τη ματαιότητα των άστατων, περαστικών και εφήμερων πραγμάτων του κόσμου τούτου, από την ερήμωση, την αποξένωση και τη μοναξιά των απατηλών φαινομένων. Η αόρατη ομορφιά ομοιάζει, μας λέγει ο Άγιος, με τη νεφέλη, που σκοτίζει όλα τα φαινόμενα και εθίζει την ψυχή στα κρύφια του ουρανού. Η νεφέλη, που χειραγωγεί την ψυχή, είναι, στη γλώσσα των Γραφών, εκείνη, που κατευθύνει τους Εβραίους μέσα στην έρημο του Σινά. Πρόκειται για την απογύμνωση και την κένωση της ψυχής από τις πλάνες του φαινομενικού, του εφήμερου κόσμου και τον εθισμό της στη θεωρία των αοράτων μυστηρίων του πνεύματος. Ο υποψήφιος στη θεία ζωή γίνεται εποπτικός των όντων, φωτισμένος από τη θεία γνώση και τα έσχατα, αληθινός παρατηρητής των μυστηρίων του Θεού.

Ο δεύτερος δρόμος, εκείνος του φωτισμού του νου, που πήρε το βιβλικό όνομα της νεφέλης, είναι ο ενδιάμεσος μεταξύ του φωτός της φλεγομένης βάτου και του μυστικού γνόφου του όρους Σινά, της θείας νύκτας. Η ανάβαση στην πολιτεία των αγγέλων, η επιστροφή στον χαμένο παράδεισο περνά μέσα από τη θέα και θεωρία των υπερκοσμίων, των νοητών όντων και γίνεται παρρησία του ανθρώπου, δωρεά πνεύματος, ελευθερία από την ανάγκη και φιλία Θεού. Αυτή είναι η επιστροφή, στον οίκο του Πατρός, του άσωτου και πλανημένου υιού.

Στην οικονομία της σωτηρίας, ακόμη και το όραμα της ουράνιας κιβωτού ή της πολιτείας των αγγέλων, δεν σημαίνει για την ερωμένη ψυχή και προσέγγιση του απείρου ωκεανού της θείας ουσίας. Κάθε φορά, που η ψυχή νομίζει πως φτάνει στο τέρμα, απογοητεύεται, βρίσκεται στην αρχή. Και η απογοήτευση του μυστικού είναι η χαρά του σταυρού που οδηγεί στη Ζωή και στην ανάσταση. Η μυστική ζωή δεν είναι τίποτα άλλο από ατέρμονη αναζήτηση του Θεού. Φλεγομένη η ψυχή εκστασιάζεται, μεθά, πληγώνεται μέσα στην αγκαλιά της αληθινής παρουσίας του θείου εραστή της, που μόνιμα παραμένει κρυμμένος, αλλά και πλησίον.

Η αίσθηση της θείας παρουσίας, η συνειδητοποίηση της χάριτος, έρχεται πρώτα στον τρίτο δρόμο της μυστικής ένωσης. Κι όσο πιο πολύ ο Θεός αποκαλύπτεται, τόσο ο θείος έρωτας μεγαλώνει και η γνώση μεταμορφώνεται σε θεία αγάπη. Το αρχαίον της εικόνος, η πρώτη και έσχατη πραγματικότητα του ανθρώπου, αποκαθίσταται. Τα μυστήρια του αδύτου του Θεού, η αληθινή θεογνωσία, τα άρρητα και απόρρητα ρήματα, συλλαμβάνονται και ιερουργούνται μέσα στα ενδότατα της ψυχής.

Ωστόσο, ο Θεός παραμένει ανέφικτος, ακατάληπτος, άβατος, αχώρητος, κρυμμένος στο λαμπρό και υπερουράνιο σκοτάδι. Η μυστική ζωή, σύμφωνα με τον άγιο Γρηγόριο, επίσκοπο Νύσσης, ομοιάζει με θεία νύκτα και σ' αυτήν ο νυμφίος της ψυχής πλησιάζει, αλλά δεν φαίνεται, παραμένει αθέατος. Αυτή είναι η νηφάλιος μέθη των μυστηρίων του σώματος και αίματος του Χριστού, η ευχαριστιακή, μυστική και υπερβατική ένωση με την αγάπη του σαρκωθέντος Λόγου. Διαρκής λήθη των πεπερασμένων και επέκταση προς τα άπειρα και άτρεπτα της κλήσεως του Θεού. ■

Εγκαίνια ΄Εκθεσης Ζωγραφικής

Στις 18 Φεβρουαρίου 2011 ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος τέλεσε τα εγκαίνια της 17ης ατομικής Έκθεσης ζωγραφικής του κύπριου καλλιτέχνη Πέτρου Πέτρου που έφερε το γενικό τίτλο «Εκκλησίες και Μοναστήρια στην Κυπριακή και Ελληνική ύπαιθρο». Η Έκθεση παρουσιάστηκε στην Αίθουσα Εκδηλώσεων του Δημοτικού Μεγάρου Στροβόλου στη Λευκωσία και την επισκέφθηκαν πλήθος κόσμου, σχολεία και διάφοροι όμιλοι του τόπου μας.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΥΚΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ κ. κ. ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΣΤΑ ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΕΚΘΕΣΕΩΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΠΕΤΡΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΥΠΑΙΘΡΟ» ΣΤΗΝ ΑΙΘΟΥΣΑ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΜΕΓΑΡΟΥ ΣΤΡΟΒΟΛΟΥ ΣΤΙΣ 18 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2011

Μέ ἰδιαίτερη εὐχαρίστηση ἀποδέχθηκα τήν εὐγενική πρόσκληση νά τελέσω τά ἐγκαίνια τῆς ἐκθέσεως ζωγραφικῆς τοῦ ταλαντούχου καλλιτέχνη Πέτρου Πέτρου, μέ θέμα: «Ἐκκλησίες καί μοναστήρια στήν κυπριακή καί ἑλληνική ὕπαιθρο» ἀπόψε ἐδῶ στήν Αἴθουσα Ἐκδηλώσεων τοῦ Δημοτικοῦ Μεγάρου Στροβόλου. Στήν ἀποδοχή τῆς προσκλήσεως συνέβαλε τόσο τό ἐκκλησιαστικό θέμα τῆς ἐκθέσεως, ὅσο καί ἡ ἰδιαίτερη καλλιτεχνική θέαση τοῦ δημιουργοῦ.

Ὅπως εἴθισται, μεταβαίνομε ἀμέσως στήν παρουσίαση τοῦ καλλιτέχνη καί τοῦ ἔργου του.

Ὁ ἐκθέτων, ἐκλεκτός καλλιτέχνης Πέτρος Πέτρου, κατάγεται ἀπό τήν ἀλησμόνητη Ἀμμόχωστο. Σπούδασε Ἠλεκτρολογία καί Ἠλεκτρονικά στήν Ἀγγλία. Μετά τίς σπουδές του ἐργάστηκε στήν Κυπριακή Μεταλλευτική Ἑταιρεία. Ἀκολούθως ὑπηρέτησε γιά τριάντα ἕξι χρόνια στήν Τεχνική Ἐκπαίδευση. Μελέτησε τούς μεγάλους ζωγράφους, κυρίως τούς ἰμπρεσσιονιστές, οἱ ὁποῖοι, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, ὑπῆρξαν διδάσκαλοί του. Ἡ ἔκθεσή του αὐτή εἶναι ἡ δεκάτη ἑβδόμη ἀτομική του. Ἀποτελεῖται ἀπό πίνακες, οἱ ὁποῖοι ἀπεικονίζουν ἐξωκκλήσια, ἐκκλησίες καί μονές τῆς Κύπρου καί τῆς Ἑλλάδος, τῆς στεριᾶς καί τῶν νησιῶν.

Ἐδῶ, γιά νά κατανοήσομε τό ἔργο τοῦ καλλιτέχνη Πέτρου Πέτρου, τό ὁποῖο εἶναι πολυσήμαντο, παραδοσιακό καί νεωτερικό, χρειάζεται μία παρέκβαση γιά τίς τάσεις, πού ἐπικρατοῦν στή σημερινή τέχνη.

Ἡ νέα τέχνη τῆς Εὐρώπης μέ ὅλες τίς τεχνοτροπίες της ξεκινᾶ ἀπό τήν Ἀναγέννηση. Τό δικό μας Βυζάντιο, περικυκλωμένο ἀπό ἐπιθετικούς ἐχθρούς καί ἀγωνιζόμενο νά περισώσει τήν καθαρότητα τοῦ δόγματος καί τήν ἁγιότητα τοῦ ἀνθρώπου, κλείστηκε στόν ἑαυτό του καί δέν συμμετέσχε δημιουργικά στήν κυοφορία τοῦ νέου κόσμου, πού ἄρχισε στήν εὐημεροῦσα Δύση. Τό Βυζάντιο ὑπέκυψε στή στεγνή καί ἀπάνθρωπη τουρκοκρατία. Ὅλα τά διεθνῆ καλλιτεχνικά ρεύματα, τά ὁποῖα διαδέχονται τό ἕνα τό ἄλλο μέχρι σήμερα, ξεκινοῦν ἀπό τή Δύση. Οἱ δικοί μας καλλιτέχνες, οἱ ὁποῖοι δημιουργοῦν καί διαπρέπουν σέ ἐθνικό καί διεθνές ἐπίπεδο, κινοῦνται μέσα σ' αὐτό τό πλαίσιο.

Στήν ἱστορία τῆς τέχνης μετά τήν Ἀναγέννηση ἐμφανίστηκαν πολλά ρεύματα, τά ὁποῖα διαδέχονταν τό ἕνα τό ἄλλο. Δοκιμάστηκαν τά πάντα. Σήμερα ἐπικρατεῖ ἡ ἐντύπωση ὅτι ὅλα τά ρεύματα ἐξαντλήθηκαν. Οἱ καλλιτέχνες ἔφθασαν ἀκόμη νά δημιουργοῦν ἔργα χωρίς θέμα, τά ὁποῖα θά ἑρμηνευθοῦν ἀπό τόν θεατή. Δέν ὑπάρχει θέμα, ὑπάρχει ὅ,τι θέλει ὁ θεατής. Ὁ θεατής αἰσθάνεται ἁπλῶς ὅτι ἔχει ἐνώπιόν του ζωγραφική, καί φαντάζεται ὅ,τι θέλει.

Οἱ καλλιτέχνες σήμερα δέν ἐκφράζουν ἀμιγῶς ἕνα καλλιτεχνικό ρεῦμα, ἀλλά σταχυολογοῦν στοιχεῖα ἀπό ὅλα τά ρεύματα, γιά νά δημιουργήσουν τήν προσωπική τους ἔκφραση. Τά ἔργα τοῦ καλλιτέχνη Πέτρου Πέτρου, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ ἴδιος, ἐντάσσονται στόν Ἰμπρεσσιονισμό, τόν ὁποῖο μελέτησε μετ' ἐπιστάσεως.

Ὁ καλλιτέχνης Πέτρος Πέτρου εἶναι παραδοσιακός, διότι ἀκολουθεῖ τήν τεχνοτροπία τοῦ Ἰμπρεσσιονισμοῦ. Στήν ἔκφρασή του αὐτή ἔχει ἀπόλυτη τήν αἴσθηση τοῦ φωτός καί τοῦ χρώματος. Τά ἔργα του πλάθονται μέ φῶς καί χρῶμα. Φωτίζονται ἀπό μιά ἀναπάντεχη ὀπτική γωνία, ἀπό μία κρυμμένη πηγή φωτός. Τά πράγματα φαίνονται μέσα ἀπό τό τρεμόπαιγμα τοῦ φωτός. Ἀέρας καί φῶς μοιάζουν νά συντίθενται μόνο ἀπό χρώματα. Ἀκόμα καί οἱ σκιές εἶναι χρωματιστές. Ὁ καλλιτέχνης μεταδίδει στόν θεατή τῶν ἔργων του τίς ἐντυπώσεις, πού ἔχει ὁ ἴδιος μπροστά στήν πραγματικότητα. Χρησιμοποιεῖ παλέτα φωτεινή καί καθαρή, καί ἐξαλείφει τό μαῦρο. Μέ τόν τρόπο αὐτό τά ἔργα του διαπνέονται ἀπό αὐθορμητισμό καί φρεσκάδα.

Παρ' ὅλα αὐτά ὁ καλλιτέχνης Πέτρος Πέτρου δέν ξεφεύγει ἀπό τήν παράδοση τοῦ τόπου του. Τά ζωηρά γλυκέα χρώματα τῶν ἔργων του παραπέμπουν στήν ἁγιογραφία τοῦ Βυζαντίου. Ἐπίσης τό ἄπλετο ἑλληνικό φῶς, πού κατακλύζει τά ἔργα του, παραπέμπει στό φυσικό μας περιβάλλον.

Ὁ καλλιτέχνης Πέτρος Πέτρου εἶναι συγχρόνως νεωτερικός. Δημιουργεῖ στά ἔργα του μιά ἄλλη διάσταση, πού εἶναι δικό του ἀποκλειστικό ἐφεύρημα. Ὁ καλλιτέχνης Μαρσέλ Ντυσάν τό 1913 τοποθέτησε μιά ρόδα ποδηλάτου πάνω σέ ἕνα σκαμνί, καί τήν παρουσίασε, ὡς ἔργο τέχνης. Ἀποσπῶντας ἕνα συνηθισμένο ἀντικείμενο ἀπό τήν καθημερινή του χρήση καί τοποθετῶντάς το μέ τρόπο, ὥστε νά χαθεῖ ἡ χρηστική του λειτουργικότητα, δημιούργησε νέες σκέψεις γι' αὐτό. Τό ἀντικείμενο ἔγινε τέχνη. Βρίσκεται κανείς μπροστά στό ὁρατό στοιχεῖο μιᾶς ἰδέας. Ὁ καλλιτέχνης Πέτρος Πέτρου θέτει ὡς θέμα τῶν ἔργων του ἔργα τέχνης. Ὅλοι ἐμεῖς εἴμαστε φορτισμένοι μέ τήν αἴσθηση ὅτι οἱ ναοί καί τά ξωκκλήσια εἶναι ἔργα τέχνης. Ἀπεικονίζοντας ἔργα τέχνης μέσα σέ ἄλλα ἔργα τέχνης, δημιουργεῖ μιά νέα θεώρηση τῆς ὑπαρξιακῆς ὀντότητος, καλεῖ τόν θεατή σέ μυστικούς ἀναβαθμούς. Ὁ καλλιτέχνης εἶναι δημιουργός κόσμων. Ὁ καλλιτέχνης Πέτρος Πέτρου στήν ἀπεικόνιση αὐτή παραπέμπει σέ ἔργα τῆς σύγχρονης τέχνης, τά ὁποῖα καλοῦν τόν θεατή νά αἰσθανθεῖ τό περιεχόμενό τους, καί νά ἀναχθεῖ σέ σύλληψη στό πνευματικό πέραν.

Αὐτή τήν αἴσθηση καί ἀναγωγή μᾶς προσφέρει μέ τήν ἔκθεσή του αὐτή ὁ χαρισματοῦχος καλλιτέχνης Πέτρος Πέτρου. Μέ τό πηγαῖο ταλέντο του, τήν ἀκατάβλητη ὁρμή του καί τά ὑψηλά ὁράματά του ἔχει ἀκόμη πολλά νά μᾶς προσφέρει. Εὔχομαι τά ἐγκαίνια τῶν ἑπόμενων ἐκθέσεών του νά γίνουν στή γλυκυτάτη γενέτειρά του Ἀμμόχωστο.

Μέ αὐτούς τούς ἀκροθιγεῖς λόγους τελῶ τά ἐγκαίνια τῆς ἐκθέσεως αὐτῆς, ἐπιδαψιλεύων στόν καλό καλλιτέχνη, στούς φορεῖς καί σέ ὅλους τούς παρευρισκομένους πλούσιες τίς παρά Θεοῦ εὐλογίες.

Ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος σε μια αναμνηστική φωτογραφία με τον καλλιτέχνη κ. Πέτρο Πέτρου

ΕΟΡΤΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΗΓΑΙΝΙΩΝ

Σημαντικό γεγονός αποτελεί κάθε χρόνο για την κοινότητα Πηγαινιών και την ευρύτερη περιοχή Τηλλυρίας, η εορτή του Αγίου ιερομάρτυρος Χαραλάμπους στις 10 Φεβρουαρίου. Και αυτό, γιατί τη συγκεκριμένη μέρα πανηγυρίζει ο ομώνυμος ναός της κοινότητας Πηγαινιών.

Όπως κάθε χρόνο, έτσι και φέτος οι κάτοικοι της κοινότητας είχαν την ευκαιρία να δεχτούν τις ευλογίες του Πανιερωτάτου Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρου, ο οποίος με την αρμόζουσα λαμπρότητα και μεγαλοπρέπεια τέλεσε τη θεία Λειτουργία ανήμερα της εορτής του Αγίου.

Από νωρίς το πρωί υπήρξε το αδιαχώρητο στο ναό, αφού πλήθος πιστοί από τα Πηγαίνια και τις γύρω κοινότητες, Πάνω και Κάτω Πύργου και Μοσφιλιού, αλλά και αρκετοί απόδημοι συγκεντρώθηκαν στη λατρευτική σύναξη, για να τιμήσουν τον Προστάτη τους Άγιο Χαράλαμπο.

Αξιοσημείωτη ήταν και η παρουσία των Κοινοτικών Αρχών, παραγόντων της περιοχής και πολλών μαθητών του Δημοτικού Σχολείου και του Γυμνασίου της κοινότητας Κάτω Πύργου, πολλοί από τους οποίους προσήλθαν για να μεταλάβουν τη θεία Κοινωνία. Μετά τη θεια Λειτουργία, ακολούθησε η καθιερωμένη λιτανεία πέριξ του ναού. Κατά τη διάρκεια της εορτής οι πιστοί είχαν την ευλογημένη ευκαιρία να προσκυνήσουν μέρος του λειψάνου του Αγίου, το οποίο είχε μεταφέρει από την Ιερά Μονή Κύκκου ο Πανοσιολογιώτατος Πρωτοσύγκελλος της Μητρόπολης Κύκκου και Τηλλυρίας κ. Αγαθόνικος. Μετά το πέρας της λιτανείας, ακολούθησε κέρασμα στο καφενείο του χωριού, όπου οι κάτοικοι της περιοχής συζήτησαν με τον Ποιμενάρχη τους διάφορα προβλήματα εκκλησιαστικής, και όχι μόνο, φύσεως που τους απασχολούν. ■

ΑΓΙΑΣΜΟΣ

ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΤΗΣ ΕΝΑΡΞΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ ΚΑΡΔΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΚΥΠΡΟΥ

Στις 28 Φεβρουαρίου 2011 ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος παρευρέθηκε στο Αμερικανικό Καρδιολογικό Ινστιτούτο Κύπρου, όπου τέλεσε τον Αγιασμό με την ευκαιρία της έναρξης της λειτουργίας του.

Το νέο κτίριο του Αμερικανικού Καρδιολογικού Ινστιτούτου Κύπρου είναι το πρώτο πράσινο κτίριο στην Κύπρο και το μοναδικό μέχρι σήμερα πράσινο νοσοκομείο στην Ευρώπη. Διαθέτει υβριδικό χειρουργείο, στο οποίο μπορεί να διεξαχθεί ταυτόχρονα καθετηριασμός και χειρουργική επέμβαση. Πέραν του 50% των ενεργειακών αναγκών του νοσοκομείου τούτου καλύπτονται από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Θερμαίνεται το χειμώνα και δροσίζεται το καλοκαίρι με γεωμετρική ενέργεια. Στην οροφή του υπάρχουν θερμοσυσσωρευτές για την παραγωγή ενέργειας, ενώ οικοδομήθηκε με θερμομονωτικά και ηχομονωτικά υλικά. Διαθέτει προηγμένη ιατρική τεχνολογία και 150 άτομα προσωπικό. Το κτίριο αυτό αποτελεί μια άλλη πρωτοποριακή τομή στον τομέα της υγείας και τα ιατρικά πράγματα της Κύπρου. ■

Γενικὴ ἄποψη τῆς ἔκθεσης στὸ Πολιτιστικὸ Κέντρο Νέας Ἰωνίας Βόλου

Ἡ ἔκθεση τῶν Κατεχόμενων Μνημείων ταξιδεύει στὸ Βόλο

● **Τοῦ δρος Χαράλαμπου Γ. Χοτζάκογλου**
Διευθυντοῦ στό Παγκόσμιο Βῆμα Θρησκευτικῶν Πολιτισμῶν

Πραγματοποιήθηκαν τὸ ἀπόγευμα τοῦ Σαββάτου 12 Μαρτίου 2011 τὰ ἐγκαίνια τῆς φωτογραφικῆς ἔκθεσης «Τὰ χριστιανικὰ μνημεῖα στὴν Τουρκοκρατούμενη Κύπρο: Ὄψεις καὶ Πράξεις μιᾶς συνεχιζόμενης καταστροφῆς» στὸ Πολιτιστικὸ Κέντρο Νέας Ἰωνίας στὸ Βόλο.

Ἡ ἔκθεση ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερεις ἑνότητες, μὲ 80 φωτογραφικοὺς πίνακες καὶ περίπου 170 φωτογραφίες σὲ τρεῖς γλῶσσες.

Τὴν ἔκθεση συνδιοργάνωσαν ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ μὲ τὸ Παγκόσμιο Βῆμα Θρησκειῶν καὶ Πολιτισμῶν, τὴν Ἕνωση Κυπρίων Μαγνησίας καὶ τὴ Δημοτικὴ Ἐπιχείρηση «Ἰωνία». Τὸ γενικὸ συντονισμὸ τῶν ἐκδηλώσεων στὸ Βόλο εἶχε ἀναλάβει ὁ Πρωτοσύγκελος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος, κ. Δαμασκηνός καὶ τὰ ὀργανωτικὰ θέματα

Ὁ δρ Χαρ. Χοτζάκογλου ξεναγεῖ τὸν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ, κ. Ἰγνάτιο καὶ τὸν Πρέσβυ τῆς Κύπρου, δρα Ἰωσὴφ Ἰωσὴφ στὴν ἔκθεση

τῆς ἔκθεσης ἡ ὑπεύθυνος τοῦ Πολιτιστικοῦ Κέντρου Ν. Ἰωνίας, κ. Ἑλένα Νικηφόρου.

Τὰ ἐγκαίνια τέλεσε ὁ Μητροπολίτης Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ, κ. Ἰγνάτιος, παρουσίᾳ τοῦ Πρέσβεως τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας στὴν Ἀθήνα, κ. Ἰωσὴφ Ἰωσὴφ καὶ τοῦ Πανοσιολογιωτάτου Ἀρχιμανδρίτου κ. Χρυσοστόμου Κυκκώτη, ὡς ἐκπροσώπου τοῦ Μητροπολίτου Κύκκου καὶ Τηλλυρίας, κ. κ. Νικηφόρου. Στὴν κατάμεστη αἴθουσα παρέστησαν ἐπίσης ὁ Πρόεδρος τῆς Ἕνωσης Κυπρίων Μαγνησίας, κ. Ἀδάμος Μουζουρῆς καὶ ἐκπρόσωποι πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχῶν.

Παράλληλα μὲ τὴν ἔκθεση διοργανώθηκε διάλεξη μὲ ὁμιλητὴ τὸ δρα Χαράλαμπο Γ. Χοτζάκογλου, ὁ ὁποῖος παρουσίασε μὲ φωτεινὲς διαφάνειες τὴν κατάσταση τῶν θρησκευτικῶν μνημείων στὸ Τουρκοκρατούμενο βόρειο τμῆμα τῆς Κύπρου, τὸ πρόγραμμα Καταγραφῆς τῶν Μνημείων, πού διενεργήθηκε ὡς πραγμάτωση τῶν ὁραμάτων τοῦ Μητροπολίτου Κύκκου καὶ Τηλλυρίας, κ. κ. Νικηφόρου, καὶ τὶς σχετικὲς δραστηριότητες τοῦ Παγκοσμίου Βήματος στὸ ἐξωτερικό. Χαιρετισμὸ στὴν ἐκδήλωση ἀπηύθυναν ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ, κ. Ἰγνάτιος, ὁ Πανοσιολογιώτατος Ἀρχιμανδρίτης κ. Χρυσόστομος Κυκκώτης, ὁ Πρέσβυς τῆς Κύπρου στὴν Ἀθήνα, κ. Ἰωσὴφ Ἰωσήφ, ὁ Πρόεδρος τῆς Ἕνωσης Κυπρίων Μαγνησίας, κ. Ἀδάμος Μουζουρῆς, ἐνῶ προβλήθηκε καὶ ἡ ταινία μικροῦ μήκους τοῦ Γραφείου Τύπου καὶ Πληροφοριῶν «Στὸ πέρασμα τῶν Βαρβάρων».

Στιγμιότυπο ἀπὸ τὰ ἐγκαίνια τῆς ἔκθεσης

Ὁ Σεβασμιώτατος Δημητριάδος, κ. Ἰγνάτιος στὸ χαιρετιστήριο μήνυμά του ἀνέφερε χαρακτηριστικά, πὼς *«... ἕνας λαὸς χωρὶς μνημεῖα παθαίνει, ὅ,τι καὶ ἕνας λαὸς χωρὶς γλῶσσα: ἐξαφανίζεται! Αὐτὸς ἦταν καὶ παραμένει ὁ στόχος τῶν κατακτητῶν καὶ τῶν ἰσχυρῶν ὑποστηρικτῶν τους. Αὐτὸν τὸ στόχο ἤλθαμε ἀπόψε νὰ τὸν ἀναιρέσουμε... Στοὺς νέους, ποὺ ἀνερμάτιστοι χειροκροτοῦν τὴ βία καὶ φλερτάρουν μὲ τὴ μοναξιά, ἂς δώσουμε τὸ μήνυμα, πὼς χωρὶς πολιτισμὸ ὁ ἄνθρωπος γίνεται θηρίο. Ἕνα θηρίο, ποὺ ὅταν ἐξαντλήσει τοὺς ζωντανούς, ρίχνεται στὰ ἀπομεινάρια τους καὶ ξεκοιλιάζει ἁγίους, τυφλώνει Παναγίες, διότι δὲν ἀντέχει νὰ τὸν κοιτάζουν στὴ βάρβαρη ψυχή του ...».*

Ὁ Πανοσιολογιώτατος Ἀρχιμανδρίτης, κ. Χρυσόστομος Κυκκώτης μὲ τὸν Πρέσβυ τῆς Κύπρου, δρα Ἰωσὴφ Ἰωσήφ, ἐκπροσώπους τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καὶ τὸν Πρόεδρο τῆς Ἕνωσης Κυπρίων Μαγνησίας, κ. Ἀδάμο Μουζουρῆ.

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης κ. Χρυσόστομος Κυκκώτης, διαβάζοντας τὸ μήνυμα τοῦ Μητροπολίτου Κύκκου καὶ Τηλλυρίας, κ. κ. Νικηφόρου, τόνισε μεταξὺ ἄλλων: *« ...Δὲν εἶναι δυνατὸν πλέον, νὰ κλείνουμε τὰ μάτια μπροστὰ στὴν πολιτιστικὴ αἱμορραγία στὸ σῶμα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἕνωσης. Τὰ θρησκευτικὰ μνημεῖα πολιτισμοῦ στὴν κατεστραμμένη ἀπὸ τὰ Τουρκικὰ στρατεύματα βόρειο Κύπρο, ὅσο δὲν ἀποκαθίστανται, θὰ στέκουν ἐκεῖ ἀκρωτηριασμένα, βεβηλωμένα καὶ κατεστραμμένα, γιὰ νὰ καταγγέλλουν τοὺς μισαλλόδοξους κατακτητές, ποὺ τὰ τραυμάτισαν καὶ νὰ ζητοῦν δικαίωση ἀπὸ ὅλο τὸν πολιτισμένο κόσμο. Ἂς γίνει ἡ παροῦσα φωτογραφικὴ ἔκθεση ἐγερτήριο σάλπισμα γιὰ ὅλη τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἕνωση, ὥστε νὰ ἀφήσει τὴν ἐκνευριστικὴ ἀδιαφορία της καὶ νὰ μετασχηματίσει τὸν ἐφησυχασμό της σὲ ἐνέργεια καὶ δράση πρὸς προστασία τῆς κοινῆς μας Εὐρωπαϊκῆς πολιτιστικῆς κληρονομιᾶς ...».*

Ὁ Πρέσβυς, κ. Ἰωσὴφ ἀναφέρθηκε στὴν πρόοδο ποὺ κατέγραψε ἡ Κύπρος μετὰ ἀπὸ τόση καταστροφή, τονίζοντας τὴν ἐργατικότητα τῶν Κυπρίων, τὸ πείσμα καὶ τὴν ἐπιμονή τους νὰ ἐπιζήσουν σὲ αὐτὸ τὸν τόπο. Ἰδιαίτερα συγκινητικὸς ἦταν ὁ χαιρετισμὸς τοῦ Προέδρου τῆς Ἕνωσης Κυπρίων Μαγνησίας, κ. Ἀδάμου Μουζουρῆ, ὁ ὁποῖος ἀναφέρθηκε σὲ γεγονότα τῆς εἰσβολῆς καὶ τῆς καταστροφῆς τῶν μνημείων, στὴ βαρβαρότητα τῆς λεηλασίας καὶ ἀρχαιοκαπηλείας καὶ στὴν εὐθύνη μας νὰ ἐνημερώσουμε τὴ νέα γενιά, γιὰ νὰ διατηρηθεῖ ἡ μνήμη καὶ νὰ συνεχισθεῖ ὁ ἀγῶνας, ἕως τὴν τελικὴ δικαίωση.

Σὲ συντονισμὸ μὲ τὶς τοπικὲς Διευθύνσεις Ἐκπαίδευσης τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας τῆς Ἑλλάδος καὶ τὶς Στρατιωτικὲς Μονάδες τῆς περιοχῆς καὶ σὲ συνεργασία μὲ τὴν Ἕνωση Κυπρίων Μαγνησίας, τὴν ἔκθεση ἐπισκέφθηκαν ἐπίσης ὡς ὀργανωμένα σύνολα σχολεῖα καὶ στρατευμένοι τῆς περιοχῆς, ἐνῶ ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις Δημητριάδος μὲ ἀνακοινώσεις καὶ πληροφοριακὸ ὑλικὸ στοὺς Ἱεροὺς Ναοὺς ἐνημέρωσε τοὺς πιστούς, παρακινῶντας τους νὰ τὴν ἐπισκεφθοῦν.

Ἡ ἔκθεση διήρκεσε ἀπὸ τὶς 12 Μαρτίου ἕως τὶς 14 Ἀπριλίου καὶ ἦταν ἐπισκέψιμη καθημερινῶς γιὰ τὸ κοινό, ἀπὸ Δευτέρα ἕως Κυριακὴ (09.00-22.00), ἐνῶ γιὰ τὶς μαθητικὲς ἐπισκέψεις καθημερινῶς ἀπὸ 10.00 ἕως 13.00. Στὸ ἰσόγειο εἶχε ἐπίσης διαμορφωθεῖ εἰδικὸς χῶρος πολυμέσων γιὰ προβολὴ ὀπτικοακουστικοῦ ὑλικοῦ, ἐνῶ διατέθηκαν στὸ κοινὸ ἐνημερωτικὰ πολύπτυχα καὶ ἡ ὁμότιτλη τῆς ἔκθεσης, ἔκδοση τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου.

Στιγμιότυπα ἀπὸ τὴν ἔκθεση καὶ περισσότερες πληροφορίες μπορεῖτε νὰ ἀντλήσετε ἀπὸ τὴν ἱστοσελίδα τοῦ Παγκοσμίου Βήματος: http://www.religionscultures.org/en/drastiriotites/ekthesis ■

ΔΕΝΔΡΟΦΥΤΕΥΣΗ

Την Πέμπτη, 3 Μαρτίου 2011, ο Δήμος Έγκωμης και ο Διεθνής Σοροπτιμιστικός Όμιλος Λευκωσίας διοργάνωσαν δενδροφύτευση-εκδήλωση τιμής για την Κύπρια γυναίκα στο Α΄ Δημοτικό Σχολείο Έγκωμης.

Τον Αγιασμό στην Εκδήλωση τέλεσε ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος.

Η δενδροφύτευση ήταν αφιερωμένη στη μνήμη του Σταυραετού του Μαχαιρά Γρηγόρη Αυξεντίου. Την όλη Εκδήλωση πλαισίωσε καλλιτεχνικό πρόγραμμα από τα παιδιά του Α΄ Δημοτικού Σχολείου Έγκωμης και του Δημόσιου Νηπιαγωγείου Έγκωμης. ■

ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΟΙΚΗΜΑΤΟΣ ΠΑΓΚΥΠΡΙΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΦΙΛΑΘΛΩΝ ΑΕΚ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΚΥΚΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ **κ.κ. ΝΙΚΗΦΟΡΟ**

Το δικό του «σπίτι» απέκτησε ο Παγκύπριος Σύνδεσμος Φιλάθλων ΑΕΚ (Ελλάδος) στην Κύπρο. Ο Σύνδεσμος οργάνωσε Εκδήλωση στις 14 Μαρτίου για τα εγκαίνια του οικήματος στο οποίο θα στεγαστεί.

Τον Αγιασμό, με την ευκαιρία των εγκαινίων, τέλεσε ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος.

Ως ευλογία ο Πανιερώτατος πρόσφερε στον Σύνδεσμο μια εικόνα της Παναγίας της Ελεούσας του Κύκκου και ως αντίδωρο τιμητικό οι εκπρόσωποι του Σωματείου πρόσφεραν στον Πανιερώτατο αργυρό δίσκο με το έμβλημα της ΑΕΚ.

Στην εκδήλωση παρέστη και ο Μητροπολίτης Ταμασού και Ορεινής κ. Ησαΐας καθώς επίσης παρευρέθηκε και πλήθος κόσμου.

Τιμήθηκαν για την προσφορά τους στην ΑΕΚ οι Παύλος Παπαϊωάννου, Τιμούρ Κετσπάγια, Διονύσης Χιώτης, Χρήστος Κόντης και Γκουστάβο Μαντούκα. ■

ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΠΑΙΔΙΩΝ ΑΠΟΔΗΜΩΝ ΜΗΛΙΚΟΥΡΙΟΥ

Την Κυριακή της Ορθοδοξίας, 13 Μαρτίου 2011, ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης μας κ.κ. Νικηφόρος δέχθηκε στο Γραφείο του στο Μετόχιο του Αγίου Προκοπίου στη Λευκωσία παιδιά των αποδήμων Μηλικουρίου.

Η επίσκεψη αυτή πραγματοποιήθηκε, μετά την καθιερωμένη μηνιαία συγκέντρωση των παιδιών στο χώρο του Μετοχίου Κύκκου, όπου, στο τέλος της Θείας Λειτουργίας, με θεολόγο του Γραφείου μας γίνεται ανάπτυξη και συζήτηση θεμάτων σχετικά με τους νέους.

Η προσπάθεια αυτή εντάσσεται μέσα στα πλαίσια του ενδιαφέροντος του Πανιερωτάτου Μητροπολίτη μας, ώστε να υπάρξει μια γόνιμη επικοινωνία με τους αποδήμους κατοίκους και τα παιδιά τους, που ανήκουν στη Μητροπολιτική μας Περιφέρεια, και να τους διασυνδέσουν και μεταξύ τους και με τις κοινότητές τους. ■

ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΓΡΑΦΕΙΩΝ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ

Εγκαινιάστηκαν την Πέμπτη, 17 Μαρτίου 2011, τα νέα γραφεία της Διεύθυνσης Ευρωπαϊκής Ένωσης και Διεθνούς Αστυνομικής Συνεργασίας, που βρίσκονται στη Λεωφόρο Λεμεσού, στη Λευκωσία. Τα εγκαίνια των νέων κτηριακών εγκαταστάσεων της ΔΕΕΔΑΣ τέλεσε ο Αρχηγός Αστυνομίας κ. Μιχάλης Παπαγεωργίου, ενώ τον Αγιασμό τέλεσε ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ. κ. Νικηφόρος.

Σε ομιλία του ο Αρχηγός της Αστυνομίας ανέφερε ότι η ΔΕΕΔΑΣ αποτελεί το δίαυλο αδιάλειπτης επικοινωνίας μας με τις υπόλοιπες διωκτικές Αρχές, τόσο των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής οικογένειας, όσο και των άλλων χωρών του κόσμου, ως επίσης και διεθνών οργανισμών, στους οποίους προσχώρησε και η Κυπριακή Αστυνομία. ■

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΠΕΤΕΙΟΥ ΤΗΣ 25ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1821

Την ημέρα της εορτής του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης μας κ.κ. Νικηφόρος επισκέφθηκε την κοινότητα Κάτω Πύργου και προέστη της θείας Λειτουργίας, συμπαραστατούμενος από τον Πρωτοσύγκελλο της Μητροπόλεως μας Αρχιμανδρίτη κ. Αγαθόνικο και τον εφημέριο της κοινότητας Οικονόμο π. Ανδρέα.

Στον περικαλλή νεόδμητο ιερό ναό των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης συνέρρευσε πλήθος πιστών, εκπρόσωποι των μαθητών των Σχολείων και του στρατού της περιοχής.

Ο Βυζαντινός Χορός της Ιεράς Μονής Κύκκου υπό τη διεύθυνση του χοράρχη κ. Άριστου Θουκυδίδη, με εναρμόνιο και κατανυκτικό ήχο απέδωσε τους σχετικούς με την εορτή και τη θεία Λειτουργία ύμνους.

Στο τέλος της θείας Λειτουργίας και μετά την καθιερωμένη Δοξολογία και Δέηση, ο Πανιερώτατος εκφώνησε τον Πανηγυρικό της ημέρας, τονίζοντας, μεταξύ άλλων, ποιο ήταν το νόημα της θρησκευτικής εορτής αλλά και το πνεύμα της θυσίας των αγωνιστών της ελευθερίας.

Ακολούθως ο Πανιερώτατος συνοδευόμενος, από τους επισήμους-εκπροσώπους των κοινοτικών, στρατιωτικών, αστυνομικών, πυροσβεστικών και εκπαιδευτικών αρχών, δέχθηκε στον κεντρικό δρόμο της κοινότητας Κάτω Πύργου τον χαιρετισμό της παρέλασης μαθητών και στρατιωτών.

Με την ευκαιρία των εθνικών επετείων της 25ης Μαρτίου 1821 και 1ης Απριλίου 1955 τα Σχολεία Δημοτικής και Μέσης Εκπαίδευσης της περιοχής οργάνωσαν σχετικό καλλιτεχνικό πρόγραμμα στη νέα αίθουσα εκδηλώσεων της κοινοτικής αρχής Κάτω Πύργου.

Οι απαγγελίες, τα μικρά θεατρικά έργα, τα τραγούδια και οι χοροί που τα παιδιά παρουσίασαν προκάλεσαν τη συγκίνηση και το θαυμασμό όλων οι οποίοι κατέκλυσαν ασφυκτικά την αίθουσα.

Ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης μας συγκινημένος, συνεχάρη τα παιδιά και τους διοργανωτές για την άρτια Εκδήλωσή τους και επιδαψίλευσε σε όλους τις ευχές του. ■

Ἐκπαιδευτικὴ ἐπίσκεψη στὴν Κύπρο τῶν μαθητῶν τῶν Ἰδιωτικῶν Ἐκπαιδευτηρίων «Ἄθησις»

Οἱ λυκειόπαιδες τῶν Ἰδιωτικῶν Ἐκπαιδευτηρίων «Ἄθησις» τῶν Ἀθηνῶν πραγματοποίησαν ἀπὸ 22 ἕως 26 Μαρτίου 2011 ἐκπαιδευτικὴ ἐπίσκεψη στὴν Κύπρο, προσκύνησαν στὴν Ἱερὰ Μονὴ Κύκκου καὶ ἐπισκέφθηκαν τὸν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Κύκκου καὶ Τηλλυρίας, κ. Νικηφόρο στὸ Μετόχι τοῦ Ἁγίου Προκοπίου στὴ Λευκωσία. Ἡ Σχολὴ «Ἄθησις» πραγματοποίησε στὸ παρελθὸν σημαντικὲς ἐκδηλώσεις μὲ θέμα τὴν Κύπρο. Πιὸ πρόσφατη ἐκείνη στὶς 26 Ἀπριλίου 2010, ὁπότε εἶχε διοργανώσει Ἡμερίδα μὲ θέμα τὴν «καταστροφὴ τῆς πολιτισμικῆς καὶ θρησκευτικῆς κληρονομιᾶς τῆς Κύπρου», ὅπου ὁ δρ Χαράλαμπος Γ. Χοτζάκογλου εἶχε παρουσιάσει μαζὶ μὲ τὸν Κ. Λυμπουρῆ, μορφωτικὸ ἀκόλουθο τῆς Πρεσβείας τῆς Κύπρου στὴν Ἀθήνα καὶ τὸν Δημ. Ἀλευρομάγειρο, ἀντιστράτηγο ἐ.ἀ. τὸ ὅλο θέμα. Οἱ μαθητὲς μὲ ἐργασίες τους παρουσίασαν πτυχὲς τοῦ θέματος, γνώρισαν τὸ πρόβλημα ἀπὸ κοντὰ καὶ ἐξέδωσαν εἰδικὸ ἀφιέρωμα στὸ καλαίσθητο περιοδικό τους «Ἄδραξε». Ψυχὴ τῶν ἐκδηλώσεων αὐτῶν καὶ διοργανωτής τους ἀποτελεῖ ἡ γυμνασιάρχης ἐπὶ τιμῇ, κ. Βικτώρια Πέτση.

Οἱ μαθητὲς μὲ ἐπικεφαλῆς τὸ διευθυντὴ τοῦ Σχολείου, κ. Γαζῆ, τὴν κ. Β. Πέτση καὶ καθηγητές του ἐπισκέφθηκαν τὸν Σεβασμιώτατο Κύκκου καὶ Τηλλυρίας, κ. Νικηφόρο, ὁ ὁποῖος πληροφορήθηκε γιὰ τὴ δραστηριότητά τους, τοὺς μίλησε γιὰ τὴν Κύπρο, τοὺς μοίρασε ἀναμνηστικὰ δῶρα καὶ φωτογραφήθηκε μαζί τους. ■

ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΣΤΗ ΖΩΗ ΜΑΣ

ροκειμένου ο λόγος του Θεού να γίνει μελέτη και βίωμα του καθενός, ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης μας καθιέρωσε τη φετινή χρονιά, ως έτος Αγίας Γραφής.

Για το σκοπό αυτό, θεολόγοι, κληρικοί και λαϊκοί, της Μητροπόλεώς μας επισκέφθηκαν τις κοινότητές μας, όπως επίσης και τα εκπαιδευτήρια της Περιφέρειάς μας, και μίλησαν για τη σημασία και τη σπουδαιότητα για την προσωπική ζωή του καθενός της Αγίας Γραφής.

Στα πλαίσια αυτής της προσπάθειας, εκτός από τις ομιλίες, διανεμήθηκε σε όλους δωρεάν ένα αντίτυπο της Καινής Διαθήκης και ένας, σχετικός με το θέμα, σελιδοδείκτης.

Από μέρους του ποιμνίου της Μητροπόλεώς μας επιδείχθηκε έντονο ενδιαφέρον και όλοι τους εξέφρασαν ευχαριστίες και την ευγνωμοσύνη τους προς τον Ποιμενάρχη μας, ο οποίος και με τον τρόπο αυτό αλλά και με πολλούς άλλους έμπρακτους τρόπους συμπαρατσέκεται στο λαό που ο Θεός του εμπιστεύθηκε.

Κοινότητα Μηλικουρίου

Πιο συγκεκριμένα έγινε επίσκεψη με ομιλία και διανομή της Καινής Διαθήκης στην κοινότητα Μηλικουρίου, τη Β΄ Κυριακή των Νηστειών (20 Μαρτίου 2011), όπου, μετά τη θεία Λειτουργία και το κήρυγμα, πραγματοποιήθηκε συγκέντρωση και με τη συμμετοχή πολλών αποδήμων κατοίκων της κοινότητας σε παρακείμενη αίθουσα και, μετά το κέρασμα από το Χριστιανικό Σύνδεσμο Γυναικών Μηλικουρίου ακολούθησε η σχετική ανάπτυξη θέματος σε αναφορά με την Αγία Γραφή.

Κοινότητα Πύργου

Την Κυριακή, 3 Απριλίου 2011, ο Πανοσιολογιώτατος Πρωτοσύγκελλος της Μητροπόλεώς μας και Έφορος της Ιεράς Μονής Κύκκου κ. Αγαθόνικος τέλεσε τη θεία Λειτουργία στον ιερό ναό των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης, συλλειτουργούντων του εφημερίου της κοινότητας Οικονόμου π. Ανδρέα Σπύρου και του νέου εφημερίου της κοινότητας Πηγαινιών π. Βασιλείου. Το θείο λόγο κήρυξε ο θεολόγος κ. Νίκος Νικολαΐδης.

Μετά τη θεία Λειτουργία και στην παρουσία πλήθους πιστών, έγινε αναφορά στην αξία και στη σημασία του βιβλίου της Αγίας Γραφής και ο Πανοσιολογιώτατος απηύθυνε θερμή έκκληση προς τους πιστούς να καταστήσουν το ιερό αυτό βιβλίο καθημερινό εντρύφημά τους.

Στη συνέχεια διανεμήθηκε σε όλους ως ευλογία του Πανιερωτάτου Μητροπολίτου μας κ.κ. Νικηφόρου ένα αντίτυπο της Καινής Διαθήκης.

Κάμπος

Μέσα στα πλαίσια της ενημέρωσης του ποιμνίου της Μητροπολιτικής μας Περιφέρειας για την Αγία Γραφή και της ενθάρρυνσης για τη μελέτη της, πραγματοποιήθηκε την Κυριακή, 10 Απριλίου 2011, επίσκεψη στην κοινότητα Κάμπου.

Το θείο λόγο κήρυξε ο θεολόγος κ. Νίκος Νικολαΐδης και στη συνέχεια, μετά τη θεία Λειτουργία, στον κατάμεστο ιερό ναό του Αγίου Κυριακού, αναπτύχθηκε το θέμα: «Η Αγία Γραφή στη ζωή μας».

Ακολούθως, ο σεβάσμιος Οικονόμος πατήρ Μιχαήλ, εφημέριος της κοινότητας, διένειμε σε όλους ένα αντίτυπο της Καινής Διαθήκης. ■

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ
«ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΟΤΟΚΟΣ-ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ -ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΚΑΤΑΘΕΣΗ»

Στις 30 Μαρτίου 2011 ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος παρευρέθηκε στην παρουσίαση του βιβλίου του Δρ. Αμερίκου Αργυρίου, ενός εκ των θεμελιωτών του Ιδρύματος «Θεότοκος». Την όλη εκδήλωση τίμησε με την παρουσία του και ο Εξοχώτατος Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας κ. Δημήτρης Χριστόφιας, ο οποίος απηύθυνε χαιρετισμό, με τη σύζυγό του κ. Έλση. Παρέστησαν προσωπικότητες της δημοσίας ζωής του τόπου και πλήθος κόσμου. Η παρουσία όλων επιβράβευσε με τον τρόπο αυτό το αξιόλογο κοινωνικό έργο που επιτελεί το Ίδρυμα τα τελευταία 40 χρόνια στην Κύπρο. Σκοπός του Ιδρύματος είναι βασικά η περίθαλψη και εκπαίδευση παιδιών βαριάς στέρησης.

Ο κ. Αμέρικος Αργυρίου διατέλεσε για πολλά χρόνια Πρόεδρος του Ιδρύματος, ενώ, μετά την οικειοθελή παραίτησή του, επικεντρώθηκε στη συγγραφή της ιστορίας και εξέλιξης του Ιδρύματος και της προσωπικής του συνδρομής, γεγονότα τα οποία περιέχονται στο συγκεκριμένο βιβλίο του.

Κατά τη διάρκεια της βιβλιοπαρουσίασης σε αίθουσα του Ιδρύματος στη Λεμεσό, η Διεύθυνση

ανακήρυξε τον Πανιερώτατο Επίτιμο Πρόεδρο του Ιδρύματος σε ένδειξη της ευγνωμοσύνης της για τη συνεχή προσφορά και ενίσχυση που παρέχει στο φιλανθρωπικό έργο του Ιδρύματος.

Ακολουθεί ο χαιρετισμός του Πανιερωτάτου Μητροπολίτη μας:

Ἄφατη συγκίνηση μοῦ προκαλεῖ ἡ συμπερίληψή μου μεταξύ τῶν προσώπων, τά ὁποῖα ἀνέλαβαν νά ἀπευθύνουν χαιρετισμό στήν παρουσίαση τοῦ βιβλίου τοῦ Δόκτορος Ἀμερίκου Ἀργυρίου «Ἵδρυμα Θεοτόκος, Ἱστορική ἀναδρομή, Προσωπική κατάθεση». Ὁ ἰατρός Ἀμερίκος Ἀργυρίου ἀπό περίσσεια ἀγάπης πρός τόν συνάνθρωπο ἔπραξε ἔργο μέγα, τό ὁποῖο προκαλεῖ τόν θαυμασμό καί τήν ἐκτίμηση τῆς κοινωνίας.

Πρίν ἀπό σαράντα χρόνια μέ τή συνεργασία ἐμπνευσμένων φίλων του, ἵδρυσε τό Ἵδρυμα Θεοτόκος, καί ἀργότερα, ὡς συμπλήρωμά του, τό Κέντρο Προληπτικῆς Παιδιατρικῆς. Σκοπός τοῦ Ἱδρύματος Θεοτόκος τέθηκε ἡ περίθαλψη τῶν βαριά ὑστερημένων παιδιῶν, ἡ ἐκπαίδευση καί ἀνάπτυξή τους.

Ὡς ἀρχές τοῦ Ἱδρύματός του ὁ ἰατρός Ἀμερίκος Ἀργυρίου ἔθεσε: τήν ἀγάπη πρός τόν ἄνθρωπο, τήν πίστη στήν ἀξία τῆς ζωῆς, καί τήν ἔγνοια γιά καλύτερη ποιότητα ζωῆς.

Οἱ δέ στόχοι τούς ὁποίους ἀνέλαβε εἶναι: Ἡ φροντίδα γιά τόν συνάνθρωπο μέ ἀναπηρία, ἡ στήριξη τῶν γονιῶν καί τῆς οἰκογένειας καί ἡ παροχή ἀγωγῆς καί πρόληψης.

Τό ἔργο τοῦ Ἱδρύματος χαρακτηρίστηκε ὡς διαχρονικό, καθολικό, ὑψίστης κοινωνικῆς ὠφελιμότητος, προασπιστής τῆς ὑγείας.

Μέ τήν ἐθελοντική ἀποχώρησή του ἀπό τή θέση τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἱδρύματος ὁ ἰατρός Ἀμέρικος Ἀργυρίου συνέγραψε τήν ἱστορία καί τή δράση του στό βιβλίο του, πού παρουσιάζεται ἀπόψε. Ὅπως λέγει ὁ ἴδιος τό βιβλίο του αὐτό εἶναι: μιά προσωπική κατάθεση, ἕνα κομμάτι τῆς ψυχῆς του, ὅπως ἕνα κομμάτι τῆς ψυχῆς του εἶναι καί τό Ἵδρυμα Θεοτόκος».

Καί εἶναι ἀλήθεια!

Μαζί μέ ὅλους ἐκφράζω τόν θαυμασμό μου καί τήν ἐπιδοκιμασία μου γιά τό Ἵδρυμα Θεοτόκος, πού θεμελίωσε ὁ ἰατρός Ἀμέρικος Ἀργυρίου. Θεωρῶ ὡς ὑψίστη τιμή τήν ἀνακήρυξη τῆς ταπεινότητός μου ὡς ἐπιτίμου προέδρου τοῦ Ἱδρύματος αὐτοῦ.

Τό ἔργο, πού ἔπραξε ὁ ἰατρός Ἀμερίκος Ἀργυρίου, εἶναι ἔργο, πού παραγγέλλει ὁ ἴδιος ὁ ἱδρυτής τῆς θρησκείας μας, ὁ κατ᾽ ἐξοχήν φιλάνθρωπος Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Ὁ ἰατρός Ἀμερίκος Ἀργυρίου ἀνέλαβε ἔργο, τό ὁποῖο ἐπιτελεῖ ἡ Ἐκκλησία στή διαχρονική ἱστορία της, καί ὑπερέβαλεν ἑαυτόν.

Φιλάνθρωπος ὁ ἰατρός Ἀμέρικος Ἀργυρίου, ἔχει τήν εὐλογία τοῦ φιλανθρώπου Χριστοῦ. Εἴθε νά χαίρῃ πάντοτε στή ζωή του σέ ἀνταπόδοση τῆς χαρᾶς καί ἀνακουφίσεως, πού ἡ ἀγάπη του ἔδωσε στούς συνανθρώπους μας. ■

ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΕΚΘΕΣΗΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ

Στις 6 Απριλίου 2011 ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος εγκαινίασε την έκθεση ζωγραφικής του καλλιτέχνη Alex Mouhammed και απηύθυνε χαιρετισμό. Η έκθεση πραγματοποιήθηκε στο χώρο του Σωματείου της ΕΝΑΔ στον Άγιο Δομέτιο. Ο καλλιτέχνης κατάγεται από τη Συρία και είναι γνωστός για τα κυπριακά έργα τέχνης που έχει κάνει μέχρι τώρα. ■

ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟΥ «ΔΡΥΣ» ΣΤΟΝ ΚΑΤΩ ΠΥΡΓΟ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ

Το Σάββατο, 2 Απριλίου 2011, Ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης μας κ.κ. Νικηφόρος μετέβη στην κοινότητα Κάτω Πύργου Τηλλυρίας, όπου τέλεσε τον Αγιασμό και τα εγκαίνια του εστιατορίου «Δρυς».

Το εστιατόριο, το οποίο βρίσκεται στο κέντρο της κοινότητας και το οποίο καλύπτεται και ωραΐζεται από ένα αιωνόβιο και επιβλητικό δρυ, έχει ανακαινιστεί με δαπάνες της Ιεράς Μονής Κύκκου πρόσφατα και άρχισε ήδη τη λειτουργία του με σκοπό να δώσει περαιτέρω πνοή στη ζωή της περιοχής. ■

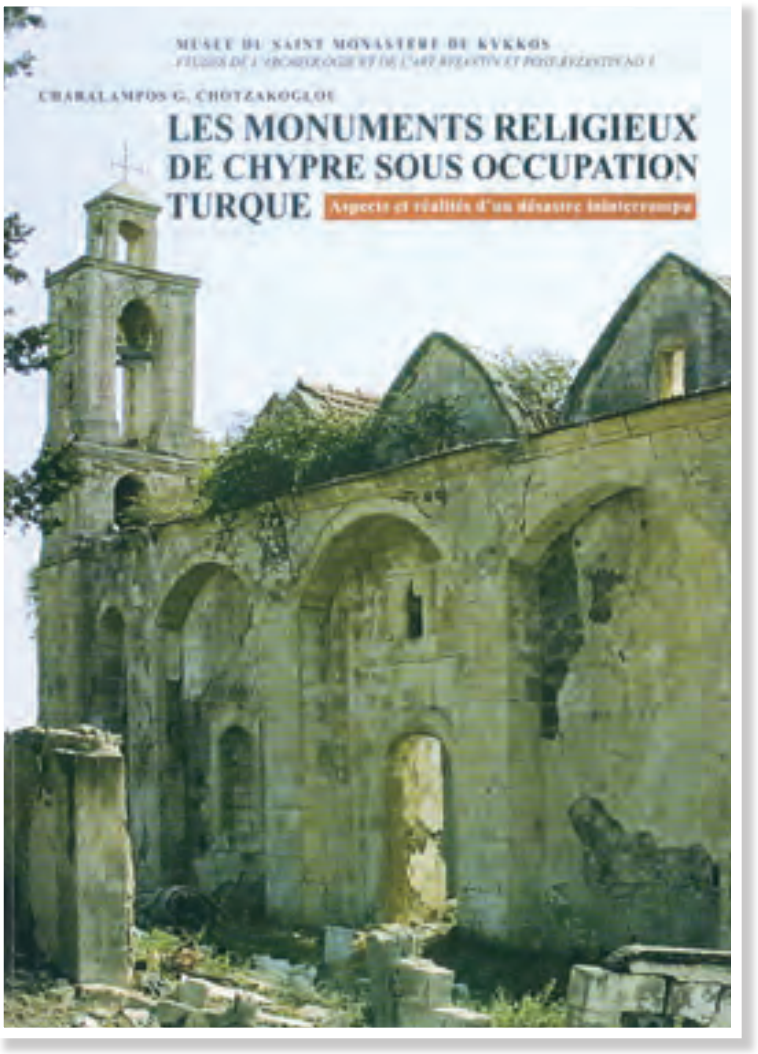

Τὸ βιβλίο τῶν Κατεχομένων κυκλοφόρησε καὶ στὰ Γαλλικά

● **Τοῦ Δρος Χαράλαμπου Γ. Χοτζάκογλου**
Διευθυντοῦ στὸ Παγκόσμιο Βῆμα Θρησκειῶν καὶ Πολιτισμῶν τῆς ἐν Κύπρῳ Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου

Ραγματοποιήθηκε πρόσφατα ἡ γαλλικὴ ἔκδοση τοῦ βιβλίου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου, συγγραφέντος ὑπὸ τοῦ δρος Χαράλαμπου Γ. Χοτζάκογλου, «Τὰ θρησκευτικὰ μνημεῖα στὴν Τουρκοκρατούμενη Κύπρο. Ὄψεις καὶ Πράξεις μιᾶς συνεχιζόμενης καταστροφῆς», τὸ ὁποῖο τὸν περασμένο Ἰανουάριο ἐπελέγη ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν καὶ παρουσιάσθηκε τιμητικὰ στὴν Ὁλομέλειά της ἀπὸ τὸν τ. Πρόεδρό της, Καθηγητὴ Παναγιώτη Βοκοτόπουλο. Ἡ γαλλικὴ ἔκδοση τοῦ βιβλίου, ἡ ὁποία ἔρχεται, μετὰ τὴν ἀντίστοιχη ἑλληνική, ἀγγλικὴ καὶ ἰταλική, πραγματοποιήθηκε μὲ τὴν ὑποστήριξη τοῦ δραστήριου Προέδρου τῆς Ὁμοσπονδίας Κυπριακῶν Ὀργανώσεων Ἑλλάδος (ΟΚΟΕ), Καθηγητοῦ τοῦ ΑΠΘ, Κωνσταντίνου Σταματάρη. Ἡ νέα ἀναθεωρημένη ἔκδοση διατίθεται στὸ κοινὸ ἀπὸ τὰ Βιβλιοπωλεῖα, ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Μονὴ Κύκκου καὶ ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ Παγκοσμίου Βήματος Θρησκειῶν καὶ Πολιτισμῶν στὴ Λευκωσία (τηλ. 22.390.000). ■

ΔΟΞΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΡΙΣΑΓΙΟ ΣΤΑ ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΑ ΜΝΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΕΤΕΙΟ ΤΗΣ 1ΗΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1955

την Κυριακή, 3 Απριλίου 2011, μετά τη θεία Λειτουργία, ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος μετέβη στο εκκλησάκι των Κεντρικών Φυλακών της Λευκωσίας, όπου προέστη της Δοξολογίας και του Μνημοσύνου για τους ήρωες του Απελευθερωτικού Αγώνα 1955-59.

Ακολούθως, ο Πανιερώτατος τέλεσε Τρισάγιο στα Φυλακισμένα Μνήματα και ακολούθησε κατάθεση στεφάνων.

Την όλη Εκδήλωση διοργάνωσε, όπως κάθε έτος, ο Σύνδεσμος Πολιτικών Καταδίκων ΕΟΚΑ 1955-59 και σ' αυτήν παρευρέθηκαν συναγωνιστές τους και πλήθος κόσμου, απονέμοντας με την παρουσία τους φόρο τιμής στους άξιους της πατρίδας.

Το απόγευμα της ίδιας μέρας ο Πανιερώτατος τίμησε με την παρουσία του την Εκδήλωση, η οποία διοργανώθηκε στο Γήπεδο Τάσσος Παπαδόπουλος στη Λευκωσία. ■

ΔΙΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ-ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΣΤΟΝ ΚΑΤΩ ΠΥΡΓΟ

Την Κυριακή, 10 Απριλίου 2011, ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος παρευρέθη στην εκδήλωση της πρώτης δικοινοτικής συγκέντρωσης που πραγματοποίησαν εκατοντάδες Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι, κάτοικοι της μείζονος περιοχής Τηλλυρίας, στον Κάτω Πύργο Τηλλυρίας, για να γιορτάσουν τη διάνοιξη του οδοφράγματος του Λιμνίτη. Το οδόφραγμα του Λιμνίτη, το οποίο, ως γνωστόν, λειτουργεί από τον Οκτώβριο του περασμένου έτους, διευκολύνει σε μεγάλο βαθμό τη διακίνηση των κατοίκων της Τηλλυρίας από και προς την πρωτεύουσα, ενώ έχει συμβάλει σημαντικά στην τουριστική και οικονομική ανάπτυξη των απομονωμένων κοινοτήτων της περιοχής και στην επαναπροσέγγιση Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων.

Ο Πανιερώτατος, σε αναφορά του, τόνισε, μεταξύ άλλων, ότι τέτοιες συναντήσεις ευλογούνται από την Εκκλησία, αφού συμβάλλουν στην επικοινωνία, την αλληλογνωριμία και την αλληλοκατανόηση μεταξύ των δύο κοινοτήτων, δημιουργώντας ένα ευνοϊκό κλίμα και σε πολιτικό επίπεδο.

Στην εκδήλωση συμμετείχαν ο κυβερνητικός εκπρόσωπος κ. Στέφανος Στεφάνου, βουλευτές, στελέχη κομμάτων, οι κοινοτικές αρχές της περιοχής, εκπρόσωποι άλλων επίσημων φορέων και οργανώσεων και πλήθος κόσμου.

Κορύφωση της εκδήλωσης αποτέλεσε το καλλιτεχνικό πρόγραμμα με κυπριακούς-παραδοσιακούς χορούς. ■

ΗΜΕΡΙΔΑ
ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ-ΛΥΚΕΙΟ ΚΑΤΩ ΠΥΡΓΟΥ

ΘΕΜΑ:

«ΣΕΒΑΣΜΟΣ - ΕΥΘΥΝΗ -ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ»

Πραγματοποιήθηκε την Τρίτη, 12 Απριλίου 2011 Ημερίδα στο Γυμνάσιο-Λύκειο Κάτω Πύργου με αντικείμενο το πιο πάνω θέμα, το οποίο και αποτελεί το φετινό σύνθημα-εργαστήρι για όλα τα σχολεία της Κύπρου.

Με ένα όμορφο και πρωτότυπο τρόπο οι εκπαιδευτικοί και ο μαθητές του Σχολείου διαμόρφωσαν το Πρόγραμμα της Ημερίδας, ώστε να εκφραστεί το μέγεθος και η σημασία του σεβασμού, της ευθύνης και της αλληλεγγύης, οι οποίες, ως αξίες καταξιώνουν τον άνθρωπο ως μέλος της κάθε μικρής ή μεγάλης κοινωνίας.

Η Ημερίδα ξεκίνησε με συνδυασμό εικόνας και ήχου και παρουσίασε στιγμιότυπα από την καθημερινή, δυστυχώς, πικρή πραγματικότητα της ζωής των ανθρώπων. Των ανθρώπων που υποφέρουν από τη συμπεριφορά της εκμετάλλευσης από τους συνανθρώπων τους.

Ακολούθησαν οι χαιρετισμοί από το Διευθυντή του Σχολείου κ. Σωτήριο Φλουρή, τον Πρόεδρο της Κοινότητας και Πρόεδρο της Σχολικής Εφορίας κ. Κώστα Μιχαηλίδη και τον Πρόεδρο του Συνδέσμου Γονέων και Στρατιωτικό Διοικητή της περιοχής κ. Γεώργιο Παπανδρέου.

Στη συνέχεια παρουσιάστηκε καλλιτεχνικό πρόγραμμα από τη Χορωδία του Σχολείου και το λόγο πήραν, ακολούθως, οι δύο ομιλητές.

Πρώτος ομιλητής ήταν ο Επαρχιακός Επιθεωρητής κ. Κώστας Γεωργιάδης, ο οποίος αναφέρθηκε σε ρηματικές τοποθετήσεις, κυρίως, Ελλήνων κλασικών συγγραφέων, οι οποίοι έκαμαν λόγο για τις αξίες του σεβασμού, της ευθύνης και της αλληλεγγύης.

Δεύτερος ομιλητής ήταν ο Δρ Νίκος Νικολαΐδης, Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών και Διευθυντής Εκκλησιαστικής Διακονίας της Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας, ο οποίος μετέφερε το λόγο σε σχετικές αναφορές του Ευαγγελίου με επίκεντρο την ομιλία του Χριστού, κατά την οποία η κρίση των ανθρώπων συνοψίζεται στην αντίκρυση του οποιουδήποτε συνανθρώπου μας, ακόμη και εκείνου που η συμπεριφορά του είναι άτυπη, όπως ακριβώς θα συμπεριφερόμασταν στον ίδιο το Χριστό.

Ασφαλώς τα μηνύματα από την Ημερίδα αυτή ήταν δυνατά και οι μαθητές μας αποκόμισαν εμπειρίες χρήσιμες για τη ζωή τους. ■

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΒΑΪΩΝ-ΜΕΓΑΛΗ ΕΒΔΟΜΑΔΑ-ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ

ο πρωί της Κυριακής των Βαΐων ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης μας κ.κ. Νικηφόρος προέστη της θείας Λειτουργίας και κήρυξε το θείο λόγο στον ιερό ναό του Αγίου Προκοπίου στο Μετόχι Κύκκου στη Λευκωσία.

Το εσπέρας της Κυριακής, όπως και της Δευτέρας και της Τρίτης, προέστη στον ίδιο ιερό ναό της Ακολουθίας του Νυμφίου.

Τη Μ. Τετάρτη προέστη της Ακολουθίας του Νιπτήρος και τη Μ. Πέμπτη της Ακολουθίας των Παθών του Κυρίου.

Το πρωί της Μ. Παρασκευής προέστη της Ακολουθίας των Μεγάλων Ωρών και της Αποκαθήλωσης στο Μετόχι του Αγίου Προκοπίου και ακολούθως μετέβηκε στην Ιερά Μονή Κύκκου, όπου προέστη της Ακολουθίας του Επιταφίου.

Ο Πανιερώτατος, κατά την Πασχαλινή Ακολουθία, περιστοιχιζόταν από τους Πατέρες της Μονής, οι οποίοι και πήραν μέρος στην Αναστάσιμη θεία Λειτουργία.

«Δεύτε λάβετε φως...»

Την Κυριακή του Πάσχα προέστη της Ακολουθίας της αναστάσεως και της θείας Λειτουργίας στο Καθολικό της Μονής Κύκκου.

Πλήθος πιστών κατέκλυσαν τη Μονή ιδιαίτερα στην Αναστάσιμη Ακολουθία και συμμετείχαν στο κορυφαίο τούτο γεγονός της Εκκλησίας μας.

Εντύπωση προκάλεσε η παρουσία, ως προσκεκλημένου του Πανιερωτάτου κ.κ. Νικηφόρου, του Εξοχωτάτου Πρέσβη των ΗΠΑ κ. Frank C. Urbancic, με την οικογένειά του, οι οποίοι πήραν μέρος στις Ακολουθίες της Μ. Εβδομάδος και της Αναστάσεως στην Ιερά Μονή Κύκκου.

Ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης μας κ.κ. Νικηφόρος σε μια φιλοφρονητική συνάντηση με τον Πρέσβη των ΗΠΑ και την οικογένειά του στο Συνοδικό της Μονής

Το μεσημέρι της Κυριακής του Πάσχα ο Πανιερώτατος προέστη της Ακολουθίας του Εσπερινού της Αγάπης στη Μονή Κύκκου

Στη συνέχεια ο Πανιερώτατος μετέβηκε στην Τηλλυρία, όπου συναντήθηκε με τους κατοίκους της περιοχής, οι οποίοι δέχθηκαν τις ευλογίες του και όλοι μαζί ψυχαγωγήθηκαν με τα Πασχαλινά παραδοσιακά παιχνίδια

ΕΟΡΤΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΟΝ ΠΑΝΩ ΠΥΡΓΟ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ

Η Δευτέρα της Διακαινησίμου (25 Απριλίου 2011) ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρος μετέβηκε στην κοινότητα Πάνω Πύργου Τηλλυρίας. Το εγκαίνιο του ναού της κοινότητας τιμάται στο όνομα του Μεγαλομάρτυρα Γεωργίου του Τροπαιοφόρου. Πλήθος πιστών της κοινότητας, της περιοχής Τηλλυρίας και απόδημοι κατέκλυσαν το ναό, προκειμένου να συμμετάσχουν στη θεία Λειτουργία, της οποίας προέστη ο Μητροπολίτης μας κ.κ. Νικηφόρος, και να πανηγυρίσουν τη μνήμη του Αγίου.

Ο Πανιερώτατος στο κήρυγμά του εξήρε το μαρτύριο του Αγίου και προέβαλε το πρόσωπο και τον αγώνα του ως πρότυπο ζωής και απηύθυνε αναστάσιμους χαιρετισμούς σε όλους.

Μετά τη θεία Λειτουργία, τελέστηκε Λιτανεία πέριξ του ναού και οι προσκυνητές με πολύ σεβασμό ασπάστηκαν την εικόνα του πολιούχου Αγίου και πήραν τις ευλογίες του Πανιερωτάτου Ποιμενάρχη τους.

Στην πανήγυρη παρευρέθηκαν οι κοινοτικές, στρατιωτικές, αστυνομικές, σχολικές αρχές της περιοχής και ο Βουλευτής των Οικολόγων κ. Γεώργιος Περδίκης. ■

ΜΕΓΑΛΗ ΕΒΔΟΜΑΔΑ-ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΚΑΙ Η ΕΟΡΤΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΟ ΜΗΛΙΚΟΥΡΙ

● **Της Ανδρούλας Πετρίδου**
Εκπαιδευτικού
Πρόεδρος Χριστιανικού Συνδέσμου Γυναικών «Άγιος Γεώργιος» Μηλικουρίου
Πρόεδρος Συντονιστικής Επιτροπής Χριστιανικών Συνδέσμων Γυναικών Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας

αρά τις δύσκολες καιρικές συνθήκες και την πολύ πιο κάτω της κανονικής για την εποχή θερμοκρασίας, η προσέλευση αποδήμων και φίλων της κοινότητας για να γιορτάσουν στο Μηλικούρι το Πάσχα και τη γιορτή του Αγίου Γεωργίου ήταν εντυπωσιακά μεγάλη φέτος . Από το απόγευμα της Μεγάλης Πέμπτης άρχισαν να καταφθάνουν στο χωριό οι απόδημοι οικογενειακώς και η προσέλευσή τους κορυφώθηκε την Αγία Παρασκευή και το Μεγάλο Σάββατο. Η παρουσία τόσο μεγάλου αριθμού συγχωριανών και φίλων στο Μηλικούρι συνέβαλε, έτσι ώστε, όλες οι εκδηλώσεις του Χριστιανικού Συνδέσμου Γυναικών Άγιος Γεώργιος Μηλικουρίου να στεφθούν με μεγάλη επιτυχία.

Οι δραστηριότητες του Συνδέσμου άρχισαν το απόγευμα της Μεγάλης Πέμπτης με το κοκκίνισμα είκοσι δωδεκάδων αυγών, τα οποία ο Σύνδεσμος θα πρόσφερε μετά από τη θεία Λειτουργία, τη Δευτέρα της Διακαινησίμου, ημέρα μνήμης του Μεγαλομάρτυρος Αγίου Γεωργίου, σε όλο το εκκλησίασμα. Τη Μεγάλη Παρασκευή το πρωί συγκεντρώθηκαν στην εκκλησία του Αγίου Γεωργίου γυναίκες, μέλη του Χριστιανικού Συνδέσμου για να στολίσουν τον Επιτάφιο. Άνδρες καθώς και ο ιερέας του χωριού φρόντισαν από πριν και έφεραν για το σκοπό αυτό μυρσίνη από το δάσος , ενώ ο Σύνδεσμος είχε φροντίσει για την αγορά των λουλουδιών. Τα λουλούδια αγοράστηκαν με τις εισφορές των μελών του Συνδέσμου και των αποδήμων του χωριού. Με όλη τους την αγάπη και αφοσίωση προς τον Εσταυρωμένο και Κηδευομένο Κύριο

μας Ιησού Χριστό, βάζοντας όλη τους την τέχνη και αξιοποιώντας την εμπειρία τους από τις προηγούμενες χρονιές οι γυναίκες πέτυχαν να δημιουργήσουν ένα πολύ ωραία στολισμένο Επιτάφιο.

Τα βράδυ της Μεγάλης Παρασκευής η εκκλησία ήταν κατάμεστη από κόσμο. Αξιοσημείωτη και αξιοπρόσεκτη ήταν η παρουσία μεγάλου αριθμού νέων. Μεγάλη ικανοποίηση, χαρά και συγκίνηση ένιωσε όλο το εκκλησίασμα , όταν η χορωδία του Χριστιανικού Συνδέσμου Γυναικών Άγιος Γεώργιος Μηλικουρίου έψαλλε τα εγκώμια και τους άλλους εξόδιους ύμνους κατά τη περιφορά του Επιταφίου. Η όλη τελετουργία, οι ύμνοι από τη χορωδία, οι πένθιμοι κτύποι της καμπάνας και η χαρακτηριστική γαλήνη της νύχτας στο Μηλικούρι γέμισαν τις ψυχές όλων των παρευρεθέντων με έντονα και ποικίλα συναισθήματα.

Το Μεγάλο Σάββατο το πρωί, κατά τη θεία Λειτουργία της Πρώτης Ανάστασης, η εκκλησία ήταν και πάλιν ασφυκτικά γεμάτη, εντυπωσιακός δε ήταν ο αριθμός των προσώπων μεταξύ των οποίων πολλά παιδιά και πολλοί νέοι, που κοινώνησαν των Αχράντων Μυστηρίων. Τα μεσάνυκτα του Μεγάλου Σαββάτου στην κατάμεστη από κόσμο αυλή της Εκκλησίας του Αγίου Γεωργίου, οι χωριανοί άκουσαν με συγκίνηση το χαρμόσυνο άγγελμα της Αναστάσεως του Κυρίου, τον «Καλόν Λόγον», όπως συνηθίζει να λέγει ο κόσμος, καθώς και το ευαγγέλιο της Αναστάσεως, ενώ συνέψαλλαν με τον ιερέα και τους ψάλτες το «Χριστός Ανέστη».

Την Κυριακή του Πάσχα τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου και άλλα μέλη του Συνδέσμου Γυναικών, καθώς και πολλοί απόδημοι, μετέβησαν στην Ιερά Μονή Κύκκου για να συμμετάσχουν στον Εσπερινό της Αγάπης και να χαιρετίσουν τον Πανιερώτατο Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρο.

Τη Δευτέρα της Διακαινησίμου ο Χριστιανικός Σύνδεσμος τίμησε τη μνήμη του Μεγαλομάρτυρος Αγίου Γεωργίου. Μετά το πέρας της λειτουργικής λιτάνευσης και προσκύνησης της Αγίας Εικόνας, τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου του Χριστιανικού Συνδέσμου προσέφεραν σε όλο το εκκλησίασμα κόκκινο αυγό, φλαούνα, κούμουλο και τυρί και τους κέρασαν κόκκινο κρασί και χυμούς. Στη

συγκέντρωση επικράτησε χαρούμενη ατμόσφαιρα. Η ωραία ανοιξιάτικη ημέρα, η κατανυκτική και πανηγυρική θεία Λειτουργία, η χαρά της Αναστάσεως του Σωτήρος, η όμορφη εαρινή φύση του Μηλικουρίου, η παρουσία και συνεύρεση τόσων χωριανών, συγγενών και φίλων συνετέλεσαν στο να αισθανθούν, όσοι συμμετείχαν στην εκδήλωση πιο δυνατό το νικητήριο και ελπιδοφόρο μήνυμα της Αναστάσεως του Κυρίου μας Ιησού Χριστού. ■

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΜΥΡΟΦΟΡΩΝ

ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΩΝ ΣΥΝΔΕΣΜΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΥΚΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ

Την Κυριακή, 8 Μαΐου 2011, ημέρα κατά την οποία η Εκκλησία μας γιορτάζει τη μνήμη των Μυροφόρων Γυναικών, οι Χριστιανικοί Σύνδεσμοι Γυναικών της Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας διοργάνωσαν προσκυνηματική επίσκεψη και Εκδήλωση στην Ιερά Μονή Κύκκου με σκοπό να τιμήσουν τη γυναίκα.

Τα μέλη των Συνδέσμων συμμετείχαν το πρωί της Κυριακής στη θεία Λειτουργία, της οποίας προέστη ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης μας κ.κ. Νικηφόρος, συμπαραστατούμενος από Πατέρες της Μονής.

Μετά το πέρας της θείας Λειτουργίας, ακολούθησε κοινό πρόγευμα στη Μονή και στη συνέχεια τα μέλη των Συνδέσμων μετέβησαν στο χωριό Κάμπος, όπου μέσα σε ένα ειδυλλιακό τοπίο παρακάθισαν σε κοινό γεύμα, που προσέφερε η Ιερά Μονή Κύκκου.

Ακολούθησε καλλιτεχνικό πρόγραμμα με τραγούδια και χορούς, που το απόλαυσαν όλοι. Στο γεύμα και στην όλη Εκδήλωση ήταν παρών και ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης μας κ.κ. Νικηφόρος και τα μέλη των Συνδέσμων μας είχαν την ευκαιρία να επικοινωνήσουν μαζί του και να χαρούν την ποιότητα της καρδιάς του.

Σε προσφώνησή της η Γραμματέας της Συντονιστικής Επιτροπής των Χριστιανικών Συνδέσμων Γυναικών της Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας κ. Έλλη Μακρή αναφέρθηκε στο νόημα της εορτής των Μυροφόρων, κατά την οποία η Εκκλησία μας τιμά

τη γυναίκα, εξήγησε το λόγο για τον οποίο οι Σύνδεσμοι Γυναικών διοργάνωσαν την Εκδήλωση και εξέφρασε τις βαθύτατες ευχαριστίες και την ευγνωμοσύνη όλων προς τον Πανιερώτατο Μητροπολίτη μας κ.κ. Νικηφόρο, τόσο για τη στήριξή του στο έργο των Συνδέσμων Γυναικών, όσο και για το γεγονός πως από την πρώτη στιγμή της ανάληψης των καθηκόντων του, ως Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας, συμπεριέλαβε, ανάμεσα στις προτεραιότητές του, την εξύψωση του ρόλου και της θέσης της γυναίκας, τόσο στις κοινότητες της Μητροπολιτικής μας Περιφέρειας, όσο και γενικότερα στην κοινωνία.

Η προσφώνηση της κ. Έλλης Μακρή έχει ως εξής:

Η κ. Έλλη Μακρή, κατά την προσφώνησή της, στην Εκδήλωση

Πανιερώτατε,
Πανοσιολογιώτατε,
Σεβαστό ιερατείο,
Αγαπητά μέλη των Χριστιανικών Συνδέσμων Γυναικών
της Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας,

Σήμερα, Κυριακή των Μυροφόρων, η Εκκλησία στρέφει την προσοχή μας στις Μυροφόρες Γυναίκες, οι οποίες, όχι μόνο αξιώθηκαν της αγγελικής οπτασίας και πληροφορήθηκαν πρώτες την Ανάσταση, αλλά αξιώθηκαν πρώτες να δουν τον Αναστάντα Χριστό. Η σημερινή εορτή φέρει συμβολικό χαρακτήρα, αφού με αυτή τιμάται στην ουσία η γυναικεία φύση. Αλλά συγχρόνως τιμάται και η αρετή της ανδρείας. Οι Μυροφόρες Γυναίκες, ούτε τα όπλα των Ιουδαίων υπολόγισαν, ούτε η νύχτα τις αποθάρρυνε. Πήγαν στο μνημείο, για να προσφέρουν αρώματα στο Χριστό και μύρα για την ταφή Του. Η ανδρεία τους υπήρξε αξιοπρόσεκτη και είναι απαραίτητο να γίνει παράδειγμα προς μίμηση.

Σήμερα λοιπόν που η Εκκλησία μας τιμά τις Μυροφόρες Γυναίκες, αλλά και η κοινωνία τιμά τη γυναίκα ως μητέρα, καθιερώνοντας τη σημερινή ημέρα ως «ημέρα της μητέρας», αποφασίσαμε, ως Χριστιανικοί Σύνδεσμοι Γυναικών της Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας, να πραγματοποιήσουμε αυτή τη Σύναξη, για να τιμήσουμε και εμείς τη γυναίκα. Τη γυναίκα που προσέφερε και συνεχίζει να προσφέρει τόσα πολλά στην οικογένεια, την κοινωνία, την πατρίδα και την Εκκλησία.

Εκφράζουμε βαθύτατες ευχαριστίες στον κατά πάντα άξιο Ιεράρχη μας, Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ.κ. Νικηφόρο, όχι μόνο για την πλήρη στήριξή του στη σημερινή σύναξη, αλλά και γιατί, από την πρώτη στιγμή της ανάληψης των καθηκόντων του, ως Μητροπολίτου Κύκκου και Τηλλυρίας, συμπεριέλαβε ανάμεσα στις προτεραιότητές του, την εξύψωση του ρόλου και της θέσης της γυναίκας, τόσο στις κοινότητες της Μητροπολιτικής του Περιφέρειας, όσο και γενικότερα στην κοινωνία.

Πανιερώτατε,

Μέχρι σήμερα, με τη δική σας στήριξη, οι Χριστιανικοί Σύνδεσμοι Γυναικών της Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας έχουν προβεί στη διοργάνωση σειράς εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων, οι οποίες αφιερώθηκαν εξ ολοκλήρου στη γυναίκα. Είμαστε βέβαιες πως θα έχουμε τη στήριξή σας και στο μέλλον.

Σας εκφράζουμε ξανά την ευγνωμοσύνη μας και ευχόμαστε ολόψυχα όπως ο Θεός και η Παναγία η Κυκκώτισσα σας ενισχύουν στο δύσκολο έργο που επιτελείτε.

Σας ευχαριστούμε. ■

Τα μέλη των Συνδέσμων μας, ενώ εκφράζουν προς τον Πανιερώτατο Μητροπολίτη μας το σεβασμό και τις ευχαριστίες τους